Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ନିରୁତ୍ତିଦୀପନୀପାଠ

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭ

୧।

ଚତୁରାସୀତିସହସ୍ସ , ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧାପଭଙ୍କରା;

ଲୋକମ୍ହି ଯସ୍ସ ଜୋତନ୍ତି, ନନ୍ତୱଣ୍ଣପଭସ୍ସରା।

୨।

ଅନନ୍ତୱଣ୍ଣଂ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ୱନ୍ଦେ ନିରୁତ୍ତିପାରଗୁଂ;

ସଦ୍ଧମ୍ମଞ୍ଚସ୍ସ ସଙ୍ଘଞ୍ଚ, ୱିସୁଦ୍ଧୱଣ୍ଣଭାଜନଂ।

୩।

ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ମହାଞାଣୀ, ନିରୁତ୍ତାରଞ୍ଞକେସରୀ;

ନଦି ବ୍ୟାକରଣଂନାଦଂ, ସୋଗତାରଞ୍ଞବ୍ୟାପନଂ।

୪।

ତସ୍ସତ୍ଥଂ ଦୀପଯିସ୍ସାମି, ନାନାରାସିଂୱିଭାଜଯଂ;

ଓଗାଯ୍ହ ସଦ୍ଦସତ୍ଥାନି, ନୱଙ୍ଗଂ ସତ୍ଥୁସାସନନ୍ତି।

୧। ସନ୍ଧିକଣ୍ଡ

ସଞ୍ଞାରାସି

ଗରୁସଞ୍ଞାରାସି

ୱଣ୍ଣୋ , ସରୋ, ସୱଣ୍ଣୋ, ଦୀଘୋ, ରସ୍ସୋ, ବ୍ୟଞ୍ଜନୋ, ୱଗ୍ଗୋ, ନିଗ୍ଗହୀତଂ।

୧।ଅଆଦଯୋ ତିତାଲୀସଂ[ତିତାଲୀସ (ବହୂସୁ)]ୱଣ୍ଣା[କ। ୨; ରୂ। ୨; ନୀ। ୧, ୨]।

ଅଆଦଯୋ ବିନ୍ଦନ୍ତା ତେଚତ୍ତାଲୀସକ୍ଖରା ୱଣ୍ଣା ନାମ ହୋନ୍ତି।

ଅ, ଆ, ଇ, ଈ, ଉ, ଊ, ଏତ, ଏ, ଓତ, ଓ। କ, ଖ, ଗ, ଘ, ଙ, ଚ, ଛ, ଜ, ଝ, ଞ, ଟ, ଠ, ଡ, ଢ, ଣ, ତ, ଥ, ଦ, ଧ, ନ, ପ, ଫ, ବ, ଭ, ମ, ଯ, ର, ଲ,ୱ ସ, ହ, ଳ, ଅଂ। ଅତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣେନ୍ତି ପକାସେନ୍ତୀତି ୱଣ୍ଣା, ଅକ୍ଖରାତି ଚ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ନାମପଞ୍ଞତ୍ତିରୂପତ୍ତା ନକ୍ଖରନ୍ତି ଖଯୱଯଂ ନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅକ୍ଖରା। ‘‘ନାମଗୋତ୍ତଂ ନ ଜୀରତୀ’’ତି [ସଂ। ନି। ୧।୭୬] ହି ୱୁତ୍ତଂ।

୨।ଦସାଦୋ ସରା[କ। ୩; ରୂ। ୩; ନୀ। ୩]।

ତେସୁ ୱଣ୍ଣେସୁ ଆଦିମ୍ହି ଦସ ୱଣ୍ଣା ସରା ନାମ ହୋନ୍ତି। ସୟମେୱ ଲଦ୍ଧସରୂପା ହୁତ୍ୱା ରାଜନ୍ତି ୱିରୋଚନ୍ତୀତି ସରା।

୩।ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ସୱଣ୍ଣା।

ତେସୁ ସରେସୁ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେସରା ସୱଣ୍ଣା ନାମ ହୋନ୍ତି।

ଅ, ଆ ଅୱଣ୍ଣୋ, ଇ, ଈ ଇୱଣ୍ଣୋ, ଉ, ଊ ଉୱଣ୍ଣୋ, ଏତ, ଏ ଏତୱଣ୍ଣୋ, ଓତ, ଓ ଓତୱଣ୍ଣୋ। ସମାନୋ ୱଣ୍ଣୋ ସୁତି ଏତେସନ୍ତି ସୱଣ୍ଣା, ସରୂପାତି ଚ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ସମାନଂ ରୂପଂ ସୁତି ଏତେସନ୍ତି ସରୂପା।

୪।ପୁବ୍ବୋ ରସ୍ସୋ[କ। ୪; ରୂ। ୪; ନୀ। ୪।୨୨]।

ଦ୍ୱୀସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ସୱଣ୍ଣେସୁ ଯୋ ଯୋ ପୁବ୍ବୋ ହୋତି, ସୋ ସୋ ରସ୍ସୋ ନାମ ହୋତି। ରସ୍ସେନ କାଲେନ ୱତ୍ତବ୍ବାତି ରସ୍ସା, ରସ୍ସକାଲୋ ନାମ ଅକ୍ଖିଦଲାନଂ ଉମ୍ମିସନନିମ୍ମିସନସମକାଲୋ।

ତତ୍ଥ ଏତ, ଓତ ଇତି ଦ୍ୱେ ଏକପଦସଂଯୋଗେ ପରେ କ୍ୱଚି ଲବ୍ଭନ୍ତି। ଏଟ୍ଠି, ସେଟ୍ଠୋ, ଓଟ୍ଠୋ, ସୋତ୍ଥି।

ଏକପଦସଂଯୋଗେତି କିଂ? ପଦନ୍ତରସଂଯୋଗେ ପରେ ରସ୍ସା ମା ହୋନ୍ତୁତି। ମଂ ଚେ ତ୍ୱଂ ନିଖଣଂ ୱନେ, [ଜା। ୨।୨୨।୫] ପୁତ୍ତୋ ତ୍ୟାହଂ ମହାରାଜ [ଜା। ୧।୧।୭]।

କ୍ୱଚୀତି କିଂ? ଏକପଦସଂଯୋଗେପି ୱଗ୍ଗନ୍ତେସୁ ୱା ଯ, ର, ଲ, ୱେସୁ ୱା ପରେସୁ ରସ୍ସା ମା ହୋନ୍ତୁତି। ଏନ୍ତି, ସେନ୍ତି, ଏଯ୍ୟ, ଭାସେଯ୍ୟ, ମେଣ୍ଡୋ, ସୋଣ୍ଡୋ।

୫।ପରୋ ଦୀଘୋ[କ। ୫; ରୂ। ୫; ନୀ। ୫]।

ଦ୍ୱୀସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ସୱଣ୍ଣେସୁ ଯୋ ଯୋ ପରୋ ହୋତି, ସୋ ସୋ ଦୀଘୋ ନାମ ହୋତି। ଦୀଘେନ କାଲେନ ୱତ୍ତବ୍ବାତି ଦୀଘା, ଦୀଘକାଲୋ ନାମ ରସ୍ସେହି ଦିଗୁଣକାଲୋ।

୬।କାଦଯୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନା[କ। ୬; ରୂ। ୮; ନୀ। ୬]।

ତେସୁ ୱଣ୍ଣେସୁ କାଦଯୋ ବିନ୍ଦନ୍ତା ୱଣ୍ଣା ବ୍ୟଞ୍ଜନା ନାମ ହୋନ୍ତି। ଅତ୍ଥଂ ବ୍ୟଞ୍ଜଯନ୍ତୀତି ବ୍ୟଞ୍ଜନା। ତେ ପନ ସୁଦ୍ଧା ଅଦ୍ଧମତ୍ତିକା, ରସ୍ସଯୁତ୍ତା ଦିଯଦ୍ଧମତ୍ତିକା, ଦୀଘଯୁତ୍ତା ତିଯଦ୍ଧମତ୍ତିକା।

୭।ପଞ୍ଚପଞ୍ଚକା ୱଗ୍ଗା[କ। ୭; ରୂ ୯; ନୀ। ୭]।

ତେସୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନେସୁ କାଦି-ମନ୍ତା ପଞ୍ଚବ୍ୟଞ୍ଜନପଞ୍ଚକା ୱଗ୍ଗା ନାମ ହୋନ୍ତି।

କାଦି ପଞ୍ଚକୋ କୱଗ୍ଗୋ, ଚାଦି ଚ ୱଗ୍ଗୋ, ଟାଦି ଟୱଗ୍ଗୋ, ତାଦି ତୱଗ୍ଗୋ, ପାଦି ପୱଗ୍ଗୋ। ସେସୋ ଅୱଗ୍ଗାତି ସିଦ୍ଧଂ। ୱଣ୍ଣୁଦ୍ଦେସେ ଏକଟ୍ଠାନିକାନଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନାନଂ ୱଗ୍ଗେ ସମୂହେ ନିଯୁତ୍ତାତି ୱଗ୍ଗା।

୮।ବିନ୍ଦୁ ନିଗ୍ଗହୀତଂ[କ। ୮; ରୂ। ୧୦; ନୀ। ୮]।

ଅନ୍ତେ ବିନ୍ଦୁମତ୍ତୋ ୱଣ୍ଣୋ ନିଗ୍ଗହୀତଂ ନାମ। ନିଗ୍ଗଯ୍ହ ଗଯ୍ହତି ଉଚ୍ଚାରିଯତୀତି ନିଗ୍ଗହୀତଂ।

ଗରୁସଞ୍ଞାରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ବ୍ୟଞ୍ଜନୱୁତ୍ତିରାସି

ଠାନଂ, କରଣଂ, ପୟତନଂ [ରୂ। ୨ (ପିଟ୍ଠେ); ନୀ ୬ (ପିଟ୍ଠେ); ୨୩ (ସୁତ୍ତଙ୍କେ)]।

ଛ ଠାନାନି – କଣ୍ଠଟ୍ଠାନଂ, ତାଲୁଟ୍ଠାନଂ, ମୁଦ୍ଧଟ୍ଠାନଂ, ଦନ୍ତଟ୍ଠାନଂ, ଓଟ୍ଠଟ୍ଠାନଂ, ନାସିକଟ୍ଠାନଂ। ତେସୁ ବ୍ୟତ୍ତଂ ୱଦନ୍ତେନ ଯତ୍ଥ ‘‘ଅକ୍ଖ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ କଣ୍ଠଟ୍ଠାନଂ। ଯତ୍ଥ ‘‘ଇଚ୍ଛ’’ନ୍ତି, ତଂ ତାଲୁଟ୍ଠାନଂ। ଯତ୍ଥ ‘‘ରଟ୍ଠ’’ନ୍ତି, ତଂ ମୁଦ୍ଧଟ୍ଠାନଂ। ଯତ୍ଥ ‘‘ସତ୍ଥ’’ନ୍ତି, ତଂ ଦନ୍ତଟ୍ଠାନଂ। ଯତ୍ଥ ‘‘ପୁପ୍ଫ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ଓଟ୍ଠଟ୍ଠାନଂ। ନାସପଦେସୋ ନାସିକଟ୍ଠାନଂ।

କତ୍ଥଚି ପନ ଉରଟ୍ଠାନଂ, ସିରଟ୍ଠାନଂ, ଜିୱ୍ହାମୂଲଟ୍ଠାନନ୍ତିପି ଆଗତଂ। ତତ୍ଥ ସିରଟ୍ଠାନଂ ନାମ ମୁଦ୍ଧଟ୍ଠାନମେୱ। ଜିୱ୍ହାମୂଲଟ୍ଠାନଂ ପନ ସବ୍ବୱଣ୍ଣାନଂ ସାଧାରଣନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

କରଣଂ ଚତୁବ୍ବିଧଂ – ଜିୱ୍ହାମୂଲଂ, ଜିୱ୍ହୋପଗ୍ଗଂ, ଜିୱ୍ହଗ୍ଗଂ, ସକଟ୍ଠାନନ୍ତି।

ପୟତନଂ ଚତୁବ୍ବିଧଂ – ସଂୱୁତଂ, ୱିୱଟଂ, ଫୁଟ୍ଠଂ, ଈସଂଫୁଟ୍ଠନ୍ତି। ତତ୍ଥ କରଣାନଂ ସକସକଟ୍ଠାନେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱରଣାଦିକୋ ୱିସେସାକାରୋ ସଂୱୁତାଦି ନାମ।

ତତ୍ଥ କଣ୍ଠପଦେସାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଙ୍ଘଟ୍ଟନେନ ଉପ୍ପନ୍ନା ଅୱଣ୍ଣ, କୱଗ୍ଗ, ହକାରା କଣ୍ଠଜା ନାମ। ତାଲୁମ୍ହି ଜିୱ୍ହାମଜ୍ଝସଙ୍ଘଟ୍ଟନେନ ଉପ୍ପନ୍ନା ଇୱଣ୍ଣ, ଚୱଗ୍ଗ, ଯକାରା ତାଲୁଜା ନାମ। ମୁଖବ୍ଭନ୍ତରମୁଦ୍ଧମ୍ହି ଜିୱ୍ହୋପଗ୍ଗସଙ୍ଘଟ୍ଟନେନ ଉପ୍ପନ୍ନା ଟୱଗ୍ଗ, ର, ଳକାରା ମୁଦ୍ଧଜା ନାମ। ଉପରି ଦନ୍ତପନ୍ତିୟଂ ଜିୱ୍ହଗ୍ଗସଙ୍ଘଟ୍ଟନେନ ଉପ୍ପନ୍ନା ତୱଗ୍ଗ, ଲ, ସକାରା ଦନ୍ତଜା ନାମ। ଓଟ୍ଠଦ୍ୱୟସଙ୍ଘଟ୍ଟନେନ ଉପ୍ପନ୍ନା ଉୱଣ୍ଣ, ପୱଗ୍ଗା ଓଟ୍ଠଜା ନାମ। ନିଗ୍ଗହୀତଂ ନାସିକଜଂ ନାମ। ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗନ୍ତା ପନ ନାସିକଟ୍ଠାନେପି ସକଟ୍ଠାନେପି ଜାୟନ୍ତି। ଏକାରୋ କଣ୍ଠତାଲୁଜୋ। ଓକାରୋ କଣ୍ଠୋଟ୍ଠଜୋ। ୱକାରୋ ଦନ୍ତୋଟ୍ଠଜୋ। ଅପିଚ ଇୱଣ୍ଣୁୱଣ୍ଣା କଣ୍ଠେପି ଜାୟନ୍ତିଯେୱ। ଯଦା ହକାରୋ ୱଗ୍ଗନ୍ତେହି ୱା ଯ, ର, ଲ, ୱେହି ୱା ଯୁତ୍ତୋ ହୋତି, ତଦା ଉରଜୋତି ୱଦନ୍ତି। ପଞ୍ହୋ, ତୁଣ୍ହୀ, ନ୍ହାତୋ, ୱିମ୍ହିତୋ, ଗୟ୍ହତେ, ୱୁଲ୍ହତେ, ଅୱ୍ହାନଂ।

କଣ୍ଠଂ ସଂୱରିତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାରିତୋ ଅକାରୋ ସଂୱୁତୋ ନାମ। ସକସକଟ୍ଠାନ, କରଣାନି ୱିୱରିତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାରିତା ସେସସରା ଚ ସ, ହକାରା ଚ ୱିୱଟା ନାମ। ତାନିଯେୱ ଗାଳ୍ହଂ ଫୁସାପେତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାରିତା ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗା ଫୁଟ୍ଠା ନାମ। ଥୋକଂ ଫୁସାପେତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାରିତା ଯ, ର, ଲ, ୱା ଈସଂଫୁଟ୍ଠା ନାମ। ତତ୍ଥ ଓଟ୍ଠଜେସୁ ତାୱ ପୱଗ୍ଗଂ ୱଦନ୍ତାନଂ ଓଟ୍ଠଦ୍ୱୟସ୍ସ ଗାଳ୍ହଂ ଫୁସନଂ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ଫୁଟ୍ଠପୟତନିକତ୍ତା ପୱଗ୍ଗସ୍ସ। ଉୱଣ୍ଣଂ ୱଦନ୍ତାନଂ ପନ ଓଟ୍ଠଦ୍ୱୟସ୍ସ ୱିୱରଣଂ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ୱିୱଟପୟତନିକତ୍ତା ଉୱଣ୍ଣସ୍ସ। ଏସ ନୟୋ ସେସେସୁ ସବ୍ବେସୂତି।

ଚୂଳନିରୁତ୍ତିୟଂ ପନ ସବ୍ବେ ରସ୍ସସରା ସଂୱୁତା ନାମ, ସବ୍ବେଦୀଘସରା ୱିୱଟା ନାମାତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ସଦ୍ଦସାରତ୍ଥଜାଲିନିୟଂ, କତ୍ଥଚି ସକ୍କଟଗନ୍ଥେ ଚ। ଇଦଂ ଯୁତ୍ତତରଂ। ଅଞ୍ଞଟ୍ଠାନିକବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ଯୁତ୍ତା ସରା ଅତ୍ତନୋ ଠାନ, କରଣାନି ଜହନ୍ତାପି ପୟତନଂ ନ ଜହନ୍ତି। ତସ୍ମା ନାନାୱଣ୍ଣାନଂ ସଂସଗ୍ଗେ ପୟତନାନଂ ସଂସଗ୍ଗଭେଦୋପି ୱେଦିତବ୍ବୋତି। ତତ୍ଥ ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ’’ତି ୱଦନ୍ତୋ ଯଦି ଣା-କାରଂ ଜିୱ୍ହଗ୍ଗେନ ଦନ୍ତଟ୍ଠାନେ କତ୍ୱା ୱଦେୟ୍ୟ, ଦନ୍ତଜୋ ନା-କାରୋ ଏୱ ଭୱେୟ୍ୟ। ତୁ-କାରଞ୍ଚ ଜିୱ୍ହୋପଗ୍ଗେନ ମୁଦ୍ଧଟ୍ଠାନେ କତ୍ୱା ୱଦେୟ୍ୟ, ମୁଦ୍ଧଜୋ ଟୁ-କାରୋ ଏୱ ଭୱେୟ୍ୟ। ଏୱଞ୍ଚ ସତି ଅକ୍ଖରୱିପତ୍ତି ନାମ ସିୟା। ଏସ ନୟୋ ସେସେସୁ ମୁଦ୍ଧଜଦନ୍ତଜେସୁ। ତସ୍ମା କମ୍ମୱାଚଂ ସାୱେନ୍ତେହି ନାମ ଠାନ, କରଣ, ପୟତନେସୁ ସୁଟ୍ଠୁ କୁସଲେହି ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି।

ସିଥିଲଞ୍ଚ , ଧନିତଞ୍ଚ, ଦୀଘଂ, ରସ୍ସଂ, ଗରୁଂ, ଲହୁଂ;

ନିଗ୍ଗହୀତଂ, ୱିମୁତ୍ତଞ୍ଚ, ସମ୍ବନ୍ଧଞ୍ଚ, ୱୱତ୍ଥିତଂ [ନୀ। ୯, ୧୦, ୧୧, ୧୨, ୧୩, ୧୪, ୧୫, ୧୬-୧୯, ୨୦, ୨୧ ସୁତ୍ତେସୁ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ]।

ମୁଦୁନା ୱଚୀପୟୋଗେନ ୱତ୍ତବ୍ବା ୱଗ୍ଗପଠମ, ତତିୟ, ପଞ୍ଚମା ସିଥିଲା ନାମ। ଥଦ୍ଧେନ ୱଚୀପୟୋଗେନ ୱତ୍ତବ୍ବା ୱଗ୍ଗଦୁତିୟ, ଚତୁତ୍ଥା ଧନିତା ନାମ। ଦୀଘ, ରସ୍ସା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତା। ଦୀଘା ଚେୱ ସଂଯୋଗପୁବ୍ବା ଚ ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତା ଚ ଗରୁକା ନାମ। ସେସା ଲହୁକା ନାମ। ଯଥା ସଦ୍ଦସହିତୋ ୱାତୋ ମୁଖଛିଦ୍ଦେନ ବହି ଅନିକ୍ଖମ୍ମ ନାସସୋତାଭିମୁଖୋ ହୋତି, ତଥା ମୁଖଂ ଅୱିୱଟଂ କତ୍ୱା ୱତ୍ତବ୍ବଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ନିଗ୍ଗହୀତଂ ନାମ। ତେନ ଯୁତ୍ତାନି ସବ୍ବବ୍ୟଞ୍ଜନାନି

ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତାନି ନାମ। ସେସା ଓିମୁତ୍ତା ନାମ। ପଦସନ୍ଧିଓସେନ ଓଉଇଂ ସମ୍ବନ୍ଧଂ ନାମ। ପଦଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା ଓଉଇଂ ଓଓହିତଂ ନାମ।

ବ୍ଯଞ୍ଜନଓ୍ତୁଭିରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଲହୁସଞ୍ଞ୍ଞାରାସି

ଝୋ, ଲୋ, ପୋ, ଘୋ, ଗୋ।

୯।ଯୁଓଣ୍ଣା[ଇଯୁଓଣ୍ଣା (ବହୂସୁ)]ଝଲା ନାମସ୍ସନ୍ତେ[କା। ୫୮; ରୂ। ୨୯; ନୀ। ୨୦୫]।

ଅନିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ନାମସ୍ସ ଅନ୍ତେ ଇଓଣ୍ଣୁଓଣ୍ଣା କମେନ ଝଲସଞ୍ଞ୍ଞା ହୋନ୍ତି।

୧୦।ପିତ୍ଥିଯଂ[କା। ୫୯; ରୂ। ୧୮୨; ନୀ। ୨୦୬]।

ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ନାମସ୍ସନ୍ତେ ଇଓଣ୍ଣୁଓଣ୍ଣା ପସଞ୍ଞ୍ଞା ହୋନ୍ତି।

୧୧।ଘା[କା। ୬୦; ରୂ। ୧୭୬; ନୀ। ୨୦୭]।

ଘୋ

, ଆ ଇତି ଦ୍ୱିପଦଂ। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ଆକାରୋ ଘସଞ୍ଞ୍ଞୋ ହୋତି।

୧୨।ଗୋ ସ୍ୱାଲପନେ[କା। ୫୭; ରୂ। ୭୧; ନୀ। ୨୧୪]।

ଆଲପନେ ସି ଗସଞ୍ଞ୍ଞୋ ହୋତି।

ଲହୁସଞ୍ଞ୍ଞାରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ସଙ୍କେତରାସି

୧୩।ଓିଧି ଓିସେସନଂ ଯଂ ତସ୍ସ[ଚଂ। ୧।୧।୬; ପା। ୧।୧।୭୨; ଓିଧିର୍ଓିସେସନନ୍ତସ୍ସ (ବହୂସୁ)]।

ସୁତ୍ତେ ଯଂ ଓିସେସନଂ ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଓିଧି ଞ୍ଞାତବ୍ବୋ।

‘ଅତୋ ଯୋନଂ ଟାଟେ’। ନରା, ନରେ। ଯୋନନ୍ତି ଓିସେସନଂ। ଟାଟେତି ଓିଧି।

୧୪।ସତ୍ତମିଯଂ ପୁବ୍ବସ୍ସ[ରୂ। ୮ (ପିଟ୍ଠେ); ଚଂ। ୧।୧।୭; ପା। ୧।୧।୬୬]।

ସତ୍ତମୀନିଦ୍ଦେସେ ପୁବ୍ବଓଣ୍ଣସ୍ସେଓ ଓିଧି ଞ୍ଞାତବ୍ବୋ।

‘ସରୋ ଲୋପୋ ସରେ’। ଲୋକଗ୍ଗୋ [ଅପ। ଥେର ୧।୧୨।୫୭]।

୧୫।ପଞ୍ଚମିଯଂ ପରସ୍ସ[ଚଂ। ୧।୧।୮; ପା। ୧।୧।୬୭]।

ପଞ୍ଚମୀନିଦ୍ଦେସେ ପରସ୍ସେଓ ଓିଧି ଞ୍ଞାତବ୍ବୋ।

‘ଅତୋ ଯୋନଂ ଟାଟେ’। ନରା, ନରେ।

୧୬।ଆଦିସ୍ସ[ଚଂ। ୧।୧।୯; ପା। ୧।୧।୫୪]।

ପରସ୍ସ ସିସ୍ସମାନୋ [ଦିସ୍ସମାନୋ (ମୂ)] ୱିଧି ଆଦିୱଣ୍ଣସ୍ସ ଞାତବ୍ବୋ।

‘ର ସଙ୍ଖ୍ୟାତୋ ୱା’। ତେରସ।

୧୭।ଛଟ୍ଠିଯନ୍ତସ୍ସ[ଚଂ। ୧।୧।୧୦; ପା। ୧।୧।୫୨]।

ଛଟ୍ଠୀନିଦ୍ଦେସେ ତଦନ୍ତସ୍ସ ୱିଧି ଞାତବ୍ବୋ।

‘ରାଜସ୍ସି ନାମ୍ହି’। ରାଜିନା।

୧୮।ଙାନୁବନ୍ଧୋ[ଚଂ। ୧।୧।୧୧; ପା। ୧।୧।୫୩]।

ଙାନୁବନ୍ଧୋ ଆଦେସୋ ଛଟ୍ଠୀନିଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ଅନ୍ତସ୍ସ ଞାତବ୍ବୋ।

‘ଗୋସ୍ସାୱଙ’। ଗୱସ୍ସଂ।

୧୯।ଟାନୁବନ୍ଧୋନେକୱଣ୍ଣୋ ସବ୍ବସ୍ସ[ଚଂ। ୧।୧।୧୨; ପା। ୧।୧।୫୫; ଟାନୁବନ୍ଧାନେକୱଣ୍ଣା ସବ୍ବସ୍ସ (ବହୂସୁ)]।

ଯୋ ଚ ଟାନୁବନ୍ଧୋ ଆଦେସୋ, ଯୋ ଚ ଅନେକୱଣ୍ଣୋ ଆଦେସୋ, ତଦୁଭଯଂ ଛଟ୍ଠୀନିଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ସବ୍ବସ୍ସେୱ ୱଣ୍ଣସମୁଦାଯସ୍ସ ଞାତବ୍ବଂ।

ଟାନୁବନ୍ଧେ ତାୱ –

‘ଇମସ୍ସାନିତ୍ଥିଯଂ ଟେ’। ଏସୁ।

ଅନେକୱଣ୍ଣେ –

‘ଅନିମି ନାମ୍ହି’। ଅନେନ, ଇମିନା।

୨୦।ଞକାନୁବନ୍ଧା ଆଦ୍ୟନ୍ତା[ଚଂ। ୧।୧।୧୩; ପା। ୧।୧।୪୬]।

ଞାନୁବନ୍ଧୋ ଆଗମୋ ଚ କାନୁବନ୍ଧୋ ଆଗମୋ ଚ କମେନ ଛଟ୍ଠୀନିଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ଆଦିମ୍ହି ଚ ଅନ୍ତେ ଚ ଞାତବ୍ବୋ।

ଞାନୁବନ୍ଧେ –

‘ବ୍ରୂତୋ ତିସ୍ସିଞ’। ବ୍ରୱିତି।

କାନୁବନ୍ଧେ –

‘ଭୂସ୍ସ ୱୁକ’। ବଭୂୱ।

୨୧।ମାନୁବନ୍ଧୋ ସରାନମନ୍ତା ପରୋ[ଚଂ। ୧।୧।୧୪; ପା। ୧।୧।୪୭]।

ମାନୁବନ୍ଧୋ ଆଗମୋ ସରାନଂ ଅନ୍ତସରମ୍ହା ପରୋ ହୋତି।

‘ନଜ୍ଜାଯୋ ସ୍ୱାମ’। ନଜ୍ଜାଯୋ ସନ୍ଦନ୍ତି। ‘ମଂ ୱା ରୁଧାଦୀନଂ’। ରୁନ୍ଧତି। ‘ଜର ସଦାନମୀମ ୱା’। ଜୀରତି, ସୀଦତି।

ଇମସ୍ମିଂ ବ୍ୟାକରଣେ ଅନେକସରତା ନାମ ନଦୀ, ପୁରିସ ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ଲିଙ୍ଗପଦେସୁ ଏୱ ଅତ୍ଥି, ଗମୁ, ପଚୈଚ୍ଚାଦୀସୁ ଧାତୁପଦେସୁ ନତ୍ଥି। ସବ୍ବଧାତୁଯୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତା ଏୱ ହୋନ୍ତି, ଧାତ୍ୱନ୍ତଲୋପକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ତସ୍ମା ନଜ୍ଜାଯୋତି ଏତ୍ଥ ଇ-କାରୋ ଅନ୍ତସରୋ ନାମ। ତତୋ ‘ନଜ୍ଜାଯୋ ସ୍ୱାମ’ ଇତି ସୁତ୍ତେନ ଆ-କାରାଗମୋ। ରୁନ୍ଧତୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ଉ-କାରୋ ଅନ୍ତସରୋ ନାମ, ତତୋ ‘‘ମଂ ୱା ରୁଧାଦୀନ’’ନ୍ତି ସୁତ୍ତେନ ବିନ୍ଦାଗମୋ। ଏୱଂ ଜୀରତି, ସୀଦତି ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ। ମ୍ପ୍ମପୋତ୍ଥକେସୁ ପନ ‘‘ମାନୁବନ୍ଧୋ ପଦାନମନ୍ତା ପରୋ’’ତି ପାଠୋ, ସୋ ସୀହଳଅପୋତ୍ଥକେହି ନ ସମେତି।

୨୨।ୱିପ୍ପଟିସେଧେ[ଚଂ। ୧।୧।୧୬; ପା। ୧।୪।୨]।

ସମାନୱିସଯାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱିଧୀନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞପଟିସେଧରହିତେ ଠାନେ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ପରୋ ୱିଧି ଓକାସଂ ଲଭତି।

ଚତ୍ତାରୋମେ ଭିକ୍ଖୱେ ଧମ୍ମା [ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାଯେ] -ଏତ୍ଥ ଚତ୍ତାରିମେତି ପୁବ୍ବଲୋପେ ସମ୍ପତ୍ତେ ପରଲୋପୋ ଓକାସଂ ଲଭତି।

୨୩।ସଙ୍କେତୋ ନାୱଯୱୋନୁବନ୍ଧୋ[ଚଂ। ୧।୧।୫]।

ଯୋ ୱଣ୍ଣୋ ପଯୋଗସ୍ସ ଅୱଯୱୋ ନ ହୋତି, ସୁତ୍ତେସୁ ସଙ୍କେତମତ୍ତୋ ହୋତି, ସୋ ଅନୁବନ୍ଧୋ ନାମ।

‘ଗୋସ୍ସାୱ’ । ଗୱସ୍ସଂ-ଏତେନ ପଦରୂପୱିଧାନେ ଅନୁବନ୍ଧୋ ଉପଯୋଗଂ ନ ଗଚ୍ଛତୀତି ଞାପେତି।

୨୪।ୱଣ୍ଣପରେନ ସୱଣ୍ଣୋପି।

ୱଣ୍ଣସଦ୍ଦୋ ପରୋ ଏତସ୍ମାତି ୱଣ୍ଣପରୋ, ୱଣ୍ଣପରେନ ରସ୍ସସରେନ ସୱଣ୍ଣୋପି ଗଯ୍ହତି ସଯଞ୍ଚ, ଅୱଣ୍ଣୋତି ୱୁତ୍ତେ ଆ-କାରୋପି ଗଯ୍ହତି ଅ-କାରୋ ଚାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏୱଂ ଇୱଣ୍ଣୁୱଣ୍ଣେସୁ।

୨୫।ନ୍ତୁୱନ୍ତୁମନ୍ତାୱନ୍ତୁତୱନ୍ତୁସମ୍ବନ୍ଧୀ[ନ୍ତୁ ୱନ୍ତୁମନ୍ତ୍ୱାୱନ୍ତୁତୱନ୍ତୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀ (ବହୂସୁ)]।

ନ୍ତୁଇତି ୱୁତ୍ତେ ୱନ୍ତୁ, ମନ୍ତୁ, ଆୱନ୍ତୁ, ତୱନ୍ତୂନଂ ସମ୍ବନ୍ଧୀଭୂତୋ ନ୍ତୁକାରୋ ଗଯ୍ହତି।

‘ନ୍ତନ୍ତୂନଂ ନ୍ତୋ ଯୋମ୍ହି ପଠମେ’। ଗୁଣୱନ୍ତୋ, ସତିମନ୍ତୋ, ଯାୱନ୍ତୋ, ଭୁତ୍ତୱନ୍ତୋ।

ସଙ୍କେତରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ସନ୍ଧିୱିଧାନ

ଅଥ ସନ୍ଧିୱିଧାନଂ ଦୀପିଯତେ।

ଲୋପୋ, ଦୀଘୋ, ରସ୍ସୋ, ୱୁଦ୍ଧି, ଆଦେସୋ, ଆଗମୋ, ଦ୍ୱିଭାୱୋ, ୱିପଲ୍ଲାସୋ।

ଲୋପରାସି

୨୬।ସରୋ ଲୋପୋ ସରେ[କ। ୧୨; ରୂ। ୧୩; ନୀ। ୩୦]।

ଲୁପ୍ପତୀତି ଲୋପୋ। ସରେ ପରେ ସରୂପୋ ୱା ଅସରୂପୋ ୱା ପୁବ୍ବୋ ସରୋ ଲୋପୋ ହୋତି।

ସରୂପେ ତାୱ –

ଅଓଣ୍ଣେ-ଲୋକଗ୍ଗୋ [ଅପ। ଥେର ୧।୧୨।୫୭], ଭଓାସଓୋ, [ଧା ସା ୧୧୦୨] ଅଓିଜ୍ଜାସଓୋ [ଧା ସା ୧୧୦୨], ଅଓିଜ୍ଜାନୁସଯୋ [ଓିଭ। ୯୪୯]।

ଇଓଣ୍ଣେ-ମୁନିନ୍ଦୋ, ମୁନୀରିତୋ, ଓରଓାଦୀରିତୋ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ [ଓିଭ। ୨୧୯]।

ଉଓଣ୍ଣେ-ବହୂପକାରୋ [ଜା। ୧।୨୨।୫୮୮], ବହୁକା ଉମି ବହୂମି, ସରଭୁଯା ଉମି ସରଭୂମି, ସରଭୁଯା ଉଦକଂ ସରଭୂଦକଂ।

ଅସରୂପେ –

ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ [ଓିଭ। ୨୧୯], କାମୁପାଦାନଂ, ଭଓେସନା [ଦୀ ନି। ୩।୩୦୫], ଭଓୋଘୋ [ଧା ସା ୧୧୫୬], ସୋ ତୁଣ୍ହସ୍ସ [ପାରା। ୩୮୧], ଦିଟ୍ଠାନୁସଯୋ [ଓିଭ। ୯୪୯], ଦିଟ୍ଠୁପାଦାନଂ, ଦିଟ୍ଠେକଟ୍ଠଂ, ଦିଟ୍ଠୋଘୋ [ଧା ସା ୧୧୫୬], ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିଯଂ [ମହାଓ। ୯], ପୁତ୍ତା ମତ୍ଥି [ଧା ପା ୬୨], ଉରସ୍ସ ଦୁକ୍ଖୋ [ପାଚି। ୪୦୨], ଅସନ୍ତେତ୍ଥ ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି [ଧା ପା ୩୦୪] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ପୁବ୍ବଲୋପରାସି।

୨୭।ପରୋ କ୍ୱଚି[କ। ୧୩; ରୂ। ୧୫; ନୀ। ୩୧]।

ପୁବ୍ବସରମ୍ହା ସରୂପୋ ୱା ଅସରୂପୋ ୱା ପରୋ ସରୋ କ୍ୱଚି ଲୋପୋ ହୋତି।

ସରୂପେ ତାଓ –

ତଂ କଦାସ୍ସୁ ଭଓିସ୍ସତି [ଜା। ୨।୨୨।୧୪୪ ଆଦଯୋ; ତଂ କୁଦସ୍ସୁ], କୁଦାସ୍ସୁ ନାମ ଦୁମ୍ମେଧୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସତି [ଧା ପା ୩୭୬], ଯଦାସ୍ସ ସୀଲଂ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ [ଜା। ୨।୨୨।୧୪୭୪], ତଦାସ୍ସୁ କଣ୍ହଂ ଯୁଞ୍ଜନ୍ତି [ଜା। ୧।୧।୨୯] -କଣ୍ହନ୍ତି ମହାକଣ୍ହଗୋଣଂ, ତଣ୍ଣାସ୍ସ ଓିପ୍ପହୀନା, ମାସ୍ସୁ କୁଜ୍ଝ ରଥେସଭ, ସଙ୍ଘହାରକଂ ୱାସ୍ସ ପରିଯେସେଯ୍ୟ [ପାରା। ୧୬୭, ୧୭୧], ଆଗତାତ୍ଥ ତୁମ୍ହେ, ସୋତୁକାମାତ୍ଥ ତୁମ୍ହେ, ମାସ୍ସୋ ଏଓରୂପମକାସି, ପପଂ ଅଓିନ୍ଦୁଂ [ଜା। ୧।୧।୨] -ପଓଦ୍ଧଂ ଆପଂ ଲଭିଂସୂତ୍ୟତ୍ଥୋ, ନାଲଂ କବଳଂ ପଦାତଓେ [ଜା। ୧।୧।୨୭] -ପ+ଆଦାତଓେତି ଛେଦୋ, ଗଣ୍ହିତୁନ୍ତତ୍ଥୋ, ରୁପ୍ପତୀତି ରୂପଂ, ବୁଜ୍ଝତୀତି ବୁଦ୍ଧୋ-ଦୀଘୋ, ଅଗ୍ଗୀଓ ତପ୍ପତି, ଇତ୍ଥୀଓ ଗଚ୍ଛତି, ନଦୀଓ ସନ୍ଦତି, ମାତୁପଟ୍ଠାନଂ, ପିତୁପଟ୍ଠାନଂ, ଯେତେ ଧମ୍ମା ଆଦିକଲ୍ଲାଣା [ଚୂଳଓ। ୩୯୯] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅସରୂପେ –

ଇତିସ୍ସ [ପାଚି। ୪୬୫], ଇତିପି [ପାରା। ୧], ଅସ୍ସମଣୀସି [ପାରା। ୧୩୫], ଅକତଞ୍ଞୂସି [ଧା ପା ୩୮୩], ଓନ୍ଦେହଂ, ସୋହଂ, ଯସ୍ସଦାନି [ମହାଓ। ୨୪୨], ଛାଯାଓ ଅନପାଯିନୀ [ଧା ପା ୨], ମାଦିସେସୁ କଥାଓ କା, କିନ୍ନୁମାଓ ସମଣିଯୋ ମଧୁଓା ମଞ୍ଞତି ବାଲୋ [ଧା ପା ୬୯], ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ [ଓିଭ। ୨୧୯], ଦ୍ୱେମେ ଭିକ୍ଖଓେ ଧମ୍ମା [ଅ। ନି। ୨।୩], ତଯୋମେ ଭିକ୍ଖଓେ ଧମ୍ମା [ଅ। ନି। ୩।୧୭] ଇଚ୍ଚାଦି।

କ୍ୱଚୀତି କିଂ? କତମା ଚାନନ୍ଦ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା [ଅ। ନି। ୧୦।୬୦]।

ଇତି ପରଲୋପରାସି।

୨୮।ନ ଦ୍ୱେ ୱା।

ଦ୍ୱେ ପୁବ୍ବପରସରା କ୍ୱଚି ଲୋପା ନ ହୋନ୍ତି ୱା।

ଅପ୍ପମାଦୋ ଅମତଂ ପଦଂ [ଧା ପା ୨୧], କୋ ଇମଂ ପଥଓିଂ ଓିଚେସ୍ସତି [ଧା ପା ୪୪]।

କ୍ୱଚିଦ୍ୱେଓ? ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ [ଓିଭ। ୨୧୯], ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ [ଓିଭ। ୨୧୯],

ୱାତି କିଂ ? କୋମଂ ୱସଲିଂ ପରାମସିସ୍ସତି।

ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱସନ୍ଧିକଣ୍ଡାୱସାନା ଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନେସୁ ସବ୍ବତ୍ଥ କ୍ୱଚିସଦ୍ଦୋ, ୱାସଦ୍ଦୋ ଚ ୱତ୍ତନ୍ତେ। ତତ୍ଥ କ୍ୱଚିସଦ୍ଦୋ ନାନାପଯୋଗଂ ଦସ୍ସେତି। ୱାସଦ୍ଦୋ ଏକପଯୋଗସ୍ସ ନାନାରୂପଂ ଦସ୍ସେତି। ଲୋପନିସେଧୋ।

୨୯।ପରସରସ୍ସ।

ନିଗ୍ଗହୀତମ୍ହା ପରସରସ୍ସ କ୍ୱଚି ଲୋପୋ ହୋତି ୱା।

ଵଂସି [ପୋ। ୱ। ୪୭; ଜା। ୨।୨୨।୭୬୪], ଚନ୍ଦଂୱ ୱିମଲଂ ସୁଦ୍ଧଂ [ଧ। ପ। ୪୧୩; ସୁ। ନି। ୬୪୨], ଚକ୍କଂୱ ୱହତୋ ପଦଂ [ଧ। ପ। ୧], ହଲଂଦାନି ପକାସିତୁଂ [ମହାୱ। ୮], କିନ୍ତି ୱଦେୟ୍ୟଂ, ଚୀୱରନ୍ତି, ପଣ୍ଡନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁନ୍ତି।

ଇତି ସରଲୋପରାସି।

୩୦।ସଂଯୋଗାଦି ଲୋପୋ।

ସଂଯୋଗସ୍ସ ଆଦିଭୂତୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନୋ କ୍ୱଚି ଲୋପୋ ହୋତି ୱା।

ପୁପ୍ଫଂସା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି [ପାରା। ୩୬] – ଇଧ ପୁବ୍ବସୁତ୍ତେନ ସରଲୋପୋ, ଏୱଂସ ତେ ଆସୱା ପହୀନା ହୋନ୍ତି [ମ। ନି। ୧।୨୪], ସଚେ ଭୁତ୍ତୋ ଭୱେୟ୍ୟାହଂ, ସାଜୀୱୋ ଗରହିତୋ ମମ [ମି। ପ। ୬।୧।୫] - ଅସ୍ସ+ଆଜୀୱୋତି ଛେଦୋ, ଭୱେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

ତୀସୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନେସୁ ସରୂପାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଆଦିବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ଲୋପୋ – ଅଗ୍ଯାଗାରଂ [ପାଚି। ୩୨୬], ଅଗ୍ଯାହିତୋ, ୱୁତ୍ତସ୍ସ, ୱିତ୍ଥାନୁଭୂଯତେ, ଏକସତଂ ଖତ୍ୟା [ଜା। ୨।୨୨।୫୯୪], ରତ୍ଯୋ, ରତ୍ୟା, ରତ୍ୟଂ, ସକ୍ୟାହଂ ମାରିସ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ [ସଂ। ନି। ୧।୨୬୮], ଇଚ୍ଚାଦି।

ସରୂପାନନ୍ତି କିଂ? ତିକ୍ଖା ପୁଥୁସୋ ୱଦନ୍ତି [ସୁ। ନି। ୮୯୭], ଚତୁତ୍ଥନ୍ତଂ, ଛଟ୍ଠନ୍ତଂ, ଚକ୍ଖ୍ୱାବାଧଂ, ୱତ୍ୱେତ୍ଥ।

ଇତି ବ୍ୟଞ୍ଜନଲୋପରାସି।

୩୧।ଲୋପୋ।

ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ କ୍ୱଚି ଲୋପୋ ହୋତି ୱା।

ସରେ ପରେ ତାୱ –

ଏୱାହଂ ଚିନ୍ତଯିତ୍ୱାନ [ବୁ। ୱଂ। ୨।୨୭], ପୁପ୍ଫଦାନଂ ଅଦାସହଂ-ଅଦାସିଂ+ଅହନ୍ତି ଛେଦୋ, ବିନ୍ଦୁଲୋପୋ, ପୁନ ପୁବ୍ବସରଲୋପୋ, ତୁଯ୍ହତ୍ଥାଯ ମହାମୁନି, ତୁଯ୍ହେତ୍ୱେତଂ ଦୁକ୍କଟଂ [ଦୀ। ନି। ୨।୧୭୮], ତାସାହଂ ସନ୍ତିକେ [ପାଚି। ୭୦୯], ତେସାହଂ ଏୱଂ ୱଦାମି, ପଞ୍ଚନ୍ନେତଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଧିୱଚନଂ, ଛନ୍ନେତଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଧିୱଚନଂ, ସମଣ ତ୍ୱେୱ ପୁଚ୍ଛାମି [ଜା। ୨।୨୨।୨୫୩ ସମଣ ତେୱ], ବ୍ରାହ୍ମଣ ତ୍ୱେୱ ପୁଚ୍ଛାମି [ଜା। ୨।୨୨।୨୫୮ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତେୱ] -ତ୍ୱଂ+ଏୱାତି ଛେଦୋ, ୱିଦୂନଗ୍ଗମିତି।

ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ପରେ –

ତଂ ତୁଯ୍ହମୂଲେ ପଟିଦେସେମି।

ଗାଥାଯଂ –

ଅରିୟସଚ୍ଚାନଦସ୍ସନଂ [ଖୁ। ପା। ୫।୧୧], ଏତଂ ବୁଦ୍ଧାନ ସାସନଂ [ଧ। ପ। ୧୮୩], ଖନ୍ଧାନଞ୍ଚ ପଟିପାଟି, ଧାତୁଆୟତନାନ ଚ [ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନକଥା]।

ମାଗମେ ପରେ –

ଗରୁଳଓ ଉରଗାମିଓ [ଜା। ୧।୪।୧୨୪ ସୁପଣ୍ଣୋ], ଧମ୍ମୋ ଅରହତାମିଓ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୪୮], ଆଲୋକୋ ପସ୍ସତାମିଓ [ସୁ। ନି। ୭୬୯], ବକୋ କକ୍କଟକାମିଓ [ଜା। ୧।୧।୩୮], ନଭଂ ତାରକିତାମିଓ [ଜା। ୨।୨୨।୧୯୮୯ ତାରାଚିତାମିଓ], ପଦୁମଂ ହତ୍ଥଗତାମିଓ [ଜା। ୨।୨୨।୨୩୩୬] -ଏତେସୁ ମାଗମେ ବିନ୍ଦୁଲୋପୋ, ବ୍ଯଞ୍ଜନେ ପୁବ୍ବସରଦୀଘୋ ଚ।

ତଥା ସଂଉପସଗ୍ଗସ୍ସ ବିନ୍ଦୁଲୋପେ ଅନ୍ତସରଦୀଘୋ –

ସାରାଗୋ, ସାରତ୍ତୋ, ଅତ୍ତିସାହାରୋ, ସାରମ୍ଭୋ, ସାରଦ୍ଧୋ, ସାକେତଂ ନଗରଂ, ସାଧାରଣଂ, ସଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସାମୀ।

ସମାସେ ତୁମନ୍ତମ୍ହି ନିଚ୍ଚଂ –

କତ୍ତୁକାମୋ, ଗନ୍ତୁକାମୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ବିନ୍ଦୁଲୋପରାସି।

୩୨।ସ୍ଯାଦିଲୋପୋ ପୁବ୍ବସ୍ସେକସ୍ସ।

ଓିଚ୍ଛାୟଂ ଏକସ୍ସ ଓିଭତ୍ଯନ୍ତସ୍ସ ପଦସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତେ କତେ ପୁବ୍ବପଦସ୍ସ ସ୍ଯାଦିଲୋପୋ ହୋତି।

ଏକେକଂ, ଏକେକାନି, ଏକେକେନ, ଏକେକସ୍ସ ଇଚ୍ଚାଦି।

ମାଗମେ –

ଏକମେକଂ, ଏକମେକାନି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ସ୍ଯାଦିଲୋପରାସି।

ଅପ୍ପଓିଧାନମୁଚ୍ଚତେ।

୩୩।ତଦମିନାଦୀନି[ଚଂ। ୫।୨।୧।୨୭; ପା। ୬।୩।୧୦୯; ମୁ। ୨।୩୪; କା। ୨।୨୭]।

ମହାଓୁତ୍ତିସୁତ୍ତମିଦଂ, ତଦମିନାଦୀନି ପଦରୂପାନି ଇମିନା ନିପାତନେନ ସିଜ୍ଝନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସରଲୋପୋ ବ୍ଯଞ୍ଜନେ –

ଲାବୁ=ଅଲାବୁ , ପିଧାନଂ=ଅପିଧାନଂ, ଦ୍ୱାରଂ ପିଦହିତ୍ୱା=ଅପିଦହିତ୍ୱା, ଗିନି=ଅଗ୍ଗିନି, ରତ୍ନଂ=ରତନଂ, ନ୍ହାନଂ=ନହାନଂ, ଅସ୍ନାତି=ଅସନାତି, ହନ୍ତି=ହନତି, ହନ୍ତି କୁଦ୍ଧୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ [ଅ। ନି। ୭।୬୪], ଫଲଂ ଓେ କଦଲିଂ ହନ୍ତି [ଅ। ନି। ୪।୬୮], ସକ୍କାରୋ କାପୁରିସଂ ହନ୍ତି। କଣ୍ଚି ବହୁଓଚନମ୍ପି ଦିସ୍ସତି। ଓିକ୍କୋସମାନା ତିବ୍ବାହି, ହନ୍ତି ନେସଂ ଓରଂ ଓରଂ [ଜା। ୨।୨୨।୨୩୭୦]।

ଇଓଣ୍ଣଲୋପେ –

ଆରାମରୁକ୍ଖଚେତ୍ଯାନି=ଚେତିୟାନି [ଧ। ପ। ୧୮୮], ଅଥଣ୍ଡେକସତଂ ଖତ୍ଯା [ଜା। ୨।୨୨।୫୯୪] =ଖତ୍ତିୟା, ତିଥ୍ଯା ପୁଥୁସୋ ଓଦନ୍ତି [ସୁ। ନି।

୮୯୭]। ତିଣ୍ଣା ପୁଥୁସୋ ନିୱିଟ୍ଠା [ସୁ। ନି। ୮୯୮] =ତିଣ୍ହିଯା। ୱିଦ୍ଧସ୍ତୋ=ୱିଦ୍ଧଂସିତୋ, ଉତ୍ରସ୍ତୋ=ଉତ୍ରାସିତୋ, ସ୍ନେହୋ=ସିନେହୋ, କ୍ଲେସୱତ୍ଥୂନି=କିଲେସୱତ୍ଥୂନି, କ୍ରିଯା=କିରିଯା, ପ୍ଲୱନ୍ତି=ପିଲୱନ୍ତି।

ଉୱଣ୍ଣଲୋପେ –

ପଦ୍ମାନି=ପଦୁମାନି, ଉସ୍ମା=ଉସୁମା ଇଚ୍ଚାଦି।

ସଂଯୋଗାଦିବ୍ଯଞ୍ଜନଲୋପୋ ଚ –

ପୁତ୍ତାନଞ୍ଚ ୱଧୋ ଦୁଖୋ, ମାତିଘୋ ଲଭତେ ଦୁଖଂ, ଅପ୍ପସ୍ସାଦା କାମା ଦୁଖା, ନହି କାମପରଂ ଦୁଖଂ [ଜା। ୨।୧୯।୧୧୮], ସେଖୋ=ସେକ୍ଖୋ, ଅପେଖା=ଅପେକ୍ଖା, ଉପସମ୍ପଦାପେଖୋ=ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ [ମହାୱ। ୭୦] ଇଚ୍ଚାଦି।

ସରେନ ସହ ବ୍ଯଞ୍ଜନଲୋପୋ –

ପଟିସଙ୍ଖା ଯୋନିସୋ [ଅ। ନି। ୬।୫୮], ଅକ୍ଖାତି=ଅକ୍ଖାଯତି, ଗନ୍ଧଂ ଘାତି=ଘାଯତି, ଅଭିଞ୍ଞା=ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ପରିଞ୍ଞା=ପରିଞ୍ଞାଯ, ଅଧିଟ୍ଠା=ଅଧିଟ୍ଠାଯ, ପତିଟ୍ଠା=ପତିଟ୍ଠାଯ, ଆୱୀକତା ହିସ୍ସ ଫାସୁ [ମହାୱ। ୧୩୪], ଅସ୍ସୱନତା ଧମ୍ମସ୍ସ ପରିହାଯନ୍ତି [ମହାୱ। ୮], ୱିପାକୋ ତଦାରମ୍ମଣତା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି [ପଟ୍ଠା। ୩।୧।୯୮], ଦସାହପରମତା ଧାରେତବ୍ବଂ [ପାରା। ୪୬୨], ନାଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନତ୍ଥା, ତିଲୋଦନୋ ହେହିତି [ଜା। ୧।୮।୧], ୱିସସେନୋୱ ଗାରୟ୍ହୋ, ଯସ୍ସନ୍ତା ରୁକ୍ଖରୋପକା [ଜା। ୧।୩।୫୪] =ୱିସସେନୋୱାତି ଏୱଂନାମକୋ ରାଜା ଏୱ, ଯସ୍ସନ୍ତା ଦୂରମାଯନ୍ତି [ଜା। ୧।୩।୨୮] – ଯସ୍ସାତି ଉଦରସ୍ସ, ପିତୁ ଅତ୍ଥା ଚନ୍ଦୱତୀ [ଜା। ୧।୯।୬୬], ଉପାଦାରୂପଂ, ଅନୁପାଦା ୱିମୁତ୍ତୋ, ସଦ୍ଧାପଦ୍ଧଜିତୋ, ଉପନିଧାପଞ୍ଞତ୍ତି। ସଂୱିଧାୱହାରୋ, ଯାତି=ଯାଯତି, ୱାତି=ୱାଯତି, ନିଦ୍ଧାତି=ନିଦ୍ଧାଯତି, ନିଦ୍ଧନ୍ତି=ନିଦ୍ଧାଯନ୍ତି, ପହାତି=ପହାଯତି, ସପ୍ପତିସ୍ସୋ=ସପ୍ପତିସ୍ସଯୋ, ସୁହଦୋ=ସୁହଦଯୋ=ସବ୍ବତ୍ଥ ଯଲୋପୋ,

ମୁଖରୋ=ମୁଖଖରୋ, ୱାଚାକରଣୋ=ୱାକ୍କରଣୋ, ୱାଚାପଥୋ=ବ୍ଯପ୍ପଥୋ=ୱାସ୍ସ ବ୍ଯତ୍ତଂ, ରସ୍ସତ୍ତଞ୍ଚ, ଏୱଂ ବ୍ଯାଖୋ=ଏୱଂ ୱିଯ ଖୋ=ୱିସ୍ସ ବ୍ଯତ୍ତଂ, ଦୀଘୋ ଚ ଯଲୋପୋ ଚ।

ଲୋଲୁପୋ, ମୋମୁହୋ, କୁକ୍କୁଚୋ, ସୁସୁଖୋ, ରୋରୁୱୋଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ପନ ଅତିସଯତ୍ଥଦୀପନତ୍ଥଂ ପଦଦ୍ୱିତ୍ତଂ କତ୍ୱା ପୁବ୍ବପଦେସୁ ଅକ୍ଖରଲୋପୋ।

ପଦଲୋପୋ ଆଦିମଜ୍ଝନ୍ତେସୁ –

ଦତ୍ତୋ=ଦେୱଦତ୍ତୋ, ଅସ୍ସେହି ଯୁତ୍ତୋ ରଥୋ=ଅସ୍ସରଥୋ, ରୂପଭୱୋ=ରୂପଂ, ଅରୂପଭୱୋ=ଅରୂପଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଲୋପରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଦୀଘ, ରସ୍ସରାସି

ଅଥ ଦୀଘ, ରସ୍ସା ଦୀପିଯନ୍ତେ।

୩୪।ସେସା ଦୀଘା।

ପକ୍ଖିତ୍ତମିଦଂ ସୁତ୍ତଂ। ଲୁତ୍ତେହି ୱା ଆଦେସକତେହି ୱା ୱଣ୍ଣେହି ସେସା ରସ୍ସସରା କ୍ୱଚି ଦୀଘା ହୋନ୍ତି ୱା।

ପୁବ୍ବଲୁତ୍ତେ ତାୱ –

ତତ୍ରାଯମାଦି ଭୱତିଂ [ଧ। ପ। ୩୭୫], ତତ୍ରାଭିରତିମିଚ୍ଛେୟ୍ଯ [ଧ। ପ। ୮୮; ସଂ। ନି। ୫।୧୯୮], ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତି, ସଦ୍ଧୀଧ ୱିତ୍ତଂ ପୁରିସସ୍ସ ସେଟ୍ଠଂ [ସୁ। ନି। ୧୮୩], ଅନାଗାରେହି ଚୂଭଯଂ [ଧ। ପ। ୪୦୪; ସୁ। ନି। ୬୩୩], ଧମ୍ମୂପସଂହିତା [ଦୀ। ନି। ୨।୩୪୯], ତଥୂପମଂ ଧମ୍ମୱରଂ ଅଦେସଯି [ଖୁ।

ପା। ୬।୧୩], ତେସଂ ୱୂପସମୋ ସୁଖୋ [ଦୀ। ନି। ୨।୨୨୧] ଇଚ୍ଚାଦି।

ପରଲୁତ୍ତେ –

ଅଜିତାତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ [ସୁ। ନି। ୧୦୩୯, ୧୦୪୧], ସୁମେଧୋ ସାଜାତୋ ଚାତି, ରୁପ୍ପତୀତି ରୂପଂ [ସଂ। ନି। ୩।୭୯], ବୁଜ୍ଝତୀତି ବୁଦ୍ଧୋ, ସାଧୂତିପତିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା [ଧ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ୧।୪ କାଠଅଯକ୍ଖିନୀୱତ୍ଥୁ], କିଂସୂଧ ୱିତ୍ତଂ ପୁରିସସ୍ସ ସେଟ୍ଠଂ [ସୁ। ନି। ୧୮୪] ଇଚ୍ଚାଦି।

ବିନ୍ଦୁଲୁତ୍ତେ –

ତାସାହଂ [ପାଚି। ୭୦୯], ତେସାହଂ [ଜା। ୨।୨୨।୩୧୩]।

ଆଦେସେସୁ –

ମ୍ସାୟଂଧମ୍ମୋ [ମହାୱ। ୭], ସ୍ୱାହଂ [ପେ। ୱ। ୪୮୫], ୱିତ୍ଥାନୁଭୂୟତେ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଯଦିପି ଇମାନି ରୂପାନି ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ଉପରିସୁତ୍ତେନ ସିଜ୍ଝନ୍ତି, ଲୁତ୍ତାଦେସେସୁ ପନ ନିଚ୍ଚମିୱ ଦୀଘସିଦ୍ଧିଞ୍ଚାପନତ୍ଥଂ ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ପକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

୩୫।ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ଦୀଘରସ୍ସା[କ। ୨୫, ୨୬; ନୀ। ୩୫, ୩୬, ୬୪, ୭୧, ୧୬୫, ୧୭୯]।

ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ପରେ ରସ୍ସଦୀଘାନଂ କ୍ୱଚି ଦୀଘ, ରସ୍ସା ହୋନ୍ତି ୱା। ତତ୍ଥ ଦୀଘୱିଧି ନାମ ଗାଥାୱସେନ ୱା ଆଗମୱସେନ ୱା ୱଚନସୁଖୱସେନ ୱା ବୁଦ୍ଧିସୁଖୱସେନ ୱା ହୋତି।

ତତ୍ଥ ଗାଥାୱସେନ ତାୱ –

ମଧୁୱାମଞ୍ଞତି ବାଲୋ [ଧ। ପ। ୬୯], ଖନ୍ତୀ ଚ ସୋୱଚସ୍ସତା [ଖୁ। ପା। ୫।୧୦], ଏୱଂ ଗାମେ ମୁନୀ ଚରେ [ଧ। ପ। ୪୯], ସକ୍କୋ ଉଜୂ ଚ ସୁହୁଜୂ ଚ [ଖୁ। ପା। ୯।୧] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଆଗମେ –

ଉରଗାମିୱ [ଜା। ୧।୭।୩୦], ଅରହତାମିୱ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୪୮], ପସ୍ସତାମିୱ [ସୁ। ନି। ୭୬୯] ଇଚ୍ଚାଦି। ଗାଥାୱସେନାତିପି ଯୁଜ୍ଜତି।

ୱଚନସୁଖଞ୍ଚ ବୁଦ୍ଧିସୁଖଞ୍ଚ ପୁରିମେ ସେସଦୀଘେପି ଲବ୍ଭତି।

ତତ୍ଥ ୱଚନସୁଖେ –

ଛାରତ୍ତଂ ମାନତ୍ତଂ [ଚୂଳୱ। ୯୭], ପକଟ୍ଠଂ ୱଚନଂ ପାୱଚନଂ, ପାସାଦୋ, ପାକାରୋ, ପାୱସ୍ସି ମେଘୋ, ନଗରଂ ପାୱିସି, ପାୱେକ୍ଖି, ପାରିସୁଦ୍ଧି, ପାଟିପଦୋ, ଚତୁରାସୀତିସହସ୍ସାନି [ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୫୮୪] ଇଚ୍ଚାଦି।

ବୁଦ୍ଧିସୁଖଂ ନାମ ପଦଚ୍ଛେଦଞ୍ଞାଣସୁଖଂ। ତତ୍ଥ –

ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ [ପାରା। ୧], ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା, ଚକ୍ଖୁମାସ୍ସ ଯଥା ଅନ୍ଧୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ବିନ୍ଦୁଲୁତ୍ତେ ପନ ସାରାଗୋ, ସାରତ୍ତୋ ଇଚ୍ଚାଦୀନି ପୁବ୍ବେ ଉଦ୍ଧଟାନିଯେୱ।

ଇତି ଦୀଘରାସି।

ରସ୍ସସନ୍ଧିମ୍ହି ଗାଥାୱସେନ ତାୱ –

ଯିଟ୍ଠଂୱହୁତଂୱ ଲୋକେ [ଧ। ପ। ୧୦୮], ଭୋୱାଦି ନାମ ସୋ ହୋତି [ଧ। ପ। ୩୯୬; ସୁ। ନି। ୬୨୫], ଯଥାଭାୱି ଗୁଣେନ ସୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଆଗମେ ଯ, ର, ଦାଗମେସୁ ପୁବ୍ବରସ୍ସୋ –

ଯଥଯିଦଂ [ଅ। ନି। ୧।୧-୪], ତଥଯିଦଂ, ଯଥରିୱ ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱା, ତଥରିୱ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ, ସମ୍ମଦେୱ ସମାଚରେ [ସଂ। ନି। ୧।୧୧୨], ସମ୍ମଦକ୍ଖାତୋ ମୟା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ [ସଂ। ନି। ୫।୧୯୪] ଇଚ୍ଚାଦି।

ସଂଯୋଗରସ୍ସୋ ନାମ ବହୁଲଂ ଲବ୍ଭତି –

ଅକ୍କମୋ, ପରକ୍କମୋ, ଅକ୍ଖାତୋ, ଅଞ୍ଞା, ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ଅଞ୍ଞାତଂ ଭଗୱା, ଅଞ୍ଞାତଂ ସୁଗତ, ଅବ୍ଭରଣଂ, ଅପ୍ଫୋଟେତି, ଅଲ୍ଲିୟତି, ଅଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ଅସ୍ସାଦୋ, ଆଭସ୍ସରୋ, ପଭସ୍ସରୋ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ, ଝାନସ୍ସ ଲାଭିମ୍ହି ୱସିମ୍ହି [ପାରା। ୨୦୩-୨୦୪]।

ତା, ତୋପଚ୍ଚୟେସୁପି ରସ୍ସୋ –

କତଞ୍ଞୁତା, ଅବ୍ଭଞ୍ଞୁତା, ଧମ୍ମଞ୍ଞୁତା, କଞ୍ଞତୋ, ନଦିତୋ, ୱଧୁତୋ।

ସମାସେ –

ଇତ୍ଥିପୁମଂ, ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ, ଇତ୍ଥିଭାୱୋ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ରସ୍ସରାସି।

ଦୀଘ, ରସ୍ସରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ୱୁଦ୍ଧିରାସି

ଅଥ ୱୁଦ୍ଧିସନ୍ଧି ଦୀପିୟତେ।

୩୬।ଯୁୱଣ୍ଣାନମେଓ ଲୁତ୍ତା[କ। ୧୪; ରୂ। ୧୬; ନୀ। ୩୪]।

ଲୁତ୍ତା ପୁବ୍ବସରମ୍ହା ୱା ପରସରମ୍ହା ୱା ସେସାନଂ ଇୱଣ୍ଣୁୱଣ୍ଣାନଂ କମେନ ଏ, ଓଆଦେସା ହୋନ୍ତି ୱା।

ପରୈୱଣ୍ଣେ –

ବନ୍ଧୁସ୍ସେୱ ସମାଗମୋ, ଅତେୱ ମେ ଅଚ୍ଛରିୟଂ [ଜା। ୨।୨୨।୧୯୮୮], ୱାତେରିତଂ, ଜିନେରିତଂ।

ପରୌୱଣ୍ଣେ –

ଗଙ୍ଗୋଦକଂ, ପଙ୍ଗ ୱୋଦକଂ କତ୍ୱା [ଚୂଳଅୱ। ୩୭୬], ସଙ୍ଖଂ [ସୁ। ନି। ୭୫୪] ନୋପେତି ୱେଦଗୂ [ମହାନି। ୬], ଉଦକୋମିୱ ଜାତଂ।

କ୍ରିୟାପଦେସୁ –

ୱେତି, ଅପେତି, ଉପେତି, ଅପେକ୍ଖା, ଉପେକ୍ଖା ଇଚ୍ଚାଦି।

ପୁବ୍ବୈୱଣ୍ଣେ –

ରଥେସଭୋ, ଜନେସଭୋ, ମୁନେଲଯୋ ଇଚ୍ଚାଦି- ତତ୍ଥ ରଥୀନଂ ଆସଭୋ ଜେଟ୍ଠକୋତି ରଥେସଭୋ, ରଥୀନନ୍ତି ରଥୱନ୍ତାନଂ ରଥରୁଳ୍ହାନଂ ଯୋଧାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଜନୀନଂ ଆସଭୋ ଜନେସଭୋ, ଜନୀନନ୍ତି ଜନୱନ୍ତାନଂ ଇସ୍ସରାନଂ। ମୁନୀନଂ ଆଲଯୋ ୱିହାରୋ ମୁନେଲଯୋ।

ପୁଙ୍ଖୋୱଣ୍ଣେ –

ସୁନ୍ଦରା ଇତ୍ଥୀ ସୋତ୍ଥି, ସୁନ୍ଦରୋ ଅତ୍ଥୋ ଯସ୍ସାତି ସୋତ୍ଥି, ରସ୍ସତ୍ତଂ, ମଙ୍ଗଲଂ।

ୱୁଦ୍ଧିରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଆଦେସସନ୍ଧି

ଅଥାଦେସସନ୍ଧି ଦୀପିଯତେ।

୩୭।ଯୱା ସରେ[କ। ୧୮, ୧୯, ୨୧, ୪୫; ନୀ। ୪୪, ୪୬, ୪୭, ୫୧, ୫୮]।

ସରେ ପରେ ଇୱଣ୍ଣୁୱଣ୍ଣାନଂ ଯ, ୱାଦେସା ହୋନ୍ତି ୱା।

ଇୱଣ୍ଣେ –

ପଟିସନ୍ଥାରୱୁତ୍ୟସ୍ସ [ଧ। ପ। ୩୭୬], ସଙ୍ଖା ୱିଞ୍ଞାନୁଭୁଯତେ, କ୍ୟାହଂ ଅପରଜ୍ଝାମି [ପାରା। ୩୮୩] – ଇଧ ପଠମଂ ବିନ୍ଦୁଲୋପୋ, ସୁତା ଚ ପଣ୍ଡିତାତ୍ୟତ୍ଥ, ସୁତା ଚ ପଣ୍ଡିତାତ୍ୟମ୍ହ [ଜା। ୨।୨୧।୧୪୯], ଞାତୋ ସେନାପତୀତ୍ୟାହଂ [ଜା। ୨।୨୧।୯୪], ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ [ପାରା। ୪୧୧], ଇଚ୍ଚସ୍ସ ୱଚନୀଯଂ [ଦୀଘନିକାଯେ], ପଚ୍ଚୁତ୍ତରିତ୍ୱା, ପଚ୍ଚାହରତି [ପାରା। ୩୦୫-୩୦୭], ପଚ୍ଚେତି, ପଚ୍ଚଯୋ, ଅଚ୍ଚେତି, ଅଚ୍ଚଯୋ [ଦୀ। ନି। ୧। ୨୫୧], ଅଚ୍ଚାଯଂ ମଜ୍ଝିମୋ ଖଣ୍ଡୋ [ଜା। ୧।୭।୩୩] – ଅତିରେକୋ ଅଯଂ ମଜ୍ଝିମୋ ଖଣ୍ଡୋତ୍ୟତ୍ଥୋ, ଅପୁଚ୍ଚଣ୍ଡତା – ଅପୁତିଅଣ୍ଡତାତ୍ୟତ୍ଥୋ, ଜଚ୍ଚନ୍ଧୋ, ଜଚ୍ଚଘାନକୋ, ଜଚ୍ଚେଠଅକୋ, ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ଅବ୍ଭେତି, ଅବ୍ଭୋକାସୋ [ଦୀ। ନି। ୧।୧୯୧], ଅବ୍ଭୋକାସୋ ଅବ୍ଭାଗମା ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱାଦେୱ? ଇତିସ୍ସ ମୁହୁତ୍ତମ୍ପି [ପାଚି। ୪୬୫], ଅତିସିଗଣୋ, ଅଧୀରିତଂ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଇଚ୍ଚେତନ୍ତିଆଦୀସୁ ଇମିନା ସୁତ୍ତେନ ଇତି, ପତି, ଅତିପୁତି, ଜାତି, ଅଭି, ଅଧିସଦ୍ଦାନଂ ଇୱଣ୍ଣସ୍ସ ଯତ୍ତଂ, 'ତୱଗ୍ଗ, ୱରଣାନ'…ନ୍ତି ସୁତ୍ତେନ ଯମ୍ହି ତୱଗ୍ଗସ୍ସ ଚତ୍ତଂ, 'ୱଗ୍ଗ, ଲ, ସେହି ତେ'ତି ସୁତ୍ତେନ ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତଂ, ଅଭି, ଅଧିସଦ୍ଦେସୁ ପନ 'ଚତୁତ୍ଥଦୁତିଯେସ୍ୱେସ'…ନ୍ତି ସୁତ୍ତେନ ୱଗ୍ଗଚତୁତ୍ଥାନଂ ତତିଯତ୍ତଂ।

ଉୱଣ୍ଣେ –

ଚକ୍ଖ୍ୱାବାଧମାଗଚ୍ଛତି, ପାଦ୍ୱାକାସି [ମ। ନି। ୨।୩୦୮], ୱତ୍ୱେତ୍ଥ ୱିହିତଂ ନିଚ୍ଚଂ, ଦ୍ୱାକାରୋ [ମହାୱ। ୯], ମଧ୍ୱାସୱୋ [ପାଚି। ୩୨୮], ଅନ୍ୱଯୋ, ଅନ୍ୱେତି, ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ [ମହାୱ। ୨୬, ୬୨], ସ୍ୱାକାରୋ [ମହାୱ। ୯], ବହ୍ୱାବାଧୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

୩୮।ଏଓନଂ[କ। ୧୭, ୧୮; ରୂ। ୧୯, ୨୦; ନୀ। ୪୩, ୪୪]।

ସରେ ପରେ ଏ, ଓନଂ ଯ, ୱାଦେସୋ ହୋତି ୱା।

 କ୍ୱସ୍ସ ବ୍ୟପଥଯୋ ଅସ୍ସୁ [ସୁ। ନି। ୯୬୭], କ୍ୟସ୍ସୁ ଇଧ ଗୋଚରା [ସୁ। ନି। ୯୬୭] -କେ+ଅସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ, ବ୍ୟପଥଯୋତି ୱଚନପଥା, ଯଥା ନାମଂ ତଥା ଝସ୍ସ-ଚେ+ଅସ୍ସାତି ଛେଦୋ, ତ୍ୟାହଂ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟଂ [ମ। ନି। ୧।୩୦], ତ୍ୟସ୍ସ ପହୀନା ହୋନ୍ତି, ପୁତ୍ତୋ ତ୍ୟାହଂ ମହାରାଜ [ଜା। ୧।୧।୭], ପବ୍ବତ୍ୟାହଂ ଗନ୍ଧମାଦନେ [ଜା। ୨।୨୨।୩୯୭], ଅଧିଗତୋ ଖୋ ମ୍ୟାଯଂ ଧମ୍ମୋ [ମହାୱ। ୭], ଯ୍ୱସ୍ସ ୱିପ୍ପଟିସାରଜା, ଯ୍ୱସ୍ସ ତେ ହୋନ୍ତି ଅନତ୍ଥକାମା, ଯ୍ୱସ୍ସୁ ମଞ୍ଞାମି ସମଣେ-ଏତ୍ଥ ଚ ଅୱିସିଟ୍ଠେପି ୱଚନସଦ୍ଦେ ଯେ+ଅସ୍ସାତି ପଦଚ୍ଛେଦବୁଦ୍ଧିସୁଖତ୍ଥଂ 'ଯ୍ୱସ୍ସା'ତି ପୋତ୍ଥକାରୋପନଂ ଯୁଜ୍ଜତିଯେୱ, ଯଥା

ତଂ? 'ଯଦାସ୍ସ ସୀଲଂ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ' [ଜା। ୨।୨୨।୧୪୭୪] ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ୱିୟ, କ୍ୱତ୍ଥୋସି ଜୀୱିତେନ ମେ, ଯାୱତକ୍ୱସ୍ସ କାୟୋ, ତାୱତକ୍ୱସ୍ସ ବ୍ୟାମୋ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୫], ଅଥ ଖ୍ୱସ୍ସ, ଅହି ଖ୍ୱେତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯତ୍ୱାଧିକରଣଂ [ଦୀ। ନି। ୧।୨୧୩], ସ୍ୱାହଂ, ସ୍ୱାହଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱାତ୍ୱେୱ? ସୋ ଅହଂ ୱିଚରିସ୍ସାମି [ସୁ। ନି। ୧୯୪], ସୋ ଅହଂ ଭନ୍ତେ।

୩୯।ୟୁୱଣ୍ଣାନମିୟଙୌୱଙ[ମୋଗ। ୫-୧୩୬ (ୟୁୱଣ୍ଣାନ ମିୟଙୁୱଙ ସରେ)]।

ସରେ ପରେ ଇୱଣ୍ଣୁୱଣ୍ଣନ୍ତାନଂ ପଦାନଂ ଇୟଙ, ଉୱଙଆଦେସା ହୋନ୍ତି ୱା। ଙାନୁବନ୍ଧୋ ଅନ୍ତାଦେସତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ।

ଇଧ ଏକେକସ୍ସ ପଦସ୍ସ ରୂପଦ୍ୱୟଂ ୱୁଚ୍ଚତେ।

ଇୱଣ୍ଣେ –

ତିୟନ୍ତଂ ତ୍ୟନ୍ତଂ – ତତ୍ଥ ତିୟନ୍ତନ୍ତି ଇମିନା ସୁତ୍ତେନ ସିଦ୍ଧଂ, ତ୍ୟନ୍ତନ୍ତି 'ୟୱା ସରେ'ତି ସୁତ୍ତେନ। ଏୱଂ ସେସେସୁ। ଅଗ୍ଗିୟାଗାରେ ଅଗ୍ୟାଗାରେ, ଚତୁତ୍ଥିୟତ୍ଥେ [ମହାୱ। ୩୭] ଚତୁତ୍ଥ୍ୟତ୍ଥେ, ପଞ୍ଚମିୟତ୍ଥେ ପଞ୍ଚମ୍ୟତ୍ଥେ, ପଥୱିୟାକାସୋ ପଥବ୍ୟାକାସୋ, ୱିୟଞ୍ଜନଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, ୱିୟାକତୋ ବ୍ୟାକତୋ, ୱିୟାକଂସୁ ବ୍ୟାକଂସୁ, ୱିୟଣ୍ଡୋ ବ୍ୟଣ୍ଡୋ, ୱିୟୂଳ୍ହୋ ବ୍ୟୂଳ୍ହୋ, ଧମ୍ମଂ ଅଧିୟେତି ଅଜ୍ଝେତି, ପତିୟେତି ପଚ୍ଚେତି ପତ୍ତିୟାୟତି ୱା, ପରିୟଙ୍କୋ ପଲ୍ଲଙ୍କୋ, ୱିପରିୟାସୋ ୱିପଲ୍ଲାସୋ, ଇଧ ଏକରୂପଂ ହୋତି – ପରିୟତ୍ତି, ପରିୟନ୍ତୋ, ପରିୟାୟୋ, ପଲ୍ଲଙ୍କୋଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ପରିସଦ୍ଦେ ରସ୍ସ ଲତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଇସ୍ସ 'ୟୱା ସରେ'ତି ୟତ୍ତେ କତେ ୟସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତଂ।

ଉୱଣ୍ଣେ –

ଭିକ୍ଖୁୱାସନେ, ସୟମ୍ଭୁୱାସନେ, ଇଧପି ରୂପଦ୍ୱୟଂ ଲବ୍ଭତି – ଦୁୱଙ୍ଗିକଂ=ଦ୍ୱଙ୍ଗିକଂ, ଭୁୱାଦିଗଣୋ=ଭ୍ୱାଦିଗଣୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

୪୦।ୱିତିସ୍ସେୱେ ୱା[ରୂ। ୩୩ (ପିଟ୍ଠେ)]।

ଏୱସଦ୍ଦେ ପରେ ଇତିସଦ୍ଦସ୍ସ ଇ-କାରସ୍ସ ୱୋ ହୋତି ୱା।

ଇତ୍ୱେୱ ଚୋରୋ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲୋ, ସମୁଦ୍ଦୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ [ଉଦା। ୪୫] ଗଚ୍ଛତି, ମହାଉଦକକ୍ଖନ୍ଧୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି, ମହାସମ୍ମତୋତ୍ୱେୱ ପଠମଂ ଅକ୍ଖରଂ ନିବ୍ବତ୍ତଂ [ଦୀ। ନି। ୩।୧୩୧], ଇସିଗିଲିତ୍ୱେୱ ସମଞ୍ଞା ଅହୋସି [ମ। ନି। ୩।୧୩୩]।

ୱାତି କିଂ? ଇଚ୍ଚେୱତ୍ଥୋ, ସମୁଦ୍ଦୋତେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି।

ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ଏୱସଦ୍ଦେ ପରେ ଅଞ୍ଞତି-କାରସ୍ସ ୱତ୍ତଂ। ୱିଲପତ୍ୱେୱ ସୋ ଦିଜୋ [ଜା। ୧।୬।୧୦୩], ଅନୁସେତ୍ୱେୱସ୍ସ କାମରାଗୋ, ଅନୁସେତ୍ୱେୱସ୍ସ ରୂପରାଗୋ – ଅନୁସେତି+ଏୱ+ଅସ୍ସାତି ଛେଦୋ, ହୋତ୍ୱେୱ କାରିୟସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ, ହୋତେୱ ୱା।

୪୧।ଏଓନମ ୱଣ୍ଣେ[କ। ୨୭; ରୂ ୩୯; ନୀ। ୬୬, ୧୬୩-୪]।

ସରବ୍ୟଞ୍ଜନଭୂତେ ୱଣ୍ଣେ ପରେ ଏ, ଓନଂ ଅତ୍ତଂ ହୋତି ୱା। ତତ୍ଥ ଏସ୍ସ ଅତ୍ତଂ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ମ, ଦାଗମେସ୍ୱେୱ ହୋତି।

ଅକରମ୍ହସ ତେ କିଚ୍ଚଂ [ଜା। ୧।୪।୨୯] – ଅକରମ୍ହସେତ୍ୟତ୍ଥୋ, ଦିସ୍ୱା ଯାଚକମାଗତେ [ଜା। ୧।୭।୫୮; ୨।୨୨।୨୨୬୧], ଦିସ୍ୱା ପଣ୍ଡିତମାଗତେ [ଜା। ୨।୨୨।୭୮୩], ଯମାହୁ ନତ୍ଥି ୱୀରିୟନ୍ତି [ଜା। ୨।୧୮।୧୬୨] – ଯେ+ଆହୁତ୍ୟତ୍ଥୋ। କଦସ୍ସୁ – କେ+ଅସ୍ସୁ, ଯଦେୱ ତେ ଜାତିନିସ୍ସିତା, ତଦେୱ ତେ ଜରାନିସ୍ସିତାଯେ+ଏୱ, ତେ+ଏୱାତି ଛେଦୋ, ସ୍ୱେ ଭତ୍ତୋ ସ୍ୱାତନଂ [ପାରା। ୨୨] – ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ଦୀଘୋ।

ଓମ୍ହି –

ସ ସୀଲଓା [ଧା ପା ୮୪], ସ ପଞ୍ଞଓା, ସ ୱେ କାସାୱମରହତି [ଧା ପା ୧୦], ଏସ ଅତ୍ଥୋ, ଏସ ଧମ୍ମୋ [ଧା ପା ୫], ଦିନ୍ନମାସି ଜନିନ୍ଦେନ [ଜା। ୨।୨୨।୨୬୧ (ଦିନ୍ନମ୍ହାତି ଜନିନ୍ଦେନ)] – ଦିନ୍ନୋ+ଆସୀତି ଛେଦୋ, ମଗ୍ଗମତ୍ଥି [ୱିଭା। ଅଟ୍ଠ। ୧୮୯] – ମଗ୍ଗୋ+ଅତ୍ଥି, ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି [ଅ। ନି। ୧।୪୭], ପଚ୍ଚଯାକାରମେୱ ଚ [ୱିଭା। ଅଟ୍ଠ। ୨୨୫], ସଙ୍ଘୋ ପବ୍ବତମିୱ, ସଦ୍ଦୋ ଚିଚ୍ଚିଟମିୱ, ହିମ୍ୱୋ ଭୱୋ ହିମ୍ୱଉନଂ, ପାତୋ ଅସନଂ ପାତରାସୋ, ପାତମନୁସିଟ୍ଠୋ, କକୁସନ୍ଧ କୋଣାଗମନୋ, ଥେର ୱାଦାନମୁତ୍ତମୋ – କକୁସନ୍ଧୋତି ଚ ଥେରୋତି ଚ ଛେଦୋ, ଥେରୱାଦୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ଅନିମିତ୍ତେପି ହୋତି। ତୁୱଞ୍ଚ ଧନୁସେଖ ଚ [ଜା। ୧।୧୬।୨୩୯], ପଚ୍ଚଯମହାପଦେସୋ ହେସ, ଏକକୋଟ୍ଠାସୋ ଏସ, ଅଭିଲାପମତ୍ତଭେଦୋ ଏସ ଇଚ୍ଚାଦି।

୪୨।ଗୋସ୍ସାୱଙ[କ। ୨୨, ୭୮; ରୂ। ୨୮; ନୀ। ୫୨, ୨୨୯]।

ସରେ ପରେ ଗୋସ୍ସ ଅନ୍ତସ୍ସ ଅୱଙ ହୋତି।

ଗୋ ଚ ଅସ୍ସୋ ଚ ଗୱାସ୍ସଂ।

ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ବ୍ଯଞ୍ଜନେପି। ସଗୱଚଣ୍ଡୋ [ଅ। ନି। ୪।୧୦୮], ପରଗୱଚଣ୍ଡୋ।

ଅପ୍ପୱିଧାନମୁଚ୍ଚତେ।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଅୱଣ୍ଣସ୍ସ ଉତ୍ତଂ, ଓତ୍ତଞ୍ଚ –

ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ, ପୁଥୁଭୂତୋ-ପୁଥୂତି ୱା ଏକୋ ପାଟିପଦିକୋ, ପୁଥୁନା ପୁଥୁନୀତିପି ଦିସ୍ସତି, ଅପେକ୍ଖିଯାନୋ ଅପେକ୍ଖିଯାନଅପେକ୍ଖିତ୍ୱାତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ଅନୁମୋଦିଯାନୋ, ମରୀଚିକୂପମଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧାନୋ, ମା ମଂ ପିସାଚା ଖାଦନ୍ତୁ, ଜୀୱ ତ୍ୱଂ ସରଦୋସତଂ [ଜା। ୧।୨।୯], ରତ୍ତିଦିୱୋୱ ସୋ ଦିବୋ, ମାନୁସଂ ସରଦୋସତଂ-ୱସ୍ସସତନ୍ତ୍ୟତ୍ଥୋ, ଅନୁଯନ୍ତି ଦିସୋଦିସଂ [ଦୀ। ନି। ୩।୨୮୧], ସମ୍ପତନ୍ତି ଦିସୋଦିସଂ-ତଂ ତଂ ଦିସନ୍ତ୍ୟତ୍ଥୋ, ପରୋସତଂ, ପରୋସହସ୍ସଂ, ଅଞ୍ଞୋଞ୍ଞଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ, ପୋନୋପୁଞ୍ଞଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ, ପୋନୋବ୍ଭୱିକା ତଣ୍ହା-ପୁନୋତି ୱା ଏକୋ ନିପାତୋ, ପୁନୋ ତସ୍ସ ମହେସିନୋ, ପୁନୋ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ନ ଚ ଦାନି ପୁନୋ ଅତ୍ଥି, ମମ ତୁଯ୍ହଞ୍ଚ ସଙ୍ଗମୋ, ନ ପୁନୋ ଅମତାକାରଂ, ପସ୍ସିସ୍ସାମି ମୁଖଂ ତୱ [ଅପ। ଥେରୀ ୨।୨।୨୩୫]।

ଇୱଣ୍ଣସ୍ସ ଅତ୍ତଂ, ଉତ୍ତଂ, ଏତ୍ତଞ୍ଚ –

ତଦମିନାପେତଂ ପରିଯାଯେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ-ତଂ ଏତଂ ଅତ୍ଥଜାତଂ ଇମିନା ପରିଯାଯେନ ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ, ସକିଂ ଆଗଚ୍ଛତି ସୀଲେନାତି ସକଦାଗାମୀ, ଇତ୍ଥିଯୋ ଭାୱୋ ଇତ୍ଥତ୍ତଂ, ଏୱୁମଂ – ଏୱଂ+ଇମନ୍ତି ଛେଦୋ, ତ୍ୱଂ ନୋ ସତ୍ଥା ମହାମୁନେ, ଅତ୍ଥଧମ୍ମୱିଦୂ ଇସେ।

ଉୱଣ୍ଣସ୍ସ ଇତ୍ତଂ, ଓତ୍ତଞ୍ଚ –

ମାତିତୋ [ଦୀ। ନି। ୧।୩୦୩], ପିତିତୋ, ମାତିପକ୍ଖୋ, ପିତିପକ୍ଖୋ, ମାତିଘୋ [ଜା। ୨।୧୯।୧୧୮], ପିତିଘୋ, ମତ୍ତିକଂ ଧନଂ [ପାରା। ୩୪], ପେତ୍ତିକଂ ଧନଂ, ଅପି ନୋ ଲଚ୍ଛସି, କଚ୍ଚି ନୋ ତୁମ୍ହେ ଯାପେଥ, କଥଂ ନୋ ତୁମ୍ହେ ଯାପେଥ, ସୋତୁକାମତ୍ଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ନୋ ସମଂ ଅତ୍ଥି [ଖୁ। ପା। ୬।୩], ନ ହି ନୋ ସଙ୍କରନ୍ତେନ [ମ। ନି। ୩।୨୭୨], ନହି ନୋ କୋଚି ପରିଯାଯୋ [ଜା। ୧।୫।୧୧୦ (ନ ହି ନୋ କୋଚି ପରିଯାଯୋ)] – ଇମେସୁ ଠାସୁ ନୁସଦ୍ଦୋ ଏକଂସତ୍ଥେ, ସୋସିତୋ ସୋତତ୍ତୋ ଚେୱ [ଜା। ୧।୧।୯୪ ସୋତତ୍ତୋ ସୋସିନ୍ଦୋ ଚେୱ; ମ। ନି। ୧।୧୫୭] – ସୁଟ୍ଠୁ ସୀତଲୋ ସୁଟ୍ଠୁ ସନ୍ତତ୍ତୋତ୍ୟତ୍ଥୋ, ଜମ୍ବୁନଦିଯା ଜାତଂ ଜମ୍ବୋନଦଂ।

ଏସ୍ସ ଇତ୍ତଂ –

ଓକନ୍ଦାମସି ଭୂତାନି, ପବ୍ବତାନି ୱନାନି ଚ [ଜା। ୨।୨୨।୨୧୭୩] – ଅୱକନ୍ଦାମସେତ୍ୟତ୍ଥୋ, ଯଂ କରୋମସି ବ୍ରହ୍ମୁନୋ, ତଦଜ୍ଜ ତୁଯ୍ହଂ ଦସ୍ସାମ [ଦୀ।

ନି। ୨।୩୭୦], ଇଧ ହେମନ୍ତଗିମ୍ହିସୁ [ଧା। ପା। ୨୮୬], ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧିସୁ, ଚେତେହି ଚେତପୁତ୍ତିହି [ଚରିଯା। ୧।୧୦୬] – ଚେତପୁତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିନ୍ତ୍ୱତ୍ତୋ।

ଓସ୍ସ ଉତ୍ତଂ –

ମନୁଞ୍ଞଂ, ନ ତେନତ୍ଥଂ ଅବନ୍ଧିସୁ [ଜା। ୧।୬।୭] – ସୋ ତେନ ୱଚନେନ ଅତ୍ଥଂ ନ ଅବନ୍ଧି ନ ଲଭୀତ୍ୱତ୍ତୋ। ଅଞ୍ଝାଯନ୍ତୁ ସୁ ଯୁଦ୍ଧେନ [ଜା। ୨।୨୨। ୮୭୧] – ସୋ ପହାରୱଚନେନ ମଂ ଅଞ୍ଝୟନ୍ତୋତ୍ୱତ୍ତୋ। ଅପି ନୁ ହନୁକା ସନ୍ତା [ଜା। ୧।୧।୧୪୬] – ନୋ ହନୁକା ଏକନ୍ତଂ ଖିନ୍ନା ଦୁକ୍ଖପତ୍ତାତ୍ୱତ୍ତୋ।

ୱିକାରସନ୍ଧିପି ଆଦେସସନ୍ଧିରୂପତ୍ତା ଇଧ ସଙ୍ଗୟ୍ହତି।

ଇତି ସରାଦେସରାସି।

କୱଗ୍ଗତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱଗ୍ଗାୱଗ୍ଗବ୍ଯଞ୍ଜନାନଂ ଆଦେସୋ ଦୀପିଯତେ।

୪୩।ୱଗ୍ଗଲସେହି ତେ।

ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗେହି ଚ ଲ, ସେହି ଚ ପରସ୍ସ ଯ-କାରସ୍ସ କ୍ୱଚି ତେ ଏୱ ୱଗ୍ଗ ଲ, ସା ହୋନ୍ତି ୱା ଯଥାକ୍କମଂ, ଯ-କାରୋ ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ନିପଚ୍ଚତୀତି ନିପକୋ, ନିପକସ୍ସ ଭାୱୋ ନେପକ୍କଂ, ୱିପାକୋ ଏୱ ୱେପକ୍କଂ, ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ୱାକ୍କଂ, ୱାକ୍ଯଂ ୱା। ପମୁଖେ ସାଧୁ ପାମୋକ୍ଖଂ – ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତେ କତେ ଆଦିଦୁତିଯସ୍ସ ପଠମତ୍ତଂ, ସୁଭଗସ୍ସ ଭାୱୋ ସୋଭଗ୍ଗଂ, ଦୋଭଗ୍ଗଂ, ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଭୋଗ୍ଗଂ, ଯୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଯୋଗ୍ଗଂ, କୁକ୍କୁଚଭାୱୋ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ, ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ୱାଚ୍ଚଂ, ୱୁଚ୍ଚତେ, ପଚ୍ଚତେ, ୱଣିଜାନଂ କମ୍ମଂ ୱାଣିଜ୍ଜଂ, ଭୁଞ୍ଜୀତବ୍ବନ୍ତି ଭୋଜ୍ଜଂ, ଯୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଯୋଜ୍ଜଂ।

୪୪।ତୱଗ୍ଗୱରଣାନଂ ଯେ ଚୱଗ୍ଗବଯଞ୍ଞା[କ। ୨୬୯, ୪୧; ନୀ। ୧୦୪, ୧୦୬, ୧୧୯, ୧୨୧-୫]।

ଆଦେସଭୂତେ ୱା ୱିଭତ୍ତିଭୂତେ ୱା ପଚ୍ଚଯଭୂତେ ୱା ଯ-କାରେ ପରେ ତୱଗ୍ଗାନଂୱ, ର, ଣାନଞ୍ଚ ଚୱଗ୍ଗ, ବ, ଯ, ଞାଦେସା ହୋନ୍ତି ୱା ଯଥାକ୍କମଂ।

ପୋକ୍ଖରଞ୍ଞୋ, ପୋକ୍ଖରଞ୍ଞା, ପୋକ୍ଖରଞ୍ଞଂ, ସମଣସ୍ସ ଭାୱୋ ସାମଞ୍ଞଂ, ଏୱଂ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞଂ, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ [ପାରା। ୪୧୧] ଇଚ୍ଚାଦୀନି 'ଯୱା ସରେ'ତି ସୁତ୍ତେ ଉଦାହଟାନି।

ପଣ୍ଡିତସ୍ସ ଭାୱୋ ପଣ୍ଡିଚ୍ଚଂ, ସନ୍ତସ୍ସ ଭାୱୋ ସଚ୍ଚଂ, ତଥସ୍ସ ଭାୱୋତଚ୍ଛଂ, ଯଜ୍ଜେୱଂ-ଯଦି+ଏୱଂ, ନଜ୍ଜୋ, ନଜ୍ଜା, ନଜ୍ଜଂ, ସୁହଦସ୍ସ ଭାୱୋ ସୋହଜ୍ଜଂ, ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ୱଜ୍ଜଂ, ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି [ଧା। ସା। ୧୬୦], ଉପସମ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଜ୍ଝୋକାସୋ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ବୋଜ୍ଝା, ବୋଧିଯା ୱା, ବୁଜ୍ଝିତବ୍ବନ୍ତି ବୋଜ୍ଝଂ, ବୁଜ୍ଝତି, ପୋନୋପୁଞ୍ଞଂ, ଥନତୋ ସମ୍ଭୂତଂ ଥଞ୍ଞଂ।

ପୱଗ୍ଗେ ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପଂ –

ୱପ୍ପତେ, ଲୁପ୍ପତେ, ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତୋ, ଅବ୍ଭୋକାସୋ, ଉସଭସ୍ସ ଭାୱୋ ଓସବ୍ଭଂ, ଲଭିଯତେତି ଲବ୍ଭଂ, ଲବ୍ଭତେ, ଗାମେ ହିତଂ ଗମ୍ମଂ, ଓପମ୍ମଂ, ସୋଖୁମ୍ମଂ, ଆଗମ୍ମ, ଉପଗମ୍ମ, ଗମିଯତେତି ଗମ୍ମୋ, ଏୱଂ ଦମ୍ମୋ, ରମ୍ମୋ, ଗମ୍ମତେ, ରମ୍ମତେ।

'ତୱଗ୍ଗ ୱରଣାନ...'ନ୍ତି ଇମିନା ସୁତ୍ତେନ ଯମ୍ହି ରସ୍ସ ଯତ୍ତଂ –

କଯ୍ଯତେ କରିଯତେ, ଅଯ୍ଯୋ ଅରିଯୋ।

'ୱଗ୍ଗଲସେହି ତେ'ତି ଲତୋ ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପଂ –

ପଲ୍ଲଙ୍କୋ, ୱିପଲ୍ଲାସୋ, କୋସଲ୍ଲଂ, ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ।

‘ତଓଗ୍ଗୱରଣାନ…’ନ୍ତି ଯମ୍ହି ଓସ୍ସ ବଓଂ –

ପୁଥବ୍ବା, ପୁଥବ୍ବଂ, ଭାତୁ ଅପଚ୍ଚଂ ଭାତବ୍ବୋ, କୋରବ୍ବୋ, ଦିଓ୍ୱ ଭଓଂ ଦିବ୍ବଂ ଦିବ୍ବଂ।

‘ଓଗ୍ଗଲସେହି ତେ’ତି ସତୋ ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପଂ –

ରହସି ଭଓଂ ରହସ୍ସଂ, ସୋମନସ୍ସଂ, ଦୋମନସ୍ସଂ, ସୋଓଚସ୍ସଂ, ଦୋଓଚସ୍ସଂ-ମନୋଗଣତ୍ତା ମଜ୍ଝେ ସାଗମୋ, ଭାସିତବ୍ବନ୍ତି ଭସ୍ସଂ, ଆଦିସ୍ସ=ଆଦିସିତ୍ୱା, ଉଦ୍ଦିସ୍ସ=ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା, ଉପଓସ୍ସ=ଉପଓସିତ୍ୱା, ସମ୍ଫୁସ୍ସ=ସମ୍ଫୁସିତ୍ୱା, ତୁସ୍ସତି, ଦୁସ୍ସତି, ନସ୍ସତିଇଚ୍ଚାଦି।

୪୫।ତଥନରାନଂଟଠଣଲା[ରୂ। ୩ (ପିଟ୍ଠେ)]।

ତାଦୀନଂ ଟାଦିଆଦେସା ହୋନ୍ତି ଓ୍ୱା।

ତସ୍ସ ଟଓଂ –

ପଟିହଞ୍ଞତି, ପଟଗ୍ଗି ଦାତବ୍ବୋ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ, ପଟିସ୍ସନ୍ନୋ, ବ୍ୟାଓଟୋ, ଉଦାହଟୋ, ଦୁକ୍କଟଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଥସ୍ସ ଠଓଂ –

ପୀଠଅନଟ୍ଠୋ [ପଟି। ମ। ୧।୧୭], ସଙ୍ଖତଟ୍ଠୋ [ପଟି। ମ। ୧।୧୭], ଅଟ୍ଠିଂକତ୍ୱା ସୁଣେଯ୍ୟ [ଜା। ୨।୧୭।୯୨], ଅଟ୍ଠକଥା ଇଚ୍ଚାଦି।

ନସ୍ସ ଣଓଂ –

ଗାମଂ ନେତୀତି ଗାମଣି, ସେନଂ ନେତୀତି ସେନାଣି, ପଣିଧି, ପଣିଧାନଂ, ପଣିହିତଂ, ପଣାମୋ, ପରିଣାମୋ, ଓଣାମୋ, ଉଣ୍ଣାମୋ, କରଣୀଯଂ, କରଣଂ, ଞାଣଂ, ତାଣଂ, ପମାଣଂ, ସରଣଂ, ଗହଣଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ରସ୍ସ ଲଓଂ –

ପଲିଘୋ, ପଲିବୋଧୋ, ପଲିପନ୍ନୋ, ପଲ୍ଲଙ୍କୋ, ତଲୁଣୋ ତରୁଣୋ, କଲୁନଂ ପରିଦେଓଯି [ଜା। ୨।୨୨।୨୧୫୧], ମହାସାଲୋ, ଅଟ୍ଠସାଲିନୀ, ନଯସାଲିନୀ ଇଚ୍ଚାଦୀନି।

ଇଦାନି ମହାଓ୍ୱୁତ୍ତିଓ୍ୱିଧାନମୁଚ୍ଚତେ।

କସ୍ସ ଖଓଂ –

ନିକ୍ଖମତି, ନିକ୍ଖନ୍ତୋ, ନେକ୍ଖମ୍ମୋ, ରାଜକିଚ୍ଚଂ କରୋତୀତି ଖତ୍ତା, କତ୍ତା ଓ୍ୱା।

ଦଓଞ୍ଚ –

ସଦତ୍ଥପସୁତୋ ସିଯା [ଧ। ପ। ୧୬୬]।

ଯଓଞ୍ଚ –

ସଯଂ ରଟ୍ଠଂ ହିତ୍ୱାନ, ପୁପ୍ଫଦାନଂ ଦଦାତୀତି ପୁପ୍ଫଦାନିଯୋ ପୁପ୍ଫଦାନିକୋ, ସିପ୍ପଲିଓନେ ଓସତୀତି ସିପ୍ପଲିଓନିଯୋ ସିପ୍ପଲିଓନିକୋ, କୁମାରିଯା କୁମାରିକା।

ଖସ୍ସ ଗତ୍ତଂ –

ଏଠଅମୂଗୋ ଏଠଅମୂଖୋ।

ଗସ୍ସ କତ୍ତଂ –

ଲୁଜତୀତି ଲୋକୋ, ଆରୋଗ୍ଯଂ ଅଭିସଜ୍ଜେତୀତି ଭିସକ୍କୋ, କୁଲୂପକୋ କୁଲୂପଗୋ, ଖୀରୂପକୋ ଖୀରୂପଗୋ, ଗୀଣ୍ଟୂପକଂ ଗୀଣ୍ଟୂପଗଂ।

ଘସ୍ସ ହତ୍ତଂ –

ସୀଘଜୱତାଯ ସୀହୋ।

ଚସ୍ସ ଛତ୍ତଂ –

ୱିନିଚ୍ଛଯୋ, ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ମଚ୍ଛରିଯଂ, ରଂସିଯୋ ନିଚ୍ଛରନ୍ତି-ନିଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଛସ୍ସ ସତ୍ତଂ –

ଅଛି ସାହସ୍ସ ଜୀୱିତଂ [ଜା। ୨।୨୨।୩୧୪] -ଛାହଂ+ଅସ୍ସାତି ଛେଦୋ, ସଠଆଯତନଂ।

ଜସ୍ସ ଦତ୍ତଂ –

ପରସେନଂ ଜିନାତୀତିପସ୍ସେନଦୀ-ମହାୱୁତ୍ତିନା ସରଲୋପୋ, ରସ୍ସ ପରରୂପଂ।

ଯତ୍ତଞ୍ଚ –

ନିସ୍ସାଯ ଜାଯତୀତି ନିଯୋ, ନିଯକୋ ୱା, ନିଯଂ ପୁତ୍ତଂ।

ଞସ୍ସଣତ୍ତଂ –

ପଣ୍ଣତ୍ତି ପଞ୍ଞତ୍ତି, ପଣ୍ଣାସଂ ପଞ୍ଞାସଂ। ପଣ୍ଣୱୀସତି ପଞ୍ଚୱୀସତି।

ନତ୍ତଞ୍ଚ –

ନାମମତ୍ତଂ ନ ନାଯତି, ଅନିମିତ୍ତା ନ ନାଯରେ [ୱିସୁଦ୍ଧି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୨୨୮] – ନ ପଞ୍ଞାଯନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଟସ୍ସ କତ୍ତଂ –

ନିଯକୋ ନିଯତୋ।

ଥତ୍ତଞ୍ଚ –

ନିଥ୍ଥିଣ୍ଣୋ, ନିଥ୍ଥରଣଂ, ନେଥ୍ଥାରଂ।

ନତ୍ତଞ୍ଚ –

ଜିନୋ, ପିନୋ, ଲିନୋ, ପଟିସଲ୍ଲିନୋ, ପଠଇନୋ, ମଲିନୋ, ସୁପିନୋ, ପହୀନୋ, ଧୁନୋ, ପୁନୋ, ଲୁନୋ, ଆହୁନଂ, ପାହୁନଂ।

ଦସ୍ସ ଡତ୍ତଂ –

ଛଓଡାହୋ, ଦିସାଡାହୋ, କାଯଡାହୋ।

ଠଅତ୍ତଞ୍ଚ –

ପରିଢଆହୋ, ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଛଓଂ ଦହନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଆଢଅହନଂ, ସୁସାନଂ।

ଟତ୍ତଞ୍ଚ –

ସୁଗତୋ, ତଥାଗତୋ, କୁସିତୋ, ଉଦତି ପସଓତୀତି ଉତୁ।

ଧସ୍ସ ଦତ୍ତଂ –

ଏକମିଦାହଂ ଭିକ୍ଖୱେ ସମଯଂ [ମ। ନି। ୧।୫୦୧] -ଇଧାତି ୱା ନିପାତୋ।

ହତ୍ତଞ୍ଚ –

ସାହୁ ଦସ୍ସନମରିଯାନଂ [ଧ। ପ। ୨୦୬], ସଂହିତଂ, ୱିହିତଂ, ପିହିତଂ, ଅଭିହିତଂ, ସନ୍ନିହିତଂ, ପଣିହିତଂ, ସଦ୍ଦହତି, ୱିଦହତି, ପିଦହତି।

ନସ୍ସ ଉତ୍ତଂ –

ଉପଞ୍ଞାସୋ=ଉପନ୍ନାସୋ, ଞାଯୋ=ନ୍ଯାଯୋ-ନିଚ୍ଚଂ ଏତି ଫଲଂ ଏତେନାତି ଞାଯୋ, ଞେଯ୍ଯଂ=ନେଯ୍ଯଂ।

ଯତ୍ତଞ୍ଚ –

ଥେନସ୍ସ କମ୍ମଂ ଥେଯ୍ଯଂ, ଥେରାଧିନନ୍ତି ଥେରାଧେଯ୍ଯଂ, ପାତିମୋକ୍ଖଂ, ପରାଧେଯ୍ଯକଂ ଦୁକ୍ଖଂ।

ପସ୍ସ ଫତ୍ତଂ –

ନିପ୍ଫଜ୍ଜତି, ନିପ୍ଫତ୍ତି, ନିପ୍ଫନ୍ନଂ।

ବତ୍ତଞ୍ଚ –

ସମ୍ବହୁଲଂ=ସମ୍ପହୁଲଂ, ବହୁସନ୍ତୋ ନ ଭରତି [ସୁ। ନି। ୯୮] =ପହୁ ସନ୍ତୋ ନ ଭରତି।

ଭସ୍ସ ଫତ୍ତଂ –

ଅନନ୍ତଂ ସବ୍ବତୋପଫଂ [ଦୀ। ନି। ୧।୪୯୯]।

ମସ୍ସ ପତ୍ତଂ –

ଚିରପ୍ପୱାସିଂ [ଧ। ପ। ୨୧୯], ହତ୍ଥିପ୍ପଭିନ୍ନଂ [ଧ। ପ। ୩୨୬]।

ଯସ୍ସ ୱତ୍ତଂ –

ଦୀଘାୟୁ କୁମାରୋ [ମହାୱ। ୪୫୯] =ଦୀଘାୟୁ କୁମାରୋ, ଆୟୁଂ ଧାରେତୀତି ଆୱୁଧଂ=ଆୟୁଧଂ, ଆୟୁ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥେ 'ଆୱୁସୋ'ତି ନିପାତୋ, କସାୱୋ=କସାୟୋ, କାସାୱଂ=କାସାୟଂ, ସାଲିଂ ଲୁନାତୀତି ସାଲିଲାୟକୋ, ତିଣଲାୟକୋ।

ଲସ୍ସ ରତ୍ତଂ –

ନୀଲଂ ଜଲଂ ଏତ୍ଥାତି ନେରଞ୍ଜରା, ଜଲଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ଅଲନ୍ତି ଅରଞ୍ଜରୋ, ସସ୍ସତଂ ପରେତି, ଉଚ୍ଛେଦଂ ପରେତି-ପଲେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ୱସ୍ସ ପତ୍ତଂ –

ପିପାସତି ପିୱାସତି।

ବତ୍ତଞ୍ଚ –

ବ୍ଯାକତୋ, ବ୍ଯତ୍ତୋ, ବ୍ଯଞ୍ଜନଂ, ସୀଲବ୍ବତଂ, ନିବ୍ବାନଂ, ନିବ୍ବୁତଂ, ଦିବ୍ବଂ, ଦିବ୍ବତି, ସିବ୍ବତି, କୁବ୍ବତି, କୁବ୍ବନ୍ତୋ, କ୍ରୁବ୍ବତି, କ୍ରୁବ୍ବନ୍ତୋ, ଅସେୱିତବ୍ବତ୍ତା ୱାରେତବ୍ବୋତି ବାଲୋ, ପବ୍ବଜିତୋ, ପବ୍ବଜ୍ଜା ଇଚ୍ଚାଦି।

ସସ୍ସ ଛତ୍ତଂ –

ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଂ-ଅୱସିଟ୍ଠନ୍ତ୍ୟତ୍ଥୋ, ''ଦିବ୍ବା ସଦ୍ଦା ନିଚ୍ଛରନ୍ତି, ରଂସିୟୋ [ୱି। ୱ। ୭୩୦] ନିଚ୍ଛରନ୍ତୀ''ତି ଏତ୍ଥାପି ସସ୍ସ ଛତ୍ତଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି।

ଟତ୍ତଞ୍ଚ –

ଉଡ୍ଡିଟ୍ଠପତ୍ତଂ ଉପନାମେନ୍ତି [ମହାୱ। ୬୪], ''ଉଡ୍ଡିଟ୍ଠେ ନପ୍ପମଜ୍ଜେୟ୍ଯା'' ତି ଏତ୍ଥ ପନ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ତିଟ୍ଠନଂ ଉଡ୍ଡିଟ୍ଠନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଅରିୟା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଏସା ଅରିୟାନ ଯାଚନା [ଜା। ୧।୭।୫୯]''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ହସ୍ସ ଘତ୍ତଂ –

ନିଚ୍ଚଂ ଦହତି ଏତ୍ଥାତି ନିଦାଘୋ, ଲଘୁ ଲହୁ।

ଢଅସ୍ସ ଡତ୍ତଂ –

ଗରୁଡୋ ଗରୁଢଓ।

ଇତି ବ୍ଯଞ୍ଜନାଦେସରାସି।

ମିସ୍ସକାଦେସୋ ୱୁଚ୍ଚତେ।

ଅୱସ୍ସ ଉତ୍ତଂ –

ଉଦ୍ଧମ୍ମୋ, ଉଦ୍ଦିନୟୋ, ଉପ୍ପଥୋ, ଉମ୍ମଗ୍ଗୋ, ଉଜ୍ଝଞ୍ଜା ଅୱଜ୍ଝଞ୍ଜା, ଉଜ୍ଝଞ୍ଜାତଂ ଅୱଜ୍ଝଞ୍ଜାତଂ, ଉଜ୍ଝାନସଞ୍ଜ୍ଞୀ।

ଓତ୍ତଞ୍ଚ –

ଓନଦ୍ଧୋ, ଓକାସୋ, ଓୱାଦୋ, ଓଲୋକନଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱସ୍ସ ଓତ୍ତଂ –

ଉପୋସଥୋ – ଉପଓସଥୋତି ଠିତି, ନୋନୀତଂ ନଓନୀତଂ, ନିଓଦ୍ଧକୋଚୋ ନିଓଦ୍ଧକଓଚୋ, କୋ ତେ ବଲଂ ମହାରାଜ, କୋ ନୁ ତେ ରଥମଣ୍ଡଲଂ [ଜା। ୨।୨୨।୧୮୮୦] – କ୍ୱଚି ଅତ୍ଥୋ। କୋ ତେ ଦିଟ୍ଠୋ ୱା ସୁତୋ ୱା, ୱାନରୋ ଧମ୍ମିକୋ ଇତି, କୋ ନୁମେ ଗୋତମସାୱକା ଗତା-କ୍ୱ ନୁ+ଇମେତି ଛେଦୋ, ସୋଣ୍ଡଂ ସୁୱଣ୍ଡଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

କୁସ୍ସ କ୍ରୁତ୍ତଂ –

କ୍ରୁଦ୍ଧତି କୁଦ୍ଧତି।

ଉସ୍ସ ତ୍ରତ୍ତଂ –

ଅତ୍ରଜୋ ପୁତ୍ତୋ, ଖେତ୍ରଜୋ ପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ତଜୋ, ଖେତ୍ତଜୋ, ଗୋତ୍ରଭୂ, ୱତ୍ରଭୂ, ଚିତ୍ରଂ, ୱିଚିତ୍ରଂ, ଚିତ୍ତଂ, ୱିଚିତ୍ତଂ, ଉତ୍ରସ୍ତମିଦଂ ଚିତ୍ତଂ [ସଂ। ନି। ୧।୯୮], ଉତ୍ରାସୀ ପଲାୟୀ [ସଂ। ନି। ୧।୨୪୯], ଯାତ୍ରା ଚ ମେ ଭୱିସ୍ସତି [ମ। ନି। ୧।୨୩] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଦସ୍ସ ଦ୍ରତ୍ତଂ –

ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୁଖୋ ଉଦଯୋ ଯସ୍ସାତି ସୁଖୁଦ୍ରଯଂ, ଦୁକ୍ଖୁଦ୍ରଯଂ କମ୍ମଂ [ମ। ନି। ୨।୧୦୯], ପଥୱୀ ଉନ୍ଦ୍ରିଯ୍ଯତି [ସଂ। ନି। ୧।୧୫୮] – ଭିଜ୍ଜତୀତ୍ୱତ୍ଥୋ, ମିଡଦ୍ରୁବ୍ଭୋ ମିଡଦ୍ଦୁବ୍ଭୋ।

ଢସ୍ସ ଦ୍ରତ୍ତଂ –

ଭଦ୍ରଂ ଭଦ୍ଦଂ, ଅସ୍ସୋ ଭଦ୍ରୋ [ଧ। ପ। ୧୪୩], ସଦା ଭଦ୍ରାନି ପସ୍ସତି [ଦୀ। ନି। ୨।୧୫୩], ସବ୍ବେ ଭଦ୍ରାନି ପସ୍ସନ୍ତୁ [ଜା। ୧।୨।୧୦୫], ଭଦ୍ରାନି ଭଦ୍ରାନି ଯାନାନି ଯୋଜେତ୍ୱା, ଲୁଦ୍ରଂ [ଦୀ। ନି। ୨।୪୩] ଲୁଦ୍ଦଂ।

ବସ୍ସ ବ୍ରତ୍ତଂ –

ବ୍ରହାୱନଂ, ବ୍ରହନ୍ତଂ ୱା ୱନପ୍ପତିଂ [ଜା। ୧।୧।୧୪], ବ୍ରହ୍ମା, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ – ବାହିତପାପତ୍ତା ଅରହା ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଅପଚ୍ଚନ୍ତି ଜାତିବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱୁଚ୍ଚତି।

ୱ, ୱୀନଂ ବ୍ୱତ୍ତଂ –

ବ୍ୱଯୋ=ୱଯୋ-ୱିନାସୋତ୍ୱତ୍ଥୋ, କିଚ୍ଚାକିଚ୍ଚେସୁ ବ୍ୟାୱଟୋ=ୱାୱଟୋ, ପଙ୍କେ ବ୍ୟସନୋ=ୱିସନ୍ନୋ, ବ୍ୟମ୍ହିତୋ=ୱିମ୍ହିତୋ, ବ୍ୟମ୍ହଂ=ୱିମାନଂ-ମାନସ୍ସ ମ୍ହତ୍ତଂ।

କ୍ଖସ୍ସ ଛତ୍ତଂ –

ଅଚ୍ଛି=ଅକ୍ଖି, ସଚ୍ଛି=ସକ୍ଖି-ସହ ଅକ୍ଖିନା ୱତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥେ ନିପାତୋ, ପଚ୍ଚକ୍ଖନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି [ମି। ପ। ୫।୩।୧୨], ମଚ୍ଛିକା=ମକ୍ଖିକା, ଲଚ୍ଛୀ=ଲକ୍ଖୀ-ସିରୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଅକ୍ଖରସଂଖ୍ୟତ୍ତଂ ହୋତି –

ଆଚେରୋ ଆଚରିଯୋ, ନ ମାତାପିତରସଂୱଡ୍ଢୋ, ଅନାଚେରକୁଲେ ୱସଂ [ଜା। ୧।୧।୯], ଆଚେରମ୍ହି ସୁସିକ୍ଖିତା [ଜା। ୧।୭।୮୨], ବ୍ରହ୍ମଚେରୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୋ, ତିଣ୍ହଂ ତିଖିଣଂ, ତଣ୍ହା ତସିଣା, ସୁଣ୍ହା ସୁଣିସା, ଅଭିଣ୍ହଂ ଅଭିକ୍ଖଣଂ, ପଣ୍ହୋ ପୁଚ୍ଛଣ୍ହୋ, ପଣ୍ହେ ୱତ୍ଥେ ମହୋସଧୋ [ଜା। ୧।୧୫। ୩୨୪], ସୁରାମେରଯୋ-ସୁରାମେରେଯ୍ୟୋ, ସୁରାମେରେଯ୍ୟପାନାନି, ଯୋ ନରୋ ଅନୁଯୁଞ୍ଜତି [ଧ। ପ। ୨୪୭]। କମ୍ମଧାରଯୋ= କମ୍ମଧାରେଯ୍ୟୋ , ପାଟିହୀରଂ ପାଟିହେରଂ ପାଟିହାରିଯଂ, ଅଚ୍ଛେରଂ ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ମଚ୍ଛେରଂ ମଚ୍ଛରଂ ମଚ୍ଛରିଯଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅକ୍ଖରୱିପ୍ପି ହୋତି –

ଏକଚ୍ଚିୟୋ ଏକଚ୍ଚେୟ୍ୟୋ ଏକଚ୍ଚୋ, ମାତିୟୋ ମଚ୍ଚୋ, କିଚ୍ଚୟଂ କିଚ୍ଚଂ, ପଣ୍ଡିତିୟଂ ପଣ୍ଡିଚ୍ଚଂ, ସୁୱାମି ସାମି, ସୁୱାମିନି ସାମିନି, ସୁୱକେହି ପୁତ୍ତେହି ସକେହି ପୁତ୍ତେହି, ସତ୍ତୱୋ ସତ୍ତୋ, ଦ୍ୱଞ୍ଚ ଉତ୍ତମସତ୍ତୱୋ [ଜା। ୨।୨୧।୭୬], ଏୱଂ ଉତ୍ତମସତ୍ତୱୋ [ଜା। ୨।୨୧।୭୯] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ମିସ୍ସକାଦେସରାସି।

ବିନ୍ଦାଦେସୋ ଦୀପିୟତେ।

୪୬।ୱଗ୍ଗେ ୱଗ୍ଗନ୍ତୋ[କ। ୩୧; ରୂ। ୪୯; ନୀ। ୧୩୮-୯]।

ୱଗ୍ଗବ୍ୟଞ୍ଜନେ ପରେ ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ସକୱଗ୍ଗନ୍ତବ୍ୟଞ୍ଜନାଦେସୋ ହୋତି ୱା।

ଦୀପଙ୍କରୋ, ସଙ୍ଖାରୋ, ସଙ୍ଗହୋ, ସଞ୍ଚାରୋ, ସଞ୍ଜାତୋ, ସଣ୍ଠିତଂ, ଅତ୍ତନ୍ତପୋ, ପରନ୍ତପୋ, ଅମତନ୍ଦଦୋ, ପୁରିନ୍ଦଦୋ, ସନ୍ଧି, ସନ୍ନିଧି, ସମ୍ପତ୍ତି, ସମ୍ଫୁଦ୍ଧୋ, ସମ୍ଭୱୋ, ସମ୍ଭାରୋ, ସମ୍ପିନ୍ନୋ, ସମ୍ମତୋ ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ନିଚ୍ଚଂ, ତଙ୍କରୋ, ତଂକରୋ ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ଅନିଚ୍ଚଂ, ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି [ଖୁ। ପା। ୧। ସରଣତ୍ତୟ], ନ ତଂ କମ୍ମଂ କତଂ ସାଧୁ ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ [ଧ। ପ। ୬୭] ନତ୍ଥି।

ମହାୱୁତ୍ତିୱିଧାନମୁଚ୍ଚତେ।

ୱଗ୍ଗାୱଗ୍ଗେସୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନେସୁ ପରେସୁ ନିଗ୍ଗହୀତଂ ପରରୂପଂ ଗଚ୍ଛତି –

ସକ୍କରୋତି, ସକ୍କତୋ, ସକ୍କାରୋ, ସକ୍କଚ୍ଚଂ, ତକ୍କତ୍ୱା, ତକ୍କରୋ, ତକ୍ଖଣଂ ତଙ୍ଖଣଂ ତଂ ଖଣଂ, ତଗ୍ଗତିକଂ ତଂ ଗତିକଂ, ତନ୍ନିନ୍ନୋ, ତପ୍ପୋଣୋ, ତପ୍ପବ୍ଭାରୋ, ତପ୍ପଧାନୋ, ଏତପ୍ପରମୋ, ୟଗ୍ଗୁଣୋ ୟଂଗୁଣୋ, ତଲ୍ଲେଣା, ମଲ୍ଲେଣା, ସଲ୍ଲେଖୋ, ପଟିସଲ୍ଲୀନୋ, ତଦ୍ଧଣ୍ଡନା ତଂୱଣ୍ଡନା, ତସ୍ସମୋ ତଂସମୋ, ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟତା , ଚିରପ୍ପୱାସିଂ, ହତ୍ଥିପ୍ପଭିନ୍ନଂ ଇଚ୍ଚାଦି। ଇମସ୍ମିଂ ଗନ୍ଥେ ଏକତ୍ଥ ସିଦ୍ଧମ୍ପି ତଂ ତଂ ରୂପଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପୁନପ୍ପୁନମ୍ପି ୱିଧିୟ୍ୟତି ଞାଣୱିଚିତ୍ତତ୍ଥଂ।

୪୭।ମୟଦା ସରେ[କ। ୩୪, ୩୫; ରୂ। ୩୪, ୫୨; ନୀ। ୧୪୨-୫]।

ସରେ ପରେ ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ କ୍ୱଚି ମ, ୟ, ଦା ହୋନ୍ତି ୱା।

ତତ୍ଥ ଦାଦେସୋ ୟ, ତ, ଏତସଦ୍ଦେହି ନପୁଂସକେ ଦିସ୍ସତି –

ୟଦବ୍ରୱି [ଜା। ୧।୨।୧୪୩], ତଦନିଚ୍ଚଂ [ମ। ନି। ୨।୧୯], ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା [ସୁ। ନି। ଦ୍ୱୟତାନୁପସ୍ସନାସୁତ୍ତ]।

ସମାସେ ପନ ଦାଦେସୋ ତିଲିଙ୍ଗେ ଦିସ୍ସତି –

ୟଦନନ୍ତରଂ, ତଦନନ୍ତରଂ, ଏତଦତ୍ଥା କଥା [ଅ। ନି। ୨।୬୮]। ଏତଦତ୍ଥା ମନ୍ତନା [ଅ। ନି। ୨।୬୮] -ତତ୍ଥ ୟସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱା ୟସ୍ସ ପଦସ୍ସ ୱା ୟସ୍ସା କଥାୟ ୱା ଅନନ୍ତରଂ ୟଦନନ୍ତରଂ।

କ୍ୱଚିଦ୍ଦେୱ? ୟମେତଂ ୱାରିଜଂ ପୁପ୍ଫଂ, ଅଦିନ୍ନଂ ଉପସିଙ୍ଘସି [ଜା। ୧।୬।୧୧୫]।

ମାଦେସୋ ୟ, ତ, ଏତସଦ୍ଦେହି ପୁମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେସୁ ଦିସ୍ସତି –

ୟମାହୁ ଦେୱେସୁ ସୁଜମ୍ପତୀତି [ଜା। ୧।୧୫।୫୪], ତମହଂ ପକାସେନ୍ତୋ ସତ୍ଥା [ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୨୦।୩୫], ଏତମତ୍ଥଂ ୱିଦିତ୍ୱା [ମହାୱ। ୨-୩]।

ଅଞ୍ଞଞ୍ଞସଦ୍ଦେହି ପନ ଦ୍ୱେ ଆଦେସା ତିଲିଙ୍ଗେ ଦିସ୍ସନ୍ତି –

ସକଦାଗାମୀ, ଏଓମେତମଭିଞ୍ଞାଯ [ସୁ। ନି। ୧୨୨୧] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଯାଦେସୋ ଇଦଂସଦ୍ଦେ ପରେ ତସଦ୍ଦମ୍ହା ଏଓ କ୍ୱଚି ଦିସ୍ସତି –

ତଯିଦଂ ନ ସାଧୁ [ଜା। ୨।୨୨।୨୭୯], ତଯିଦଂ ନ ସୁଟ୍ଠୁ [ଜା। ୨।୨୨।୨୭୯]।

୪୮।ଯେଓହିସୁ ଞୋ

ଯ , ଏଓ, ହିସଦ୍ଦେସୁ ପରେସୁ ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ଞୋ ହୋତି। ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତଂ।

ଆନନ୍ତରିକଞ୍ଞମାହୁ [ଖୁ। ପା। ୬।୫] – ଆନନ୍ତରିକଂ + ଯଂ + ଆହୁତି ଛେଦୋ, ଯଞ୍ଞଦେଓ-ଯଂ + ଯଂ + ଏଓ, ତଞ୍ଞେଓ ତଂ+ଏଓ, ପୁରିସଞ୍ଞେଓ, ପଚ୍ଚତ୍ତଞ୍ଞେଓ, ତଞ୍ହି, ପୁରିସଞ୍ହି, ଅତ୍ଥସଞ୍ହିତୋ ଅତ୍ଥସଂହିତୋ, ଧମ୍ମସଞ୍ହିତୋ ଧମ୍ମସଂହିତୋ।

୪୯।ଯେ ସଂସ୍ସ[କ। ୩୩; ରୂ। ୫୧; ନୀ। ୧୪୧]।

ଯମ୍ହି ପରେ ସଂ ଉପସଗ୍ଗସ୍ସ ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ଞୋ ହୋତି। ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତଂ।

ସଞ୍ଞୋଗୋ ସଂଯୋଗୋ, ସଞ୍ଞୁତ୍ତୋ ସଂଯୁତ୍ତୋ। ସଂଯୋଜନଂ ସଂଯୋଜନଂ, ସଞ୍ଞମୋ ସଂଯମୋ, ସଞ୍ଞତୋ ସଂଯତୋ, ସଞ୍ଞମତି ସଂଯମତି, ସଞ୍ଞାଚିକା ସଂଯାଚିକା କୁଟିଂ [ପାରା। ୩୪୮] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ବିନ୍ଦାଦେସରାସି।

ଆଦେସସନ୍ଧିରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଆଗମସନ୍ଧି

ଅଥାଗମସନ୍ଧି ଦୀପିଯତେ।

ମହାଓୁତ୍ତିନା ସରାଗମୋ –

ଅ –

ପଣ୍ଡସାଲଂ ଅମାପେତ୍ୱା [ଜା। ୨।୨୨।୧୯୧୩], ପଣ୍ଡସାଲଂ ଅମାପିଯ [ଜା। ୧।୧।୧୪୮] – ମାପେତ୍ୱା ଇଚ୍ଚେଓତ୍ଥୋ, ନ ଚାପି ଅପୁନପ୍ପୁନଂ, ହତ୍ଥିବୋଦ୍ଦିଂ ପଓେକ୍ଖାମି [ଜା। ୧।୧।୧୪୮] -ପୁନପ୍ପୁନଂ ଇଚ୍ଚେଓତ୍ଥୋ , ନତ୍ଥି ଲୋକେ ଅନାମତଂ [ଜା। ୧।୨।୩୧] – ଅମତ ପୁବ୍ବଂ ଠାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ, ଅନଓଜ୍ଜଂ, ଅନମତଗ୍ଗୋ, ଜଚ୍ଚନ୍ଧୋ, ଜଚ୍ଚବଧିରୋ, ଜଚ୍ଚମୂଗୋ, ଜଚ୍ଚପଣ୍ଡକୋ।

ଆ –

ଅଦ୍ଧେ ଆଜାଯରେ କୁଲେ [ସଂ। ନି। ୧।୪୯], ମନୁସ୍ସେସୁ ପଚ୍ଚାଜାତୋ, ଆପୂରତି ତସ୍ସ ଯସୋ [ପରି। ୩୮୬]।

ଇ –

ଧମ୍ମିକଥଂ କତ୍ୱା [ପାରା। ୩୯], ସରନ୍ତା ସପନ୍ତି ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ସରିସପା।

ଈ –

କବଠଈକାରୋ, ମନସୀକାରୋ, ମନସୀକରୋତି, ତସ୍ସାକଟୀକରୋତି, ଦୂରୀଭୂତୋ, ଅନ୍ବୟୀଭାୱୋ।

ଉ –

ଞାତିପରିଜିନସ୍ସ ଭାୱୋ ଞାତିପାରିଜୁଞ୍ଞଂ, ଏୱଂ ଭୋଗପାରିଜୁଞ୍ଞଂ- ପରିଜିନସ୍ସାତି ପରିହାନସ୍ସ, ପରିକ୍ଖୟସ୍ସ।

ଓ –

ପରୋସତଂ, ସରଦୋସତଂ, ଦିସୋଦିସଂ [ଧା। ପା। ୪୨] ଇଚ୍ଚାଦି।

'ଅତିପ୍ପଗୋ ଖୋ ତାୱ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତୁ' [ଦୀ। ନି। ୩।୧] ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପାତୋତ୍ଥୋ ପଗୋସଦ୍ଦୋ ଏୱ।

ଇତି ସରାଗମରାସି।

୫୦।ୱନତରଗାଚାଗମା

ସରେ ପରେୱ ନ, ତ, ର, ଗା ଚ ମ, ଯ, ଦା ଚ ଆଗମା ହୋନ୍ତି।

ଗୋ, ତୋ, ଦୋ, ନୋ, ମୋ, ଯୋ, ରୋ, ୱୋ,

ତତ୍ଥ ଗୋ –

ଅରିଯେହି ପୁଥଗେୱାଯଂ ଜନୋତି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ [ମହାନିଦ୍ଦେସେ], ଇଧ ପନ ପଗୋସଦ୍ଦୋ ଏୱ, ପଗେୱ ୱୁତ୍ତସ୍ସ, ପଗେୱ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଯାତି [ପାରା। ୫୫]।

ତୋ –

ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ [ଦୀ। ନି। ୧।୨୫୦], ତସ୍ମାତିହ [ମ। ନି। ୧।୨୯], କତମୋ ନାମ ସୋ ରୁକ୍ଖୋ, ଯସ୍ସ ତେୱଂ ଗତଂ ଫଲଂ [ଜା। ୨।୧୮।୧୦] -ତେୱନ୍ତି ଏୱଂ।

ଦୋ –

ଉଦଗ୍ଗୋ, ଉଦଙ୍କହି, ଉଦପାଦି, ଉଦଯୋ, ଉଦାହଟୋ, ଉଦିତୋ, ଉଦୀରିତୋ, ଦୁଭତୋ ୱୁଟ୍ଠାନଂ [ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗେ; ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ], ଦୁଭଯାନି ୱିଚେଯ୍ୟ ପଣ୍ଡରାନି [ସୁ। ନି। ୫୩୧], ତୋଦେଯ୍ୟ, କପ୍ପା ଦୁଭଯୋ [ସୁ। ନି। ୧୧୩୧] – ଦ୍ୱେ ଇସଯୋତି ଅତ୍ଥୋ। କିଞ୍ଚିଦେୱ, କୋଚିଦେୱ, କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ, ଯାୱଦେୱ, ତାୱଦେୱ, ୱଲୁତ୍ତେ-ଯାୱଦେ, ତାୱଦେତି ସିଦ୍ଧଂ, ପୁନଦେୱ, ସକିଦେୱ, ସମ୍ମଦେୱ-ଦାଗମେ ରସ୍ସୋ, ସମ୍ମଦକ୍ଖାତୋ [ସଂ। ନି। ୫।୧୯୫], ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତୋ [ମ। ନି। ୨।୨୩୪], ବହୁଦେୱ ରତ୍ତିଂ [ଅ। ନି। ୩।୧୦୧], ଅହୁଦେୱ ଭଯଂ [ଦୀ। ନି। ୧।୧୫୯] ଇଚ୍ଚାଦି।

ନୋ –

ଇତୋ ନାଯତି, ଚିରଂ ନାଯତି, କମ୍ମେ ସାଧୁ କମ୍ମନିଯଂ କମ୍ମଞ୍ଞଂ, ଅତ୍ତନୋ ଇଦଂ ଅତ୍ତନିଯଂ, ଅଦ୍ଧାନଂ ଖମତୀତି ଅଦ୍ଧନିଯଂ, ଲୋଭସ୍ସ ହିତଂ ଲୋଭନିଯଂ ଲୋଭନେଯ୍ୟଂ, ଦୋସନିଯଂ ଦୋସନେଯ୍ୟଂ, ମୋହନିଯଂ ମୋହନେଯ୍ୟଂ, ଓଘନିଯଂ, ଯୋଗନିଯଂ, ଗନ୍ଥନିଯଂ, ନିବ୍ବୁନନଂ, ନିବ୍ବୁନନକୋ, ସଞ୍ଜାନନଂ, ସଞ୍ଜାନନକୋ, ସଞ୍ଞାପନକୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ମୋ –

ଲହୁମେସ୍ସତି [ଧା। ପା। ୩୬୯], ଗରୁମେସ୍ସତି, ମଗ୍ଗମଦ୍ଧି [ୱିଭା। ଅଟ୍ଠ। ୧୮୯], ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି [ଅ। ନି। ୪।୩୪], ଉରଗାମିୱ [ଜା। ୧।୭।୩୦],

ଅରହତାମିଓ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୪୮] ଇଚ୍ଚାଦୀନି। ତଥା କେନ ତେ ଇଧ ମିଜ୍ଝତି [ପୋ। ୱ। ୧୮୧], ରୂପାନି ମନୁପସ୍ସତି [ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୫୯୬], ଆକାସେ ମଭିପୂଜଯେ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ [ମ। ନି। ୩।୪୦], ଏକମେକସ୍ସ [ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୨୩], ସମଣମଚଲୋ [ଅ। ନି। ୪।୮୭], ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା [ସଂ। ନି। ୪।୨୫୦] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଯୋ –

ନଯିମସ୍ସ ୱିଜ୍ଜା ମଯମତ୍ଥି [ଜା। ୧।୩।୨୫], ଯଥଯିଦଂ [ଅ। ନି। ୧।୨୧-୨୨], ତଥଯିଦଂ, ଛଯିମେ ଧମ୍ମା [ଅ। ନି। ୬।୧୧], ନୱଯିମେ ଧମ୍ମା [ଅ। ନି। ୯।୯], ଦସଯିମେ ଧମ୍ମା [ଅ। ନି। ୧୦।୧୬], ମମଯିଦଂ, ସୋଯେୱ, ତେଯେୱ, ତଂଯେୱ ତଞ୍ଛେୱ, ତେହିଯେୱ, ତେସଂଯେୱ ତେସଞ୍ଛେୱ, ତସ୍ମିଯେୱ, ବୁଦ୍ଧୋଯେୱ, ବୁଦ୍ଧେସୁଯେୱ, ବୋଧିଯାଯେୱ କାରଣା [ଚରିଯା। ୧।୬୫], ହୋତିଯେୱ, ଅତ୍ଥିଯେୱ ଇଚ୍ଚାଦି। ତିଯନ୍ତଂ, ଅଗ୍ଗିଯାଗାରେ, ଚତୁତ୍ଥୀଯତ୍ଥେ ଇଚ୍ଚାଦୀନି ଇୱଣ୍ଣନ୍ତରୂପାନି ଯାଗମେନାପି ସିଜ୍ଝନ୍ତିଯେୱ।

ରୋ –

ନିରନ୍ତରଂ, ନିରତ୍ଥକଂ, ନିରାହାରୋ, ନିରାବାଧୋ, ନିରାଲଯୋ, ନିରିନ୍ଧନୋ ଅଗ୍ଗି, ନିରୀହକଂ, ନିରୁଦକଂ, ନିରୁତ୍ତି, ନିରୁତ୍ତରୋ, ନିରୂମିକା ନଦୀ, ନିରୋଜଂ, ଦୁରତିକ୍କମୋ, ଦୁରଭିସମ୍ଭୱୋ, ଦୁରାସଦା ବୁଦ୍ଧା [ଅପ। ଥେର ୧।୪୦।୨୭୦], ଦୁରାକ୍ଖାତୋ ଧମ୍ମୋ [ଦୀ। ନି। ୩।୧୬୬], ଦୁରାଗତଂ, ଦୁରୁତ୍ତଂ ୱଚନଂ [ଅ। ନି। ୫।୧୪୦], ପାତୁରହୋସି [ମହାୱ। ୮], ପାତୁରହୁ [ଜା। ୧।୧୪।୨୦୨], ପାତୁରହେସୁଂ [ଅ। ନି। ୩।୭୧], ପାତରାସୋ, ପୁନରେତି, ଧୀରତ୍ଥୁ [ଜା। ୧।୧।୧୩], ଚତୁରଙ୍ଗିକଂ ଝାନଂ [ଧ। ସ। ୧୬୮], ଚତୁରାରକ୍ଖା, ଚତୁରାସୀତିସହସ୍ସାନି, ଚତୁରିଦ୍ଧିଲାଭୋ, ଚତୁରୋଘା, ୱୁଦ୍ଧିରେସା [ଦୀ। ନି। ୧।୨୫୧], ପଥୱୀଧାତୁରେୱେସା [ମ। ନି। ୩।୩୪୮-୩୪୯], ଆପୋଧାତୁରେୱେସା [ମ। ନି। ୩।୩୫୦], ସବ୍ଭିରେୱ ସମାସେଥ, ନକ୍ଖତ୍ତରାଜାରିୱ ତାରକାନଂ, ୱିଜ୍ଜୁରିୱ ଅବ୍ଭକୂଟେ, ଆରଗ୍ଗେରିୱ, ଉସଭୋରିୱ [ସୁ। ନି। ୨୯], ଯଥରିୱ, ତଥରିୱ [ଦୀ। ନି। ୧।୨୬୩] -ରାଗମେ ରସ୍ସୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଯଥା ''ଅତିରିୱ କଲ୍ଲରୂପା [ସୁ। ନି। ୬୮୮], ଅତିୱିଯ ଲାଭଗ୍ଗଯସଗ୍ଗପତ୍ତୋ, ପରଂୱିଯ ମତ୍ତାଯ'' ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ଇୱ, ୱିଯସଦ୍ଦା ଏୱତ୍ଥେ ୱତ୍ତନ୍ତି, ତଥା ''ଯଥରିୱ, ତଥରିୱ, ୱରମ୍ହାକଂ ଭୁସାମିୱ [ଜା। ୧।୩।୧୦୮], ନେତଂ ଅଜ୍ଜତନାମିୱ'' ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ଇୱସଦ୍ଦୋ ଏୱତ୍ଥେ ୱତ୍ତତି।

ୱୋ –

ଦୁୱଙ୍ଗୁଲଂ, ଦୁୱଙ୍ଗିକଂ, ତିୱଙ୍ଗୁଲଂ, ତିୱଙ୍ଗିକଂ, ପାଗୁଞ୍ଞୱୁଜୁତା, ୱୁସିତଂ, ୱୁତ୍ତଂ, ୱୁଚ୍ଚତେ, ଆସନା ୱୁଟ୍ଠାତି [ପାଚି। ୫୪୭], ୱୁଟ୍ଠାନଂ, ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା, ଭିକ୍ଖୁୱାସନେ, ପୁଥୁୱାସନେ, ସଯମ୍ଭୁୱାସନେ ଇଚ୍ଚାଦୀନି ଉୱଣ୍ଣନ୍ତରୂପାନି ୱାଗମେନାପି ସିଜ୍ଝନ୍ତିଯେୱ।

୫୧।ଛା ଠଓ।

ସରେ ପରେ ଛମ୍ହା ଠଆଗମୋ ହୋତି।

ଛଠଅଙ୍ଗଂ, ଛଠଆଯତନଂ, ଛଠଆସୀତିସହସ୍ସାନି [ପୋ। ୱ। ୩୭୪], ଅତ୍ଥସ୍ସ ଦ୍ୱାରା ପମୁଖା ଛଠଏତେ [ଜା। ୧।୧।୮୪], ଛଠଏୱାନୁସଯା ହୋନ୍ତି [ଅଭିଧମ୍ମତ୍ଥସଙ୍ଗହ], ଛଠଅଭିଞ୍ଞା ମହିଦ୍ଧିକା [ବୁ। ୱଂ। ୩।୫]।

ମହାୱୁତ୍ତିୱିଧାନମୁଚ୍ଚତେ।

ସରେ ପରେ ମନାଦୀହି ସାଗମୋ –

ମନସିକାରୋ, ମାନସିକୋ, ଚେତସିକୋ, ଅତ୍ଥଙ୍ଗମନସୋ ନରୋ [ଅ। ନି। ୧।୩୦], ପୁତ୍ତୋ ଜାତୋ ଅଚେତସୋ, ଉରେ ଭୱୋ ଓରସୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସରେ ପରେ ବହୁଲଂ ହାଗମୋ –

ମାହେୱଂ ଆନନ୍ଦ [ଦୀ। ନି। ୨।୯୫], ନୋହେତଂ ଭନ୍ତେ [ଦୀ। ନି। ୧।୧୮୫-୧୮୬], ନୋହିଦଂ ଭୋ ଗୋତମ [ଦୀ। ନି। ୧।୨୬୩], ନହେୱଂ

ଓଉଦ୍ଧେ [କଥା। ୧], ହେଓଂ ଓଉଦ୍ଧେ, ହେଓଂ ଓଦତି, ଉଜୂ ଚ ସୁହୁଜୂଚ [ଖୁ। ପା। ୯।୧], ସୁହୁଟ୍ଠିତଂ ସୁଖଣୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ବ୍ୟଞ୍ଜନାଗମରାସି।

୫୨।ନିଗ୍ଗହୀତଂ[କ। ୩୫; ରୂ। ୨୧ (ପିଟ୍ଠେ); ନୀ। ୫୬]।

ନିଗ୍ଗହୀତଂ କ୍ୱଚି ଆଗତଂ ହୋତି ୱା।

ଉପଓସ୍ସଂ ଖୋ ପନ [ପାରା। ୬୫୩], ନଓଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁନା ଚୀଓରଲାଭେନ [ପାଚି। ୩୬୮], ଅପ୍ପମାଦୋ ଅମତଂ ପଦଂ [ଧ। ପ। ୨୧], ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି [ମହାଓ। ୧୫], ଅଣୁଂଥୂଲାନି [ଧ। ପ। ୨୬୫], କଉଙ୍କଂ କୁସଲଂ ବହୁଂ [ଧ। ପ। ୫୩], ଅଓଂସିରା ପତନ୍ତି [ଜା। ୧।୧୧।୩୫], ଯଦଙ୍ଗୋ, ତଦଙ୍ଗୋ, ଏତଦଙ୍ଗୋ, ତଙ୍ଖଉ, ତଙ୍କରୋ ଇଚ୍ଚାଦୀନି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତାନେଓ, ତଥା ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ, ତବ୍ବୋହାରୋ, ତବ୍ବହୁଲୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ବିନ୍ଦାଗମରାସି।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ପଦାନଂ ଅନ୍ତେ ଗତ, ଜାତ, ଅନ୍ତ ସଦ୍ଦା ଆଗମା ହୋନ୍ତି।

ରୂପଗତଂ [ମ। ନି। ୨।୧୩୩] ୱେଦନାଗତଂ [ମ। ନି। ୨।୧୩୩], ସଞ୍ଞାଗତଂ [ମ। ନି। ୨।୧୩୩], ଗୂଥଗତଂ [ମ। ନି। ୨।୧୧୯], ମୁତ୍ତଗତଂ [ମ। ନି। ୨।୧୧୯], ଦିଟ୍ଠିଗତଂ [ମହାଓ। ୬୬], ଅନ୍ଧଜାତଂ [ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିକଥା], ଧମ୍ମଜାତଂ, ସୁତ୍ତନ୍ତୋ [କଥା। ୨୨୬], ୱନନ୍ତୋ, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ, ମିଚ୍ଛାକମ୍ମନ୍ତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଆଗମସନ୍ଧିରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଦ୍ୱିଭାୱସନ୍ଧି

ଅଥ ଦ୍ୱିଭାୱସନ୍ଧି ଦୀପିଯତେ।

ଦ୍ୱିଭାୱୋ ତିୱିଧୋ। ତତ୍ଥ ପକ୍କମୋ, ପରକ୍କମୋ ଇଚ୍ଚାଦି ବ୍ୟଞ୍ଜନଦ୍ୱିତ୍ତଂ ନାମ। ରୁକ୍ଖଂ ରୁକ୍ଖଂ ସିଞ୍ଚତି ଇଚ୍ଚାଦି ୱିଭତ୍ୟନ୍ତପଦଦ୍ୱିତ୍ତଂ ନାମ। ତିତିକ୍ଖା, ତିକିଚ୍ଛା, ଜଗମା, ଜଗମୁ ଇଚ୍ଚାଦି ଧାତୁପଦଦ୍ୱିତ୍ତଂ ନାମ।

୫୩।ସରମ୍ହା ଦ୍ୱେ[କ। ୨୮; ରୂ। ୪୦; ନୀ। ୬୭]।

ସରମ୍ହା ପରସ୍ସ ବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ କ୍ୱଚି ଦ୍ୱେ ରୂପାନି ହୋନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ସରମ୍ହା ପ, ପତି, ପଟୀନଂ ପସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ –

ଅପ୍ପମାଦୋ, ଇଧପ୍ପମାଦୋ, ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତୋ, ସମ୍ମପ୍ପଧାନଂ, ଅପ୍ପତିୱତ୍ତିଯଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ [ମହାଓ। ୧୭], ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତୋ, ଅପ୍ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ, ୱିପ୍ପଟିସାରୋ, ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସରମ୍ହାତି କିଂ? ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ।

କୀ, କୁଧ, କମୁ, କୁସ, ଗହ, ଜୁତ, ଞା, ସି, ସୁ, ସମ୍ଭୁ, ସର, ସସ ଇଚ୍ଚାଦୀନଂ ଧାତୂନଞ୍ଚ, ଉ, ଦୁ, ନିପୁବ୍ବାନଂ ପଦାନଞ୍ଚ ଆଦିବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ।

କୀ –

ୱିକ୍କିନାତି, ୱିକ୍କଯୋ, ଧନକ୍କୀତୋ।

କୁଧ –

ଅକ୍କୁଦ୍ଧୋ, ଅକ୍କୋଧୋ।

କମୁ –

ଅଭିକ୍କମତି, ଅଭିକ୍କମୋ, ଅଭିକ୍କନ୍ତୋ, ଅକ୍କମତି, ଅକ୍କମୋ, ଅକ୍କନ୍ତୋ, ପରକ୍କମତି, ପରକ୍କମୋ, ୱିକ୍କମତି, ୱିକ୍କମୋ, ଓକ୍କମତି, ଓକ୍କନ୍ତୋ।

କୁସ –

ଅକ୍କୋସତି, ଅକ୍କୋସୋ।

ଗହ –

ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ପଗ୍ଗହୋ, ୱିଗ୍ଗହୋ, ପରିଗ୍ଗହୋ, ଅନୁଗ୍ଗହୋ।

ଜୁତ –

ଉଜ୍ଜୋତତି, ୱିଜ୍ଜୋତତି।

ଞା –

ଅଞ୍ଞା, ପଞ୍ଞା, ଅଭିଞ୍ଞା, ପରିଞ୍ଞା, ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ସଵଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ, ରଉଞ୍ଞୂ, ଅତ୍ଥଞ୍ଞୂ, ଧମ୍ମଞ୍ଞୂ।

ସି –

ଅତିସ୍ସୟୋ, ଭୂମସ୍ସିତୋ, ଗେହସ୍ସିତୋ।

ସୁ –

ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ, ବହୁସ୍ସୁତୋ, ୱିସ୍ସୁତୋ, ଅସ୍ସୱୋ, ଅନସ୍ସୱୋ।

ସମ୍ଭୁ –

ପସ୍ସମ୍ଭତି, ପସ୍ସଦ୍ଧି, ପସ୍ସଦ୍ଧୋ।

ସର –

ଅନୁସ୍ସରତି, ଅନୁସ୍ସତି, ଅନୁସ୍ସରୋ।

ସସ –

ଅସ୍ସସତି, ଅସ୍ସସନ୍ତୋ, ଅସ୍ସାସୋ, ପସ୍ସାସୋ।

ସଜ –

ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି, ୱିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତୋ, ୱିସ୍ସଗ୍ଗୋ।

ଚଜ –

ପରିଚ୍ଚଜତି, ପରିଚ୍ଚଜନ୍ତୋ, ପରିଚ୍ଚାଗୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଉପୁବ୍ବେ –

ଉକ୍କଂସତି, ଉକ୍କଂସୋ, ଉଗ୍ଗହୋ, ଉଚ୍ଚାରେତି, ଉଚ୍ଚାରୋ, ଉଚ୍ଚଯୋ, ସମୁଚ୍ଚଯୋ, ଉଜ୍ଜଲୋ, ସମୁଜ୍ଜଲୋ, ଉଣ୍ଣମତି, ଉତ୍ତରତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଦୁପୁବ୍ବେ –

ଦୁକ୍କଟଂ, ଦୁକ୍କରଂ, ଦୁଗ୍ଗତି, ଦୁଚ୍ଚରିତଂ, ଦୁତ୍ତରୋ, ଦୁଦ୍ଦମୋ, ଦୁନ୍ନଯୋ, ଦୁପ୍ପୋସୋ, ଦୁବ୍ବଲୋ, ଦୁମ୍ମଗ୍ଗୋ, ଦୁଲ୍ଲଭୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ନିପୁବ୍ବେ –

ନିକ୍କମୋ, ନିକ୍ଖନ୍ତୋ, ନିଗ୍ଗତୋ, ନିଚ୍ଚୋରୋ, ନିଜ୍ଜରୋ, ନିଦ୍ଦୋସୋ, ନିପ୍ପାପୋ, ନିମ୍ମିତୋ, ନିମ୍ମାନୋ, ନିଯ୍ଯାନଂ, ନିଲ୍ଲୋଲୋ, ନିବ୍ବାନଂ, ନିସ୍ସଯୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତିକ, ତଯ, ତିଂସାନଂ ତସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ –

କୁସଲତ୍ତିକଂ, ୱେଦନତ୍ତିକଂ, ୱତ୍ଥୁତ୍ତଯଂ, ରତନତ୍ତଯଂ, ଦ୍ୱତ୍ତିଂସଂ, ତେତ୍ତିଂସଂ।

ଚତୁ , ଛେହି ପରବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ –

ଚତୁବ୍ବିଧଂ, ଚତୁଦ୍ଦସ, ଚତୁଦ୍ଦିସଂ, ଚତୁପ୍ପଦଂ, ଛବ୍ବିଧଂ, ଛନ୍ନୱୁତି।

ୱା ତ୍ୱେୱ? ଚତୁସଚ୍ଚଂ, ଛସତଂ।

ସନ୍ତସ୍ସ ସତ୍ତେ ପରବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସ ନିଚ୍ଚଂ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ –

ସଜ୍ଜନୋ, ସପ୍ପୁରିସୋ, ସଦ୍ଧମ୍ମୋ, ସନ୍ତସ୍ସ ଭାୱୋ ସତ୍ତା, ସବ୍ଭୂୱୋ।

ୱସ୍ସ ବତ୍ତେ ବସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ –

ସୀଲବ୍ବତଂ, ନିବ୍ବାନଂ, ନିବ୍ବୁତଂ ଇଚ୍ଚାଦି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତମେୱ।

ୱତୁ, ୱଚୁ ଇଚ୍ଚାଦୀନଂ ଅନ୍ତବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ –

ୱତ୍ତତି, ପୱତ୍ତତି, ନିୱତ୍ତତି, ସଂୱତ୍ତତି, ୱଚ୍ଚତି, ୱିୱଚ୍ଚତି।

ସଂମ୍ହା ଅନୁନୋ ନସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ –

ସମନ୍ନାଗତୋ, ସମନ୍ନାହାରୋ, ସମନ୍ନେସତି।

ଅଞ୍ଞତ୍ରପି –

ସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନେଯ୍ଯ [ମହାୱ। ୧୩୯], ସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ [ମହାୱ। ୧୩୮], ସୀମଂ ସମ୍ମନତି [ମହାୱ। ୧୩୯], ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ, ଚୀୱରଚେତାପନ୍ନଂ,

ଚତୁନ୍ନଂ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ।

ଇତି ସଦିସଦ୍ୱିତ୍ତରାସି।

୫୪।ଚତୁତ୍ଥଦୁତିୟେସ୍ୱେସଂ ତତିୟପଠମା[କା। ୪୪, ୨୯; ରୂ। ୨୪; ନୀ। ୫୭, ୬୮, ୭୪, ୭୭-୮, ୮୦, ୮୨-୩, ୯୧, ୧୨୨]।

ୱଗ୍ଗେ ଚତୁତ୍ଥ, ଦୁତିୟେସୁ ପରେସୁ କମେନ ତତିୟ, ପଠମା ଏସଂ ଚତୁତ୍ଥ, ଦୁତିୟାନଂ ଦ୍ୱିଭାୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଦୁତିୟଭାୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। 'ସରମ୍ହା ଦ୍ୱେ'ତି ସୁତ୍ତେନ ୱା 'ୱଗ୍ଗଲସେହି ତେ'ଇଚ୍ଚାଦୀହି ୱା ଦୁତିୟ, ଚତୁତ୍ଥାନମ୍ପି ସଦିସତ୍ତେ ଜାତେ ପୁନ ଇମିନା ସୁତ୍ତେନ ଆଦିଦୁତିୟସ୍ସ ପଠମତ୍ତଂ, ଆଦିଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ତତିୟତ୍ତଞ୍ଚ ଜାତଂ।

ତତ୍ଥ କୱଗ୍ଗେ –

ଆକ୍ଖାତଂ, ପକ୍ଖିତ୍ତଂ, ପକ୍ଖେପୋ, ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଧାତୁକ୍ଖୋଭୋ, ଆୟୁକ୍ଖୟୋ, ନକ୍ଖମତି।

'ୱଗ୍ଗଲସେହି ତେ'ତି ସୁତ୍ତୱିଧାନେ –

ପମୁଖେ ସାଧୁ ପାମୋକ୍ଖଂ, ପଗ୍ଘରତି, ଉଗ୍ଘୋସତି, ନିଗ୍ଘୋସୋ।

ଚୱଗ୍ଗେ –

ଅଚ୍ଛାଦେତି, ଅଚ୍ଛିନ୍ଦତି-ସଂୟୋଗେ ରସ୍ସତ୍ତଂ, ପଚ୍ଛାଦେତି, ପଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ସେତଚ୍ଛତ୍ତଂ, ରୁକ୍ଖଚ୍ଛାୟା, ତଥସ୍ସ ଭାୱୋ ତଚ୍ଚଂ, ରଥସ୍ସ ହିତା ରଚ୍ଛା, ପଜ୍ଝାୟତି, ଉଜ୍ଝାୟତି, ନିଜ୍ଝାୟତି, ପଠମଜ୍ଝାନଂ, ଦୁତିୟଜ୍ଝାନଂ, ଅଜ୍ଝୋକାସୋ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ଦୁମ୍ମେଧସ୍ସ ଭାୱୋ ଦୁମ୍ମେଜ୍ଝଂ, ବୁଜ୍ଝତି, ବୁଜ୍ଝିତବ୍ବଂ, ବୋଜ୍ଝଂ, ପଟିୱିଜ୍ଝ, ପଟିୱିଜ୍ଝିୟ, ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଇଚ୍ଚାଦି।

ଟୱଗ୍ଗେ –

ୟତ୍ରଟ୍ଠିତଂ, ତତ୍ରଟ୍ଠିତୋ, ଉଟ୍ଠିତୋ, ନିଟ୍ଠିତୋ, ଥଲଟ୍ଠୋ, ଜଲଟ୍ଠୋ, ୱୁଡ୍ଢୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତୱଗ୍ଗେ –

ସୁମନତ୍ଥେରୋ, ୟସତ୍ଥେରୋ, ଅତ୍ତତ୍ଥୋ, ଅତ୍ତତ୍ଥାନଂ, ୱିତ୍ଥାରୋ, ଅଭିତ୍ଥୁତୋ, ୱିତ୍ଥମ୍ଭିତୋ, ଉଦ୍ଧରତି, ଉଦ୍ଧରଣଂ, ଉଦ୍ଧଟଂ, ନିଦ୍ଧାରେତି, ନିଦ୍ଧାରଣଂ, ନିଦ୍ଧାରିତଂ, ନିଦ୍ଧନୋ, ନିଦ୍ଧୁତୋ, ନିଦ୍ଧୋତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ପୱଗ୍ଗେ –

ୱିପ୍ଫୁରତି, ୱିପ୍ଫୁରଣଂ, ୱିପ୍ଫାରୋ, ଅପ୍ଫୋଟେତି, ମହପ୍ଫଲଂ, ନିପ୍ଫଲଂ, ମଧୁପ୍ଫାଣିତଂ, ୱିବ୍ଭମତି, ୱିବ୍ଭମୋ, ଉବ୍ଭତଂ, ନିବ୍ଭୟଂ, ଦୁବ୍ଭରୋ, ସବ୍ଭାୱୋ , ଉସଭସ୍ସ ଭାୱୋ ଓସବ୍ଭଂ, ଲବ୍ଭତି, ଆରବ୍ଭୋ, ଆରବ୍ଭ, ଆରବ୍ଭିତ୍ୱା ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇଧପି ଉ, ଦୁ, ନିତୋ ପରପଦାନଂ ଆଦିବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ ୱିସେସତୋ ଇଚ୍ଛନ୍ତି।

ଇତି ୱିସଦିସଦ୍ୱିତ୍ତରାସି।

୫୫।ୱିଚ୍ଛାଭିକ୍ଖଞ୍ଞେସୁ ଦ୍ୱେ[ଚଂ। ୬।୩-୧; ପା। ୮।୧।୧, ୪]।

ୱିଚ୍ଛାୟଂ ଅଭିକ୍ଖଞ୍ଞେ ଚ ଅନେକତ୍ଥସ୍ସ ଏକପଦସ୍ସ ଦ୍ୱେ ରୂପାନି ହୋନ୍ତି। ଭିନ୍ନେ ଅତ୍ଥେ କ୍ରିୟାୟ ୱା ଦବ୍ବେନ ୱା ଗୁଣେନ ୱା ବ୍ୟାପିତୁଂ ଇଚ୍ଛା ୱିଚ୍ଛା। ପୁନପ୍ପୁନକ୍ରିୟା ଅଭିକ୍ଖଞ୍ଞଂ।

ୱିଚ୍ଛାଯଂ ତାଓ –

ରୁକ୍ଖଂ ରୁକ୍ଖଂ ସିଞ୍ଚତି। ଗାମେ ଗାମେ ସତଂକୁମ୍ଭା, ଗାମୋ ଗାମୋ ରମଣିଯୋ, ଗେହେ ଗେହେ ଇସ୍ସରୋ, ରସଂ ରସଂ ଭକ୍ଖଯତି, କ୍ରିଯଂ କ୍ରିଯଂ ଆରଭତେ।

ଆନୁପୁବ୍ବିଯେପି ୱିଚ୍ଛାଓ ଗମ୍ଯତେ –

ମୂଲେ ମୂଲେ ଥୂଲା, ଅଗ୍ଗେ ଅଗ୍ଗେ ସୁଖୁମା, ଜେଟ୍ଠଂ ଜେଟ୍ଠଂ ଅନୁପୱେସେଥ, ଇମେସଂ ଦେୱସିକଂ ମାସକଂ ମାସକଂ ଦେହି, ମଞ୍ଜୂସକରୁକ୍ଖୋ ପୁପ୍ଫଂ ପୁପ୍ଫଂ ପୁପ୍ଫତି, ଇମେ ଜନା ପଥଂ ପଥଂ ଅଚ୍ଛେନ୍ତି, ସବ୍ବେ ଇମେ ଅଡ୍ଢା, କତରା କତରା ଇମେସଂ ଅଡ୍ଢତା, କତମା କତମା ଇମେସଂ ଅଡ୍ଢତା।

ଅଭିକ୍ଖଞ୍ଞେ –

ଭତ୍ତଂ ପଚତି ପଚତି, ଅପୁଞ୍ଞଂ ପସୱତି ପସୱତି, ଭୁତ୍ୱା ଭୁତ୍ୱା ନିପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ପଟଂ ପଟଂ କରୋତି, ପଟପଟାଯତି, ଏକମେକଂ, ଏକମେକାନି ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ୱିଚ୍ଛାସୁ ପୁବ୍ବପଦେ ସ୍ଯାଦିଲୋପୋ।

୫୬।ସବ୍ବାଦୀନଂ ୱୀତିହାରେ।

ଅତିକ୍କମ୍ମ ହରଣଂ ଅତିହାରୋ, ନ ଅତିହାରୋ ୱୀତିହାରୋ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଅନ୍ତୋଯେୱ ହରଣନ୍ତିଅତ୍ଥୋ, ୱୀତିହାରତ୍ଥେ ଗମ୍ଯମାନେ ସବ୍ବାଦୀନଂ ସବ୍ବନାମାନଂ ଦ୍ୱେ ରୂପାନି ହୋନ୍ତି, ପୁବ୍ବସ୍ସେକସ୍ସ ଚ ସ୍ଯାଦିଲୋପୋ।

ଇମେ ଦ୍ୱେ ଜନା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଉପକାରକା, ଇତରୀତରସ୍ସ ଉପକାରକା, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପସ୍ସନ୍ତି, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଦେନ୍ତି, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଅପେନ୍ତି, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଧନଂ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେ ନିସ୍ସିତା।

୫୭।ଯାୱତାତାୱଂ ସମ୍ଭମେ[ଚଂ। ୬।୩।୧୪; ପା। ୮।୧।୧୨; ଯାୱବୋଧଂ ସମ୍ଭମେ (ବହୂସୁ)]।

ଯଂ ପରିମାଣମସ୍ସାତି ଯାୱଂ। ତଂ ପରିମାଣମସ୍ସାତି ତାୱଂ। ପୁନପ୍ପୁନଂ ଭମନଂ ପୱତ୍ତନଂ ସମ୍ଭମୋ। ତୁରିତେନ ୱଚୀପଯୋଗେନ ତଂ ତଂ ଉପାଯଦୀପନଂ ସମ୍ଭମୋ, ଆମେଡିତମେୱ ୱୁଚ୍ଚତି, ସମ୍ଭମେ ଗମ୍ଯମାନେ ଯାୱତା ଯତ୍ତକେନ ପଦେନ ସୋ ଅତ୍ଥୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ତତ୍ତକଂ ପଦଂ ପଯୁଜ୍ଜତେ, ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ତଦୁତ୍ତରି ୱା ଉଦୀରିଯତେତ୍ଯତ୍ଥୋ। ଯଥାବୋଧଂ ସମ୍ଭମେତିପି ପାଠୋ, ସୋଯେୱତ୍ଥୋ।

ଭଯେ, କୋଧେ, ପସଂସାଯଂ, ତୁରିତେ, କୋତୂହଲେ’ଚ୍ଛରେ।

ହାସେ, ସୋକେ, ପସାଦେ ଚ, କରେ ଆମେଡିତଂ ବୁଧୋ।

ତତ୍ଥ ଭଯେ –

ସପ୍ପୋ ସପ୍ପୋ, ଚୋରୋ ଚୋରୋ –

କୋଧେ –

ୱିଜ୍ଝ ୱିଜ୍ଝ, ପହର ପହର।

ପସଂସାଯଂ –

ସାଧୁ ସାଧୁ।

ତୁରିତେ –

ଗଚ୍ଛ ଗଚ୍ଛ।

କୋତୂହଲେ –

ଆଗଚ୍ଛ ଆଗଚ୍ଛ।

ଅଚ୍ଛରେ –

ଅହୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଅହୋ ବୁଦ୍ଧୋ।

ହାସେ –

ଅଭିକ୍କମଥ ୱାସେଟ୍ଠା ଅଭିକ୍କମଥ ୱାସେଟ୍ଠା [ଦୀ। ନି। ୨।୨୧୦]।

ସୋକେ –

କହଂ ଏକପୁତ୍ତକ କହଂ ଏକପୁତ୍ତକ [ସଂ। ନି। ୪।୧୨୦]।

ପସାଦେ –

ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ଭୋ ଗୋତମ ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ଭୋ ଗୋତମ [ମ। ନି। ୨।୧୦୬] ଇଚ୍ଚାଦି। ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂଉଦାନଂ ଉଦାନେସି ''ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ'' [ମ। ନି। ୨।୩୫୭] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ପଦୱାକ୍ଯଦ୍ୱିତ୍ତରାସି।

ଦ୍ୱିଭାୱସନ୍ଧିରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ୱିପଲ୍ଲାସସନ୍ଧି

ଅଥ ୱିପଲ୍ଲାସସନ୍ଧି ଦୀପିଯତେ।

ପଦକ୍ଖରାନଂ ପୁବ୍ବାପରୱିପରିଯାଯୋ ୱିପଲ୍ଲାସୋ।

୫୮।ହସ୍ସ ୱିପଲ୍ଲାସୋ।

ଯମ୍ହି ପରେ ହସ୍ସ ପୁବ୍ବାପରୱିପଲ୍ଲାସୋ ହୋତି ୱା।

ଦଯ୍ହତି, ସଙ୍ଗଯ୍ହତି, ସନ୍ନଯ୍ହତି, ୱୁଯ୍ହତି, ଦୁଯ୍ହତି, ମୁଯ୍ହତି।

ୱାତ୍ୱେୱ ? ସଙ୍ଗଣ୍ହିଯତି, ଏୱଂ ସଙ୍ଗଯ୍ହ ସଙ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା, ଆରୁଯ୍ହ ଆରୁହିତ୍ୱା, ଓଗାଯ୍ହ ଓଗାହିତ୍ୱା। ପସଯ୍ହ ପସହିତ୍ୱା।

୫୯।ୱେ ୱା[ରୂ। ୪୦ (ପିଟ୍ଠେ)]।

ୱମ୍ହି ପରେ ହସ୍ସ ୱିପଲ୍ଲାସୋ ହୋତି ୱା।

ବଣ୍ଢ଼ବାଧୋ ବଦ୍ଧାବାଧୋ, ବଣ୍ଢେତ୍ଥ ନ୍ହାଯତୀ ଜନୋ [ଉଦା। ୯] =ବନ୍ଦେତ୍ଥ ନ୍ହାଯତୀ ଜନୋ।

ମହାୱୁତ୍ତିୱିଧାନଂ ୱୁଚ୍ଚତେ।

ଯ, ରାନଂ ୱିପଲ୍ଲାସୋ –

କୁଟି ମେ କଯିରତି [ପାରା। ୩୫୮], ୱଚନଂ ପଯିରୁଦାହାସି, ଗରୁଂ ପଯିରୁପାସତି, ୱନ୍ଦାମି ତେ ଅଯ୍ଯିରେ ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ [ଜା। ୨।୧୭।୫୪] -ଯସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ।

ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ୱିପଲ୍ଲାସୋ –

ନିରଯମ୍ହି ଅପଚ୍ଚିସୁଂ [ଜା। ୨।୨୨।୬୦], ତେ ମେ ଅସ୍ସେ ଅଯାଚିସୁଂ [ଜା। ୨।୨୨।୧୮୬୩]। ଇମା ଗାଥା ଅଭାସିସୁଂ।

ସରାନମ୍ପି ୱିପଲ୍ଲାସୋ –

ହଞ୍ଚଞ୍ଚୟ୍ୟେୱାପି କୋଚି ନଂ [ଜା। ୨।୨୨।୧୧୯୩] – ହଞ୍ଚେଯ୍ୟାତି ଠିତି, ଅମୂଲମୂଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା-ମୂଲମୂଲଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ପରତ୍ର। ଅନୋକାସଂ କାରାପେତ୍ୱା [ପାରା ୩୮୯], ଅନିମିତ୍ତଂ କତ୍ୱା, ସଦ୍ଧଂ ନ ଭୁଞ୍ଜତୀତି ଅସଦ୍ଧଭୋଜି, ଦିସ୍ୱା ପଦମନୁତ୍ତିଣ୍ଣଂ [ଜା। ୧।୧।୨୦] – ଉତ୍ତିଣ୍ଣଂ ଅଦିସ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ପଦାନମ୍ପି ୱିପଲ୍ଲାସୋ –

ନଞ୍ଚ ପନ ଭିକ୍ଖୁନା ଚୀୱରଲାଭେନ, ନାଗକଞ୍ଚା ଚରିତଂ ଗଣେନ [ଜା। ୧।୧୫।୨୬୮] -ନାଗକଞ୍ଚାଗଣେନ ଚରିତନ୍ତି ଠିତି।

ଇତି ୱିପଲ୍ଲାସରାସି।

୬୦।ବହୁଲଂ[ଚଂ। ୧।୧।୧୩୦; ପା। ୩।୩।୧୧୩]।

ସନ୍ଧିୱିଧାନଂ ନାମ ବହୁଲଂ ହୋତି, ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଧିକାରସୁତ୍ତଂ। ଯାୱଗନ୍ଥପରିଯୋସାନା ଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନେସୁ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱତ୍ତତେ। ଏତେନ ସଦ୍ଦସଦ୍ଦସୁତ୍ତେସୁ ଅନିଟ୍ଠନିୱତ୍ତି ଚ ଇଟ୍ଠପରିଗ୍ଗହୋ ଚ କତୋ ହୋତି।

ଇତି ନିରୁତ୍ତିଦୀପନିଯା ନାମ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଦୀପନିଯଂ

ସନ୍ଧିକଣ୍ଡୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨। ନାମକଣ୍ଡ

ୱିଭତ୍ତିରାସି

ଅଥ ଲିଙ୍ଗମ୍ହା ସ୍ୟାଦିୱିଭତ୍ତିୱିଧାନଂ ଦୀପିୟତେ।

ଲିଙ୍ଗଂ, ନାମଂ, ପାଟିପଦିକନ୍ତି ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ, ଦଵ୍ୱାଭିଧାନସ୍ସ ପୁରିସାଦିକସ୍ସ ପକତିରୂପସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ତଞ୍ହି ସତ୍ତନ୍ନଂ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ୱସେନ ୱିଭାଗଂ ପତ୍ୱା କିଞ୍ଚି ୱିସଦରୂପଂ ହୋତି, କିଞ୍ଚି ଅୱିସଦରୂପଂ, କିଞ୍ଚି ମଜ୍ଝିମରୂପନ୍ତି ଏୱଂ ତିୱିଧେନ ଲିଙ୍ଗରୂପେନ ଯୁତ୍ତତ୍ତା ଲିଙ୍ଗନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ତଦେୱ କିଞ୍ଚି ସଦ୍ଦଲିଙ୍ଗାନୁରୂପଂ, କିଞ୍ଚି ଅତ୍ଥଲିଙ୍ଗାନୁରୂପଞ୍ଚ ପରିଣମନ୍ତଂ ପୱତ୍ତତି, ତସ୍ମା ନାମନ୍ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି।

ତଦେୱ ଧାତୁ, ପଚ୍ଚୟ, ୱିଭତ୍ତିପଦେହି ଚେୱସଦ୍ଦପଦତ୍ଥକପଦେହି ଚ 'ୱିସୁଂ ଭୂତଂ ପଦ'ନ୍ତି କତ୍ୱା ପାଟିପଦିକନ୍ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି।

ତତ୍ଥ ଧାତୁପଦଂ ନାମ ବ୍ରୂ, ଭୂ, ହୂଇଚ୍ଚାଦି।

ପଚ୍ଚୟପଦଂ ନାମ ଣ, ତଵ୍ୱ, ଅନୀୟ ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱିଭତ୍ତିପଦଂ ନାମ ସି, ୟୋ, ଅଂ, ୟୋ,ତି, ଅନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ସଦ୍ଦପଦତ୍ଥକପଦାନି ନାମ ରାଜସ୍ସ, ସଖସ୍ସ, ପୁମସ୍ସ ଇଚ୍ଚାଦୀନି। ଏତ୍ଥ ଚ ରାଜସ୍ସେଚ୍ଚାଦୀନି ସଦ୍ଦସୁତ୍ତେ ସଦ୍ଦପଦତ୍ଥକାନି ହୋନ୍ତି, ପୟୋଗେ ଅତ୍ଥପଦତ୍ଥକାନି। ଧାତୁପଚ୍ଚୟୱିଭତ୍ତିପଦାନି ପନ ନିଚ୍ଚଂ ସଦ୍ଦପଦତ୍ଥକାନି ଏୱ ହୋନ୍ତି, ସଦ୍ଦସୁତ୍ତେସ୍ୱେୱ ଚ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ନ ପୟୋଗେତି, ଇଦଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ନାନତ୍ତଂ।

ୟଦିଏୱଂ ଭୁସ୍ସ, ବ୍ରୁସ୍ସ, ଭୂତୋ, ହୂତୋ, ଣେ, ତଵ୍ୱେ, ସିମ୍ହି, ତିମ୍ହି ଇଚ୍ଚାଦିନା ତେହି କଥଂ ୱିଭତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତି ହୋତୀତି? ଅନୁକରଣପଦାନି ନାମ ତାନି ଅତ୍ଥିସ୍ସ, କରୋତିସ୍ସ ଇଚ୍ଚାଦୀନି ୱିୟ, ତସ୍ମା ତାନି ଚ ରାଜସ୍ସ ଇଚ୍ଚାଦୀନି ଚ ଅନୁକରଣଲିଙ୍ଗଭାୱେନ ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଗୟ୍ହନ୍ତି, ନ ଏକନ୍ତଲିଙ୍ଗଭାୱେନାତି। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା 'ଧାତୁ- ପଚ୍ଚୟ , ୱିଭତ୍ତିୱଜ୍ଜିତମତ୍ଥୱଂ ଲିଙ୍ଗ'ନ୍ତି ଅୱୋଚୁଂ। ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥୱନ୍ତି ଅତ୍ଥପଦତ୍ଥକଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ରାଜସ୍ସେଚ୍ଚାଦିକଂ ସଦ୍ଦପଦତ୍ଥକଂ ୱିୱଜ୍ଜେତି, ଏତେନ ଅତ୍ଥପଦତ୍ଥକେ ସତି ତଦ୍ଧିତ, ସମାସ, କିତକପଦାନମ୍ପି ଏକନ୍ତଲିଙ୍ଗଭାୱଂ ସାଧେନ୍ତି। ନ ହି ତେସଂ ଲିଙ୍ଗନାମବ୍ୟପଦେସକିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥି, ୟାନି ଚ ନାମସ୍ସ ୱିସେସନାନି ଭୱିତୁଂ ଅରହନ୍ତି, ତାନି ଉପସଗ୍ଗ, ନିପାତପଦାନି ତ୍ୱାନ୍ତାଦିପଦାନି ଚ ଇଧ ୱିସେସନନାମଭାୱେନ ସଙ୍ଗୟ୍ହନ୍ତୀତି।

୬୧ ।ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେକାନେକେସୁ ନାମସ୍ମା ସି ୟୋ ଅଂୟୋ ନା ହି ସ ନଂ ସ୍ମାହି ସନଂସ୍ମିଂସୁ[କା। ୫୫; ରୂ। ୬୩; ନୀ। ୨୦୦]।

ଏକସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଚ ଅନେକେସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ଚ ପୱତ୍ତା ନାମସ୍ମା ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ସି, ୟୋ…ପେ… ସ୍ମିଂ, ସୁୱିଭତ୍ତିୟୋ ହୋନ୍ତି।

ୱିଭଜନ୍ତୀତି ୱିଭତ୍ତିୟୋ, ଏକମେକଂ ପକତିନାମପଦଂ ନାନାରୂପୱିଭାଗୱସେନ କତ୍ତୁ, କମ୍ମାଦିନାନାଅତ୍ଥୱିଭାଗୱସେନ ଏକତ୍ତ, ବହୁତ୍ତସଙ୍ଖ୍ୟାୱିଭାଗୱସେନ ଚ ୱିଭଜନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସି, ଲୋ ଇତି ପଠମା ନାମ…ପେ… ସ୍ମିଂ, ସୁ ଇତି ସତ୍ତମୀ ନାମ। ଦ୍ୱୀସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ପୁବ୍ବଂ ପୁବ୍ବଂ 'ଏକସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ପୱତ୍ତଂ ୱଚନ'ନ୍ତି ଏକୱଚନଂ ନାମ। ପରଂ ପରଂ 'ଅନେକେସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ପୱତ୍ତଂ ୱଚନ'ନ୍ତି ଅନେକୱଚନଂ ନାମ। ବହୁୱଚନନ୍ତି ଚ ପୁଥୁୱଚନନ୍ତି ଚ ଏତସ୍ସ ନାମଂ। ସଵ୍ୱମିଦଂ ଇମିନା ସୁତ୍ତେନ ସିଦ୍ଧଂ।

୬୨ ।ପଠମାତ୍ଥମତ୍ତେ[କା। ୨୮୪; ରୂ। ୬୫; ନୀ। ୫୭୭; ଚଂ। ୨।୧।୯୩; ପା। ୨।୩।୪୬]।

କତ୍ତୁ, କମ୍ମାଦିକଂ ବାହିରତ୍ଥଂ ଅନପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଲିଙ୍ଗତ୍ଥମତ୍ତେ ପୱତ୍ତା ନାମସ୍ମା ପଠମାୱିଭତ୍ତି ହୋତି।

ଅୟଂ ମମ ପୁରିସୋ, ଇମେ ମମ ପୁରିସା।

୬୩।ଆମନ୍ତନେ[କା ୨୮୫; ରୂ। ୭୦; ନୀ। ୫୭୮; ଚଂ। ୨।୧।୯୪; ପା। ୨।୩।୪୭]।

ଆମନ୍ତନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଆଲପନଂ। ଆମନ୍ତନୱିସଯେ ଲିଙ୍ଗତ୍ଥମତ୍ତେ ପଥ୍ୱା ନାମସ୍ମା ପଠମାୱିଭତ୍ତି ହୋତି।

ଭୋ ପୁରିସ, ଭୋନ୍ତୋ ପୁରିସା।

୬୪।କମ୍ମେ ଦୁତିଯା[କା ୨୯୭; ରୂ। ୭୬, ୨୮୪; ନୀ। ୫୮୦; ଚଂ। ୨।୧।୪୩; ପା। ୧।୪।୪୯-୫୧]।

ନାମସ୍ମା କମ୍ମତ୍ଥେ ଦୁତିଯାୱିଭତ୍ତି ହୋତି।

ପୁରିସଂ ପସ୍ସତି, ପୁରିସେ ପସ୍ସନ୍ତି।

୬୫।କତ୍ତୁକରଣେସୁ ତତିଯା[କା ୨୮୬, ୨୮୮; ରୂ। ୮୩; ନୀ। ୫୯୧, ୫୯୪; ଚଂ। ୨।୧।୬୨, ୬୩; ପା। ୨।୩।୧୮]।

ନାମସ୍ମା କତ୍ତରି ଚ କରଣେ ଚ ତତିଯାୱିଭତ୍ତି ହୋତି।

ପୁରିସେନ କତଂ, ପୁରିସେହି କତଂ, ପୁରିସେନ କୁଲଂ ସୋଭତି, ପୁରିସେହି କୁଲଂ ସୋଭତି।

୬୬।ଚତୁତ୍ଥୀ ସମ୍ପଦାନେ[କା ୨୯୩; ରୂ ୮୫, ୩୦୧; ନୀ। ୬୦୫; ଚଂ। ୨।୧।୭୩; ପା। ୨।୩।୧୩]।

ନାମସ୍ମା ସମ୍ପଦାନତ୍ଥେ ଚତୁତ୍ଥୀୱିଭତ୍ତି ହୋତି।

ପୁରିସସ୍ସ ଦେତି, ପୁରିସାନଂ ଦେତି।

୬୭।ପଞ୍ଚମ୍ୟାୱଧିସ୍ମିଂ[କା ୨୯୫; ରୂ। ୮୯, ୩୦୭; ନୀ। ୬୦୭ ଚଂ। ୨।୧।୮୧; ପା। ୨।୩।୨୮; ୧।୪।୨୪ ପଞ୍ଚମ୍ୟୱଧିସ୍ମା (ବହୂସୁ)]।

ଅୱଧି ୱୁଚ୍ଚତି ଅପାଦାନଂ। ନାମସ୍ମା ଅୱଧିଅତ୍ଥେ ପଞ୍ଚମୀୱିଭତ୍ତି ହୋତି।

ପୁରିସସ୍ମା ଅପେତି, ପୁରିସେହି ଅପେତି।

୬୮।ଛଟ୍ଠୀସମ୍ବନ୍ଧେ[କା ୩୦; ରୂ। ୯୨, ୩୧୫; ନୀ। ୬୦୯; ଚଂ। ୨।୧।୯୫; ପା। ୨।୩।୫୦]।

ନାମସ୍ମା ସମ୍ବନ୍ଧତ୍ଥେ ଛଟ୍ଠୀୱିଭତ୍ତି ହୋତି।

ପୁରିସସ୍ସ ଧନଂ, ପୁରିସାନଂ ଧନଂ।

୬୯।ସତ୍ତମ୍ୟାଧାରେ[କା ୩୧୨; ରୂ। ୯୪, ୩୧୯; ନୀ। ୬୩୦; ଚଂ। ୨।୧।୮୮; ପା। ୨।୩।୩୬; ୧।୩।୪୫]।

ନାମସ୍ମା ଆଧାରତ୍ଥେ ସତ୍ତମୀୱିଭତ୍ତି ହୋତି।

ପୁରିସସ୍ମିଂ ତିଟ୍ଠତି, ପୁରିସେସୁ ତିଟ୍ଠତି।

ୱିଭତ୍ତିରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଇତ୍ଥିପଚ୍ଚଯରାସି

୭୦।ଇତ୍ଥିୟମତ୍ୱା[କା। ୨୩୭; ରୂ। ୧୭୬; ନୀ। ୪୬୬; ଚଂ। ୨।୩।୧୫; ପା। ୪।୧।୪]।

ଇତ୍ଥିୟଂ+ଅତୋ+ଆତି ଛେଦୋ। ଅକାରନ୍ତନାମମ୍ହା ଇତ୍ଥିୟଂ ଆପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି।

ଅଭାସିତପୁମେହି କେହିଚି ସଞ୍ଞାସଦ୍ଦେହି ନିଚ୍ଚଂ –

କଞ୍ଞା, ପଞ୍ଞା, ସଞ୍ଞା, ନାୱା, ସାଲା, ତଣ୍ହା, ଇଚ୍ଛା, ଭିକ୍ଖା, ସିକ୍ଖା, ଗୀୱା, ଜିୱ୍ହା, ୱୀସା, ତିଂସା, ଚତ୍ତାଲୀସା, ପଞ୍ଞାସା ଇଚ୍ଚାଦି।

ଭାସିତପୁମେହିପି ସବ୍ବନାମେହି ତବ୍ବା, ନୀୟ, ତପଚ୍ଚୟନ୍ତେହି ଚ ନିଚ୍ଚଂ –

ସବ୍ବା, କତରା, କତମା, ଅନୁଭୱିତବ୍ବା, ଅନୁଭୱନୀୟା, ଗତା, ଜାତା, ଭୂତା, ହୂତା ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅଞ୍ଞେହି ପନ ଅନିଚ୍ଚଂ –

କଲ୍ଯାଣା, କଲ୍ଯାଣୀ, ସୁନ୍ଦରା, ସୁନ୍ଦରୀ, ସୋଭଣା, ସୋଭଣୀ, କୁମ୍ଭକାରା, କୁମ୍ଭକାରୀ, କୁମ୍ଭକାରିନୀ, ଅତ୍ଥକାମା, ଅତ୍ଥକାମୀ, ଅତ୍ଥକାମିନୀ, ପରିବ୍ବାଜିକା, ପରିବ୍ବାଜିକିନୀ, ଏକାକା, ଏକାକିନୀ, ଦୀପନା, ଦୀପନୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ସମାସେ ମାତୁ, ଧୀତୁ ଇଚ୍ଚାଦୀହି ଆପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି। ନନ୍ଦମାତା, ଉତ୍ତରମାତା, ଦେୱଧୀତା, ରାଜଧୀତା, ଅସ୍ସମଣୀ ହୋତି ଅସକ୍ୟଧୀତରା ଇଚ୍ଚାଦି।

ଏତ୍ଥ ଚ 'ଇତ୍ଥିୟ'ନ୍ତି କତ୍ଥଚି ସଦ୍ଦମଉସ୍ସ ୱା, କତ୍ଥଚି ଅତ୍ଥମଉସ୍ସ ୱା ଇତ୍ଥିଭାୱେ ଜୋତେତବ୍ବେତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଞ୍ଚ ସତି ଇତ୍ଥିପଚ୍ଚୟାପି ସ୍ୟାଦୟୋ ୱିୟ ଜୋତକମତ୍ତା ଏୱ ହୋନ୍ତି, ନ ୱାଚକାତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି।

୭୧।ନଦାଦୀହି ଙୀ[କା। ୨୩୮; ରୂ। ୧୮୭; ନୀ। ୪୬୭; ନଦାଦିତୋ ୱା (ବହୂସୁ)]।

ନଦାଦୀହି ଇତ୍ଥିୟଂ ଙୀ ହୋତି। ଙାନୁବନ୍ଧୋ 'ନ୍ତନ୍ତୂନଂ ଙୀମ୍ହି ତୋ ୱା'ତି ଏତ୍ଥ ୱିସେସନତ୍ଥୋ।

ନଦୀ, ମହୀ, ଇତ୍ଥୀ, କୁମାରୀ, ତରୁଣୀ, ୱାସେଟ୍ଠୀ, ଗୋତମୀ, କଚ୍ଚାନୀ, କଚ୍ଚାୟନୀ, ମାଣୱୀ, ସାମଣେରୀ, ନାୱିକୀ, ପଞ୍ଚମୀ, ଛଟ୍ଠୀ, ଚତୁଦ୍ଦସୀ, ପଞ୍ଚଦସୀ, ସହସ୍ସୀ, ଦସସହସ୍ସୀ, ସତସହସ୍ସୀ, କୁମ୍ଭକାରୀ, ମାଲକାରୀ, ଚକ୍ଖୁକରଣୀ, ଞାଣକରଣୀ, ଧମ୍ମଦୀପନୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

୭୨।ନ୍ତନ୍ତୂନଂ ଙୀମ୍ହି ତୋ ୱା[କା। ୨୩୯, ୨୪୧; ରୂ। ୧୯୦, ୧୯୧; ନୀ। ୪୬୮, ୪୭୧]।

ନ୍ତ, ନ୍ତୂନଂ ତୋ ହୋତି ୱା ଙୀମ୍ହି ପରେ।

ଗଚ୍ଛତୀ, ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ, ସତୀ, ସନ୍ତୀ, ଭୱିସ୍ସତୀ, ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ, ଗୁଣୱତୀ, ଗୁଣୱନ୍ତୀ, ସତିମତୀ, ସତିମନ୍ତୀ, ସବ୍ବାୱତୀ, ସବ୍ବାୱନ୍ତୀ, ୟାୱତୀ, ୟାୱନ୍ତୀ, ତାୱତୀ, ତାୱନ୍ତୀ, ଭୁତ୍ତୱତୀ, ଭୁତ୍ତୱନ୍ତୀ।

୭୩।ଗୋତୋ ୱା[କା। ୨୩୮; ରୂ। ୧୮୭; ନୀ। ୪୬୭]।

ଗୋସଦ୍ଦମ୍ହା ଇତ୍ଥିୟଂ ୱୀ ହୋତି ୱା।

ଗାୱୀ।

ୱାତି କିଂ? ଗୋକାଣା ପରିୟନ୍ତଚାରିନୀତି ପାଠେଇ। ତତ୍ଥ କାଣାତି ଅନ୍ଧା।

୭୪।ୟକ୍ଖାଦୀହିନୀ ଚ[କା। ୨୩୮, ୨୪୦; ରୂ। ୨୮୭, ୧୯୩; ନୀ। ୪୬୭, ୪୬୯; ୟକ୍ଖାଦିତ୍ୱିନୀ ଚ (ବହୂସୁ)]।

ଯକ୍ଖାଦୀହି ଅକାରନ୍ତେହି ଇତ୍ଥିଯଂ ୱା ଚ ହୋତି ଇନୀ ଚ।

ଯକ୍ଖୀ, ଯକ୍ଖିନୀ, ନାଗୀ, ନାଗିନୀ, ମହିଂସୀ, ମହିଂସିନୀ, ମିଗୀ, ମିଗିନୀ, ସୀହୀ, ସୀହିନୀ, ଦୀପୀ, ଦୀପିନୀ, ବ୍ଯଗ୍ଘୀ, ବ୍ଯଗ୍ଘିନୀ, କାକୀ, କାକିନୀ, କପୋତୀ, କପୋତିନୀ, ମାନୁସୀ, ମାନୁସିନୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

୭୫।ଆରାମିକାଦୀହି[କ। ୨୪୦; ରୂ। ୧୯୩; ନୀ। ୪୬୯]।

ଆରାମିକାଦୀହି ଅକାରନ୍ତେହି ଇତ୍ଥିଯଂ ଇନୀ ହୋତି।

ଆରାମିକିନୀ, ଅନ୍ତରାଯିକିନୀ, ନାୱିକିନୀ, ଓଲୁମ୍ପିକିନୀ, ପଂସୁକୂଲିକିନୀ, ପରିବ୍ବାଜିକିନୀ, ରାଜିନୀ, ଏକାକିନୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସଞ୍ଞାଯଂ –

ମାନୁସିନୀ ମାନୁସା ୱା, ଅଞ୍ଞତ୍ର ମାନୁସୀ ସମ୍ପତ୍ତି।

୭୬।ଘରଣ୍ଯାଦଯୋ[କ। ୨୪୦; ରୂ। ୧୯୩; ନୀ। ୪୬୯]।

ଘରଣୀଇଚ୍ଚାଦଯୋ ଇତ୍ଥିଯଂ ନୀପଚ୍ଚଯନ୍ତା ସିଜ୍ଝନ୍ତି।

ଘରଣୀ, ୱେତ୍ରଣୀ, ପୋକ୍ଖରଣୀ-ଏସୁ ନସ୍ସ ଣତ୍ତଂ। ଆଚରିନୀଯଲୋପୋ, ଆଚରିଯା ୱା।

୭୭।ମାତୁଲାଦିତ୍ୱାନୀଭରିଯାଯଂ[କ। ୯୮; ରୂ। ୧୮୯; ନୀ। ୨୬୧]।

ମାତୁଲାଦୀହି ଅକାରନ୍ତେହି ଭରିଯାଯଂ ଆନୀ ହୋତି।

ମାତୁଭାତା ମାତୁଲୋ, ତସ୍ସ ଭରିଯା ମାତୁଲାନୀ, ଏୱଂ ୱରୁଣାନୀ, ଗହପତାନୀ, ଆଚରିଯାନୀ, ଖତ୍ତିଯାନୀ।

'ବହୁଲା'ଧିକାରା ଖତ୍ତିଯୀ ଖତ୍ତିଯା ଚ।

୭୮।ଯୁୱଣ୍ଣେହି ନୀ।

ଇୱଣ୍ଣନ୍ତେହି ଉୱଣ୍ଣନ୍ତେହି ଚ ଇତ୍ଥିଯଂ ନୀ ହୋତି।

ଛତ୍ତପାଣିନୀ, ଦଣ୍ଡପାଣିନୀ, ଦଣ୍ଡିନୀ, ଛତ୍ତିନୀ, ହତ୍ଥିନୀ, ମାଲିନୀ, ମାଯାୱିନୀ, ମେଧାୱିନୀ, ପିଯପସଂସିନୀ, ବ୍ରହ୍ମଚାରିନୀ, ଭଯଦସ୍ସାୱିନୀ, ଅତ୍ଥକାମିନୀ, ହିତଚାରିନୀ, ଭିକ୍ଖୁନୀ, ଖତ୍ତିଯବନ୍ଧୁନୀ, ପଟୁନୀ, ପରଚିତ୍ତୱିଦୁନୀ, ମତ୍ତଞ୍ଞୁନୀ, ଅତ୍ଥଞ୍ଞୁନୀ, ଧମ୍ମଞ୍ଞୁନୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

୭୯।ତିମ୍ହାଞ୍ଞତ୍ଥେ[କ୍ତିମ୍ହାଞ୍ଞତ୍ଥେ (ବହୂସୁ), ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେ ୩୧ ସୁତ୍ତଙ୍କେ]।

ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥସମାସେ ତିପଚ୍ଚଯନ୍ତମ୍ହା ଇତ୍ଥିଯଂ ନୀ ହୋତି।

ଅହିଂସାରତିନୀ, ଧମ୍ମରତିନୀ, ୱଚ୍ଛଗିଦ୍ଧିନୀ, ପୁତ୍ତଗିଦ୍ଧିନୀ, ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିନୀ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିନୀ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିନୀ, ଅତ୍ତଗୁତ୍ତିନୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅଞ୍ଞତ୍ଥେତି କିଂ? ଧମ୍ମେ ରତି ଧମ୍ମରତି।

୮୦।ଯୁୱାତି।

ଯୁଓତୋ ଇତ୍ଥିଯନ୍ତି ହୋତି।

ଯୁଓତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ‘ତି’ ଇତି ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ୱୀସ, ତିଂସତୋପିତି ହୋତି ୱା। ୱୀସତି, ୱୀସଂ, ତିଂସତି, ତିଂସଂ।

୮୧।ଉପମାସଂହିତ ସହିତ ସଞ୍ଞତ ସହ ସଫ ୱାମଲକ୍ଖଣାଦିତୂରୁତ୍ଯୂ[ଚଂ। ୨।୩।୭୯; ପା। ୪।୧।୬୯, ୭୦ ତୁରୁତୂ (ବହୂସ୍ସୁ)]।

ଲକ୍ଖଣାଦିତୋ+ଉରୁତୋ+ଉତି ଛେଦୋ।

ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥସମାସେ ଉପମାଦିପୁବ୍ବା ଊରୁସଦ୍ଦମ୍ହା ଇତ୍ଥିଯଂ ଊ ହୋତି।

ନାଗସ୍ସ ନାସା ୱିଯ ଊରୂ ଯସ୍ସାତି ନାଗନାସୂରୂ, ସଂହିତା ସମ୍ବନ୍ଧା ଊରୂ ଯସ୍ସାତି ସଂହିତୋରୂ, ସହିତା ଏକବଦ୍ଧା ଊରୂ ଯସ୍ସାତି ସହିତୋରୂ, ସଞ୍ଞତା ଅଲୋଲା ଊରୂ ଯସ୍ସାତି ସଞ୍ଞତୋରୂ, ଊରୁଯା [ଊରୁନା?] ସହ ୱତ୍ତତୀତି ସହୋରୂ, ସଫୋ ଖୁରୋ, ସଂସିଲିଟ୍ଠତାଯ ସଫଭୂତା ଊରୂ ଯସ୍ସାତି ସଫୋରୂ, ୱାମା ସୁନ୍ଦରା ଊରୂ ଯସ୍ସାତି ୱାମୋରୂ, ଲକ୍ଖଣସମ୍ପନ୍ନା ଊରୂ ଯସ୍ସାତି ଲକ୍ଖଣୋରୂ।

ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ବ୍ରହ୍ମବନ୍ଧୂତି ସିଜ୍ଝତି।

‘‘ସଚେ ମଂ ନାଗନାସୂରୂ, ଓଲୋକେଯ୍ଯ ପଭାୱତୀ’’ତି [ଜା। ୨।୨୦।୧୪] ଚ ‘‘ଏକା ତୁୱଂ ତିଟ୍ଠସି ସହିତୂରୁ’’ତି [ଜା। ୧।୧୬।୨୯୭] ଚ ‘‘ସଞ୍ଞତୂରୁ ମହାମାଯା, କୁମାରି ଚାରୁଦସ୍ସନା’’ତି [ଜା। ୨।୧୭।୧୦୯] ଚ ‘‘ୱାମୋରୁ ସଜ ମଂ ଭଦ୍ଦେ’’ତି [ଦୀ। ନି। ୨।୩୪୮] ଚ ‘‘କାରଣଂ ନପ୍ପଜାନାମି, ସମ୍ମତ୍ତୋ ଲକ୍ଖଣୂରୁଯା’’ତି [ଦୀ। ନି। ୨।୩୪୮] ଚ ‘‘ଗାରଯ୍ହସ୍ସଂ ବ୍ରହ୍ମବନ୍ଧୁଯା’’ତି [ଜା। ୨।୨୨।୨୧୦୯] ଚ ପାଠଇପଦାନି ଦିସ୍ସନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ‘ସଜା’ତି ଆଲିଙ୍ଗାହି, ‘ଗାରଯ୍ହସ୍ସ’ନ୍ତି ଅହଂ ଗାରଯ୍ହୋ ଭୱେଯ୍ଯଂ।

ଏତ୍ଥ ଚ ତାପଚ୍ଚଯନ୍ତା ସଭାୱେନିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗା ଏୱ – ଲହୁତା, ମୁଦୁତା, ଗାମତା, ଜନତା, ଦେୱତା ଇଚ୍ଚାଦି।

ତଥା ତିପଚ୍ଚଯନ୍ତା – ଗତି, ମତି, ରତ୍ତି, ସତି, ତୁଟ୍ଠି, ଦିଟ୍ଠି, ଇଦ୍ଧି, ସିଦ୍ଧି ଇଚ୍ଚାଦି, ତଥା ଯାଗୁ, ଧାତୁ, ଧେନୁ, କଣ୍ଡୁ, କଚ୍ଛୁ, ମାତୁ, ଧୀତୁ , ଦୁହିତୁ ଇଚ୍ଚାଦି, ଜମ୍ବୂ, ୱଧୂ, ଚମୂ, ସୁତନୂ, ସରବୂ ଇଚ୍ଚାଦି ଚ। ସକ୍କତଗନ୍ଥେସୁ ପନ ସୁତନୂ, ସରବୂ ଇଚ୍ଚାଦୀସୁପି ଊପଚ୍ଚଯଂ ୱିଦହନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭୂତା ସବ୍ବେ ‘ଇୱଣ୍ଣୁୱଣ୍ଣା ପିତ୍ଥିଯ’ନ୍ତି ସୁତ୍ତେନ ନିଚ୍ଚଂ ପସଞ୍ଞା ହୋନ୍ତି। ‘ଆକାରୋ ଚ ଘା’ତି ସୁତ୍ତେନ ନିଚ୍ଚଂ ଘସଞ୍ଞୋ।

ଇତ୍ଥିପଚ୍ଚଯରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଆକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରାସି

ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ଛବ୍ବିଧଂ ଆକାରନ୍ତଂ, ଇକାରନ୍ତଂ, ଈକାରନ୍ତଂ, ଉକାରନ୍ତଂ, ଊକାରନ୍ତଂ, ଓକାରନ୍ତଂ। ତତ୍ଥ କଞ୍ଞାସଦ୍ଦମ୍ହା ଅନ୍ତମଜ୍ଝେ ପଠମା।

୮୨।ଗସୀନଂ[କ। ୨୨୦; ରୂ। ୭୪; ନୀ। ୪୪୭]।

କେନଚି ସୁତ୍ତେନ ଅଲଦ୍ଧୱିଧୀନଂ ଗସୀନଂ ଲୋପୋ ହୋତୀତି ସିଲୋପୋ।

କଞ୍ଞା ତିଟ୍ଠତି।

୮୩।ଜନ୍ତୁହେତ୍ୱୀଘପେହି ୱା[କ। ୧୧୮; ରୂ। ୧୪୬; ନୀ। ୨୯୩]।

ଜନ୍ତୁ, ହେତୂହି ଚ ପୁନ୍ନପୁଂସକେସୁ ଈକାରନ୍ତେହି ଚ ଘତୋ ଚ ପସଞ୍ଞେହି ଇୱଣ୍ଣୁୱଣ୍ଣେହି ଚ ଯୋନଂ ଲୋପୋ ହୋତି ୱା।

କଞ୍ଞା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, କଞ୍ଞାଯୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତି।

ଆମନ୍ତନତ୍ଥେ ପଠମା, ‘ଗୋସ୍ମାଲପନେ’ତି ଗସଞ୍ଞା।

୮୪।ଘବ୍ରହ୍ମାଦିତ୍ୱେ[କା। ୧୧୪, ୧୯୩; ରୂ। ୧୨୨, ୧୭୮; ନୀ। ୨୮୮; ଘବ୍ରହ୍ମାଦିତେ (ବହୂସୁ)]।

ଘତୋ ଚ ବ୍ରହ୍ମାଦିତୋ ଚ ଗସ୍ସ ଏ ହୋତି ୱା। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଇସି, ମୁନି, ରେୱତୀ, କତ୍ତୁ, ଖତ୍ତୁଇଚ୍ଚାଦିତୋପି।

ଭୋତି କଞ୍ଞେ, ଭୋତି କଞ୍ଞା, ଭୋତିଯୋ କଞ୍ଞାଯୋ, ଭୋତୀ କଞ୍ଞାଯୋ, ‘‘ଉଟ୍ଠେହି ପୁତ୍ତିକ ପକ୍କମ୍ମା ଦୁକ୍କରା ପୁତ୍ତିକ’’ ଇତି ଥେରୀପାଠଇ [ଥେରୀଗା। ୪୬୫], ତସ୍ମା ଗେ ପରେ ମହାୱୁତ୍ତିନା ରସ୍ସୋପି ଯୁଜ୍ଜତି। କୁସଜାତକେ ‘‘ନ ମେ ଅକାସି ୱଚନଂ, ଅତ୍ଥକାମାଯ ପୁତ୍ତିକେ’’ତିପି [ଜା। ୨। ୨୦।୪୭] ଅତ୍ଥି।

କମ୍ମତ୍ଥେ ଦୁତିଯା, ‘ସରୋ ଲୋପୋ ସରେ’ତି ପୁବ୍ବସରଲୋପୋ।

କଞ୍ଞଂ ପସ୍ସତି, କଞ୍ଞା ପସ୍ସତି, କଞ୍ଞାଯୋ ପସ୍ସତି।

କତ୍ତରି ତତିଯା।

୮୫।ଘପତେକସ୍ମିଂ ନାଦୀନଂ ଯଯା[କା। ୧୧୧, ୧୧୨; ରୂ। ୧୭୯, ୧୮୩ ନୀ। ୨୮୩, ୨୮୪]।

ଘତୋ ଚ ପସଞ୍ଞେହି ଇୱଣ୍ଣୁୱଣ୍ଣେହି ଚ ଏକତ୍ତେ ପୱତ୍ତାନଂ ନାଦୀନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଏକୱଚନାନଂ କମେନ ଯ, ଯା ହୋନ୍ତି।

କଞ୍ଞାଯ କତଂ, କଞ୍ଞାହି କତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଘତୋପି ଯାଆଦେସୋ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ତେ ଚ ତତ୍ଥ ନିସୀଦିତ୍ୱା, ତସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଛାଯଯା’’ [ଜା। ୧।୧୪।୧୮୨] ତି ଚ ‘‘ସମନ୍ତା ପରିୱାରିଂସୁ, ତସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଛାଯଯା’’ [ଜା। ୧।୧୪।୧୮୯] ତି ଚ ପାଠଇ, ତଥା ‘‘ସଙ୍କରୋପମଯା ୱଦେ’’ [ସଚ୍ଚସଙ୍ଖେପ ୧୭୬ ଗାଥା], ‘‘ବାଲଦାରକଲୀଲଯା’’ତି [ୱିଭାୱିନୀ ୧୫୪] ଚ ଦିସ୍ସନ୍ତି। ମହାୱୁତ୍ତିନା ଘସ୍ସ ରସ୍ସୋ।

୮୬।ସ୍ମାହିସ୍ମିଂନଂ ମ୍ହାଭିମ୍ହି ୱା[କା। ୯୯; ରୂ। ୮୧]।

ତେସଂ କମେନ ମ୍ହା, ଭି, ମ୍ହି ହୋନ୍ତି ୱା। ଏତେ ଆଦେସା ଗାଥାସୁ ବହୁଲଂ ଦିସ୍ସନ୍ତି।

କଞ୍ଞାହି କତଂ, କଞ୍ଞାଭି କତଂ।

ସମ୍ପଦାନେ ଚତୁତ୍ଥୀ, କଞ୍ଞାଯ ଦେତି, କଞ୍ଞାନଂ ଦେତି, କଞ୍ଞାଯ ଆଭତଂ ୱତ୍ଥଂ, କଞ୍ଞାନଂ ଆଭତଂ ୱତ୍ଥଂ।

ଅପାଦାନେ ପଞ୍ଚମୀ, କଞ୍ଞାଯ ଅପେତି, କଞ୍ଞମ୍ହା ଅପେତିରସ୍ସତ୍ତଂ, କଞ୍ଞାହି କଞ୍ଞାଭି ଅପେତି।

ସମ୍ବନ୍ଧେ ଛଟ୍ଠୀ, କଞ୍ଞାଯ ସନ୍ତକଂ, କଞ୍ଞାନଂ ସନ୍ତକଂ।

ଓକାସେ ସତ୍ତମୀ, କଞ୍ଞାଯ ତିଟ୍ଠତି।

୮୭।ଯଂ[କା। ୧୧୬; ରୂ। ୧୮୦; ନୀ। ୪୪୩]।

ଘତୋ ଚ ପସଞ୍ଞେହି ଇୱଣ୍ଣୁୱଣ୍ଣେହି ଚ ସ୍ମିଂନୋ ଯଂ ହୋତି ୱା।

କଞ୍ଞାଯଂ ତିଟ୍ଠତି, କଞ୍ଞାଯ ତିଟ୍ଠତି, କଞ୍ଞାସୁ ତିଟ୍ଠତି।

ସଦ୍ଧା ମେଧା ପଞ୍ଞ୍ଞା ୱିଜ୍ଜା, ଚିନ୍ତା ମନ୍ତା ୱୀଣା ତଣ୍ହା।

ଇଚ୍ଛା ମୁଚ୍ଛା ଏଜା ମାଯା, ମେତ୍ତା ମତ୍ତା ସିକ୍ଖା ଭିକ୍ଖା।

ଜଙ୍ଘା ଗୀୱା ଜିୱ୍ହା ୱାଚା, ଛାଯା ଆସା ଗଙ୍ଗାନାୱା।

ଗାଥା ସେନା ଲେଖା ସାଖା, ମାଲା ୱେଲା ପୂଜା ଖିଡ୍ଡା।

ପିପାସା ୱେଦନା ସଞ୍ଞ୍ଞା, ଚେତନା ତସିଣାପଜା।

ଦେୱତା ୱଟ୍ଟକା ଗୋଧା, ବଲାକା ପରିସା ସଭା।

ଊକା ସେଫାଲିକା ଲଙ୍କା, ସଲାକା ୱାଲିକା ସିଖା।

ୱିସାଖା ୱିସିଖା ସାଖା, ଗଚ୍ଛା ୱଞ୍ଝା ଜଟା ଘଟା।

ଜେଟ୍ଠା ସୋଣ୍ଡା ୱିତଣ୍ଡା ଚ, ୱରୁଣା ୱନିତା ଲତା।

କଥା ନିଦ୍ଦା ସୁଧା ରାଧା, ୱାସନା ସୀସପା ପପା।

ପଭା ସୀମା ଖମା ଜାଯା, ଖତ୍ତିଯା ସକ୍ଖରା ସୁରା।

ଦୋଲା ତୁଲା ସିଲା ଲୀଲା, ଲାଲେ’ଲା ମେଖଲା କଲା।

ୱଡଅୱା’ ଲମ୍ବୁସା ମୂସା, ମଞ୍ଜୂସା ସୁଲସା ଦିସା।

ନାସା ଜୁଣ୍ହା ଗୁହା ଇହା, ଲସିକା ୱସୁଧାଦଯୋ।

୮୮।ନମ୍ବାଦୀହି[ନମ୍ବାଦୀହି (ବହୂସୁ)]।

ଗସଞ୍ଞ୍ଞେହି ଅମ୍ବ, ଅନ୍ନ, ଅମ୍ମେଚ୍ଚେତେହି ଗସ୍ସ ଏ ନ ହୋତି।

୮୯।ରସ୍ସୋ ୱା।

ଅମ୍ବାଦୀନଂ ରସ୍ସୋ ହୋତି ୱା ଗେ ପରେ।

ଭୋତି ଅମ୍ବ, ଭୋତି ଅମ୍ବା, ଭୋତି ଅନ୍ନ, ଭୋତି ଅନ୍ନା, ଭୋତି ଅମ୍ମ, ଭୋତି ଅମ୍ମା, ସେସଂ କଞ୍ଞ୍ଞାସମଂ।

ଏତ୍ଥ ୱିସେସୱିଧାନମୁଚ୍ଚତେ।

୯୦।ତି ସଭାପରିସାଯ।

ସଭାପରିସାହି ସ୍ମିଂନୋତି ହୋତି। ‘ଘୋ ସ୍ସଂସ୍ସାସ୍ସାଯ ତୀସୁ’ତି ସୁତ୍ତେନ ତିମ୍ହି ରସ୍ସୋ।

ସଭତି, ସଭାଯ, ସଭାଯଂ, ସଭାସୁ, ପରିସତି, ପରିସାଯ, ପରିସାଯଂ, ପରିସାସୁ, ତମଦ୍ଦସ ମହାବ୍ରହ୍ମା, ନିସିନ୍ନଂ ସମ୍ହି ପରିସତି, ଇତି ଭଗୱା ତସ୍ମିଂ ପରିସତି ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ କାଯଂ ୱିୱରି [ମ। ନି। ୧।୩୫୯]।

ନନ୍ଦମାତା, ରାଜଧୀତାଇଚ୍ଚାଦୀସୁ 'ଘବ୍ରହ୍ମାଦିଦ୍ୱେ'ତି ଘସ୍ସ ଏତ୍ତଂ।

ଅଚ୍ଛରିଯଂ ନନ୍ଦମାତେ, ଅବ୍ଭୁତଂ ନନ୍ଦମାତେ [ଅ। ନି। ୭।୫୩], ଭୋତି ଦେୱଧୀତେ, ଭୋତି ସକ୍କଧୀତରେ-ମହାୱୁତ୍ତିନା ସମାସେ ସ୍ମାଦୀସୁ ଆରତ୍ତଂ ରସ୍ସତ୍ତଞ୍ଚ। ଲୁପଜ୍ଜନ୍ତା ପନ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ତୀସୁ ଲିଙ୍ଗେସୁ ସମାନରୂପା ହୋନ୍ତି, ''ଅତ୍ଥଧମ୍ମଂ ପରିପୁଚ୍ଛିତା ଚ ଉଗ୍ଗହେତା ଚ ଧମ୍ମାନଂ ସୋତା ଚ ପଯିରୂପାସିତା ଚା''ତି ଥେରୀପାଠେଇ। ତଥା କ୍ୱଚି ଗଚ୍ଛନ୍ତାଦିସଦ୍ଦାପି। ତମୋଖନ୍ଧଂ ପଦାଲଯଂ, ଏୱଂ ଦୁବ୍ଭାସିତଂ ଭଣଂ ଇଚ୍ଚାଦି-ତତ୍ଥ ପଦାଲଯନ୍ତି ପଦାଲଯନ୍ତୀ, ଭଣନ୍ତି ଭଣନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ୱୀସା, ତିଂସା, ଚତ୍ତାଲୀସା, ପଞ୍ଞାସା ଇଚ୍ଚେତେ ସଙ୍ଖ୍ୟାରାସିମ୍ହି ଆଗମିସ୍ସନ୍ତି।

ଆକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଇକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରାସି

'ଗସୀନ'ନ୍ତି ସିଲୋପୋ। ରତ୍ତି ତିଟ୍ଠତି, ରତ୍ତିଯୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତି।

'ଜନ୍ତୁହେତ୍ୱୀ'ଦିସୁତ୍ତେନ ଯୋଲୋପେ –

୯୧।ଯୋଲୋପନୀସୁ ଦୀଘୋ[କ। ୮୮; ରୂ। ୧୪୭; ନୀ। ୨୪୫]।

ତିଲିଙ୍ଗେ ଯୋନଂ ଲୋପେ ଚ ନିଆଦେସେ ଚ ରସ୍ସାନଂ ଦୀଘୋ ହୋତି।

ରତ୍ତୀ ତିଟ୍ଠନ୍ତି।

୯୨।ଯେ ପସ୍ସିୱଣ୍ଣସ୍ସ।

ୱିଭତ୍ତିଭୂତେ ୱିଭତ୍ତାଦେସଭୂତେ ଚ ଯକାରେ ପରେ ପସଞ୍ଞସ୍ସ ଇୱଣ୍ଣସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତି। ଗାଥାସୁଯେୱ ଇଦଂ ୱିଧାନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ରତ୍ୟୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତି [ରୂ। ୮୪ ପିଟ୍ଠେ] -ସନ୍ଧିୱସେନ ଆଦିତକାରଲୋପୋ।

୬୩।ଅଯୁନଂ ୱା ଦୀଘୋ[କ। ୮୮; ରୂ। ୧୪୭; ନୀ। ୨୪୫]।

ଗେ ପରେ ତିଲିଙ୍ଗେ ଐଉନଂ ଦୀଘୋ ହୋତି ୱା।

ହେ ରତ୍ତୀ, ହେ ରତ୍ତି। ବହୁୱଚନେ ହେ ରତ୍ତୀ, ହେ ରତ୍ତିଯୋ, ହେ ରତ୍ୟୋ।

ଅଂୱଚନେ 'ପରୋ କ୍ୱଚୀ'ତି ସୁତ୍ତେନ ପରସରେ ଲୁତ୍ତେ ନିଗ୍ଗହୀତଂ ପୁବ୍ବେ ଇୱଣ୍ଣୁୱଣ୍ଣେସୁ ତିଟ୍ଠତି।

ରତ୍ତିଂ, ତଥା ଇତ୍ଥିଂ, ଧେନୁଂ, ୱଧୁଂ, ଅଗ୍ଗିଂ, ଦଣ୍ଡିଂ, ଭିକ୍ଖୁଂ, ସଯମ୍ଭୁଂ ଇତି। ରତ୍ତିଯଂ, 'ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଜିନବୋଧିଯ'ନ୍ତି ପାଠେଇ [ବୁ। ୱଂ। ୨।୧୮୨], ରତ୍ତିନଂ ୱା, 'ଯାୱନ୍ତୋ ପୁରିସସ୍ସଙ୍ଗଂ, ଗୁଯ୍ହଂ ଜାନନ୍ତି ମନ୍ତିନ'ନ୍ତିପାଠେଇ [ଜା। ୧।୧୫।୩୩୫]।

ରତ୍ତୀ, ରତ୍ତିଯୋ, ରତ୍ୟୋ-'ଘପତେକସ୍ମିଂ ନାଦୀନଂ ଯଯା'ତି ନାଦୀନଂ ଯା ହୋତି, ରତ୍ତିଯା, ଯକାରେ ପରେ ଇୱଣ୍ଣଲୋପୋ, ରତ୍ୟା।

୯୪।ସୁନଂହିସ୍ସୁ[କ। ୮୯; ରୂ। ୮୭; ନୀ। ୨୪୬]।

ସୁ, ନଂ, ହିସୁ ରସ୍ସାନଂ ଦୀଘୋ ହୋତି।

ରତ୍ତୀହି, ରତ୍ତୀଭି, ରତ୍ତିଯା, ରତ୍ମା, ରତ୍ତୀନଂ, ରତ୍ତିଯା, ରତ୍ମା, ରତ୍ତୀହି, ରତ୍ତୀଭି, ରତ୍ତିଯା, ରତ୍ମା, ରତ୍ତୀନଂ, ରତ୍ତିଯା, ରତ୍ମା, ରତ୍ତିଯଂ, ରତ୍ମଂ, ରତ୍ତୀସୁ।

ଏତ୍ଥ ଗରୂ ସ୍ମ, ନଂ, ହିସୁ ଦୀଘତ୍ତଂ ଅନିଚ୍ଛଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ତଂ ଗାଥାସୁ ଯୁଜ୍ଜତି।

ପତ୍ତି ଯୁତ୍ତି ୱୁତ୍ତି କିତ୍ତି, ମୁତ୍ତି ତିତ୍ତି ଖନ୍ତି କନ୍ତି।

ସନ୍ତି ତନ୍ତି ସିଦ୍ଧି ସୁଦ୍ଧି, ଇଦ୍ଧି ୱୁଦ୍ଧି ବୁଦ୍ଧି ବୋଧି।

ଭୂମି ଜାତି ପୀତି ସୁତି, ନନ୍ଦି ସନ୍ଧି ସାଣି କୋଟି।

ଦିଟ୍ଠି ୱୁଟ୍ଠି ତୁଟ୍ଠି ଯଟ୍ଠି, ପାଠଇ ଆଠଇ ନାଠଇ କେଠଇ।

ସତି ମତି ଗତି ମୁତି, ଧୀତି ଯୁୱତି ୱିକତି।

ରତି ରୁଚି ରସ୍ମି ଅସନି ୱସନି ଓସଧି ଅଙ୍ଗୁଲି ଧୂଲି ଦୁନ୍ଦୁଭି

ଦୋଣି ଅଟୱି ଛୱିଆଦୟୋ ରତ୍ତାଦି।

ଏତ୍ଥ ୱିସେସୱିଧାନମୁଚ୍ଚତେ।

୯୫।ରତ୍ତାଦୀହି ଟୋ ସ୍ମିଂନୋ[କା ୬୯; ରୂ। ୧୮୬; ନୀ। ୨୧୮, ୨୧୯; ରତ୍ତ୍ୟାଦୀହି ଟୋ ସ୍ମିନୋ (ବହୂସୁ) ରତ୍ୟାଦୀହି (କତ୍ଥଚି)]।

ରତ୍ତିସଦ୍ଦ, ଆଦିସଦ୍ଦେହି ସ୍ମିଂନୋ ଟୋ ହୋତି ୱା।

ଦିୱା ଚ ରତ୍ତୋ ଚ [ଖୁ। ପା। ୬।୨; ଜା। ୧।୯।୯୨], ଆଦୋ, ଆଦିମ୍ହି, ପାଦାଦୋ, ପାଦାଦିମ୍ହି, ଗାଥାଦୋ, ଗାଥାଦିମ୍ହି-ଆଦିସଦ୍ଦୋ ପନ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋପେୱ, ରତ୍ତିଂ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ଆଦିଂ ତିଟ୍ଠତୀତି ଆଧାରତ୍ଥେ ଦୁତିଯାୱ, ରତ୍ତ୍ୟୋ ଅମୋଘା ଗଚ୍ଛନ୍ତି [ଜା। ୨।୨୨।୧୦୫], ତିଣଲତାନି ଓସଧ୍ୟୋ [ଜା। ୨।୨୨।୨୧୭୪], ତତୋ ରତ୍ୟା ୱିୱସାନେ [ଜା। ୨।୨୨।୧୬୮୯], ନ ଜଚ୍ଚା ୱସଲୋ ହୋତି, ନ ଜଚ୍ଚା ହୋତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ [ସୁ। ନି। ୧୪୨] -ଜଚ୍ଚାତି ଜାତିଯା, ନ ନିକତ୍ୟା ସୁଖମେଧତି [ଜା। ୧।୧।୩୮], ଖନ୍ତ୍ୟା ଭିଯ୍ୟୋ ନ ୱିଜ୍ଜତି [ସଂ। ନି। ୧।୨୫୦]।

ନାଞ୍ଞତ୍ର ବୋଜ୍ଝା ତପସା [ସଂ। ନି। ୧।୯୮], ଯଥେୱ ଖଲତୀ ଭୂମ୍ୟା, ଭୂମ୍ୟାଯେୱ ପତିଟ୍ଠତି [ଜା। ୨।୨୨।୧୫୨୨], ମହାୱୁତ୍ତିନା ମାତି, ପିତିସଦ୍ଦା ନାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ମତ୍ୟା, ପେତ୍ୟାତି ସିଜ୍ଝନ୍ତି, ମତ୍ୟା ଚ ପେତ୍ୟା ଚ ଏତଂ ଜାନାମିମାତିତୋ ପିତିତୋତି ଅତ୍ଥୋ, ମତ୍ୟା ଚ ପେତ୍ୟା ଚ କତଂ ସୁସାଧୁ [ଜା। ୨। ୧୮।୬୧] -କତନ୍ତି କତଂ ନାମଂ, ସୁସାଧୂତି ଅତିସୁନ୍ଦରଂ। 'ଅନୁଞ୍ଞାତୋ ଅହଂ ମତ୍ୟା, ସଞ୍ଚତ୍ତୋ ପିତରା ଅହ'ନ୍ତି [ଜା। ୨।୨୨।୨୯] ପାଠଇପଦାନି। 'ମାତୀନଂ ଦୋହଳଓ ନାମ ଜନିନ୍ଦ ୱୁଚ୍ଚତୀ' [ଜା। ୨।୨୨।୧୩୪୭] ତି ଚ ପାଠଇ, ୱୀସତି, ତିଂସତି, ସଟ୍ଠି, ସତ୍ତତି, ଅସୀତି, ନୱୁତି, କୋଟି, ପକୋଟି ଇଚ୍ଚେତେ ସଙ୍ଖ୍ୟାରାସିମ୍ହି ଆଗମିସ୍ସନ୍ତି।

ଇକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଈକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରାସି

୯୬।ସିମ୍ହି ନାନପୁଂସକସ୍ସ[କା। ୮୫; ରୂ। ୧୫୦; ନୀ। ୨୩୯ ମୋଗ-ଦୁ। ୬୬; ସିସ୍ମିଂ (ବହୂସୁ)]।

ସିମ୍ହି ପରେ ଅନପୁଂସକସ୍ସ ପୁମିତ୍ଥୀନଂ ଦୀଘସ୍ସ ରସ୍ସୋ ନ ହୋତି।

ଇତ୍ଥୀ ତିଟ୍ଠତି, ଇତ୍ଥୀ ତିଟ୍ଠନ୍ତି।

୯୭।ଏକୱଚନଯୋସ୍ୱଘୋନଂ[କା। ୮୪; ରୂ। ୧୪୪; ନୀ। ୨୩୭, ୨୩୮]।

ଘୋ ଚ ଓ ଚ ଘୋ, ନ ଘୋ ଅଘୋ। ଏକଵଚନେସୁ ଚ ଯୋସୁ ଚ ପରେସୁ ଘ, ଓଵଜ୍ଜିତାନଂ ସଙ୍କେସଂ ଦୀଘାନଂ ରସ୍ସୋ ହୋତି।

ଇତ୍ଥିଯୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଇତ୍ଥୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତି।

୯୮।ଗେ ଵା[କ। ୨୪୫, ୨୪୬; ରୂ। ୧୫୨, ୭୩; ନୀ। ୪୭୬-୯]।

ଗେ ପରେ ଘ, ଓଵଜ୍ଜିତାନଂ ସଙ୍କେସଂ ଦୀଘାନଂ ରସ୍ସୋ ହୋତି ଵା।

ଭୋତି ଇତ୍ଥି, ଭୋତି ଇତ୍ଥୀ, ଭୋତିଯୋ ଇତ୍ଥୀ, ଭୋତିଯୋ ଇତ୍ଥିଯୋ, ଭୋତିଯୋ ଇତ୍ଥୋ, ଇତ୍ଥିଂ ପସ୍ସତି।

୯୯।ଯଂ ପୀତୋ[କ। ୨୨୩; ରୂ। ୧୮୮; ନୀ। ୪୫୦]।

ଯୋ ପସଞ୍ଞୋ ଈକାରୋ, ତତୋ ଅଂଵଚନସ୍ସ ଯଂ ହୋତି ଵା।

ଇତ୍ଥିଯଂ ପସ୍ସତି, ଏତ୍ଥ ଚ ଯନ୍ତି ସୁତ୍ତଵିଭତ୍ତେନ ''ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଜିନବୋଧିଯ''ନ୍ତି [ବୁ। ଵଂ। ୨।୧୮୨] ସିଜ୍ଝତି। ଇତ୍ଥୀ ପସ୍ସତି, ଇତ୍ଥିଯୋ ପସ୍ସତି, ଇତ୍ଥୋ ପସ୍ସତି, ଇତ୍ଥିଯା, ଇତ୍ଥ୍ୟା, ଇତ୍ଥୀହି, ଇତ୍ଥୀଭି, ଇତ୍ଥିଯା, ଇତ୍ଥ୍ୟା, ଇତ୍ଥୀନଂ, ଇତ୍ଥିଯା, ଇତ୍ଥିମ୍ହା, ଇତ୍ଥ୍ୟା, ଇତ୍ଥୀହି, ଇତ୍ଥୀଭି, ଇତ୍ଥିଯା, ଇତ୍ଥ୍ୟା, ଇତ୍ଥୀନଂ, ଇତ୍ଥିଯା, ଇତ୍ଥ୍ୟା, ଇତ୍ଥିଯଂ, ଇତ୍ଥ୍ୟଂ, ଇତ୍ଥିମ୍ହି, ଇତ୍ଥୀସୁ।

ନଦୀ ସନ୍ଦତି, ନଦୀ ସନ୍ଦନ୍ତି, ନଦିଯୋ ସନ୍ଦନ୍ତି।

ଇଵଣ୍ଣଲୋପେ ସନ୍ଧିସୁତ୍ତେନ ଯକାରେ ପରେ ତଵଗ୍ଗସ୍ସ ଚଵଗ୍ଗୋ, ଯସ୍ସ ଚ ପୁବ୍ବରୂପଂ [କ। ୯୮; ରୂ। ୮୭ ପିଟ୍ଠେ; ନୀ। ୧୦୪; ୨୬୨-୩-୪]। ନଜ୍ଜୋ ସନ୍ଦନ୍ତି [କ। ୯୮; ରୂ। ୮୭ ପିଟ୍ଠେ; ନୀ। ୧୦୪; ୨୬୨-୩-୪], ନାଦ୍ଧେକଵଚନେସୁ ନଜ୍ଜା କତଂ, ନଜ୍ଜା ଦେତି, ନଜ୍ଜା ଅପେତି, ନଜ୍ଜା ସନ୍ତକଂ, ନଜ୍ଜା ତିଟ୍ଠତି, ନଜ୍ଜଂ ତିଟ୍ଠତି, ସେସରୂପାନି ଇତ୍ଥିସଦିସାନି।

ଏଵଂ ଗଚ୍ଛତୀ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ, ସତୀ ସନ୍ତୀ, ଅସତୀ ଅସନ୍ତୀ, ମହତୀ ମହନ୍ତୀ, ବ୍ରହ୍ମତୀ ବ୍ରନ୍ତୀ, ଭୋତୀ ଭୋନ୍ତୀ, ଭଵିସ୍ସତୀ ଭଵିସ୍ସନ୍ତୀ, ଗମିସ୍ସତୀ ଗମିସ୍ସନ୍ତୀ, ଗୁଣଵତୀ ଗୁଣଵନ୍ତୀ, ସୀଲଵତୀ ସୀଲଵନ୍ତୀ, ସତିମତୀ ସତିମନ୍ତୀ, ସିରିମତୀ ସିରିମନ୍ତୀ, କତଵତୀ କତଵନ୍ତୀ, ଭୁତ୍ତାଵତୀ ଭୁତ୍ତାଵନ୍ତୀ, ସବ୍ବାଵତୀ ସବ୍ବାଵନ୍ତୀ, ଯାଵତୀ ଯାଵନ୍ତୀ, ତାଵତୀ ତାଵନ୍ତୀ। କମ୍ହି ଆଗମେ ରସ୍ସୋ, ଯାଵତିକା, ତାଵତିକା।

ଗାଵୀ, ଯକ୍ଖୀ, ଯକ୍ଖିନୀ, ଆରାମିକିନୀ, ଦଣ୍ଡପାଣିନୀ, ଦଣ୍ଡିନୀ, ଭିକ୍ଖୁନୀ, ପରଚିତ୍ତଵିଦୁନୀ, ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିନୀ, ଘରଣୀ, ପୋକ୍ଖରଣୀ, ଆଚରିନୀ, ମାତୁଲାନୀ, ଗହପତାନୀ ଇଚ୍ଚାଦଯୋ। ନଦାଦି।

ଵିସେସଵିଧାନମୁଚ୍ଚତେ।

୧୦୦।ନଜ୍ଜା ଯୋସ୍ଵାମ[ନୀ। ୨୬୨]।

ଯୋସୁ ପରେସୁ ନଦିଯା ଅନ୍ତେ ଆମଆଗମୋ ହୋତି ଵା।

ନଜ୍ଜାଯୋ ସନ୍ଦନ୍ତି [ସଂ। ନି। ୩।୨୨୪], ନଜ୍ଜାଯୋ ସୁପତିତ୍ଥାଯୋ [ଜା। ୨।୨୨।୧୪୧୪] ତି ପାଠଇ, ନିମିଜାତକେ ପନ ନଜ୍ଜୋନୁପରିଯାଯତି, ନାନାପୁପ୍ଫଦୁମାଯୁତାତି ଚ ନଜ୍ଜୋ ଚାନୁପରିଯାତୀତି [ଜା। ୨।୨୨।୫୩୭] ଚ ପାଠଇ, ତତ୍ଥ ମହାଵୁତ୍ତିନା ସିସ୍ସ ଓତ୍ତଂ।

ଉଟ୍ଠେହି ରେଵତେ ସୁପାପକମ୍ମେ [ଵି। ଵ। ୮୬୩], ଦାସା ଚ ଦାସ୍ସୋ ଚ, ଅନୁଜୀଵିନୋ [ଜା। ୧।୧୦।୧୦୧], ବାରାଣସ୍ସଂ ମହାରାଜ, କାକରାଜା ନିଵାସକୋ [ଜା। ୧।୩।୧୨୪], ବାରାଣସ୍ସଂ ଅହୁ ରାଜା [ଜା। ୧।୧୬।୧୭୮], ରଞ୍ଞୋ ମନୋ ଉମ୍ମାଦନ୍ତ୍ୟା ନିଵିଟ୍ଠୋ, ଉମ୍ମାଦନ୍ତ୍ୟା ରମିସ୍ସାନ, ସିଵିରାଜା ତତୋ ସିଯଂ [ଜା। ୨।୧୮।୭୦], ଦାରକେଵ ଅହଂ ନେସ୍ସଂ। ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟା ପରିଚାରକେ [ଜା। ୨।୨୨।୨୧୧୧]। ତଥା ଯୋସୁ ପୋକ୍ଖରଞ୍ଞୋ। ନାଦୀସୁ ପଥବ୍ୟା, ପୁଥବ୍ୟା, ପୋକ୍ଖରଞ୍ଞା। ସ୍ମିଂମ୍ହି ପଥବ୍ୟା, ପଥବ୍ୟଂ, ପୁଥବ୍ୟା, ପୁଥବ୍ୟଂ, ପୋକ୍ଖରଞ୍ଞା, ପୋକ୍ଖରଞ୍ଞଂ, ଵେତ୍ରଞ୍ଞା,

ୱେତ୍ରଜ୍ଞଂ [ୱେ ତ୍ରରଜ୍ଜା, (ନିସ୍ସଯ)] ଇଚ୍ଚାଦୀନି ଦିସ୍ସନ୍ତି।

ଈକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଉକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରାସି

ସିଲୋପୋ, ଧେନୁ ଗଚ୍ଛତି, ଧେନୁଯୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଯୋଲୋପେ ଦୀଘୋ, ଧେନୂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଭୋତି ଧେନୁ, ଭୋତି ଧେନୂ, ଭୋତିଯୋ ଧେନୁଯୋ, ଭୋତିଯୋ ଧେନୂ, ଧେନୁଂ ପସ୍ସତି, ଧେନୁଯୋ ପସ୍ସତି, ଧେନୂ ପସ୍ସତି, ଧେନୁଯା, ଧେନୂହି, ଧେନୂଭି, ଧେନୁଯା, ଧେନୂନଂ, ଧେନୁଯା, ଧେନୁମ୍ହା, ଧେନୂହି, ଧେନୂଭି, ଧେନୁଯା, ଧେନୂନଂ, ଧେନୁଯା, ଧେନୁଯଂ, ଧେନୁମ୍ହି, ଧେନୂସୁ।

ଏୱଂ ଯାଗୁ, କାସୁ, ଦଦ୍ଦୁ, କଣ୍ଡୁ, କଚ୍ଛୁ, ରଜ୍ଜୁ, କରେଣୁ, ପିଯଙ୍ଗୁ, ସସ୍ସୁ ଇଚ୍ଚାଦଯୋ। ଧେନ୍ୱାଦି।

ଧାତୁସଦ୍ଦୋ ପନ ପାଠଇନଯେ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ, ସଦ୍ଦସତ୍ଥନଯେ ପୁମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ।

ମାତୁ, ଧୀତୁ, ଦୁହିତୁସଦ୍ଦା ଇତ୍ଥି ଲିଙ୍ଗା, ତେସଂ ରୂପଂ ପିତାଦିଗଣେ ଆଗମିସ୍ସତି।

ଉକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଊକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରାସି

ୱଧୂ ଗଚ୍ଛତି, ୱଧୂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଯୋସୁ ରସ୍ସୋ, ୱଧୁଯୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଭୋତି ୱଧୁ, ଭୋତି ୱଧୂ, ଭୋତିଯୋ ୱଧୂ, ୱଧୁଯୋ, ୱଧୁଂ, ୱଧୂ, ୱଧୁଯୋ, ୱଧୁଯା, ୱଧୂହି, ୱଧୂଭି, ୱଧୁଯା, ୱଧୂନଂ, ୱଧୁଯା, ୱଧୁମ୍ହା, ୱଧୂହି, ୱଧୂଭି, ୱଧୁଯା, ୱଧୂନଂ, ୱଧୁଯା, ୱଧୁଯଂ, ୱଧୂସୁ। ଏୱଂ ଜମ୍ବୂ, ସରଭୂ, ସୁତନୂ, ନାଗନାସୂରୂ, ସଂହିତୋରୂ, ୱାମୋରୂ, ଲକ୍ଖଣୂରୂ, ବ୍ରହ୍ମବନ୍ଧୂ, ଭୂ, ଚମୂ ଇଚ୍ଚାଦଯୋ। ୱଧ୍ୱାଦି।

ସାହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ, ୱଦଞ୍ଞୂ ୱୀତମଚ୍ଛରାତି [ୱି। ୱ। ୬୩୪] ଚ କୋଧନା ଅକତଞ୍ଞୂ ଚାତି [ଜା। ୧।୧।୬୩] ଚ ପାଠଇଯୋ, ତସ୍ମା ନୀପଚ୍ଚଯଂ ୱିନାପି କ୍ୱଚି ଊକାରନ୍ତକିତକସଦ୍ଦା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗା ଭୱନ୍ତି।

ଊକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଓକାରନ୍ତରାସି

ଗୋସଦ୍ଦୋ ଦ୍ୱିଲିଙ୍ଗୋ। ତସ୍ସ ରୂପାନି କାନିଚି ଦ୍ୱିଯତ୍ଥୱସେନ ଇତ୍ଥିଯମ୍ପି ୱତ୍ତନ୍ତି ପୁମେପି ୱତ୍ତନ୍ତି ମିସ୍ସକେପି ୱତ୍ତନ୍ତି, କାନିଚି ଇତ୍ଥିଯଂ କାନିଚି ପୁମେ। ଇଧ ପନ ସବ୍ବାନି ଯାନି ସମୋଧାନେତ୍ୱା ଦୀପିଯନ୍ତେ।

ସିଲୋପୋ, ଗୋଗଚ୍ଛତି-ଏତ୍ଥ ଚ ଗୋତି ଅଭିନ୍ନସଦ୍ଦଲିଙ୍ଗତ୍ତା ଗୋଣୋତିପି ଯୁଜ୍ଜତି, ଗାୱୀତିପି ଯୁଜ୍ଜତି।

୧୦୧।ଗୋସ୍ସାଗସିହିନଂସୁଗାୱଗୱା[କ। ୭୩-୫; ରୂ। ୧୬୯, ୧୭୦, ୧୭୪; ନୀ। ୨୨୪]।

ଗ, ସି, ହି, ନଂୱଜ୍ଜିତାସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ଗାୱ, ଗୱାଦେସା ହୋନ୍ତି।

୧୦୨।ଉଭଗୋହି ଟୋ[କ। ୨୦୫; ରୂ। ୧୭୦; ନୀ। ୪୨୧]।

ଉଭ, ଗୋହି ଯୋନଂ ଟୋ ହୋତି।

ଗାୱୋ, ଗୱୋ, ହେ ଗୋ, ହେ ଗାୱୋ, ହେ ଗୱୋ, ଗାୱଂ, ଗୱଂ।

୧୦୩।ଗାଵୁମ୍ହିକା। ୭୬; ରୂ ୧୭୧, ୨୨୬]।

ଅଂମ୍ହି ଗୋସ୍ସ ଗାଵୁ ହୋତି ଵା।

ଗାଵୁଂ, ଗାଵୋ, ଗଵୋ, ଗାଵେନ, ଗଵେନ।

୧୦୪।ନାସ୍ମା।

ଗୋସ୍ସ ଗାଵ, ଗଵାଦେସତୋ ନାଵଚନସ୍ସ ଆ ହୋତି ଵା।

ଗାଵା, ଗଵା, ଗୋହି, ଗୋଭି, ଗାଵସ୍ସ, ଗଵସ୍ସ।

୧୦୫।ଗଵଂ ସେନ।

ସେନ ସହ ଗୋସ୍ସ ଗଵଂ ହୋତି ଵା।

ଗଵଂ, ଗୋନଂ।

୧୦୬।ଗୁନ୍ନଞ୍ଚ ନଂନା[କ। ୮୧; ରୂ। ୧୭୨; ନୀ। ୨୩୦]।

ନଂନା ସହ ଗୋସ୍ସ ଗୁନ୍ନଞ୍ଚ ହୋତି ଗଵଞ୍ଚ।

ଗୁନ୍ନଂ, ଗଵଂ, ଗାଵସ୍ମା, ଗଵସ୍ମା, ଗାଵମ୍ହା, ଗଵମ୍ହା, ଗାଵା, ଗଵା, ଗୋହି, ଗୋଭି, ଗାଵସ୍ସ, ଗଵସ୍ସ, ଗଵଂ, ଗୋନଂ, ଗୁନ୍ନଂ, ଗଵଂ, ଗାଵସ୍ମିଂ, ଗାଵମ୍ହି, ଗାଵେ, ଗଵସ୍ମିଂ, ଗଵମ୍ହି, ଗଵେ, ଗୋସୁ, ଗାଵେସୁ, ଗଵେସୁ।

ଯୋସୁ ଗାଵ, ଗଵାଦେସେ କତେ ଅତୋ ଯୋନଂ ଟା, ଟେ ଚ ହୋନ୍ତି, ଉସଭା ରୁକ୍ଖା ଗାଵିଯୋ ଗଵା ଚ [ଜା। ୧।୧।୭୭]। ବଲଗଵା ଦମ୍ମଗଵା ଵା ଗଙ୍ଗାଯ ପାରଂ ଅଗମିଂସୁ। ଅଥାପରେ ପତାରେସି ବଲଗାଵେ ଦମ୍ମଗାଵେ [ମ। ନି। ୧।୩୫୨ (ଥୋକଂ ଵିସଦିସଂ)] ତି ପାଠଇପଦାନି।

ଏଵ୍ଚ ଚ ଗାଵୋ ନୋ ପରମା ମିତ୍ତା, ଯାସୁ ଜାଯନ୍ତି ଓସଧା [ସୁ। ନି। ୨୯୮] ତି ଚ, ଗଵା ଖୀରଂ, ଖୀରମ୍ହା ଦଧି, ଦଧିମ୍ହା ନଵନୀତଂ, ନଵନୀତମ୍ହା ସପ୍ପି, ସପ୍ପିମ୍ହା ସପ୍ପିମଣ୍ଡୋତି ଚ ଇତ୍ଥିଯଂ ଵଉନ୍ତି। ଗାଵିଯୋ ଗଵାତି ଚ ବଲଗଵା ଦମ୍ମଗଵା ବଲଗଵେ ଦମ୍ମଗଵେତି [ମ। ନି। ୧।୩୫୧] ଚ ଗାଵୁଂ ଵା ତେ ଦମ୍ମି ଗାଵିଂ ଵା ତେ ଦମ୍ମୀତି ଚ ଗଵଂଵ ସିଙ୍ଗିନୋ ସିଙ୍ଗନ୍ତି [ଜା। ୧।୧୨।୩୯] ଚ ପୁମେ ଭଵନ୍ତି। ଅତିଦ୍ଧେନେଵ ଗାଵୋ ପତାରେସି, ଅଥ ଖୋ ତା ଗାଵୋ ମଜ୍ଝେ ଗଙ୍ଗାଯ ଅନଯବ୍ଯସନଂ ଆପଜ୍ଜିଂସୂ [ମ। ନି। ୧।୩୫୦] ତି ଚ ଅନ୍ନଦା ବଲଦା ଚେତା, ଵଣ୍ଣଦା ସୁଖଦା ଚ ତା, ଏତମତ୍ଥଵସଂ ଞତ୍ଵା, ନାସ୍ସୁ ଗାଵୋ ହନିଂସୁ ତେତି [ସୁ। ନି। ୨୯୮] ଚ ଭଦ୍ଦଵସେନ ଇତ୍ଥିଯଂ ଅତ୍ଥଵସେନ ମିସ୍ସକେ ଵଉନ୍ତି। ଗୁନ୍ନଂ ଚେ ତରମାନାନଂ, ଗଵଂ ଚେ ତରମାନାନଂ, ଉଜୁଂ ଗଚ୍ଛତି ପୁଙ୍ଗଵୋ, ସଦ୍ଦା ତା ଉଜୁଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି [ଜା। ୧।୪।୧୩୫; ୨।୧୮।୧୦୪] ଚ ମିସ୍ସକେ ଏଵ। ବଲଗଵ, ଦମ୍ମଗଵସଦ୍ଦା ଜରଗ୍ଗଵ, ପୁଙ୍ଗଵ, ସଗଵ, ପରଗଵ, ଦାରଗଵସଦ୍ଦା ଵିଯ ଅକାରନ୍ତା ସମାସସଦ୍ଦାତିପି ଯୁଜ୍ଜତି।

ମିସ୍ସକଟ୍ଠାନେସୁ ପନ ଇତ୍ଥିବହୁଲତ୍ତା ତା ଗାଵୋ ଏତା ଗାଵୋତିଆଦିନା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗମେଵ ଦିସ୍ସତି।

ଇତି ଓକାରନ୍ତରାସି।

ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରାସି

ଅକାରନ୍ତ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗପୁରିସାଦିରାସି

ଅଥ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନି ଦୀପିୟନ୍ତେ।

ସତ୍ତୱିଧଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ – ଅଦନ୍ତଂ, ଆଦନ୍ତଂ, ଇଦନ୍ତଂ, ଈଦନ୍ତଂ, ଉଦନ୍ତଂ, ଊଦନ୍ତଂ, ଓଦନ୍ତଂ।

୧୦୭।ସିସ୍ସୋ[କ। ୧୦୪; ରୂ। ୬୬; ନୀ। ୨୭୨]।

ଅତୋ ସିସ୍ସ ଓ ହୋତି ପୁମେ।

ପୁରିସୋ ତିଟ୍ଠତି।

୧୦୮।ଅତୋ ୟୋନଂ ଟାଟେ[କ। ୧୦୭; ରୂ। ୬୯; ନୀ। ୨୭୫, ୨୭୭]।

ଅତୋ ପଠମାୟୋନଂ ଦୁତିୟାୟୋନଞ୍ଚ କମେନ ଟା, ଟେ ହୋନ୍ତି ପୁଂ, ନପୁଂସକେସୁ। ଟାନୁବନ୍ଧୋ ସବ୍ବାଦେସତ୍ଥୋ।

ପୁରିସା ତିଟ୍ଠନ୍ତି।

‘ଗସୀନ’ନ୍ତି ସିଲୋପୋ, ଭୋ ପୁରିସ, ‘ଅୟୁନଂ ୱା ଦୀଘୋ’ତି ଦୀଘୋ, ଭୋ ପୁରିସା, ଭୋନ୍ତୋ ପୁରିସା, ପୁରିସଂ, ପୁରିସେ।

୧୦୯।ଅତେନ[କ। ୧୦୩; ରୂ। ୭୯; ନୀ। ୨୭୧]।

ଅତୋ ନାୱଚନସ୍ସ ଏନାଦେସୋ ହୋତି ପୁଂ, ନପୁଂସକେସୁ।

ପୁରିସେନ।

୧୧୦।ସୁହିସ୍ୱସ୍ସେ[କ। ୧୦୧; ରୂ। ୮୦; ନୀ। ୬୮]।

ସୁ, ହିସୁ ପରେସୁ ଅସ୍ସ ଏ ହୋତି ପୁଂ, ନପୁଂସକେସୁ।

ପୁରିସେହି, ପୁରିସେଭି।

୧୧୧।ସୁଉସସ୍ସ[କ। ୬୧; ରୂ। ୮୬; ନୀ। ୨୦୮]।

ସସ୍ସ ଆଦିମ୍ହି ସାଗମୋ ହୋତି। ଉକାରୋ ଉଚ୍ଚାରଣତ୍ଥୋ, ଞାନୁବନ୍ଧୋ ଆଦିମ୍ହୀତି ଦୀପନତ୍ଥୋ।

ପୁରିସସ୍ସ, ‘ସୁନଂହିସୂ’ତି ଦୀଘୋ। ପୁରିସାନଂ, ପୁରିସସ୍ମା, ପୁରିସମ୍ହା।

୧୧୨।ସ୍ମାସ୍ମିଂନଂ[କ। ୧୦୮; ରୂ। ୯୦; ନୀ। ୨୭୬]।

ଅତୋ ସ୍ମା, ସ୍ମିଂନଂ କମେନ ଟା, ଟେ ହୋନ୍ତି ପୁଂ, ନପୁଂସକେସୁ।

ପୁରିସା, ପୁରିସେହି, ପୁରିସେଭି, ପୁରିସସ୍ସ, ପୁରିସାନଂ, ପୁରିସସ୍ମିଂ, ପୁରିସମ୍ହି, ପୁରିସେ, ପୁରିସେସୁ।

ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧୋ, ଧମ୍ମୋ, ସଙ୍ଘୋ, ସଦ୍ଧୋ, ଦେୱୋ, ସତ୍ତୋ, ନରୋ, ଗୋଣୋ, ପୁଙ୍ଗୱୋ, ଜରଗ୍ଗୱୋ, ସଗୱୋ, ପରଗୱୋ, ରାଜଗୱୋ, ମାତୁଗାମୋ, ଓରୋଧୋ, ଦାରୋଇଚ୍ଚାଦି।

ୱିସେସୱିଧାନମୁଚ୍ଚତେ।

୧୧୩।କ୍ୱଚେ ୱା[ନୀ। ୨୭୭]।

ଅତୋ ସିସ୍ସ କ୍ୱଚି ଏ ହୋତି ୱା ପୁଂ, ନପୁଂସକେସୁ।

ପୁମେ ତାୱ –

ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବେ ଯଥ ଫୁସ୍ସିତଗ୍ଗେ [ଖୁ। ପା। ୬।୧୩; ସୁ। ନି। ୨୩୬], ‘‘କେ ଗନ୍ଧବ୍ବେ ରକ୍ଖସେ ଚ ନାଗେ, କେ କିମ୍ପୁରିସେ ଚାପି ମାନୁସେ। କେ ପଣ୍ଡିତେ ସବ୍ବକାମଦଦେ। ଦୀଘରତ୍ତଂ ଭତ୍ତା ମେ ଭୱିସ୍ସତି’’ [ଜା। ୨।୨୨।୧୩୫୨]। ନହି ଅତ୍ତକାରେ ନହି ପରକାରେ ନହି ପୁରିସକାରେ [ଦୀ। ନି। ୧। ୧୬୮], ଏକେ ଏକଟ୍ଠେ, ସମେ ସମଭାଗେ, ନହେୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବେ [କଥା। ୧], କେ ଛୱେ ସିଙ୍ଗାଲେ, କେ ଛୱେ ପାଥିକପୁତ୍ତେ [ଦୀ। ନି। ୩। ୨୯-୩୧] ଇଚ୍ଚାଦି।

ନପୁଂସକେ ପନ –

ଭୋଗୱତୀ ନାମ ମନ୍ଦିରେ, ନଗରେ ନିମ୍ମିତେ କଞ୍ଚନମଯେ [ଜା। ୨।୨୨।୧୩୭୦] ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱାତି କିଂ? ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବୋ।

କ୍ୱଚୀତି କିଂ? ପୁରିସୋ।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ପଠମାଯୋନଞ୍ଚ କ୍ୱଚି ଟେ ହୋତି। ବାଲେ ଚ ପଣ୍ଡିତେ ଚ ସନ୍ଧାୱିତ୍ୱା ସଂସରିତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସନ୍ତି [ଦୀ। ନି। ୧।୧୬୮], କ୍ୱଚି ଯୋନଂ ପକତି ହୋତି, ୱନେ ୱାଳଅମିଗା ଚେୱ, ଅଚ୍ଛକୋକତରଚ୍ଛଯୋ, ବହୂହି ପରିପଚ୍ଛଯୋ [ଜା। ୨।୨୨।୨୫୫], କ୍ୱସ୍ସ ବ୍ବପଥଯୋ ଅସ୍ସୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

୧୧୪।ଦିୱାଦିତୋ[କ। ୨୦୬; ରୂ। ୧୬୫]।

ଦିୱାଦୀହି ସ୍ମିଂନୋ ଟି ହୋତି।

ଦିୱି-ଦେୱଲୋକେତ୍ୱତ୍ଥୋ।

ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଅସ ଭୁୱି, ନିଚ୍ଚଂ ୱାଗମୋ। ଅଯ୍ୟସଦ୍ଦମ୍ହା ମହାୱୁତ୍ତିନା ଆଲପନେ ଗ, ଯୋନଂ ଟୋ ହୋତି ୱା। ଭୋ ଅଯ୍ୟୋ ଅଯ୍ୟ ୱା, ଭୋନ୍ତୋ ଅଯ୍ୟୋ ଅଯ୍ୟା ୱା। ସେସଂ ପୁରିସସମଂ।

ପୁରିସାଦିରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ମନୋଗଣରାସି

ମନୋ, ମନା, ଭୋ ମନ, ଭୋ ମନା, ଭୋନ୍ତୋ ମନା।

୧୧୫।ମନାଦୀହି ସ୍ମିଂସଂନାସ୍ମାନଂ ସିସୋଓସାସା[କ। ୧୮୧-୨, ୧୮୪; ରୂ। ୯୫-୯୭; ନୀ। ୩୭୩-୪, ୩୭୬-୭]।

ତେହି ସ୍ମିଂ, ସ, ଅଂ, ନା, ସ୍ମାନଂ କମେନ ସି, ସୋ, ଓ, ସା, ସା ହୋନ୍ତି ୱା।

ମନଂ , ମନୋ, ମନେ, ମନେନ, ମନସା, ମନେହି, ମନେଭି, ମନସ୍ସ, ମନସୋ, ମନାନଂ, ମନସ୍ମା, ମନମ୍ହା, ମନସା, ମନା, ମନେହି, ମନେଭି, ମନସ୍ସ, ମନସୋ, ମନାନଂ, ମନସ୍ମିଂ, ମନମ୍ହି, ମନସି, ମନେ, ମନେସୁ।

ତମୋ, ତପୋ, ତେଜୋ, ସିରୋ, ଉରୋ, ୱଚୋ, ରଜୋ, ଓଜୋ, ଅଯୋ, ପଯୋ, ୱଯୋ, ସରୋ, ଯସୋ, ଚେତୋ, ଛନ୍ଦୋ, ରଧତା, ଅହୋ ଇଚ୍ଚାଦି ମନୋଗଣୋ।

ଇଦଂ ମନୋଗଣଲକ୍ଖଣଂ। କ୍ରିଯାକମ୍ମେ ଓଦନ୍ତୋ, ନାଦୀନଂ ସାଦିତା, ସମାସତଦ୍ଧିତମଜ୍ଝେ ଓଦନ୍ତୋ ଚାତି।

ଯୋ ୱେ ଦସ୍ସନ୍ତି ୱଦ୍ଧାନ, ଅଦାନେ କୁରୁତେ ମନୋ [ଜା। ୧।୧୫।୬୧], କସ୍ସପସ୍ସ ୱଚୋ ସୁତ୍ୱା, ତପୋ ଇଧ ପକ୍କୁବ୍ବତି [ସଂ। ନି। ୧।୨୦୪], ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ଜାନାତି [ଦୀ। ନି। ୧।୨୪୨], ସିରୋ ତେ ବାଧଯିସ୍ସାମି ଇଚ୍ଚାଦି।

ମନସା ଚେ ପସନ୍ନେନ [ଧ। ପ। ୨], ୱିପ୍ପସନ୍ନେନ ଚେତସା [ଜା। ୨।୨୨।୫୫୧], ୱଚସା ମନସା ଚେୱ, ୱନ୍ଦା ମେ ତେ ତଥାଗତେ [ପରିତ୍ତପାଠଇ ଆଟାନାଟିଯସୁତ୍ତ]। ଏକୂନତିଂସୋ ୱଯସା [ଦୀ। ନି। ୨।୨୧୪], ତେଜସା ଯସସା ଜଲଂ [ୱି। ୱ। ୮୫୭], ତପସା ଉତ୍ତମୋ ସତ୍ତୋ, ଘତେନ ୱା ଭୁଞ୍ଜସ୍ସୁ ପଯସା ୱା, ୱନ୍ଦାମି ସିରସା ପାଦେ [ଜା। ୨।୨୦।୬୮], ଯେ ଏତା ଉପସେୱନ୍ତି, ଛନ୍ଦସା ୱା ଧନେନ ୱା [ଜା। ୨। ୨୧।୩୫୦], ଉରସା ପନୁଦିସ୍ସାମି [ଜା। ୨।୨୨।୧୮୩୩], ଅଯସା ପଟିକୁଜ୍ଜିତୋ [ଅ। ନି। ୩।୩୬] ଇଚ୍ଚାଦି।

ନ ମଯ୍ହଂ ମନସୋ ପିଯୋ [ଜା। ୧।୧୦।୧୧], ଚେତସୋ ପରିୱିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି [ପାରା। ୧୮], ଚେତସୋ ସମନ୍ନାହାରୋ, ସାଧୁ ଖଲୁ ପଯସୋ ପାନଂ, ସାୱିତ୍ତୀ ଛନ୍ଦସୋ ମୁଖଂ [ମ। ନି। ୨।୪୦୦] ଇଚ୍ଚାଦି।

ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ [ଦୀ। ନି। ୨।୩], ଏତମତ୍ଥଂ ଚେତସି ସନ୍ନିଧାଯ, ସିରସି ଅଞ୍ଜଲିଂ କତ୍ୱା [ଅପ। ଥେର ୧।୪୧।୮୨], ଉରସିଲୋମୋ, ପାପଂ ଅକାସି ରହସି ଇଚ୍ଚାଦି।

ମନୋଧାତୁ, ମନୋମଯଂ, ତମୋଖନ୍ଧଂ ପଦାଲଯି, ତପୋଧନୋ, ତେଜୋଧାତୁ, ସିରୋରୁହା କେସା, ସରୋରୁହଂ ପଦୁମଂ, ରଜୋହରଣଂ ୱତ୍ଥଂ, ଓଜୋହରଣା ସାଖା, ଅଯୋପତ୍ତୋ, ୱଯୋଗୁଣା ଅନୁପୁବ୍ବଂ ଜହନ୍ତି, ଯସୋଧରା ଦେୱୀ, ଚେତୋଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା, ଛନ୍ଦୋୱିଚିତିପକରଣଂ, ରହୋଗତୋ ଚିନ୍ତେସି, ଅହୋରତ୍ତାନମଚ୍ଚଯେ [ସଂ। ନି। ୧।୧୧୨] ଇଚ୍ଚାଦି।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଅହମ୍ହା ସ୍ମିଂନୋ ନି ଚ ଉ ଚ ହୋତି, ତଦହନି, ତଦହୁ। ରହମ୍ହା ସ୍ମିଂନୋ ଓ ହୋତି, ମାତୁଗାମେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକୋ ଏକାଯ ରହୋ ନିସୀଦତି [ପାରା। ୪୫୨], ରହୋ ତିଟ୍ଠତି, ରହୋ ମନ୍ତେତି।

ମନୋଗଣରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ମନାଦିଗଣରାସି

୧୧୬।କୋଧାଦୀହି।

ଏତେହି ନାୱଚନସ୍ସ ସା ହୋତି ୱା।

କୋଧସା, କୋଧେନ, ଅତ୍ଥସା, ଅତ୍ଥେନ।

୧୧୭।ନାସ୍ସ ସା[କ। ୧୮୧; ରୂ। ୯୫; ନୀ। ୩୭୩]।

ପଦାଦୀହି ନାୱଚନସ୍ସ ସା ହୋତି ୱା।

ପଦସା, ପଦେନ, ବିଲସା, ବିଲେନ।

୧୧୮।ପଦାଦୀହିସି।

ପଦାଦୀହି ସ୍ମିଂନୋ ସି ହୋତି ୱା।

ପଦସି, ପଦେ, ବିଲସି, ବିଲେ।

ତତ୍ଥ କୋଧାଦିକୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ, ପଦାଦିକୋ ନପୁଂସକୋ। ତତ୍ଥ କେଚି ସଦ୍ଧା ସମାସ, ତଦ୍ଧିତମଜ୍ଝେ ଓଦନ୍ତା ହୋନ୍ତି [କ। ୧୮୩; ରୂ। ୪୮; ନୀ। ୩୭୫], ଆପୋଧାତୁ, ଆପୋମଯଂ, ୱାଯୋଧାତୁ, ୱାଯୋମଯଂ, ଜୀୱ ତ୍ୱଂ ସରଦୋସତଂ [ଜା। ୧।୨।୯], ଅନୁଯନ୍ତି ଦିସୋଦିସଂ [ଦୀ। ନି। ୩। ୨୮୧] ଇଚ୍ଚାଦି।

କେଚି ନାସ୍ସ ସାଦେସଂ ଲଭନ୍ତି, କୋଧସା ଉସୁନା ୱିଛି [ଜା। ୨।୨୨।୩୫୨], ଦଢହଂ ଗଣ୍ହାହି ଥାମସା [ଜା। ୧।୭।୩୦], ପଦସାୱ ଅଗମାସି, ମାକାସି ମୁଖସା ପାପଂ, ସଙ୍ଗେନ ଦନ୍ତୋ ଦମସା ଉପେତୋ-ଦମସାତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯଦମନେନ, ସୁଚିଂ ପଣୀତଂ ରସସା ଉପେତଂ [ଜା। ୧।୭।୧୮], ୱେଗସା ଗନ୍ତ୍ୱାନ, ଆଯୁସା ଏକପୁତ୍ତମନୁରକ୍ଖେ [ଖୁ। ପା। ୯।୭] ଇଚ୍ଚାଦି।

କେଚି ସ୍ମିଂନୋ ସ୍ମାଦେସଂ ଲଭନ୍ତି, ପଦସି, ବିଲସି ଇଚ୍ଚାଦି।

କେହିଚି ମହାୱୁତ୍ତିନା ନା, ସ୍ମାନଂ ସୋ ହୋତି, ଅତ୍ଥସୋ, ଅକ୍ଖରସୋ, ସୁତ୍ତସୋ, ବ୍ୟଞ୍ଜନସୋ, ହେତୁସୋ, ଯୋନିସୋ, ଉପାଯସୋ, ଠାନସୋ, ଦୀଘସୋ, ଓରସୋ, ବହୁସୋ, ପୁଥୁସୋ, ମତ୍ତସୋ, ଭାଗସୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

“ପଦସୋ ଧମ୍ମଂ ୱାଚେଯ୍ଯ [ପାଚି। ୪୫], ବିଲସୋ ୱିଭଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ଅସ୍ସ” [ଦୀ। ନି। ୨।୩୭୮] ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ପନ ୱିଚ୍ଛାଯଂ ସୋପଚ୍ଚଯୋ।

ଯଦା ପନ ସମାସନ୍ତେ ମହାୱୁତ୍ତିନା ସ୍ମାଦୀସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ ସାଗମୋ ହୋତି, ତଦା ପୁରିସାଦିଗଣୋପି ହୋତି, ତ୍ୱାସତ୍ତମନସୋ, ଅତ୍ତଗ୍ଗମନସୋ [ଅ। ନି। ୩।୨୯], ପୁତ୍ତୋ ଜାତୋ ଅଚେତସୋ [ଜା। ୨।୨୨।୪], ସୁମେଧସୋ [ଅ। ନି। ୪।୬୨], ଭୂରିମେଧସୋ [ସୁ। ନି। ୧୧୩୭] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ମନାଦିଗଣରାସି।

ଗୁଣୱାଦିଗଣରାସି

୧୧୯।ନ୍ତୁସ୍ସ[କ। ୧୨୪; ରୂ। ୯୮; ନୀ। ୨୯୯]।

ସିମ୍ହି ନ୍ତୁସ୍ସ ଟା ହୋତି।

ଗୁଣୱା ତିଟ୍ଠତି।

୧୨୦।ଯ୍ୱାଦୋ ନ୍ତୁସ୍ସ[କ। ୯୨; ରୂ। ୧୦୦; ନୀ। ୨୪୯]।

ଯୋଆଦୀସୁ ନ୍ତୁସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ହୋତି।

ଗୁଣୱନ୍ତା ତିଟ୍ଠନ୍ତି।

୧୨୧।ନ୍ତନ୍ତୂନଂ ନ୍ତୋ ଯୋମ୍ହି ପଠମେ[କ। ୯୨; ରୂ। ୧୦୦; ନୀ। ୨୪୯]।

ପଠମେ ଯୋମ୍ହି ସୱିଭତ୍ତୀନଂ ନ୍ତ, ନ୍ତୂନଂ ନ୍ତୋ ହୋତି।

ଗୁଣୱନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତି।

୧୨୨।ଟଟାଅଂ ଗେ[କ। ୧୨୬; ରୂ। ୧୦୧; ନୀ। ୩୦୧-୨]।

ଗେ ପରେ ସୱିଭତ୍ତୀନଂ ନ୍ତ, ନ୍ତୂନଂ ଟ, ଟା, ଅଂ ହୋନ୍ତି।

ଭୋ ଗୁଣୱ, ଭୋ ଗୁଣୱା, ଭୋ ଗୁଣୱଂ, ଭୋନ୍ତୋ ଗୁଣୱନ୍ତା, ଭୋନ୍ତୋ ଗୁଣୱନ୍ତୋ, ଗୁଣୱନ୍ତଂ, ଗୁଣୱନ୍ତେ, ଗୁଣୱନ୍ତେନ।

୧୨୩।ତୋତାତିତା ସସ୍ମାସ୍ମିଂନାସୁ[କା। ୧୨୭, ୧୮୭; ରୂ। ୧୦୨, ୧୦୮; ନୀ। ୩୦୩, ୩୮୬]।

ସ, ସ୍ମା, ସ୍ମିଂ, ନାସୁ ସତ୍ତିଭତ୍ତୀନଂ ନ୍ତ, ନ୍ତୁନଂ କମେନ ତୋ, ତା,ତି, ତା ହୋନ୍ତି ୱା।

ଗୁଣୱତା, ଗୁଣୱନ୍ତେହି, ଗୁଣୱନ୍ତେଭି, ଗୁଣୱନ୍ତସ୍ସ, ଗୁଣୱତୋ।

୧୨୪।ନଂମ୍ହିତଂ ୱା[କା। ୧୨୮; ରୂ। ୧୦୪; ନୀ। ୩୦୪]।

ନଂମ୍ହି ସତ୍ତିଭତ୍ତୀନଂ ନ୍ତ, ନ୍ତୁନଂ ତଂ ହୋତି ୱା।

ଗୁଣୱନ୍ତାନଂ, ଗୁଣୱତଂ, ଗୁଣୱନ୍ତସ୍ମା, ଗୁଣୱନ୍ତମ୍ହା, ଗୁଣୱନ୍ତା, ଗୁଣୱତା, ଗୁଣୱନ୍ତେହି, ଗୁଣୱନ୍ତେଭି, ଗୁଣୱନ୍ତସ୍ସ, ଗୁଣୱତୋ, ଗୁଣୱନ୍ତାନଂ, ଗୁଣୱତଂ, ଗୁଣୱନ୍ତସ୍ମିଂ, ଗୁଣୱନ୍ତମ୍ହି, ଗୁଣୱତି, ଗୁଣୱନ୍ତେ, ଗୁଣୱନ୍ତେସୁ।

ଏୱଂ ଭଗୱା, ସୀଲୱା, ପଞ୍ଞୱା, ବଲୱା, ଧନୱା, ୱଣ୍ଣୱା, ଭୋଗୱା, ସୁତୱା ଇଚ୍ଚାଦି। ଏତ୍ଥ ଚ ଆଲପନେ ଭଗୱାତି ନିଚ୍ଚଂ ଦୀଘୋ।

ସବ୍ବାୱା, ସବ୍ବାୱନ୍ତୋ, ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ, ସବ୍ବାୱନ୍ତେ, ସବ୍ବାୱନ୍ତେନ, ସବ୍ବାୱତା, ସବ୍ବାୱନ୍ତେହି…ପେ… ସବ୍ବାୱନ୍ତେସୁ।

ଏୱଂ ଯାୱା, ଯାୱନ୍ତୋ, ତାୱା, ତାୱନ୍ତୋ, ଏତ୍ତାୱା, ଏତ୍ତାୱନ୍ତୋ, କିଂୱା, କିଂୱନ୍ତୋ, କିତ୍ତାୱା, କିତ୍ତାୱନ୍ତୋ ଇଚ୍ଚାଦି। ତଥା ଭୋଜନଂ ଭୁତ୍ତୱା, ଭୁତ୍ତୱନ୍ତୋ, ଧମ୍ମଂ ବୁଦ୍ଧୱା, ବୁଦ୍ଧୱନ୍ତୋ, କମ୍ମଂ କତୱା, କତୱନ୍ତୋ ଇଚ୍ଚାଦି ଚ।

ସତିମା, ସତିମନ୍ତା, ସତିମନ୍ତୋ, ଭୋ ସତିମ, ଭୋ ସତିମା, ଭୋ ସତିମଂ, ଭୋନ୍ତୋ ସତିମନ୍ତା, ଭୋନ୍ତୋ ସତିମନ୍ତୋ, ସତିମନ୍ତଂ, ସତିମନ୍ତେ, ସତିମନ୍ତେନ, ସତିମତା, ସତିମନ୍ତେହି, ସତିମନ୍ତେଭି, ସତିମନ୍ତସ୍ସ, ସତିମତୋ, ସତିମନ୍ତାନଂ, ସତିମତଂ, ସତିମନ୍ତସ୍ମା, ସତିମନ୍ତମ୍ହା, ସତିମନ୍ତା, ସତିମତା, ସତିମନ୍ତେହି, ସତିମନ୍ତେଭି, ସତିମନ୍ତସ୍ସ, ସତିମତୋ, ସତିମନ୍ତାନଂ, ସତିମତଂ, ସତିମନ୍ତସ୍ମିଂ, ସତିମନ୍ତମ୍ହି, ସତିମତି, ସତିମନ୍ତେ, ସତିମନ୍ତେସୁ।

ଏୱଂ ମତିମା, ଗତିମା, ପାପିମା, ଜାତିମା, ଭାଣୁମା, ଆଯୁମା, ଆଯସ୍ମା, ସିରିମା, ହିରିମା, ଧିତିମା, କିତ୍ତିମା, ଇଦ୍ଧିମା, ଜୁତିମା , ମୁତିମା, ଥୁତିମା, ବୁଦ୍ଧିମା, ଚକ୍ଖୁମା, ବନ୍ଧୁମା, ଗୋମା ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱିସେସୱିଧାନମୁଚ୍ଚତେ।

୧୨୫।ହିମୱତୋ ୱା ଓ[କା। ୯୪; ରୂ। ୧୦୫; ନୀ। ୨୫୨]।

ସିମ୍ହି ହିମୱନ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ ଓ ହୋତି ୱା। ‘ଗସୀନ’ନ୍ତି ଲୋପୋ।

ହିମୱନ୍ତୋ ପବ୍ବତୋ [ଧା। ପା। ୩୦୪], ହିମୱା ପବ୍ବତୋ।

୧୨୬।ନ୍ତସ୍ସ ଚ ଟ ୱଂସେ[କା। ୯୩; ରୂ। ୧୦୬; ନୀ। ୨୫୧]।

ଅଂ, ସେସୁ ନ୍ତସ୍ସ ଚ ନ୍ତୁସ୍ସ ଚ ସବ୍ବସ୍ସ ଟ ହୋତି ୱା।

‘‘ଅକ୍ଖୋଗାହେତ୍ୱା ହିମୱ’’ନ୍ତି [ଅପ। ଥେର ୨।୪୭।୫୯] ପାଠଈ। ସତିମଂ, ବନ୍ଧୁମଂ, ଗୁଣୱସ୍ସ, ସତିମସ୍ସ, ବନ୍ଧୁମସ୍ସ।

ମହାୱୁତ୍ତିନା କ୍ୱଚି ସିମ୍ହି ଗେ ଚ ପରେ ନ୍ତୁସ୍ସ ଅତ୍ତଂ ହୋତି, ‘‘ଅତୁଲୋ ନାମ ନାମେନ, ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ଜୁତିନ୍ଧରୋ’’ତି [ବୁ। ୱଂ। ୨୧।୧୦] ଚ ‘‘ଗତିମନ୍ତୋ ସତିମନ୍ତୋ, ଧିତିମନ୍ତୋ ଚ ଯୋ ଇସୀ’’ତି [ଥେରଗା। ୧୦୫୨] ଚ ‘‘ଚକ୍ଖୁମନ୍ତୋ ମହାଯସୋ’’ତି ଚ ‘‘ତୁଯ୍ହଂ ପିତା ମହାୱୀର, ପଞ୍ଞୱନ୍ତ ଜୁତିନ୍ଧରା’’ତି [ଅପ। ଥେରୀ ୨।୨।୩୮୯] ଚ ପାଠଈ।

ପଠମାଯୋମ୍ହି କ୍ୱଚି ନ୍ତୁସ୍ସ ଟ ହୋତି, ୱଗ୍ଗୁମୁଦାତୀରିଯା ପନ ଭିକ୍ଖୂ ୱଣ୍ଣୱା ହୋନ୍ତି [ପାରା। ୧୯୪], ଏଥ ତୁମ୍ହେ ଆୱୁସୋ ସୀଲୱା ହୋଥ [ଅ। ନି। ୫। ୧୧୪], ଚକ୍ଖୁମା ଅନ୍ଧକା ହୋନ୍ତି, ଯେ ଇତ୍ଥୀନଂ ୱସଂ ଗତା [ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩।୩୬], ସଂସୁଦ୍ଧପଞ୍ଞା କୁସଲା ମୁତିମା ଭୱନ୍ତି [ସୁ। ନି। ୮୮୭ (ସଂସୁଦ୍ଧପଞ୍ଞା କୁସଲା ମୁତୀମା)]।

ଇତି ଗୁଣୱାଦିଗଣରାସି।

ଗଚ୍ଛନ୍ତାଦିଗଣରାସି

୧୨୭।ନ୍ତସ୍ସଂ ସିମ୍ହି[କ। ୧୮୬; ରୂ। ୧୦୭; ନୀ। ୩୮୨-୪; 'ତସ୍ସଂ' (ବହୂସୁ)]।

ସିମ୍ହି ନ୍ତସ୍ସ ଅଂ ହୋତି ୱା। ସିଲୋପୋ।

ଗଚ୍ଛଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ, ଗଚ୍ଛନ୍ତା, ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ, ଭୋ ଗଚ୍ଛ, ଭୋ ଗଚ୍ଛା, ଭୋ ଗଚ୍ଛଂ, ଭୋନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତା, ଭୋନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ, ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତେ, ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ, ଗଚ୍ଛତା, ଗଚ୍ଛନ୍ତେହି, ଗଚ୍ଛନ୍ତେଭି, ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ, ଗଚ୍ଛତୋ, ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ, ଗଚ୍ଛତଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ମା, ଗଚ୍ଛନ୍ତମ୍ହା, ଗଚ୍ଛନ୍ତା, ଗଚ୍ଛତା, ଗଚ୍ଛନ୍ତେହି, ଗଚ୍ଛନ୍ତେଭି, ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ, ଗଚ୍ଛତୋ, ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ, ଗଚ୍ଛତଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ମିଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତମ୍ହି, ଗଚ୍ଛତି, ଗଚ୍ଛନ୍ତେ, ଗଚ୍ଛନ୍ତେସୁ।

ଏୱଂ କରଂ, କୁବ୍ବଂ, ଚରଂ, ଚୱଂ, ଜଯଂ, ଜହଂ, ଜାନଂ, ଜିରଂ, ଦଦଂ, ଦହଂ, ଜୁହଂ, ସୁଣଂ, ପଚଂ, ସରଂ, ଭୁଞ୍ଜଂ, ମୁଞ୍ଚଂ, ସଯଂ, ସରଂ, ହରଂ, ତିଟ୍ଠଂ, ଭୱିସ୍ସଂ, କରିସ୍ସଂ, ଗମିସ୍ସଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱିସେସୱିଧାନମୁଚ୍ଚତେ।

'ନ୍ତସ୍ସ ଚ ଟ ୱଂସେ'ତି ଅଂ, ସେସୁ ନ୍ତସ୍ସ ଟୱଂ, ଯଂ ଯଞ୍ହି ରାଜ ଭଜତି, ସନ୍ତଂ ୱା ଯଦି ୱା ଅସଂ। ସୀଲୱନ୍ତଂ ୱିସୀଲଂ ୱା, ୱସଂ ତସ୍ସେୱ ଗଚ୍ଛତି [ଜା। ୧।୧୫।୧୮୧]। କିଚ୍ଚାନୁକୁବ୍ବସ୍ସ କରେଯ୍ୟ କିଚ୍ଚଂ [ଜା। ୧।୨।୧୪୫] – ଅନୁକୁବ୍ବସ୍ସାତି ପୁନ କରୋନ୍ତସ୍ସ।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ପଠମାଯୋମ୍ହି ଚ ସୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ନ୍ତସ୍ସ ଅଂ ହୋତି, ଅପି ନୁ ତୁମ୍ହେ ଏକନ୍ତସୁଖଂ ଲୋକଂ ଜାନଂ ପସ୍ସଂ ୱିହରଥ [ଦୀ। ନି। ୧।୪୨୫], କସଂ ଖେତ୍ତଂ ବୀଜଂ ୱପଂ, ଧନଂ ୱିନ୍ଦନ୍ତି ମାଣୱା [ଥେରୀଗା। ୧୧୨], ଭରନ୍ତି ମାତାପିତରୋ, ପୁବ୍ବେ କତମନୁସ୍ସରଂ [ଅ। ନି। ୫।୩୯]।

୧୨୮।ମହନ୍ତାରହନ୍ତାନଂ ଟା ୱା[ନୀ। ୩୮୭, ୭୧୨]।

ସିମ୍ହି ଏତେସଂ ନ୍ତସ୍ସ ଟା ହୋତି ୱା।

ମହା , ମହଂ, ମହନ୍ତୋ, ମହନ୍ତା, ମହନ୍ତୋ, ଭୋ ମହ, ଭୋ ମହା, ଭୋ ମହଂ, ଭୋନ୍ତୋ ମହନ୍ତା, ଭୋନ୍ତୋ ମହନ୍ତୋ, ମହନ୍ତଂ।

'ନ୍ତସ୍ସ ଚ ଟ ୱଂସେ'ତି ଅଂମ୍ହି ନ୍ତସ୍ସ ଟୱଂ, ''ସୁମହଂ ପୁରଂ, ପରିକ୍ଖିପିସ୍ସ''ନ୍ତି [ଜା। ୨।୨୨।୭୯୨] ପାଠଇ-ସୁଟ୍ଠୁ ମହନ୍ତଂ ବାରାଣସିପୁରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସମଂ।

ଅରହା ତିଟ୍ଠତି। 'ନ୍ତସ୍ସଂ ସିମ୍ହୀ'ତି ସିମ୍ହି ନ୍ତସ୍ସ ଅଂ, ଅରହଂ ସୁଗତୋ ଲୋକେ [ସଂ। ନି। ୧।୧୬୧], ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ [ପାରା। ୧], ଅରହନ୍ତା, ଅରହନ୍ତୋ, ଅରହନ୍ତଂ, ଅରହନ୍ତେ, ଅରହନ୍ତେନ, ଅରହତା, ଅରହନ୍ତେହି, ଅରହନ୍ତେଭି, ଅରହନ୍ତସ୍ସ, ଅରହତୋ, ଅରହନ୍ତାନଂ, ଅରହତଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ବ୍ରହ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଚ ନ୍ତସ୍ସ ଟା ହୋତି ସିମ୍ହି, ବ୍ରହା, ବ୍ରହନ୍ତୋ, ବ୍ରହନ୍ତା, ବ୍ରହନ୍ତୋ, ବ୍ରହନ୍ତଂ, ବ୍ରହନ୍ତେ ଇଚ୍ଚାଦି।

''ସା ପରିସା ମହା ହୋତି, ସା ସେନା ଦିସ୍ସତେ ମହା''ତି [ଜା। ୨।୨୨।୭୭୧] ଚ ''ମହା ଭନ୍ତେ ଭୂମିଚାଲୋ''ତି [ଅ। ନି। ୮।୭୦] ଚ ''ମହା ତେ ଉପାସକ ପରିଚ୍ଚାଗୋ''ତି [ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୪।୧୩।ଅକିତ୍ତିଜାତକୱଣ୍ଣନା] ଚ ''ମହା ମେ ଭଯମାଗତ''ନ୍ତି ଚ ''ବାରାଣସିରଜ୍ଜଂ ନାମ ମହା''ତି [ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।ମହାସୀଲୱଜାତକୱଣ୍ଣନା] ଚ ''ମହାସ୍ସ ହୋନ୍ତି ପରିୱାରା ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା, ମହାସ୍ସ ହୋନ୍ତି ପରିୱାରା ଭିକ୍ଖୂ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ''ତି [ଦୀ। ନି। ୩।୨୦୪] ଚ ''ମହା ୱହନ୍ତି ଦୁଦ୍ଦିଟ୍ଠିଂ, ସଙ୍କପ୍ପା ରାଗନିସ୍ସିତା''ତି ଚ ପାଠଇ। ଅତ୍ର ମହାସଦ୍ଦୋ ନିପାତପଟିରୂପକୋପି ସିଯା।

୧୨୯। ଭୂତୋ।

ଭୂଧାତୁସିଦ୍ଧତୋ ନ୍ତସ୍ସ ଅଂ ହୋତି ସିମ୍ହି ସୁଦ୍ଧେ ନିଚ୍ଚଂ, ଉପପଦେ ଅନିଚ୍ଚଂ।

ଭୱଂ ତିଟ୍ଠତି, ସମ୍ଭଭିଂ ଅନୁଭୱଂ, ଅନୁଭୱନ୍ତୋ, ତଣ୍ହଂ ଅଭିଭୱଂ, ଅଭିଭୱନ୍ତୋ, ଦୁକ୍ଖଂ ପରିଭୱଂ, ପରିଭୱନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠତି, ଭୱନ୍ତା, ଭୱନ୍ତୋ, ହେ ଭୱନ୍ତ, ହେ ଭୱନ୍ତା, ହେ ଭୱନ୍ତୋ, ହେ ଭୱ, ହେ ଭୱା, ହେ ଭୱଂ। ''କଚ୍ଚି ଭୱଂ ଅଭିରମସି ଅରଞ୍ଞେ''ତି [ଜା। ୨।୧୮।୧୮] ପାଠଇ।

ହେ ଭୱନ୍ତା, ହେ ଭୱନ୍ତୋ, ଭୱନ୍ତଂ, ଭୱନ୍ତେ, ଭୱନ୍ତେନ, ଭୱତା, ଭୱନ୍ତେହି, ଭୱନ୍ତେଭି, ଭୱନ୍ତସ୍ସ, ଭୱତୋ, ଭୱନ୍ତାନଂ, ଭୱତଂ, ଭୱନ୍ତସ୍ମା, ଭୱନ୍ତମ୍ହା, ଭୱନ୍ତା, ଭୱତା, ଭୱନ୍ତେହି, ଭୱନ୍ତେଭି, ଭୱନ୍ତସ୍ସ, ଭୱତୋ, ଭୱନ୍ତାନଂ, ଭୱତଂ, ଭୱନ୍ତସ୍ମିଂ, ଭୱନ୍ତମ୍ହି, ଭୱତି, ଭୱନ୍ତେ, ଭୱନ୍ତେସୁ।

୧୩୦। ଭୱତୋ ୱା ଭୋନ୍ତୋ ଗୟୋନାସେ[କ। ୨୪୩; ରୂ। ୮, ୧୧୦; ନୀ। ୪୮୪]।

ଗ, ୟୋ, ନା, ସେସୁ ଭୱନ୍ତସ୍ସ ଭୋନ୍ତୋ ହୋତି ୱା। ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ଅଂ, ହି, ନଂ, ସ୍ମାଦୀସୁ ଚ।

ଭୋନ୍ତା, ଭୋନ୍ତୋ, ହେ ଭୋନ୍ତ, ହେ ଭୋନ୍ତା, ହେ ଭୋନ୍ତୋ, ଭୋନ୍ତଂ, ଭୋନ୍ତେ, ଭୋନ୍ତେନ, ଭୋତା, ଭୋନ୍ତେହି, ଭୋନ୍ତେଭି, ଭୋନ୍ତସ୍ସ, ଭୋତୋ, ଭୋନ୍ତାନଂ, ଭୋତଂ, ଭୋନ୍ତସ୍ମା, ଭୋନ୍ତମ୍ହା, ଭୋନ୍ତା, ଭୋତା, ଭୋନ୍ତେହି, ଭୋନ୍ତେଭି, ଭୋନ୍ତସ୍ସ, ଭୋତୋ, ଭୋନ୍ତାନଂ, ଭୋତଂ, ଭୋନ୍ତସ୍ମିଂ, ଭୋନ୍ତମ୍ହି, ଭୋତି, ଭୋନ୍ତେ, ଭୋନ୍ତେସୁ।

ଭୋ, ଭନ୍ତେତି ଦ୍ୱେ ୱୁଦ୍ଧିଅନ୍ତେ ସିଦ୍ଧା ଆମନ୍ତନନ୍ତେ ନିପାତା ଏୱ, ତେହି ପରଂ ଗ, ୟୋନଂ ଲୋପୋ, ଇତୋ ଭୋ ସୁଗତିଂ ଗଚ୍ଛ [ଇତିୱୁ। ୮୩], ଉମ୍ମୁଜ୍ଜଭୋ ପୁଥୁସିଲେ, କୁତୋ ନୁ ଆଗଚ୍ଛଥ ଭୋ ତୟୋ ଜନା [ଜା। ୧।୯।୮୭], ପସ୍ସଥ ଭୋ ଇମଂ କୁଲପୁତ୍ତଂ, ଏହି ଭନ୍ତେ ଖମାପେହି, ସୋ ତେ ଭିକ୍ଖୁ ଖମାପେସି ''ଖମଥ ଭନ୍ତେ''ତି। ତଥା ଭଦ୍ଦନ୍ତେ, ଭଦ୍ଦନ୍ତାତି ଦ୍ୱେ ''ତୁମ୍ହଂ ଭଦ୍ଦଂ ହୋତୁ , ତୁମ୍ହାକଂ ଭଦ୍ଦଂ ହୋତୂ''ତି ଅତ୍ଥେ ସିଦ୍ଧା ଆମନ୍ତନନିପାତାୱ, ''ଭଦ୍ଦନ୍ତେ''ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ [ସଂ। ନି। ୧।୨୪୯], ତଂ ୱୋ ୱଦାମି ଭଦ୍ଦନ୍ତେ, ଯାୱନ୍ତେତ୍ଥ ସମାଗତା [ଜା। ୧।୭।୧୦୮]। ଭଦନ୍ତ, ଭଦନ୍ତସଦ୍ଦା ପନ ପୁରିସାଦିଗଣିକା ଏୱ।

ସନ୍ତସଦ୍ଦୋ ପନ ସପ୍ପୁରିସେ ୱିଜ୍ଜମାନେ ସମାନେ ଚ ପୱତ୍ତୋ ଇଧ ଲବ୍ଭତି। ସମେତି ଅସତା ଅସଂ [ଜା। ୧।୨।୧୬]। ସଂ, ସନ୍ତୋ, ସନ୍ତା, ସନ୍ତୋ, ଭୋସନ୍ତ, ଭୋସନ୍ତା, ଭୋସ, ଭୋ ସା, ଭୋ ସଂ ୱା, ଭୋନ୍ତୋ ସନ୍ତା, ଭୋନ୍ତୋ ସନ୍ତୋ। ଯଂ ଯଞ୍ହି ରାଜ ଭଜତି, ସନ୍ତଂ ୱା ଯଦି ୱା ଅସଂ [ଜା। ୧।୧୫।୧୮୦]। ସନ୍ତେ, ସନ୍ତେନ, ସତା।

୧୩୧। ସତୋ ସବ୍ଭ ଭେ[କ। ୧୮୫; ରୂ। ୧୧୨; ନୀ। ୩୭୮]।

ଭେ ପରେ ସନ୍ତସ୍ସ ସବଆଦେସୋ ହୋତି ୱା।

ସନ୍ତେହି, ସନ୍ତେଭି, ସବ୍ଭି, ସନ୍ତସ୍ସ, ସତୋ, ସନ୍ତାନଂ, ସତଂ, ସନ୍ତସ୍ମା, ସନ୍ତମ୍ହା, ସନ୍ତା, ସତା, ସନ୍ତେହି, ସନ୍ତେଭି, ସବ୍ଭି, ସନ୍ତସ୍ସ, ସତୋ, ସନ୍ତାନଂ, ସତଂ, ସନ୍ତସ୍ମିଂ, ସନ୍ତମ୍ହି, ସତି, ସନ୍ତେ, ସନ୍ତେସୁ। ସନ୍ତୋ ସପ୍ପୁରିସା ଲୋକେ, ଦୂରେସନ୍ତୋ ପକାସେନ୍ତି [ଧ। ପ। ୩୦୪], ଚତ୍ତାରୋ ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ [ଅ। ନି। ୪।୮୫], ପହୁସନ୍ତୋ ନ ଭରତି [ସୁ। ନି। ୯୧]।

ଖେଦେ ନିରୋଧେ ଚ ପୱତ୍ତୋ ସନ୍ତୋ ପୁରିସାଦିଗଣାଦିକୋ, ଦୀଘଂ ସନ୍ତସ୍ସ ଯୋଜନଂ [ଧ। ପ। ୬୧], ସନ୍ତା ହୋନ୍ତି ସମିତା ନିରୁଦ୍ଧା ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ଗଚ୍ଛନ୍ତାଦିଗଣରାସି।

ରାଜାଦିଯୁୱାଦିଗଣରାସି

୧୩୨। ରାଜାଦିଯୁୱାଦୀହା[କ। ୧୮୯; ରୂ। ୧୧୩; ନୀ। ୩୯୦-୧]।

ରାଜାଦୀହି ୟୁୱାଦୀହି ଚ ସିସ୍ସ ଆ ହୋତି।

ରାଜା ଗଛତି।

୧୩୩।ୟୋନମାନୋ[କା। ୧୯୦; ରୂ। ୧୧୪; ନୀ। ୩୯୨]।

ରାଜାଦୀହି ୟୁୱାଦୀହି ଚ ୟୋନଂ ଆନୋ ହୋତି ୱା।

ରାଜାନୋ।

ୱାତି କିଂ? ଚତୁରୋ ଚ ମହାରାଜା।

ଭୋ ରାଜ, ଭୋ ରାଜା, ଭୋନ୍ତୋ ରାଜାନୋ।

୧୩୪।ୱଂମ୍ହାନଙ[କା। ୧୮୮; ରୂ। ୧୧୫; ନୀ। ୩୯୩]।

ରାଜାଦୀନଂ ୟୁୱାଦୀନଞ୍ଚ ଆନଙ ହୋତି ୱା ଅଂମ୍ହି।

ରାଜାନଂ, ରାଜଂ, ରାଜାନୋ, ଚତୁରୋ ଚ ମହାରାଜେ [ପୋ। ୱା। ୧୧]।

୧୩୫।ନାସ୍ମାସୁ ରଞ୍ଞା[କା। ୧୩୭, ୨୭୦; ରୂ। ୧୧୬, ୧୨୦; ନୀ। ୩୧୬, ୫୪୨]।

ନା, ସ୍ମାସୁ ରାଜସ୍ସ ରଞ୍ଞା ହୋତି ୱା।

ରଞ୍ଞା, ରାଜେନ।

୧୩୬।ରାଜସ୍ସି ନାମ୍ହି[ନୀ। ୩୧୬]।

ନାମ୍ହି ରାଜସ୍ସ ଇ ହୋତି।

ରାଜିନା।

୧୩୭।ସୁନଂହିସ୍ସୁ[କା। ୧୬୯; ରୂ। ୧୧୭; ନୀ। ୩୫୭]।

ସୁ , ନଂ, ହିସୁ ରାଜସ୍ସ ଉହୋତି ୱା।

ରାଜୂହି, ରାଜୂଭି, ରାଜେହି, ରାଜେଭି।

୧୩୮।ରଞ୍ଞୋରଞ୍ଞସ୍ସରାଜିନୋ ସେ[କା। ୧୩୯; ରୂ। ୧୧୮; ନୀ। ୩୧୪]।

ସେପରେ ସୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ରାଜସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ, ରଞ୍ଞସ୍ସ, ରାଜିନୋ ହୋନ୍ତି ୱା।

ରଞ୍ଞୋ, ରଞ୍ଞସ୍ସ, ରାଜିନୋ।

ୱାତି କିଂ? ରାଜସ୍ସ।

ରାଜୂନଂ, ରାଜାନଂ।

୧୩୯।ରାଜସ୍ସ ରଞ୍ଞଂ[କା। ୧୩୬; ରୂ। ୧୧୯; ନୀ। ୩୧୫]।

ନଂମ୍ହି ରାଜସ୍ସ ରଞ୍ଞଂ ହୋତି ୱା।

ରଞ୍ଞଂ, ରାଜସ୍ମା, ରାଜମ୍ହା, ରଞ୍ଞା, ରାଜୂହି, ରାଜୂଭି, ରାଜେହି, ରାଜେଭି, ରଞ୍ଞୋ, ରଞ୍ଞସ୍ସ, ରାଜିନୋ, ରାଜସ୍ସ ୱା, ରାଜୂନଂ, ରାଜାନଂ, ରଞ୍ଞଂ।

୧୪୦।ସ୍ମିଂମ୍ହି ରଞ୍ଞେରାଜିନି[କା। ୧୩୮; ରୂ। ୧୨୧; ନୀ। ୩୧୭]।

ସ୍ମିଂମ୍ହି ସୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ରାଜସ୍ସ ରଞ୍ଞେ, ରାଜିନି ହୋନ୍ତି ୱା।

ରଞ୍ଞେ, ରାଜିନି, ରାଜସ୍ମିଂ, ରାଜମ୍ହି, ରାଜୂସୁ, ରାଜେସୁ।

୧୪୧।ସମାସେ ୱା।

ସମାସଟ୍ଠାନେ ସବ୍ବେ ତେ ଆଦେସା ୱିକପ୍ପେନ ହୋନ୍ତି।

ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜା [ଦୀ। ନି। ୨।୩୩୬], ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋ [ଅ। ନି। ୩।୩୭], ଦେୱରାଜାନଂ, ଦେୱରାଜଂ, ଦେୱରାଜାନୋ, ଦେୱରାଜେ, ଚତ୍ତାରୋ ଚ ମହାରାଜେ , ମଣିମ୍ହି ପସ୍ସ ନିମ୍ମିତଂ [ଜା। ୨।୨୨।୧୩୯୪], କାସିରଞ୍ଞା, କାସିରାଜେନ, ଦେୱରାଜୂହି, ଦେୱରାଜେହି, କାସିରଞ୍ଞୋ, କାସିରାଜସ୍ସ, ଦେୱରାଜୂନଂ, ଦେୱରାଜାନଂ...ପେ... କାସିରଞ୍ଞେ, କାସିରାଜେ, ଦେୱରାଜୂସୁ, ଦେୱରାଜେସୁ।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ରାଜତୋ ଯୋନଂ ଇନୋ ହୋତି, ‘‘ସମନ୍ତପାସାଦିକା ନାମ, ସୋଳସାସିଂସୁ ରାଜିନୋ, ଏକୂନତିଂସେ କପ୍ପମ୍ହି, ଇତୋ ସୋଳସରାଜିନୋ [ଅପ। ଥେର ୧।୧୨।୫୪-୫୫ (ଏକୂନତିଂସକପ୍ପମ୍ହି, ଇତୋ ସୋଳସରାଜାନୋ)], କୁସରାଜଂ ମହବ୍ବଲଂ [ଜା। ୨।୨୦। ୬୭], ସାଲରାଜଂୱ ପୁପ୍ଫିତଂ [ଅପ। ଥେର ୧।୪୨।୮୬], ଉଳୁରାଜଂୱ ସୋଭିତଂ, ଚତୁରୋ ଚ ମହାରାଜେ [ପେ। ୱ। ୧୧], ୟୁଧଞ୍ଚୟୋ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ, ସବ୍ବଦତ୍ତେନ ରାଜିନା [ଜା। ୧।୧୧।୮୧], ତଦା ଅଦାସି ମଂ ତାତୋ, ବିମ୍ବିସାରସ୍ସ ରାଜିନୋ [ଅପ। ଥେରୀ। ୨।୨।୩୨୬], ନିକ୍ଖମନ୍ତେ ମହାରାଜେ, ପଥୱୀ ସମ୍ପକମ୍ପଥ’’ ଇଚ୍ଚାଦୀନି ପାଠଇପଦାନି।

ବ୍ରହ୍ମା, ବ୍ରହ୍ମାନୋ, ଭୋ ବ୍ରହ୍ମ, ଭୋ ବ୍ରହ୍ମା। ‘ଘବ୍ରହ୍ମାଦିତ୍ୱେ’ତି ଗସ୍ସ ଏତ୍ତଂ, ଭୋ ବ୍ରହ୍ମେ, ଭୋନ୍ତୋ ବ୍ରହ୍ମାନୋ, ବ୍ରହ୍ମାନଂ, ବ୍ରହ୍ମଂ, ବ୍ରହ୍ମାନୋ।

୧୪୨।ନାମ୍ହି[କା। ୧୯୮; ରୂ। ୧୨୩; ନୀ। ୪୧୦]।

ନାମ୍ହି ବ୍ରହ୍ମସ୍ସ ଉହୋତି ୱା।

ବ୍ରହ୍ମୁନା, ବ୍ରହ୍ମେନ, ବ୍ରହ୍ମେହି, ବ୍ରହ୍ମେଭି।

୧୪୩।ବ୍ରହ୍ମସ୍ସୁ ୱା[କା। ୧୯୮; ରୂ। ୧୨୩; ନୀ। ୪୧୦]।

ସ, ନଂସୁ ବ୍ରହ୍ମସ୍ସ ଉ ହୋତି ୱା।

୧୪୪।ଝଲା ସସ୍ସ ନୋ[କା। ୧୧୭; ରୂ। ୧୨୪; ନୀ। ୨୯୨]।

ଝ, ଲତୋ ସସ୍ସ ନୋ ହୋତି।

ବ୍ରହ୍ମୁନୋ, ବ୍ରହ୍ମସ୍ସ, ବ୍ରହ୍ମୂନଂ, ବ୍ରହ୍ମାନଂ।

୧୪୫।ସ୍ମାନାୱ ବ୍ରହ୍ମା ଚ[କା। ୨୭୦; ରୂ। ୧୨୦; ନୀ। ୫୪୨]।

ଅତ୍ତା’ତୁମେହି ଚ ବ୍ରହ୍ମତୋ ଚ ସ୍ମାସ୍ସ ନା ୱିଯ ରୂପଂ ହୋତି।

ବ୍ରହ୍ମୁନା, ବ୍ରହ୍ମସ୍ମା, ବ୍ରହ୍ମମ୍ହା, ବ୍ରହ୍ମୁନୋ, ବ୍ରହ୍ମସ୍ସ, ବ୍ରହ୍ମୁନଂ, ବ୍ରହ୍ମାନଂ। ‘କମ୍ମାଦିତୋ’ତି ସୁତ୍ତେନ ସ୍ମିଂନୋ ନି ହୋତି, ବ୍ରହ୍ମସ୍ମିଂ, ବ୍ରହ୍ମମ୍ହି, ବ୍ରହ୍ମନି, ବ୍ରହ୍ମେ, ବ୍ରହ୍ମେସୁ।

ଅତ୍ତା, ଅତ୍ତାନୋ, ଭୋ ଅତ୍ତ, ଭୋ ଅତ୍ତା, ଭୋନ୍ତୋ ଅତ୍ତାନୋ, ଅତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ତଂ, ଅତ୍ତାନୋ। ‘ନାସ୍ମେନୋ’ତି ୱିକପ୍ପେନ ନାସ୍ସ ଏନତ୍ତଂ, ଅତ୍ତନା, ଅତ୍ତେନ।

୧୪୬।ସୁହିସ୍ୱନକ[କା। ୨୧୧; ରୂ। ୧୨୬; ନୀ। ୪୩୯;। ସୁହିସୁନକ (ବହୂସୁ)]।

ସୁ, ହିସୁ ଅତ୍ତା’ତୁମାନଂ ଅନ୍ତୋ ଅନକ ହୋତି।

ଅତ୍ତନେହି, ଅତ୍ତନେଭି, ଅତ୍ତେହି, ଅତ୍ତେଭି।

୧୪୭।ନୋତ୍ତାତୁମା[କା। ୨୧୩; ରୂ। ୧୨୭; ନୀ। ୪୪୦]।

ଅତ୍ତା’ତୁମତୋ ସସ୍ସ ନୋ ହୋତି।

ଅତ୍ତନୋ, ଅତ୍ତସ୍ସ, ଅତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ତସ୍ମା, ଅତ୍ତମ୍ହା, ଅତ୍ତା, ଅତ୍ତନା, ଅତ୍ତନେହି, ଅତ୍ତନେଭି, ଅତ୍ତେହି, ଅତ୍ତେଭି, ଅତ୍ତନୋ, ଅତ୍ତସ୍ସ, ଅତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ତସ୍ମିଂ, ଅତ୍ତମ୍ହି, ଅତ୍ତନି, ଅତ୍ତେ, ଅତ୍ତେସୁ, ଅତ୍ତନେସୁ।

ସମାସେ ପନ ପୁରିସାଦିରୂପଂ ହୋତି, ପହିତୋ ଅତ୍ତା ଏତେନାତି ପହିତତ୍ତୋ, ପହିତତ୍ତା, ପହିତତ୍ତଂ, ପହିତତ୍ତେ, ପହିତତ୍ତେନ, ପହିତତ୍ତେହି, ପହିତତ୍ତେଭି, ପହିତତ୍ତସ୍ସ, ପହିତତ୍ତାନଂ, ପହିତତ୍ତସ୍ମା, ପହିତତ୍ତମ୍ହା, ପହିତତ୍ତା, ପହିତତ୍ତେହି, ପହିତତ୍ତେଭି, ପହିତତ୍ତସ୍ସ, ପହିତତ୍ତାନଂ, ପହିତତ୍ତସ୍ମିଂ, ପହିତତ୍ତମ୍ହି, ପହିତତ୍ତେ, ପହିତତ୍ତେସୁ।

ଆତୁମା , ଆତୁମାନୋ, ଆତୁମାନଂ, ଆତୁମଂ, ଆତୁମାନୋ, ଆତୁମନା, ଆତୁମେନ, ଆତୁମନେହି, ଆତୁମନେଭି, ଆତୁମନୋ, ଆତୁମସ୍ସ, ଆତୁମାନଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସଖା ତିଟ୍ଠତି।

୧୪୮।ଆଯୋ ନୋ ଚ ସଖା[କା। ୧୯୧; ରୂ। ୧୩୦; ନୀ। ୩୯୪]।

ସଖତୋ ଯୋନଂ ଆଯୋ ଚ ନୋ ଚ ହୋନ୍ତି ୱା ଆନୋ ଚ।

ସଖାନୋ, ସଖାଯୋ।

୧୪୯।ନୋନାସେସ୍ୱି[କା। ୧୯୪; ରୂ। ୧୩୧; ନୀ। ୪୦୭]।

ନୋ, ନା, ସେସୁ ସଖନ୍ତସ୍ସ ଇ ହୋତି ୱା।

ସଖିନୋ।

ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ଉପଚଯମ୍ହି ଇତ୍ତଂ, ‘‘ସଖିତ୍ତଂ କରେଯ୍ୟ, ସଖିତ୍ତଂ ନ କରେଯ୍ୟା’’ତି [ଥେରଗା। ୧୦୧୭ (ସଖିତଂ)] ପାଠଈ।

୧୫୦।ଯୋସ୍ୱଂହିସ୍ମାନଂସ୍ୱାରଙ୍ଗ[କା। ୧୯୫-୬; ରୂ। ୧୩୩-୪; ନୀ। ୪୦୮-୯; ଯୋସ୍ୱଂହିସୁଚାରଙ୍ଗ (ବହୂସୁ)]।

ଯୋସୁ ଅଂ, ହି, ସ୍ମା, ନଂସୁ ସଖନ୍ତସ୍ସ ଆରଙ ହୋତି। ‘ଟୋଟେ ୱା’ତି ସୁତ୍ତେନ ଆରାଦେସତୋ ଯୋନଂ କମେନ ଟୋ, ଟେ ହୋନ୍ତି।

ସଖାରୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ‘ଘବ୍ରହ୍ମାଦିତ୍ୱେ’ତି ଗସ୍ସ ୱିକପ୍ପେନ ଏତ୍ତଂ, ଭୋ ସଖ, ଭୋ ସଖା, ଭୋ ସଖେ, ହରେ ସଖା କିସ୍ସ ମଂ ଜହାସି [ଜା। ୧।୬।୯୪]।

‘‘ସଖି, ସଖୀତି ଦ୍ୱଯଂ ଇତ୍ଥିଯଂ ସିଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଭୋନ୍ତୋ ସଖାନୋ, ଭୋନ୍ତୋ ସଖାଯୋ, ଭୋନ୍ତୋ ସଖିନୋ, ଭୋନ୍ତୋ ସଖାରୋ, ସଖାନଂ, ସଖାରଂ, ସଖଂ, ସଖାନୋ, ସଖାଯୋ, ସଖିନୋ, ସଖାରେ, ସଖାରୋ, ସଖିନା, ସଖାରେନ, ସଖେନ, ସଖାରେହି, ସଖାରେଭି, ସଖେହି, ସଖେଭି, ସଖିସ୍ସ, ସଖିନୋ, ସଖାରାନଂ, ସଖାନଂ।

୧୫୧।ସ୍ମାନଂସୁ ୱା[କ। ୧୯୪, ୧୭୦; ରୂ। ୧୨୦, ୧୩୧; ନୀ। ୪୦୭, ୫୪୨]।

ସ୍ମା, ନଂସୁ ସଖନ୍ତସ୍ସ ଇ ହୋତି ୱା।

ସଖୀନଂ, ସଖିସ୍ମା, ସଖିମ୍ହା, ସଖା, ସଖିନା, ସଖାରସ୍ମା, ସଖାରମ୍ହା, ସଖାରା, ସଖାରେହି, ସଖାରେଭି, ସଖେହି, ସଖେଭି, ସଖିସ୍ସ, ସଖିନୋ, ସଖାରାନଂ, ସଖାନଂ, ସଖୀନଂ।

୧୫୨।ଟେ ସ୍ମିଂନୋ[କ। ୧୯୨; ରୂ। ୧୩୫]।

ସଖତୋ ସ୍ମିଂନୋ ଟେ ହୋତି। ନିଚ୍ଚତ୍ଥମିଦଂ ସୁତ୍ତଂ।

ସଖେ, ସଖାରେସୁ, ସଖେସୁ। ‘‘ନେତାଦିସା ସଖା ହୋନ୍ତି, ଲବ୍ଭା ମେ ଜୀୱତୋ ସଖା’’ତି [ଜା। ୧।୭।୯] ପାଠଇ। ପୁରିସାଦିନଯେନ ଯୋନଂ ୱିଧି।

ସମାସେ ପନ ସବ୍ବଂ ପୁରିସାଦିରୂପଂ ଲବ୍ଭତି, ‘‘ସଙ୍ଗମିତ୍ତୋ ସଙ୍ଗସଖୋ, ପାପମିତ୍ତୋ ପାପସଖୋ’’ତି [ଦୀ। ନି। ୩।୨୫୩] ଚ ପାଠଇ। ପାପସଖୋ, ପାପସଖା, ପାପସଖଂ, ପାପସଖେ, ପାପସଖେନ, ପାପସଖେହି, ପାପସଖେଭି…ପେ… ପାପସଖସ୍ମିଂ, ପାପସଖମ୍ହି, ପାପସଖେ, ପାପସଖେସୁ।

ଯୁୱା ଗଚ୍ଛତି।

୧୫୩।ଯୋନଂନୋନେ ୱା[କ। ୧୫୫, ୧୫୭; ରୂ। ୧୩୭, ୧୪୦; ନୀ। ୩୩୫, ୩୪୩]।

ଯୁୱ, ପୁମାଦୀହି ପଠମା, ଦୁତିଯାଯୋନଂ କମେନ ନୋ, ନେ ହୋନ୍ତି ୱା।

୧୫୪।ନୋନାନେସ୍ୱା[କ। ୧୫୭; ରୂ। ୧୪୦; ନୀ। ୩୪୩]।

ନୋ, ନା, ନେସୁ ଯୁୱାଦୀନଂ ଅନ୍ତୋ ଆ ହୋତି ୱା।

ଯୁୱାନୋ, ଯୁୱାନା, ଯୁୱା, ହେ ଯୁୱ, ହେ ଯୁୱା, ହେ ଯୁୱାନୋ, ହେ ଯୁୱା ୱା, ଯୁୱାନଂ, ଯୁୱଂ, ଯୁୱାନେ, ଯୁୱେ, ଯୁୱେନ, ଯୁୱାନା।

୧୫୫।ଯୁୱାଦୀନଂ ସୁହିସ୍ୱାନଙ[କ। ୧୫୭; ରୂ। ୧୪୦; ନୀ। ୩୩୭-୯, ୩୪୩]।

ଯୁୱ, ପୁମାଦୀନଂ ଅନ୍ତୋ ଆନଙ ହୋତି ୱା ସୁ, ହିସୁ।

ଯୁୱାନେହି, ଯୁୱେହି, ଯୁୱାନେଭି, ଯୁୱେଭି, ଯୁୱସ୍ସ।

୧୫୬।ଯୁୱା ସସ୍ସିନୋ।

ଯୁୱତୋ ସସ୍ସ ଇନୋ ହୋତି ୱା।

ଯୁୱିନୋ, ଯୁୱାନଂ, ଯୁୱସ୍ମା, ଯୁୱମ୍ହା।

୧୫୭।ସ୍ମାସ୍ମିଂନଂ ନାନେ[କ। ୧୫୬-୭-୮; ରୂ। ୧୪୦-୨-୩]।

ଯୁୱ, ପୁମାଦୀହି ସ୍ମା, ସ୍ମିଂନଂ ନା, ନେ ହୋନ୍ତି ୱା। ‘ନୋନାନେସ୍ୱା’ତି ନାମ୍ହି ଆତ୍ତଂ।

ଯୁୱାନା, ଯୁୱାନେହି, ଯୁୱାନେଭି, ଯୁୱେହି, ଯୁୱେଭି, ଯୁୱସ୍ସ, ଯୁୱିନୋ, ଯୁୱାନଂ, ଯୁୱସ୍ମିଂ, ଯୁୱମ୍ହି, ଯୁୱେ, ଯୁୱାନେ, ଯୁୱାନେସୁ, ଯୁୱେସୁ।

ରୂପସିଦ୍ଧିୟଂ ପନ ‘‘ମଘୱ, ଯୁୱାଦୀନମନ୍ତସ୍ସ ଆନାଦେସୋ ହୋତି ୱା ସବ୍ବାସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୂ’’ତି [ରୂ। ୧୪୦; ନୀ। ୩୪୩] ୱୁତ୍ତଂ।

ପୁମା , ପୁମାନୋ, ହେ ପୁମ, ହେ ପୁମା।

୧୫୮।ଗସ୍ସଂ[କ। ୧୫୩; ରୂ। ୧୩୮; ନୀ। ୩୩୩]।

ପୁମତୋ ଗସ୍ସ ଅଂ ହୋତି ୱା।

ହେ ପୁମଂ, ହେ ପୁମାନୋ, ପୁମାନଂ, ପୁମଂ, ପୁମାନେ, ପୁମେ।

୧୫୯।ନାମ୍ହି[କ। ୧୫୯; ରୂ। ୧୩୯; ନୀ। ୩୪୦]।

ନାମ୍ହି ପୁମନ୍ତସ୍ସ ଆ ହୋତି ୱା।

ପୁମାନା, ପୁମେନ।

୧୬୦।ପୁମକମ୍ମଥାମଦ୍ଧାନଂ ୱା ସସ୍ମାସୁ ଚ[କ। ୧୫୭, ୧୫୯; ରୂ। ୧୩୯, ୧୪୦; ନୀ। ୩୩୮, ୧୪୦]।

ନାମ୍ହି ଚ ସ, ସ୍ମାସୁ ଚ ପୁମ, କମ୍ମ, ଥାମଦ୍ଧାନଂ ଅନ୍ତୋ ଉ ହୋତି ୱା।

ପୁମୁନା, ପୁମାନେହି, ପୁମାନେଭି, ପୁମେହି, ପୁମେଭି, ପୁମସ୍ସ, ପୁମୁନୋ, ପୁମାନଂ, ପୁମସ୍ମା, ପୁମମ୍ହା, ପୁମାନା, ପୁମୁନା, ପୁମାନେହି, ପୁମାନେଭି, ପୁମେହି, ପୁମେଭି, ପୁମୁନୋ, ପୁମସ୍ସ, ପୁମାନଂ, ପୁମସ୍ମିଂ, ପୁମମ୍ହି, ପୁମେ।

୧୬୧।ପୁମା[କ। ୧୫୬; ରୂ। ୧୪୨; ନୀ। ୩୩୬]।

ପୁମତୋ ସ୍ମିଂନୋ ନେ ହୋତି ୱା। ‘ନୋନାନେସ୍ୱା’ତି ପୁମନ୍ତସ୍ସ ଆତ୍ତଂ।

ପୁମାନେ।

୧୬୨।ସୁମ୍ହା ଚ[କ। ୧୫୮; ରୂ। ୧୪୩; ନୀ। ୩୩୯]।

ସୁମ୍ହି ପୁମନ୍ତସ୍ସ ଆ ଚ ହୋତି ଆନେ ଚ।

ପୁମାନେସୁ, ପୁମାସୁ, ପୁମେସୁ।

ସି , ଯୋନଂ ପୁରିସାଦିୱିଧି ଚ ହୋତି, ‘‘ଯଥା ବଲାକଯୋନିମ୍ହି, ନ ୱିଜ୍ଜତି ପୁମୋ ସଦା [ଅପ। ଥେର ୧।୧।୫୧୧], ସୋଳସିତ୍ଥିସହସ୍ସାନଂ, ନ ୱିଜ୍ଜତି ପୁମୋ ତଦା [ଚରିଯା ୩।୪୯], ଇତ୍ଥୀ ହୁତ୍ୱା ସ୍ୱଜ୍ଜ ପୁମୋମ୍ହି ଦେୱୋ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୫୪], ଥିଯୋ ତସ୍ସ ପଜାଯନ୍ତି, ନ ପୁମା ଜାଯରେ କୁଲେ’’ତି [ଜା। ୧।୮।୫୪] ପାଠଈ।

ମଘୱସଦ୍ଦୋ ଯୁୱସଦ୍ଦସଦିସୋତି ରୂପସିଦ୍ଧିୟଂ [ରୂ। ୬୬] ୱୁତ୍ତଂ, ଗୁଣୱାଦିଗଣିକୋତି ସଦ୍ଦନୀତିୟଂ [ନୀ। ପଦ। ୨୨୦] ଇଚ୍ଛିତୋ। ଅଘନ୍ତି ଦୁକ୍ଖଂ ପାପଞ୍ଚ ୱୁଚ୍ଚତି, ନ ଅଘଂ ମଘଂ, ସୁଖଂ ପୁଞ୍ଞଞ୍ଚ, ମଘୋ ଇତି ପୁରାଣଂ ନାମଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ମଘୱାତି [ସଂ। ନି। ୧।୨୫୯] ଅତ୍ଥୋ ପାଠଇୟଂ ଦିସ୍ସତି।

ଥାମସଦ୍ଦୋ ପୁରିସାଦିଗଣୋ, ଥାମେନ, ଥାମୁନା, ଥାମସ୍ସ, ଥାମୁନୋ, ଥାମସ୍ମା, ଥାମମ୍ହା, ଥାମା, ଥାମୁନା, ଥାମସ୍ସ, ଥାମୁନୋ। ସେସଂ ପୁରିସସମଂ।

ଅଦ୍ଧା ୱୁଚ୍ଚତି କାଲୋ। ନାଦ୍ଧେକୱଚନେସ୍ୱ-ଦୀଘେନ ଅଦ୍ଧୁନା, ଅଦ୍ଧନା, ଅଦ୍ଧେନ, ଦୀଘସ୍ସ ଅଦ୍ଧୁନୋ, ଅଦ୍ଧୁସ୍ସ, ଅଦ୍ଧସ୍ସ, ଅଦ୍ଧୁନା, ଅଦ୍ଧୁମ୍ହା, ଅଦ୍ଧୁସ୍ମା, ଅଦ୍ଧା, ଅଦ୍ଧମ୍ହା, ଅଦ୍ଧସ୍ମା, ଅଦ୍ଧୁନୋ, ଅଦ୍ଧୁସ୍ସ, ଅଦ୍ଧସ୍ସ, ଅଦ୍ଧନି, ଅଦ୍ଧେ, ଅଦ୍ଧମ୍ହି, ଅଦ୍ଧସ୍ମିନ୍ତି ଟୂଢଅମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେ ଆଗତଂ। ସେସଂ ଯୁୱସଦିସଂ।

ଉପଦ୍ଧୱାଚକୋ ଅଦ୍ଧସଦ୍ଦୋ ଇଧ ନ ଲବ୍ଭତି, ଏକଂସତ୍ଥୱାଚକୋ ଚ ନିପାତୋ ଏୱ। "ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନୋ"ତିଆଦୀସୁ ଅଦ୍ଧାନସଦ୍ଦୋ ପନ ୱିସୁଂ ସିଦ୍ଧୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋୱ।

ମୁଦ୍ଧସଦ୍ଦେ "ମୁଦ୍ଧା ତେ ଫଲତୁ ସତ୍ତଧା, ମୁଦ୍ଧା ମେ ଫଲତୁ ସତ୍ତଧା" ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ [ଜା। ୧।୧୬।୨୯୫; ଧ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ୧।ତିସ୍ସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ] ସିରୋ ୱୁଚ୍ଚତି, "ପବ୍ବତମୁଦ୍ଧନିଟ୍ଠିତୋ" ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ [ଦୀ। ନି। ୨।୭୦] ମତ୍ଥକଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ତଦୁଭୟଂ ଇଧ ଲବ୍ଭତି, ସ୍ମିଂୱଚନେ ମୁଦ୍ଧନୀତି ସିଦ୍ଧଂ, ସେସଂ ଯୁୱସମଂ। ବାଲୱାଚକୋ ପନ ପୁରିସନୟୋ। ହତ୍ଥମୁଟ୍ଠିୱାଚକୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ।

ଅସ୍ମା ୱୁଚ୍ଚତି ପାସାଣୋ, ଉସ୍ମା ୱୁଚ୍ଚତି କାୟଗ୍ଗି, ଭିସ୍ମା ୱୁଚ୍ଚତି ଭୟାନକୋ ମହାକାୟୋ।

ତତ୍ଥ ଅସ୍ମସଦ୍ଦେ "ତଂ ତେ ପଞ୍ଞାୟ ଭିନ୍ଦାମି, ଆମଂ ପକ୍କଂୱ ଅସ୍ମନା [ସୁ। ନି। ୪୪୫], ମା ତ୍ୱଂ ଚନ୍ଦେ ଖଲି ଅସ୍ମନୀ"ତି ପାଠଈ। ସେସଂ ଯୁୱସମଂ। ଉସ୍ମା, ଭିସ୍ମାସଦ୍ଦାପି ଯୁୱସଦିସାତି ୱଦନ୍ତି।

ଟୂଢଅମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେ ମୁଦ୍ଧ, ଗାଣ୍ଡୀୱଧନ୍ୱ, ଅଣିମ, ଲଘିମାଦୟୋ ଚ ଅସ୍ମସଦିସାତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଯତ୍ଥ ସୁତ୍ତୱିଧାନଂ ନ ଦିସ୍ସତି, ତତ୍ଥ ମହାୱୁତ୍ତିନା ୱା ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ୱା ରୂପଂ ୱିଧିୟତି।

ଇତି ରାଜାଦିଯୁୱାଦିଗଣରାସି।

ଅକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଆକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରାସି

'ଗସୀନ'ନ୍ତି ସିଲୋପୋ, ସା ତିଟ୍ଠତି।

'ଏକୱଚନୟୋସ୍ୱଘୋନ'ନ୍ତି ଯୋସୁ ଚ ଏକୱଚନେସୁ ଚ ରସ୍ସୋ, 'ଅତୋ ଯୋନ'ମିଚ୍ଚାଦିନା ୱିଧାନଂ, ସା ତିଟ୍ଠନ୍ତି।

୧୬୩।ସାସ୍ସଂସେ ଚାନଙ୍।

ଅଂ, ସେସୁ ଗେ ଚ ସାସଦ୍ଦସ୍ସ ଆନଙ୍ ହୋତି।

ଭୋ ସାନ, ଭୋନ୍ତୋ ସା, ସଂ, ସାନଂ, ସେ, ସେନ, ସାହି, ସାଭି, ସସ୍ସ, ସାନସ୍ସ, ସାନଂ, ସସ୍ମା, ସମ୍ହା, ସା, ସାହି, ସାଭି, ସସ୍ସ, ସାନସ୍ସ, ସାନଂ, ସସ୍ମିଂ, ସମ୍ହି, ସେ, ସାସୁ।

ଅଥ ୱା 'ସାସ୍ସଂସେ ଚାନଙ'ଇତି ସୁତ୍ତେ ଚସଦ୍ଦୋ ଅୱୁତ୍ତସମୁଚ୍ଚୟତ୍ଥୋପି ହୋତୀତିକତ୍ୱା ସିତୋ ସେସାସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁପି ଆନଙ ହୋତି ୱା, ମହାୱୁତ୍ତିନା ଚ ଆନାଦେସତୋ ଯୋନଂ ଓ।

ସା ଗଚ୍ଛତି, ସାନୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସା ୱା, ହେ ସ, ହେ ସା, ହେ ସାନ, ହେ ସା, ହେ ସାନୋ, ସଂ, ସାନଂ, ସେ, ସାନେ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସଦ୍ଦନୀତିରୂପଂ ୱୁଚ୍ଚତେ –

ସା ତିଟ୍ଠତି, ସା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ସାନୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଭୋ ସା, ଭୋନ୍ତୋ ସା, ସାନୋ, ସାନଂ, ସାନେ, ସାନା, ସାନେହି, ସାନେଭି, ସାସ୍ସ, ସାନଂ, ସାନା, ସାନେହି, ସାନେଭି, ସାସ୍ସ, ସାନଂ, ସାନେ, ସାନେସୂତି [ନୀତି। ପଦ। ୨୧୧]।

ୱଉହା ୱୁଚ୍ଚତି ସଢୋ [ସଙ୍କୋ (ଅମରକୋସ, ୧-୧୪୫ ଗାଥାଯଂ)]।

୧୬୪।ୱଉହା ସନଂନଂ ନୋନାନଂ।

ୱଉହତୋ ସସ୍ସ ନୋ ହୋତି, ନଂୱଚନସ୍ସ ନାନଂ ହୋତି।

ୱଉହାନୋ ଦେତି, ୱଉହାନାନଂ ଦେତି। ସେସଂ ଯୁୱସଦ୍ଦସମଂ।

ସଦ୍ଦନୀତିଯଂ ପନ ନା, ସେସୁ ୱଉହିନା, ୱଉହିନୋତି [ନୀତି। ପଦ। ୨୧୯; (ତତ୍ଥ ନାମ୍ହି ୱଉହାନାତି ଦିସ୍ସତି)] ୱୁତ୍ତଂ।

ଦଢହଧମ୍ମା, ଦଢହଧମ୍ମା, ଦଢହଧମ୍ମାନୋ। ‘‘ସିକ୍ଖିତା ଦଢହଧମ୍ମିନୋ’’ତିପି [ସଂ। ନି। ୧।୨୦୯] ପାଠଇ। ଭୋ ଦଢହଧମ୍ମା, ଭୋନ୍ତୋ ଦଢହଧମ୍ମା, ଦଢହଧମ୍ମାନୋ, ଦଢହଧମ୍ମିନୋ, ଦଢହଧମ୍ମାନଂ, ଦଢହଧମ୍ମାନେ, ଦଢହଧମ୍ମିନା, ଦଢହଧମ୍ମେହି। ସେସଂ ପୁରିସସମଂ। ଏୱଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖଧମ୍ମାତି। ୱିୱଟଚ୍ଛଦସଦ୍ଦେ ପନ ନାମ୍ହି ଇତ୍ତଂ ନତ୍ଥି, ସେସଂ ଦଢହଧମ୍ମସମଂ। ପାଠଇଯଂ ପନ ‘‘ଦଢହଧମ୍ମୋତି ୱିସ୍ସୁତୋ’’ତି [ଜା। ୨।୨୨।୩୦୦] ଚ ‘‘ଲୋକେ ୱିୱଟଚ୍ଛଦୋ’’ତି [ଦୀ। ନି। ୧।୨୫୮] ଚ ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ଏତେ ସଦ୍ଦା ପୁରିସରୂପା ଅକାରନ୍ତାପି ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି।

ୱୁଉସିରା ୱୁଚ୍ଚତି ନୱୱୋରୋପିତକେସୋ, ୱୁଉସିରା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ୱୁଉସିରା, ୱୁଉସିରାନୋ, ୱୁଉସିରାନଂ, ୱୁଉସିରାନେ, ୱୁଉସିରାନା, ୱୁଉସିରାନେହି। ସେସଂ ପୁରିସସମଂ। ପାଠଇଯଂ ପନ ‘‘କାପଟିକୋ ମାଣୱୋ ୱୁଉସିରୋ’’ତିପି [ମ। ନି। ୨।୪୨୬] ଦିସ୍ସତି।

ରହା ୱୁଚ୍ଚତି ପାପଧମ୍ମୋ। ରହା, ରହା, ରହିନୋ, ରହାନଂ, ରହିନେ, ରହିନା, ରହିନେହି, ରହିନେଭି, ରହସ୍ସ, ରହିନୋ, ରହାନଂ…ପେ… ରହାନେ, ରହାନେସୂତି [ନୀତି। ପଦ। ୨୧୬] ସଙ୍ଗଂ ସଦ୍ଦନୀତିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଧ ପନ ମହାୱୁତ୍ତିନା ସିଦ୍ଧଂ।

ଇତି ଆକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରାସି।

ଇକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରାସି

‘ଗସୀନ’ନ୍ତି ଲୋପୋ, ମୁନି ଗଚ୍ଛତି।

୧୬୫।ଲୋପୋ[କ। ୧୧୮; ରୂ। ୧୪୬; ନୀ। ୨୯୩]।

ଝ, ଲତୋ ଯୋନଂ ଲୋପୋ ହୋତି। ‘ଯୋଲୋପନୀସୁ ଦୀଘୋ’ତି ଦୀଘୋ।

ମୁନୀ ଗଚ୍ଛନ୍ତି।

୧୬୬।ଯୋସୁ ଝିସ୍ସ ପୁମେ[କ। ୯୬; ରୂ। ୧୪୮; ନୀ। ୨୫୯]।

ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ ଯୋସୁ ଝସଞ୍ଞସ୍ସ ଇ-କାରସ୍ସ ଟ ହୋତି ୱା।

ମୁନଯୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତି।

ଝିସ୍ସାତି କିଂ? ରତ୍ତିଯୋ, ଦଣ୍ଡିନୋ।

ପୁମେତି କିଂ? ଅଟ୍ଠୀନି।

ଭୋ ମୁନି, 'ଅଯୁନଂ ୱା ଦୀଘୋ'ତି ଦୀଘୋ, ଭୋ ମୁନୀ, ଭୋନ୍ତୋ ମୁନୀ, ଭୋନ୍ତୋ ମୁନୟୋ, ମୁନିଂ, ମୁନୀ, ମୁନୟୋ, ମୁନିନା, ମୁନୀହି, ମୁନୀଭି, ମୁନିସ୍ସ, ମୁନିନୋ, ମୁନୀନଂ, ମୁନିସ୍ମା, ମୁନିମ୍ହା।

୧୬୭।ନାସ୍ମାସ୍ସ[କ। ୨୧୫; ରୂ। ୪୧; ନୀ। ୪୪୨]।

ଝ, ଲତୋ ସ୍ମାସ୍ସ ନା ହୋତି ୱା।

ମୁନିନା, ମୁନୀହି, ମୁନୀଭି, ମୁନିସ୍ସ, ମୁନିନୋ, ମୁନୀନଂ, ମୁନିସ୍ମିଂ, ମୁନିମ୍ହି, ମୁନୀସୁ।

ଇସି ଗଚ୍ଛତି, ଇସୀ, ଇସୟୋ, ଭୋ ଇସି, ଭୋ ଇସୀ, ଭୋନ୍ତୋ ଇସୀ, ଭୋନ୍ତୋ ଇସୟୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅଗ୍ଗି ଜଲତି, ଅଗ୍ଗୀ, ଅଗ୍ଗୟୋ, ଭୋ ଅଗ୍ଗି, ଭୋ ଅଗ୍ଗୀ, ଭୋନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗୀ, ଭୋନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗୟୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଏୱଂ କୁଚ୍ଛି, ମୁଟ୍ଠି, ଗଣ୍ଠି, ମଣି, ପତି, ଅଧିପତି, ଗହପତି, ସେନାପତି, ନରପତି, ଯତି, ଞାତି, ସାତି, ୱତ୍ଥି, ଅତିଥି, ସାରଥି, ବୋନ୍ଦି, ଆଦି, ଉପାଦି, ନିଧି, ୱିଧି, ଓଧି, ବ୍ୟାଧି, ସମାଧି, ଉଦଧି, ଉପଧି, ନିରୁପଧି, ଧନି, ସେନାନି, କପି, ଦୀପି, କିମି, ତିମି, ଅରି, ହରି, ଗିରି, କଲି, ବଲି, ସାଲି, ଅଞ୍ଜଲି, କୱି, ରୱି, ଅସି, ମସି, କେସି, ପେସି, ରାସି, ଅହି, ୱୀହିଇଚ୍ଚାଦୟୋ।

ୱିସେସୱିଧାନମୁଚ୍ଚତେ।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଅକତରସ୍ସେହିପି କେହିଚି ଝସଞ୍ଞେହି ୟୋନଂ ନୋ ହୋତି, "ଛ ମୁନିନୋ ଅଗାରମୁନିନୋ, ଅନଗାରମୁନିନୋ, ସେଖମୁନିନୋ, ଅସେଖମୁନିନୋ, ପଚ୍ଚେକମୁନିନୋ, ମୁନିମୁନିନୋ"ତି [ମହାନି। ୧୪] ଚ "ଞାଣୁପପନ୍ନା ମୁନିନୋ ୱଦନ୍ତୀ"ତି ଚ "ଏକମେକାଯ ଇତ୍ଥିଯା, ଅଟ୍ଠଟ୍ଠ ପତିନୋ ସିଯୁ"ନ୍ତି ଚ [ଜା। ୨।୨୧।୩୪୪] "ପତିନୋ କିରମ୍ହାକଂ ୱିସିଟ୍ଠନାରୀନ" [ୱି। ୱ। ୩୨୩] ନ୍ତି ଚ "ହଂସାଧିପତିନୋ ଇମେ"ତି [ଜା। ୨। ୨୧।୩୮] ଚ ସୁତ୍ତପଦାନି ଦିସ୍ସନ୍ତି।

ଗାଥାସୁ 'ଘବ୍ରହ୍ମାଦିତ୍ୱେ'ତି ମୁନିତୋ ଗସ୍ସ ଏତ୍ତଞ୍ଚ ହୋତି, ପୋରୋହିଚ୍ଚୋ ତୱଂ ମୁନେ [ଅପ। ଥେର ୧।୧।୫୪୦], ଧମ୍ମଦସ୍ସୋ ତୱଂ ମୁନେ [ଅପ। ଥେର ୧।୧।୫୪୦], ଚିରଂ ଜୀୱ ମହାୱୀର, କପ୍ପଂ ତିଟ୍ଠ ମହାମୁନେ [ଅପ। ଥେର ୧।୨।୧୬୮], ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହ ମହାମୁନେ [ଅପ। ଥେର ୧।୪୧। ୮୩]। ତୁଯ୍ହତ୍ଥାଯ ମହାମୁନେତି [ଅପ। ଥେର ୧।୩।୩୪୫]।

ତେହିଯେୱ ଅଂୱଚନସ୍ସ ନଞ୍ଚ ହୋତି, ତମାହୁ ଏକଂ ମୁନିନଂ ଚରନ୍ତଂ [ସୁ। ନି। ୨୧୦], ମୁନିନଂ ମୋନପଥେସୁ ସିକ୍ଖମାନଂ [ଜା। ୧।୮।୪୪], ପିତରଂ ପୁତ୍ତଗିଦ୍ଧିନଂ [ଜା। ୨।୨୨।୨୩୭୭], ସବ୍ବକାମସମିଦ୍ଧିନଂ [ଜା। ୧।୧୩।୧୦୩]।

ଇସିସଦ୍ଦେ ପନ –

୧୬୮।ଟେ ସିସ୍ମିସିସ୍ମା[ଟେ ସିସ୍ସସ୍ମା (ମୂଲପାଠେ)]।

ଇସିମ୍ହା ସିସ୍ସ ଟେ ହୋତି ୱା।

ୟୋ ନୋ'ଜ୍ଜ ୱିନଯେ କଙ୍ଖଂ, ଅତ୍ଥଧମ୍ମୱିଦୂ ଇସେ [ଜା। ୨।୨୨।୧୧୬୪]। 'ଘବ୍ରହ୍ମାଦିତ୍ୱେ'ତି ଗସ୍ସ ଏତ୍ତଞ୍ଚ ହୋତି, ନିସୀଦାହି ମହାଇସେ [ଜା। ୨। ୨୦।୧୧୪], ତ୍ୱଂ ନୋ'ସି ସରଣଂ ଇସେ [ଜା। ୨।୨୨।୧୩୨୬], ପୁଟ୍ଠୋ ଉପଜ୍ଜତଂ ଇସେ [ଜା। ୧।୧୪।୧୦୪]।

୧୬୯।ଦୁତିଯସ୍ସ ୟୋସ୍ସ।

ଇସିମ୍ହା ଦୁତିଯସ୍ସ ୟୋସ୍ସ ଟେ ହୋତି ୱା।

ସମଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ୱନ୍ଦେ, ସମ୍ପନ୍ନଚରଣେ ଇସେ [ଜା। ୧।୧୬।୩୧୪]।

ସମାସେ ପନ ମହେସି ଗଚ୍ଛତି, ମହେସୀ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ମହେସୟୋ, ମହେସିନୋ। ଅଂୱଚନେ ମହେସିନନ୍ତି ସିଜ୍ଝତି। ‘‘ସଙ୍ଗାୟିଂସୁ ମହେସୟୋ [ୱି। ୱ। ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା ପୋ। ୱ। ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା], ୱାନମୁତ୍ତା ମହେସୟୋ’’ତି [ଅଭିଧମ୍ମତ୍ଥସଙ୍ଗହେ ୧୧୩ ପିଟ୍ଠେ] ଚ ‘‘ନ ତଂ ସମ୍ମଗ୍ଗତା ଯଞ୍ଞଂ, ଉପଯନ୍ତି ମହେସିନୋ, ଏତଂ ସମ୍ମଗ୍ଗତା ଯଞ୍ଞଂ, ଉପଯନ୍ତି ମହେସିନୋ [ସଂ। ନି। ୧।୧୨୦], ପହନ୍ତା ମହେସିନୋ କାମେ, ଯେନ ତିଣ୍ଣା ମହେସିନୋ’’ତି ଚ ‘‘ମହେସିଂ ୱିଜିତାୱିନ’’ନ୍ତି [ମ। ନି। ୨।୪୫୯] ଚ ‘‘ସଙ୍ଘଞ୍ଚାପି ମହେସିନଂ, କୁଞ୍ଜରଂୱ ମହେସିନଂ, ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ମହେସିନଂ [ବୁ। ୱଂ। ୯।୧], ଖିପ୍ପଂ ପସ୍ସ ମହେସିନଂ [ଜା। ୨।୧୯।୭୦], କତକିଚ୍ଚଂ ମହେସିନ’’ନ୍ତି [ଜା। ୨।୧୯।୧୦୨] ଚ ସୁତ୍ତପଦାନି ଦିସ୍ସନ୍ତି।

ଅଗ୍ଗିସଦ୍ଦେ –

୧୭୦।ସିସ୍ୱଗ୍ଗିତୋ ନି[କ। ୯୫; ରୂ। ୧୪୫; ନୀ। ୨୫୪; ‘ସିସ୍ୱାଗ୍ଗିତୋ ନି’ (ବହୂସୁ)]।

ଅଗ୍ଗିତୋ ସିସ୍ସ ନି ହୋତି ୱା।

ଅଗ୍ଗି ଜଲତି, ଅଗ୍ଗିନି ଜଲତି, ଅଗ୍ଗୀ ଜଲନ୍ତି, ଅଗ୍ଗୟୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ପାଠଇଯଂ ପନ ‘‘ଅଗ୍ଗି, ଗିନି, ଅଗ୍ଗିନୀ’’ତି ତୟୋ ଅଗ୍ଗିପରିଯାଯା ଦିସ୍ସନ୍ତି – ‘‘ରାଗଗ୍ଗି, ଦୋସଗ୍ଗି, ମୋହଗ୍ଗୀ’’ତି [ଅ। ନି। ୭।୪୬] ଚ ‘‘ଛନ୍ନା କୁଟି ଆହିତୋ ଗିନି, ୱିୱଟା କୁଟି ନିବ୍ବୁତୋ ଗିନି [ସୁ। ନି। ୧୯], ମହାଗିନି ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତୋ [ଥେରଗା। ୭୦୨ (ଥୋକଂ ୱିସଦିସଂ)], ଯସ୍ମା ସୋ ଜାଯତେ ଗିନୀ’’ତି [ଜା। ୧।୧୦।୫୮] ଚ ‘‘ଅଗ୍ଗିନିଂ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତଂ ପୱିସନ୍ତୀ’’ତି [ସୁ। ନି। ୬୭୫] ଚ। ତେସଂ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ରୂପମାଲା ଲବ୍ଭତି।

ସେଟ୍ଠି, ପତି, ଅଧିପତି, ସେନାପତି, ଅତିଥି, ସାରଥିସଦ୍ଦେହି ଚ ଯୋନଂ ନୋ ହୋତି, ଅଂୱଚନସ୍ସ ନଂ ହୋତି ୱା, ସେଟ୍ଠିନୋ, ସେଟ୍ଠିନଂ, ପତିନୋ, ପତିନଂ, ଅଧିପତିନୋ, ଅଧିପତିନଂ, ସେନାପତିନୋ, ସେନାପତିନଂ, ଅତିଥିନୋ, ଅତିଥିନଂ, ସାରଥିନୋ, ସାରଥିନନ୍ତି। ଗହପତୟୋ, ଜାନିପତୟୋ ଇଚ୍ଚାଦୀନି ନିଚ୍ଚରୂପାନି ଦିସ୍ସନ୍ତି।

ଆଦିସଦ୍ଦେ –

‘ରତ୍ଥାଦୀହି ଟୋ ସ୍ମିଂନୋ’ତି ସ୍ମିଂନୋ ଟୋ ହୋତି, ଆଦିସ୍ମିଂ, ଆଦିମ୍ହି, ଆଦୋ, ଗାଥାଦୋ, ପାଦାଦୋ। ‘‘ଆଦିଂ, ଗାଥାଦିଂ, ପାଦାଦିଂ’’ ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ପନ ଆଧାରତ୍ଥେ ଦୁତିଯା ଏୱ ‘‘ଇମଂ ରତ୍ତିଂ, ଇମଂ ଦିୱସଂ, ପୁରିମଂ ଦିସଂ, ପଚ୍ଛିମଂ ଦିସଂ, ତଂ ଖଣଂ, ତଂ ଲୟଂ, ତଂ ମୁହୁତ୍ତଂ’’ ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ୱିଯ।

ଇଦାନି ସମାସେ ଝିସ୍ସ ଟାଦେସାଭାୱୋ ୱୁଚ୍ଚତି।

୧୭୧।ଇତୋଞ୍ଞତ୍ଥେପୁମେ।

ପୁମେ ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥସମାସେ ଇ-କାରମ୍ହା ପଠମା, ଦୁତିଯାଯୋନଂ କମେନ ନୋ, ନେ ହୋନ୍ତି ୱା। ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ଉତ୍ତରପଦତ୍ଥସମାସେପି କ୍ୱଚି ଯୋନଂ ନୋ, ନେ ହୋନ୍ତି।

ପଠମାଯୋମ୍ହି –

ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିନୋ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିନୋ, ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିନୋ, ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିନୋ, ଅସାରେ ସାରମତିନୋ [ଧ। ପ। ୧୧], ନିବ୍ବାନରତିନୋ ଦେୱା, ଯେ ଦେୱା ୱସୱତ୍ତିନୋ [ସଂ। ନି। ୧।୧୬୮], ଅଟ୍ଠେତେ ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ, ଧମ୍ମେ ଧମ୍ମାନୁୱତ୍ତିନୋ [ସଂ। ନି। ୫।୩୪], ସଗ୍ଗଂ ସୁଗତିନୋ ଯନ୍ତି [ଧ। ପ। ୧୨୬], ତୋମରଙ୍କୁସପାଣିନୋ [ଜା। ୨।୨୨।୨୨୩], ଦଣ୍ଡମୁଗ୍ଗରପାଣିନୋ, ଅରିଯୱୁତ୍ତିନୋ, ନିପକା ସନ୍ତୱୁତ୍ତିନୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଦୁତିଯାଯୋମ୍ହି –

ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିନେ, ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିନେ, ଅରିୟଵୁତ୍ତିନେ, ତୋମରଙ୍କୁସପାଣିନେ [ଜା। ୨।୨୨।୧୯୦] ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱାଦ୍ଧେୱ? ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀ ଜନା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀ ଜନେ ପସ୍ସତି।

ଗରୂ ପନ "ତୋମରଙ୍କୁସପାଣଯୋ, ଅଦ୍ଧେ ୱିସାରଦମତଯୋ"ତି [କ। ୨୫୩] ରୂପାନି ଇଧ ଇଚ୍ଛନ୍ତି।

ଅଞ୍ଞତ୍ଥେତି କିଂ? ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଯୋ ଧମ୍ମା, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଯୋ ଧମ୍ମେ।

ପୁମେତି କିଂ? ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିନିଯୋ ଇତ୍ଥିଯୋ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀନି କୁଲାନି।

୧୭୨।ନେ ସ୍ମିଂନୋ କ୍ୱଚି[ନୀ। ୪୫୩]।

ପୁମେ ଅଞ୍ଞତ୍ଥେ ଇତୋ ସ୍ମିଂନୋ କ୍ୱଚି ନେ ହୋତି।

କତଞ୍ଞୁମ୍ହି ଚ ପୋସମ୍ହି, ସୀଲୱନ୍ତେ ଅରିୟଵୁତ୍ତିନେ [ଜା। ୧।୧୦।୭୮]। ସବ୍ବକାମସମିଦ୍ଧିନେ କୁଲେ, ଛତ୍ତପାଣିନେ, ଦଣ୍ଡପାଣିନେ, ତୋମରଙ୍କୁସପାଣିନେ [ଜା। ୨।୨୨।୧୯୦] ଇଚ୍ଚାଦି।

ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ଇତୋପି ସ୍ମିଂନୋ କ୍ୱଚି ନେ ହୋତି, ମାତଙ୍ଗସ୍ମିଂ ଯସସ୍ସିନେ [ଜା। ୨।୧୯।୯୬], ଦେୱୱଣ୍ଣିନେ, ବ୍ରହ୍ମୱଣ୍ଣିନେ, ଅରହନ୍ତମ୍ହି ତାଦିନେ [ଥେରଗା। ୧୧୮୨] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଈକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରାସି

ଈକାରନ୍ତେ 'ସିମ୍ହି ନା'ନପୁଂସକସ୍ସା'ତି ସୁତ୍ତେନ ସିମ୍ହି ରସ୍ସତ୍ତଂ ନତ୍ଥି, 'ଗେ ୱା'ତି ଗେ ପରେ ୱିକପ୍ପେନ ରସ୍ସୋ, ଯୋସୁ ଚ ଅଂ, ନା, ସ, ସ୍ମା, ସ୍ମିଂ ସୁ ଚ 'ଏକୱଚନଯୋସ୍ୱଘୋନ'ନ୍ତି ନିଚ୍ଚଂ ରସ୍ସୋ, ଦଣ୍ଡୀ ଗଚ୍ଛତି। 'ଜନ୍ତୁ ହେତୁ' ଇଚ୍ଚାଦିସୁତ୍ତେନ ୱିକପ୍ପେନ ଯୋନଂ ଲୋପୋ, ଦଣ୍ଡୀ ଗଚ୍ଛନ୍ତି।

ପକ୍ଖେ –

୧୭୩।ଯୋନଂ ନୋନେ ପୁମେ[କ। ୨୨୫; ରୂ। ୧୫୧; ନୀ। ୪୫୨, ୪୫୩]।

ପୁମେ ଝସଞ୍ଞମ୍ହା ଈ-କାରତୋ ପଠମା, ଦୁତିଯାଯୋନଂ କମେନ ନୋ, ନେ ହୋନ୍ତି ୱା।

ଦଣ୍ଡିନୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଭୋଦଣ୍ଡି, ଭୋ ଦଣ୍ଡୀ, ଭୋନ୍ତୋ ଦଣ୍ଡିନୋ, ଦଣ୍ଡିଂ।

୧୭୪।ନଂ ଝୀତୋ[କ। ୨୨୪; ରୂ। ୧୫୩; ନୀ। ୪୫୧]।

ପୁମେ ଝସଞ୍ଞମ୍ହା ଈ-କାରତୋ ଅଂୱଚନସ୍ସ ନଂ ହୋତି ୱା।

ଦଣ୍ଡିନଂ।

୧୭୫।ନୋ ୱା['ନୋ' (ବହୂସୁ)]।

ପୁମେ ଝୀତୋ ଦୁତିଯାଯୋସ୍ସ ନୋ ହୋତି ୱା।

ଦଣ୍ଡୀ , ଦଣ୍ଡିନୋ, ଦଣ୍ଡିନେ, ଦଣ୍ଡିନା, ଦଣ୍ଡୀହି, ଦଣ୍ଡୀଭି, ଦଣ୍ଡିସ୍ସ, ଦଣ୍ଡିନୋ, ଦଣ୍ଡୀନଂ, ଦଣ୍ଡିସ୍ମା, ଦଣ୍ଡିମ୍ହା, ଦଣ୍ଡିନା, ଦଣ୍ଡୀହି, ଦଣ୍ଡୀଭି, ଦଣ୍ଡିସ୍ସ, ଦଣ୍ଡିନୋ,

ଦଣ୍ଡୀନଂ, ଦଣ୍ଡିସ୍ମିଂ, ଦଣ୍ଡିମ୍ହି।

୧୭୬।ସ୍ମିଂନୋ ନିଂ[କ। ୨୨୬; ରୂ। ୧୫୪; ନୀ। ୪୧୬]।

ଝୀତୋ ସ୍ମିଂନୋ ନି ହୋତି ୱା।

ଦଣ୍ଡିନି।

'ନେ ସ୍ମିଂନୋ କ୍ୱଚୀ'ତି ୱିଭଭତ୍ତସୁତ୍ତେନ ସ୍ମିଂନୋ ନେ ଚ ହୋତି, ଦଣ୍ଡିନେ, ଦଣ୍ଡୀସୁ।

ଏୱଂ ଚକ୍କୀ, ପକ୍ଖୀ, ସୁଖୀ, ସିଖୀ, ଚାଗୀ, ଭାଗୀ, ଭୋଗୀ, ଯୋଗୀ, ସଙ୍ଘୀ, ୱାଚୀ, ଧଜୀ, ଭଜୀ, କୁଟ୍ଠୀ, ରଟ୍ଠୀ, ଦାଠୀ, ଞାଣୀ, ପାଣୀ, ଗଣୀ, ଗୁଣୀ, ଚମ୍ମୀ, ଧମ୍ମୀ, ସୀଘଯାଯୀ, ପାପକାରୀ, ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ, ମାଯାୱୀ, ମେଧାୱୀ, ଭୁତ୍ତାୱୀ, ଭଯଦସ୍ସାୱୀ, ଯସସ୍ସୀ, ତେଜସ୍ସୀ, ଛତ୍ତୀ, ପତ୍ତୀ, ଦନ୍ତୀ, ମନ୍ତୀ, ସତ୍ତୁଘାତୀ, ସୀହନାଦୀ, ସାମୀ, ପିଯପ୍ପସଂସୀ। ଅତ୍ଥଦସ୍ସୀ, ଧମ୍ମଦସ୍ସୀ ଇଚ୍ଚାଦଯୋ। ଗାମଣୀ, ସେନାନୀ, ସୁଧୀ ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ପନ ସ୍ମିଂନୋ ନିତ୍ତଂ ନତ୍ଥି।

ୱିସେସୱିଧାନମୁଚ୍ଚତେ।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଯୋସୁ ଝୀ-କାରସ୍ସପି କ୍ୱଚି ଟତ୍ତଂ ହୋତି,

''ହଂସା କୋଞ୍ଚା ମଯୂରା ଚ, ହତ୍ଥଯୋ ପସଦା ମିଗା;

ସବ୍ବେ ସୀହସ୍ସ ଭାଯନ୍ତି, ନତ୍ଥି କାଯସ୍ମିଂ ତୁଲ୍ୟତା [ଜା। ୧।୨।୧୦୩]।

ପୁରିସାଲୂ ଚ ହତ୍ଥଯୋ, ସଞ୍ଞତା ବ୍ରହ୍ମଚାରଯୋ [ଅ। ନି। ୬।୩୭], ଅପଚେ ବ୍ରହ୍ମଚାରଯୋ''ତି ଦିସ୍ସନ୍ତି। ତତ୍ଥ 'ହତ୍ଥଯୋ'ତି ହତ୍ଥିନୋ, 'ପୁରିସାଲୂ'ତି ପୁରିସଲୋଲା ବଲୱାମୁଖଯକ୍ଖିନିଯୋ, 'ବ୍ରହ୍ମଚାରଯୋ'ତି ବ୍ରହ୍ମଚାରିନୋ, 'ଅପଚେ'ତି ପୂଜେଯ୍ୟ।

ସୁସ୍ସପି କ୍ୱଚି ନେସୁ ହୋତି, ସୁସୁଖଂ ୱତ ଜୀୱାମ, ୱେରିନେସୁ ଅୱେରିନୋ [ଧ। ପ। ୧୯୭], ୱେରିନେସୁ ମନୁସ୍ସେସୁ, ୱିହରାମ ଅୱେରିନୋ। ତତ୍ଥ 'ୱେରିନେସୂ'ତି ୱେରୀଚିତ୍ତୱନ୍ତେସୁ।

ସମାସେପି ପଠମାଯୋସ୍ସ ନୋତ୍ତଂ, ଦୁତିଯାଯୋସ୍ସ ନୋତ୍ତଂ ନେତ୍ତଞ୍ଚ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ନୋତ୍ତାନି ପାକଟାନି। ନେତ୍ତଂ ପନ ୱୁଚ୍ଚତେ, ''ଅସ୍ସମଣେ ସମଣମାନିନେ [ଅ। ନି। ୮।୧୦], ନରେ ପାଣାତିପାତିନେ [ଇତିୱୁ। ୯୩], ମଞ୍ଜୁକେ ପିଯଭାଣିନେ [ଜା। ୨।୨୨।୧୭୨୧], ମାଲଧାରିନେ [ଜା। ୨।୨୨।୧୭୨୭], କାସିକୁତ୍ତମଧାରିନେ [ଜା। ୨।୨୨।୧୯୫], ୱଣ୍ଣୱନ୍ତେ ଯସସ୍ସିନେ [ଦୀ। ନି। ୨।୨୮୨], ଚାପହତ୍ଥେ କଲାପିନେ, ଉଭୋ ଭସ୍ସରୱଣ୍ଣିନେ [ଜା। ୨।୨୧।୧୧୧], ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଦେୱୱଣ୍ଣିନେ, ସମୁଦ୍ଦରତି ପାଣିନେ [ଅପ। ଥେରୀ ୨।୩।୧୩୭], ଏୱଂ ଜରା ଚ ମଚ୍ଚୁ ଚ, ଅଧିୱତ୍ତନ୍ତି ପାଣିନେ''ତି [ସଂ। ନି। ୧।୧୩୬] ଦିସ୍ସନ୍ତି। ତତ୍ଥ 'ଭସ୍ସରୱଣ୍ଣିନେ'ତି ପଭସ୍ସରୱଣ୍ଣୱନ୍ତେ। ସ୍ମିଂନୋ ନେତ୍ତେ ପନ ''ମାତଙ୍ଗସ୍ମିଂ ଯସସ୍ସିନେ'' ଇଚ୍ଚାଦୀନି [ଜା। ୨।୧୯।୯୬] ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତାନେୱ।

ଇକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଉକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରାସି

ଭିକ୍ଖ୍ୱାଦିଗଣରାସି

'ଗସୀନ'ନ୍ତି ସିଲୋପୋ, ଭିକ୍ଖୁ। ଯୋନଂ ଲୋପେ ଦୀଘୋ, ଭିକ୍ଖୂ।

ପକ୍ଖେ –

୧୭୭।ଲା ଯୋନଂ ୱୋ ପୁମେ[କ। ୧୧୯; ରୂ। ୧୫୫; ନୀ। ୨୯୪]।

ପୁମେ ଲସଞ୍ଞେହି ଉଓଣ୍ହେହି ଯୋନଂ ୱୋ ହୋତି ୱାତି ଯୋନଂ ୱୋ।

୧୭୮।ୱେୱୋସ୍ୱୁ ଲୁସ୍ସ[କ। ୯୭; ରୂ। ୧୫୬; ନୀ। ୨୬୦]।

ପୁମେ ୱେ, ୱୋସୁ ପରେସୁ ଲସଞ୍ଞସ୍ସ ଉ-କାରସ୍ସ ଟ ହୋତି।

ଭିକ୍ଖୱୋ।

ଲୁସ୍ସାତି କିଂ? ସଯମ୍ଭୁୱୋ।

ଭୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଭୋ ଭିକ୍ଖୂ, ଭୋନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ।

୧୭୯।ପୁମାଲପନେ ୱେୱୋ[କ। ୧୧୬; ରୂ। ୧୫୭; ନୀ। ୨୯୧]।

ପୁମେ ଆଲପନେ ଲସଞ୍ଞମ୍ହା ଉ-କାରତୋ ଯୋସ୍ସ ୱେ, ୱୋ ହୋନ୍ତି ୱା।

ଭୋନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି [ମ। ନି। ୧।୧], ଦେୱକାଯା ଅଭିକ୍କନ୍ତା, ତେ ୱିଜାନାଥ ଭିକ୍ଖୱୋ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୩୪], ଭିକ୍ଖୁଂ, ଭିକ୍ଖୂ, ଭିକ୍ଖୱୋ, ଭିକ୍ଖୁନା। ‘ସୁନଂହିସୂ’ତି ଦୀଘୋ, ଭିକ୍ଖୂହି, ଭିକ୍ଖୂଭି, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୁନୋ, ଭିକ୍ଖୂନଂ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ମା, ଭିକ୍ଖୁମ୍ହା, ଭିକ୍ଖୁନା, ଭିକ୍ଖୂହି, ଭିକ୍ଖୂଭି, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୁନୋ, ଭିକ୍ଖୂନଂ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ମିଂ, ଭିକ୍ଖୁମ୍ହି, ଭିକ୍ଖୂସୁ।

ଏୱଂ ମଙ୍କୁ, ମକ୍ଖୁ, ଉଚ୍ଛୁ, ପଟୁ, ଭାଣୁ, ସେତୁ, କେତୁ, ସତ୍ତୁ, ସିନ୍ଧୁ, ବନ୍ଧୁ, କାରୁ, ନେରୁ, ମେରୁ, ରୁରୁ, ୱେଳୁ ଇଚ୍ଚାଦଯୋ।

ୱିସେସୱିଧାନମୁଚ୍ଚତେ।

ହେତୁ, ଜନ୍ତୁ, କୁରୁସଦ୍ଦେସୁ ‘ଜନ୍ତୁହେତୁ’ ଇଚ୍ଚାଦିସୁତ୍ତେନ ୱିକପ୍ପେନ ଯୋନଂ ଲୋପୋ, ହେତୁ ଧମ୍ମୋ, ହେତୂ ଧମ୍ମା, ଅତୀତେ ହେତୱୋ ପଞ୍ଚ।

୧୮୦।ଯୋମ୍ହି ୱା କ୍ୱଚି[କ। ୯୭; ରୂ। ୧୫୬; ନୀ। ୨୬୦]।

ଯୋସୁ ଲସଞ୍ଞିନୋ ଉ-କାରସ୍ସ କ୍ୱଚି ଟ ହୋତି ୱା।

ଅତୀତେ ହେତଯୋ ପଞ୍ଚ।

ୱାତି କିଂ? ହେତୁଯୋ।

କ୍ୱଚୀତି କିଂ? ଭିକ୍ଖୱୋ।

ଭୋ ହେତୁ, ଭୋ ହେତୂ, ଭୋନ୍ତୋ ହେତୂ, ହେତୱୋ, ହେତଯୋ, ହେତୁଯୋ ୱା, ହେତୁଂ, ହେତୂ, ହେତୱୋ, ହେତଯୋ, ହେତୁଯୋ ୱା। ସେସଂ ଭିକ୍ଖୁସମଂ।

ଜନ୍ତୁ ଗଚ୍ଛତି, ଜନ୍ତୂ, ଜନ୍ତଯୋ, ଜନ୍ତୁଯୋ ୱା।

୧୮୧।ଜନ୍ତାଦିତୋ ନୋ ଚ[କ। ୧୧୯; ରୂ। ୧୫୫; ନୀ। ୨୯୪; ‘ଜନ୍ତ୍ୱାଦିତୋ’ (ବହୂସୁ)]।

ପୁମେ ଜନ୍ତାଦିତୋ ଯୋନଂ ନୋ ଚ ହୋତି ୱୋ ଚ।

ଜନ୍ତୁନୋ, ଜନ୍ତୱୋ, ଭୋଜନ୍ତୁ, ଭୋଜନ୍ତୂ, ଭୋନ୍ତୋ ଜନ୍ତୂ, ଜନ୍ତଯୋ, ଜନ୍ତୁଯୋ, ଜନ୍ତୁନୋ, ଜନ୍ତୱୋ, ଜନ୍ତୁଂ, ଜନ୍ତୂ, ଜନ୍ତଯୋ, ଜନ୍ତୁଯୋ, ଜନ୍ତୁନୋ, ଜନ୍ତୱୋ। ସେସଂ ଭିକ୍ଖୁସମଂ।

କୁରୁ, କୁରୂ, କୁରଯୋ, କୁରୁଯୋ, କୁରୁନୋ, କୁରୱୋତି ସବ୍ବଂ ଜନ୍ତୁସମଂ।

''ଅଜ୍ଝେୱ ତଂ କୁରଯୋ ପାପଯାତୁ [ଜା। ୨।୨୨।୧୬୩୨], ନନ୍ଦନ୍ତି ତଂ କୁରଯୋ ଦସ୍ସନେନ [ଜା। ୨।୨୨।୧୬୪୧], ଅଜ୍ଝେୱ ତଂ କୁରଯୋ ପାପଯାମୀ''ତି [ଜା। ୨।୨୨।୧୬୩୪] ଦିସ୍ସନ୍ତି।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଲତୋପି ଅଂୱଚନସ୍ସ କ୍ୱଚି ନଂ ହୋତି, ''କିମନ୍ଥିନଂ ଭିକ୍ଖୁନଂ ଆହୁ, ଭିକ୍ଖୁନମାହୁ ମଗ୍ଗଦେସିଂ, ଭିକ୍ଖୁନମାହୁ ମଗ୍ଗଜୀୱିଂ, ବୁଦ୍ଧଂ ଆଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁନ''ନ୍ତି ଦିସ୍ସନ୍ତି, ତଥା ''ରୋଗନିଡ୍ଡଂ ପଭଙ୍ଗୁନଂ, ଭୋଗାନଞ୍ଚ ପଭଙ୍ଗୁନଂ [ଧ। ପ। ୧୩୯], ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ୱିରାଗୁନ''ନ୍ତି ଚ। ତତ୍ଥ 'କିମନ୍ଥିନ'ନ୍ତି କିଂସଭାୱଂ, 'ମଗ୍ଗଦେସି'ନ୍ତି ମଗ୍ଗଂ ଦେସେନ୍ତଂ, 'ମଗ୍ଗଜୀୱି'ନ୍ତି ମଗ୍ଗେ ଜୀୱନ୍ତଂ, 'ରୋଗନିଡ୍ଡ'ନ୍ତି ରୋଗାନଂ କୁଲାୱକଭୂତଂ, 'ପଭଙ୍ଗୁନ'ନ୍ତି ପଭିଜ୍ଜନସୀଲଂ, 'ୱିରାଗୁନ'ନ୍ତି ୱିରଜ୍ଜନସୀଲଂ। କତ୍ଥଚି ପଠମନ୍ତମ୍ପି ଦିସ୍ସତି, ତତ୍ଥ ନାଗମୋ।

ଇତି ଭିକ୍ଖାଦିଗଣରାସି।

ସତ୍ଥାଦିଗଣରାସି

ସତ୍ଥାଦିରାସି

୧୮୨।ଲୁପିତାଦୀନମା ସିମ୍ହି[କା। ୨୯୯; ରୂ। ୧୫୮; ନୀ। ୪୧୧]।

ସିମ୍ହି ପରେ ଲୁପଚ୍ଚଯନ୍ତାନଂ ସତ୍ଥୁ, କତ୍ତୁଇଚ୍ଚାଦୀନଂ ପିତାଦୀନଞ୍ଚ ଉ-କାରୋ ଆ ହୋତି। 'ଗସୀନ'ନ୍ତି ଲୋପୋ।

ସତ୍ଥା।

୧୮୩।ଲୁପିତାଦୀନମସେ[କା। ୨୦୦; ରୂ। ୧୫୯; ନୀ। ୪୧୨]।

ସମ୍ହା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱିଭତ୍ତିଗଣେ ପରେ ଲୁ, ପିତାଦୀନଂ ଉ-କାରୋ ଆରଙ ହୋତି।

୧୮୪।ଆରଙସ୍ମା[କା। ୨୦୫; ରୂ। ୧୬୦; ନୀ। ୪୨୧]।

ଆରଙତୋ ଯୋନଂ ଟୋ ହୋତି।

ସତ୍ଥାରୋ।

୧୮୫।ଗେ ଅ ଚ[କା। ୨୪୬; ରୂ। ୭୩; ନୀ। ୪୭୬, ୪୭୮-୯]।

ଗେ ପରେ ଲୁ, ପିତାଦୀନଂ ଉ-କାରୋ ହୋତି ଅ ଚ ଆ ଚ। ଭୋସତ୍ଥ, ଭୋ ସତ୍ଥା, ଭୋନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରୋ, ସତ୍ଥାରଂ।

୧୮୬।ଟୋଟେ ୱା[କା। ୨୦୫; ରୂ। ୨୬୦; ନୀ। ୪୨୧]।

ଆରଙତୋ ଯୋନଂ କମେନ ଟୋ, ଟେ ହୋନ୍ତି ୱା। ଏତ୍ଥ ଚ ୱାସଦ୍ଦୋ ସଖସଦ୍ଦେ ୱିକପ୍ପନତ୍ଥୋ ତତ୍ଥ ୱିଧ୍ୟନ୍ତରସବ୍ଭାୱା। ପୁନ ଟୋଗ୍ଗହଣଂ ଲହୁଭାୱତ୍ଥଂ।

ସତ୍ଥାରୋ, ସତ୍ଥାରେ।

୧୮୭।ଟାନାସ୍ମାନଂ[କା। ୨୦୭, ୨୭୦; ରୂ। ୧୬୧, ୧୨୦; ନୀ। ୪୨, ୫୪୨]।

ଆରଙତୋ ନା, ସ୍ମାନଂ ଟା ହୋତି।

ସତ୍ଥାରା, ସତ୍ଥାରେହି, ସତ୍ଥାରେଭି।

୧୮୮।ଲୋପୋ[କ। ୨୦୩; ରୂ। ୧୬୨; ନୀ। ୪୧୮]।

ଲ୍ତୁ, ପିତାଦୀହି ସଲୋପୋ ହୋତି ୱା।

ସତ୍ଥୁ, ସତ୍ଥୁସ୍ସ, ସତ୍ଥୁନୋ।

୧୮୯।ନଂମ୍ହି ୱା[କ। ୨୦୧; ରୂ। ୧୬୩; ନୀ। ୪୧୬]।

ନଂମ୍ହି ପରେ ଲ୍ତୁ, ପିତାଦୀନଂ ଉ-କାରୋ ଆରଙ ହୋତି ୱା। ଇମେସଂ ମହାନାମ ତିଣ୍ଣଂ ସତ୍ଥାରାନଂ ଏକା ନିଟ୍ଠା ଉଦାହୁ ପୁଥୁ ନିଟ୍ଠାତି [ଅ। ନି। ୩। ୧୨୭]। ସତ୍ଥୂନଂ।

୧୯୦।ଆ[କ। ୨୦୨; ରୂ। ୧୬୪; ନୀ। ୪୧୭]।

ନଂମ୍ହି ପରେ ଲ୍ତୁ, ପିତାଦୀନଂ ଉ-କାରୋ ଆ ହୋତି ୱା।

ସତ୍ଥାନଂ, ସତ୍ଥାରା, ସତ୍ଥାରେହି, ସତ୍ଥାରେଭି, ସତ୍ଥୁ, ସତ୍ଥୁସ୍ସ, ସତ୍ଥୁନୋ, ସତ୍ଥୂନଂ, ସତ୍ଥାରାନଂ, ସତ୍ଥାନଂ।

୧୯୧।ଟି ସ୍ମିଂନୋ[କ। ୨୦୬; ରୂ। ୧୬୫; ନୀ। ୪୨୨]।

ଆରଙତୋ ସ୍ମିଂନୋ ଟି ହୋତି।

୧୯୨।ରସ୍ୱାରଙ[କ। ୨୦୮; ରୂ। ୧୬୬; ନୀ। ୪୨୪]।

ସ୍ମିଂମ୍ହି ପରେ ଆରଙ୍ଗତୋ ରସ୍ସୋ ହୋତି।

ସତ୍ଥରି, ସତ୍ଥାରେସୁ।

ବହୁଲାଧିକାରା ନା, ସ୍ମାସୁ ସତ୍ଥୁନାତି ଚ ସୁମ୍ହି ସତ୍ଥୂସୂତି ଚ ସିଦ୍ଧଂ। ‘‘ଧମ୍ମରାଜେନ ସତ୍ଥୁନା, ପୂଜଂ ଲଭୂତି ଭତ୍ତୁସୂ’’ତି [ଜା। ୨।୨୨।୧୫୧୭] ପାଠଇ। ‘ଭତ୍ତୁସୂ’ତି ସାମୀସୁ, ‘ଭତ୍ତାସୂ’ତିପି ପାଠୋ।

‘ଲ୍ତୁପିତାଦୀନମସେ’ତି ଅସେଗ୍ଗହଣେନ ତୋମ୍ହି ଆରଙ ହୋତି [ନୀ। ୪୧୪], ‘‘ସତ୍ଥାରତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସତ୍ଥାରତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଘଟେନ୍ତୀ’’ତି [ମହାନି। ୨୭] ପାଠଇ।

ଏୱଂ କତ୍ତା, ଭତ୍ତା, ଗନ୍ତା, ଜେତା, ଜନେତା, ଛେତ୍ତା, ଛେଦିତା, ୱିଞ୍ଞାତା, ୱିଞ୍ଞାପେତା, ଉଟ୍ଠାତା, ଉଟ୍ଠାପେତା, ତରିତା, ତାରେତା, ଦାତା, ଦାପେତା, ସନ୍ଧାତା, ସନ୍ଧାପେତା, ନେତା, ନେତ୍ତା, ପୋସେତା, ଭେତ୍ତା, ଯାତା, ୱତ୍ତା, ସେତା, ହନ୍ତା, ସକମନ୍ଧାତା, ମହାମନ୍ଧାତା ଇଚ୍ଚାଦୟୋ।

ୱିସେସୱିଧାନମୁଚ୍ଚତେ।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ୟୋନଂ ଆ ହୋତି, ଅୱିତକ୍କିତା ଗଚ୍ଚୁମୁପୱଜନ୍ତି [ଜା। ୧।୧୩।୧୩୮ (ୱିସଦିସଂ)], ତେ ଭିକ୍ଖୂ ବ୍ରୂହେତା ସୁଞ୍ଞାଗାରାନଂ।

ଅମଚ୍ଚୱାଚୀହି କତ୍ତୁ, ଖତ୍ତୁସଦ୍ଦେହି ଗସ୍ସ ଏତ୍ତଂ, ଉଟ୍ଠେହି କତ୍ତେ ତରମାନୋ [ଜା। ୨।୨୨।୧୬୯୦], ନହି ଭୋ ଖତ୍ତେ ପରୋଲୋକୋ [ଦୀ। ନି। ୨।

୪୦୮]।

ଗେ ପରେ ଆରଙ ଚ ହୋତି, ପୁଚ୍ଛାମ କତ୍ତାର ଅନୋମପଞ୍ଞ, ‘‘କତ୍ତାରଂ ଅନୋମପଞ୍ଞ’’ନ୍ତିପି [ଜା। ୧।୧୦।୨୮] ଯୁଜ୍ଜତି।

ଅଂମ୍ହି ପରେ ପୁବ୍ବସ୍ସରଲୋପୋ ଚ ହୋତି, ଅନୁକମ୍ପକଂ ପାଣସମମ୍ପି ଭତ୍ତୁଂ ଜହନ୍ତି ଇତ୍ଥିୟୋ। ‘‘ସୋ ପତୀତୋ ପମୁତ୍ତେନ, ଭତ୍ତୁନା ଭତ୍ତୁଗାରୱୋ’’ତି [ଜା। ୨।୨୧।୪୮] ଦିଟ୍ଠତ୍ତା କତ୍ତୁନା, ଗନ୍ତୁନା ଇଚ୍ଚାଦୀନିପି ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି।

ନେତ୍ତୁମ୍ହା ସ୍ମିଂନୋ ଏତ୍ତଂ [ନୀ। ୪୩୦], ନେତ୍ତେ ଉଜୁଂ ଗତେ ସତି [ଜା। ୧।୪।୧୩୩], ଏତେ ସଦ୍ଦା ତୀସୁ ଲିଙ୍ଗେସୁ ସମାନରୂପା ହୋନ୍ତି, କତ୍ତା ଇତ୍ଥୀ, କତ୍ତା ପୁରିସୋ, କତ୍ତା କୁଲଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ସତ୍ଥାଦିରାସି।

ପିତାଦିରାସି

ପିତା ଗଚ୍ଛତି।

୧୯୩।ପିତାଦୀନମନତ୍ତାଦୀନଂ[କ। ୨୦୯; ରୂ। ୧୬୮; ନୀ। ୪୨୫; ‘ପିତାଦୀନମନତ୍ଥାଦୀନଂ’ (ବହୂସୁ)]।

ନତ୍ତାଦିୱଜ୍ଜିତାନଂ ପିତାଦୀନଂ ଆରଙକତୋ ରସ୍ସୋ ହୋତି।

ପିତରୋ, ଭୋ ପିତ, ଭୋ ପିତା, ଭୋନ୍ତୋ ପିତରୋ। ପିତରଂ, ପିତୁଂ ୱା। ‘‘ମାତୁଂ ପିତୁଞ୍ଚ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା’’ତି [ଜା। ୨।୨୨।୧୮୫୯] ଦିସ୍ସତି।

ପିତରୋ, ପିତରେ, ପିତରା, ପିତୁନା, ପିତରେହି, ପିତରେଭି, ପିତୂହି, ପିତୂଭି, ପିତୁ, ପିତୁସ୍ସ, ପିତୁନୋ, ପିତୂନଂ, ପିତରାନଂ, ପିତରା, ପିତୁନା, ପିତରେହି, ପିତରେଭି, ପିତୂହି, ପିତୂଭି, ପିତୁ, ପିତୁସ୍ସ, ପିତୁନୋ, ପିତୂନଂ, ପିତରାନଂ, ପିତାନଂ, ପିତୁସ୍ମିଂ, ପିତୁମ୍ହି, ପିତରି, ପିତରେସୁ, ପିତୂସୁ।

ଅନଣୋ ଞାତିନଂ ହୋତି, ଦେୱାନଂ ପିତୁନଞ୍ଚ ସୋ [ଜା। ୨।୨୨।୧୨୬], ମାତାପିତୂନଂ ଅଚ୍ଚୟେନ, ଧମ୍ମଂ ଚର ମହାରାଜ, ମାତାପିତୂସୁ ଖତ୍ତିୟ [ଜା। ୨।୧୭।୩୯]।

ଏୱଂ ଭାତା, ଭାତରୋ, ଜାମାତା, ଜାମାତରୋଇଚ୍ଚାଦି।

ଅନତ୍ତାଦୀନନ୍ତି କିଂ? ନତ୍ତା, ନତ୍ତାରୋ, ନତ୍ତାରଂ, ନତ୍ତାରୋ, ନତ୍ତାରେ ଇଚ୍ଚାଦି। ତଥା ପନତ୍ତୁସଦ୍ଦୋପି।

ମାତୁ , ଧୀତୁ, ଦୁହିତୁସଦ୍ଦା ପନ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗା ଏୱ, ମାତା, ମାତରୋ, ଭୋତି ମାତ, ଭୋତି ମାତା, ଭୋତି ମାତେ ୱା, ‘‘ଅଚ୍ଛରିୟଂ ନନ୍ଦମାତେ, ଅବ୍ଭୁତଂ ନନ୍ଦମାତେ’’ତି [ଅ। ନି। ୭।୫୩] ଦିସ୍ସତି। ‘ଘବ୍ରହ୍ମାଦିତ୍ୱେ’ତି ଗସ୍ସ ଏତ୍ତଂ। ଭୋତିୟୋ ମାତରୋ, ମାତରଂ, ମାତୁଂ, ମାତରୋ, ମାତରେ, ମାତୁୟା, ମାତରା, ମାତରେହି, ମାତରେଭି, ମାତୂହି, ମାତୂଭି, ମାତୁ, ମାତୁସ୍ସ, ମାତୁୟା। ‘‘ମାତୁସ୍ସ ସରତି, ପିତୁସ୍ସ ସରତୀ’’ତି [ରୂ। ୧୬୯; ନୀ। ୧୬୦ ପିଟ୍ଠେ] ସଦ୍ଦେ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ବୁଦ୍ଧମାତୁସ୍ସ ସକ୍କାରଂ, କରୋତୁ ସୁଗତୋରସୋ’’ତି [ଅପ। ଥେରୀ। ୨।୨।୨୫୯] ଚ ଦିସ୍ସତି। ମାତୂନଂ, ମାତାନଂ, ମାତରାନଂ। ପଞ୍ଚମୀରୂପଂ ତତିୟାସମଂ। ଛଟ୍ଠୀରୂପଂ ଚତୁତ୍ଥୀସମଂ। ମାତୁସ୍ମିଂ, ମାତୁମ୍ହି, ମାତରି, ମାତୁୟା, ମାତୁୟଂ, ମାତରେସୁ, ମାତୂସୁ। ଏୱଂ ଧୀତୁ, ଦୁହିତୁସଦ୍ଦା।

ୱିସେସୱିଧିମ୍ହି ଗାଥାସୁ ମହାୱୁତ୍ତିନା ମାତୁ, ପିତୁସଦ୍ଦେହି ନାଦୀନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଏକୱଚନାନଂ ଯା ହୋତି, ସ୍ମିଂନୋ ପନ ୟଞ୍ଚ ହୋତି, ଅନ୍ତଲୋପୋ ଚ। ମତ୍ୟା କତଂ, ମତ୍ୟା ଦେତି, ମତ୍ୟା ଅପେତି, ମତ୍ୟା ଧନଂ, ମତ୍ୟା ଠିତଂ। ମତ୍ୟଂ ଠିତଂ। ଏୱଂ ପେତ୍ୟା କତଂଇଚ୍ଚାଦି, ଇଧ ୱୁଦ୍ଧି।

ଅନୁଞ୍ଞାତୋ ଅହଂ ମତ୍ୟା, ସଞ୍ଚତ୍ତୋ ପିତରା ଅହଂ [ଜା। ୨।୨୨।୨୯]। ମତ୍ୟା ଚ ପେତ୍ୟା ଚ କତଂ ସୁସାଧୁ [ଜା। ୨।୧୮।୬୧], ଅହଞ୍ହି ଜାନାମି ଜନିନ୍ଦ ଏତଂ, ମତ୍ୟା ଚ ପେତ୍ୟା ଚ [ଜା। ୨।୧୮।୫୯], ସଙ୍ଗ ପୁବ୍ବେପି ୱୁତ୍ତମେୱ।

ସତ୍ଥୁ, ପିତାଦୀନଂ ସମାସେ ୱିଧାନଂ ସମାସକଣ୍ଡେ ଆଗମିସ୍ସତି।

ଇତି ପିତାଦିରାସି।

ଇତି ସତ୍ଥାଦିଗଣରାସି।

ଉକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଊକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରାସି

‘ଗସୀନ’ନ୍ତି ଲୋପୋ, ସଯମ୍ଭୂ ଗଚ୍ଛତି। ‘ଲୋପୋ’ତି ଯୋନଂ ଲୋପୋ, ସଯମ୍ଭୂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି।

ପକ୍ଖେ –

‘ଜନ୍ତାଦିତୋ ନୋ ଚା’ତି ଯୋନଂ ୱୋ, ନୋ, ସଯମ୍ଭୁୱୋ, ସଯମ୍ଭୁନୋ।

‘ଗେ ୱା’ତି ଗେ ପରେ ୱିକପ୍ପେନ ରସ୍ସୋ, ଭୋ ସଯମ୍ଭୁ, ଭୋ ସଯମ୍ଭୂ, ଭୋନ୍ତୋ ସଯମ୍ଭୂ, ସଯମ୍ଭୁୱୋ, ସଯମ୍ଭୁନୋ।

‘ଏକୱଚନଯୋସ୍ୱଘୋନ’ନ୍ତି ଅମାଦୀସୁ ଏକୱଚନେସୁ ନିଚ୍ଚଂ ରସ୍ସୋ, ସଯମ୍ଭୁଂ, ଗାଥାଯଂ ‘ସଯମ୍ଭୁନ’ନ୍ତିପି ଯୁଜ୍ଜତି।

ସଯମ୍ଭୂ, ସଯମ୍ଭୁୱୋ, ସଯମ୍ଭୁନୋ। ସଯମ୍ଭୁନା, ସଯମ୍ଭୂହି, ସଯମ୍ଭୂଭି, ସଯମ୍ଭୁସ୍ସ, ସଯମ୍ଭୁନୋ, ସଯମ୍ଭୂନଂ। ସଯମ୍ଭୁସ୍ମା, ସଯମ୍ଭୁମ୍ହା, ସଯମ୍ଭୁନା, ସଯମ୍ଭୂହି, ସଯମ୍ଭୂଭି, ସଯମ୍ଭୁସ୍ସ, ସଯମ୍ଭୁନୋ, ସଯମ୍ଭୂନଂ। ସଯମ୍ଭୁସ୍ମିଂ, ସଯମ୍ଭୁମ୍ହି, ସଯମ୍ଭୂସୁ।

ଏୱଂ ଅଭିଭୂ, ପରାଭିଭୂ, ୱେସ୍ସଭୂ, ଗୋତ୍ରଭୂ, ୱତ୍ରଭୂ ଇଚ୍ଚାଦି। ସେସେସୁ ପନ ଯୋନଂ ନୋ ଏୱ ଲବ୍ଭତି, ଚିତ୍ତସହଭୁନୋ ଧମ୍ମା [ଧ। ସ। ଦୁକମାତିକା ୬୧]।

୧୯୪।କୂତୋ[କ। ୧୧୯; ରୂ। ୧୫୫; ନୀ। ୨୯୪]।

ପୁମେ କୂପଚ୍ଚଯନ୍ତେହି ଯୋନଂ ନୋ ହୋତି ୱା।

ସବ୍ବଞ୍ଞୂ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁନୋ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ।

ୱିଞ୍ଞୂ , ୱେଦଞ୍ଞୂ, ଅତ୍ଥଞ୍ଞୂ, ଧମ୍ମଞ୍ଞୂ, ମତ୍ତଞ୍ଞୂ, ୱିଦୂ। ଇଧ କୂସଦ୍ଦେନ ରୂପଚ୍ଚଯନ୍ତାପି ଗଯ୍ହନ୍ତି, ୱେଦଗୂ, ପାରଗୂ। ତଥା ଭୀରୂ, ପଭଙ୍ଗୂ, ୱିରାଗୁଇଚ୍ଚାଦି ଚ।

ଊକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଓକାରନ୍ତୋ ପନ ଗୋସଦ୍ଦୋ ଏୱ, ସୋ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତୋଯେୱ।

ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗରାସି

ଅକାରନ୍ତନପୁଂସକ ଚିତ୍ତାଦିରାସି

ଅଥ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ ଦୀପିଯତେ। ତଂ ପନ ପଞ୍ଚୱିଧଂ ଅଦନ୍ତଂ, ଇଦନ୍ତଂ ଈଦନ୍ତଂ, ଉଦନ୍ତଂ, ଊଦନ୍ତନ୍ତି।

୧୯୫।ଅଂ ନପୁଂସକେ[କ। ୧୨୫; ରୂ। ୧୯୮; ନୀ। ୩୦୦]।

ନପୁଂସକେ ଅତୋ ସିସ୍ସ ଅଂ ହୋତି।

ଚିତ୍ତଂ।

୧୯୬।ଯୋନଂ ନି[କା। ୨୧୮; ରୂ। ୧୯୬; ନୀ। ୪୪୫]।

ନପୁଂସକେ ଅତୋ ଯୋନଂ ନି ହୋତି। 'ଯୋଲୋପନୀସୂ'ତି ନିମ୍ହି ଦୀଘୋ।

ଚିତ୍ତାନି।

୧୯୭।ନୀନଂ ୱା[କା। ୧୦୭; ରୂ। ୬୯; ନୀ। ୨୭୫; 'ନୀନ ୱା' (ବହୂସୁ)]।

ଅତୋ ନୀନଂ ଟା, ଟେ ହୋନ୍ତି ୱା।

ଚିତ୍ତା, ହେ ଚିତ୍ତ, ହେ ଚିତ୍ତା, ହେ ଚିତ୍ତାନି, ହେ ଚିତ୍ତା ୱା, ଚିତ୍ତଂ, ଚିତ୍ତାନି, ଚିତ୍ତେ, ଚିତ୍ତେନ। ସେସଂ ପୁରିସସମଂ।

ଏୱଂ ଦକଂ, ଉଦକଂ, ସୁଖଂ, ଦୁକ୍ଖଂ, ମୁଖଂ, ଅଙ୍ଗଂ, ଲିଙ୍ଗଂ, ସିଙ୍ଗଂ, ଅଘଂ, ସଙ୍ଖଂ, ନଙ୍ଖଂ, ରଜ୍ଜଂ, ପଜ୍ଜଂ, ଅମ୍ବୁଜଂ, ଧଞ୍ଞଂ, ଥଞ୍ଞଂ, ଅରଞ୍ଞଂ, ପୁଞ୍ଞଂ, କିଲିଟ୍ଟଂ, ପିଟ୍ଠଂ, ଭଣ୍ଡଂ, ତୁଣ୍ଡଂ, ଞାଣଂ, ତାଣଂ, ଲେଣଂ, କରଣଂ, ଚରଣଂ, ଛତ୍ତଂ, ଖେତ୍ତଂ, ନେତ୍ତଂ, ଅମତଂ, ସୋତଂ, ପୀଠଂ, ୱତ୍ଥଂ, ପଦଂ, ଗଦଂ, ଆୟୁଧଂ, କାନନଂ, ଘାନଂ, ଝାନଂ, ଦାନଂ, ଧନଂ, ୱନଂ, ପାପଂ, ଦୁମଂ, ହଦଯଂ, ଚୀରଂ, ଚୀୱରଂ, କୁଲଂ, ମୂଲଂ, ବଲଂ, ମଙ୍ଗଲଂ, ଭିସଂ, ସୀସଂ, ଲୋହଂଇଚ୍ଚାଦଯୋ।

ଇତି ଚିତ୍ତାଦିରାସି।

କମ୍ମାଦିରାସି

କମ୍ମସଦ୍ଦେ –

୧୯୮।ନାସ୍ସେନୋ[କା। ୧୦୩; ରୂ। ୭୯; ନୀ। ୨୭୧]।

କମ୍ମାଦୀହି ନାସ୍ସ ଏନୋ ହୋତି ୱା।

କମ୍ମେନ, କମ୍ମନା।

'ପୁମକମ୍ମଥାମଦ୍ଧାନ'ନ୍ତି ସୁତ୍ତେନ ନା, ସ୍ମାସୁ ଉତ୍ତଂ, କମ୍ମୁନା, କମ୍ମସ୍ସ, କମ୍ମୁନୋ, କମ୍ମସ୍ମା, କମ୍ମମ୍ହା, କମ୍ମନା, କମ୍ମୁନା, କମ୍ମସ୍ସ, କମ୍ମୁନୋ।

୧୯୯।କମ୍ମାଦିତୋ[କା। ୧୯୭; ରୂ। ୧୨୫; ନୀ। ୪୦୪]।

କମ୍ମାଦୀହି ସ୍ମିଂନୋ ନି ହୋତି ୱା।

କମ୍ମସ୍ମିଂ, କମ୍ମମ୍ହି, କମ୍ମନି, କମ୍ମେ। ସେସଂ ଚିତ୍ତସମଂ।

କମ୍ମ ଚମ୍ମ ଘମ୍ମ ଅସ୍ମ ୱେସ୍ମ ଅଦ୍ଧ ମୁଦ୍ଧ ଅହ ବ୍ରହ୍ମ ଅତ୍ତଆତୁମା କମ୍ମାଦି। କମ୍ମନି, ଚମ୍ମନି। ''କିଂ ଛନ୍ଦୋ କିମଧିପ୍ପାଯୋ, ଏକୋ ସମ୍ମସି ଘମ୍ମନୀ''ତି [ଜା। ୧।୧୬।୧] ଚ ''କିଂ ପତ୍ଥଯଂ ମହାବ୍ରହ୍ମେ, ଏକୋ ସମ୍ମସି ଘମ୍ମନୀ''ତି [ଜା। ୧।୧୩।୮୩] ଚ ''ମା ତ୍ୱଂ ଚନ୍ଦେ ଖଲି ଅସ୍ମନୀ''ତି ଚ ''ତମଦ୍ଦସ ମହାବ୍ରହ୍ମା, ନିସିନ୍ନଂ ସମ୍ହି ୱେସ୍ମନୀ''ତି ଚ ଦିସ୍ସନ୍ତି। ଅଦ୍ଧନି , ମୁଦ୍ଧନି, ଅହନି, ବ୍ରହ୍ମନି, ଅତ୍ତନି, ଆତୁମନି, ସବ୍ବମେତଂ ପୁବ୍ବେପି ୱୁତ୍ତମେୱ ଚ। ତତ୍ଥ 'ସମ୍ମସୀ'ତି ଅଚ୍ଛସି, 'ଘମ୍ମନୀ'ତି ଗିମ୍ହକାଲେ ଆତପେ ୱା, 'ଅସ୍ମନୀ'ତି ପାସାଣେ, 'ୱେସ୍ମନୀ'ତି ଘରେ।

ଇତି କଞ୍ଞାଦିରାସି।

୨୦୦।ଅଂ ନପୁଂସକେ[କ। ୧୨୫; ରୂ। ୧୯୮; ନୀ। ୩୦୦; 'ଅଂଙଂ ନପୁଂସକେ' (ବହୂସୁ)?]।

ନପୁଂସକେ ସିମ୍ହି କ୍ରୁସ୍ସ ଅଂ ହୋତି ୱା। ସିଲୋପୋ।

ଗୁଣୱଂ କୁଲଂ।

ପକ୍ଖେ –

ସିମ୍ହି ମହାୱୁତ୍ତିନା କ୍ରୁସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଅ ହୋତି, ତତୋ ସିସ୍ସ ଅଂ ହୋତି, ଗୁଣୱନ୍ତଂ କୁଲଂ।

'ଯ୍ୱାଦୋ କ୍ରୁସ୍ସା'ତି ଯ୍ୱାଦୀସୁ କ୍ରୁସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ତଂ, ଗୁଣୱନ୍ତାନି, ଗୁଣୱନ୍ତା, ହେ ଗୁଣୱ, ହେ ଗୁଣୱା, ହେ ଗୁଣୱନ୍ତାନି, ହେ ଗୁଣୱନ୍ତା, ଗୁଣୱଂ, ଗୁଣୱନ୍ତଂ, ଗୁଣୱନ୍ତାନି, ଗୁଣୱନ୍ତେ, ଗୁଣୱନ୍ତେନ, ଗୁଣୱତା କୁଲେନ। ସଙ୍ଗଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସମଂ।

ସତିମଂ କୁଲଂ, ସତିମନ୍ତଂ କୁଲଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଗଚ୍ଛଂ କୁଲଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ କୁଲଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତାନି କୁଲାନି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ଅକାରନ୍ତନପୁଂସକରାସି।

ଇକାରନ୍ତନପୁଂସକରାସି

ଅଟ୍ଠି ତିଟ୍ଠତି, ଅଟ୍ଠୀ ତିଟ୍ଠନ୍ତି।

୨୦୧।ଝଲା ୱା[କ। ୨୧୭; ରୂ। ୧୯୯; ନୀ। ୪୪୪]।

ନପୁଂସକେ ଝ, ଲତୋ ଯୋନଂ ନି ହୋତି ୱା। 'ଯୋଲୋପନୀସୂ'ତି ଦୀଘୋ।

ଅଟ୍ଠୀନି , ହେ ଅଟ୍ଠି, ହେ ଅଟ୍ଠୀ, ହେ ଅଟ୍ଠୀନି, ହେ ଅଟ୍ଠୀ ୱା, ଅଟ୍ଠିଂ, ଅଟ୍ଠିନଂ, ଅଟ୍ଠୀନି, ଅଟ୍ଠୀ, ଅଟ୍ଠିନା, ଅଟ୍ଠୀହି, ଅଟ୍ଠୀଭି। ସେସଂ ମୁନିସମଂ।

ସମାସେପି ସଞ୍ଞାଦିଟ୍ଠି କୁଲଂ, ସଞ୍ଞାଦିଟ୍ଠୀନି କୁଲାନି ଇଚ୍ଚାଦି, ଯୋନଂ ନୋ, ନେ ନତ୍ଥି।

ସ୍ମିଂମ୍ହି ସଞ୍ଞାଦିଟ୍ଠିସ୍ମିଂ, ସଞ୍ଞାଦିଟ୍ଠିମ୍ହି, ସଞ୍ଞାଦିଟ୍ଠିନି, ସଞ୍ଞାଦିଟ୍ଠିନେ କୁଲେ, ଅରିୟୱୁତ୍ତିନେ କୁଲେ ଇତି ୱତ୍ତଙ୍ଗଂ।

ଏୱଂ ଅକ୍ଖି, ଅଚ୍ଛି, ସତ୍ଥି, ଦଧି, ୱାରି ଇଚ୍ଚାଦୟୋ।

ଇତି ଇକାରନ୍ତନପୁଂସକରାସି।

ଈକାରନ୍ତନପୁଂସକରାସି

ଈକାରନ୍ତେ 'ଏକୱଚନଯୋସ୍ୱଘୋନ'ନ୍ତି ସୁତ୍ତେନ ସିମ୍ହି ରସ୍ସୋ, ଦଣ୍ଡି କୁଲଂ, ଦଣ୍ଡୀନି କୁଲାନି, ଯୋନଂ ଲୋପେ ଦଣ୍ଡୀ।

'ଗେ ୱା'ତି ରସ୍ସୋ, ହେ ଦଣ୍ଡି, ହେ ଦଣ୍ଡୀ ୱା, ହେ ଦଣ୍ଡୀନି, ହେ ଦଣ୍ଡୀ, ଦଣ୍ଡିଂ, ଦଣ୍ଡିନଂ, ଦଣ୍ଡୀନି, ଦଣ୍ଡୀ, ଦଣ୍ଡିନା, ଦଣ୍ଡୀହି, ଦଣ୍ଡୀଭି। ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସମଂ।

ସମାସେପି ସୀଘଯାୟି ଚିତ୍ତଂ, ସୀଘଯାୟୀନି, ସୀଘଯାୟୀ, ହେ ସୀଘଯାୟି, ହେ ସୀଘଯାୟୀ ୱା, ହେ ସୀଘଯାୟୀନି, ହେ ସୀଘଯାୟୀ, ସୀଘଯାୟିଂ,

ସୀଘଯାୟିନଂ, ସୀଘଯାଯୀନି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଏୱଂ ସୁଖକାରି ଦାନଂ, ଚକ୍କୀ, ପକ୍ଖୀ, ସୁଖୀ, ସିଖୀ ଇଚ୍ଚାଦଯୋ କୁଲସମ୍ବନ୍ଧିନୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବା।

ଇତି ଇକାରନ୍ତନପୁଂସକରାସି।

ଉକାରନ୍ତନପୁଂସକରାସି

ଆଯୁ ତିଟ୍ଠତି, 'ଝଲା ୱା'ତି ଯୋନଂ ନିଚ୍ଚେ ଲୋପେ ଚ ଦୀଘୋ, ଆଯୂନି, ଆଯୂ, ହେ ଆଯୁ, ହେ ଆଯୂ, ହେ ଆଯୂନି, ହେ ଆଯୂ, ଆଯୁଂ, ଆଯୁନଂ, ଆଯୂନି, ଆଯୂ। ସେସଂ ଭିକ୍ଖୁସମଂ।

ଆଯୁସଦ୍ଦୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେପି ୱତ୍ତତି, ''ପୁନରାଯୁ ଚ ମେ ଲଦ୍ଧୋ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୬୯], ଆଯୁଞ୍ଚ ୱୋ କୀୱତକୋ ନୁ ସମ୍ମ [ଜା। ୧।୧୫।୨୦୫], ଆଯୁ ନୁ ଖୀଣୋ ମରଣଞ୍ଚ ସନ୍ତିକେ, ନ ଚାଯୁ ଖୀଣୋ ମରଣଞ୍ଚ ଦୂରେ''ତି ପାଠଇପଦାନି।

ଏୱଂ ଚକ୍ଖୁ, ହିଙ୍ଗୁ, ସିଙ୍ଗୁ, ଜତୁ, ୱତ୍ଥୁ, ମତ୍ଥୁ, ମଧୁ, ଧନୁ, ତିପୁ, ଦାରୁ, ୱସୁ, ଅସ୍ସୁ ଇଚ୍ଚାଦଯୋ।

୨୦୨।ଅମ୍ବାଦୀହି[କ। ୨୧୭; ରୂ। ୧୯୯; ନୀ। ୪୪୪; 'ଅମ୍ବାଦୀହି' (ବହୂସୁ)]।

ଅମ୍ବୁ, ପଂସୁଇଚ୍ଚାଦୀହି ସ୍ମିଂନୋ ନି ହୋତି ୱା।

ଫଲଂ ପତତି ଅମ୍ବୁନି, ପୁପ୍ଫଂ ଯଥା ପଂସୁନି ଆତପେ ଗତଂ। ସେସଂ ଆଯୁସମଂ। ଚିତ୍ତଗୁ, ୱହଗୁ, ଦିଗୁ ଇଚ୍ଚାଦଯୋପି ଉକାରନ୍ତପକତିକା ଏୱାତି।

ଇତି ଉକାରନ୍ତନପୁଂସକରାସି।

ଊକାରନ୍ତନପୁଂସକରାସି

ସିମ୍ହି ରସ୍ସୋ, ଗୋତ୍ରଭୁ ଞାଣଂ, ଗୋତ୍ରଭୂନି, ଗୋତ୍ରଭୂ, ହେ ଗୋତ୍ରଭୁ, ହେ ଗୋତ୍ରଭୂ, ହେ ଗୋତ୍ରଭୂନି, ହେଗୋତ୍ରଭୂ, ଗୋତ୍ରଭୁଂ, ଗୋତ୍ରଭୁନଂ, ଗୋତ୍ରଭୂନି, ଗୋତ୍ରଭୂ। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସମଂ। ଏୱଂ ସଯମ୍ଭୁ ଞାଣଂ, ଅଭିଭୁ ଝାନଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ଊକାରନ୍ତନପୁଂସକରାସି।

ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ସବ୍ବାଦିରାସି

ଅଥ ସବ୍ବନାମାନି ଦୀପିଯନ୍ତେ।

ସବ୍ବ, କତର, କତମ, ଉଭଯ, ଇତର, ଅଞ୍ଞ, ଅଞ୍ଞତର, ଅଞ୍ଞତମ, ପୁବ୍ବ, ପର, ଅପର, ଦକ୍ଖିଣ, ଉତ୍ତର, ଅଧର, ଯ, ତ, ତ୍ଯ, ଏତ, ଇମ, ଅମୁ, କିଂ, ଏକ, ଉଭ, ଦ୍ୱି,ତି, ଚତୁ, ତୁମ୍ହ, ଅମ୍ହ ଇମାନି ଅଟ୍ଠୱୀସତି ସବ୍ବନାମାନି ନାମ। ସବ୍ବେସଂ ଲିଙ୍ଗାନଂ ସାଧାରଣାନି ନାମାନି ସବ୍ବନାମାନି।

ତତ୍ଥ ସବ୍ବସଦ୍ଦୋ ସକଲତ୍ଥୋ।

କତର, କତମସଦ୍ଦା ପୁଚ୍ଛନତ୍ଥା।

ଉଭଯସଦ୍ଦୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅୱଯୱାନଂ ସମୁଦାଯତ୍ଥୋ।

ଇତରସଦ୍ଦୋ ଏକତୋ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ପଟିଯୋଗୀୱଚନୋ।

ଅଞ୍ଞସଦ୍ଦୋ ଯଥାଧିଗତମ୍ହା ଅପରୱଚନୋ।

ଅଞ୍ଞତର, ଅଞ୍ଞତମସଦ୍ଦା ଅନିଯମତ୍ଥା।

ପୁବ୍ବାଦଯୋ ସଦ୍ଦା ଦିସା, କାଲାଦିୱୱତ୍ଥାନୱଚନା।

ଯସଦ୍ଦୋ ଅନିଯମତ୍ଥୱଚନୋ।

ତ, ତ୍ଯସଦ୍ଦା ପରମ୍ମୁଖେ ଦୂରୱଚନା।

ଏତସଦ୍ଦୋ ପରମ୍ମୁଖେ ସମୀପୱଚନୋ, ସମ୍ମୁଖେ ଦୂରୱଚନୋ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ''ଏତେତି ଚକ୍ଖୁପଥଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଦୂରଗତେ ସନ୍ଧାଯାହା''ତି [ଜା। ଅଟ୍ଠ ୪।୧୫।୧୦୪] ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ତସଦ୍ଦତ୍ଥେପି ୱତ୍ତତି।

ଇମସଦ୍ଦୋ ସମ୍ମୁଖେ ସମୀପୱଚନୋ।

ଅମୁସଦ୍ଦୋ ଦୂରୱଚନୋ। ସମୀପ, ଦୂରତା ଚ ପରିକପ୍ପବୁଦ୍ଧିୱସେନାପି ହୋତି।

କିଂସଦ୍ଦୋ ପୁଚ୍ଛନତ୍ଥୋ।

ଏକସଦ୍ଦୋ ସଙ୍ଖ୍ୟତ୍ଥୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥୋ ଚ।

ଉଭସଦ୍ଦୋ ଦ୍ୱିସଦ୍ଦପରିଯାଯୋ।

ତତ୍ଥ ତ୍ଯସଦ୍ଦୋପି ବହୁଲଂ ଦିସ୍ସତି। ଖିଡ୍ଡା ପଣିହିତା ତ୍ୟାସୁ, ରତି ତ୍ୟାସୁ ପତିଟ୍ଠିତା, ବୀଜାନି ତ୍ୟାସୁ ରୁହନ୍ତି [ଜା। ୨।୨୧।୧୨୦], କଥଂ ନୁ ୱିସ୍ସସେ ତ୍ୟମ୍ହି [ଜା। ୧।୧୬।୨୮୮], ଅଥ ୱିସ୍ସସତେ ତ୍ୟମ୍ହିଇଚ୍ଚାଦି [ଜା। ୨।୨୨।୧୪୬୪]।

'ଇତ୍ଥିଯମତ୍ୱା'ତି ଆପଚ୍ଚଯୋ, ଘସଞ୍ଞୋ, ସିଲୋପୋ, ସବ୍ବା ଇତ୍ଥୀ, ସବ୍ବା, ସବ୍ବାଯୋ, ହେ ସବ୍ବେ, ହେ ସବ୍ବା, ହେ ସବ୍ବାଯୋ, ସବ୍ବଂ, ସବ୍ବା, ସବ୍ବାଯୋ, ସବ୍ବାଯ, ସବ୍ବାହି, ସବ୍ବାଭି, ସବ୍ବାଯ।

୨୦୩।ଘପାସସ୍ସ ସ୍ମା ୱା[କ। ୧୬୯, ୬୨; ରୂ। ୨୦୪, ୨୦୬; ନୀ। ୩୬୫, ୨୦୯]।

ଘ, ପସଞ୍ଞେହି ସବ୍ବନାମେହି ସସ୍ସ ସ୍ମା ହୋତି ୱା।

୨୦୪।ଘୋସ୍ସଂସ୍ସାସ୍ସାଯଂତିଂସୁ[କ। ୬୬; ରୂ। ୨୦୫; ନୀ। ୨୧୩]।

ସ୍ମାଦୀସୁ ଘୋ ରସ୍ସୋ ହୋତି।

ସବ୍ବସ୍ସା।

୨୦୫।ସଂସାନଂ[କ। ୧୬୮; ରୂ। ୨୦୩; ନୀ। ୩୫୩, ୩୬୮]।

ସବ୍ବାଦୀହି ନଂୱଚନସ୍ସ ସଂ, ସାନଂ ହୋନ୍ତି।

ସବ୍ବାସଂ, ସବ୍ବାସାନଂ, ସବ୍ବାଯ, ସବ୍ବାହି, ସବ୍ବାଭି, ସବ୍ବାଯ, ସବ୍ବସ୍ସା, ସବ୍ବାସଂ, ସବ୍ବାସାନଂ, ସବ୍ବାଯ, ସବ୍ବାଯଂ।

୨୦୬।ସ୍ମିଂନୋ ସ୍ସଂ[କ। ୧୭୯, ୬୨; ରୂ। ୨୦୪, ୨୦୬; ନୀ। ୩୬୫, ୨୦୯]।

ସଵାଦୀହି ସ୍ମିଂନୋ ସ୍ସଂ ହୋତି ଵା।

ସଵସ୍ସଂ, ସଵାସୁ।

ସଦ୍ଦନୀତିୟଂ ନା, ସ୍ମା, ସ୍ମିଂନମ୍ପି ସ୍ସାଦେସୋ ଵୁତ୍ତୋ [ନୀ। ୩୬୬]। ‘‘ତସ୍ସା କୁମାରିକାୟ ସଦ୍ଧିଂ [ପାରା। ୪୪୩], କସ୍ସାହଂ କେନ ହାୟାମୀ’’ତି [ପାରା। ୨୯୦] ପାଠଈ। ଇଧ ପନ ସୁତ୍ତଵିଭତ୍ତେନ ସାଧିୟତି। ସଵସ୍ସା କତଂ, ସଵସ୍ସା ଅପେତି, ସଵସ୍ସା ଠିତଂ।

ସଵୋ ପୁରିସୋ।

୨୦୭।ୟୋନମେଟ[କ। ୧୬୪; ରୂ। ୨୦୦; ନୀ। ୩୪୭]।

ଅକାରନ୍ତେହି ସଵାଦୀହି ୟୋନଂ ଏଟ ହୋତି।

ସଵେ ପୁରିସା।

ଅତୋତ୍ତେଵ? ସଵା ଇତ୍ଥିୟୋ, ଅମୂ ପୁରିସା।

ହେ ସଵ, ହେ ସଵା, ହେ ସଵେ, ସଵଂ, ସଵେ, ସଵେନ।

୨୦୮।ସଵାଦୀନଂ ନଂମ୍ହି ଚ[କ। ୧୦୨; ରୂ। ୨୦୨; ନୀ। ୨୭୦]।

ନଂମ୍ହି ଚ ସୁ, ହିସୁ ଚ ସଵାଦୀନଂ ଅସ୍ସ ଏ ହୋତି।

ସଵେହି, ସଵେଭି, ସଵସ୍ସ, ସଵେସଂ, ସଵେସାନଂ, ସଵସ୍ମା, ସଵମ୍ହା, ସଵେହି, ସଵେଭି, ସଵସ୍ସ, ସଵେସଂ, ସଵେସାନଂ, ସଵସ୍ମିଂ, ସଵମ୍ହି, ସଵେସୁ।

ଚୂଳଅନିରୁତ୍ତିୟଂ ପନ ସ୍ମା, ସ୍ମିଂନଂ ଆ, ଏଓଂ ଵୁତ୍ତଂ, ସଵା ଅପେତି, ସଵେ ପତିଟ୍ଠିତନ୍ତି। ‘‘ସଵା ଚ ସଓତି, ସଵଥା ସଓତୀ’’ତି ଚ ‘‘ତ୍ୟାହଂ ମନ୍ତେ ପରତ୍ଥଦ୍ଧୋ’’ତି [ଜା। ୨।୨୨।୮୩୫] ଚ ପାଠଈ। ତତ୍ଥ ‘ତ୍ୟାହ’ନ୍ତି ତେ+ଅହଂ, ତସ୍ମିଂ ମନ୍ତେତି ଅତ୍ଥୋ।

ସଵନାମେହି ଚତୁତ୍ଥିୟା ଆୟାଦେସୋପି ଦିସ୍ସତି, ‘‘ୟାୟ ନୋ ଅନୁକମ୍ପାୟ, ଅମ୍ହେ ପଵାଜୟୀ ମୁନି। ସୋ ନୋ ଅତ୍ଥୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ’’ତି [ଥେରଗା। ୧୭୬] ଚ ‘‘ୟାୟେଓ ଖୋ ପନତ୍ଥାୟ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାଥ, ତମେଓ ଅତ୍ଥଂ ସାଧୁକଂ ମନସି କରେୟ୍ୟାଥା’’ତି ଚ [ଦୀ। ନି। ୧।୨୬୩] ‘‘ନେଓ ମୟ୍ହଂ ଅୟଂ ନାଗୋ, ଅଲଂ ଦୁକ୍ଖାୟ କାୟତୀ’’ତି [ଜା। ୨।୨୨।୮୭୦] ଚ ପାଠଈ।

ସଵଂ ଚିତ୍ତଂ।

୨୦୯।ସଵାଦୀହି।

ସଵାଦୀହି ନିସ୍ସ ଟା ନ ହୋତି।

ସଵାନି, ସଵଂ, ସଵାନି। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସମଂ।

ବହୁଲାଧିକାରା କ୍ୱଚି ନିସ୍ସ ଟା, ଟେପି ହୋନ୍ତି। ପାଠଈୟଂ ପନ ନିସ୍ସ ଟା, ଟେପି ଦିସ୍ସନ୍ତି- ‘‘ୟା ପୁବେ ବୋଧିସତ୍ତାନଂ, ପଲ୍ଲଙ୍କଵରମାଭୁଜେ। ନିମିତ୍ତାନି ପଦିସ୍ସନ୍ତି, ତାନି ଅଜ୍ଜ ପଦିସ୍ସରେ [ବୁ। ଵଂ। ୨।୮୨]। କିଂ ମାଣଓସ୍ସ ରତନାନି ଅତ୍ଥି, ଯେ ତଂ ଜିନନ୍ତୋ ହରେ ଅକ୍ଖଧୁତ୍ତୋ’’ତି [ଜା। ୨।୨୨। ୧୩୯୦]। ଏଓଂ କତର, କତମସଦ୍ଦାପି ଞେୟ୍ୟା।

ଉଭୟସଦ୍ଦେ ଇଞ୍ଚି, ପୁମେସୁ ଉଭୟା, ଉଭୟୋତି ପଠମେକୱଚନରୂପଂ ଅପ୍ପସିଦ୍ଧଂ। ମହାୱୁତ୍ତିନା ଯୋନଂ ଟୋ ୱା ହୋତି, ଉଭୟୋ ଇଞ୍ଚିୟୋ, ଉଭୟଂ ଇଞ୍ଚିଂ, ଉଭୟୋ ଇଞ୍ଚିୟୋ, ଉଭୟାୟ, ଉଭୟାହି, ଉଭୟାଭି। ସେସଂ ସବ୍ବସମଂ।

ଉଭୟୋ ପୁରିସା, ଉଭୟେ ପୁରିସା, ଉଭୟଂ, ଉଭୟୋ, ଉଭୟେ, ଉଭୟେନ, ଉଭୟେହି, ଉଭୟେଭି, ଉଭୟସ୍ସ, ଉଭୟେସଂ, ଉଭୟେସାନଂ। ସବ୍ବସମଂ।

ଉଭୟଂ କୁଲଂ ତିଟ୍ଠତି, ଉଭୟାନି, ଉଭୟଂ, ଉଭୟାନି। ସବ୍ବସମଂ। ''ଏକରତ୍ତେନ ଉଭୟୋ, ତୁୱଞ୍ଚ ଧନୁସେଖ ଚ [ଜା। ୧।୧୬।୨୩୯], ତୋଦେୟ୍ୟ, କପ୍ପା ଉଭୟୋ, ଇଧେକରତ୍ତିଂ ଉଭୟୋ ୱସେମ, ଉଭୟେ ଦେୱମନୁସ୍ସା, ଉଭୟେ ୱସାମସେ''ତି ପାଠଇ।

୨୧୦।ସ୍ୱଂସ୍ସାସ୍ୱାଯେସିତରେକଞ୍ଞେଭିମାନମି[କ। ୬୩; ରୂ। ୨୧୭; ନୀ। ୨୧୦; 'ସ୍ୱଂସ୍ସାସ୍ୱାଯେସ୍ୱିତରେକଞ୍ଞେଭିମାନମି' (ବହୂସୁ)]।

ସ୍ମମାଦୀସୁ ଇତରା, ଏକା, ଅଞ୍ଞା, ଏତା, ଇମାସଦ୍ଦାନଂ ଇ ହୋତି।

ଇତରିସ୍ସା କତଂ, ଇତରିସ୍ସା ଦେତି, ଇତରିସ୍ସା ଅପେତି, ଇତରିସ୍ସା ଧନଂ, ଇତରିସ୍ସା, ଇତରିସ୍ସଂ ଠିତଂ। ସେସଂ ସବ୍ବସମଂ।

ଅଞ୍ଞା, ଅଞ୍ଞା, ଅଞ୍ଞାୟୋ, ଅଞ୍ଞଂ, ଅଞ୍ଞା, ଅଞ୍ଞାୟୋ, ଅଞ୍ଞାୟ, ଅଞ୍ଞିସ୍ସା, ଅଞ୍ଞାହି, ଅଞ୍ଞାଭି, ଅଞ୍ଞାୟ, ଅଞ୍ଞିସ୍ସା, ଅଞ୍ଞାସଂ, ଅଞ୍ଞାସାନଂ, ଅଞ୍ଞିସ୍ସା, ଅଞ୍ଞାହି, ଅଞ୍ଞାଭି, ଅଞ୍ଞାୟ, ଅଞ୍ଞିସ୍ସା, ଅଞ୍ଞାସଂ, ଅଞ୍ଞାସାନଂ, ଅଞ୍ଞାୟ, ଅଞ୍ଞିସ୍ସା, ଅଞ୍ଞାୟଂ, ଅଞ୍ଞିସ୍ସଂ, ଅଞ୍ଞାସୁ। ସେସଲିଙ୍ଗେସୁ ସବ୍ବସମଂ।

''ଅଞ୍ଞତରିସ୍ସା ଇଞ୍ଚିୟା ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ହୋତୀ''ତି [ପାର। ୭୩] ପାଠଇ, ଇଧ ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ସିଜ୍ଝତି। ସେସଂ ଅଞ୍ଞତର, ଅଞ୍ଞତମେସୁ ସବ୍ବସମଂ।

ଇତି ସବ୍ବାଦିଅଟ୍ଠକରାସି।

ପୁବ୍ବା ଇଞ୍ଚୀ, ପୁବ୍ବା, ପୁବ୍ବାୟୋ, ପୁବ୍ବଂ, ପୁବ୍ବା, ପୁବ୍ବାୟୋ, ପୁବ୍ବାୟ, ପୁବ୍ବସ୍ସା, ପୁବ୍ବାହି, ପୁବ୍ବାଭି, ପୁବ୍ବାୟ, ପୁବ୍ବସ୍ସା, ପୁବ୍ବାସଂ, ପୁବ୍ବାସାନଂ, ସତ୍ତମିୟଂ ପୁବ୍ବାୟ, ପୁବ୍ବସ୍ସା, ପୁବ୍ବାୟଂ, ପୁବ୍ବସ୍ସଂ, ପୁବ୍ବାସୁ।

୨୧୧।ପୁବ୍ବାଦୀହି ଛହି[କ। ୧୬୪; ରୂ। ୨୦୦; ନୀ। ୩୪୭; ଚଂ। ୨।୧।୧୫; ପା। ୧।୧।୩୪]।

ତେହି ଛହି ଯୋନଂ ଏଟ ହୋତି ୱା।

ପୁବ୍ବେ, ପୁବ୍ବା, ପରେ, ପରା, ଅପରେ, ଅପରା, ଦକ୍ଖିଣେ, ଦକ୍ଖିଣା, ଉତ୍ତରେ, ଉତ୍ତରା, ଅଧରେ, ଅଧରା। ତତ୍ଥ 'ପୁବ୍ବେ ପୁବ୍ବା'ତି ପୁରତ୍ଥିମଦିସାଭାଗା, ତତ୍ରଟ୍ଠକା ୱା ଅତ୍ଥା, ପୁରାତନା ୱା ସତ୍ତା ସଙ୍ଖାରା ଚ। ''ପୁବ୍ବବୁଦ୍ଧା, ପୁବ୍ବଦେୱା, ପୁବ୍ବାଚରିୟା''ତିଆଦୀସୁ ''ପୁବ୍ବେ ବୁଦ୍ଧା ପୁବ୍ବବୁଦ୍ଧା, ପୁବ୍ବା ବୁଦ୍ଧା ୱା ପୁବ୍ବବୁଦ୍ଧା''ତିଆଦିନା ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ସେସେସୁ।

ପୁବ୍ବେସଂ, ପୁବ୍ବେସାନଂ, ପରେସଂ, ପରେସାନଂ, ଅପରେସଂ, ଅପରେସାନଂ, ଦକ୍ଖିଣେସଂ, ଦକ୍ଖିଣେସାନଂ, ଉତ୍ତରେସଂ, ଉତ୍ତରେସାନଂ, ଅଧରେସଂ, ଅଧରେସାନଂ। ସେସଂ ଞେୟ୍ୟଂ।

ପୁବ୍ବାଦୀହୀତି କିଂ? ସବ୍ବେ।

ଛହୀତି କିଂ? ଯେ, ତେ।

୨୧୨।ନାଞ୍ଞଞ୍ଚ ନାମପ୍ପଧାନା[ଚଂ। ୨।୧।୧୦; ପା। ୧।୧।୨୭-୨୯]।

ସୁଦ୍ଧନାମଭୂତା ଚ ସମାସେ ଅପ୍ପଧାନଭୂତା ଚ ସବ୍ବାଦିତୋ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଂ ସବ୍ବାଦିକାରିୟଂ ଅଞ୍ଞଞ୍ଚ ଉପରି ୱୁଚ୍ଚମାନଂ ସବ୍ବାଦିକାରିୟଂ ନ ହୋତି। ତତ୍ଥ

ସୁଦ୍ଧନାମଭୂତଂ ସଦ୍ଧାଦିନାମ ନ ଜାନାତୀତି ଅତ୍ଥେନ ବାଲଓ୍ୱାଚକୋ ଅଞ୍ଞସଦ୍ଦୋ, ଆଜାନାତୀତି ଅତ୍ଥେନ ମଜ୍ଝେମଗ୍ଗଫଲଞ୍ଞାଣଓ୍ୱାଚକୋ ଅଞ୍ଞସଦ୍ଦୋ, ଅରହତ୍ତଫଲଞ୍ଞାଣଓ୍ୱାଚକୋ ଅଞ୍ଞସଦ୍ଦୋ, 'ପୁବ୍ବୋ ଲୋହିତ'ନ୍ତିଆଦୀସୁ ପୁବ୍ବସଦ୍ଦୋ, ଅତିରେକପରମାଦିଓ୍ୱାଚକୋ ପରସଦ୍ଦୋ, ଦିସାକାଲାଦିତୋ ଅଞ୍ଞେସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ପଓ୍ୱତ୍ତା ଦକ୍ଖିଣୁ'ତ୍ତରସଦ୍ଦା ଚ ସଙ୍ଖ୍ୟତ୍ଥଓ୍ୱାଚିତୋ ଅଞ୍ଞୋ ଏକସଦ୍ଦୋ ଚାତି ସବ୍ବମେତଂ ସୁଦ୍ଧନାମଂ ନାମ, ତତୋ ସବ୍ବାଦିକାରିଯଂ ନତ୍ଥି।

ଅପ୍ପଧାନେ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବ, ଗତପୁବ୍ବ, ପିଯପୁବ୍ବ ଇଚ୍ଚାଦି। ତତ୍ଥ ପୁବ୍ବେ ଦିଟ୍ଠୋ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ ବୁଦ୍ଧୋ ପୁରିସେନ। ପୁବ୍ବେ ଦିଟ୍ଠୋ ଯେନାତି ଓ୍ୱା ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ ପୁରିସୋ ବୁଦ୍ଧଂ। ଏଓ୍ୱଂ ଗତପୁବ୍ବୋ ମଗ୍ଗୋ ପୁରିସେନ, ଗତପୁବ୍ବୋ ଓ୍ୱା ପୁରିସୋ ମଗ୍ଗଂ। ପିଯା ଓ୍ୱୁଚ୍ଚତି ଭରିଯା, ପିଯା ପୁବ୍ବା ପୁରାଣା ଏତସ୍ସାତି ପିଯପୁବ୍ବୋ, ପିଯୋ ଓ୍ୱୁଚ୍ଚତି ପତି, ପିଯୋ ପୁବ୍ବୋ ଯସ୍ସାତି ପିଯପୁବ୍ବା। ଏତେହି ଚ ସବ୍ବାଦିକାରିଯଂ ନତ୍ଥି।

୨୧୩।ତତିଯତ୍ଥଯୋଗେ[ନୀ। ୩୫୦; ଚଂ। ୨।୧।୧୧; ପା। ୧।୧।୩୦]।

ତତିଯତ୍ଥେନ ପଦେନ ଯୋଗେ ସବ୍ବାଦିକାରିଯଂ ନତ୍ଥି।

ମାସେନ ପୁବ୍ବାନଂ ମାସପୁବ୍ବାନଂ।

୨୧୪।ଚତ୍ଥସମାସେ[କ। ୧୬୬; ରୂ। ୨୦୯; ନୀ। ୩୪୯; ଚଂ। ୨।୧।୧୧; ପା। ୧।୧।୩୧]।

ଚତ୍ଥସମାସୋ ଓ୍ୱୁଚ୍ଚତି ଦ୍ୱନ୍ଦସମାସୋ, ତସ୍ମିଂ ସବ୍ବାଦିକାରିଯଂ ନତ୍ଥି।

ଦକ୍ଖିଣା ଚ ଉତ୍ତରା ଚ ପୁବ୍ବା ଚ ଦକ୍ଖିଣୁତ୍ତରପୁବ୍ବା, ଦକ୍ଖିଣୁତ୍ତରପୁବ୍ବାନଂ।

ଚତ୍ଥେତି କିଂ? ଦକ୍ଖିଣସ୍ସା ଚ ପୁବ୍ବସ୍ସା ଚ ଯା ଅନ୍ତରଦିସାତି ଦକ୍ଖିଣପୁବ୍ବା, ଦକ୍ଖିଣା ଚ ସା ପୁବ୍ବା ଚାତି ଦକ୍ଖିଣପୁବ୍ବା, ଦକ୍ଖିଣପୁବ୍ବସ୍ସା, ଦକ୍ଖିଣପୁବ୍ବସ୍ସଂ।

୨୧୫।ଓ୍ୱେଚ[କ। ୧୬୫; ରୂ। ୨୦୮; ନୀ। ୩୪୮; ଚଂ। ୨।୧।୧୩; ପା। ୧।୧।୩୨]।

ଚତ୍ଥସମାସେ ଯୋନଂ ଏଟ ହୋତି ଓ୍ୱା।

କତରକତମେ, କତରକତମା, ଇତରିତରେ, ଇତରିତରା, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞା, ପୁବ୍ବପରେ, ପୁବ୍ବପରା, ପୁବ୍ବାପରେ, ପୁବ୍ବାପରା ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇମେସୁ ପୁବ୍ବାଦୀସୁ ସ୍ମା, ସ୍ମିଂନଂ ଆ, ଏତ୍ତଂ ହୋତି, ପୁବ୍ବା, ପୁବ୍ବେ, ପରା, ପରେ, ଅପରା, ଅପରେ, ଦକ୍ଖିଣା, ଦକ୍ଖିଣେ, ଉତ୍ତରା, ଉତ୍ତରେ, ଅଧରା, ଅଧରେ।

ଇତି ପୁବ୍ବାଦିଛକ୍କରାସି।

ଯା ଇତ୍ଥୀ, ଯା, ଯାଯୋ, ଯଂ, ଯା, ଯାଯୋ, ଯାଯ, ଯସ୍ସା, ଯାହି, ଯାଭି, ଯାଯ, ଯସ୍ସା, ଯାସଂ, ଯାସାନଂ, ଯାଯ , ଯସ୍ସା, ଯାହି, ଯାଭି, ଯାଯ, ଯସ୍ସା, ଯାସଂ, ଯାସାନଂ, ଯାଯ, ଯସ୍ସା, ଯାଯଂ, ଯସ୍ସଂ, ଯାସୁ।

ଯୋ ପୁରିସୋ, ଯେ, ଯଂ, ଯେ, ଯେନ, ଯେହି, ଯେଭି, ଯସ୍ସ, ଯେସଂ, ଯେସାନଂ, ଯସ୍ମା, ଯମ୍ହା, ଯେହି, ଯେଭି, ଯସ୍ସ, ଯେସଂ, ଯେସାନଂ, ଯସ୍ମିଂ, ଯମ୍ହି, ଯେସୁ।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ, ଯାନି ଚିତ୍ତାନି, ଯଂ, ଯାନି। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସମଂ।

୨୧୬।ତ୍ୟତେତାନଂ ତସ୍ସ ସୋ[କ। ୧୭୪; ରୂ। ୨୧୧; ନୀ। ୩୬୦]।

ଅନପୁଂସକାନଂତ୍ୟ, ତ, ଏତସଦ୍ଦାନଂ ତକାରଞ୍ଜନସ୍ସ ସୋ ହୋତି ସିମ୍ହି। ସିଲୋପୋ।

ସା ଇତ୍ଥୀ, ତା, ତାୟୋ, ଇତ୍ଥିୟୋ, ତଂ, ତା, ତାୟୋ, ତାୟ।

୨୧୭।ସ୍ସା ୱା ତେତିମାମୂହି[କା। ୧୭୯, ୬୨; ରୂ। ୨୦୪, ୨୦୬; ନୀ। ୩୬୫-୬, ୨୦୯]।

ଘ, ପସଞ୍ଞେହି ତା, ଏତା, ଇମା, ଅମୂସଦ୍ଦେହି ନାଦୀନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଏକୱଚନାନଂ ସ୍ସା ହୋତି ୱା। ରସ୍ସୋ।

ତସ୍ସା କତଂ, ତାହି, ତାଭି, ତାୟ, ତସ୍ସା।

୨୧୮।ତାସ୍ସି ୱା[କା। ୬୪; ରୂ। ୨୧୬; ନୀ। ୨୧୧]।

ସ୍ସଂ, ସ୍ସା, ସ୍ସାଯେସୁ ଘସଞ୍ଞସ୍ସ ତାସଦ୍ଦସ୍ସ ଇ ହୋତି ୱା।

ତିସ୍ସା।

୨୧୯।ତେତିମାତୋସସ୍ସ ସ୍ସାୟ[କା। ୬୫; ରୂ। ୨୧୫; ନୀ। ୨୧୨]।

ତା, ଏତା, ଇମାହି ସସ୍ସ ସ୍ସାୟାଦେସୋ ହୋତି ୱା।

ତସ୍ସାୟ, ତିସ୍ସାୟ, ତାସଂ, ତାସାନଂ, ତାୟ, ତସ୍ସା, ତସ୍ସାୟ, ତିସ୍ସାୟ, ତାସଂ, ତାସାନଂ, ତାୟ, ତାୟଂ, ତସ୍ସା, ତସ୍ସଂ, ତିସ୍ସା, ତିସ୍ସଂ, ତାସୁ।

ସୋ ପୁରିସୋ, ତେ ପୁରିସା, ତଂ, ତେ, ତେନ, ତେହି, ତେଭି, ତସ୍ସ, ତେସଂ, ତେସାନଂ, ତସ୍ମିଂ, ତମ୍ହି, ତେସୁ।

ତଂ ଚିତ୍ତଂ, ତାନି ଚିତ୍ତାନି, ତଂ, ତାନି। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସମଂ।

୨୨୦।ତସ୍ସ ନୋ ସବ୍ବାସୁ[କା। ୧୭୫; ରୂ। ୨୧୨; ନୀ। ୩୬୧]।

ସ୍ୟାଦୀସୁ ସବ୍ବାସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ ତସ୍ସ ନୋ ହୋତି।

ନେ ପୁରିସା, ନଂ, ନେ, ନେହି, ନେଭି, ନେସଂ, ନେସାନଂ, ନେହି, ନେଭି, ନେସଂ, ନେସାନଂ, ନମ୍ହି, ନେସୁ।

ଏତ୍ଥ ଚ 'ସବ୍ବାସୂ'ତି ୱୁତ୍ତେପି ଯା ଯା ୱିଭତ୍ତି ଲବ୍ଭତି, ତଂ ତଂ ଞତ୍ୱା ଯୋଜେତବ୍ବା।

ନଂ ଚିତ୍ତଂ, ନେହି, ନେଭି। ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସମଂ।

୨୨୧।ଟ ସସ୍ମାସ୍ମିଂସ୍ସାୟସ୍ସଂସ୍ସାସଂମ୍ହାମ୍ହିସ୍ୱିମସ୍ସ ଚ[କା। ୧୭୬; ରୂ। ୨୧୩; ନୀ। ୩୬୨]।

ସାଦୀସୁ ତସ୍ସ ଚ ଇମସ୍ସ ଚ ଟ ହୋତି ୱା।

ଅସ୍ସା ଇତ୍ଥିୟା କତଂ, ଅସ୍ସା, ଅସ୍ସାୟ ଦେତି। ସଂମ୍ହି ଦୀଘୋ [ନୀ। ୩୬୮] – ଆସଂ ଇତ୍ଥୀନଂ, ନାସଂ କୁଜ୍ଝନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା [ଜା। ୧।୧।୬୫], ଅସ୍ସା ଅପେତି, ଅସ୍ସା, ଅସ୍ସାୟ ଧନଂ, ଆସଂ ଧନଂ, ''ଅଭିକ୍କମୋ ସାନଂ ପଞ୍ଞାୟତି, ନୋ ପଟିକ୍କମୋ''ତି [ସଂ। ନି। ୫।୧୯୬] ଏତ୍ଥ 'ସାନ'ନ୍ତି ୱେଦନାନଂ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ତସ୍ସ ସତ୍ତଂ। ଅସ୍ସା, ଅସ୍ସଂ ଠିତଂ।

ଅସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ, ଆସଂ ପୁରିସାନଂ। ନେୱାସଂ କେସା ଦିସ୍ସନ୍ତି, ହତ୍ଥପାଦା ଚ ଜାଲିନୋ [ଜା। ୨।୨୨।୨୨୨୧]। ଅସ୍ମା, ଅମ୍ହା, ଅସ୍ସ, ଆସଂ, ଅସ୍ମିଂ, ଅମ୍ହି।

ଅସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ। ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସମଂ।

ଏସା ଇତ୍ଥୀ, ଏତା, ଏତାଯୋ, ଏତଂ, ଏତା, ଏତାଯୋ, ଏତାଯ, ଏତସ୍ସା, ଏତିସ୍ସା କତଂ।

ଏସୋ ପୁରିସୋ, ଏତେ, ଏତଂ, ଏତେ, ଏତେନ।

ଏତଂ ଚିତ୍ତଂ, ଏତାନି, ଏତଂ, ଏତାନି, ଏତେନ। ସଙ୍କଂ ତସଦ୍ଦସମଂ ଠପେତ୍ୱା ନତ୍ତଂ, ଟତ୍ତଞ୍ଚ।

୨୨୨।ସିମ୍ହାନପୁଂସକସ୍ସାଯଂ[କ। ୧୭୨; ରୂ। ୨୧୮; ନୀ। ୩୦୬-୭; 'ସିମ୍ହ...' (ବହୂସୁ)]।

ସିମ୍ହି ନପୁଂସକତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଇମସ୍ସ ଅଯଂ ହୋତି। ସିଲୋପୋ।

ଅଯଂ ଇତ୍ଥୀ, ଇମା, ଇମାଯୋ, ଇମଂ, ଇମା, ଇମାଯୋ, ଇମାଯ, ଇମସ୍ସା, ଇମିସ୍ସା, ଇମାହି, ଇମାଭି, ଇମାଯ, ଇମସ୍ସା, ଇମସ୍ସାଯ, ଇମିସ୍ସା, ଇମିସ୍ସାଯ, ଇମିସ୍ସଂ, ଅସ୍ସା, ଅସ୍ସାଯ, ଇମାସଂ, ଇମାସାନଂ, ଆସଂ। ପଞ୍ଚମୀରୂପଂ ତତିଯାସମଂ, ଛଟ୍ଠୀରୂପଂ ଚତୁତ୍ଥୀସମଂ। ଇମାଯ, ଇମାଯଂ, ଇମସ୍ସା, ଇମସ୍ସାଯ, ଇମସ୍ସଂ, ଇମିସ୍ସା, ଇମିସ୍ସାଯ, ଇମିସ୍ସଂ, ଅସ୍ସା, ଅସ୍ସଂ, ଇମାସୁ।

ଅଯଂ ପୁରିସୋ, ଇମେ, ଇମଂ, ଇମେ।

୨୨୩।ନାମ୍ହିନିମି[କ। ୧୭୧; ରୂ। ୨୧୯; ନୀ। ୩୫୭; 'ନାମ୍ହନିମ୍ହି' (ବହୂସୁ)]।

ନାମ୍ହି ଅନିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ଇମସ୍ସ ଅନ, ଇମିଆଦେସା ହୋନ୍ତି।

ଇମିନା, ଅନେନ, ଇମେହି, ଇମେଭି।

୨୨୪।ଇମସ୍ସାନିତ୍ଥିଯଂ ଟେ[କ। ୧୭୦; ରୂ। ୨୨୦; ନୀ। ୩୫୬]।

ଅନିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ଇମସ୍ସ ଟେ ହୋତି ୱା ସୁ, ନଂ, ହିସୁ।

ଏହି, ଏଭି, ଇମସ୍ସ, ଅସ୍ସ, ଇମେସଂ, ଇମେସାନଂ, ଏସଂ, ଏସାନଂ, ଇମସ୍ମା, ଇମମ୍ହା, ଅସ୍ମା, ଅମ୍ହା, ଇମେହି, ଇମେଭି, ଏହି, ଏଭି, ଇମସ୍ସ, ଅସ୍ସ, ଇମେସଂ, ଇମେସାନଂ, ଏସଂ, ଏସାନଂ, ଇମସ୍ମିଂ, ଇମମ୍ହି, ଅସ୍ମିଂ, ଅମ୍ହି, ଇମେସୁ, ଏସୁ।

''ଅନମ୍ହି ଭଦ୍ଦେ ସୁସୋଣେ, କିନ୍ନୁ ଜଗ୍ଘସି ସୋଭନେ''ତି [ଜା। ୧।୫।୧୩୦ (ଅନମ୍ହି କାଲେ ସୁସୋଣି)] ପାଠଇ- 'ଅନମ୍ହୀ'ତି ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ସ୍ମିଂମ୍ହି ଅନାଦେସୋ।

ଇମଂ ଚିତ୍ତଂ।

୨୨୫।ଇମସ୍ସିଦଂ ୱା[କ। ୧୨୯; ରୂ। ୨୨୨; ନୀ। ୩୦୫]।

ନପୁଂସକେ ଅଂ, ସିସୁ ଇମସ୍ସ ତେହି ଅଂ, ସୀହି ସହ ଇଦଂ ହୋତି ୱା।

ଇଦଂ ଚିତ୍ତଂ, ଇମାନି ଚିତ୍ତାନି, ଇମଂ, ଇଦଂ, ଇମାନି, ଇମିନା, ଅନେନ। ସଙ୍କଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସମଂ।

ଇଧ ମିସ୍ସକରୂପଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

ଯା, ସା ଇତ୍ଥୀ, ଯା, ତା ଇତ୍ଥିଯୋ, ଯଂ, ତଂ ଇତ୍ଥିଂ, ଯା, ଏସା ଇତ୍ଥୀ, ଯା, ଏତା ଇତ୍ଥିଯୋ, ଯଂ, ଏତଂ ଇତ୍ଥିଂ, ଯା, ଅଯଂ ଇତ୍ଥୀ, ଯା, ଇମା ଇତ୍ଥିଯୋ, ଯଂ, ଇମଂ ଇତ୍ଥିଂ, ଯୋ, ସୋ ପୁରିସୋ, ଯେ, ତେ ପୁରିସାଇଚ୍ଚାଦଯୋ।

''ସ ଖୋ ସୋ କୁମାରୋ ୱୁଦ୍ଧିମନ୍ୱାଯା''ତି ଏତ୍ଥ ସୋ ସୋ କୁମାରୋତି, 'ଏସେ ସେ ଏକେ ଏକଟ୍ଠେ'ତି ଏତ୍ଥ ଏସୋ ସୋ ଏକୋ ଏକଟ୍ଠୋତି ୱୁତ୍ତଙ୍ଗ।

ତତ୍ଥ ପୁଟ୍ଟଂ ପୁଟ୍ଟଂ ଅତ୍ଥପଦଂ, ପରଂ ପରଂ ବ୍ଯଞ୍ଜନମତ୍ତଂ। ‘‘ଅଯଂ ସୋ ସାରଥି ଏତୀ’’ତି [ଜା। ୨।୨୨।୫୧] ଏତ୍ଥ ପନ ଦ୍ୱେପି ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଅତ୍ଥପଦାନି ଏୱାତି। ଯଂ, ତଂ, ଇଦନ୍ତି ଇମେ ସଦା ନିପାତରୂପାପି ହୁତ୍ୱା ପାଠଇୱାକ୍ୟେସୁ ସଞ୍ଚରନ୍ତି ସବ୍ବଲିଙ୍ଗୱିଭତ୍ତୀସୁ ଅଭିନ୍ନରୂପାତି।

୨୨୬।ଇମେତାନମେନାନ୍ୱାଦେସେ ଦୁତିଯାଯଂ[ନୀ। ୩୭୫-୬ ପିଟ୍ଠେ; ପା। ୨।୪।୩୪]।

ଅନ୍ୱାଦେସୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଅନୁକଥନଂ, ପୁନକଥନଂ, ଅନ୍ୱାଦେସଠାନେ ଇମ, ଏତାନଂ ଏନାଦେସୋ ହୋତି ଦୁତିଯାୱିଭତ୍ତୀସୁ।

ଇମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ୱିନଯଂ ଅଜ୍ଝାପେହି, ଅଥୋ ଏନଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପେହି, ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ୱିନଯଂ ଅଜ୍ଝାପେହି, ଅଥୋ ଏନେ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପେହି, ଏତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ୱିନଯଂ ଅଜ୍ଝାପେହିଇଚ୍ଚାଦିନା ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ତମେନଂ ଭିକ୍ଖୱେ ନିରଯପାଲା [ଅ। ନି। ୩।୩୬], ଯଦ୍ୱାଧିକରଣମେନଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଇଚ୍ଚାଦୀସୁପି [ଦୀ। ନି। ୧।୨୧୩] ଅନୁକଥନମେୱ।

୨୨୭।ମସ୍ସାମୁସ୍ସ[କ। ୧୭୩; ରୂ। ୨୨୩; ନୀ। ୩୫୯]।

ସିମ୍ହି ଅନପୁଂସକସ୍ସ ଅମୁସ୍ସ ମସ୍ସ ସୋ ହୋତି।

ଅସୁ ଇତ୍ଥୀ, ଅମୁ ୱା, ଅମୂ, ଅମୁଯୋ, ଅମୁଂ, ଅମୂ, ଅମୁଯୋ, ଅମୁଯା, ଅମୁସ୍ସା, ଅମୂହି, ଅମୂଭି, ଅମୁଯା, ଅମୁସ୍ସା, ଅମୂସଂ, ଅମୂସାନଂ, ଅମୁଯା, ଅମୁସ୍ସା, ଅମୂହି, ଅମୂଭି, ଅମୁଯା, ଅମୁସ୍ସା, ଅମୂସଂ, ଅମୂସାନଂ, ଅମୁଯା, ଅମୁଯଂ, ଅମୁସ୍ସା, ଅମୁସ୍ସଂ, ଅମୂସୁ।

ଅସୁ ପୁରିସୋ, ଅମୁ ୱା।

୨୨୮।ଲୋପୋମୁସ୍ମା[କ। ୧୧୮; ରୂ। ୧୪୬; ନୀ। ୨୯୩]।

ଅମୁତୋ ଯୋନଂ ଲୋପୋ ହୋତି। ୱୋ, ନୋପୱାଦୋଯଂ [କ। ୧୧୯; ରୂ। ୧୫୫; ନୀ। ୨୯୪]।

ଅମୂ , ଅମୁଂ, ଅମୂ, ଅମୁନା, ଅମୂହି, ଅମୂଭି।

୨୨୯।ନ ନୋ ସସ୍ସ।

ଅମୁତୋ ସସ୍ସ ନୋ ନ ହୋତି।

ଅମୁସ୍ସ।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ସମ୍ହି ମୁସ୍ସ ଦୁତ୍ତଂ, ଅଦୁସ୍ସ। ପାଠଇଯଂ ‘‘ଦୁସ୍ସ ମେ ଖେତ୍ତପାଲସ୍ସ, ରତ୍ତିଂ ଭତ୍ତଂ ଅପାଭତ’’ନ୍ତି [ଜା। ୧।୪।୬୨] ଏତ୍ଥ ଗାଥାୱସେନ ଅ-କାରଲୋପୋ। ଅମୂସଂ, ଅମୂସାନଂ, ଅମୁସ୍ମା, ଅମୁମ୍ହା, ଅମୂହି, ଅମୂଭି, ଅମୁସ୍ସ, ଅଦୁସ୍ସ, ଅମୂସଂ, ଅମୂସାନଂ, ଅମୁସ୍ମିଂ, ଅମୁମ୍ହି, ଅମୂସୁ।

୨୩୦।ଅମୁସ୍ସାଦୁଂ[କ। ୧୩୦; ରୂ। ୨୨୫; ନୀ। ୩୦୮]।

ନପୁଂସକେ ଅଂ, ସିସୁ ଅମୁସ୍ସ ତେହି ସହ ଅଦୁଂ ହୋତି ୱା।

ଅମୁଂ ଚିତ୍ତଂ, ଅଦୁଂ ଚିତ୍ତଂ, ଅମୂନି, ଅମୁଂ, ଅଦୁଂ, ଅମୂନି। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସମଂ। ‘ସକତ୍ଥେ’ତି ସୁତ୍ତେନ କପଚ୍ଚଯେ କତେ ସବ୍ବାଦିରୂପଂ ନତ୍ଥି। ଅମୁକା କଞ୍ଞା, ଅମୁକା, ଅମୁକାଯୋ। ଅମୁକୋ ପୁରିସୋ, ଅମୁକା ପୁରିସା। ଅମୁକଂ ଚିତ୍ତଂ, ଅମୁକାନି ଚିତ୍ତାନି ଇଚ୍ଚାଦି।

୨୩୧।କେ ୱା।

କେ ପରେ ଅମୁସ୍ସ ମସ୍ସ ସୋ ହୋତି ୱା।

ଅମୁକା ଇତ୍ଥୀ, ଅମୁକା, ଅମୁକାୟୋ। ଅମୁକୋ ପୁରିସୋ, ଅମୁକା ପୁରିସା। ଅମୁକଂ କୁଲଂ, ଅମୁକାନି କୁଲାନି। ସଵ୍ଵଂ କଞ୍ଞା, ପୁରିସ, ଚିତ୍ତସମଂ।

'ଇତ୍ଥିୟମତ୍ୱା'ତି ଏତ୍ଥ 'ଇତ୍ଥିଯଂ ଆ'ତି ଵିଭତ୍ତସୁତ୍ତେନ କିଂସଦ୍ଦତୋ ଇତ୍ଥିଯଂ ଆପଚ୍ଚୟୋ।

୨୩୨।କିଂସ୍ସ କୋ[କ। ୨୨୭-୯; ରୂ। ୨୭୦, ୨୨୬; ନୀ। ୪୫୬-୭-୮? 'କିସ୍ସ କୋ ସଵ୍ଵାସୁ' (ବହୂସୁ)]।

ସଵ୍ଵେସୁ ଵିଭତ୍ତିପଚ୍ଚୟେସୁ କିଂସ୍ସ କୋ ହୋତି।

କା ଇତ୍ଥୀ, କା, କାୟୋ, କଂ, କା, କାୟୋ, କାୟ, କସ୍ସା ଇଚ୍ଚାଦି ସଵ୍ଵସମଂ। କୋ ପୁରିସୋ, କେ ପୁରିସା, କଂ, କେ, କେନ, କେହି, କେଭି, କସ୍ସ।

୨୩୩।କି ସସ୍ମିଂସୁ ଵାନିତ୍ଥିଯଂ।

ଅନିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ସ, ସ୍ମିଂସୁ କିଂସଦ୍ଦସ୍ସ କି ହୋତି ଵା।

କିସ୍ସ, କେସଂ, କେସାନଂ, କସ୍ମା, କମ୍ହା, କେହି, କେଭି, କସ୍ସ, କିସ୍ସ, କେସଂ, କେସାନଂ, କସ୍ମିଂ, କମ୍ହି, କିସ୍ମିଂ, କିମ୍ହି, କେସୁ।

୨୩୪।କିମଂସିସୁ ନପୁଂସକେ['କିମଂସିସୁ ସହ ନପୁଂସକେ' (ବହୂସୁ)]।

ନପୁଂସକେ ଅଂ, ସିସୁ କିଂସଦ୍ଦସ୍ସ ତେହି ଅଂସୀହି ସହ କିଂ ହୋତି।

କିଂ ଚିତ୍ତଂ, କାନି, କିଂ, କଂ ଵା, କାନି। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସମଂ। ଇଦଂ ପୁଚ୍ଛନତ୍ଥସ୍ସ ସୁଦ୍ଧକିଂସଦ୍ଦସ୍ସ ରୂପଂ।

'ଚି'ଇତିନିପାତେନ ଯୁତ୍ତେ ପନ ଏକଚ୍ଚତ୍ଥଂ ଵା ଅପ୍ପତ୍ଥଂ ଵା ଵଦତି। କାଚି ଇତ୍ଥୀ, କାଚି ଇତ୍ଥିୟୋ, କିଞ୍ଚି ଇତ୍ଥିଂ, କାଚି, କାୟଚି, କାହିଚି, କାୟଚି, କସ୍ସାଚି, କାସଞ୍ଚି, କୁତୋଚି, କାହିଚି। ସତ୍ତମିୟଂ - କାୟଚି, କତ୍ଥଚି, କାସୁଚି।

କୋଚି ପୁରିସୋ, କେଚି, କିଞ୍ଚି, କେଚି, କେନଚି, କେହିଚି, କସ୍ସଚି, କେସଞ୍ଚି, କିସ୍ମିଞ୍ଚି, କିମ୍ହିଚି, କତ୍ଥଚି, କେସୁଚି।

କିଞ୍ଚି କୁଲଂ, କାନିଚି କୁଲାନି, କିଞ୍ଚି, କାନିଚି। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସମଂ।

ପୁନ ଯସଦ୍ଦେନ ଯୁତ୍ତେ ସକଲତ୍ଥଂ ଵଦତି। ଯା କାଚି ଇତ୍ଥୀ, ଯାକାଚି ଇତ୍ଥିୟୋ।

ଯୋ କୋଚି ପୁରିସୋ, ଯେ କେଚି, ଯଂ କିଞ୍ଚି, ଯେ କେଚି ଯେନ କେନଚି, ଯେହି କେହିଚି, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି ଯତୋ କୁତୋଚି, ଯେହି କେହିଚି, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଯେସଂକେସଞ୍ଚି, ଯସ୍ମିଂ କିସ୍ମିଞ୍ଚି, ଯମ୍ହି କିମ୍ହିଚି, ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି, ଯେସୁ କେସୁଚି।

ଯଂ କିଞ୍ଚିଚିତ୍ତଂ, ଯାନି କାନିଚି, ଯଂ କିଞ୍ଚି, ଯାନି କାନିଚି। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସମଂ।

ସଙ୍ଖ୍ୟାରାସି

ଏକସଦ୍ଦୋ ସଙ୍ଖ୍ୟତ୍ଥେ ପଵତ୍ତୋ ଏକଵଚନନ୍ତୋଵ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥେ ପଵତ୍ତୋ ଏକବହୁଵଚନନ୍ତୋ।

ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖ୍ୟତ୍ଥେ – ଏକା ଇତ୍ଥୀ, ଏକଂ, ଏକାୟ, ଏକିସ୍ସା ଇଚ୍ଚାଦି। ପୁନ୍ନପୁଂସକେସୁ ଏକଵଚନେସୁ ପୁରିସ, ଚିତ୍ତରୂପମେଵ।

ଅଞ୍ଞତ୍ଥେ – ଏକା ଇତ୍ଥୀ, ଏକା ଇତ୍ଥିୟୋ, ଏକଂ, ଏକା, ଏକାୟ, ଏକିସ୍ସା, ଏକାହି, ଏକାଭି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଏକୋ ପୁରିସୋ, ଏକେ, ଏକଂ, ଏକେ, ଏକେନ, ଏକେହି, ଏକେଭି, ଏକସ୍ସ, ଏକେସଂ, ଏକେସାନଂ। ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗ ସଵ୍ଵସମଂ।

ଏକଂ କୁଲଂ, ଏକାନି କୁଲାନି, ଏକଂ କୁଲଂ, ଏକାନି କୁଲାନି। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସମଂ।

କପଚ୍ଚଯେ ପରେ ସଙ୍ଖାଦିରୂପଂ ନତ୍ଥି।

‘‘ଏକିକା ସଯନେ ସେତୁ, ଯା ତେ ଅମ୍ମେ ଅୱାହରି [ଜା। ୧।୪।୧୭୫]। ଏକାକିନୀ ଗହଟ୍ଠାହଂ, ମାତୁଯା ପରିଚୋଦିତା’’ତି [ଅପ। ଥେରୀ ୨।୩। ୧୮୮] ପାଠଇ, ଏକକୋ ପୁରିସୋ, ଏକକଂ, ଏକକେନ। ଏକକଂ କୁଲଂ ଇଚ୍ଚାଦି ଏକୱଚନନ୍ତମେୱ, ଏକକାନଂ ବହୁତ୍ତେ ୱତ୍ତଙ୍କେ ଦ୍ୱେ ଏକକା, ଦ୍ୱେ ଏକକେ , ଦ୍ୱୀହି ଏକକେହୀତି ଲବ୍ଭତି। ‘‘ପଞ୍ଚାଲୋ ଚ ୱିଦେହୋ ଚ, ଉଭୋ ଏକା ଭୱନ୍ତୁ ତେ’’ତି ପାଠଇ। ଇମିନା ନଯେନ ବହୁୱଚନମ୍ପି ଲବ୍ଭତି। ‘ଏକା’ତି ମିସ୍ସକା।

ପଟିସେଧଯୁତ୍ତେ ପନ ଅନେକା ଇତ୍ଥିଯୋ, ଅନେକାସଂ ଇତ୍ଥୀନଂ। ଅନେକେ ପୁରିସା, ଅନେକେସଂ ପୁରିସାନଂ। ଅନେକାନି କୁଲାନି, ଅନେକେସଂ କୁଲାନଂ। ପାଠଇଯଂ ପନ ‘‘ନେକାନି ଧଞ୍ଞଗଣାନି, ନେକାନି ଖେତ୍ତଗଣାନି, ନେକାନଂ ଧଞ୍ଞଗଣାନଂ, ନେକାନଂ ଖେତ୍ତଗଣାନ’’ନ୍ତିପି ଅତ୍ଥି।

ଏକଚ୍ଚ, ଏକଚ୍ଚିଯ, କତି, ବହୁସଦ୍ଦାପି ଇଧ ୱତ୍ତଙ୍କା। ଏକଚ୍ଚା ଇତ୍ଥୀ, ଏକଚ୍ଚା, ଏକଚ୍ଚାଯୋତି ସଙ୍ଖଂ କଞ୍ଞାସମଂ।

ଏକଚ୍ଚୋ ପୁରିସୋ।

୧୩୫।ଏକଚ୍ଚାଦୀହ୍ୱତୋ[‘ଏକଚ୍ଚାଦୀହତୋ’ (ବହୂସୁ)]।

ଅକାରନ୍ତେହି ଏକଚ୍ଚାଦୀହି ଯୋନଂ ଟେ ହୋତି।

ଏକଚ୍ଚେ ପୁରିସା, ଏକଚ୍ଚେ ପୁରିସେ। ସେସଂ ପୁରିସସମଂ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଅପ୍ପେକଚ୍ଚ, ଏକତିଯ, ଉଭାଦଯୋ ସଙ୍ଗଯ୍ହନ୍ତି। ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ପୁରିସା, ଏକତିଯେ ପୁରିସା, ଉଭେ ପୁରିସା।

ଏକଚ୍ଚଂ ଚିତ୍ତଂ।

୨୩୬।ନ ନିସ୍ସ ଟା।

ଏକଚ୍ଚାଦୀହି ନିସ୍ସ ଟା ନ ହୋତି।

ଏକଚ୍ଚାନି ଚିତ୍ତାନି। ସେସଂ ଚିତ୍ତସମଂ।

ଏକଚ୍ଚିଯ, ଏକଚ୍ଚେଯ୍ୟ, ଏକତିଯସଦ୍ଦା କଞ୍ଞା, ପୁରିସ, ଚିତ୍ତନଯା। ‘‘ଇତ୍ଥୀପି ହି ଏକଚ୍ଚିଯା, ସେଯ୍ୟା ପୋସ ଜନାଧିପ [ସଂ। ନି। ୧।୧୨୭]। ସଙ୍ଖଂ କିରେୱମାହଂସୁ, ନରା ଏକଚ୍ଚିଯା ଇଧ। କଟ୍ଠଂ ନିପ୍ଲୱିତଂ ସେଯ୍ୟୋ, ନ ତ୍ୱେୱେକଚ୍ଚିଯୋ ନରୋ’’ତି [ଜା। ୧।୧।୭୩] ଚ ‘‘ପରିୱାରିତା ମୁଞ୍ଚରେ ଏକଚ୍ଚେଯ୍ୟା’’ତି ଚ ‘‘ନ ୱିସ୍ସସେ ଏକତିଯେସୁ’’ତି ଚ ପାଠଇ – ତତ୍ଥ ‘ନିପ୍ଲୱିତ’ନ୍ତି ଉଦକତୋ ଉଦ୍ଧଟଂ।

କତିସଦ୍ଦୋ ବହୁୱଚନନ୍ତୋୱ।

୨୩୭।ଟିକତିମ୍ହା[ରୂ। ୧୨୦ ପିଟ୍ଠେ]।

କତିମ୍ହା ଯୋନଂ ଟି ହୋତି।

କତି ଇତ୍ଥିଯୋ, କତି ପୁରିସା, କତି ପୁରିସେ, କତି ଚିତ୍ତାନି। କତିହି ଇତ୍ଥୀହି, କତିହି ପୁରିସେହି, କତିହି ଚିତ୍ତେହି।

୨୩୮।ବହୁକତୀନଂ[‘ବହୁ କତିନ୍ନଂ’ (ବହୂସୁ)]।

ନଂମ୍ହି ବହୁ, କତୀନଂ ଅନ୍ତେ ନୁକ ହୋତି।

କତିନ୍ନଂ ଇତ୍ଥୀନଂ, କତିନ୍ନଂ ପୁରିସାନଂ, କତିନ୍ନଂ ଚିତ୍ତାନଂ, ଅଯଂ ନାଗମୋ ବହୁଲଂ ନ ହୋତି, ‘କତିନଂ ତିଥୀନଂ ପୂରଣୀ କତିମୀ’ତି ଚ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ବହୂନଂ ୱସ୍ସସତାନଂ, ବହୂନଂ ୱସ୍ସସହସ୍ସାନ’’ନ୍ତି ଚ ‘‘ବହୂନଂ କୁସଲଧମ୍ମାନଂ, ବହୂନଂ ଅକୁସଲଧମ୍ମାନ’’ନ୍ତି ଚ ‘‘ବହୂନଂ ୱତ ଅତ୍ଥାଯ, ଉପ୍ପଜ୍ଜିଂସୁ ତଥାଗତା’’ତି [ୱି। ୱ। ୮୦୭] ଚ ପାଠଈ।

କତିସୁ ଇତ୍ଥୀସୁ, କତିସୁ ପୁରିସେସୁ, କତିସୁ ଚିତ୍ତେସୁ।

ବହୁସଦ୍ଦେ ଦ୍ୱୀସୁ ନଂୱଚନେସୁ ବହୁନ୍ନଂ, ବହୁନ୍ନନ୍ତି ୱତ୍ତଙ୍ଗଂ। ସେସଂ ଧେନୁ, ଭିକ୍ଖୁ, ଆଯୁସଦିସଂ।

କପଚ୍ଚଯେ କଞ୍ଞା, ପୁରିସ, ଚିତ୍ତସଦିସଂ, ବହୂ ଇତ୍ଥିଯୋ, ବହୁକା ଇତ୍ଥିଯୋ। ବହୂ ପୁରିସା, ବହୱୋ ପୁରିସା, ବହୁକା ପୁରିସା। ବହୂନି ଚିତ୍ତାନି, ବହୁକାନି ଚିତ୍ତାନି ଇଚ୍ଚାଦିନା ୱତ୍ତଙ୍ଗଂ। ବହୂନଂ ସମୁଦାଯାପେକ୍ଖନେ ସତି ଏକୱଚନମ୍ପି ଲବ୍ଭତି, ‘‘ବହୁଜନସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ବହୁଜନସ୍ସ ହିତାଯ, ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ହିତାଯା’’ତି [ଅ। ନି। ୧।୧୪୧] ପାଠଈ।

ଉଭସଦ୍ଦୋ ବହୁୱଚନନ୍ତୋୱ, ‘ଉଭଗୋହି ଟୋ’ତି ଯୋନଂ ଟୋ, ଉଭୋ ଇତ୍ଥିଯୋ, ପୁରିସା, କୁଲାନି ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଉଭୋ ଇତ୍ଥିଯୋ, ପୁରିସା, କୁଲାନି ପସ୍ସତି।

୨୩୯।ସୁହିସୁଭସ୍ସୋ[ନୀ। ୩୧୩ (ରୂ। ୧୦୯ ପିଟ୍ଠେ)]।

ସୁ, ହିସୁ ଉଭସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଓ ହୋତି।

ଉଭୋହି, ଉଭୋସୁ।

୨୪୦।ଉଭିନ୍ନଂ[କ। ୮୬; ନୀରୂ। ୨୨୭; ନୀ। ୩୪୧]।

ଉଭସ୍ମା ନଂୱଚନସ୍ସ ଇନ୍ନଂ ହୋତି।

ଉଭିନ୍ନଂ। ସଙ୍ଖ୍ୟ ଇତ୍ଥି, ପୁରିସ, କୁଲେହି ଯୋଜେତଙ୍ଗଂ।

୨୪୧।ଯୋମ୍ହି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦୁୱେଦ୍ୱେ[କ। ୧୩୨; ରୂ। ୨୨୮; ନି। ୩୧୦]।

ଯୋସୁ ସୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ଦ୍ୱିସ୍ସ ଦୁୱେ, ଦ୍ୱେ ହୋନ୍ତି। ‘ଦ୍ୱିନ୍ନ’ନ୍ତି ୱଚନଂ ଦ୍ୱିସ୍ସ ବହୁୱଚନନ୍ତନିଯମତ୍ଥଂ।

ଦ୍ୱେ ଇତ୍ଥିଯୋ, ଦ୍ୱେ ପୁରିସା, ଦ୍ୱେ ପୁରିସେ, ଦ୍ୱେ ଚିତ୍ତାନି, ଦୁୱେ ଇତ୍ଥିଯୋ, ଦୁୱେ ପୁରିସା, ଦୁୱେ ପୁରିସେ, ଦୁୱେ ଚିତ୍ତାନି, ଦ୍ୱୀହି, ଦ୍ୱୀଭି।

୨୪୨।ନଂମ୍ହି ନୁକ ଦ୍ୱାଦୀନଂ ସତ୍ତରସନ୍ନଂ[କ। ୬୭; ନୀ। ୨୨୯; ନୀ। ୨୧୪]।

ନଂମ୍ହି ପରେ ଦ୍ୱାଦୀନଂ ଅଟ୍ଠାରସନ୍ତାନଂ ସତ୍ତରସନ୍ନଂ ସଙ୍ଖ୍ୟାନଂ ଅନ୍ତେ ନୁକ ହୋତି। ଉ-କାରୋ ଉଚ୍ଚାରଣତ୍ଥୋ। କାନୁବନ୍ଧଂ ଦିସ୍ୱା ଅନ୍ତେତି ଞାଯତି।

ଦ୍ୱିନ୍ନଂ।

୨୪୩।ଦୁୱିନ୍ନଂ ନଂମ୍ହି[କ। ୧୩୨; ରୂ। ୨୨୮; ନୀ। ୨୪୪]।

ନଂମ୍ହି ସୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ଦ୍ୱିସ୍ସ ଦୁୱିନ୍ନଂ ହୋତି ୱା।

ଦୁୱିନ୍ନଂ, ଦ୍ୱୀହି, ଦ୍ୱୀଭି, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ, ଦୁୱିନ୍ନଂ, ଦ୍ୱୀସୁ। ମହାୱୁତ୍ତିନା ସୁମ୍ହି ଦୁୱେ ହୋତି, ନାଗସ୍ସ ଦୁୱେସୁ ଦନ୍ତେସୁ ନିମ୍ମିତା [ୱି। ୱ। ୭୦୬], ଚକ୍କାନି ପାଦେସୁ ଦୁୱେସୁ ୱିନ୍ଦତି [ଦୀ। ନି। ୩।୨୦୫]। ଏୱଞ୍ଚ ସତି ଦୁୱେହି, ଦୁୱେଭୀତିପି ସିଦ୍ଧମେୱ ହୋତି, ଅଯଂ ଦ୍ୱିସଦ୍ଦୋ ଉଭସଦ୍ଦୋ ୱିଯ ଅଲିଙ୍ଗୋ।

୨୪୪।ତିସ୍ସୋ ଚତସ୍ସୋ ଯୋମ୍ହି ସତ୍ତିଭତ୍ତୀନଂ[କ। ୧୩୩; ରୂ। ୨୩୦; ନୀ। ୩୧୧]।

ଇତ୍ଥିଯଂ ଯୋସୁ ସତ୍ତିଭତ୍ତୀନନ୍ତି, ଚତୁନ୍ନଂ ତିସ୍ସୋ, ଚତସ୍ସୋ ହୋନ୍ତି।

ତିସ୍ସୋ ଇତ୍ଥିଯୋ, ଚତସ୍ସୋ ଇତ୍ଥିଯୋ।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ହିସ୍ସୁ ଚ ତିସ୍ସ, ଚତସ୍ସା ହୋନ୍ତି, ''ତିସ୍ସେହି ଚତସ୍ସେହି ପରିସାହି, ଚତସ୍ସେହି ସହିତୋ ଲୋକନାଯକୋ''ତି ପାଠଈ। ତୀହି, ତୀଭି ଇତ୍ଥୀହି, ଚତୂହି, ଚତୂଭି, ଚତୁବ୍ଭି ଇତ୍ଥୀହି।

୨୪୫।ନଂମ୍ହି ତିଚତୁନ୍ନମିତ୍ଥିଯଂ ତିସ୍ସଚତସ୍ସା[ଦୀ। ନି। ୩।୨୦୫]।

ଇତ୍ଥିଯଂ ନଂମ୍ହିତି, ଚତୁନ୍ନଂ ତିସ୍ସ, ଚତସ୍ସା ହୋନ୍ତି।

ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଇତ୍ଥୀନଂ, ଚତସ୍ସନ୍ନଂ ଇତ୍ଥୀନଂ, ତିଣ୍ଣଂ ଇତ୍ଥୀନଂ, ଚତୁନ୍ନଂ ଇତ୍ଥୀନଂ, ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଚତୁନ୍ନଂ ପରିସାନଂ ସକ୍କତୋ ହୋତି, ଚତୁନ୍ନଂ ପରିସାନଂ ପିଯୋ ହୋତି ମନାପୋତି [ଦୀ। ନି। ୧।୩୦୪], ତିସ୍ସେହି, ଚତସ୍ସେହି, ତୀହି, ତୀଭି, ଚତୂହି, ଚତୂଭି, ଚତୁବ୍ଭି, ତିସ୍ସନ୍ନଂ, ଚତସ୍ସନ୍ନଂ, ତିଣ୍ଣଂ, ଚତୁନ୍ନଂ, ତୀସୁ, ଚତୂସୁ।

ପାଠଇଯଂ ''ଚତସ୍ସେହୀ''ତି ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ତିସ୍ସେସୁ, ଚତସ୍ସେସୂତିପି ଦିଟ୍ଠମେୱ ହୋତି।

୨୪୬।ପୁମେ ତଯୋ ଚତ୍ତାରୋ[କ। ୧୩୩; ରୂ। ୨୩୦; ନୀ। ୩୧୧]।

ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ ଯୋସୁ ସତ୍ତିଭତ୍ତୀନନ୍ତି, ଚତୁନ୍ନଂ ତଯୋ, ଚତ୍ତାରୋ ହୋନ୍ତି।

ତଯୋ ପୁରିସା, ତଯୋ ପୁରିସେ, ଚତ୍ତାରୋ ପୁରିସା, ଚତ୍ତାରୋ ପୁରିସେ।

୨୪୭।ଚତୁରୋ ଚତୁସ୍ସ[କ। ୭୮, ୨୦୫, ୩୧; ରୂ। ୧୬୦; ନୀ। ୨୩୪; 'ଚତୁରୋ ୱା ଚତୁସ୍ସ' (ବହୂସୁ)]।

ପୁମେ ସତ୍ତିଭତ୍ତିସ୍ସ ଚତୁସଦ୍ଦସ୍ସ ଚତୁରୋ ହୋତି।

ଚତୁରୋ ପୁରିସା, ଚତୁରୋ ପୁରିସେ। କଥଂ ଚତୁରୋ ନିମିତ୍ତେ ନାଦସ୍ସିଂ, ଚତୁରୋ ଫଲମୁତ୍ତମେତି? ''ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସା''ତି ୱୁତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତୀହି, ତୀଭି, ଚତୂହି, ଚତୂଭି, ଚତୁବ୍ଭି।

୨୪୮।ଇଣ୍ଣଂଇଣ୍ଣନ୍ନଂ ତିତୋ ଝା[କ। ୮୭; ରୂ। ୨୩୧; ନୀ। ୨୪୩; 'ଣ୍ଣଂଣ୍ଣନ୍ନଂତିକୋ ଝା' (ବହୂସୁ)]।

ଝସଞ୍ଞମ୍ହା ତିମ୍ହା ନଂୱଚନସ୍ସ ଇଣ୍ଣଂ, ଇଣ୍ଣନ୍ନଂ ହୋନ୍ତି।

ତିଣ୍ଣଂ, ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ, ଚତୁନ୍ନଂ, ତୀହି, ତୀଭି, ଚତୂହି, ଚତୂଭି, ଚତୁବ୍ଭି, ତିଣ୍ଣଂ, ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ, ଚତୁନ୍ନଂ, ତୀସୁ, ଚତୂସୁ।

୨୪୯।ତୀଣିଚତ୍ତାରି ନପୁଂସକେ[କ। ୧୩୩; ରୂ। ୨୩୦; ନୀ। ୩୧୧]।

ନପୁଂସକେ ଯୋସୁ ସତ୍ତିଭତ୍ତୀନନ୍ତି, ଚତୁନ୍ନଂ ତୀଣି, ଚତ୍ତାରି ହୋନ୍ତି।

ତୀଣି ଚିତ୍ତାନି, ଚତ୍ତାରି ଚିତ୍ତାନି। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସମଂ।

ୱଚନସିଲିଟ୍ଠତ୍ତେ ପନ ସତି ୱିସଦିସଲିଙ୍ଗୱଚନାନମ୍ପି ପଦାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସଂଯୋଗୋ ହୋତି, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା [ଦୀ। ନି। ୩।୧୪୫], ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା [ଦୀ। ନି। ୩।୧୪୫], ତଯୋମହାଭୂତା, ତଯୋ ମହାଭୂତେ [ପଟ୍ଠା। ୧।୧।୫୮], ସବ୍ବେ ମାଲା ଉପେନ୍ତି ମଂ [ଧୁ। ୩।୬],

ସବ୍ବେ କଞ୍ଜା ଉପେନ୍ତି ମଂ [ଧୁ। ୩।୬], ସବ୍ବେ ରତନା ଉପେନ୍ତି ମଂ [ଧୁ। ୩।୬], ସବ୍ବେ ଯାନା ଉପେନ୍ତି ମଂ [ଧୁ। ୩।୬], ଅୱିଜ୍ଜାଯ ସତି ସଙ୍ଖାରା ହୋନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି [ସଂ। ନି। ୨।୫୦] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଗାଥାସୁ ୱିପଲ୍ଲାସାପି ବହୁଲଂ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ଅଞ୍ଜେ ଧମ୍ମାନି ଦେସେନ୍ତି, ଏୱଂ ଧମ୍ମାନି ସୁତ୍ୱାନ, ସତଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନି ସୁକିତ୍ତିତାନି ସୁତ୍ୱା, ଅତ୍ଥାନି ଚିନ୍ତଯିତ୍ୱାନ, ଉତ୍ତମତ୍ଥାନି ତଯି ଲଭିମ୍ହ, କିଂ ତ୍ୱଂ ଅତ୍ଥାନି ଜାନାସି, ଇଚ୍ଛେୟ୍ୟାମି ଭନ୍ତେ ସତ୍ତପୁତ୍ତାନି, ସିୱିପୁତ୍ତାନି ଅୱ୍ହଯ [ଜା। ୨।୨୨।୨୨୩୫], ପୁତ୍ତଦାରାନି ପୋସେନ୍ତି, ବଲୀବଦ୍ଦାନି ସୋଳସ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇଧ ସେସସଙ୍ଖ୍ୟାନାମାନି ଦୀପିଯନ୍ତେ।

୨୫୦।ଟ ପଞ୍ଚାଦୀହି ଚୁଦ୍ଦସହି[କ। ୧୩୪; ରୂ। ୨୫୧; ନୀ। ୨୪୬]।

ପଞ୍ଚାଦୀହି ଅଟ୍ଠାରସନ୍ତେହି ସଙ୍ଖ୍ୟାସଦ୍ଦେହି ଯୋନଂ ଟ ହୋତି।

ପଞ୍ଚ ଇତ୍ଥିଯୋ, ପଞ୍ଚ ପୁରିସା, ପୁରିସେ, ପଞ୍ଚ ଚିତ୍ତାନି, ଛ ଇତ୍ଥିଯୋ।

ଝଆଗମେ ପନ ‘‘ଇତ୍ଥିଭାୱା ନ ମୁଚ୍ଚିସ୍ସଂ, ଛଝଆନି ଗତିଯୋ ଇମା’’ତି ପାଠଇ।

ଛ ପୁରିସା, ଛ ପୁରିସେ, ଛ ଚିତ୍ତାନି। ଏୱଂ ସତ୍ତ, ଅଟ୍ଠ, ନୱ, ଦସ, ଏକାଦସ…ପେ… ଅଟ୍ଠାରସ।

୨୫୧।ପଞ୍ଚାଦୀନଂ ଚୁଦ୍ଦସନ୍ନମ[କ। ୯୦; ରୂ। ୨୫୨; ନୀ। ୨୪୬]।

ସୁ, ନଂ, ହିସୁ ପଞ୍ଚାଦୀନଂ ଚୁଦ୍ଦସନ୍ନଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ତମେୱ ହୋତି, ନ ଏତ୍ତଂ ୱା ଦୀଘତ୍ତଂ ୱା ହୋତି।

ପଞ୍ଚହି, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ, ପଞ୍ଚସୁ, ଛହି, ଛନ୍ନଂ, ଛସୁ, ସତ୍ତହି, ସତ୍ତନ୍ନଂ, ସତ୍ତସୁ, ଅଟ୍ଠହି, ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ, ଅଟ୍ଠସୁ, ନୱହି, ନୱନ୍ନଂ, ନୱସୁ, ଦସହି, ଦସନ୍ନଂ, ଦସସୁ, ଏକାଦସହି, ଏକାଦସନ୍ନଂ, ଏକାଦସସୁ…ପେ… ଅଟ୍ଠାରସହି, ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ, ଅଟ୍ଠାରସସୁ।

ଏତେ ସବ୍ବେ ଅଲିଙ୍ଗା ବହୁୱଚନନ୍ତା ଏୱ।

‘ଇନ୍ଦ୍ରିଯମତ୍ୱା’ତି ୱୀସ, ତିଂସ, ଚତ୍ତାଲୀସ, ପଞ୍ଞାସେହି ଆପଚ୍ଚଯୋ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ସିମ୍ହି ରସ୍ସୋ ସିଲୋପୋ ଚ, ‘ନିଗ୍ଗହୀତ’ନ୍ତି ୱିକପ୍ପେନ ନିଗ୍ଗହୀତାଗମୋ, ୱିକପ୍ପେନ ଅଂଲୋପୋ, ନାଦୀନଂ ଏକୱଚନାନଂ ଯାଦେସୋ, ୱୀସ ଇତ୍ଥିଯୋ, ୱୀସଂ ଇତ୍ଥିଯୋ, ୱୀସ ପୁରିସା, ୱୀସଂ ପୁରିସା, ୱୀସ ପୁରିସେ, ୱୀସଂ ପୁରିସେ, ୱୀସ ଚିତ୍ତାନି, ୱୀସଂ ଚିତ୍ତାନି, ୱୀସାଯ ଇତ୍ଥୀହି କମ୍ମଂ କତଂ, ୱୀସାଯ ପୁରିସେହି କମ୍ମଂ କତଂ, ୱୀସାଯ କୁଲେହି କମ୍ମଂ କତଂ, ୱୀସାଯ ଇତ୍ଥୀନଂ, ପୁରିସାନଂ, କୁଲାନଂ, ସତ୍ତମିଯଂ ୱୀସାଯ ଇତ୍ଥୀସୁ, ପୁରିସେସୁ, କୁଲେସୁ।

ତିପଚ୍ଚଯେ ୱୀସତି, ତିଂସତିସଦ୍ଦାପି ସଟ୍ଠି, ସତ୍ତତି, ଅସୀତି, ନୱୁତିସଦ୍ଦା ୱିଯ ନିଚ୍ଚଂ ଇତ୍ଥି ଲିଙ୍ଗେକୱଚନନ୍ତା ଏୱ, ସି, ଅଂଲୋପୋ, ୱୀସତି ଇତ୍ଥିଯୋ, ୱୀସତି ପୁରିସା, ପୁରିସେ, ୱୀସତି କୁଲାନି, ୱୀସତିଯା ଇତ୍ଥୀହି, ଇତ୍ଥୀନଂ, ପୁରିସେହି, ପୁରିସାନଂ, କୁଲେହି, କୁଲାନଂ , ୱୀସତିଯା, ୱୀସତିଯଂ ଇତ୍ଥି, ପୁରିସ, କୁଲେସୁ, ଏୱଂ ଯାୱନୱୁତିଯା ୱେଦିତବ୍ବା। ୱଗ୍ଗଭେଦେ ପନ ସତି ବହୁୱଚନମ୍ପି ୱିକପ୍ପେନ ଦିସ୍ସତି, ଦ୍ୱେ ୱୀସତିଯୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସତଂ, ସହସ୍ସଂ, ଦସସହସ୍ସଂ, ସତସହସ୍ସଂ, ଦସସତସହସ୍ସନ୍ତି ଇମେ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାଯେୱ। ସଙ୍ଖେୟ୍ୟପଧାନେ ପନ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ସହସ୍ସୀ, ଦସସହସ୍ସୀ, ସତସହସ୍ସୀତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ଭୱତି। ୱଗ୍ଗଭେଦେ ପନ ଦ୍ୱେ ସତାନି, ତୀଣି ସତାନି, ଦ୍ୱେ ସହସ୍ସାନି, ତୀଣି ସହସ୍ସାନି ଇଚ୍ଚାଦୀନି ଭୱନ୍ତି। କୋଟି, ପକୋଟି, କୋଟିପକୋଟି, ଅକ୍ଖୋଭିଣୀସଦ୍ଦା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗା ଏୱ। ସେସଂ ସବ୍ବଂ ଯାୱଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟା ନପୁଂସକମେୱ।

ସହସ୍ସଂ କାସି ନାମ, ଦସସହସ୍ସଂ ନହୁତଂ ନାମ, ସତସହସ୍ସଂ ଲକ୍ଖଂ ନାମ।

ଦୁୱିଧଂ ପଧାନଂ ସଙ୍ଖ୍ୟାପଧାନଂ, ସଙ୍ଖେୟ୍ୟପଧାନଞ୍ଚ। ପୁରିସାନଂ ୱୀସତି ହୋତି, ପୁରିସାନଂ ନୱୁତି ହୋତି, ପୁରିସାନଂ ସତଂ ହୋତି, ସହସ୍ସଂ ହୋତି ଇଚ୍ଚାଦି ସଙ୍ଖ୍ୟାପଧାନଂ ନାମ, ୱୀସତି ପୁରିସା, ନୱୁତି ପୁରିସା, ସତଂ ପୁରିସା, ସହସ୍ସଂ ପୁରିସା ଇଚ୍ଚାଦି ସଙ୍ଖେୟ୍ୟପଧାନଂ ନାମ।

ଏତ୍ତପି ୱୀସତିସଦ୍ଦୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେକୱଚନୋ ଏୱ। ସତ, ସହସ୍ସସଦ୍ଦା ନପୁଂସକେକୱଚନା ଏୱ। ସଙ୍ଖ୍ୟାସଦ୍ଦାନଂ ପନ ପଦୱିଧାନଞ୍ଚ ଗୁଣୱିଧାନଞ୍ଚ ସମାସକଣ୍ଡେ ଆଗମିସ୍ସତି।

ସଙ୍ଖ୍ୟାରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

୨୫୨।ସିମ୍ହାହଂ[କ। ୧୪୯; ରୂ। ୨୩୨; ନୀ। ୩୧୯; 'ସିମ୍ହହଂ' (ବହୂସୁ)]।

ସିମ୍ହି ସୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ଅମ୍ହସ୍ସ ଅହଂ ହୋତି।

ଅହଂ ଗଚ୍ଛାମି।

୨୫୩।ମଯମସ୍ମାମ୍ହସ୍ସ[କ। ୧୨୧; ରୂ। ୨୩୩; ନୀ। ୨୯୬]।

ଯୋସୁ ସୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ଅମ୍ହସ୍ସ କମେନ ମଯଂ, ଅସ୍ମା ହୋନ୍ତି ୱା।

ମଯଂ ଗଚ୍ଛାମ, ଅସ୍ମେ ପସ୍ସାମି।

ପକ୍ଖେ –

'ଯୋନମେଟ' ଇତି ୱିଧି, ଅମ୍ହେ ଗଚ୍ଛାମ।

୨୫୪।ତୁମ୍ହସ୍ସ ତୁୱଂତ୍ୱଂମ୍ହି ଚ[କ। ୧୪୬; ରୂ। ୨୩୬; ନୀ। ୩୨୪; 'ତୁମ୍ହସ୍ସ ତୁୱଂତ୍ୱମମ୍ହିଚ' (ବହୂସୁ)]।

ସିମ୍ହି ଚ ଅଂମ୍ହି ଚ ସୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ତୁମ୍ହସ୍ସ ତୁୱଂ, ତ୍ୱଂ ହୋନ୍ତି।

ତୁୱଂ ବୁଦ୍ଧୋ ତୁୱଂ ସତ୍ଥା, ତୁୱଂ ମାରାଭିଭୂ ମୁନି [ଥେରଗା। ୮୩୯], ତ୍ୱଂ ନୋ ସତ୍ଥା ଅନୁତ୍ତରୋ, ତୁମ୍ହେ ଗଚ୍ଛଥ, ତୁୱଂ ପସ୍ସତି, ତ୍ୱଂ ପସ୍ସତି।

୨୫୫।ଅଂମ୍ହି ତଂ ମଂ ତୱଂ ମମଂ[କ। ୧୪୩-୪; ରୂ। ୨୩୪-୫; ନୀ। ୩୨୨]।

ଅଂମ୍ହି ସୱିଭତ୍ତୀନଂ ତୁମ୍ହା'ମ୍ହାନଂ ତଂ, ମଂ, ତୱଂ, ମମଂ ହୋନ୍ତି।

ମଂ ପସ୍ସତି, ମମଂ ପସ୍ସତି, ତଂ ପସ୍ସତି, ତୱଂ ପସ୍ସତି, ଅମ୍ହେ ପସ୍ସତି, ତୁମ୍ହେ ପସ୍ସତି।

୨୫୬।ଦୁତିଯାଯୋମ୍ହି ୱା[କ। ୧୬୨; ରୂ। ୨୩୭; ନୀ। ୩୪୫; 'ଦୁତିଯେ ଯୋମ୍ହି ୱା' (ବହୂସୁ)]।

ଦୁତିଯାଯୋମ୍ହି ସୱିଭତ୍ତୀନଂ ତୁମ୍ହା'ମ୍ହାନଂ ଙାନୁବନ୍ଧା ଅଂ, ଆକଂଆଦେସା ହୋନ୍ତି ୱା।

ଅମ୍ହଂ, ଅମ୍ହାକଂ ପସ୍ସତି, ତୁମ୍ହଂ, ତୁମ୍ହାକଂ ପସ୍ସତି।

୨୫୭।ନାସ୍ମାସୁ ତଯାମଯା[କ। ୧୪୫, ୨୭୦; ରୂ। ୨୩୮, ୧୨୦; ନୀ। ୩୨୩, ୫୪୨]।

ନା , ସ୍ମାସୁ ସୱିଭତ୍ତୀନଂ ତୁମ୍ହା'ମ୍ହାନଂ ତଯା, ମଯା ହୋନ୍ତି।

ମଯା କତଂ, ତଯା କତଂ, ମଯା ଅପେତି, ତଯା ଅପେତି।

୨୫୮।ତଯାତଯୀନଂ ତ୍ୱ ୱା ତସ୍ସ[କ। ୨୧୦; ରୂ। ୨୩୯; ନୀ। ୪୩୫]।

ତଯା, ତଯୀନଂ ତସ୍ସ ଵ ହୋତି ୱା।

ଵଯା କତଂ, ଵଯା ଅପେତି, ଅମ୍ହେହି କତଂ, ତୁମ୍ହେହି କତଂ।

୨୫୯।ତୱମମତୁଯ୍ହଂମଯ୍ହଂ ସେ[କ। ୧୪୧-୨; ରୂ। ୨୪୧-୨; ନୀ। ୩୨୧]।

ସମ୍ହି ସୱିଭତ୍ତୀନଂ ତୁମ୍ହା'ମ୍ହାନଂ ତୱାଦଯୋ ହୋନ୍ତି।

ମମ ଦୀଯତେ, ମଯ୍ହଂ ଦୀଯତେ, ତୱ ଦୀଯତେ, ତୁଯ୍ହଂ ଦୀଯତେ।

୨୬୦।ନଂସେସ୍ୱସ୍ମାକଂମମଂ[ନୀ। ୪୩୮]।

ନଂ, ସେସୁ ସୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ଅମ୍ହସ୍ସ କମେନ ଅସ୍ମାକଂ, ମମଂ ହୋନ୍ତି।

ମମଂ ଦୀଯତେ, ଅସ୍ମାକଂ ଦୀଯତେ।

୨୬୧।ଙଂଙାକଂ ନଂମ୍ହି[କ। ୧୬୧; ରୂ। ୨୪୪; ନୀ। ୩୪୪]।

ନଂମ୍ହି ସୱିଭତ୍ତୀନଂ ତୁମ୍ହା'ମ୍ହାନଂ ଙାନୁବନ୍ଧା ଅଂ, ଆକଂଆଦେସା ହୋନ୍ତି ୱା।

ଅମ୍ହଂ ଦୀଯତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଦୀଯତେ, ତୁମ୍ହଂ ଦୀଯତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ଦୀଯତେ। ପଞ୍ଚମିଯଂ ମଯା, ତଯା, ଵଯା, ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତାୱ।

୨୬୨।ସ୍ମାମ୍ହି ଵମ୍ହା।

ସ୍ମାମ୍ହି ସୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ତୁମ୍ହସ୍ସ ଵମ୍ହା ହୋତି।

ଵମ୍ହା ଅପେତି, ଅମ୍ହେହି, ତୁମ୍ହେହି, ମମ, ମମଂ, ମଯ୍ହଂ, ତୱ, ତୁଯ୍ହଂ, ଅମ୍ହଂ, ଅମ୍ହାକଂ, ଅସ୍ମାକଂ, ତୁମ୍ହଂ, ତୁମ୍ହାକଂ।

୨୬୩।ସ୍ମିଂମ୍ହି ତୁମ୍ହମ୍ହାନଂ ତଯିମଯି[କ। ୧୩୯; ରୂ। ୨୪୫; ନୀ। ୩୧୮]।

ସ୍ମିଂମ୍ହି ସୱିଭତ୍ତୀନଂ ତୁମ୍ହା'ମ୍ହାନଂ ତଯି, ମଯି ହୋନ୍ତି।

ତଯି, ମଯି, ଵତ୍ତେ ଵଯି, ଅମ୍ହେସୁ, ତୁମ୍ହେସୁ।

୨୬୪।ସୁମ୍ହାମ୍ହସ୍ସାସ୍ମା[ନୀ। ୪୩୮]।

ସୁମ୍ହି ଅମ୍ହସ୍ସ ଅସ୍ମା ହୋତି।

ଅସ୍ମାସୁ।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଯୋ, ହିସୁ ଅମ୍ହସ୍ସ ଅସ୍ମାଦେସୋ, ଯୋନଂ ଏତ୍ତଞ୍ଚ, ଅସ୍ମା ଗଚ୍ଛାମ, ଅସ୍ମେ ପସ୍ସତି, ଅସ୍ମାହି କତଂ, ଅସ୍ମାକଂ ଦୀଯତେ, ଅସ୍ମାହି ଅପେତି, ଅସ୍ମାକଂ ଧନଂ, ଅସ୍ମାସୁ ଠିତଂ। ''ଅସ୍ମାଭିଜପ୍ପନ୍ତି ଜନା ଅନେକା''ତି [ଜା। ୧।୭।୬୮] ପାଠଇ-ଅସ୍ମେ ଅଭିଜପ୍ପନ୍ତି ପତ୍ଥେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଅସ୍ମାଭି ପରିଚିଣ୍ଣୋସି, ମେତ୍ତଚିତ୍ତା ହି ନାଯକା''ତି [ଅପ। ଥେରୀ ୨।୨।୨୩୦] ଥେରୀପାଠଇ – 'ପରିଚିଣ୍ଣୋ'ତି ପରିଚାରିତୋ।

ଚତୁତ୍ଥିଯଂ ଅସ୍ମାକଂ ଅଧିପନ୍ନାନଂ, ଖମସ୍ସୁ ରାଜକୁଞ୍ଜର [ଜା। ୨।୨୧।୧୮୧] – 'ଅଧିପନ୍ନାନ'ନ୍ତି ଦୁକ୍ଖାଭିଭୂତାନଂ।

ଛଟ୍ଠିଯଂ ଏସସ୍ମାକଂ କୁଲେ ଧମ୍ମୋ [ଜା। ୧।୪।୧୪୭], ଏସା ଅସ୍ମାକଂ ଧମ୍ମତା।

ସତ୍ତମିଯଂ ଯଂ କିଞ୍ଚଂ ପରମେ ମିତ୍ତେ, କତମସ୍ମାସୁ ତଂ ତଯା। ପତ୍ତା ନିସ୍ସଂସଯଂ ତ୍ୱମ୍ହା, ଭତ୍ତିରସ୍ମାସୁ ଯା ତୱ [ଜା। ୨।୨୧।୮୧] – ତତ୍ଥ 'ଯଂ କିଞ୍ଚ'ନ୍ତି ଯଂ କମ୍ମଂ କତ୍ତବ୍ବଂ, ତୱ ଅସ୍ମାସୁ ଯା ଭତ୍ତି, ତାଯ ମଯଂ ତ୍ୱମ୍ହା ନିସ୍ସଂସଯତଂ ପତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୬୫।ଅପାଦାଦୋ ପଦତେକୱାକ୍ୟେ[ଚଂ। ୬।୩।୧୫; ପା। ୮।୧।୧୭, ୧୮]।

ଅପାଦାଦିମ୍ହି ପୱତ୍ତାନଂ ପଦତୋ ପରେସଂ ଏକୱାକ୍ୟେ ଠିତାନଂ ତୁମ୍ହ'ମ୍ହାନଂ ୱିଧି ହୋତି। ଅଧିକାରସୁତ୍ତମିଦଂ।

୨୬୬।ଯୋନଂହିସ୍ୱପଞ୍ଚମ୍ୟା ୱୋନୋ[କ। ୧୪୭, ୧୫୧; ରୂ। ୨୪୬, ୨୫୦; ନୀ। ୩୨୫, ୩୨୯, ୩୩୦]।

ପଞ୍ଚମୀୱଜ୍ଜିତେସୁ ଯୋ, ନଂ, ହିସୁ ପରେସୁ ଅପାଦାଦୋପୱତ୍ତାନଂ ପଦତୋ ପରେସଂ ଏକୱାକ୍ୟେ ଠିତାନଂ ସୱିଭତ୍ତୀନଂ ତୁମ୍ହ'ମ୍ହସଦ୍ଦାନଂ ୱୋ, ନୋ ହୋନ୍ତି ୱା।

ଗଚ୍ଛଥ ୱୋ, ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ, ଗଚ୍ଛାମ ନୋ, ଗଚ୍ଛାମ ଅମ୍ହେ, ପସ୍ସେଯ୍ୟ ୱୋ, ପସ୍ସେଯ୍ୟ ତୁମ୍ହେ, ପସ୍ସେଯ୍ୟ ନୋ, ପସ୍ସେଯ୍ୟ ଅମ୍ହେ, ଦୀଯତେ ୱୋ, ଦୀଯତେ ତୁମ୍ହାକଂ, ଦୀଯତେ ନୋ, ଦୀଯତେ ଅମ୍ହାକଂ, ଧନଂ ୱୋ, ଧନଂ ତୁମ୍ହାକଂ, ଧନଂ ନୋ, ଧନଂ ଅମ୍ହାକଂ, କତଂ ୱୋ ପୁଞ୍ଜଂ, କତଂ ତୁମ୍ହେହି ପୁଞ୍ଜଂ, କତଂ ନୋ ପୁଞ୍ଜଂ, କତଂ ଅମ୍ହେହି ପୁଞ୍ଜଂ।

ଅପଞ୍ଚମ୍ୟାତି କିଂ? ନିସ୍ସଟଂ ତୁମ୍ହେହି, ନିସ୍ସଟଂ ଅମ୍ହେହି।

ଅପାଦାଦୋତ୍ୱେୱ? ବଲଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂନମନୁପ୍ପଦିନ୍ନଂ, ତୁମ୍ହେହି ପୁଞ୍ଜଂ ପସୁତଂ ଅନପ୍ପକଂ [ଖୁ। ପା। ୭।୧୨]।

ପଦତୋତ୍ୱେୱ? ତୁମ୍ହେ ଗଚ୍ଛଥ, ଅମ୍ହେ ଗଚ୍ଛାମ।

ଏକୱାକ୍ୟେତ୍ୱେୱ? ଦେୱଦତ୍ତୋ ତିଟ୍ଠତି ଗାମେ, ତୁମ୍ହେ ତିଟ୍ଠଥ ନଗରେ।

ସୱିଭତ୍ତୀନନ୍ତ୍ୱେୱ? ଅରହତି ଧମ୍ମୋ ତୁମ୍ହାଦିସାନଂ।

୨୬୭।ତେମେ ନାସେ[କ। ୧୪୮, ୧୫୦; ରୂ। ୨୪୭, ୨୪୯; ନୀ। ୩୨୬, ୩୨୮; ଚଂ। ୬।୩।୧୭; ପା। ୮।୧।୨୧]।

ନା , ସେସୁ ତାଦିସାନଂ ସୱିଭତ୍ତୀନଂ ତୁମ୍ହ, ଅମ୍ହସଦ୍ଦାନଂ ତେ, ମେ ହୋନ୍ତି ୱା।

କତଂ ତେ ପୁଞ୍ଜଂ, କତଂ ତଯା ପୁଞ୍ଜଂ, କତଂ ମେ ପୁଞ୍ଜଂ, କତଂ ମଯା ପୁଞ୍ଜଂ, ଦିନ୍ନଂ ତେ ୱତ୍ଥଂ, ଦିନ୍ନଂ ତୁଯ୍ହଂ ୱତ୍ଥଂ, ଦିନ୍ନଂ ମେ ୱତ୍ଥଂ, ଦିନ୍ନଂ ମଯ୍ହଂ ୱତ୍ଥଂ, ଇଦଂ ତେ ରଟ୍ଠଂ, ଇଦଂ ତୱ ରଟ୍ଠଂ, ଇଦଂ ମେ ରଟ୍ଠଂ, ଇଦଂ ମମ ରଟ୍ଠଂ।

୨୬୮।ଅନ୍ୱାଦେସେ[ଚଂ। ୬।୩।୨୦; ପା। ୮।୧।୨୩]।

ଅନ୍ୱାଦେସଟ୍ଠାନେ ତୁମ୍ହ'ମ୍ହସଦ୍ଦାନଂ ୱୋ, ନୋ, ତେ, ମେଆଦେସା ନିଚ୍ଚଂ ଭୱନ୍ତି ପୁନବ୍ବିଧାନା।

ଗାମୋ ତୁମ୍ହାକଂ ପରିଗ୍ଗହୋ, ଅଥୋ ନଗରମ୍ପି ୱୋ ପରିଗ୍ଗହୋ। ଏୱଂ ସେସେସୁ।

୨୬୯।ସପୁବ୍ବା ପଠମନ୍ତା ୱା['ସଂପୁବ୍ବା ପଠମନ୍ତା ୱା' (ମୂଲପାଠେ) ଚଂ। ୬।୧।୨୧; ପା। ୮।୧।୨୬]।

ସଂୱିଜ୍ଜତି ପୁବ୍ବପଦଂ ଅସ୍ମାତି ସପୁବ୍ବଂ, ସପୁବ୍ବା ପଠମନ୍ତପଦମ୍ହା ପରେସଂ ସୱିଭତ୍ତୀନଂ ତୁମ୍ହ'ମ୍ହସଦ୍ଦାନଂ ୱୋ, ନୋ, ତେ, ମେଆଦେସା ୱିକପ୍ପେନ ହୋନ୍ତି ଅନ୍ୱାଦେସଟ୍ଠାନେପି।

ଗାମେ ପଟୋ ତୁମ୍ହାକଂ, ଅଥୋ ନଗରେ କମ୍ବଲଂ ୱୋ, ଅଥୋ ନଗରେ କମ୍ବଲଂ ତୁମ୍ହାକଂ ୱା। ଏୱଂ ସେସେସୁ।

୨୭୦।ନ ଚୱାହାହେୱଯୋଗେ[ଚଂ। ୬।୩।୨୨; ପା। ୮।୧।୨୪]।

ଚ, ୱା, ହ, ଅହ, ଏୱସଦ୍ଦେହି ଯୋଗେ ତୁମ୍ହ'ମ୍ହାନଂ ୱୋ, ନୋ, ତେ, ମେଆଦେସା ନ ହୋନ୍ତି।

ଗାମୋ ତୱ ଚ ମମ ଚ ପରିଗ୍ଗହୋ, ଗାମୋ ତୱ ୱା ମମ ୱା ପରିଗ୍ଗହୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଚାଦିଯୋଗେତି କିଂ? ଗାମୋ ଚ ତେ ପରିଗ୍ଗହୋ, ନଗରଞ୍ଚ ମେ ପରିଗ୍ଗହୋ।

୨୭୧।ଦସ୍ସନତ୍ଥେନାଲୋଚନେ[ଚଂ। ୬।୩।୨୩; ପା। ୮।୧।୨୫]।

ଆଲୋଚନଂ ଓଲୋକନଂ, ଆଲୋଚନତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଦସ୍ସନତ୍ଥେ ପଯୁଜ୍ଜମାନେ ତୁମ୍ହ'ମ୍ହାନଂ ୱୋ, ନୋ, ତେ, ମେଆଦେସା ନ ହୋନ୍ତି।

ଗାମୋ ତୁମ୍ହେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଆଗତୋ, ଗାମୋ ଅମ୍ହେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଆଗତୋ – 'ଗାମୋ'ତି ଗାମୱାସୀ ମହାଜନୋ।

ଅନାଲୋଚନେତି କିଂ? ଗାମୋ ୱୋ ପସ୍ସତି, ଗାମୋ ନୋ ପସ୍ସତି।

୨୭୨।ଆମନ୍ତନପୁବ୍ବଂ ଅସନ୍ତଂୱ[‘ଆମନ୍ତଣଂ ପୁବ୍ବମସନ୍ତଂୱ’ (ବହୂସୁ) ଚଂ। ୬।୩।୨୪; ପା। ୮।୧।୭୨]।

ଆମନ୍ତନଭୂତଂ ପୁବ୍ବପଦଂ ଅସନ୍ତଂ ୱିଯ ହୋତି, ପଦତୋତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନ ଗଚ୍ଛତି।

ଦେୱଦତ୍ତ! ତୱ ପରିଗ୍ଗହୋ।

୨୭୩।ନ ସାମଞ୍ଞୱଚନମେକତ୍ଥେ[ଚଂ। ୬।୩।୨୫; ପା। ୮।୧।୭୩]।

ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣଭୂତେ ପଦେ ସତି ପୁବ୍ବଂ ସାମଞ୍ଞୱଚନଭୂତଂ ଆମନ୍ତନପଦଂ ଅସନ୍ତଂ ୱିଯ ନ ହୋତି, ପଦତୋତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି।

ମାଣୱକ ଜଟିଲ! ତେ ପରିଗ୍ଗହୋ।

ସାମଞ୍ଞୱଚନନ୍ତି କିଂ? ମାଣୱକ ଦେୱଦତ୍ତ! ତୁଯ୍ହଂ ପରିଗ୍ଗହୋ।

ଏକତ୍ଥେତି କିଂ? ଦେୱଦତ୍ତ! ଯଞ୍ଞଦତ୍ତ! ତୁମ୍ହାକଂ ପରିଗ୍ଗହୋ।

୨୭୪।ବହୂସୁ ୱା[ଚଂ। ୬।୩।୨୬; ପା। ୮।୧।୭୪]।

ବହୂସୁ ଜନେସୁ ପୱତ୍ତମାନଂ ସାମଞ୍ଞୱଚନଭୂତମ୍ପି ଆମନ୍ତନପଦଂ ଏକତ୍ଥେ ପଦେ ସତି ଅସନ୍ତଂ ୱିଯ ନ ହୋତି ୱା।

ବ୍ରାହ୍ମଣା ଗୁଣୱନ୍ତୋ ୱୋ ପରିଗ୍ଗହୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣା ଗୁଣୱନ୍ତୋ ତୁମ୍ହାକଂ ପରିଗ୍ଗହୋ।

ସଦ୍ଦାଦିରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ୱିଭତ୍ତିପଚ୍ଚଯନ୍ତରାସି

ଅଥ ୱିଭତ୍ତିପଚ୍ଚଯା ଦୀପିଯନ୍ତେ।

ୱିଭତ୍ତ୍ୟନ୍ତାନଂ ଜୋତକତ୍ତା ୱିଭତ୍ତିଟ୍ଠାନେ ଠିତା ପଚ୍ଚଯା ୱିଭତ୍ତିପଚ୍ଚଯା।

୨୭୫।ତୋ ପଞ୍ଚମ୍ୟା[କା। ୨୪୮; ରୂ। ୨୬୦; ନୀ। ୪୯୩; ଚଂ। ୪।୩।୬; ପା। ୫।୪।୪୫]।

ପଞ୍ଚମିୟା ୱିଭତ୍ତିୟା ଅତ୍ଥେ ତୋପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି।

ତୋମ୍ହି ଦୀଘାନଂ ରସ୍ସୋ, କଞ୍ଞତୋ, ରତ୍ତିତୋ, ଇତ୍ଥିତୋ, ଧେନୁତୋ। ମହାୱୁତ୍ତିନା ତୋମ୍ହି ମାତାପିତୂନଂ ଇତ୍ତଂ, ମାତିତୋ, ପିତିତୋ, ୱଧୁତୋ, ପୁରିସତୋ, ମୁନିତୋ, ଦଣ୍ଡିତୋ , ଭିକ୍ଖୁତୋ, ସତ୍ଥାରତୋ, କତ୍ତୁତୋ, ଗୋତ୍ରଭୁତୋ, ସଙ୍ଘତୋ, ଯତୋ, ତତୋ।

ଇମ, ଏତ, କିଂସଦ୍ଦେହି ତୋ।

୨୭୬।ଇତୋତେତ୍ତୋକୁତୋ[‘ଇତୋ ତେତ୍ତୋ କତୋ’ (ବହୂସୁ) ଚଂ। ୪।୩।୮; ପା। ୭।୨।୧୦୪]।

ଇତୋ, ଅତୋ, ଏତ୍ତୋ, କୁତୋତି ଏତେ ସଦ୍ଦା ତୋପଚ୍ଚୟନ୍ତା ନିପଚ୍ଚନ୍ତେ।

ଇମମ୍ହା ଇମେହୀତି ୱା ଇତୋ, ଏତସ୍ମା ଏତେହୀତି ୱା ଅତୋ, ଏତ୍ତୋ, କସ୍ମା କେହୀତି ୱା କୁତୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଇମମ୍ହା, ଇମେହୀତିଆଦିକଂ ଅତ୍ଥୱାକ୍ୟଂ ଦିସ୍ୱା ପକତିଲିଙ୍ଗଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇମିନା ସୁତ୍ତେନ ଇମସ୍ସ ଇତ୍ତଂ, ଏତସ୍ସ ଅତ୍ତଂ ଏତ୍ତଞ୍ଚ, ‘ସରମ୍ହା ଦ୍ୱେ’ତି ଏସରମ୍ହା ଦ୍ୱିତ୍ତଂ, କିଂସଦ୍ଦସ୍ସ କୁତ୍ତଂ। ଏସ ନୟୋ ସେସେସୁ ନିପାତନେସୁ।

୨୭୭।ଅଭ୍ୟାଦୀହି[ପା। ୫।୩।୯]।

ଅଭିଆଦୀହି ତୋ ହୋତି, ପୁନବ୍ବିଧାନା’ପଞ୍ଚମ୍ୟତ୍ଥେପୀତିପି ସିଦ୍ଧଂ।

ଅଭିତୋ ଗାମଂ ଗାମସ୍ସ ଅଭିମୁଖେତି ଅତ୍ଥୋ।

ପରିତୋ ଗାମଂ ଗାମସ୍ସ ସମନ୍ତତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଉଭତୋ ଗାମଂ ଗାମସ୍ସ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁତି ଅତ୍ଥୋ।

ପଚ୍ଛତୋ, ହେଟ୍ଠତୋ, ଉପରିତୋ।

୨୭୮।ଆଦ୍ୟାଦୀହି[ଚଂ। ୪।୩।୯; ପା। ୫।୪।୪୪]।

ଆଦିପଭୁତୀହି ଅପଞ୍ଚମ୍ୟତ୍ଥେପି ତୋ ହୋତି।

ଆଦିତୋ , ମଜ୍ଝତୋ, ପୁରତୋ, ପସ୍ସତୋ, ପିଟ୍ଠିତୋ, ଓରତୋ, ପରତୋ, ପଚ୍ଛତୋ, ପୁରତ୍ଥିମତୋ, ଦକ୍ଖିଣତୋଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ବହୁଲଂ ସତ୍ତମ୍ୟତ୍ଥେ ଦିସ୍ସତି।

ତଥା ତତିୟତ୍ଥେପି ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି [ସଂ। ନି। ୩।୪୪], ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ଅନିଚ୍ଚତୋ ୱିପସ୍ସତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଯତୋନିଦାନଂ [ସୁ। ନି। ୨୭୫], ଯତ୍ୱାଧିକରଣଂ, ଯତୋଦକଂ ତଦାଦିତ୍ତମିଚ୍ଚାଦୀସୁ [ଜା। ୧।୯।୫୮] ପଠମତ୍ଥେ ଇଚ୍ଛନ୍ତି।

ଇତୋ ଏହି, ଇତୋ ବଲାକେ ଆଗଚ୍ଛ, ଚଣ୍ଡୋ ମେ ୱାୟସୋ ସଖା ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ଦୁତିୟତ୍ଥେ।

ପରତୋଘୋସୋ, ନାଦିଟ୍ଠା ପରତୋ ଦୋସଂ ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ଛଟ୍ଠ୍ୟତ୍ଥେ।

୨୭୯।ସବ୍ବାଦିତୋ ସତ୍ତମ୍ୟା ତ୍ରତ୍ଥା[କା। ୨୪୯; ରୂ। ୨୬୬; ନୀ। ୪୯୪; ଚଂ। ୪।୧।୧୦; ପା। ୫।୩।୧୦]।

ସବ୍ବାଦିନାମକେହି ସଙ୍ଖନାମେହି ସତ୍ତମିୟା ଅତ୍ଥେ ତ୍ର, ତ୍ଥା ହୋନ୍ତି।

ସବ୍ବସ୍ମିଂ ସବ୍ବେସୂତି ୱା ସବ୍ବତ୍ର, ସବ୍ବଢ୍ଢ, ସବ୍ବସ୍ମିଂ ସବ୍ବାସୁ ୱାତିପି। ଏୱଂ କତରତ୍ର, କତରଢ୍ଢ, ଅଞ୍ଞତ୍ର, ଅଞ୍ଞଢ୍ଢ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଯତ୍ର, ଯଢ୍ଢ, ତତ୍ର, ତଢ୍ଢ।

୨୮୦।କହେହଢ୍ଢକୁତ୍ରାତ୍ରକ୍ୱେହିଧ[କା। ୨୫୧; ରୂ। ୨୬୯; ନୀ। ୪୯୯; ଚଂ। ୪।୧।୧୧; ପା। ୫।୩।୧୧, ୧୨]।

କଢ୍ଢ, ଏଢ୍ଢ, କୁତ୍ର, ଅତ୍ର, କ୍ୱ, ଇହ, ଇଧାତି ଏତେ ସଦ୍ଦାଢ୍ଢ, ତ୍ର,ୱ ହ, ଧାପଚ୍ଚଯନ୍ତା ସତ୍ତମ୍ୟତ୍ଥେ ସିଜ୍ଝନ୍ତି।

କସ୍ମିଂ କେସୂତି ୱା କଢ୍ଢ, କୁତ୍ର, କ୍ୱ। 'କୁୱ'ନ୍ତିପି ସିଜ୍ଝତି, ''କୁୱଂ ସତ୍ତସ୍ସ କାରକୋ, କୁୱଂ ସତ୍ତୋ ସମୁପ୍ପନ୍ନୋ [ସଂ। ନି। ୧।୧୭୧], କୁୱଂ ଅସିସ୍ସଂ, କୁୱଂ ଖାଦିସ୍ସ''ନ୍ତି ପାଠଇ।

ଏତସ୍ମିଂ ଏତେସୂତି ୱା ଏଢ୍ଢ, ଅତ୍ର, ଇମସ୍ମିଂ ଇମେସୂତି ୱା ଇହ, ଇଧ।

୨୮୧।ଧି ସବ୍ବା ୱା[କା। ୨୫୦; ରୂ। ୨୬୮; ନୀ। ୫୦୨]।

ସବ୍ବସଦ୍ଦମ୍ହା ସତ୍ତମ୍ୟତ୍ଥେ ଧି ହୋତି ୱା।

ନମୋ ତେ ବୁଦ୍ଧ ୱୀର'ତ୍ଥୁ, ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋସି ସବ୍ବଧି [ସଂ। ନି। ୧।୯୦]।

୨୮୨।ଯା ହିଂ[କା। ୨୫୫; ରୂ। ୨୭୫; ନୀ। ୫୦୪]।

ଯମ୍ହା ସତ୍ତମ୍ୟତ୍ଥେ ହିଂ ହୋତି।

ଯହିଂ।

୨୮୩।ତା ହଞ୍ଚ[କା। ୨୫୩; ରୂ। ୨୭୩; ନୀ। ୫୦୧]।

ତମ୍ହା ସତ୍ତମ୍ୟତ୍ଥେ ହିଂ ହୋତି ହଞ୍ଚ।

ତହିଂ, ତହଂ। ଦୁତିଯତ୍ଥେପି ଦିସ୍ସତି ''ତହଂ ତହଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି।

୨୮୪।କିଂସ୍ସ କୁକଞ୍ଚ[କା। ୨୫୧, ୨୨୭-୮-୯; ରୂ। ୨୨୬, ୨୭୦-୧-୨; ନୀ। ୫୦୦, ୪୫୬-୭, ୪୬୦]।

କିଂମ୍ହା ସତ୍ତମ୍ୟତ୍ଥେ ହିଂ, ହଂ ହୋତି। କିଂସ୍ସ କୁତ୍ତଂ କତ୍ତଞ୍ଚ ହୋତି।

କୁହିଂ ଗଚ୍ଛତି, କୁହଂ ଗଚ୍ଛତି। କହଂ ଏକପୁତ୍ତକ କହଂ ଏକପୁତ୍ତକ [ସଂ। ନି। ୨।୬୩]। କୁହିଞ୍ଚି, କୁହିଞ୍ଚନନ୍ତି ଦ୍ୱେ ଚି, ଚନ-ନିପାତନ୍ତା ସିଜ୍ଝନ୍ତି।

ଇତି ସାମଞ୍ଞସତ୍ତମ୍ୟନ୍ତରାସି।

କାଲସତ୍ତମ୍ୟନ୍ତଂ ୱୁଚ୍ଚତେ।

୨୮୫।ସବ୍ବେକଞ୍ଞଯତେହି କାଲେଦା[କା। ୨୫୭; ରୂ। ୨୭୬; ନୀ। ୫୦୫]।

ସବ୍ବ, ଏକ, ଅଞ୍ଞ, ଯ, ତସଦ୍ଦେହି କାଲେ ଦା ହୋତି।

ସବ୍ବସ୍ମିଂ କାଲେ ସବ୍ବଦା, ଏକସ୍ମିଂ କାଲେ ଏକଦା, ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ କାଲେ ଅଞ୍ଞଦା, ଯସ୍ମିଂ କାଲେ ଯଦା, ତସ୍ମିଂ କାଲେ ତଦା।

୨୮୬।କଦାକୁଦାସଦାଅଧୁନେଦାନି[କ। ୨୫୭-୮-୯; ରୂ। ୨୭୬-୮-୯; ନୀ। ୫୦୫-୬-୭]।

ଏତେପି ସତ୍ତମ୍ୟନ୍ତେହି କାଲେ ଦା, ଧୁନା, ଦାନିପଚ୍ଚଯନ୍ତା ସିଜ୍ଝନ୍ତି।

କିସ୍ମିଂ କାଲେ କଦା, କୁଦା, ସବ୍ବସ୍ମିଂ କାଲେ ସଦା, ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ଅଧୁନା, ଇଦାନି।

୨୮୭।ଅଜ୍ଜସଜ୍ଜୁପରଜ୍ଜେତରହିକରହା[କ। ୨୫୯; ରୂ। ୨୭୯, ୪୨୩; ନୀ। ୫୦୭]।

ଏତେପି କାଲେ ଜ, ଜ୍ଜୁ, ରହି, ରହ ପଚ୍ଚଯନ୍ତା ସିଜ୍ଝନ୍ତି।

ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ଅଜ୍ଜ, ଇମସ୍ମିଂ ଦିୱସେତ୍ୟତ୍ଥୋ।

ସମାନେ କାଲେ ସଜ୍ଜୁ-‘ସମାନେ’ତି ୱିଜ୍ଜମାନେ। ନ ହି ପାପଂ କତଂ କମ୍ମଂ, ସଜ୍ଜୁ ଖୀରଂୱ ମୁଚ୍ଚତି [ଧ। ପ। ୭୧], ସଜ୍ଜୁକଂ ପାହେସି – ତତ୍ଥ ‘ସଜ୍ଜୂ’ତି ତସ୍ମିଂ ଦିୱସେ।

ଅପରସ୍ମିଂ କାଲେ ଅପରଜ୍ଜୁ, ପୁନଦିୱସେତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ଏତରହି, କିସ୍ମିଂ କାଲେ କରହ। କୁତୋଚି, କ୍ୱଚି, କତ୍ଥଚି, କୁହିଞ୍ଚି, କଦାଚି, କରହଚିସଦ୍ଦା ପନ ଚି-ନିପାତନ୍ତା ହୋନ୍ତି, ତଥା ଯତୋ କୁତୋଚି, ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି, ଯଦା କଦାଚୀତି। କିଞ୍ଚନଂ, କୁହିଞ୍ଚନଂ, କୁଦାଚନନ୍ତି ଚନ-ନିପାତନ୍ତାତି।

ୱିଭତ୍ତିପଚ୍ଚଯନ୍ତରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଅବ୍ୟଯପଦାନି

ଉପସଗ୍ଗପଦରାସି

ଅଥ ଅବ୍ୟଯପଦାନି ଦୀପିଯନ୍ତେ।

ଛବ୍ବିଧାନି ଅବ୍ୟଯପଦାନି ଉପସଗ୍ଗପଦଂ, ନିପାତପଦଂ, ୱିଭତ୍ତିପଚ୍ଚଯନ୍ତପଦଂ, ଅବ୍ୟଯୀଭାୱସମାସପଦଂ, ଅବ୍ୟଯତଦ୍ଧିତପଦଂ, ତ୍ୱାଦିପଚ୍ଚଯନ୍ତପଦନ୍ତି। ବ୍ୟଯୋ ୱୁଚ୍ଚତି ୱିକାରୋ, ନାନାଲିଙ୍ଗୱିଭତ୍ତିୱଚନେହି ନତ୍ଥି ରୂପବ୍ୟଯୋ ଏତେସନ୍ତି ଅବ୍ୟଯା, ଅସଙ୍ଖ୍ୟାତି ଚ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ୱିଭତ୍ତିପଚ୍ଚଯନ୍ତପଦତୋ ପୁନ ୱିଭତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥି। ଅବ୍ୟଯୀଭାୱସମାସମ୍ହି ୱିଭତ୍ତୀନଂ ୱିଧି ସମାସକଣ୍ଡେ ୱକ୍ଖତି, ତସ୍ମା ତାନି ଦ୍ୱେ ଠପେତ୍ୱା ସେସାନି ଚତ୍ତାରି ଇଧ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ।

୨୮୮।ଅସଙ୍ଖ୍ୟେହି ସବ୍ବାସଂ[ଚଂ। ୨।୧।୩୮; ପା। ୨।୪।୮୨]।

ଅସଙ୍ଖ୍ୟେହି ପଦେହି ଯଥାରହଂ ସବ୍ବାସଂ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ଲୋପୋ ହୋତି, କେହିଚି ପଦେହି ପଠମାଯ ଲୋପୋ, କେହିଚି ପଦେହି ଦୁତିଯାଯ ଲୋପୋ… ପେ… କେହିଚି ସତ୍ତମିଯା, କେହିଚି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ, କେହିଚି ତିସ୍ସନ୍ନଂ…ପେ… କେହିଚି ସତ୍ତନ୍ନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ତତ୍ଥ ଆୱୁସୋ, ଭୋ, ଭନ୍ତେଇଚ୍ଚାଦୀହି ଆମନ୍ତନନିପାତେହି ଅତ୍ଥି, ନତ୍ଥି, ସକ୍କା, ଲବ୍ଭା, ସିଯା, ସିଯୁଂ, ସାଧୁ, ତୁଣ୍ହୀଇଚ୍ଚାଦୀହି ଚ ପଠମାଯ ଲୋପୋ।

ଚିରଂ, ଚିରସ୍ସଂ, ନିଚ୍ଚଂ, ସତତଂ, ଅଭିଣ୍ହଂ, ଅଭିକ୍ଖଣଂ, ମୁହୁତ୍ତଂ ଇଚ୍ଚାଦୀହି ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗଲକ୍ଖଣେ ଦୁତିଯାଯ।

ଯଥା, ତଥା, ସବ୍ବଥା, ସବ୍ବସୋ, ମୁସା, ମିଚ୍ଛାଇଚ୍ଚାଦୀହି ତତିଯାଯ।

କାତୁଂ, କାତଓେ ଇଚ୍ଚାଦୀହି ଚତୁତ୍ଥିଯା।

ସମନ୍ତା , ସମନ୍ତତୋ, ଦୀଘସୋ, ଓରସୋଇଚ୍ଚାଦୀହି ପଞ୍ଚମିଯା।

ପୁରେ, ପୁରା, ପଚ୍ଛା, ଉଦ୍ଧଂ, ଉପରି, ଅଧୋ, ହେଟ୍ଠା, ଅନ୍ତରା, ଅନ୍ତୋ, ରହୋ, ଆୱି, ହିୟ୍ୟୋ, ସୁୱେଇଚ୍ଚାଦୀହି ସତ୍ତମିଯା ଲୋପୋ।

ନମୋସଦ୍ଦମ୍ହା ‘‘ନମୋ ତେ ବୁଦ୍ଧ ୱୀର’ତ୍ଥୂ’’ତି ଏତ୍ଥ ପଠମାଯ। ‘‘ନମୋ କରୋହି ନାଗସ୍ସା’’ତି ଏତ୍ଥ ଦୁତିଯାଯ।

ସଯଂସଦ୍ଦମ୍ହା ‘‘କୁସୂଲୋ ସଯମେୱ ଭିଜ୍ଜତେ’’ତି ଏତ୍ଥ ପଠମାଯ। ‘‘ସଯଂ କତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି [ଦୀ। ନି। ୩।୧୯୧, ୧୯୩] ଏତ୍ଥ ତତିଯାଯ, ଇଚ୍ଚାଦିନା ଯଥାରହୱିଭାଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଇତି, ଏୱଂସଦ୍ଦେହି ପଯୋଗାନୁରୂପଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ଲୋପଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି।

ଉପସଗ୍ଗେହିପି ଅତ୍ଥାନୁରୂପଂ ତଂତଂୱିଭତ୍ତିଲୋପୋ।

ରୂପସିଦ୍ଧିଯଂ ପନ ‘‘ତେହି ପଠମେକୱଚନମେୱ ଭୱତୀ’’ତି [ରୂ। ୧୩୧ (ପିଟ୍ଠେ)] ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ ‘‘ଅଭିକ୍କମତି, ଅଭିଧମ୍ମୋ’’ ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ଧାତୁଲିଙ୍ଗାନି ଉପେଚ୍ଚ ତେସଂ ଅତ୍ଥଂ ନାନାପ୍ପକାରଂ କରୋନ୍ତା ସଜ୍ଜନ୍ତି ସଙ୍ଗରୋନ୍ତୀତି ଉପସଗ୍ଗା। ତେ ହି କ୍ୱଚି ତଦତ୍ଥଂ ୱିସିଟ୍ଠଂ କରୋନ୍ତି ‘‘ଜାନାତି, ପଜାନାତି, ସଞ୍ଜାନାତି, ଅୱଜାନାତି, ଅଭିଜାନାତି, ପରିଜାନାତି, ସୁସୀଲୋ, ଦୁସ୍ସୀଲୋ, ସୁୱଣ୍ଣୋ, ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ, ସୁରାଜା, ଦୁରାଜା’’ ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ।

କ୍ୱଚି ତଦତ୍ଥଂ ନାନାପ୍ପକାରଂ କତ୍ୱା ୱିଭଜନ୍ତି ‘‘ଗଚ୍ଛତି, ଆଗଚ୍ଛତି, ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ଓଗଚ୍ଛତି’’ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ।

କ୍ୱଚି ତଦତ୍ଥଂ ବାଧେତ୍ୱା ତପ୍ପଟିୱିରୁଦ୍ଧେ ୱା ତଦଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ଥେ ତାନି ଯୋଜେନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ତପ୍ପଟିୱିରୁଦ୍ଧେ –

ଜେତି, ପରାଜେତି, ଓମୁଞ୍ଚତି, ପଟିମୁଞ୍ଚତି, ଗିଲତି, ଉଗ୍ଗିଲତି, ନିମ୍ମୁଜ୍ଜତି, ଉମ୍ମୁଜ୍ଜତି, ଧମ୍ମୋ, ଉଦ୍ଧମ୍ମୋଇଚ୍ଚାଦି।

ତଦଞ୍ଞସ୍ମିଂ –

ଦଦାତି, ଆଦଦାତି, ଦଧାତି, ୱିଧେତି, ପିଧେତି, ନିଧେତି, ସନ୍ଧିଯତି, ସଦ୍ଦହତି, ଅଭିଧାତିଇଚ୍ଚାଦି।

କ୍ୱଚି ପନ ପଦସୋଭଣଂ କତ୍ୱା ତଦତ୍ଥଂ ଅନୁୱତ୍ତନ୍ତି, ‘‘ୱିଜ୍ଜତି, ସଂୱିଜ୍ଜତି, ଲଭତି, ପଟିଲଭତି’’ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତେ ୱୀସତି ହୋନ୍ତି-ପ, ଆ, ଉ, ଓ, ଦୁ, ନି, ୱି, ସୁ, ସଂ, ଅତି, ଅଧି, ଅନୁ, ଅପ, ଅପି, ଅଭି, ଅୱ, ଉପ, ପତି, ପରା, ପରି।

କଚ୍ଚାଯନେ ପନ ଓସଦ୍ଦୋ ଅୱକାରିଯମତ୍ତନ୍ତି ତଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ନୀସଦ୍ଦଂ ଗଣ୍ହାତି, ଇଧ ପନ ନୀସଦ୍ଦୋ ନିସ୍ସ ଦୀଘମତ୍ତନ୍ତି ତଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଓସଦ୍ଦଂ ଗଣ୍ହାତି।

ତତ୍ଥ ପ –

ପକାରତ୍ଥେ-ପଞ୍ଞା। ଆଦିକମ୍ମେ-ୱିପ୍ପକତଂ। ପଧାନେ-ପଣୀତଂ। ଇସ୍ସରିଯେ-ପଭୂ। ଅନ୍ତୋଭାୱେ-ପକ୍ଖିତ୍ତଂ, ପସ୍ସାସୋ। ୱିଯୋଗେ-ପୱାସୋ। ତପ୍ପରେ-ପାଚରିଯୋ। ତଦନୁବନ୍ଧେ-ପୁତ୍ତୋ, ପପୁତ୍ତୋ, ନତ୍ତା, ପନତ୍ତା। ଭୁସତ୍ଥେ-ପୱଦ୍ଧୋ। ସମ୍ଭୱେ-ପଭୱତି। ତିତ୍ତିଯଂ-ପହୁତଂ ଅନ୍ନଂ। ଅନାୱିଲେ-ପସନ୍ନୋ। ପତ୍ଥନାଯଂ-ପଣିଧାନଂ।

ଆ –

ଅଭିମୁଖେ-ଆଗଚ୍ଛତି। ଉଦ୍ଧଂକମ୍ମେ-ଆରୋହତି। ମରିଯାଦାଯଂ-ଆପଦ୍ଧତା ଖେତ୍ତଂ। ଅଭିୱିଧିମ୍ହି-ଆବ୍ରହ୍ମଲୋକା କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ। ପତ୍ତିଯଂ-ଆପନ୍ନୋ। ଇଚ୍ଛାଯଂ-ଆକଙ୍ଖା। ପରିସ୍ସଜନେ-ଆଲିଙ୍ଗତି। ଆଦିକମ୍ମେ-ଆରମ୍ଭୋ। ଗହଣେ-ଆଦୀଯତି। ନିୱାସେ-ଆୱସଥୋ। ସମୀପେ-ଆସନ୍ନଂ। ଅୱ୍ହାନେ-ଆମନ୍ତନଂ।

ଉ –

ଉଗ୍ଗତେ-ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି । ଉଦ୍ଧଂକମ୍ମେ-ଉଟ୍ଠାତି। ପଧାନେ-ଉତ୍ତରୋ। ୱିଯୋଗେ-ଉପୱାସୋ। ସମ୍ଭୱେ-ଉବ୍ଭୂତୋ। ଅତ୍ଥଲାଭେ-ରୂପସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ। ସତ୍ତିଯଂ-ଉସ୍ସହତି ଗନ୍ତୁଂ। ସରୂପକ୍ଖାନେ-ଉଦ୍ଦେସୋ।

ଓ –

ଅନ୍ତୋଭାୱେ-ଓଚରକୋ, ଓରୋଧୋ। ଅଧୋକମ୍ମେ-ଓକ୍ଖିତ୍ତୋ। ନିଗ୍ଗହେ-ଓୱାଦୋ। ଅନ୍ତରେ, ଦେସେ ଚ-ଓକାସୋ। ପାତୁଭାୱେ-ଓପପାତିକୋ। ଯେସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ଅୱସଦ୍ଦୋ ୱତ୍ତତି, ତେସୁପି ଓସଦ୍ଦୋ ୱତ୍ତତି।

ଦୁ –

ଅସୋଭଣେ-ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ। ଅଭାୱେ-ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖଂ, ଦୁସ୍ସୀଲୋ, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ। କୁଚ୍ଛିତେ-ଦୁକ୍କଟଂ। ଅସମିଦ୍ଧିଯଂ-ଦୁସସ୍ସଂ। କିଚ୍ଛେ-ଦୁକ୍କରଂ। ୱିରୂପେ-ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ, ଦୁମ୍ମୁଖୋ।

ନି –

ନିସ୍ସେସେ-ନିରୁତ୍ତି। ନିଗ୍ଗତେ-ନିଯ୍ୟାନଂ। ନୀହରଣେ-ନିଦ୍ଧାରଣଂ। ଅନ୍ତୋପୱେସନେ-ନିଖାତୋ। ଅଭାୱେ-ନିମ୍ମକ୍ଖିକଂ। ନିସେଧେ-ନିୱାରେତି। ନିକ୍ଖନ୍ତେ-ନିବ୍ବାନଂ। ପାତୁଭାୱେ-ନିମ୍ମିତଂ। ଅୱଧାରଣେ-ୱିନିଚ୍ଛଯୋ। ୱିଭଜନେ-ନିଦ୍ଦେସୋ। ଉପମାଯଂ-ନିଦସ୍ସନଂ। ଉପଧାରଣେ-ନିସାମେତି। ଅୱସାନେ-ନିଟ୍ଠିତଂ। ଛେକେ-ନିପୁଣୋ।

ୱି –

ୱିସେସେ-ୱିପସ୍ସତି। ୱିୱିଧେ-ୱିଚିତ୍ତଂ। ୱିରୁଦ୍ଧେ-ୱିୱାଦୋ। ୱିଗତେ-ୱିମଲୋ। ୱିଯୋଗେ-ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତୋ। ୱିରୂପେ-ୱିପ୍ପଟିସାରୋ।

ସୁ –

ସୋଭଣେ-ସୁଗ୍ଗତି । ସୁନ୍ଦରେ-ସୁମନୋ। ସମ୍ମାସଦ୍ଦତ୍ଥେ-ସୁଗତୋ। ସମିଦ୍ଧିଯଂ-ସୁଭିକ୍ଖଂ। ସୁଖତ୍ଥେ-ସୁକରୋ।

ସଂ –

ସମୋଧାନେ-ସନ୍ଧି। ସମ୍ମା, ସମତ୍ଥେସୁ-ସମାଧି, ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ। ସମନ୍ତଭାୱେ-ସଂକିଣ୍ଣୋ। ସଙ୍ଗତେ-ସମାଗମୋ, ସଙ୍ଖେପେ-ସମାସୋ। ଭୁସତ୍ଥେ-ସାରତ୍ତୋ। ସହତ୍ଥେ-ସଂୱାସୋ, ସମ୍ଭୋଗୋ। ଅପ୍ପତ୍ଥେ-ସମଗ୍ଘୋ। ପଭୱେ-ସମ୍ଭୱୋ। ଅଭିମୁଖେ-ସମ୍ମୁଖଂ। ସଙ୍ଗହେ-ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ପିଦହନେ-ସଂୱୁତୋ। ପୁନପ୍ପୁନକମ୍ମେ-ସନ୍ଧାୱତି, ସଂସରତି। ସମିଦ୍ଧିଯଂ-ସମ୍ପନ୍ନୋ।

ଅତି –

ଅତିକ୍କମେ-ଅତିରୋଚତି, ଅଚ୍ଚଯୋ, ଅତୀତୋ। ଅତିକ୍କନ୍ତେ-ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ। ଅତିସ୍ସଯେ-ଅତିକୁସଲୋ। ଭୁସତ୍ଥେ-ଅତିକୋଧୋ। ଅନ୍ତୋକମ୍ମେ-ମଞ୍ଚଂ ୱା ପୀଠଂ ୱା ଅତିହରିତ୍ୱା ଠପେତି।

ଅଧି –

ଅଧିକେ-ଅଧିସୀଲଂ। ଇସ୍ସରେ-ଅଧିପତି, ଅଧିବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ପଞ୍ଚାଲା। ଉପରିଭାୱେ-ଅଧିସେତି। ପରିଭୱନେ-ଅଧିଭୂତୋ। ଅଜ୍ଝାୟନେ-ଅଜ୍ଝେତି, ବ୍ଯାକରଣମଧୀତେ। ଅଧିଟ୍ଠାନେ-ନୱକମ୍ମଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ଇଦ୍ଧିୱିକୁବ୍ବନଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି। ନିଚ୍ଛଯେ-ଅଧିମୁଚ୍ଚତି। ପାପୁଣନେ-ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି, ଅମତଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି।

ଅନୁ –

ଅନୁଗତେ-ଅନ୍ୱେତି। ଅନୁପ୍ପଚ୍ଛିନ୍ନେ-ଅନୁସଯୋ। ପଚ୍ଛାସଦ୍ଦତ୍ଥେ-ଅନୁରଥଂ। ପୁନପ୍ପୁନଭାୱେ-ଅନ୍ୱଦ୍ଧମାସଂ, ଅନୁସଂୱଚ୍ଛରଂ। ଯୋଗ୍ଯଭାୱେ-ଅନୁରୂପଂ । କନିଟ୍ଠଭାୱେ-ଅନୁବୁଦ୍ଧୋ, ଅନୁଥେରୋ। ସେସଂ କାରକକଣ୍ଡେ ୱକ୍ଖତି।

ଅପ –

ଅପଗତେ-ଅପେତି, ଅପାଯୋ। ଗରହେ-ଅପଗବ୍ଭୋ, ଅପସଦ୍ଦୋ। ୱଜ୍ଜନେ-ଅପସାଲାଯ ଆଯନ୍ତି। ପୂଜାଯଂ-ୱୁଡ୍ଢ-ମପଚାଯନ୍ତି। ପଦୁସ୍ସନେ-ଅପରଜ୍ଝତି।

ଅପି –

ସମ୍ଭାୱନେ-ଅପିପଜ୍ଜତଂ ଭିନ୍ଦେଯ୍ଯ, ମେରୁମ୍ପି ୱିନିୱିଜ୍ଝେଯ୍ଯ। ଅପେକ୍ଖାଯଂ-ଅଯମ୍ପି ଧମ୍ମୋ ଅନିଯତୋ। ସମୁଚ୍ଚଯେ-ଇତିପି ଅରହଂ, ଛୱିମ୍ପି ଦହତି, ଚମ୍ମମ୍ପି ଦହତି, ମଂସମ୍ପି ଦହତି। ଗରହାଯଂ-ଅପି ଅମ୍ହାକଂ ପଣ୍ଡିତକ। ପୁଚ୍ଛାଯଂ-ଅପି ଭନ୍ତେ ଭିକ୍ଖଂ ଲଭିତ୍ଥ, ଅପି ନୁ ତୁମ୍ହେ ସୋତୁକାମାତ୍ଥ।

ଅଭି –

ଅଭିମୁଖେ-ଅଭିକ୍କନ୍ତୋ। ୱିସିଟ୍ଠେ-ଅଭିଞ୍ଞା। ଅଧିକେ-ଅଭିଧମ୍ମୋ। ଉଦ୍ଧଂକମ୍ମେ-ଅଭିରୂହତି। କୁଲେ-ଅଭିଜାତୋ। ସାରୁପ୍ପେ-ଅଭିରୂପୋ। ୱନ୍ଦନେ-ଅଭିୱାଦେତି। ସେସଂ କାରକକଣ୍ଡେ ୱକ୍ଖତି।

ଅୱ –

ଅଧୋଭାଗେ-ଅୱକ୍ଖିତ୍ତୋ। ୱିଯୋଗେ-ଅୱକୋକିଲଂ ୱନଂ। ପରିଭୱେ-ଅୱଜାନାତି। ଜାନନେ-ଅୱଗଚ୍ଛତି। ସୁଦ୍ଧିଯଂ-ୱୋଦାଯତି, ୱୋଦାନଂ। ନିଚ୍ଛଯେ-ଅୱଧାରଣଂ। ଦେସେ-ଅୱକାସୋ। ଥେଯ୍ଯେ-ଅୱହାରୋ।

ଉପ –

ଉପଗମେ-ଉପନିସୀଦତି। ସମୀପେ-ଉପଚାରୋ, ଉପନଗରଂ। ଉପପତ୍ତିଯଂ-ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ସଦିସେ-ଉପମାଣଂ, ଉପମେଯ୍ଯଂ। ଅଧିକେ-ଉପଖାରିଯଂ ଦୋଣୋ। ଉପରିଭାୱେ – ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ , ଉପଚଯୋ। ଅନସନେ-ଉପୱାସୋ। ଦୋସକ୍ଖାନେ-ପରଂ ଉପୱଦତି। ସଞ୍ଞାଯଂ-ଉପଧା, ଉପସଗ୍ଗୋ। ପୁବ୍ବକମ୍ମେ-ଉପକ୍କମୋ, ଉପହାରୋ। ପୂଜାଯଂ-ବୁଦ୍ଧଂ ଉପଟ୍ଠାତି। ଗୟ୍ହାକାରେ-ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ। ଭୁସତ୍ଥେ-ଉପାଦାନଂ, ଉପାଯାସୋ, ଉପନିସ୍ସଯୋ।

ପତି –

ପତିଗତେ-ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ। ପଟିଲୋମେ-ପଟିସୋତଂ। ପଟିଯୋଗିମ୍ହି-ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ। ନିସେଧେ-ପଟିସେଧୋ। ନିୱତ୍ତେ-ପଟିକ୍କମତି। ସଦିସେ-ପଟିରୂପକଂ। ପଟିକମ୍ମେ-ରୋଗସ୍ସ ପଟିକାରୋ। ଆଦାନେ-ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ପଟିବୋଧେ-ପଟିୱେଧୋ। ପଟିଚ୍ଚେ-ପଚ୍ଚଯୋ। ସେସଂ କାରକକଣ୍ଡେ ୱକ୍ଖତି।

ପରା –

ପରିହାନିଯଂ-ପରାଭୱୋ। ପରାଜଯେ-ପରାଜିତୋ। ଗତିଯଂ-ପରାଯନଂ। ୱିକ୍କମେ-ପରକ୍କମୋ। ଆମସନେ-ପରାମସନଂ।

ପରି –

ସମନ୍ତଭାୱେ-ପରିୱୁତୋ, ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ, ପରିକ୍ଖାରୋ। ପରିଚ୍ଛେଦେ-ପରିଞ୍ଞେଯ୍ଯଂ, ପରିଜାନାତି। ୱଜ୍ଜନେ-ପରିହରତି। ପରିହାରୋ। ଆଲିଙ୍ଗନେ-ପରିସ୍ସଜତି। ନିୱାସନେ-ୱତ୍ଥଂ ପରିଦହତି। ପୂଜାଯଂ-ପାରିଚରିଯା। ଭୋଜନେ-ପରିୱିସତି। ଅଭିଭୱେ-ପରିଭୱତି। ଦୋସକ୍ଖାନେ-ପରିଭାସତି। ସେସଂ କାରକକଣ୍ଡେ ୱକ୍ଖତି।

ନୀସଦ୍ଦୋ ପନ ନୀହରଣ, ନୀୱରଣାଦୀସୁ ୱତ୍ତତି, ନୀହରଣଂ, ନୀୱରଣଂଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ଉପସଗ୍ଗପଦରାସି।

ନିପାତପଦରାସି

ନିଚ୍ଚଂ ଏକରୂପେନ ୱାକ୍ଯପଥେ ପତନ୍ତୀତି ନିପାତା। ପଦାନଂ ଆଦି, ମଜ୍ଝା'ୱସାନେସୁ ନିପତନ୍ତୀତି ନିପାତାତିପି ୱଦନ୍ତି।

ଅସତ୍ୱୱାଚକା ଚାଦିସଦ୍ଦା ନିପାତା ନାମ। ତେ ପନ ୱିଭତ୍ତିଯୁତ୍ତା, ଅଯୁତ୍ତା ଚାତି ଦୁୱିଧା ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ୱିଭତ୍ତିଯୁତ୍ତା ପୁବ୍ବେ ଦସ୍ସିତା ଏୱ। ଚାଦଯୋ ଅଯୁତ୍ତା ନାମ। ତେ ପନ ଅନେକସତପ୍ପଭେଦା ହୋନ୍ତି। ନିଘଣ୍ଡୁସତ୍ଥେସୁ ଗହେତବ୍ବାତି।

ଅବ୍ଯଯତଦ୍ଧିତପଚ୍ଚଯପଦରାସି

ଅବ୍ଯଯତଦ୍ଧିତପଚ୍ଚଯନ୍ତା ନାମ ଯଥା, ତଥା, ଏକଧା, ଏକଜ୍ଝଂ, ସବ୍ବସୋ, କଥଂ, ଇତ୍ଥଂ ଇଚ୍ଚାଦଯୋ। ତେହି ତତିଯାଲୋପୋ।

ତ୍ୱାଦିପଚ୍ଚଯନ୍ତପଦରାସି

ତ୍ୱାଦିପଚ୍ଚଯନ୍ତା ନାମ କତ୍ୱା, କତ୍ୱାନ, କାତୁନ, କାତୁଂ, କାତୱେ, ଦକ୍ଖିତାଯେ, ହେତୁଯେ, ଆଦାଯ, ଉପାଦାଯ, ୱିଚେଯ୍ଯ, ୱିନେଯ୍ଯ, ସଜ୍ଜ, ଆହଚ୍ଚ, ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ, ସମେଚ୍ଚ, ଅୱେଚ୍ଚ, ପଟିଚ୍ଚ, ଅତିଚ୍ଚ, ଆଗମ୍ମ, ଆରବ୍ଭିଚ୍ଚାଦଯୋ। ତେସୁ ତ୍ୱା, ତ୍ୱାନନ୍ତେହି ପଠମାଲୋପୋ। ତୁଂ, ତୱେ, ତାଯେ, ତୁଯେପଚ୍ଚଯନ୍ତେହି ଚତୁତ୍ଥୀଲୋପୋତି।

ଧାତୱୋ ପଚ୍ଚଯା ଚେୱ, ଉପସଗ୍ଗନିପାତକା।

ଅନେକତ୍ଥାୱ ତେ ପଟି-ସମ୍ଭିଦା ଞାଣଗୋଚରା।

ଇତି ନିରୁତ୍ତିଦୀପନିଯା ନାମ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଦୀପନିଯା

ନାମକଣ୍ଡୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩। କାରକକଣ୍ଡ

ପଠମାୱିଭତ୍ତିରାସି

ଅଥ ନାମୱିଭତ୍ତୀନଂ ଅତ୍ଥଭେଦା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ।

କସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ପଠମା?

୨୮୯।ପଠମତ୍ଥମତ୍ତେ[ଚଂ। ୨।୧।୯୩; ପା। ୨।୩।୪୬]।

ନାମସ୍ସ ଅଭିଧେୟ୍ୟମତ୍ତେ ପଠମାୱିଭତ୍ତି ହୋତି।

ରୁକ୍ଖୋ, ମାଲା, ଧନଂ।

ଏତ୍ଥ ଚ ମତ୍ତସଦ୍ଦେନ କତ୍ତୁ, କମ୍ମାଦିକେ ୱିଭତ୍ତ୍ୟତ୍ଥେ ନିୱତ୍ତେତି। ତସ୍ମା ଅତ୍ଥମତ୍ତନ୍ତି ଲିଙ୍ଗତ୍ଥୋଯେୱ ୱୁଚ୍ଚତି।

ତତ୍ଥ ଅନୁଚ୍ଚାରିତେ ସତି ସୁଣନ୍ତସ୍ସ ଅୱିଦିତୋ ଅତ୍ଥୋ ଲୀନତ୍ଥୋ ନାମ। ତଂ ଲୀନମତ୍ଥଂ ଗମେତି ବୋଧେତୀତି ଲିଙ୍ଗଂ, ଉଚ୍ଚାରିତପଦଂ।

ତଂ ପନ ପକତିଲିଙ୍ଗଂ, ନିପ୍ଫନ୍ନଲିଙ୍ଗନ୍ତି ଦୁୱିଧଂ। ତତ୍ଥ ୱିଭତ୍ତିରହିତଂ ପକତିଲିଙ୍ଗଂ ଇଧାଧିପ୍ପେତଂ ଲିଙ୍ଗ, ୱିଭତ୍ତୀନଂ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ୱିଭାଗଟ୍ଠାନତ୍ତା।

ଲୀନଂ ଅଙ୍ଗନ୍ତି ଲିଙ୍ଗଂ। ତତ୍ଥ 'ଲୀନ'ନ୍ତି ଅପାକଟଂ। 'ଅଙ୍ଗ'ନ୍ତି ଅୱଯୱୋ। ଲିଙ୍ଗଂ, ନାମଂ, ପାଟିପଦିକନ୍ତି ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ।

ଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ପରମତ୍ଥୋ, ପଞ୍ଞତ୍ତିଅତ୍ଥୋତି ଦୁୱିଧୋ। ତଥା ୱିସେସନତ୍ଥୋ, ୱିସେସ୍ସତ୍ଥୋତି।

ତତ୍ଥ ୱିସେସନତ୍ଥୋ ନାମ ସକତ୍ଥୋ, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ସଦ୍ଦସ୍ସ ପଟିନିଯତୋ ପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକତ୍ଥୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସୋଯେୱ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଆଦିମ୍ହି ସଦ୍ଦପ୍ପୱତ୍ତିଯା ଚିରକାଲଞ୍ଚ ସଦ୍ଦପୱତ୍ତିଯା ନିବନ୍ଧକାରଣତ୍ତା ନିମିତ୍ତତ୍ଥୋତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି । ସୋ ସୁତି, ଜାତି, ଗୁଣ, ଦବ୍ବ, କ୍ରିଯା, ନାମ, ସମ୍ବନ୍ଧୱସେନ ସତ୍ତୱିଧୋ ହୋତି।

ୱିସେସ୍ସତ୍ଥୋ ନାମ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥୋ, ବହୁନିମିତ୍ତାନଂ ସାଧାରଣତ୍ଥୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ସୋଯେୱ ତଂତଂନିମିତ୍ତଯୋଗା ନେମିତ୍ତକତ୍ଥୋତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି, ସୋ ଜାତି, ଗୁଣ, ଦବ୍ବ, କ୍ରିଯା, ନାମୱସେନ ପଞ୍ଚୱିଧୋ। ଗୋ, ସୁକ୍କୋ, ଦଣ୍ଡୀ, ପାଚକୋ, ତିସ୍ସୋତି।

ତତ୍ଥ ଗୋସଦ୍ଦୋ ଯଦା ଜାତିମତ୍ତଂ ୱଦତି ଗୋ ଜାତୀତି, ତଦା ସୁତି ୱିସେସନଂ। ଯଦା ଦବ୍ବଂ ୱଦତି ଗୋ ଗଚ୍ଛତୀତି, ତଦା ସୁତି ଚ ଜାତି ଚ ୱିସେସନଂ।

ସୁକ୍କସଦ୍ଦୋ ଯଦା ଗୁଣମତ୍ତଂ ୱଦତି ସୁକ୍କୋ ଗୁଣୋତି, ତଦା ସୁତି ୱିସେସନଂ। ଯଦା ଗୁଣୱିସେସଂ ୱଦତି ଗୋସ୍ସ ସୁକ୍କୋତି, ତଦା ସୁତି ଚ ଗୁଣଜାତି ଚ ୱିସେସନଂ। ଯଦା ଗୁଣୱନ୍ତଂ ଦବ୍ବଂ ୱଦତି ସୁକ୍କୋ ଗୋତି, ତଦା ସୁତି ଚ ଗୁଣଜାତି ଚ ଗୁଣୱିସେସୋ ଚ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ଚ ୱିସେସନଂ।

ଦଣ୍ଡୀସଦ୍ଦୋ ଯଦା ଜାତିମତ୍ତଂ ୱଦତି ଦଣ୍ଡୀ ଜାତୀତି, ତଦା ସୁତି ଚ ଦବ୍ବଞ୍ଚ ୱିସେସନଂ। ଯଦା ଦବ୍ବୱନ୍ତଂ ଦବ୍ବଂ ୱଦତି ଦଣ୍ଡୀ ପୁରିସୋତି, ତଦା ସୁତି ଚ ଦବ୍ବଞ୍ଚ ଜାତି ଚ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ଚ ୱିସେସନଂ।

ପାଚକସଦ୍ଦୋ ଯଦା ଜାତିମତ୍ତଂ ୱଦତି ପାଚକୋ ଜାତୀତି, ତଦା ସୁତି ଚ କ୍ରିଯା ଚ ୱିସେସନଂ। ଯଦା କ୍ରିଯାନିପ୍ଫାଦକଂ ଦବ୍ବଂ ୱଦତି ପାଚକୋ ପୁରିସୋତି, ତଦା ସୁତି ଚ କ୍ରିଯା ଚ ଜାତି ଚ କ୍ରିଯାକାରକସମ୍ବନ୍ଧୋ ଚ ୱିସେସନଂ।

ତିସ୍ସସଦ୍ଦୋ ଯଦା ନାମମତ୍ତଂ ୱଦତି ତିସ୍ସୋ ନାମନ୍ତି, ତଦା ସୁତି ୱିସେସନଂ। ଯଦା ନାମୱନ୍ତଂ ଦବ୍ବଂ ୱଦତି, ତିସ୍ସୋ ଭିକ୍ଖୂତି, ତଦା ସୁତି ଚ ନାମଜାତି ଚ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ଚ ୱିସେସନଂ।

ସବ୍ବତ୍ଥ ଯଂ ଯଂ ୱଦତୀତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ତଂ ୱିସେସ୍ସନ୍ତି ଚ ଦଵ୍ଵନ୍ତି ଚ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ସୁତି ନାମ ସଦ୍ଦସଭାୱୋ ଏୱ ହୋତି, ସଦ୍ଦପଣ୍ଣତ୍ତିକା ଏୱା ସବ୍ବୋ ସଦ୍ଦୋ ପଠମଂ ସତ୍ତାଭିଧାଯକୋତି ଚ ଞାସେ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ସବ୍ବତ୍ଥ ସୁତିଟ୍ଠାନେ ସତ୍ତା ଏୱ ଯୁତ୍ତା ୱତ୍ତୁନ୍ତି। ସତ୍ତାତି ଚ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱୋହାରମତ୍ତେନପି ଲୋକେ ୱିଜ୍ଜମାନତା ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ତଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁଣନ୍ତସ୍ସ ଚ ଞାଣଂ ତଂତଦତ୍ଥସ୍ସ ଅତ୍ଥିତାମତ୍ତଂ ସବ୍ବପଠମଂ ଜାନାତି, ତତୋ ପରଂ ଜାତିସଦ୍ଦେ ଜାତିଂ ଜାନାତି। ଗୁଣସଦ୍ଦେ ଗୁଣନ୍ତି ଏୱମାଦି ସବ୍ବଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଲିଙ୍ଗ, ସଙ୍ଖ୍ୟା, ପରିମାଣାନିପି ୱିସେସନଟ୍ଠେ ସଙ୍ଗଯ୍ହନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଲିଙ୍ଗଂ ନାମ ଯେ ଇତ୍ଥି, ପୁରିସାନଂ ଲିଙ୍ଗ, ନିମିତ୍ତ, କୁତ୍ତା'କପ୍ପା ନାମ ଅଭିଧମ୍ମେ ୱୁତ୍ତା, ଯେ ଚ ନପୁଂସକାନଂ ଲିଙ୍ଗ, ନିମିତ୍ତ, କୁତ୍ତା'କପ୍ପା ନାମ ଅୱୁତ୍ତସିଦ୍ଧା, ଯେ ଚ ସଦ୍ଦେସୁ ଚେୱ ଅତ୍ଥେସୁ ଚ ୱିସଦା'ୱିସଦାକାର, ମଜ୍ଝିମାକାରା ସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବମେତଂ ଲିଙ୍ଗଂ ନାମ।

ଏୱଂ ୱିସେସନ, ୱିସେସ୍ସୱସେନ ଦୁୱିଧୋ ଅତ୍ଥୋ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ସଦ୍ଦଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ନାମ, ସୋ ସଲିଙ୍ଗୋ, ସସଙ୍ଖ୍ୟୋ, ସପରିମାଣୋ ଚାତି ତିୱିଧୋ ହୋତି।

ତତ୍ଥ ସଲିଙ୍ଗୋ ଯଥା? ସଞ୍ଜଞା, ଫସ୍ସୋ, ଚିତ୍ତଂ। କଞ୍ଜଞା, ପୁରିସୋ, କୁଲଂ। ମାଲା, ରୁକ୍ଖୋ, ଧନନ୍ତି।

ସସଙ୍ଖ୍ୟୋ ଯଥା? ଏକୋ, ଦ୍ୱେ, ତଯୋ, ବହୂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସପରିମାଣୋ ଯଥା? ୱିଦତ୍ଥି, ହତ୍ଥୋ, ଦୋଣୋ, ଆଳ୍ହକଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅପି ଚ ସୁଦ୍ଧୋ, ସଂସଟ୍ଠୋତି ଦୁୱିଧୋ ଲିଙ୍ଗତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ କମ୍ମାଦିସଂସଗ୍ଗରହିତୋ ସୁଦ୍ଧୋ ନାମ। ସୋ ସଲିଙ୍ଗୋ, ସସଙ୍ଖ୍ୟୋ, ସପରିମାଣୋ, ଉପସଗ୍ଗତ୍ଥୋ, ନିପାତତ୍ଥୋ, ପାଟି-ପଦିକତ୍ଥୋତି ଛବ୍ବିଧୋ। ଅତ୍ଥି, ସକ୍କା, ଲବ୍ଭାଇଚ୍ଚାଦି ଇଧ ପାଟିପଦିକଂ ନାମ। ତୁନ, ତ୍ୱାନ, ତ୍ୱା, ତୱେ, ତୁଂ, ଖତ୍ତୁଂପଚ୍ଚଯନ୍ତାପି ନିପାତେସୁ ଗଯ୍ହନ୍ତି।

ସଂସଟ୍ଠୋ ୱୁତ୍ତସଂସଟ୍ଠୋ, ଅୱୁତ୍ତସଂସଟ୍ଠୋତି ଦୁୱିଧୋ। ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତସଂସଟ୍ଠୋ ଚତୁବ୍ବିଧୋ ସମାସେନ ୱୁତ୍ତସଂସଟ୍ଠୋ, ତଦ୍ଧିତେନ, ଆଖ୍ୟାତେନ, କିତେନାତି। ତତ୍ଥ ସମାସେନ ୱୁତ୍ତୋ ଛକାରକସମ୍ବନ୍ଧୱସେନ ସତ୍ତୱିଧୋ, ଭାୱେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଟ୍ଠୱିଧୋ ୱା, ତଥା ତଦ୍ଧିତେନ ୱୁତ୍ତୋ। ଆଖ୍ୟାତେନ ୱୁତ୍ତୋ କତ୍ତୁ, କମ୍ମ, ଭାୱୱସେନ ତିୱିଧୋ। କିତେନ ୱୁତ୍ତୋ ଛକାରକ, ଭାୱୱସେନ ସତ୍ତୱିଧୋ। ସବ୍ବୋ ସୁଦ୍ଧୋ ଚେୱ ୱୁତ୍ତସଂସଟ୍ଠୋ ଚ ପଠମାଯ ୱିସଯୋ।

ଅୱୁତ୍ତସଂସଟ୍ଠୋପି କତ୍ତୁସଂସଟ୍ଠୋ, କମ୍ମସଂସଟ୍ଠୋତିଆଦିନା ଅନେକୱିଧୋ। ସୋ ଦୁତିଯାଦୀନଂ ଏୱ ୱିସଯୋତି। ଏତ୍ଥ ଚ ୱିଭତ୍ତିଯା ୱିନା କେୱଲୋ ସଦ୍ଦୋ ପଯୋଗଂ ନାରହତୀତି କତ୍ୱା ପଯୋଗାରହତ୍ଥମେୱ ଛବ୍ବିଧେ ସୁଦ୍ଧେ ଚତୁବ୍ବିଧେ ଚ ୱୁତ୍ତସଂସଟ୍ଠେ ପଠମା ପଯୁଜ୍ଜତି, ନ ଅତ୍ଥଜୋତନତ୍ଥଂ।

କେନଚି ୱାଚକେନ ଅୱୁତ୍ତାନି ପନ କମ୍ମାଦୀନି ୱିଭତ୍ତୀହି ୱିନା ୱିଦିତାନି ନ ହୋନ୍ତୀତିକତ୍ୱା ଅତ୍ଥଜୋତନତ୍ଥମ୍ପି କମ୍ମାଦୀସୁ ଦୁତିଯାଦଯୋ ପଯୁଜ୍ଜନ୍ତି। ତସ୍ମା ଅତ୍ଥମତ୍ତେତି ଇଧ ଦେସନ୍ତରାୱଚ୍ଛେଦକେ ୱିସଯମତ୍ତେ ଭୁମ୍ମଂ। କମ୍ମେ ଦୁତିଯାଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ପନ ନିପ୍ଫାଦେତବ୍ବେ ପଯୋଜନେ ଭୁମ୍ମନ୍ତି ଏୱଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଭୁମ୍ମାନଂ ନାନତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି।

୨୯୦।ଆମନ୍ତନେ[କା। ୨୮୫; ରୂ। ୭୦; ନୀ। ୫୭୮; ଚଂ। ୨।୧।୯୪; ପା। ୨।୩।୪୭; ଆମନ୍ତଣେ (ବହୂସୁ)]।

ପଗେୱ ସିଦ୍ଧସ୍ସ ୱତ୍ଥୁନୋ ନାମେନ ୱା ନିପାତେନ ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅଭିମୁଖୀକରଣଂ ଆମନ୍ତନଂ ନାମ। ଅଧିକାମନ୍ତନେ ଅତ୍ଥମତ୍ତେ ପଠମା ହୋତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଆମନ୍ତନପଦଂ ନାମ କ୍ରିଯାପେକ୍ଖଂ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା କାରକସଞ୍ଞଂ ନ ଲଭତି।

ତଂ ପନ ଦୁୱିଧଂ ସାଦରା'ନାଦରୱସେନ। ଏହି ସମ୍ମ, ଏହି ଜେତି।

ତଥା ସଜୀୱ, ନିଜ୍ଜୀୱୱସେନ, ଭୋ ପୁରିସ, ୱଦେହି ଭୋ ସଙ୍ଖ, ୱଦେହି ଭୋ ସଙ୍ଖ [ଦୀ। ନି। ୨।୪୨୬]। ଉମ୍ମୁଜ୍ଜ ଭୋ ପୁଥୁସିଲେ, ଉମ୍ମୁଜ୍ଜ ଭୋ ପୁଥୁସିଲେତି [ସଂ। ନି। ୪।୩୫୮]।

ତଥା ପଚ୍ଚକ୍ଖା'ପଚ୍ଚକ୍ଖୱସେନ, ଭୋ ପୁରିସ, କହଂ ଏକପୁତ୍ତକ, କହଂ ଏକପୁତ୍ତକାତି [ସଂ। ନି। ୨।୬୩; ଧ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ୧।୨]।

ତଥା ନିଯମା’ନିଯମୱସେନ, ଭୋ ପୁରିସ, ଅଚ୍ଛରିଯଂ ୱତ ଭୋ ଅବ୍ଭୁତଂ ୱତ ଭୋ [ଦୀ। ନି। ୨।୧୯୨]। ଯତ୍ର ହି ନାମ ସଞ୍ଞୀ ସମାନୋତିଆଦି [ଦୀ। ନି। ୨।୧୯୨]। ଇଦଂ ଆମନ୍ତନଂ ନାମ ପଗେୱ ସିଦ୍ଧେ ଏୱ ହୋତି, ନ ୱିଧାତବ୍ବେ, ନ ହି ପଗେୱ ରାଜଭାୱଂ ୱା ଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ୱା ଅପ୍ପତ୍ତଂ ଜନଂ ‘‘ଭୋ ରାଜା’’ତି ୱା ‘‘ଭୋ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ୱା ଆମନ୍ତେନ୍ତୀତି।

ପଠମାୱିଭତ୍ତିରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଦୁତିଯାୱିଭତ୍ତିରାସି

କସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଦୁତିଯା?

୨୯୧।କମ୍ମେ ଦୁତିଯା[କ। ୨୯୭; ରୂ। ୨୮୪; ନୀ। ୫୮୦; ଚଂ। ୨।୧।୪୩; ପା। ୧।୪।୪୯-୫୧]।

କମ୍ମତ୍ଥେ ଦୁତିଯା ହୋତି। କରିଯତେତି କମ୍ମଂ, ତଂ ନିବ୍ବତ୍ତିକମ୍ମଂ, ୱିକତିକମ୍ମଂ, ପତ୍ତିକମ୍ମନ୍ତି ତିୱିଧଂ ହୋତି।

ତତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତିକମ୍ମଂ ଯଥା? ଇଦ୍ଧିମା ହତ୍ଥିୱଣ୍ଣଂ ମାପେତି, ରାଜା ନଗରଂ ମାପେତି, ମାତା ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯତି, ବୀଜଂ ରୁକ୍ଖଂ ଜନେତି, କମ୍ମଂ ୱିପାକଂ ଜନେତି, ଆହାରୋ ବଲଂ ଜନେତି, ଜନୋ ପୁଞ୍ଞଂ କରୋତି, ପାପଂ କରୋତି, ବୁଦ୍ଧୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି, ୱିନଯଂ ପଞ୍ଞପେସି, ଭିକ୍ଖୁ ଝାନଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ମଗ୍ଗଂ ଉପ୍ପାଦେତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱିକତିକମ୍ମଂ ଯଥା? ଗେହଂ କରୋତି, ରଥଂ କରୋତି, ଘଟଂ କରୋତି, ପଟଂ ୱାଯତି, ଓଦନଂ ପଚତି, ଭତ୍ତଂ ପଚତି, କଟ୍ଠଂ ଅଙ୍ଗାରଂ କରୋତି, ସୁୱଣ୍ଣଂ କଟକଂ କରୋତି, ଗେହଂ ଝାପେତି, ରୁକ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦତି, ପାକାରଂ ଭିନ୍ଦତି, ୱିହଯୋ ଲୁନାତି, ପାଣଂ ହନତି, ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ପତ୍ତିକମ୍ମଂ ଯଥା? ଗାମଂ ଗଚ୍ଛତି, ଗେହଂ ପୱିସତି, ରୁକ୍ଖଂ ଆରୋହତି, ନଦିଂ ତରତି, ଆଦିଚ୍ଚଂ ପସ୍ସତି, ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି, ବୁଦ୍ଧଂ ୱନ୍ଦତି ପଯିରୁପାସତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ପକତିକମ୍ମଂ, ୱିକତିକମ୍ମନ୍ତି ଦୁୱିଧଂ। ସୁୱଣ୍ଣଂ କଟକଂ କରୋତି, କଟ୍ଠଂ ଅଙ୍ଗାରଂ କରୋତି, ପୁରିସଂ ଠିତଂ ପସ୍ସତି, ପୁରିସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ପସ୍ସତି, ଭିକ୍ଖୁଂ ପସ୍ସତି ସତଂ, ସମ୍ପଜାନଂ, ଅଭିକ୍କମନ୍ତଂ, ପଟିକ୍କମନ୍ତଂ, ଆଲୋକେନ୍ତଂ, ୱିଲୋକେନ୍ତଂ, ସମିଞ୍ଜେନ୍ତଂ, ପସାରେନ୍ତଂ।

ଏତ୍ଥ ‘ପୁରିସଂ, ଭିକ୍ଖୁ’ନ୍ତି ପକତିକମ୍ମଂ, ‘ଠିତଂ, ସତଂ’ଇଚ୍ଚାଦୀନି ୱିକତିକମ୍ମାନି।

ଧାତୁକମ୍ମଂ, କାରିତକମ୍ମନ୍ତି ଦୁୱିଧଂ। ଗାମଂ ଗଚ୍ଛତି, ପୁରିସଂ ଗାମଂ ଗମେତି।

ଧାତୁକମ୍ମଞ୍ଚ ଦ୍ୱିକମ୍ମିକଧାତୂନଂ ଦୁୱିଧଂ ପଧାନକମ୍ମଂ, ଅପ୍ପଧାନକମ୍ମନ୍ତି। ଅଜପାଲୋ ଅଜଂ ଗାମଂ ନେତି, ପୁରିସୋ ଭାରଂ ଗାମଂ ୱହତି, ହରତି, ଗାମଂ ସାଖଂ କଡ୍ଢତି, ଗାୱିଂ ଖୀରଂ ଦୋହତି, ବ୍ରାହ୍ମଣଂ କମ୍ବଲଂ ଯାଚତି, ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଭତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖତି, ଗାୱିଯୋ ୱଜଂ ଅୱରୁନ୍ଧତି, ଭଗୱନ୍ତଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି, ରୁକ୍ଖଂ ଫଲାନି ଓଚିନାତି, ସିସ୍ସଂ ଧମ୍ମଂ ବ୍ରୱୀତି, ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଏତଦୱୋଚ [ଉଦା। ୨୩ (ଥୋକଂ ୱିସଦିସଂ)], ସିସ୍ସଂ ଧମ୍ମଂ ଅନୁସାସତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଏତ୍ଥ ଚ ‘ଅଜଂ, ଖୀରଂ’ ଇଚ୍ଚାଦି ପଧାନକମ୍ମଂ ନାମ କତ୍ତାରା ପରିଗ୍ଗହେତୁଂ ଇଟ୍ଠତରତ୍ତା। ‘ଗାମଂ, ଗାୱିଂ’ଇଚ୍ଚାଦି ଅପ୍ପଧାନକମ୍ମଂ ନାମ ତଥା ଅନିଟ୍ଠତରତ୍ତା।

ତତ୍ଥ ପଧାନକମ୍ମଂ କଥିତକମ୍ମଂ ନାମ, କମ୍ମଭାୱେ ଥିରକମ୍ମନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅପ୍ପଧାନକମ୍ମଂ ଅକଥିତକମ୍ମଂ ନାମ, ଅଥିରକମ୍ମନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତଞ୍ହି କଦାଚି ସମ୍ପଦାନଂ ହୋତି, କଦାଚି ଅପାଦାନଂ, କଦାଚି ସାମି, କଦାଚି ଓକାସୋ। ଯଥା – ସୋ ମଂ ଦକାଯ ନେତି, ଗାୱିତୋ ଖୀରଂ ଦୋହତି, ଗାୱିଯା ଖୀରଂ ଦୋହତି, ଗାୱିଯଂ ଖୀରଂ ଦୋହତି ଇଚ୍ଚାଦି।

କମ୍ମେ ଦୁତିଯାତି ୱତ୍ତତେ।

୨୯୨।ଗତିବୋଧାହାରସଦ୍ଦତ୍ଥା କମ୍ମକ ଭଜ୍ଜାଦୀନଂ ପଯୋଜ୍ଜେ[କ। ୩୦୦; ରୂ। ୨୮୬; ନୀ। ୫୮୭; ଚଂ। ୨।୧।୪୪; ପା। ୧।୪।୫୨]।

ନିଚ୍ଚୱିଧିସୁତ୍ତମିଦଂ। ଗମନତ୍ଥାନଂ ବୋଧନତ୍ଥାନଂ ଆହାରତ୍ଥାନଂ ସଦ୍ଦତ୍ଥାନଂ ଅକମ୍ମକାନଂ ଭଜ୍ଜାଦୀନଞ୍ଚ ଧାତୂନଂ ପଯୋଜ୍ଜେ କମ୍ମନି ଦୁତିଯା ହୋତି। ଏତ୍ଥ ଚ ପଯୋଜ୍ଜକମ୍ମଂ ନାମ କାରିତକମ୍ମଂ ୱୁଚ୍ଚତି।

ପୁରିସୋ ପୁରିସଂ ଗାମଂ ଗମଯତି, ସାମିକୋ ଅଜପାଲଂ ଅଜଂ ଗାମଂ ନଯାପେତି, ଆଚରିଯୋ ସିସ୍ସଂ ଧମ୍ମଂ ବୋଧେତି, ପୁରିସୋ ପୁରିସଂ ଭତ୍ତଂ ଭୋଜେତି, ଆଚରିଯୋ ସିସ୍ସଂ ଧମ୍ମଂ ପାଠେତି, ପୁରିସୋ ପୁରିସଂ ସଯାପେତି, ଅଚ୍ଛାପେତି, ଉଟ୍ଠାପେତି, ପୁରିସୋ ପୁରିସଂ ଧଞ୍ଞଂ ଭଜ୍ଜାପେତି, କୋଟ୍ଟାପେତି, ଉଦ୍ଧରାପେତି।

ଏତେସମୀତି କିଂ? ପୁରିସୋ ପୁରିସେନ ଓଦନଂ ପାଚେତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ଗମନତ୍ଥାଦୀନଂ ପଯୋଜ୍ଜେ ତତିଯାପି ରୂପସିଦ୍ଧିଯଂ [୧୪୧ ପିଟ୍ଠେ] ସଦ୍ଦନୀତିଯଞ୍ଚ [ସୁତ୍ତ-୧୪୮ ପିଟ୍ଠେ] ୱୁତ୍ତା। ସଦ୍ଦନୀତିଯଂ ତତିଯାପଯୋଗେପି କମ୍ମତ୍ତମେୱ ଇଚ୍ଛତି। ଞାସାଦୀସୁ କତ୍ତୁତ୍ତଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି।

ଯଦା ପନ ପଠମଂ ପଯୋଜକଂ ଅଞ୍ଞୋ ଦୁତିଯୋ ପଯୋଜେତି, ତଦା ପଠମୋ ପଯୋଜ୍ଜୋ ନାମ। ତସ୍ମିଂ ତତିଯାଏୱାତି ୱୁତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅତ୍ତନା ୱିପ୍ପକତଂ କୁଟିଂ ପରେହି ପରିଯୋସାପେତି [ପାରା। ୩୬୩]।

୨୯୩।ହରାଦୀନଂ ୱା[କ। ୩୦୦; ରୂ। ୨୮୬; ନୀ। ୫୮୭; ଚଂ। ୨।୧।୪୫; ପା। ୧।୪।୫୩]।

ହରାଦୀନଂ ପଯୋଜ୍ଜେ କମ୍ମନି ୱିକପ୍ପେନ ଦୁତିଯା ହୋତି।

ସାମିକୋ ପୁରିସଂ ଭାରଂ ହାରେତି ପୁରିସେନ ୱା, ପୁରିସଂ ଆହାରଂ ଅଜ୍ଝୋହାରେତି ପୁରିସେନ ୱା, ପୁରିସଂ କମ୍ମଂ କାରେତି ପୁରିସେନ ୱା, ରାଜା ପୁରିସଂ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେତି ପୁରିସେନ ୱା, ପୁରିସଂ ବୁଦ୍ଧଂ ୱନ୍ଦାପେତି ପୁରିସେନ ୱା।

୧୯୪।ନ ଖାଦାଦୀନଂ[କ। ୩୦୦; ରୂ। ୨୮୬; ନୀ। ୫୮୭; ଚଂ। ୨।୧।୪୭; ପା। ୧।୪।୫୭]।

ଖାଦାଦୀନଂ ପଯୋଜ୍ଜେ କମ୍ମନି ନ ଦୁତିଯା ହୋତି।

ସାମିକୋ ପୁରିସେନ ଖଜ୍ଜଂ ଖାଦାପେତି, ଅଦ-ଭକ୍ଖନେ, ଭତ୍ତଂ ଆଦେତି, ସାମିକୋ ଦାସେନ ପୁରିସଂ ଅୱ୍ହାପେତି, ସଦ୍ଦାଯାପେତି, କନ୍ଦଯତି, ନାଦଯତି। ଏତ୍ଥ ଚ 'ସଦ୍ଦାଯାପେତୀ'ତି ସଦ୍ଦଂ କାରାପେତି, ନାମଧାତୁ ଚେସା। କନ୍ଦ, ନଦାପି ସଦ୍ଦତ୍ଥାଯେୱ।

୨୯୫।ୱହିସ୍ସାନିଯନ୍ତୁକେ[କ। ୩୦୦; ରୂ। ୨୮୬; ନୀ। ୫୮୭; ଚଂ। ୨।୧।୪୮; ପା। ୧।୪।୫୨]।

ୱହିସ୍ସାତି ଧାତୁନିଦ୍ଦେସୋ ଇ-କାରୋ, ନିଯାମେତି ପଯୋଜେତୀତି ନିଯନ୍ତା, ନତ୍ଥି ନିଯନ୍ତା ଏତସ୍ସାତି ଅନିଯନ୍ତୁକୋ। ଯସ୍ସ ଅଞ୍ଞେନ ପଯୋଜକେନ କିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ସଯମେୱ ଞତ୍ୱା ୱହତି, ସୋ ଅନିଯନ୍ତୁକୋ ନାମ, ୱହଧାତୁସ୍ସ ତାଦିସେ ଅନିଯନ୍ତୁକେ ପଯୋଜ୍ଜେ କମ୍ମନି ଦୁତିଯା ନ ହୋତି।

ସାମିକୋ ଦାସେନ ଭାରଂ ୱାହେତି।

ଅନିଯନ୍ତୁକେତି କିଂ? ବଲୀବଦ୍ଦେ ଭାରଂ ୱାହେତି।

୨୯୬।ଭକ୍ଖିସ୍ସାହିଂସାଯଂ[କ। ୩୦୦; ରୂ। ୨୮୬; ନୀ। ୫୮୭; ଚଂ। ୨।୧।୪୯; ପା। ୧।୪।୫]।

ଭକ୍ଖିତୁଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଭକ୍ଖାପନଂ ହିଂସା ନାମ ନ ହୋତି, ଅନିଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଭକ୍ଖାପନଂ ହିଂସା ନାମ, ଭକ୍ଖଧାତୁସ୍ସ ପଯୋଜ୍ଜେ କମ୍ମନି ଅହିଂସାୱିସଯେ ଦୁତିଯା ନ ହୋତି।

ସାମିକୋ ପୁରିସେନ ମୋଦକେ ଭକ୍ଖାପେତି।

ଅହିଂସାଯନ୍ତି କିଂ? ବଲୀବଦ୍ଦେ ସସ୍ସଂ ଭକ୍ଖାପେତି। ଏତ୍ଥ ‘ସସ୍ସ’ନ୍ତି ଥୂଲତରଂ ସସ୍ସନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

ପାଠଇଯଂ ‘‘ସଙ୍ଗେସଂ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱାନ [ଅପ। ଥେର ୧।୧।୪୩୮], ତୋସେନ୍ତି ସଙ୍ଗପାଣିନଂ [ଅପ। ଥେର ୧।୧।୩୦୦]। ଥେରସ୍ସ ପଣ୍ଡୋ ଦୁତିଯସ୍ସ ଗାହେତଙ୍କୋ’’ ଇଚ୍ଚାଦିନା [ପାରା। ୬୧୫] ପଯୋଜ୍ଜେ ଛଟ୍ଠୀପି ଦିସ୍ସତି।

୨୯୭।ଖାଦୀହି ଯୁତ୍ତା[କ। ୨୯୯; ରୂ। ୨୮୮; ନୀ। ୫୮୨, ୫୮୬; ଚଂ। ୨।୧।୫୦; ପା। ୨।୩।୨]।

ଧୀଇଚ୍ଚାଦୀହି ନିପାତୋପସଗ୍ଗେହି ଯୁତ୍ତା ଲିଙ୍ଗମ୍ହା ଦୁତିଯା ହୋତି।

ଧୀ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ହନ୍ତାରଂ [ଧ। ପ। ୩୮୯], ଧୀରତ୍ଥୁ’ମଂ ପୂତିକାଯଂ [ଜା। ୧।୩।୧୨୯], ଧୀରତ୍ଥୁ ତଂ ଧନଲାଭଂ [ଜା। ୧।୪।୩୬], ଧୀରତ୍ଥୁ ବହୁକେ କାମେ। ତତିଯାପି ଦିସ୍ସତି, ଧୀରତ୍ଥୁ ଜୀୱିତେନ ମେ [ଜା। ୨।୧୭।୧୩୫]। ଅନ୍ତରା ଚ ରାଜଗହଂ ଅନ୍ତରା ଚ ନାଳନ୍ଦଂ [ଦୀ। ନି। ୧।୧], ଅଭିତୋ ଗାମଂ ୱସତି, ପରିତୋଗାମଂ ୱସତି, ନଦିଂ ନେରଞ୍ଜରଂ ପତି [ସୁ। ନି। ୪୨୭], ଏତେସୁ ଛଟ୍ଠ୍ୟତ୍ଥେ ଦୁତିଯା।

ତଥା ପଟିଭାତି ମଂ ଭଗୱା [ଉଦା। ୪୫; ସଂ। ନି। ୧।୨୧୭], ଅପିସ୍ସୁ ମଂ ତିସ୍ସୋ ଉପମାଯୋ ପଟିଭଂସୁ [ମ। ନି। ୧।୩୭୪], ପଟିଭାତୁ ତଂ ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମୋ ଭାସିତୁଂ [ମହାୱ। ୨୫୮]। ପଟିଭନ୍ତୁ ତଂ ଚୁନ୍ଦ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା [ସଂ। ନି। ୩।୭୯] – ‘ମ’ନ୍ତି ମମ, ‘ତ’ନ୍ତି ତୱ, ସମ୍ପଦାନତ୍ଥେ ଦୁତିଯା। ‘ମ’ନ୍ତି ମମଞ୍ଞାଣେ, ‘ତ’ନ୍ତି ତୱଞ୍ଞାଣେତିପି ୱଣ୍ଣେନ୍ତି। ନ ଉପାଯମନ୍ତରେନ ଅତ୍ଥସ୍ସ ସିଦ୍ଧି, ନତ୍ଥି ସମାଦାନମନ୍ତରେନ ସିକ୍ଖାପଟିଲାଭୋ, ନେୱିଧ ନ ହୁରଂ ନ ଉଭଯମନ୍ତରେନ, ଏସେୱନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ [ମ। ନି। ୩।୩୯୩; ଉଦା। ୭୪]। ତତ୍ଥ ‘ଅନ୍ତରେନା’ତି ନିପାତପଦମେତଂ, ୱଜ୍ଜେତ୍ୱାତ୍ୟତ୍ଥୋ। ପୁବ୍ବେନ ଗାମଂ, ଦକ୍ଖିଣେନ ଗାମଂ, ଉତ୍ତରେନ ଗାମଂ, ଗାମସ୍ସ ପୁବ୍ବେତି ଅତ୍ଥୋ।

ଉପସଗ୍ଗପୁବ୍ବାନଂ ଅକମ୍ମକଧାତୂନଂ ପଯୋଗେ ଆଧାରେ ଦୁତିଯା, ପଥୱିଂ ଅଧିସେସ୍ସତି, ଗାମଂ ଅଧିତିଟ୍ଠତି, ରୁକ୍ଖଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି, ମଞ୍ଚଂ ୱା ପୀଠଂ ୱା ଅଭିନିସୀଦେଯ୍ଯ ୱା ଅଭିନିପଜ୍ଜେଯ୍ଯ ୱା [ପାଚି। ୧୩୦], ଗାମଂ ଉପୱସତି, ଗାମଂ ଅନୁୱସତି, ପବ୍ବତଂ ଅଧିୱସତି, ଘରଂ ଆୱସତି, ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି [ଦୀ। ନି। ୧।୨୫୮; ପାରା। ୫୧୯], ଉପୋସଥଂ ଉପୱସତି, କାମାୱଚରଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ରୂପାୱଚରଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ଅରୂପାୱଚରଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ସକ୍କସ୍ସ ସହବ୍ଯତଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ନିପନ୍ନଂ ୱା ଉପନିପଜ୍ଜେଯ୍ଯ [ଦୀ। ନି। ୩।୨୮୨], ନିସିନ୍ନଂ ୱା ଉପନିସୀଦେଯ୍ଯ [ଦୀ। ନି। ୩।୨୮୨], ଠିତଂ ୱା ଉପତିଟ୍ଠେଯ୍ଯ [ଦୀ। ନି। ୩।୨୮୨] ଇଚ୍ଚାଦି।

ତଥ୍ୱାନ, ଚାରେପି ଦୁତିଯା, ନଦିଂ ପିୱତି, ସମୁଦ୍ଦଂ ପିୱତି, ଗାମଂ ଚରତି, ଅରଞ୍ଞଂ ଚରତି, ନଦିଯଂ, ଗାମେତି ଅତ୍ଥୋ।

କାଲ, ଦିସାସୁପି ଆଧାରେ ଏୱ ଦୁତିଯା, ତଂ ଖଣଂ, ତଂ ମୁହୁତ୍ତଂ, ତଂ କାଲଂ, ଏକମନ୍ତଂ [ଖୁ। ପା। ୫।୧], ଏକଂ ସମଯଂ [ଖୁ। ପା। ୫।୧; ଦୀ। ନି। ୧।୧], ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ [ପାରା। ୧୬], ସାଯନ୍ହସମଯଂ, ତଂ ଦିୱସଂ, ଇମଂ ରତ୍ତିଂ [ଦୀ। ନି। ୩।୨୮୫], ଦୁତିଯମ୍ପି, ତତିଯମ୍ପି, ଚତୁତ୍ଥଂ ୱା ପଞ୍ଚମଂ ୱା ଅଦ୍ଧେତି, ତତୋ ପୁବ୍ବଂ, ତତୋ ପରଂ, ପୁରିମଂ ଦିସଂ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୩୬], ଦକ୍ଖିଣଂ ଦିସଂ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୩୬], ପଚ୍ଛିମଂ ଦିସଂ [ଦୀ। ନି। ୨। ୩୩୬], ଉତ୍ତରଂ ଦିସଂ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୩୬], ଇମା ଦସ ଦିସାଯୋ, କତମଂ ଦିସଂ ତିଟ୍ଠତି ନାଗରାଜା [ଜା। ୧।୧୬।୧୦୪], ଇମାସୁ ଦିସାସୁ କତମାଯ ଦିସାଯ ତିଟ୍ଠତି ଛଦ୍ଦନ୍ତନାଗରାଜାତି ଅତ୍ଥୋଇଚ୍ଚାଦି।

୨୯୮।ଲକ୍ଖଣିତ୍ଥମ୍ଭୂତୱିଚ୍ଛାସ୍ୱଭିନା[କ। ୨୯୯; ରୂ। ୨୮୮; ନୀ। ୫୮୨, ୫୮୬; ଚଂ। ୨।୧।୫୪; ପା। ୧।୪।୯୦, ୯୧; ୨।୩।୮]।

ଲକ୍ଖଣାଦୀସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ପୱତ୍ତେନ ଅଭିନା ଯୁତ୍ତା ଲିଙ୍ଗମ୍ହା ଦୁତିଯା ହୋତି।

ଲକ୍ଖୀଯତି ଲକ୍ଖିତବ୍ବଂ ଅନେନାତି ଲକ୍ଖଣଂ। ଅଯଂ ପକାରୋ ଇତ୍ଥଂ, ଇଦିସୋ ୱିସେସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତ୍ଥଂ ଭୂତୋ ପତ୍ତୋତି ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତୋ। ଭିନ୍ନେ ଅତ୍ଥେ ବ୍ୟାପିତୁଂ ଇଚ୍ଛା ୱିଚ୍ଛା।

ତତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣେ –

ରୁକ୍ଖମଭି ୱିଜ୍ଜୋତତେ ୱିଜ୍ଜୁ, ରୁକ୍ଖଂ ଅଭି ବ୍ୟାପେତ୍ୱା ୱିଜ୍ଜୋତତେତି ଅତ୍ଥୋ, ୱିଜ୍ଜୋଭାସେନ ବ୍ୟାପିତୋ ରୁକ୍ଖୋ ୱିଜ୍ଜୁପ୍ପାଦସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ ସଞ୍ଜାଣଂ ହୋତି।

ଇଚ୍ଚମ୍ଭୂତେ –

ସାଧୁ ଦେୱଦତ୍ତୋ ମାତରମଭି, ମାତରଂ ଅଭି ୱିସିଟ୍ଠଂ କତ୍ୱା ସାଧୂତି ଅତ୍ଥୋ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ସଙ୍କଚ୍ଚଂ ମାତୁପଟ୍ଠାନେ ଅଗ୍ଗପୁରିସୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତଂ ଖୋ ପନ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ଏୱଂ କଲ୍ୟାଣୋ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତୋ [ପାରା। ୧]। ଏତ୍ଥ ଚ 'ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତୋ'ତି ଅଭି ୱିସିଟ୍ଠଂ କତ୍ୱା ଉଗ୍ଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ, ଅୟଂ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ସକଲଲୋକଗ୍ଗଭାୱଂ ପକାସେତ୍ୱା ଉଗ୍ଗତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, କିତ୍ତିସଦ୍ଦସମ୍ବନ୍ଧେ ପନ ତସ୍ସ ଖୋ ପନ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ।

ୱିଚ୍ଛାୟଂ –

ରୁକ୍ଖଂ ରୁକ୍ଖଂ ଅଭି ୱିଜ୍ଜୋତତେ ଚନ୍ଦୋ, ବ୍ୟାପେତ୍ୱା ୱିଜ୍ଜୋତତେତ୍ୟତ୍ଥୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଲକ୍ଖଣାଦିଅତ୍ଥା ଅଭିସଦ୍ଦେନ ଜୋତନୀୟା ପିଣ୍ଡତ୍ଥା ଏୱ, ନ ୱଚନୀୟତ୍ଥା, ବ୍ୟାପନାଦିଅତ୍ଥା ଏୱ ୱଚନୀୟତ୍ଥାତି।

୨୯୯।ପତିପରୀହି ଭାଗେ ଚ[କା। ୨୯୯; ରୂ। ୨୮୮; ନୀ। ୫୮୨, ୫୮୬; ଚଂ। ୨।୧।୫୫; ପା। ୧।୪।୯୦]।

ଲକ୍ଖଣି'ତ୍ଥମ୍ଭୂତ, ୱିଚ୍ଛାସୁ ଚ ଭାଗେ ଚ ପୱତ୍ତେହି ପତି, ପରୀହି ଯୁତ୍ତା ଲିଙ୍ଗମ୍ହା ଦୁତିୟା ହୋତି।

ଲକ୍ଖଣେ –

ରୁକ୍ଖଂ ପତି ୱିଜ୍ଜୋତତେ ୱିଜ୍ଜୁ, ରୁକ୍ଖଂ ପରି ୱିଜ୍ଜୋତତେ ୱିଜ୍ଜୁ। ତତ୍ଥ 'ପତୀ'ତି ପଟିଚ୍ଚ, 'ପରୀ'ତି ଫରିତ୍ୱା।

ଇଚ୍ଚମ୍ଭୂତେ –

ସାଧୁ ଦେୱଦତ୍ତୋ ମାତରଂ ପତି, ସାଧୁ ଦେୱଦତ୍ତୋ ମାତରଂ ପରି।

ୱିଚ୍ଛାୟଂ –

ରୁକ୍ଖଂ ରୁକ୍ଖଂ ପତି ୱିଜ୍ଜୋତତେ ଚନ୍ଦୋ, ରୁକ୍ଖଂ ରୁକ୍ଖଂ ପରି ୱିଜ୍ଜୋତତେ ଚନ୍ଦୋ।

ଭାଗେ –

ଟଂ ଦୀୟତୁ, ୟଦେତ୍ଥ ମଂ ପତି ସିୟା, ଟଂ ଦୀୟତୁ, ୟଦେତ୍ଥ ମଂ ପରି ସିୟା। ତତ୍ଥ 'ପତୀ'ତି ପଟିଚ୍ଚ, 'ପରୀ'ତି ପରିଚ୍ଚ, ଉଦ୍ଦିସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ, 'ଠପିତ'ନ୍ତି ପାଠସେସୋ। ଏତ୍ଥ ମଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ୟଂ ୱତ୍ଥୁ ଠପିତଂ ସିୟା, ଟଂ ମେ ଦୀୟତୂତ୍ୟତ୍ଥୋ, ଏତେସୁ ବହୂସୁ ଭାଗେସୁ ଯୋ ମମ ଭାଗୋ, ସୋ ମୟ୍ହଂ ଦୀୟତୂତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀତି।

୩୦୦।ଅନୁନା[କା। ୨୯୯; ରୂ। ୨୮୮; ନୀ। ୫୮୨, ୫୮୬; ଚଂ। ୨।୧।୫୬; ପା। ୧।୪।୮୪, ୯୦]।

ଲକ୍ଖଣି'ତ୍ଥମ୍ଭୂତ, ୱିଚ୍ଛାସୁ ଚ ଭାଗେ ଚ ପୱତ୍ତେନ ଅନୁନା ଯୁତ୍ତା ଲିଙ୍ଗମ୍ହା ଦୁତିୟା ହୋତି।

ଲକ୍ଖଣେ –

ରୁକ୍ଖଂ ଅନୁ ୱିଜ୍ଜୋତତେ ୱିଜ୍ଜୁ, ରୁକ୍ଖଂ ଅନୁ ଫରିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଚତୁରାସୀତିସହସ୍ସାନି, ସମ୍ବୁଦ୍ଧମନୁପବ୍ବଜୁଂ [ବୁ। ୱଂ। ୨୧।୫], 'ସମ୍ବୁଦ୍ଧ'ନ୍ତି ବୋଧିସତ୍ତଂ, ଅନୁ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜିଂସୂତି ଅତ୍ଥୋ, ୱିପସ୍ସିବୋଧିସତ୍ତେ ପବ୍ବଜିତେ ସତି ତାନିପି ଚତୁରାସୀତିକୁଲପୁତ୍ତସହସ୍ସାନି ପବ୍ବଜିଂସୂତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସଚ୍ଚକ୍ରିୟମନୁ ୱୁଟ୍ଠି ପାୱସ୍ସି, 'ଅନୂ'ତି ଅନ୍ୱାୟ, ପଟିଚ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ, ସଚ୍ଚକ୍ରିୟାୟ ସତି ସଚ୍ଚକ୍ରିୟହେତୁ ଦେୱୋ ପାୱସ୍ସୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ''ହେତୁ ଚ ଲକ୍ଖଣଂ ଭୱତୀ''ତି ୱୁତ୍ତିୟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସଚ୍ଚକ୍ରିୟାୟ ସହେୱାତିପି ଯୁଜ୍ଜତି। ''ସହ ସଙ୍ଗେ କତେ ମୟ୍ହ''ନ୍ତି [ଚରିୟା। ୩।୮୨] ହି ୱୁତ୍ତଂ।

ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତେ –

ସାଧୁ ଦେୱଦତ୍ତୋ ମାତରମନୁ। ତତ୍ଥ 'ଅନୂ'ତି ଅନ୍ୱାୟ ପଟିଚ୍ଚ।

ୱିଚ୍ଛାୟଂ –

ରୁକ୍ଖଂ ରୁକ୍ଖଂ ଅନୁ ୱିଜ୍ଜୋତତେ ଚନ୍ଦୋ। ତତ୍ଥ 'ଅନୂ'ତି ଅନୁ ଫରିତ୍ୱା।

ଭାଗେ –

ଯଦେତ୍ଥ ମଂ ଅନୁ ସିୟା, ତଂ ଦୀୟତୁ। ତତ୍ଥ 'ଅନୂ'ତି ଅନ୍ୱାୟା ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ।

୩୦୧।ସହତ୍ଥେ[କ। ୨୯୯; ରୂ। ୨୮୮; ନୀ। ୫୮୨, ୫୮୬; ଚଂ। ୨।୧।୫୭; ପା। ୧।୪।୮୫]।

ସହତ୍ଥେ ଅନୁନା ଯୁତ୍ତା ଲିଙ୍ଗମ୍ହା ଦୁତିୟା ହୋତି।

ପବ୍ବତଂ ଅନୁ ତିଟ୍ଠତି [ପବ୍ବତମନୁସେନା ତିଟ୍ଠତି (ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୱୁତ୍ତିୟଂ)]। ନଦିଂ ଅନ୍ୱାୱସିତା ବାରାଣସୀ। 'ଅନୂ'ତି ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା, ନଦିୟା ସହ ଆବଦ୍ଧା ତିଟ୍ଠତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୩୦୨।ହୀନେ[କ। ୨୯୯; ରୂ। ୨୮୮; ନୀ। ୫୮୨, ୫୮୬; ଚଂ। ୨।୧।୫୮; ପା। ୧।୪।୮୬]।

ହୀନେ ପୱତ୍ତେନ ଅନୁନା ଯୁତ୍ତା ଲିଙ୍ଗମ୍ହା ଦୁତିୟା ହୋତି।

ଅନୁ ସାରିପୁତ୍ତଂ ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ, ଅନୁଗତା ପଚ୍ଛତୋ ଗତାତି ଅତ୍ଥୋ, ସବ୍ବେ ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ସାରିପୁତ୍ତତୋ ହୀନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୩୦୩।ଉପେନ[କ। ୨୯୯; ରୂ। ୨୮୮; ନୀ। ୫୮୨, ୫୮୬; ଚଂ। ୨।୧।୫୯; ପା। ୧।୪।୮୭]।

ହୀନେ ଉପେନ ଯୁତ୍ତା ଲିଙ୍ଗମ୍ହା ଦୁତିୟା ହୋତି।

ଉପ ସାରିପୁତ୍ତଂ ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ, ଉପେଚ୍ଚ ଗତା ସମୀପେ ଗତାତି ଅତ୍ଥୋ, ହୀନାତ୍ୱେୱ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ଅଭିଇଚ୍ଚାଦୟୋ କମ୍ମପ୍ପୱଚନୀୟାତି ସଦ୍ଦସତ୍ଥେସୁ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ପକାରେନ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ପୱଚନୀୟଂ, ପକାରୋ ଚ ଲକ୍ଖଣି'ତ୍ଥମ୍ଭୂତ, ୱିଚ୍ଛାଦିକୋ ପିଣ୍ଡତ୍ଥୋ ୱୁଚ୍ଚତି, କମ୍ମନ୍ତି ଠ୍ପାପନାଦିକ୍ରିୟା, କମ୍ମଂ ପୱଚନୀୟଂ ଯେହି ତେ କମ୍ମପ୍ପୱଚନୀୟା।

ତତ୍ଥ ଠ୍ପାପନାଦିକ୍ରିୟାୱିସେସୱାଚୀହି ଉପସଗ୍ଗେହି ସମ୍ବନ୍ଧେସତି କମ୍ମତ୍ଥେ ଦୁତିୟା ହୋତି, ଅସମ୍ବନ୍ଧେ ପନ ଆଧାର, ସାମ୍ୟାଦିଅତ୍ଥେସୁ ହୋତି, ଲକ୍ଖଣାଦୟୋ ପନ ସାମତ୍ଥିୟସିଦ୍ଧା ପିଣ୍ଡତ୍ଥା ଏୱାତି।

୩୦୪।କାଲଦ୍ଧାନମଚ୍ଚନ୍ତସଂୟୋଗେ[କ। ୨୯୮; ରୂ। ୨୮୭; ନୀ। ୫୮୧; ପା। ୨।୩।୫]

କାଲସ୍ସ ୱା ଅଦ୍ଧୁନୋ ୱା ଦବ୍ବ, ଗୁଣ, କ୍ରିୟାହି ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ନିରନ୍ତରଂ ସଂୟୋଗେ କାଲ'ଦ୍ଧାନୱାଚୀହି ଲିଙ୍ଗେହି ପରଂ ଦୁତିୟା ହୋତି।

କାଲେ –

ସତ୍ତାହଂ ଗୱପାନଂ, ମାସଂ ମଂସୋଦନଂ, ସରଦଂ ରମଣୀୟା ନଦୀ, ସବ୍ବକାଲଂ ରମଣୀୟଂ ନନ୍ଦନଂ, ମାସଂ ସଜ୍ଝାୟତି, ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱତି, ତୟୋ ମାସେ ଅଭିଧମ୍ମଂ ଦେସେତି।

ଅଦ୍ଧାନେ –

ଯୋଜନଂ ୱନରାଜି, ଯୋଜନଂ ଦୀଘୋ ପବ୍ବତୋ, କୋସଂ ସଜ୍ଝାୟତି।

ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗେତି କିଂ? ମାସେ ମାସେ ଭୁଞ୍ଜତି, ଯୋଜନେ ଯୋଜନେ ୱିହାରୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ କ୍ରିୟାୱିସେସନମ୍ପି କତ୍ତାରା ସାଧେତବ୍ବତ୍ତା କମ୍ମଗତିକଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ତମ୍ପି 'କମ୍ମେ ଦୁତିୟା'ତି ଏତ୍ଥ କମ୍ମସଦ୍ଦେନ ଗୟ୍ହତି।

ସୁଖଂ ସେତି, ଦୁକ୍ଖଂ ସେତି, ସୀଘଂ ଗଚ୍ଛତି, ଖିପ୍ପଂ ଗଚ୍ଛତି, ଦନ୍ଧଂ ଗଚ୍ଛତି, ମୁଦୁଂ ପଚତି, ଗରୁଂ ଏସ୍ସତି, ଲହୁଂ ଏସ୍ସତି, ସନ୍ନିଧିକାରକଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ସମ୍ପରିୱତ୍ତକଂ ୱତାପେତି, କାୟପ୍ପଚାଲକଂ ଗଚ୍ଛତି [ପାଚି। ୫୯୦], ହତ୍ଥପ୍ପଚାଲକଂ ଗଚ୍ଛତି, ସୀସପ୍ପଚାଲକଂ ଗଚ୍ଛତି [ପାଚି। ୫୯୪-୫୯୫], ସୁରୁସୁରୁକାରକଂ ଭୁଞ୍ଜତି [ପାଚି। ୬୨୭], ଅୱଗଣ୍ଡକାରକଂ ଭୁଞ୍ଜତି [ପାଚି। ୬୨୨], ପିଣ୍ଡୁକ୍ଖେପକଂ ଭୁଞ୍ଜତି [ପାଚି। ୬୨୦], ହତ୍ଥନିଦ୍ଧୁନକଂ ଭୁଞ୍ଜତି [ପାଚି। ୬୨୩], ହତ୍ଥନିଲ୍ଲେହକଂ ଭୁଞ୍ଜତି [ପାଚି। ୬୨୮], ଚନ୍ଦିମସୂରିୟା ସମଂ ପରିୟାୟନ୍ତି, ୱିସମଂ ପରିୟାୟନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଦୁତିୟାୱିଭତ୍ତିରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ତତିୟାୱିଭତ୍ତିରାସି

କସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ତତିୟା?

୩୦୫।କତ୍ତୁକରଣେସୁ ତତିୟା[କ। ୨୮୬, ୨୮୮; ରୂ। ୨୯୧, ୨୯୩; ନୀ। ୫୯୧, ୫୯୪; ଚଂ। ୨।୧।୬୨-୩; ପା। ୨।୩।୧୮]।

କତ୍ତରି କରଣେ ଚ ତତିୟା ହୋତି। କତ୍ତାତି ଚ କାରକୋତି ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ ''କରୋତୀତି କତ୍ତା, କରୋତୀତି କାରକୋ''ତି, ତସ୍ମା ''କତ୍ତୁକାରକୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପରିୟାୟସଦ୍ଦାନଂ ୱସେନ ଅୟମେୱ କ୍ରିୟଂ ଏକନ୍ତଂ କରୋତି, ସାମୀ ହୁତ୍ୱା କରୋତି, ଅତ୍ତପ୍ପଧାନୋ ହୁତ୍ୱା କରୋତୀତି ୱିଞ୍ଞାୟତି, ତତୋ କ୍ରିୟା ନାମ କତ୍ତୁନୋ ଏୱ ବ୍ୟାପାରୋ, ନ ଅଞ୍ଞେସନ୍ତି ଚ, ଅଞ୍ଞେ ପନ କ୍ରିୟାସାଧନେ କତ୍ତୁନୋ ଉପକାରକତ୍ତା କାରକା ନାମାତି ଚ, ତଥା ଅନୁପକାରକତ୍ତା ଅକାରକା ନାମାତି ଚ ୱିଞ୍ଞାୟନ୍ତୀତି।

ତତ୍ଥ କତ୍ତା ତିୱିଧୋ ସୟଂକତ୍ତା, ପୟୋଜକକତ୍ତା, କମ୍ମକତ୍ତାତି।

ତତ୍ଥ ଧାତ୍ୱତ୍ଥଂ ସୟଂ କରୋନ୍ତୋ ସୟଂକତ୍ତା ନାମ, ପୁରିସୋ କମ୍ମଂ କରୋତି।

ପରଂ ନିୟୋଜେନ୍ତୋ ପୟୋଜକକତ୍ତା ନାମ, ପୁରିସୋ ଦାସଂ କମ୍ମଂ କାରେତି।

କମ୍ମକତ୍ତା ନାମ ପୟୋଜକକତ୍ତାପି ୱୁଚ୍ଚତି, ପୁରିସୋ ଦାସେନ କମ୍ମଂ କାରେତି ଦାସସ୍ସ ୱା, ଯୋ ଚ ଅଞ୍ଞେନ କତଂ ପୟୋଗଂ ପଟିଚ୍ଚ କମ୍ମଭୂତୋପି ସୁକରତ୍ତା ୱା କମ୍ମଭାୱେନ ଅୱତ୍ତୁକାମତାୟ ୱା ଅଜାନନତାୟ ୱା ୱଞ୍ଚେତୁକାମତାୟ ୱା କତ୍ତୁଭାୱେନ ୱୋହରୀୟତି, ସୋ କମ୍ମକତ୍ତା ନାମ, କୁସୂଲୋ ସୟମେୱ ଭିଜ୍ଜତି, ଘଟୋ ସୟମେୱ ଭିଜ୍ଜତି। ଅପିଚ ସୁକରୋ ୱା ହୋତୁ ଦୁକ୍କରୋ ୱା, ଯୋ କମ୍ମରୂପକ୍ରିୟାପଦେ ପଠମନ୍ତୋ କତ୍ତା, ସୋ କମ୍ମକତ୍ତାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସଦ୍ଦରୂପେନ କମ୍ମଞ୍ଚ ତଂ ଅତ୍ଥରୂପେନ କତ୍ତା ଚାତି କମ୍ମକତ୍ତା, କୁସୂଲୋ ଭିଜ୍ଜତି, ଘଟୋ ଭିଜ୍ଜତି, ପଚ୍ଚତି ମୁନିନୋ ଭତ୍ତଂ, ଥୋକଂ ଥୋକଂ ଘରେ ଘରେ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଏତ୍ଥ ଚ ସଦ୍ଦତ୍ଥୋ ଦୁୱିଧୋ ପରମତ୍ଥୋ, ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ଥୋତି। ତତ୍ଥ ପରମତ୍ଥୋ ଏକନ୍ତେନ ୱିଜ୍ଜମାନୋୟେୱ। ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ଥୋ ପନ କୋଚି ୱିଜ୍ଜମାନୋତି ସମ୍ମତୋ। ଯଥା? ରାଜପୁତ୍ତୋ, ଗୋୱିସାଣଂ, ଚମ୍ପକପୁପ୍ଫନ୍ତି। କୋଚି ଅୱିଜ୍ଜମାନୋତି ସମ୍ମତୋ। ଯଥା? ୱଞ୍ଝାପୁତ୍ତୋ, ସସୱିସାଣଂ, ଉଦୁମ୍ବରପୁପ୍ଫନ୍ତି। ସଦ୍ଦୋ ଚ ନାମ ୱଚିଚ୍ଛାପଟିବଦ୍ଧୱୁତ୍ତୀ ହୋତି, ୱଚମାନୋ ଚ ସଦ୍ଦୋ ଅତ୍ଥଂ ନ ଦୀପେତୀତି ନତ୍ଥି, ସଙ୍କେତେ ସତି ସୁଣନ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୱିସୟଂ ବୁଦ୍ଧିଂ ନ ଜନେତୀତି ନତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଇତି ଅୱିଜ୍ଜମାନସମ୍ମତୋପି ଅତ୍ଥୋ ସଦ୍ଦବୁଦ୍ଧୀନଂ ୱିସୟଭାୱେନ ୱିଜ୍ଜମାନୋ ଏୱ ହୋତି। ଇତରଥା 'ୱଞ୍ଝାପୁତ୍ତୋ'ତି ପଦଂ ସୁଣନ୍ତସ୍ସ ତଦତ୍ଥୱିସୟଂ ଚିତ୍ତଂ ନାମ ନ ପୱତ୍ତେୟ୍ୟାତି, ସଦ୍ଦବୁଦ୍ଧୀନଞ୍ଚ ୱିସୟଭାୱେନ ୱିଜ୍ଜମାନୋ ନାମ ଅତ୍ଥୋ ସଦ୍ଦନାନାତ୍ତେ ବୁଦ୍ଧିନାନାତ୍ତେ ଚ ସତି ନାନା ହୋତି, ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ୱିଜ୍ଜମାନୋ ନାମ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଏୱଂ ସଦ୍ଦବୁଦ୍ଧିୱିସୟଭାୱେନ ୱିଜ୍ଜମାନଞ୍ଚ ନାନାଭୂତଞ୍ଚ

ଅତ୍ଥଂ ପଟିଚ୍ଚ କାରକନାନାତ୍ତଂ କ୍ରିୟାକାରକନାନାତ୍ତଞ୍ଚ ହୋତି , ନ ପନ ସଭାଓତୋ ୱିଜ୍ଜମାନମେଓ ନାନାଭୂତମେଓ ଚ ଅତ୍ଥନ୍ତି ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ତସ୍ମା ‘‘ସଂଯୋଗୋ ଜାୟତେ’’ ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ସଦ୍ଦବୁଦ୍ଧୀନଂ ନାନାତ୍ତସିଦ୍ଧେନ ଅତ୍ଥନାନାତ୍ତେନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସଦ୍ଦାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅତ୍ଥାନଞ୍ଚ କ୍ରିୟାକାରକତାସିଦ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବାତି।

କଯିରତେ ଅନେନାତି କରଣଂ, କ୍ରିୟାସାଧନେ କତ୍ତୁନୋ ସହକାରୀକାରଣନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତଂ ଦୁୱିଧଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକକରଣଂ, ବାହିରକରଣନ୍ତି।

ତତ୍ଥ କତ୍ତୁନୋ ଅଙ୍ଗଭୂତଂ କରଣଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ନାମ, ପୁରିସୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ପସ୍ସତି, ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଜାନାତି, ହତ୍ଥେନ କମ୍ମଂ କରୋତି, ପାଦେନ ମଗ୍ଗଂ ଗଚ୍ଛତି, ରୁକ୍ଖୋ ଫଲଭାରେନ ଓଣମତି।

କତ୍ତୁନୋ ବହିଭୂତଂ ବାହିରଂ ନାମ, ପୁରିସୋ ଯାନେନ ଗଚ୍ଛତି, ଫରସୁନା [ପରସୁନା (ସକ୍କତଗନ୍ଥେସୁ)] ଛିନ୍ଦତି, ରୁକ୍ଖୋ ୱାତେନ ଓଣମତି।

୩୦୬।ସହଯୁତ୍ତତ୍ଥେ[କ। ୨୮୭; ରୂ। ୨୯୬; ନୀ। ୫୯୨; ଚଂ। ୨।୧।୬୫; ପା। ୨।୩।୧୯]।

ସହସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଯସ୍ସ ସୋତି ସହତ୍ଥୋ, ସହତ୍ଥେନ ସଦ୍ଦେନ ଯୁତ୍ତା ଲିଙ୍ଗମ୍ହା ତତିଯା ହୋତି। ସହସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ନାମ ସମଓାଯତ୍ଥୋ।

ସୋ ତିୱିଧୋ ଦବ୍ବସମଓାଯୋ, ଗୁଣସମଓାଯୋ, କ୍ରିୟାସମଓାଯୋତି। ପୁତ୍ତେନ ସହ ଧନଓା ପିତା, ପୁତ୍ତେନ ସହ ଥୂଲୋ ପିତା, ପୁତ୍ତେନ ସହ ଆଗତୋ ପିତା। ସହ, ସଦ୍ଧିଂ, ସମଂ, ନାନା, ୱିନାଇଚ୍ଚାଦିକୋ ସହତ୍ଥସଦ୍ଦୋ ନାମ।

ନିସୀଦି ଭଗଓା ସଦ୍ଧିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ [ମହାଓ। ୫୯], ସହସ୍ସେନ ସମଂ ମିତା [ସଂ। ନି। ୧।୩୨], ପିଯେହି ନାନାଭାଓୋ ୱିନାଭାଓୋ [ଦୀ। ନି। ୨। ୧୮୩, ୨୦୭], ସଙ୍ଘୋ ସହ ୱା ଗଣ୍ଣେନ ୱିନା ୱା ଗଣ୍ଣେନ ଉପୋସଥଂ କରେଯ୍ୟ [ମହାଓ। ୧୬୭]।

୩୦୭।ଲକ୍ଖଣେ[ରୂ। ୧୪୭ ପିଟ୍ଠେ; ନୀ। ୫୯୮; ଚଂ। ୨।୧।୬୬; ପା। ୨।୩।୨୧]।

ଲକ୍ଖଣଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତଲକ୍ଖଣଂ, ତସ୍ମିଂ ତତିଯା ହୋତି।

ଅସ୍ସୁପୁଣ୍ଣେହି ନେତ୍ତେହି, ପିତରଂ ସୋ ଉଦିକ୍ଖତି [ଜା। ୨।୨୨।୨୧୨୩]। ବ୍ରହ୍ମଭୂତେନ ଅତ୍ତନା ୱିହରତି [ଅ। ନି। ୩।୬୭], ଅସମ୍ଭିନ୍ନେନ ୱିଲେପନେନ ରାଜାନମଦକ୍ଖି, ତିଦଣ୍ଡକେନ ପରିବ୍ବାଜକମଦକ୍ଖି, ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନେନ ପତ୍ତେନ ଅଞ୍ଞଂ ପତ୍ତଂ ଚେତାପେତି [ପାରା। ୬୧୨ (ଥୋକଂ ୱିସଦିସଂ)], ଭିକ୍ଖୁ ପାସାଦିକେନ ଅଭିକ୍କନ୍ତେନ ପଟିକ୍କନ୍ତେନ ଆଲୋକିତେନ ୱିଲୋକିତେନ ସମିଞ୍ଜିତେନ ପସାରିତେନ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି, ସା କାଠଇ ଦାସୀ ଭିନ୍ନେନ ସୀସେନ ଲୋହିତେନ ଗଲନ୍ତେନ ପଟିୱିସ୍ସକାନଂ ଉଜ୍ଝାପେସି [ମ। ନି। ୧।୨୨୬], ଉକ୍କୁଟିକାଯ ଅନ୍ତରଘରେ ଗଚ୍ଛନ୍ତି [ପାଚି। ୫୮୪], ପଲ୍ଲତ୍ଥିକାଯ ଅନ୍ତରଘରେ ନିସୀଦନ୍ତି [ପାଚି। ୫୯୯]।

ଅଙ୍ଗୱିକାରୋପି ଇଧ ସଙ୍ଗୟ୍ହତି [କ। ୨୯୧; ରୂ। ୨୯୯; ନୀ। ୬୦୩], ଅକ୍ଖିନା କାଣଂ ପସ୍ସତି, ‘ଅକ୍ଖୀ’ତି ଇଦଂ ‘କାଣ’ନ୍ତି ପଦେ ୱିସେସନଂ, ୱିକଲେନ ଚକ୍ଖୁଅଙ୍ଗେନ ସୋ କାଣୋ ନାମ ହୋତି। ହତ୍ଥେନ କୁଣିଂ ପସ୍ସତି, ପାଦେନ ଖଞ୍ଜଂ ପସ୍ସତି।

୩୦୮।ହେତ୍ୱତ୍ଥେ[କ। ୨୮୯; ରୂ। ୨୯୭; ନୀ। ୬୦୧]।

ହିନୋତି ପଓତ୍ତତି ଫଲଂ ଏତେନାତି ହେତୁ, ତସ୍ମିଂ ତତିଯା ହୋତି।

ଅନ୍ନେନ ୱସତି, ୱିଜ୍ଜାଯ ସାଧୁ, କମ୍ମୁନା ୱତ୍ତତି ଲୋକୋ, କମ୍ମୁନା ୱତ୍ତତି ପଜା [ମ। ନି। ୨।୪୬୦; ସୁ। ନି। ୬୫୯ (ୱତ୍ତତୀ ପଜା)]। କମ୍ମୁନା ୱସଲୋ ହୋତି, କମ୍ମୁନା ହୋତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ [ସୁ। ନି। ୧୩୬]। କେନଟ୍ଠେନ [ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନକଥା], କେନ ନିମିତ୍ତେନ, କେନ ୱଣ୍ଣେନ [ସଂ। ନି। ୧।୨୩୪] କେନ ପଚ୍ଚଯେନ, କେନ ହେତୁନା [ଜା। ୨।୨୨।୨୦୯୭], କେନ କାରଣେନ [ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୪।୧୫ ମାତଙ୍ଗଜାତକଓଣ୍ଣନା] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଏତ୍ଥ ଚ କରଣଂ ତିୱିଧଂ କ୍ରିୟାସାଧକକରଣଂ, ୱିସେସନକରଣଂ, ନାନାତ୍ତକରଣନ୍ତି।

ତତ୍ଥ କ୍ରିୟାସାଧକଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତମେଓ।

ୱିସେସନକରଣଂ ଯଥା? ଆଦିଚ୍ଚୋ ନାମ ଗୋତ୍ତେନ, ସାକିଯୋ ନାମ ଜାତିଯା [ସୁ। ନି। ୪୨୫]। ଗୋତ୍ତେନ ଗୋତମୋ ନାଥୋ [ଅପ। ଥେର ୧। ୧।୨୫୩ (ୱିସଦିସଂ)], ସାରିପୁତ୍ତୋତି ନାମେନ [ଅପ। ଥେର ୧।୧।୨୫୧], ୱିସ୍ସୁତୋ ପଞ୍ଞୱା ଚ ସୋ, ଜାତିଯା ଖତ୍ତିଯୋ ବୁଦ୍ଧୋ [ଦୀ। ନି। ୨। ୯୨], ଜାତିଯା ସତ୍ତୱସ୍ସିକୋ [ମି। ପ। ୬।୪।୮], ସିପ୍ପେନ ନଳକାରୋ ସୋ, ଏକୂନତିଂସୋ ୱଯସା [ଦୀ। ନି। ୨।୨୧୪], ୱିଜ୍ଜାଯ ସାଧୁ, ତପସା ଉତ୍ତମୋ, ସୁୱଣ୍ଣେନ ଅଭିରୂପୋ, ପକତିଯା ଅଭିରୂପୋ, ପକତିଯା ଭଦ୍ଦକୋ, ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ମତ୍ତିକା [ପାଚି। ୮୬], ଧମ୍ମେନ ସମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେତି, ସମେନ ଧାୱତି, ୱିସମେନ ଧାୱତି, ସୁଖେନ ସୁଖିତୋ ହୋମି, ପାମୋଜ୍ଜେନ ପମୁଦିତୋ [ବୁ। ୱଂ। ୨।୬୮]। ଦ୍ୱିଦୋଣେନ ଧଞ୍ଞଂ କିଣାତି, ସହସ୍ସେନ ଅସ୍ସେ ୱିକ୍କିଣାତି, ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ସମ୍ମନ୍ନତି [ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିକଥା (ସମ୍ମନ୍ନି)] ଇଚ୍ଚାଦି।

ନାନାତ୍ତକରଣଂ ଯଥା? କିଂ ମେ ଏକେନ ତିଣ୍ଣେନ, ପୁରିସେନ ଥାମଦସ୍ସିନା [ବୁ। ୱଂ। ୨।୫୬]। କିଂ ତେ ଜଟାହି ଦୁମ୍ମେଧ, କିଂ ତେ ଅଜିନସାଟିଯା [ଧ। ପ। ୩୯୪]। ଅଲଂ ତେ ଇଧ ୱାସେନ [ପାରା। ୪୩୬], ଅଲଂ ମେ ବୁଦ୍ଧେନ [ପାରା। ୫୨], କିନ୍ନୁମେବୁଦ୍ଧେନ [ପାରା। ୫୨], ନ ମମତ୍ଥୋ ବୁଦ୍ଧେନ [ପାରା। ୫୨], ମଣିନା ମେ ଅତ୍ଥୋ [ପାରା। ୩୪୪], ୱଦେୟ୍ୟାଥ ଭନ୍ତେ ଯେନତ୍ଥୋ, ପାନୀଯେନ [ପାଣିଯେନ (ମୂ।)] ଅତ୍ଥୋ, ମୂଲେହି ଭେସଜ୍ଜେହି ଅତ୍ଥୋ [ମହାୱ। ୨୬୩], ସେଯ୍ୟେନ ଅଧିକୋ, ମହଗ୍ଘେନ ଅଧିକୋ, ମାସେନ ପୁବ୍ବୋ, ପିତରା ସଦିସୋ, ମାତରା ସମୋ, କହାପଣେନ ଊନୋ, ଧନେନ ୱିକଲୋ, ଅସିନା କଲହୋ, ୱାଚାଯ କଲହୋ, ଆଚାରେନ ନିପୁଣୋ, ୱାଚାଯ ନିପୁଣୋ, ଗୁଳଏନ ମିସ୍ସକୋ, ତିଲେନ ମିସ୍ସକୋ, ୱାଚାଯ ସଖିଲୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତଥା କମ୍ମା'ୱଧି, ଆଧାର'ଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗ, କ୍ରିଯାପୱଗ୍ଗାପି ନାନାତ୍ତକରଣେ ସଙ୍ଗୟ୍ହନ୍ତି।

କମ୍ମେ ତାୱ –

ତିଲେହି ଖେତ୍ତେ ୱପତି, ତନ୍ତୱାଯେହି ଚୀୱରଂ ୱାଯାପେତି, ସୁନଖେହି ଖାଦାପେନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅୱଧିମ୍ହି –

ସୁମୁତ୍ତା ମଯଂ ତେନ ମହାସମଣେନ [ଚୂଳୱ। ୪୩୭], ମୁତ୍ତୋମ୍ହି କାସିରାଜେନ, ଚକ୍ଖୁ ସୁଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତେନ ୱା ଅତ୍ତନିଯେନ ୱା [ସଂ। ନି। ୪।୮୫], ଓତ୍ତପ୍ପତି କାଯଦୁଚ୍ଚରିତେନ [ଅ। ନି। ୫।୨], ହିରୀଯତି କାଯଦୁଚ୍ଚରିତେନ [ଅ। ନି। ୫।୨], ଜିଗୁଚ୍ଛତି ସକେନ କାଯେନ, ପଥବ୍ୟା ଏକରଜ୍ଜେନ, ସଗ୍ଗସ୍ସ ଗମନେନ ୱା। ସବ୍ବଲୋକାଧିପଚ୍ଚେନ, ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ୱରଂ [ଧ। ପ। ୧୭୮] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଆଧାରେ –

ତେନ ଖଣେନ ତେନ ଲଯେନ ତେନ ମୁହୁତ୍ତେନ [ମହାୱ। ୧୬], ତେନ ସମଯେନ [ପାରା। ୧], କାଲେନ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ [ଖୁ। ପା। ୫।୯]। ସୋ ୱୋ ମମଚ୍ଚଯେନ ସତ୍ଥା [ଦୀ। ନି। ୨।୨୧୬], ତିଣ୍ଣଂ ମାସାନଂ ଅଚ୍ଚଯେନ [ଦୀ। ନି। ୨।୧୬୮; ଉଦା। ୫୧], ପୁବ୍ବେନ ଗାମଂ, ଦକ୍ଖିଣେନ ଗାମଂ, ପୁରତ୍ଥିମେନ ଧତରଟ୍ଠୋ, ଦକ୍ଖିଣେନ ୱିରୂଳହକୋ ପଚ୍ଛିମେନ ୱିରୂପକ୍ଖୋ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୩୬], ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି [ଖୁ। ପା। ୫।୧] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗେ –

ମାସେନ ଭୁଞ୍ଜତି, ଯୋଜନେନ ଧାୱତି ଇଚ୍ଚାଦି।

କ୍ରିଯାପୱଗ୍ଗୋ ନାମ କ୍ରିଯାଯ ସୀଘତରଂ ନିଟ୍ଠାପନଂ, ତସ୍ମିଂ ଜୋତେତବ୍ବେ ତତିଯା, ଏକାହେନେୱ ବାରାଣସିଂ ପାପୁଣି, ତୀହି ମାସେହି ଅଭିଧମ୍ମଂ ଦେସେସି, ନୱହି ମାସେହି ୱିହାରଂ ନିଟ୍ଠାପେସି, ଗମନମତ୍ତେନ ଲଭତି, ଓଟ୍ଠପହଟମତ୍ତେନ ପଗୁଣଂ ଅକାସି।

ତତିଯାୱିଭତ୍ତିରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଚତୁତ୍ଥୀୱିଭତ୍ତିରାସି

କସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଚତୁତ୍ଥୀ?

୩୦୯।ସମ୍ପଦାନେ ଚତୁତ୍ଥୀ[କା। ୨୯୩; ରୂ। ୩୦୧; ନୀ। ୬୦୫; ଚତୁତ୍ଥୀ ସମ୍ପଦାନେ (ବହୂସୁ), ଚଂ। ୨।୧।୭୩; ପା। ୨।୩।୧୩]।

ସମ୍ପଦାନେ ଚତୁତ୍ଥୀ ହୋତି। ସବ୍ବା ପଦୀଯତେ ଅସ୍ସାତି ସମ୍ପଦାନଂ, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛକନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ତଂ ୱତ୍ଥୁସମ୍ପଟିଚ୍ଛକଂ, କ୍ରିଯାସମ୍ପଟିଚ୍ଛକନ୍ତି ଦୁୱିଧଂ। ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଚୀୱରଂ ଦେତି, ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସିଲାଘତେ।

ପୁନ ଅନିରାକରଣଂ, ଅନୁମତି, ଆରାଧନନ୍ତି ତିୱିଧଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ନ ନିରାକରୋତି ନ ନିୱାରେତୀତି ଅନିରାକରଣଂ, ଦିଯ୍ଯମାନଂ ନ ପଟିକ୍ଖିପତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସତି ହି ପଟିକ୍ଖିପନେ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନଂ ନାମ ହୋତୀତି। କାଯଚିତ୍ତେହି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନାକାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତଂ ସମ୍ପଦାନଂ ଅନୁମତି ନାମ। ୱିୱିଧେହି ଆଯାଚନୱଚନେହି ପରସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେତ୍ୱା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତଂ ଆରାଧନଂ ନାମ। ବୋଧିରୁକ୍ଖସ୍ସ ଜଲଂ ଦେତି, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଅନ୍ନଂ ଦେତି, ଯାଚକସ୍ସ ଅନ୍ନଂ ଦେତି।

କ୍ରିଯାସମ୍ପଟିଚ୍ଛକଂ ନାନାକ୍ରିଯାୱସେନ ବହୁୱିଧଂ।

ତତ୍ଥ ରୋଚନକ୍ରିଯାଯୋଗେ –

ତଞ୍ଚ ଅମ୍ହାକଂ ରୁଚ୍ଚତି ଚେୱ ଖମତି ଚ [ମ। ନି। ୧।୧୭୯; ମ। ନି। ୨।୪୩୫], ପଙ୍କଜା ମମ ରୁଚ୍ଚତି [ଜା। ୨।୨୨।୪୩], କସ୍ସ ସାଦୁଂ ନ ରୁଚ୍ଚତି, ନ ମେ ରୁଚ୍ଚତି ଭଦ୍ଦନ୍ତେ, ଉଲୂକସ୍ସାଭିସେଚନଂ [ଜା। ୧।୩।୬୦]। ଗମନଂ ମଯ୍ହଂ ରୁଚ୍ଚତି, ମାଯସ୍ମନ୍ତାନମ୍ପି ସଙ୍ଘଭେଦୋ ରୁଚିତ୍ଥ [ପାରା। ୪୧୮], ଯସ୍ସାଯସ୍ମତୋ ନ ଖମତି, ଖମତି ସଙ୍ଘସ୍ସ [ପାରା। ୪୩୮], ଭତ୍ତଂ ମଯ୍ହଂ ଛାଦେତି, ଭତ୍ତମସ୍ସ ନଚ୍ଛାଦେତି [ଚୂଳୱ। ୨୮୨], ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଲୂଖାନି ଭୋଜନାନି ନଚ୍ଛାଦେନ୍ତି [ମହାୱ। ୨୬୧ (ଥୋକଂ ୱିସଦିସଂ)]। ତତ୍ଥ 'ଛାଦେତୀ'ତି ଇଚ୍ଛଂ ଉପ୍ପାଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଧାରଣପ୍ପଯୋଗେ –

ଛତ୍ତଗ୍ଗାହୋ ରଞ୍ଞୋ ଛତ୍ତଂ ଧାରେତି, ସମ୍ପତିଜାତସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଦେୱା ଛତ୍ତଂ ଧାରଯିଂସୁ।

ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସିଲାଘତେ, ଥୋମେତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ତୁଯ୍ହଂ ହନୁତେ, ତୁଣ୍ହିଭାୱେନ ୱଞ୍ଚେତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ଭିକ୍ଖୁନୀ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଭୁଞ୍ଜମାନସ୍ସ ପାନୀଯେନ ୱା ୱିଧୂପନେନ ୱା ଉପତ୍ଥାତି [ପାଚି। ୮୧୬ (ୱିସଦିସଂ)]। ଦୁତିଯାପି ହୋତି, ରଞ୍ଞୋ ଉପଟ୍ଠାତି, ରାଜାନଂ ଉପଟ୍ଠାତି, ଅହଂ ଭୋତିଂ ଉପଟ୍ଠିସ୍ସଂ [ଜା। ୨।୨୨। ୧୯୩୪], ଅହଂ ତଂ ଉପଟ୍ଠିସ୍ସାମି, ମାତାପିତୁଉପଟ୍ଠାନଂ [ଖୁ। ପା। ୫।୬], ତୁଯ୍ହଂ ସପତେ, ସପସ୍ସୁ ମେ ୱେପଚିତ୍ତି [ସଂ। ନି। ୧।୨୫୩], ସପଥମ୍ପି ତେ ସମ୍ମ ଅହଂ କରୋମି [ଜା। ୨।୨୧।୪୦୭], ତୱ ମଯି ସଦ୍ଦହନତ୍ଥଂ ସଚ୍ଚଂ କରୋମୀତି ଅତ୍ଥୋ, ରଞ୍ଞୋ ସତଂ ଧାରେତି, ଇଧ କୁଲପୁତ୍ତୋ ନ କସ୍ସଚି କିଞ୍ଚି ଧାରେତି [ଅ। ନି। ୪।୬୨], ତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ମଯଂ ନାଗଂ ଧାରଯାମ। ତତ୍ଥ 'ରଞ୍ଞୋ ସତଂ ଧାରେତୀ'ତି ସତଂ ବଲିଧନଂ ୱା ଦଣ୍ଡଧନଂ ୱା ନିଦେତୀତି [ନିଧେତୀତି, ନିଧେମ (କେଚି)] ଅତ୍ଥୋ, ''ଇଣଂ କତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତୀ''ତି ଚ ୱଦନ୍ତି। 'ଧାରଯାମା'ତି ପୁନ ନିଦେମ [ନିଧେତୀତି, ନିଧେମ (କେଚି)], ତୁଯ୍ହଂ ସଦ୍ଦହତି, ମଯ୍ହଂ ସଦ୍ଦହତି, ସଦ୍ଦହାସି ସିଙ୍ଗାଲସ୍ସ, ସୁରାପୀତସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣ [ଜା। ୧।୧।୧୧୩]।

ଦେୱାପି ତେ ପିହଯନ୍ତି ତାଦିନୋ [ଧ। ପ। ୯୪ (ତସ୍ସ ପିହଯନ୍ତି)], ଦେୱାପି ତେସଂ ପିହଯନ୍ତି, ସମ୍ବୁଦ୍ଧାନଂ ସତୀମତଂ [ଧ। ପ। ୧୮୧], 'ପିହଯନ୍ତୀ'ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ପତ୍ଥେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁତିଯାପି ହୋତି, ସଚେ ମଂ ପିହଯସି, ଧନଂ ପିହେତି, ହିରଞ୍ଞଂ ପିହେତି, ସୁୱଣ୍ଣଂ ପିହେତି। ତତିଯାପି ଦିସ୍ସତି, ରୂପେନ ପିହେତି, ସଦ୍ଦେନ ପିହେତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ତସ୍ସ କୁଜ୍ଝ ମହାୱୀର [ଜା। ୧।୪।୪୯], ମା ମେ କୁଜ୍ଝ ରଥେସଭ [ଜା। ୨।୨୨।୧୬୯୬ (କୁଜ୍ଝି)], ଯଦିହଂ ତସ୍ସ କୁପ୍ପେଯ୍ଯଂ, ମାତୁ କୁପ୍ପତି, ପିତୁ କୁପ୍ପତି, ଯୋ ଅପ୍ପଦୁଟ୍ଠସ୍ସ ନରସ୍ସ ଦୁସ୍ସତି [ଧ। ପ। ୧୨୫; ସୁ। ନି। ୬୬୭; ଜା। ୧।୫।୯୪], ଦୁହଯତି ଦିସାନଂ ମେଘୋ, ପୂରେତି ୱିନାସେତି ୱାତି ଅତ୍ଥୋ, ଅକାଲେ ୱସ୍ସନ୍ତୋ ହି ୱିନାସେତି ନାମ, ଯୋ ମିତ୍ତାନଂ ନ ଦୁବ୍ଭତି [ଜା। ୨।୨୨।୧୯], ଅଦୁଟ୍ଠସ୍ସ ତୁୱଂ ଦୁବ୍ଭି [ଜା। ୧।୧୬।୨୯୫], ମିତ୍ତାନଂ ନ ଦୁବ୍ଭେଯ୍ଯ, ତିତ୍ଥିଯା ଇସ୍ସନ୍ତି ସମଣାନଂ, ଉସ୍ସୂଯନ୍ତି ଦୁଜ୍ଜନା ଗୁଣୱନ୍ତାନଂ, ପଟିୱିସ୍ସକାନଂ ଉଜ୍ଝାପେସି [ମ। ନି। ୧।୨୨୬ (ଉଜ୍ଝାପେସି)], ମା ତୁମ୍ହେ ତସ୍ସ ଉଜ୍ଝାଯିତ୍ଥ [ଉଦା। ୨୬ (ୱିସଦିସଂ)], ମହାରାଜାନଂ ଉଜ୍ଝାପେତଙ୍ଖ ୱିରୱିତଙ୍ଖ ୱିକ୍କନ୍ଦିତଙ୍ଖ, କ୍ୟାହଂ ଅଯ୍ଯାନଂ ଅପରଜ୍ଝାମି [ପାରା। ୩୮୩] ଅଯ୍ଯେ

ୱା, ରଞ୍ଞୋ ଅପରଜ୍ଝତି ରାଜାନଂ ୱା, ଆରାଧୋ ମେ ରାଜା ହୋତି।

ପତି, ଆପୁବ୍ବସ୍ସ ସୁ-ଧାତୁସ୍ସ ଅନୁ, ପତିପୁବ୍ବସ୍ସ ଚ ଗୀ-ଧାତୁସ୍ସ ଯୋଗେ ସମ୍ପଦାନେ ଚତୁତ୍ଥୀ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି, ‘‘ଭଦ୍ଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ [ଅ। ନି। ୧।୧]। ଏତ୍ଥ ଚ ପୁବ୍ବୱାକ୍ୟେ ଆମନ୍ତନକ୍ରିଯାଯ କତ୍ତା ଭଗୱା, ସୋ ପରୱାକ୍ୟେ ପଚ୍ଚାସୁଯୋଗେ ସମ୍ପଦାନଂ ହୋତି, ‘ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁ’ନ୍ତି ଭଦ୍ଦନ୍ତେତି ପଟିୱଚନଂ ଅଦଂସୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଭିକ୍ଖୂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଆସୁଣନ୍ତି, ରାଜା ବିମ୍ବିସାରୋ ପିଲିନ୍ଦୱଚ୍ଛତ୍ଥେରସ୍ସ ଆରାମିକଂ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା [ମହାୱ। ୨୭୦], ଅମଚ୍ଚୋ ରଞ୍ଞୋ ବିମ୍ବିସାରସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା [ମହାୱ। ୨୭୦], ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଜନଂ ଧମ୍ମଂ ସାୱେତି , ଜନୋ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନୁଗିଣାତି ପଟିଗିଣାତି, ସାଧୁକାରଂ ଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଆରୋଚନତ୍ଥଯୋଗେ –

ଆରୋଚଯାମି ୱୋ ଭିକ୍ଖୱେ [ମ। ନି। ୧।୪୧୬], ପଟିୱେଦଯାମି ୱୋ ଭିକ୍ଖୱେ [ମ। ନି। ୧।୪୧୬], ଆମନ୍ତଯାମି ୱୋ ଭିକ୍ଖୱେ [ଦୀ। ନି। ୨। ୨୧୮ (ୱିସଦିସଂ)], ଧମ୍ମଂ ୱୋ ଦେସେସ୍ସାମି [ମ। ନି। ୩।୧୦୫], ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଯଥା ନୋ ଭଗୱା ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟ, ନିରୁତ୍ତିଂ ତେ ପୱକ୍ଖାମି, ଅହଂ ତେ ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସାମି, ଅହଂ ତେ କିତ୍ତଯିସ୍ସାମି, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏତଦୱୋଚ।

୩୧୦।ତଦତ୍ଥେ[କ। ୨୭୭; ରୂ। ୩୦୩; ନୀ। ୫୫୪]।

ତସ୍ସା ତସ୍ସା କ୍ରିଯାଯ ଅତ୍ଥୋତି ତଦତ୍ଥୋ, ତଦତ୍ଥେ ସମ୍ପଦାନେ ଚତୁତ୍ଥୀ ହୋତି।

୩୧୧।ସସ୍ସାଯ ଚତୁତ୍ଥିଯା[କ। ୧୦୯; ରୂ। ୩୦୪; ନୀ। ୨୭୯-୮୦]।

ଅକାରନ୍ତତୋ ଚତୁତ୍ଥୀଭୂତସ୍ସ ସସ୍ସ ଆଯୋ ହୋତି ୱା।

ୱିନଯୋ ସଂୱରତ୍ଥାଯ, ସଂୱରୋ ଅୱିପ୍ପଟିସାରତ୍ଥାଯ, ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋ ପାମୁଜ୍ଜତ୍ଥାଯ, ପାମୁଜ୍ଜଂ ପୀତତ୍ଥାଯ, ପୀତି ପସ୍ସଦ୍ଧତ୍ଥାଯ, ପସ୍ସଦ୍ଧି ସୁଖତ୍ଥାଯ, ସୁଖଂ ସମାଧତ୍ଥାଯ, ସମାଧି ଯଥାଭୂତଞ୍ଞାଣଦସ୍ସନତ୍ଥାଯ, ଯଥାଭୂତଞ୍ଞାଣଦସ୍ସନଂ ନିବ୍ବିଦତ୍ଥାଯ, ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗତ୍ଥାଯ, ୱିରାଗୋ ୱିମୁତ୍ତତ୍ଥାଯ, ୱିମୁତ୍ତି ୱିମୁତ୍ତିଞ୍ଞାଣଦସ୍ସନତ୍ଥାଯ, ୱିମୁତ୍ତିଞ୍ଞାଣଦସ୍ସନଂ ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନତ୍ଥାଯ [ପରି। ୩୬୬], ଅତ୍ଥାଯ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ [ମ। ନି। ୧।୫୦], ଅଲଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯ [ପାରା। ୩୮], ଅଲଂ ସମ୍ମୋହାଯ, ପାକାଯ ୱଜତି, ଯୁଦ୍ଧାଯ ଗଚ୍ଛତି, ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି [ପାଚି। ୯୦୨]।

ତୁମନ୍ତୋପି ତଦତ୍ଥେ ସଙ୍ଗଯ୍ହନ୍ତି, ଅଲଂ ମିତ୍ତେ ସୁଖାପେତୁଂ, ଅମିତ୍ତାନଂ ଦୁଖାଯ ଚ [ଜା। ୨।୧୭।୧୩]। ଲୋକାନୁକମ୍ପାଯ ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଲଂ ଫାସୁୱିହାରାଯ, ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂୱତ୍ତତି [ମହାୱ। ୧୩]।

ଅଲମତ୍ଥଯୋଗେ –

ଅଲଂ ମଲ୍ଲୋ ମଲ୍ଲସ୍ସ, ଅରହତି ମଲ୍ଲୋ ମଲ୍ଲସ୍ସ, ଅଲଂ ତେ ଇଧ ୱାସେନ [ପାରା। ୪୩୬], ଅଲଂ ତେ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣେନ, କିଂ ମେ ଏକେନ ତିଣ୍ଣେନ [ବୁ। ୱଂ। ୨।୫୬], କିଂ ତେ ଜଟାହି ଦୁମ୍ମେଧ, କିଂ ତେ ଅଜିନସାଟିଯା [ଧ। ପ। ୩୯୪]।

ମଞ୍ଞନାପଯୋଗେ ଅନାଦରେ ଅପାଣିସ୍ମିମେୱ ଚତୁତ୍ଥୀ, କଟ୍ଠସ୍ସ ତୁୱଂ ମଞ୍ଞେ, କଲିଙ୍ଗରସ୍ସ [କଠଇଙ୍ଗରସ୍ସ, କଠଅଙ୍ଗରସ୍ସ (କ।)] ତୁୱଂ ମଞ୍ଞେ, ଜୀୱିତଂ ତିଣାଯପି ନ ମଞ୍ଞତି।

ଅନାଦରେତି କିଂ? ସୁୱଣ୍ଣଂ ତଂ ମଞ୍ଞେ।

ଅପାଣିସ୍ମିନ୍ତି କିଂ? ଗଦ୍ରଭଂ ତୁୱଂ ମଞ୍ଞେ।

ଗତ୍ୟତ୍ଥାନଂ ନଯନତ୍ଥାନଞ୍ଚ ଧାତୂନଂ କମ୍ମନି ଚତୁତ୍ଥୀ, ଅପ୍ପୋ ସଗ୍ଗାଯ ଗଚ୍ଛତି [ଧ। ପ। ୧୭୪], ଯୋ ମଂ ଦକାଯ ନେତି [ଜା। ୧।୬।୯୭], ନିରଯାଯୁପକଡ୍ଢତି [ଧ। ପ। ୩୧୧], ମୂଲାଯ ପଟିକସ୍ସେଯ୍ୟ [ଚୂଳୱ। ୧୧୧]।

ଆସୀସନକ୍ରିଯାଯୋଗେ –

ଆଯୁ ଭୱତୋ ହୋତୁ, ଭଦ୍ଦଂ ତେ ହୋତୁ, ଭଦ୍ଦମତ୍ଥୁ ତେ [ଜା। ୧।୮।୧୫; ଜା। ୨।୧୭।୧], କୁସଲଂ ତେ ହୋତୁ, ଅନାମଯଂ ତେ ହୋତୁ, ସୁଖଂ ତେ ହୋତୁ, ଅତ୍ଥଂ ତେ ହୋତୁ, ହିତଂ ତେ ହୋତୁ, କଲ୍ଯାଣଂ ତେ ହୋତୁ, ସ୍ୱାଗତଂ ତେ ହୋତୁ, ସୋତ୍ଥି ତେ ହୋତୁ ସୋତ୍ଥି ଗଚ୍ଛସ୍ସ [ମ। ନି। ୨।୩୫୧], ମଙ୍ଗଲଂ ତେ ହୋତୁ।

ସମ୍ମୁତିଯୋଗେ କମ୍ମତ୍ଥେ [ଛଟ୍ଠୀ], ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ରୂପିଯଛଡ୍ଡକସ୍ସ ସମ୍ମୁତି [ପାରା। ୫୯୦], ପତ୍ତଗାହାପକସ୍ସ ସମ୍ମୁତିଇଚ୍ଚାଦି [ପାରା। ୬୧୪]।

ଆଧିକରଣାଦିଯୋଗେ –

ତୁଯ୍ହଞ୍ଚସ୍ସ ଆୱି କରୋମି, ତସ୍ସ ମେ ସକ୍କୋ ପାତୁରହୋସି, ତସ୍ସ ପହିଣେଯ୍ଯ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦୂତଂ ପାହେସି, କପ୍ପତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆଯୋଗୋ, ୱଟ୍ଟତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆଯୋଗୋ, ପତ୍ଥୋଦନୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ତିଣ୍ଣଂ ନପ୍ପହୋତି, ଏକସ୍ସ ପହୋତି, ଏକସ୍ସ ପରିଯତ୍ତୋ, ଉପମଂ ତେ କରିସ୍ସାମି [ମ। ନି। ୧।୨୫୮; ଜା। ୨।୧୯। ୨୪], ଅଞ୍ଜଲିଂ ତେ ପଗ୍ଗଣ୍ହାମି [ଜା। ୨।୨୨।୩୨୭], ତଥାଗତସ୍ସ ଫାସୁ ହୋତି, ଆୱିକତା ହିସ୍ସ ଫାସୁ [ମହାୱ। ୧୩୪], ଲୋକସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ, ଲୋକସ୍ସ ହିତଂ, ମଣିନା ମେ ଅତ୍ଥୋ [ପାରା। ୩୪୪], ନ ମମତ୍ଥୋ ବୁଦ୍ଧେନ [ପାରା। ୫୨], ନମତ୍ଥୁ ବୁଦ୍ଧାନଂ ନମତ୍ଥୁ ବୋଧିଯା [ଜା। ୧।୨।୧୭], ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ଚ ନମତ୍ଥୁ [ଦୀ। ନି। ୩।୨୭୭], ନମୋ କରୋହି ନାଗସ୍ସ [ମ। ନି। ୧।୨୪୯], ନମୋ ତେ ପୁରିସାଜଞ୍ଞ, ନମୋ ତେ ପୁରିସୁତ୍ତମ [ଅପ। ଥେର ୧।୨।୧୨୯]। ସୋତ୍ଥି ପଜାନଂ [ଦୀ। ନି। ୧।୨୭୪], ସୁୱତ୍ଥି ପଜାନଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଚତୁତ୍ଥୀୱିଭତ୍ତିରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ପଞ୍ଚମୀୱିଭତ୍ତିରାସି

କସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ପଞ୍ଚମୀ?

୩୧୨।ପଞ୍ଚମ୍ଯାୱଧିସ୍ମିଂ[କ। ୨୯୫; ରୂ। ୩୦୭; ନୀ। ୬୦୭; ଚଂ। ୨।୧।୮୧; ପା। ୨।୩।୨୮; ୧।୪।୨୪]।

ଅୱଧିଯତି ୱୱତ୍ଥିଯତି ପଦତ୍ଥୋ ଏତସ୍ମାତି ଅୱଧି, ତସ୍ମିଂ ପଞ୍ଚମୀ ହୋତି, ଅୱଧୀତି ଚ ଅପାଦାନଂ ୱୁଚ୍ଚତି।

ଅପନେତ୍ୱା ଇତୋ ଅଞ୍ଞଂ ଆଦଦାତି ଗଣ୍ହାତୀତି ଅପାଦାନଂ। ତଂ ତିୱିଧଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୱିସଯଂ, ଉପ୍ପାଟୱିସଯଂ, ଅନୁମେଯ୍ଯୱିସଯନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯସ୍ମିଂ ଅପାଦାନୱିସଯଭୂତୋ କ୍ରିଯାୱିସେସୋ ସରୂପତୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ହୋତି, ତଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୱିସଯଂ। ଯଥା? ଗାମା ଅପେନ୍ତି ମୁନଯୋ, ନଗରା ନିଗ୍ଗତୋ ରାଜା।

ଯସ୍ମିଂ ପନ ସୋ ପାଠସେସଂ କତ୍ୱା ଅଜ୍ଝାହରିତବ୍ବୋ ହୋତି, ତଂ ଉପ୍ପାଟୱିସଯଂ। ଯଥା? ୱଲାହକା ୱିଜ୍ଜୋତତେ ୱିଜ୍ଜୁ, ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତୋତି [ମହାୱ। ୩୦]। ଏତ୍ଥ ହି 'ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା'ତି ପଦଂ ଅଜ୍ଝାହରିତବ୍ବଂ।

ଯସ୍ମିଂ ପନ ସୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ଚ ନ ହୋତି, ଅଜ୍ଝାହରିତୁଞ୍ଚ ନ ସକ୍କା, ଅଥ ଖୋ ଅତ୍ଥତୋ ଅନୁମାନୱସେନ ସୋ ୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯୋ ହୋତି, ତଂ ଅନୁମେଯ୍ଯୱିସଯଂ। ଯଥା? ମାଥୁରା ପାଟଲିପୁତ୍ତକେହି ଅଭିରୂପତରା, ସୀଲମେୱ ସୁତା ସେଯ୍ଯୋ [ଜା। ୧।୫।୬୫], ମଯା ଭିଯ୍ଯୋ ନ ୱିଜ୍ଜତି, ଅଗ୍ଗୋହମସ୍ମି ଲୋକସ୍ସ, ଜେଟ୍ଠୋହମସ୍ମି ଲୋକସ୍ସ, ସେଟ୍ଠୋହମସ୍ମି ଲୋକସ୍ସ ଇଚ୍ଚାଦି [ମ। ନି। ୩।୨୦୭]। କ୍ରିଯଂ ୱିନା କାରକଂ ନାମ ନ ସିଜ୍ଝତୀତିକତ୍ୱା ଉକ୍କଂସନକ୍ରିଯା ଏତ୍ଥ ଅନୁମେତବ୍ବା ହୋତି। ଏୱଂ କ୍ରିଯାପଦରହିତେସୁ ଦୂରଯୋଗାଦୀସୁପି ଅୱିନାଭାୱିକ୍ରିଯାନୁମାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପୁନ ଚଲା'ଚଲୱସେନ ଦୁୱିଧଂ।

ଚଲଂ ଯଥା? ପୁରିସୋ ଧାୱତା ଅସ୍ସା ପତତି, ଦ୍ୱେ ମେଣ୍ଡା ଯୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞତୋ ଅପସକ୍କନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଯଦି ଚଲଂ ସିଯା, କଥଂ ଅୱଧି ନାମ ଭୱେଯ୍ଯ। ଅକୁଟିଲକ୍ଖଣୋ ହି ଅୱଧୀତି? ୱୁଚ୍ଚତେ-ଦ୍ୱେ ମେଣ୍ଡା ସକସକକ୍ରିଯାଯ ଚଲନ୍ତି, ଇତରୀତରକ୍ରିଯାଯ ଅୱଧୀ ହୋନ୍ତୀତି ନତ୍ଥି ଏତ୍ଥ

ଅୱଧିଲକ୍ଖଣୱିରୋଧୋତି।

ଅଚଲଂ ଯଥା? ଗାମା ଅପେନ୍ତି ମୁନଯୋ, ନଗରା ନିଗ୍ଗତୋ ରାଜା।

ପୁନ କାଯସଂସଗ୍ଗପୁବ୍ବକଂ, ଚିତ୍ତସଂସଗ୍ଗପୁବ୍ବକନ୍ତି ଦୁୱିଧଂ ହୋତି, ଗାମା ଅପେନ୍ତି ମୁନଯୋ, ଚୋରା ଭଯଂ ଜାଯତେ। ଏତ୍ଥ ଚ "କିଂୱ ଦୂରୋ ଇତୋ ଗାମୋ, ଇତୋ ସା ଦକ୍ଖିଣା ଦିସା [ଦୀ। ନି। ୩।୨୭୯]। ଇତୋ ଏକନୱୁତିକପ୍ପେ"ତି [ଦୀ। ନି। ୨।୪] ଆଦୀସୁ ୱଦନ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସଂସଗ୍ଗପୁବ୍ବକମ୍ପି ୱେଦିତବ୍ବଂ। "ନ ମାତା ପୁତ୍ତତୋ ଭାଯତି, ନ ଚ ପୁତ୍ତୋ ମାତିତୋ ଭାଯତି, ଭଯା ଭୀତୋ ନ ଭାସସୀ"ତି [ଜା। ୨।୨୧।୧୩୮] ପାଠଇ। ଅତ୍ଥି ତେ ଇତୋ ଭଯଂ [ମ। ନି। ୨।୩୫୦], ନତ୍ଥି ତେ ଇତୋ ଭଯଂ, ଯତୋ ଖେମଂ ତତୋ ଭଯଂ [ଜା। ୧।୯।୫୮], ଚୋରା ଭାଯତି, ଚୋରା ଭୀତୋ। ଛଟ୍ଠୀ ଚ, ଚୋରସ୍ସ ଭାଯତି, ଚୋରସ୍ସ ଭୀତୋ। ଦୁତିଯା ଚ, "କଥଂ ପରଲୋକଂ ନ ଭାଯେଯ୍ଯ, ଏୱଂ ପରଲୋକଂ ନ ଭାଯେଯ୍ଯ, ଭାଯସି ମଂ ସମଣ [ସୁ। ନି। ସୂଚିଲୋମସୁତ୍ତ], ନାହଂ ତଂ ଭାଯାମି [ସୁ। ନି। ସୂଚିଲୋମସୁତ୍ତ], ଭାଯିତବ୍ବଂ ନ ଭାଯତି, ନାହଂ ଭାଯାମି ଭୋଗିନଂ [ଜା। ୨।୨୨।୮୩୫], ନ ମଂ ମିଗା ଉତ୍ତସନ୍ତୀ"ତି [ଜା। ୨।୨୨।୩୦୭] ପାଠଇପଦାନି ଦିସ୍ସନ୍ତି। ତତ୍ଥ "ଭୋଗିନ"ନ୍ତି ନାଗଂ, ଚୋରା ତସତି ଉତ୍ତସତି ଚୋରସ୍ସ ୱା, ସବ୍ବେ ତସନ୍ତି ଦଣ୍ଡସ୍ସ [ଧ। ପ। ୧୨୯], ପାପତୋ ଓତ୍ତପ୍ପତି ଜିଗୁଚ୍ଛତି ହରାଯତି ପାପେନ ୱା।

ଯତୋ କିଞ୍ଚି ସିପ୍ପଂ ୱା ୱିଜ୍ଜଂ ୱା ଧମ୍ମଂ ୱା ଗଣ୍ହାତି, ତସ୍ମିଂ ଅକ୍ଖାତରି ପଞ୍ଚମୀ, ଉପଜ୍ଝାଯା ଅଧୀତେ, ଉପଜ୍ଝାଯା ସିପ୍ପଂ ଗଣ୍ହାତି, ଦ୍ୱାସୀତି ବୁଦ୍ଧତୋ ଗଣ୍ହିଂ, ଦ୍ୱେ ସହସ୍ସାନି ଭିକ୍ଖୁତୋ। ଚତୁରାସୀତିସହସ୍ସାନି, ଯେମେ ଧମ୍ମା ପୱତ୍ତିନୋ [ଥେରଗା। ୧୦୨୭]।

ଯତୋ ସୁଣାତି, ତସ୍ମିଂ ପଞ୍ଚମୀ, ଛଟ୍ଠୀ ଚ, ଇତୋ ସୁତ୍ୱା, ଇମସ୍ସ ସୁତ୍ୱା ୱା, ଯମ୍ହା ଧମ୍ମଂ ୱିଜାନେଯ୍ଯ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଦେସିତଂ [ଧ। ପ। ୩୯୨]।

ଯତୋ ଲଭତି, ତସ୍ମିଂ ପଞ୍ଚମୀ, ସଙ୍ଘତୋ ଲଭତି, ଗଣତୋ ଲଭତି।

ଯତୋ ପରାଜଯତି, ଯତୋ ପଭୱତି, ଯତୋ ଜାଯତି, ତସ୍ମିଂ ପଞ୍ଚମୀ, ବୁଦ୍ଧସ୍ମା ପରାଜଯନ୍ତି ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା, ପାଠଇଯଂ ପନ ପରାଜିଯୋଗେ ଅପାଦାନଂ ପାଠସେସୱସେନ ଲବ୍ଭତି, ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ସଙ୍ଗାମେ ଦେୱା ଜିନିଂସୁ, ଅସୁରା ପରାଜିନିଂସୁ। ଏତ୍ଥ ଦେୱେହି ପରାଜିନିଂସୂତି ପାଠସେସୋ। "ମଯଂ ଜିତାମ୍ହା ଅମ୍ବକାଯ। ହିମୱନ୍ତା ପଭୱନ୍ତି ପଞ୍ଚ ମହାନଦିଯୋ [ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩।୮।୧୯], ଅଯଂ ଭାଗୀରଥୀ ଗଙ୍ଗା, ହିମୱନ୍ତା ପଭାୱିତା"ତି ପାଠଇ [ଅପ। ଥେର ୧।୧।୨୫୫], ଚୋରା ଭଯଂ ଜାଯତେ, କାମତୋ ଜାଯତେ ଭଯଂ [ଧ। ପ। ୨୧୫], ଜାତଂ ସରଣତୋ ଭଯଂ [ଜା। ୧।୧।୩୬; ୧।୨।୧୩; ୧।୯।୫୬, ୫୭, ୫୯], ଯଂକିଞ୍ଚି ଭଯଂ ୱା ୱେରଂ ୱା ଉପଦ୍ଦୱୋ ୱା ଉପସଗ୍ଗୋ ୱା ଜାଯତି, ସବ୍ବଂ ତଂ ବାଲତୋ ଜାଯତି, ନୋ ପଣ୍ଡିତତୋ, କାମତୋ ଜାଯତୀ ସୋକୋ [ଧ। ପ। ୨୧୪], ଉଭତୋ ସୁଜାତୋ ପୁତ୍ତୋ [ଦୀ। ନି। ୧।୩୧୧], ଉରସ୍ମା ଜାତୋ, ଉରେ ଜାତୋ ୱା, ଚୀୱରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ଯ ସଙ୍ଘତୋ ୱା ଗଣତୋ ୱା ଞାତିମିତ୍ତତୋ ୱା [ପାରା। ୫୦୦ (ଥୋକଂ ୱିସଦିସଂ)]।

ଅଞ୍ଞତ୍ଥାନଂ ଯୋଗେ ପଞ୍ଚମୀ, ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ, ତତୋ ପରଂ [ମହାୱ। ୩୪୬], ତତୋ ଅପରେନ ସମଯେନ [ପାରା। ୧୯୫]।

ଉପସଗ୍ଗାନଂ ଯୋଗେ ପନ –

୩୧୩।ଅପପରୀହି ୱଜ୍ଜନେ[କ। ୨୭୨; ରୂ। ୩୦୯; ନୀ। ୫୫୮, ୫୬୮; ଚଂ। ୨।୧।୮୨; ପା। ୧।୪।୮୮; ୨।୩।୧୦]।

ୱଜ୍ଜନେ ପୱତ୍ତେହି ଅପ, ପରୀହି ଯୋଗେ ପଞ୍ଚମୀ ହୋତି।

ଅପପବ୍ବତା ୱସ୍ସତି ଦେୱୋ, ପରିପବ୍ବତା ୱସ୍ସତି ଦେୱୋ, ଅପସାଲାଯ ଆଯନ୍ତି ୱାଣିଜା, ପରିସାଲାଯ ଆଯନ୍ତି ୱାଣିଜା, ପବ୍ବତଂ ସାଲଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। କଚ୍ଚାଯନେ ପନ "ଉପରିପବ୍ବତା ଦେୱୋ ୱସ୍ସତୀ"ତି ପାଠୋ [ପୋରାଣପାଠୋ], ପରିପବ୍ବତାତି ଯୁତ୍ତୋ। ଉପରିଯୋଗେ ପନ ସତ୍ତମୀଯେୱ ଦିସ୍ସତି – "ତସ୍ମିଂ ଉପରିପବ୍ବତେ [ମ। ନି। ୩।୨୧୬; ଜା। ୧।୮।୧୬], ଉପରିପାସାଦେ [ଦୀ। ନି। ୨।୪୦୮], ଉପରିୱେହାସେ, ଉପରିୱେହାସକୁଟିଯା"ତି, [ପାଚି। ୧୩୦] ତତ୍ଥ ପବ୍ବତସ୍ସ ଉପରି ଉପରିପବ୍ବତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୩୧୪।ପଟିନିଧିପଟିଦାନେସୁ ପତିନା[କ। ୨୭୨; ରୂ। ୩୦୯; ନୀ। ୫୫୮, ୫୬୮; ଚଂ। ୨।୧।୮୩; ପା। ୨।୩।୧୧; ୧।୪।୯।୨]।

ପଟିନିଧି ନାମ ପଟିବିମ୍ବଟ୍ଠପନଂ, ପଟିଦାନଂ ନାମ ପଟିଭଣ୍ଡଦାନଂ ତେସୁ ପୱତ୍ତେନ ପତିନା ଯୋଗେ ପଞ୍ଚମୀ ହୋତି।

ବୁଦ୍ଧସ୍ମା ପତି ସାରିପୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ତେଲସ୍ମା ପତି ଘତଂ ଦେତି।

୩୧୫।ରିତେ ଦୁତିଯା ଚ[କ। ୨୭୨; ରୂ। ୩୦୯; ନୀ। ୫୫୮, ୫୬୮; ଚଂ। ୨।୧।୮୪; ପା। ୨।୩।୨୯]।

ରିତେସଦ୍ଦେନ ଯୋଗେ ପଞ୍ଚମୀ ହୋତି ଦୁତିଯା ଚ।

ରିତେ ସଦ୍ଧମ୍ମା, ରିତେ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ।

୩୧୬।ୱିନାଞ୍ଞତ୍ରେହି ତତିଯା ଚ[କ। ୨୭୨; ରୂ। ୩୦୯; ନୀ। ୫୫୮, ୫୬୮; ଚଂ। ୨।୧।୮୫; ପା। ୨।୩।୩୨; 'ୱିନାଞ୍ଞତ୍ର ତତିଯାଚ' (ବହୂସୁ)]।

ୱଜ୍ଜନେ ପୱତ୍ତେହି ୱିନା, ଅଞ୍ଞତ୍ରସଦ୍ଦେହି ଯୋଗେ ପଞ୍ଚମୀ, ଦୁତିଯା, ତତିଯା ଚ ହୋନ୍ତି।

ୱିନା ସଦ୍ଧମ୍ମା, ୱିନା ସଦ୍ଧମ୍ମଂ, ୱିନା ସଦ୍ଧମ୍ମେନ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଦ୍ଧମ୍ମା, ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଦ୍ଧମ୍ମଂ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଦ୍ଧମ୍ମେନ।

୩୧୭।ପୁଥୁନାନାହି ଚ[କ। ୨୭୨; ରୂ। ୩୦୯; ନୀ। ୫୫୮, ୫୬୮; ଚଂ। ୨।୧।୮୬; ପା। ୨।୩।୩୨; 'ପୁଥନାନାହି ଚ' (ବହୂସୁ)]।

ୱଜ୍ଜନେ ପୱତ୍ତେହି ପୁଥୁ, ନାନାସଦ୍ଦେହି ଚ ଯୋଗେ ପଞ୍ଚମୀ, ତତିଯା ଚ ହୋନ୍ତି।

ପୁଥଗେୱ ଜନସ୍ମା, ପୁଥଗେୱ ଜନେନ, ନାନା ସଦ୍ଧମ୍ମା, ନାନା ସଦ୍ଧମ୍ମେନ, ପିଯେହି ମନାପେହି ନାନାଭାୱୋ ୱିନାଭାୱୋ [ଦୀ। ନି। ୨।୧୮୩; ଚୂଳଅୱ। ୪୩୭]। ''ତେ ଭିକ୍ଖୂ ନାନାକୁଲା ପବ୍ବଜିତା''ତି ଏତ୍ଥ ପନ ନାନାପ୍ପକାରତ୍ଥୋ ନାନାସଦ୍ଦୋ, ନ ୱଜ୍ଜନତ୍ଥୋ, ଏତ୍ଥ ଚ ୱଜ୍ଜନତ୍ଥୋ ନାମ ୱିଯୋଗତ୍ଥୋ ଅସମ୍ମିସ୍ସତ୍ଥୋ।

ମରିଯାଦା'ଭିୱିଧୀସୁ ପୱତ୍ତେହି ଆସଦ୍ଦ, ଯାୱସଦ୍ଦେହି ଯୋଗେପି ପଞ୍ଚମୀ, ଦୁତିଯା ଚ।

ତତ୍ଥ ଯସ୍ସ ଅୱଧିନୋ ସମ୍ବନ୍ଧିନୀ କ୍ରିଯା, ତଂ ବହିକତ୍ୱା ପୱତ୍ତତି, ସୋ ମରିଯାଦୋ। ଯଥା? ଆପବ୍ବତା ଖେତ୍ତଂ ତିଟ୍ଠତି ଆପବ୍ବତଂ ୱା, ଯାୱପବ୍ବତା ଖେତ୍ତଂ ତିଟ୍ଠତି ଯାୱପବ୍ବତଂ ୱା।

ଯସ୍ସ ସମ୍ବନ୍ଧିନୀ କ୍ରିଯା, ତଂ ଅନ୍ତୋକତ୍ୱା ବ୍ଯାପେତ୍ୱା ପୱତ୍ତତି, ସୋ ଅଭିୱିଧି। ଯଥା? ଆଭୱଗ୍ଗା ଭଗୱତୋ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତୋ ଆଭୱଗ୍ଗଂ ୱା, ଭୱତୋ ଆଭୱଗ୍ଗଂ ଧମ୍ମତୋ ଆଗୋତ୍ରଭୁଂ ସୱନ୍ତୀତି ଆସୱା, ଯାୱଭୱଗ୍ଗା ଯାୱଭୱଗ୍ଗଂ ୱା, ତାୱଦେୱ ଯାୱବ୍ରହ୍ମଲୋକା ସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତୋ।

ଆରବ୍ଭେ, ସହତ୍ଥେ ଚ ପଞ୍ଚମୀ, ଯତୋହଂ ଭଗିନି ଅରିଯାଯ ଜାତିଯା ଜାତୋ [ମ। ନି। ୨।୩୫୧], ଯତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯତୋ ସରାମି ଅତ୍ତାନଂ, ଯତୋ ପତ୍ତୋସ୍ମି ୱିଞ୍ଞୁତଂ [ଜା। ୨।୨୨।୩୦୭]। ଯତୋ ପଟ୍ଠାଯ, ଯତୋ ପଭୁତି।

ସହତ୍ଥେ –

ସହ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣପଟିଲାଭା, ସହ ପରିନିବ୍ବାନା [ଦୀ। ନି। ୨।୨୨୦], ସହ ଦସ୍ସନୁପ୍ପାଦା।

''ଉପ୍ପାଦା ୱା ତଥାଗତାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦା ୱା ତଥାଗତାନ''ନ୍ତି [ସଂ। ନି। ୨।୨୦], ଏତ୍ଥ ଭାୱଲକ୍ଖଣେ ପଞ୍ଚମୀ।

''ସହତ୍ଥା ଦାନଂ ଦେତି, ସହତ୍ଥା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀ''ତି ଏତ୍ଥ କରଣେ।

''ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ [ଦୀ। ନି। ୧।୨୫୦], ତଦଗ୍ଗେ ଖୋ ୱାସେଟ୍ଠ''ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ [ଦୀ। ନି। ୩।୧୩୦], ଆରବ୍ଭେ ସତ୍ତମୀ।

''ଯତ୍ୱାଧିକରଣଂ [ଦୀ। ନି। ୧।୨୧୩], ଯତୋନିଦାନଂ [ସୁ। ନି। ୨୭୫], ତତୋନିଦାନଂ'' ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ [ମ। ନି। ୧।୨୩୮] ୱାକ୍ୟେ ଇଚ୍ଛିତେ ସତି

ହେତ୍ୱତ୍ଥେ ପଞ୍ଚମୀ, ସମାସେ ଇଚ୍ଛିତେ ସତି ଅତ୍ଥମତ୍ତେ ପଞ୍ଚମୀ।

ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କାରକାନଂ କ୍ରିଯାନଞ୍ଚ ମଜ୍ଝେ ପୱତ୍ତକାଲଦ୍ଧାନୱାଚୀହି ପଞ୍ଚମୀ, ଲୁଦ୍ଦକୋ ପକ୍ଖସ୍ମା ମିଗଂ ୱିଜ୍ଝତି, କୋସା କୁଞ୍ଜରଂ ୱିଜ୍ଝତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଲୁଦ୍ଦକୋ ସକିଂ ମିଗଂ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପକ୍ଖନ୍ତରମ୍ହି ନ ୱିଜ୍ଝି, ପକ୍ଖେ ପରିପୁଣ୍ଣେ ପୁନ ୱିଜ୍ଝତି, ପକ୍ଖସଦ୍ଦୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱିଜ୍ଝନୱାରାନଂ ମଜ୍ଝେ କାଲୱାଚୀ ହୋତି, ଦ୍ୱେପି ୱିଜ୍ଝନକ୍ରିଯା କାରକେହି ସହେୱ ସିଜ୍ଝନ୍ତୀତି କାରକାନଞ୍ଚ ମଜ୍ଝେତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱୁତ୍ତିଯଂ ପନ ''ଅଜ୍ଜ ଭୁତ୍ୱା ଦେୱଦତ୍ତୋ ଦ୍ୱିହେ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସତି, ଦ୍ୱିହା ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସତି, ଅତ୍ରତ୍ଥୋ'ଯମିସ୍ସାସୋ କୋସେ ଲକ୍ଖଂ ୱିଜ୍ଝତି, କୋସା ଲକ୍ଖଂ ୱିଜ୍ଝତୀ''ତି [ମୋଗ। ୭୯] ଏୱଂ ସତ୍ତମୀୱସେନ ପରିପୁଣ୍ଣୱାକ୍ୟମ୍ପି ୱୁତ୍ତଂ। ପାଠଇଯଂ ''ଅନାପତ୍ତି ଛବ୍ବସ୍ସା କରୋତି [ପାରା। ୫୬୪], ଅତିରେକଛବ୍ବସ୍ସା କରୋତୀ''ତି [ପାରା। ୫୬୪], ''ଛବ୍ବସ୍ସାନୀ''ତିପି ପାଠୋ।

ରକ୍ଖନତ୍ଥାନଂ ଯୋଗେ –

ଯଞ୍ଚ ୱତ୍ଥୁଂ ଗୁତ୍ତଂ ଇଚ୍ଛିଯତେ, ଯତୋ ଚ ଗୁତ୍ତଂ ଇଚ୍ଛିଯତେ, ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚମୀ, ଯୱେହି ଗାୱୋ ରକ୍ଖତି ୱାରେତି, ତଣ୍ଡୁଲା କାକେ ରକ୍ଖତି ୱାରେତି, ତଂ ମଂ ପୁଞ୍ଞା ନିୱାରେସି, ପାପା ଚିତ୍ତଂ ନିୱାରଯେ [ଧ। ପ। ୧୧୬], ନ ନଂ ଜାତି ନିୱାରେତି, ଦୁଗ୍ଗତ୍ୟା ଗରହାଯ ୱା [ସୁ। ନି। ୧୪୧ (ନ ନେ)]। ରାଜତୋ ୱା ଚୋରତୋ ୱା ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୁ।

ଅନ୍ତରଧାନତ୍ଥଯୋଗେ –

ଯସ୍ସ ଅଦସ୍ସନଂ ଇଚ୍ଛିଯତି, ତସ୍ମିଂ ପଞ୍ଚମୀ, ଉପଜ୍ଝାଯା ଅନ୍ତରଧାଯତି ସିସ୍ସୋ, ନିଲୀଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପାଠଇଯଂ ପନ ଯସ୍ସ ଅଦସ୍ସନଂ ଇଚ୍ଛିଯତି, ତସ୍ମିଂ ଛଟ୍ଠୀ ଏୱ- ''ଅନ୍ତରଧାଯିସ୍ସାମି ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ, ଅନ୍ତରଧାଯିସ୍ସାମି ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସା''ତି। ''ନ ସକ୍ଖି ମେ ଅନ୍ତରଧାଯିତୁ''ନ୍ତି ପାଠେ, 'ଅନ୍ତରଧାଯିସ୍ସାମୀ'ତି ଅନ୍ତରିତେ ଅଚକ୍ଖୁୱିସଯେ ଠାନେ ଅତ୍ତାନଂ ଠପେସ୍ସାମୀତ୍ୟତ୍ଥୋ, ନିଲୀଯିସ୍ସାମୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅନ୍ତରଧାଯତି, ତସ୍ମିଂ ସତ୍ତମୀ ଏୱ ଦିସ୍ସତି, ଅତିଖିପ୍ପଂ ଲୋକେ ଚକ୍ଖୁ ଅନ୍ତରଧାଯିସ୍ସତି [ଦୀ। ନି। ୨।୨୨୪ (ୱିସଦିସଂ)], ଜେତୱନେ ଅନ୍ତରଧାଯିତ୍ୱା, ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଅନ୍ତରଧାଯିତ୍ୱା, ମଦ୍ଦକୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରଧାଯିତ୍ୱା, ତତ୍ଥେୱନ୍ତରଧାଯୀ [ସଂ। ନି। ୧।୧] ଇଚ୍ଚାଦି। ''ଭଗୱତୋ ପୁରତୋ ଅନ୍ତରଧାଯିତ୍ୱା''ତି ଏତ୍ଥପି ତୋସଦ୍ଦୋ ସତ୍ତମ୍ୟତ୍ଥେ ଏୱ। ''ସକ୍କୋ ନିମିସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ସମ୍ମୁଖେ ଅନ୍ତରହିତୋ''ତି ପାଠେ। 'ଧଜତୱନେ ଅନ୍ତରଧାଯିତ୍ୱା'ତି ଜେତୱନେ ଅଞ୍ଞେସଂ ଅଦସ୍ସନଂ କତ୍ୱା, ଅଞ୍ଞେସଂ ଅଚକ୍ଖୁୱିସଯଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଅନ୍ଧକାରୋ ଅନ୍ତରଧାଯତି, ଆଲୋକୋ ଅନ୍ତରଧାଯତି, ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ଅନ୍ତରଧାଯତି, ସାସନଂ ଅନ୍ତରଧାଯତି'' ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ପନ ଛଟ୍ଠୀ, ସତ୍ତମିଯୋ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ୱେଦିତବ୍ବା।

ଦୂରତ୍ଥଯୋଗେ –

କିଂୱ ଦୂରୋ ଇତୋ ଗାମୋ, କଚ୍ଚି ଆରା ପମାଦମ୍ହା [ସୁ। ନି। ୧୫୬], ଅଥୋ ଆରା ପମାଦମ୍ହା [ସୁ। ନି। ୧୫୭], ଗାମତୋ ଅୱିଦୂରେ, ଆରକା ତେ ମୋଘପୁରିସା ଇମସ୍ମା ଧମ୍ମୱିନଯା, ଆରକା ତେହି ଭଗୱା, କିଲେସେହି ଆରକାତି ଅରହଂ, ଆରା ସୋ ଆସୱକ୍ଖଯା [ଧ। ପ। ୨୫୩]। ଦୁତିଯା ଚ ତତିଯା ଚ ଛଟ୍ଠୀ ଚ, ଆରକା ଇମଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ଇମିନା ଧମ୍ମୱିନଯେନ ୱା, ଆରକା ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧୀନଂ [ୱିସୁଦ୍ଧି ଟୀ। ୧।୧୩୦]।

ଦୂରତ୍ଥେ –

ଦୂରତୋୱ ନମସ୍ସନ୍ତି, ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ [ଦୀ। ନି। ୧।୪୦୯], କିନ୍ନୁ ତିଟ୍ଠଥ ଆରକା, ତସ୍ମା ତିଟ୍ଠାମ ଆରକା। ଦୁତିଯା ଚ ତତିଯା ଚ, ଦୂରଂ ଗାମଂ ଆଗତୋ, ଦୂରେନ ଗାମେନ ଆଗତୋ , ଦୂରା ଗାମା ଆଗତୋ ଇଚ୍ଚେୱତ୍ଥୋ, ଦୂରଂ ଗାମେନ ୱା।

ଅନ୍ତିକତ୍ଥଯୋଗେ –

ଅନ୍ତିକଂ ଗାମା, ଆସନ୍ନଂ ଗାମା, ସମୀପଂ ଗାମା। ଦୁତିଯା ଚ ତତିଯା ଚ ଛଟ୍ଠୀ ଚ, ଅନ୍ତିକଂ ଗାମଂ, ଅନ୍ତିକଂ ଗାମେନ, ଅନ୍ତିକଂ ଗାମସ୍ସ।

କାଲଦ୍ଧାନଂ ପରିମାଣୱଚନେ –

ଇତୋ ମଥୁରାଯ ଚତୂସୁ ଯୋଜନେସୁ ସଙ୍କସ୍ସଂ, ରାଜଗହତୋ ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସଯୋଜନେ ସାୱତ୍ଥି, ଇତୋ ଏକନୱୁତିକପ୍ପେ [ଦୀ। ନି। ୨।୪], ଇତୋ

ଏକତିଂସେ କପ୍ପେ [ଦୀ। ନି। ୨।୪], ଇତୋ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ, ଇତୋ ତିଣ୍ଣଂ ମାସାନଂ ଅଚ୍ଚୟେନ ପରିନିବ୍ବାୟିସ୍ସାମି [ଦୀ। ନି। ୨।୧୬୮; ଉଦା। ୫୧] ଇଚ୍ଚାଦି।

ପମାଣତ୍ଥେ –

ଆୟାମତୋ ଚ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଚ ଯୋଜନଂ, ପରିକ୍ଖେପତୋ ନୱଯୋଜନସତପରିମାଣୋ ମଜ୍ଝିମଦେସୋ ପରିକ୍ଖେପେନ ୱା, ଦୀଘସୋ ନୱୱିଦତ୍ଥିୟୋ [ପାଚି। ୫୪୮], ଯୋଜନଂ ଆୟାମେନ ଯୋଜନଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଯୋଜନଂ ଉବ୍ବେଧେନ ସାସପରାସି [ସଂ। ନି। ୨।୧୨୯] ଇଚ୍ଚାଦି।

ତ୍ୟାଲୋପେପି ପଞ୍ଚମୀ। ଏତ୍ଥ ଚ ତ୍ୟାଲୋପୋ ନାମ ପରିପୁଣ୍ଣୱାକ୍ୟେ ଲଦ୍ଧବ୍ବସ୍ସ ତ୍ୟାନ୍ତପଦସ୍ସ ଅପରିପୁଣ୍ଣୱାକ୍ୟେ ନତ୍ଥି ଭାୱୋ, ଯଞ୍ଚ ପଦଂ ତ୍ୟାନ୍ତପଦେ ସତି କମ୍ମଂ ୱା ହୋତି ଅଧିକରଣଂ ୱା। ତଂ ତ୍ୟାନ୍ତପଦେ ଅସତି ପଦନ୍ତରେ ଅୱଧି ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ପଞ୍ଚମୀ, ପାସାଦା ୱା ପାସାଦଂ ସଙ୍କମେୟ୍ୟ [ସଂ। ନି। ୧। ୧୩୨], ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧା ୱା ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧଂ ସଙ୍କମେୟ୍ୟ [ସଂ। ନି। ୧।୧୩୨] ଇଚ୍ଚାଦି। ଏତ୍ଥ ଚ ପଠମଂ ଏକଂ ପାସାଦଂ ଅଭିରୂହିତ୍ୱା ପୁନ ଅଞ୍ଞଂ ପାସାଦଂ ସଙ୍କମେୟ୍ୟାତି ୱା ପଠମଂ ଏକସ୍ମିଂ ପାସାଦେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପୁନ ଅଞ୍ଞଂ ପାସାଦଂ ସଙ୍କମେୟ୍ୟାତି ୱା ଏୱଂ ପରିପୁଣ୍ଣୱାକ୍ୟଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ଅନ୍ଧକାରା ୱା ଅନ୍ଧକାରଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ତମା ୱା ତମଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା’’ତି [ସଂ। ନି। ୧।୧୩୨] ପାଠଇ। ତଥା ରଟ୍ଠା ରଟ୍ଠଂ ୱିଚରତି, ଗାମା ଗାମଂ ୱିଚରତି, ୱନା ୱନଂ ୱିଚରତି, ୱିହାରତୋ ୱିହାରଂ ଗଚ୍ଛତି, ପରିୱେଣତୋ ପରିୱେଣଂ ଗଚ୍ଛତି, ଭୱତୋ ଭୱଂ ଗଚ୍ଛତି, କୁଲତୋ କୁଲଂ ଗଚ୍ଛତି ଇଚ୍ଚାଦି। ତଥା ୱିନୟା ୱିନୟଂ ପୁଚ୍ଛତି, ଅଭିଧମ୍ମା ଅଭିଧମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛତି, ୱିନୟା ୱିନୟଂ କଥେତି, ଅଭିଧମ୍ମା ଅଭିଧମ୍ମଂ କଥେତି। ଏତ୍ଥପି ପଠମଂ ଏକଂ ୱିନୟୱଚନଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱା ଏକସ୍ମିଂ ୱିନୟୱଚନେ ଠତ୍ୱା ୱା ପୁନ ଅଞ୍ଞଂ ୱିନୟୱଚନଂ ପୁଚ୍ଛତୀତି ପରିପୁଣ୍ଣୱାକ୍ୟଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତିୟଂ ପନ ‘‘ପାସାଦଂ ଆରୁୟ୍ହ ପେକ୍ଖତି, ପାସାଦା ପେକ୍ଖତି, ଆସନେ ପୱିସିତ୍ୱା ପେକ୍ଖତି, ଆସନା ପେକ୍ଖତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଦିସତ୍ଥଯୋଗେ ଦିସତ୍ଥେ ଚ ପଞ୍ଚମୀ, ଇତୋ ସା ପୁରିମା ଦିସା [ଦୀ। ନି। ୩।୨୭୮], ଇତୋ ସା ଦକ୍ଖିଣା ଦିସା [ଦୀ। ନି। ୩।୨୭୮], ଅୱୀଚିତୋ ଉପରି, ଉଦ୍ଧଂ ପାଦତଲା, ଅଧୋ କେସମତ୍ଥକା [ଦୀ। ନି। ୨।୩୭୭; ମ। ନି। ୧।୧୧୦]।

ଦିସତ୍ଥେ –

ପୁରିମତୋ ଗାମସ୍ସ, ଦକ୍ଖିଣତୋ ଗାମସ୍ସ, ଉପରିତୋ ପବ୍ବତସ୍ସ, ହେଟ୍ଠତୋ ପାସାଦସ୍ସ, ପୁରତ୍ଥିମତୋ, ଦକ୍ଖିଣତୋ, ଯତୋ ଖେମଂ, ତତୋ ଭୟଂ [ଜା। ୧।୯।୫୮], ଯତୋ ଯତୋ ସମ୍ମସତି, ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦୟବ୍ବୟଂ [ଧ। ପ। ୩୭୪] ଇଚ୍ଚାଦି।

ପୁବ୍ବାଦିଯୋଗେପି ପଞ୍ଚମୀ, ପୁବ୍ବେୱ ମେ ସମ୍ବୋଧା [ଅ। ନି। ୩।୧୦୪], ଇତୋ ପୁବ୍ବେ, ତତୋ ପୁବ୍ବେ, ଇତୋ ପରା ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା [ମହାୱ। ୨୫୯], ତତୋ ପୁରେ, ତତୋ ପଚ୍ଛା, ତତୋ ଉତ୍ତରି [ପାରା। ୪୯୯] ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱିଭତ୍ତତ୍ଥେ ଚ ପଞ୍ଚମୀ ଛଟ୍ଠୀ ଚ। ୱିଭତ୍ତି ନାମ ପଗେୱ ୱିସୁଂଭୂତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ କେନଚି ଅଧିକେନ ୱା ହୀନେନ ୱା ଭାଗେନ ତଦଞ୍ଞତୋ ପୁଥକ୍କରଣଂ, ମାଥୁରା ପାଟଲିପୁତ୍ତକେହି ଅଭିରୂପତରା, ଯତୋ ପଣୀତତରୋ ୱା ୱିସିଟ୍ଠତରୋ ୱା ନତ୍ଥି, ଅତ୍ତଦନ୍ତୋ ତତୋ ୱରଂ [ଧ। ପ। ୩୨୨], ଛନ୍ନୱୁତୀନଂ ପାସଣ୍ଡାନଂ ପୱରଂ ଯଦିଦଂ ସୁଗତୱିନୟୋ , ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ, ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଅନୁତ୍ତରୋ, ଅଗ୍ଗୋହମସ୍ମି ଲୋକସ୍ସ [ମ। ନି। ୩।୨୦୭], ଜେଟ୍ଠୋହମସ୍ମି ଲୋକସ୍ସ [ମ। ନି। ୩।୨୦୭], ସେଟ୍ଠୋହମସ୍ମି ଲୋକସ୍ସ [ମ। ନି। ୩।୨୦୭], ପଞ୍ଞୱନ୍ତା ନାମ ସାରିପୁତ୍ତତୋ ହୀନା ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ୱା, ତତୋ ଅଧିକଂ ୱା ଊନଂ ୱା ନ ୱଚ୍ଚତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱିରମଣତ୍ଥଯୋଗେ –

ଆରତୀ ୱିରତୀ ପାପା [ଖୁ। ପା। ୫।୮], ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣି [ଖୁ। ପା। ୨।୧] ଇଚ୍ଚାଦି।

ସୁଦ୍ଧତ୍ଥଯୋଗେ –

ଲୋଭନୀୟେହି ଧମ୍ମେହି ସୁଦ୍ଧୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ମୋଚନତ୍ଥଯୋଗେ ପଞ୍ଚମୀ ତତିୟା ଚ, ସୋ ପରିମୁଚ୍ଚତି ଜାତିୟା ଜରାୟ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି

ଉପାୟାସେହି, ପରିମୁତ୍ତୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମି [ସଂ। ନି। ୩।୨୯], ମୋକ୍ଖନ୍ତି ମାରବନ୍ଧନା [ଧ। ପ। ୩୭], ନ ତେ ମୁଚ୍ଚନ୍ତି ମଚ୍ଚୁନା ଇଚ୍ଚାଦି, ସବ୍ବତ୍ଥ ଅୱଧିଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ହେତ୍ୱତ୍ଥେ –

କସ୍ମା ହେତୁନା, କେନ ହେତୁନା, କସ୍ମା ନୁ ତୁମ୍ହଂ କୁଲେ ଦହରା ନ ମିୟ୍ୟରେ [ଜା। ୧।୧୦।୯୨ (ମୀୟରେ)], ତସ୍ମାତିହ ଭିକ୍ଖୱେ [ସଂ। ନି। ୨। ୧୫୭]। ଦୁତିୟା ତତିୟା ଛଟ୍ଠୀ ଚ, କିଂକାରଣଂ [ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୬।୨୨।ଉମଙ୍ଗଜାତକୱଣ୍ଣନା], ୟଦ୍ଧାଧିକରଣଂ [ଦୀ। ନି। ୧।୨୧୩], ୟତୋନିଦାନଂ [ସୁ। ନି। ୨୭୫], ତତୋନିଦାନଂ [ମ। ନି। ୧।୨୩୮], କେନ କାରଣେନ [ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୪।୨୦।ମାତଙ୍ଗଜାତକୱଣ୍ଣନା], ତଂ କିସ୍ସହେତୁ [ମ। ନି। ୧। ୨], କିସ୍ସ ତୁମ୍ହେ କିଲମଥ ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱିୱେଚନତ୍ଥଯୋଗେ –

ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି [ଦୀ। ନି। ୧।୨୨୬], ୱିୱିତ୍ତୋ ପାପକା ଧମ୍ମା।

ବନ୍ଧନତ୍ଥଯୋଗେ –

୩୧୮।ପଞ୍ଚମୀଣେ ୱା[କ। ୨୯୬; ରୂ। ୩୧୪; ନୀ। ୬୦୮; ଚଂ। ୨।୧।୬୯; ପା। ୨।୩।୨୪]।

ଇଣଭୂତେ ହେତୁମ୍ହି ପଞ୍ଚମୀ ହୋତି ୱା।

ସତସ୍ମା ବନ୍ଧୋ ନରୋ ସତେନ ୱା।

୩୧୯।ଗୁଣେ[ଚଂ। ୨।୧।୭୦; ପା। ୨।୩।୨୫]।

ଅଛଉଭୂତୋ ହେତୁ ଗୁଣୋ ନାମ, ଅଗୁଣୋପି ଇଧ ଗୁଣୋତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମିଂ ପଞ୍ଚମୀ ହୋତି ୱା।

ଜଡଅତ୍ତା ବନ୍ଧୋ ନରୋ ଜଡଅତ୍ତେନ ୱା, ଅତ୍ତନୋ ବାଲତ୍ତାୟେୱ ବନ୍ଧୋତି ଅତ୍ଥୋ, ପଞ୍ଞାୟ ବନ୍ଧନା ମୁତ୍ତୋ, ୱାଚାୟ ମରତି, ୱାଚାୟ ମୁଚ୍ଚତି, ୱାଚାୟ ପିୟୋ ହୋତି, ୱାଚାୟ ଦେସ୍ସୋ, ଇସ୍ସରିୟା ଜନଂ ରକ୍ଖତି ରାଜା ଇସ୍ସରିୟେନ ୱା, ସୀଲତୋ ନଂ ପସଂସନ୍ତି [ଅ। ନି। ୪।୬] ସୀଲେନ ୱା, ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱତୋ ଅନିଚ୍ଚା, ଉଦୟବ୍ବୟପୀଳନତୋ ଦୁକ୍ଖା, ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ [ଉଦା। ୨], ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ [ଉଦା। ୨], ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିୟସଚ୍ଚାନଂ ଅନନୁବୋଧା ଅପ୍ପଟିୱେଧା ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ସଂସରନ୍ତି [ଦୀ। ନି। ୨।୧୮୬ (ୱିସଦିସଂ)] ଇଚ୍ଚାଦି।

ପଞ୍ହେ, କଥନେସୁପି ପଞ୍ଚମୀ, କୁତୋ ଭୱଂ, ଅହଂ ପାଟଲିପୁତ୍ତତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଥୋକତ୍ଥେପି ଅସତ୍ୱୱଚନେ ପଞ୍ଚମୀ, ସତ୍ୱଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦବ୍ବଂ, ଥୋକା ମୁଚ୍ଚତି ଥୋକେନ ୱା, ମୁଚ୍ଚନମତ୍ତଂ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି ''ନଦିଂ ତରନ୍ତୋ ମନଂ ୱୁଳହୋ''ତି [ମହାୱ। ୧୪୮] ଏତ୍ଥ ୱିୟ। ଅପ୍ପମତ୍ତକା ମୁଚ୍ଚତି ଅପ୍ପମତ୍ତକେନ ୱା, କିଚ୍ଛା ମୁଚ୍ଚତି କିଚ୍ଛେନ ୱା, କିଚ୍ଛା ଲଦ୍ଧୋ ପିୟୋ ପୁତ୍ତୋ [ଜା। ୨। ୨୨।୩୫୩], କିଚ୍ଛା ମୁତ୍ତା'ମ୍ହ ଦୁକ୍ଖସ୍ମା, ୟାମ ଦାନି ମହୋସଧ [ଜା। ୨।୨୨।୭୦୦]।

ଅସତ୍ୱୱଚନେତି କିଂ? ପଚ୍ଚତି ମୁନିନୋ ଭତ୍ତଂ, ଥୋକଂ ଥୋକଂ ଘରେ ଘରେତି [ଥେରଗା। ୨୪୮ (କୁଲେ କୁଲେ)]।

''ଅନୁପୁବ୍ବେନ ମେଧାୱୀ, ଥୋକଂ ଥୋକଂ ଖଣେ ଖଣେ [ଧ। ପ। ୨୩୯]'' ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ କ୍ରିୟାୱିସେସନେ ଦୁତିୟା।

ଅକତ୍ତରିପି ପଞ୍ଚମୀ, ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ କତତ୍ତା ଉପଚିତତ୍ତା ଉସ୍ସନ୍ନତ୍ତା ୱିପୁଲତ୍ତା ତଥାଗତୋ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତପାଦୋ ହୋତି [ଦୀ। ନି। ୩।୨୦୧]। ଏତ୍ଥ ଚ 'ଅକତ୍ତରୀ'ତି ଅକାରକେ ଞାପକହେତୁମ୍ହୀତି ୱଦନ୍ତି। ଞାସେ ପନ ''ଅକତ୍ତରୀତି ହେତ୍ୱତ୍ଥେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ୟତ୍ଥ ହି କତ୍ତୁବୁଦ୍ଧି ସଞ୍ଜାୟତେ, ସୋୱ କତ୍ତା ନ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ସକ୍କା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତେନ କତ୍ତୁସଦିସୋ ଜନକହେତୁ ଅକତ୍ତା ନାମାତି ଦୀପେତି, କମ୍ମସ୍ସ କତତ୍ତାଇଚ୍ଚାଦି ଚ ଜନକହେତୁ ଏୱାତି।

ଭିନ୍ନତ୍ଥଯୋଗେ –

ଯୋଧ ସୀତଞ୍ଚ ଉଣ୍ହଞ୍ଚ, ତିଣା ଭିଯ୍ୟୋ ନ ମଞ୍ଞତି [ଦୀ। ନି। ୩।୨୫୩], ସୁଖା ଭିଯ୍ୟୋ ସୋମନସ୍ସଂ [ଦୀ। ନି। ୨।୨୮୭], ଖନ୍ତ୍ୟା ଭିଯ୍ୟୋ ନ ୱିଜ୍ଜତି [ସଂ। ନି। ୧।୨୫୦], ମଯା ଭିଯ୍ୟୋ ନ ୱିଜ୍ଜତି, ସୋତୁକାମାତ୍ଥ ତୁମ୍ହେ ଭିକ୍ଖୱେ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ପୁବ୍ବେନିୱାସକଥଂ, ଅତ୍ତମନୋ ତ୍ୱଂ ହୋହି ପରଂ ୱିଯ ମତ୍ତାଯ, ଅହମ୍ପି ଅତ୍ତମନୋ ହୋମି ପରଂ ୱିଯ ମତ୍ତାଯ।

ପଞ୍ଚମୀୱିଭତ୍ତିରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଛଟ୍ଠୀୱିଭତ୍ତିରାସି

କସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଛଟ୍ଠୀ?

୩୨୦।ଛଟ୍ଠୀ ସମ୍ବନ୍ଧେ[କ। ୩୦୧; ରୂ। ୩୧୫; ନୀ। ୬୦୯; ଚଂ। ୨।୧।୯୫; ପା। ୨।୩।୫୦]।

ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସମ୍ବନ୍ଧୀନଂ କେନଚି ପକାରେନ ଆଯତ୍ତଭାୱୋ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମ, ସମ୍ବନ୍ଧେ ଜୋତେତବ୍ବେ ୱିସେସନସମ୍ବନ୍ଧିମ୍ହି ଛଟ୍ଠୀ ହୋତି।

ତତ୍ଥ କ୍ରିଯାକାରକସଞ୍ଜାତୋ ଅସ୍ସେଦମ୍ଭାୱହେତୁକୋ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମାତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ସମ୍ବନ୍ଧିନୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ତଂତଂକ୍ରିଯଂ କରୋନ୍ତି, ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ଇମେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସମ୍ବନ୍ଧିନୋ''ତି ଜାନନ୍ତସ୍ସ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କାରକାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କ୍ରିଯାନଞ୍ଚ ସଂଯୋଗଂ ନିସ୍ସାଯ ସମ୍ବନ୍ଧୋପି ୱିଦିତୋ ହୋତି, ଏୱଂ ସମ୍ବନ୍ଧୋ କ୍ରିଯାକାରକସଞ୍ଜାତୋ, 'ଇମସ୍ସ ଅଯ'ନ୍ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତବୁଦ୍ଧିଯା ହେତୁଭୂତତ୍ତା ଅସ୍ସେଦମ୍ଭାୱହେତୁକୋ ଚ।

ତତ୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ତିୱିଧୋ ସାମିସମ୍ବନ୍ଧୋ, ନାନାତ୍ତସମ୍ବନ୍ଧୋ, କ୍ରିଯାକାରକସମ୍ବନ୍ଧୋତି।

ତତ୍ଥ 'ସାମୀ'ତି ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ୱିସେସନସମ୍ବନ୍ଧିନୋ ନାମଂ, ତସ୍ମା ୱିସେସ୍ସପଦତ୍ଥସ୍ସ ତଂତଂୱିସେସନଭାୱେନ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ସାମିସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମ।

ସୋ ୱିସେସ୍ସପଦତ୍ଥଭେଦେନ ଅନେକୱିଧୋ।

ତତ୍ଥ ତସ୍ସ ମାତା, ତସ୍ସ ପିତାଇଚ୍ଚାଦି ଜନକସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମ।

ତସ୍ସା ପୁତ୍ତୋ, ତସ୍ସା ଧୀତା ଇଚ୍ଚାଦି ଜଞ୍ଞସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମ।

ତସ୍ସ ଭାତା, ତସ୍ସ ଭଗିନୀ ଇଚ୍ଚାଦି କୁଲସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମ।

ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ [ସଂ। ନି। ୧।୨୪୮] ଇଚ୍ଚାଦି ସାମିସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମ।

ପହୂତଂ ମେ ଧନଂ ସକ୍କ [ଜା। ୧।୧୫।୭୨], ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଇଚ୍ଚାଦି ସଂସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମ।

ଅମ୍ବୱନସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ, ନିବ୍ବାନସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକେ [ଧ। ପ। ୩୨] ଇଚ୍ଚାଦି ସମୀପସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମ।

ସୁୱଣ୍ଣସ୍ସ ରାସି, ଭିକ୍ଖୂନଂ ସମୂହୋ ଇଚ୍ଚାଦି ସମୂହସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମ।

ମନୁସ୍ସସ୍ସେୱ ତେ ସୀସଂ [ଜା। ୧।୪।୮୧], ରୁକ୍ଖସ୍ସ ସାଖା ଇଚ୍ଚାଦି ଅୱଯୱସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମ।

ସୁୱଣ୍ଣସ୍ସ ଭାଜନଂ, ଅଲାବୁସ୍ସ କଟାହଂ, ଭଟ୍ଠଧଞ୍ଞାନଂ ସତ୍ତୁ ଇଚ୍ଚାଦି ୱିକାରସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମ।

ଯୱସ୍ସ ଅଙ୍କୁରୋ, ମେଘସ୍ସ ସଦ୍ଦୋ, ପୁପ୍ଫାନଂ ଗନ୍ଧୋ, ଫଲାନଂ ରସୋ, ଅଗ୍ଗିସ୍ସ ଧୂମୋ ଇଚ୍ଚାଦି କାରିଯସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମ।

ଖନ୍ଧାନଂ ଜାତି, ଖନ୍ଧାନଂ ଜରା, ଖନ୍ଧାନଂ ଭେଦୋ [ସଂ। ନି। ୨।୧] ଇଚ୍ଚାଦି ଅୱତ୍ଥାସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମ।

ସୁୱଣ୍ଣସ୍ସ ୱଣ୍ଣୋ, ୱଣ୍ଣୋ ନ ଖୀୟେଥ ତଥାଗତସ୍ସ [ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୩୦୪], ବୁଦ୍ଧସ୍ସ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ, ସିପ୍ପିକାନଂ ସତଂ ନତ୍ଥି [ଜା। ୧।୧।୧୧୩], ତିଲାନଂ ମୁଟ୍ଠି ଇଚ୍ଚାଦି ଗୁଣସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମ।

ପାଦସ୍ସ ଉକ୍ଖିପନଂ, ହତ୍ଥସ୍ସ ସମିଞ୍ଜନଂ, ଧାତୂନଂ ଗମନଂ ଠାନଂ ଇଚ୍ଚାଦି କ୍ରିୟାସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମ।

ଚାତୁମହାରାଜିକାନଂ ଠାନଂ ଇଚ୍ଚାଦି ଠାନସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମ। ଏୱମାଦିନା ନୟେନ ସାମିସମ୍ବନ୍ଧୋ ଅନେକସହସ୍ସପ୍ପଭେଦୋ, ସୋ ଚ କ୍ରିୟାସମ୍ବନ୍ଧାଭାୱା କାରକୋ ନାମ ନ ହୋତି। ଯଦି ଏୱଂ ''ପାଦସ୍ସ ଉକ୍ଖିପନଂ'' ଇଚ୍ଚାଦି କ୍ରିୟାସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମାତି ଇଦଂ ନ ଯୁଜ୍ଜତୀତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – କ୍ରିୟାସମ୍ବନ୍ଧାଭାୱାତି ଇଦଂ ସାଧକଭାୱେନ ସମ୍ବନ୍ଧାଭାୱଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ସିଦ୍ଧାୟ ପନ କ୍ରିୟାୟ ସମ୍ବନ୍ଧଂ ସନ୍ଧାୟ କ୍ରିୟାସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମ ୱୁତ୍ତୋତି।

ନାନାଉସମ୍ବନ୍ଧେ ପନ ନାନାଅତ୍ଥେସୁ ଛଟ୍ଠୀ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଣୀ, ଆୱୀପଚ୍ଚୟାନଂ କମ୍ମେ ନିଚ୍ଚଂ ଛଟ୍ଠୀ, ଝାନସ୍ସ ଲାଭୀ, ଚୀୱରସ୍ସ ଲାଭୀ, ଧନସ୍ସ ଲାଭୀ, ଆଦୀନୱସ୍ସ ଦସ୍ସାୱୀ, ଅତ୍ଥି ରୂପାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ, ଅତ୍ଥି ସମୱିସମସ୍ସ ଦସ୍ସାୱୀ, ଅତ୍ଥି ତାରକରୂପାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ, ଅତ୍ଥି ଚନ୍ଦିମସୂରିୟାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ।

ତୁ, ଅକ, ଅନ, ଣପଚ୍ଚୟାନଂ ଯୋଗେ କ୍ୱଚି କମ୍ମତ୍ଥେ ଛଟ୍ଠୀ।

ତୁପଚ୍ଚୟେ ତାୱ –

ତସ୍ସ ଭୱନ୍ତି ୱତ୍ତାରୋ [ମ। ନି। ୨।୧୭୩], ସହସା କମ୍ମସ୍ସ କତ୍ତାରୋ, ଅମତସ୍ସ ଦାତା [ମ। ନି। ୧।୨୦୩], ଭିନ୍ନାନଂ ସନ୍ଧାତା [ଦୀ। ନି। ୧।୯, ୧୬୪], ସହିତାନଂ ୱା ଅନୁପ୍ପଦାତା [ଦୀ। ନି। ୧।୯, ୧୬୪] ଇଚ୍ଚାଦି।

କ୍ୱଚୀତି କିଂ? ଗମ୍ଭୀରଞ୍ଚ କଥଂ କତ୍ତା [ଅ। ନି। ୭।୩୭], ଗାଧଂ କତ୍ତା ନୋୱସିତା [ଅ। ନି। ୪।୧୦୭], କାଲେନ ଧମ୍ମୀକଥଂ ଭାସିତା, ସରସି ତ୍ୱଂ ଏୱରୂପଂ ୱାଚଂ ଭାସିତା, ପରେସଂ ପୁଞ୍ଞଂ ଅନୁମୋଦେତା, ବୁଜ୍ଝିତା ସଚ୍ଚାନି [ମହାନି। ୧୯୨] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅକପଚ୍ଚୟେ –

କମ୍ମସ୍ସ କାରକୋ ନତ୍ଥି, ୱିପାକସ୍ସ ଚ ୱେଦକୋ [ୱିସୁଦ୍ଧି ୨।୬୮୯], ଅୱିସଂୱାଦକୋ ଲୋକସ୍ସ [ଦୀ। ନି। ୧।୯] ଇଚ୍ଚାଦି।

କ୍ୱଚୀତି କିଂ? ମହତିଂ ମହିଂ ଅନୁସାସକୋ, ଜନଂ ଅହେଠକୋ, କଟଂ କାରକୋ, ପସୱୋ ଘାତକୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅନପଚ୍ଚୟେ –

ପାପସ୍ସ ଅକରଣଂ ସୁଖଂ [ଧ। ପ। ୬୧], ଭାରସ୍ସ ଉକ୍ଖିପନଂ, ହତ୍ଥସ୍ସ ଗହଣଂ, ହତ୍ଥସ୍ସ ପରାମସନଂ, ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଅଙ୍ଗସ୍ସ ପରାମସନଂ [ପାରା। ୨୭୦] ଇଚ୍ଚାଦି।

କ୍ୱଚୀତି କିଂ? ଭଗୱନ୍ତଂ ଦସ୍ସନାୟ [ଉଦା। ୨୩] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଣପଚ୍ଚୟେ –

ଅଚ୍ଛରିୟୋ ଅରଜକେନ ୱତ୍ଥାନଂ ରାଗୋ, ଅଗୋପାଲକେନ ଗାୱୀନଂ ଦୋହୋ, ଅପ୍ପପୁଞ୍ଞେନ ଲାଭାନଂ ଲାଭୋ, ହତ୍ଥସ୍ସ ଗାହୋ, ପତ୍ତସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗାହୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତ୍ୱାପଚ୍ଚୟେପି କ୍ୱଚି କମ୍ମନି ଛଟ୍ଠୀ, ଅଲଜ୍ଜୀନଂ ନିସ୍ସାୟ, ଆୟସ୍ମତୋ ନିସ୍ସାୟ ୱଚ୍ଛାମି, ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଭୂତାନଂ ଉପାଦାୟ ପସାଦୋ [ଧ। ସ। ୫୯୬-୫୯୯ (ଉପାଦାୟ)] ଇଚ୍ଚାଦି।

କତ୍ତରି ତ, ତଓନ୍ତୁ, ତାୱୀ, ମାନ’ନ୍ତାନଂ ଯୋଗେ ପନ କମ୍ମନି ଦୁତିଯା ଏଓ, ସୁଖକାମୋ ୱିହାରଂ କତୋ, ଗାମଂ ଗତୋ, ଓଦନଂ ଭୁତ୍ତୱା ଭୁତ୍ତାୱୀ, କମ୍ମଂ କୁରୁମାନୋ, କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

କ୍ୱଚି ଛଟ୍ଠୀପି ଦିସ୍ସତି, ଧମ୍ମସ୍ସ ଗୁତ୍ତୋ ମେଧାୱୀ [ଧା। ପ। ୨୫୭] ଇଚ୍ଚାଦି।

ସର, ଇସୁ, ଚିନ୍ତ, ଇସ, ଦଯଧାତୂନଂ କମ୍ମନି ଛଟ୍ଠୀ ୱା, ମାତୁସ୍ସ ସରତି, ମାତରଂ ସରତି, ପିତୁସ୍ସ ସରତି, ପିତରଂ ସରତି, ନ ରଞ୍ଞସ୍ସ ସରିସ୍ସସି [ଜା। ୨। ୨୨।୧୬୨୧], ନ ତେସଂ କୋଟି ସରତି, ସତ୍ତାନଂ କମ୍ମପଚ୍ଚଯା [ଖୁ। ପା। ୭।୨], ଆପତ୍ତିପରିଯନ୍ତଂ ନସ୍ସରତି, ରତ୍ତିପରିଯନ୍ତଂ ନସ୍ସରତି [ଚୂଳଅଓ। ୧୫୭], ପୁତ୍ତସ୍ସ ଇଚ୍ଛତି ପୁତ୍ତଂ ୱା, ମାତୁସ୍ସ ଚିନ୍ତେତି ମାତରଂ ୱା, ଥେରସ୍ସ ଅଜ୍ଝେସତି ଥେରଂ ୱା, ତେଲସ୍ସ ଦଯତି ତେଲଂ ୱା, ରକ୍ଖତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

କରଧାତୁସ୍ସ ଅଭିସଙ୍ଖରଣତ୍ଥୱାଚିନୋ କମ୍ମେ ଛଟ୍ଠୀ, ଉଦକସ୍ସ ପଟିକୁରୁତେ ଉଦକଂ ୱା, କଣ୍ଡସ୍ସ ପଟିକୁରୁତେ କଣ୍ଡଂ ୱା ଇଚ୍ଚାଦି।

ତପଚ୍ଚଯେ ପୂଜନତ୍ଥାଦିଧାତୂନଂ କତ୍ତରି ଛଟ୍ଠୀ ୱା, ରଞ୍ଞୋ ସମ୍ମତୋ ରଞ୍ଞା ୱା, ଗାମସ୍ସ ପୂଜିତୋ ଗାମେନ ୱା, ରଞ୍ଞୋ ସକ୍କତୋ ରଞ୍ଞା ୱା, ରଞ୍ଞୋ ଅପଚିତୋ ରଞ୍ଞା ୱା, ରଞ୍ଞୋ ମାନିତୋ [ଦୀ। ନି। ୧।୩୦୩] ରଞ୍ଞା ୱା, ତଥା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଧମ୍ମଧାତୁ, ଅମତଂ ତେସଂ ପରିଭୁତ୍ତଂ, ଯେସଂ କାଯଗତାସତି ପରିଭୁତ୍ତା [ଅ। ନି। ୧।୬୦୩], ଅମତଂ ତେସଂ ୱିରଦ୍ଧଂ, ଯେସଂ କାଯଗତାସତି ୱିରଦ୍ଧା [ଅ। ନି। ୧।୬୦୩]।

ତିପଚ୍ଚଯେପି କ୍ୱଚି କତ୍ତରି ଛଟ୍ଠୀ ୱା, ସୋଭଣା କଚ୍ଚାଯନସ୍ସ ପକତି କଚ୍ଚାଯନେନ ୱା, ସୋଭଣା ବୁଦ୍ଧଘୋସସ୍ସ ପକତି ବୁଦ୍ଧଘୋସେନ ୱା ଇଚ୍ଚାଦି।

ପୂଜନତ୍ଥାନଂ ପୂରଣତ୍ଥାନଞ୍ଚ କରଣେ ଛଟ୍ଠୀ, ପୁପ୍ଫସ୍ସ ବୁଦ୍ଧଂ ପୂଜେତି ପୁପ୍ଫେନ ୱା, ଘତସ୍ସ ଅଗ୍ଗିଂ ଜୁହୋତି ଘତେନ ୱା, ପତ୍ତଂ ଉଦକସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା, ପୂରଂ ନାନାପ୍ପକାରସ୍ସ ଅସୁଚିନୋ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୭୭], ବାଲୋ ପୂରତି ପାପସ୍ସ [ଧା। ପ। ୧୨୧], ଧୀରୋ ପୂରତି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ [ଧା। ପ। ୧୨୧] ପୂରତି ଧଞ୍ଞାନଂ ୱା ମୁଗ୍ଗାନଂ ୱା ମାସାନଂ ୱା ଇଚ୍ଚାଦି। ତତିଯା ୱା, ଖେମା ନାମ ପୋକ୍ଖରଣୀ, ପୁଣ୍ଣା ହଂସେହି ତିଟ୍ଠତି।

ତଙ୍କ, ରୁଚାଦିଯୋଗେ ପନ ସମ୍ପଦାନେ ଚତୁତ୍ଥୀ ଏଓ, ଯକ୍ଖସେନାପତୀନଂ ଉଞ୍ଚାପେତଙ୍କଂ ୱିଙ୍କନ୍ଦିତଙ୍କଂ ୱିରୱିତଙ୍କଂ [ଦୀ। ନି। ୩।୨୮୩ (ୱିସଦିସଂ)], ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ରୁଚ୍ଚତି, ରଜକସ୍ସ ୱତ୍ଥଂ ଦଦାତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଭଯତ୍ଥାଦୀନଂ ଅପାଦାନେ ବହୁଲଂ ଛଟ୍ଠୀ, କିଂ ନୁ ଖୋ ଅହଂ ତସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ଭାଯାମି, ସବ୍ବେ ତସନ୍ତି ଦଣ୍ଡସ୍ସ, ସବ୍ବେ ଭାଯନ୍ତି ମଚ୍ଚୁନୋ [ଧା। ପ। ୧୨୯], ଭୀତୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଆସୀୱିସାନଂ [ସଂ। ନି। ୪।୨୩୮], ମା ଭିକ୍ଖୱେ ପୁଞ୍ଞାନଂ ଭାଯିତ୍ଥ [ଉଦା। ୨୨], ସଙ୍ଘାତୁଂ ନୋପି ସକ୍କୋମି, ମୁସାୱାଦସ୍ସ ଓତ୍ତପଂ [ସଂ। ନି। ୧।୧୮୪] ଇଚ୍ଚାଦି। ତତ୍ଥ ‘ଓତ୍ତପ’ନ୍ତି ଓତ୍ତପ୍ପନ୍ତୋ। ତଥା ଅଗ୍ଗୋହମସ୍ମି ଲୋକସ୍ସ, ଜେଟ୍ଠୋହମସ୍ମି ଲୋକସ୍ସ [ମ। ନି। ୩।୨୦୭] ଇଚ୍ଚାଦି ଚ।

କୁସଲ, କୋୱିଦ, ପସାଦତ୍ଥାନଂ ଆଧାରେ ଛଟ୍ଠୀ, କୁସଲା ନଚ୍ଚଗୀତସ୍ସ [ଜା। ୨।୨୨।୯୪], କୁସଲୋ ତ୍ୱଂ ରଥସ୍ସ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାନଂ [ମ। ନି। ୨।୮୭], ଅମଚ୍ଚେ ତାତ ଜାନାହି, ଧୀରେ ଅତ୍ଥସ୍ସ କୋୱିଦେ [ଜା। ୧।୧୭।୧୩], ନରା ଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦା [ଜା। ୧।୧।୩୭], ମଗ୍ଗାମଗ୍ଗସ୍ସ କୋୱିଦା, ‘‘କେଚି ଇଦ୍ଧୀସୁ କୋୱିଦା’’ତିପି ଅତ୍ଥି, ସନ୍ତି ଯକ୍ଖା ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପସନ୍ନା [ଦୀ। ନି। ୩।୨୭୬ (ୱିସଦିସଂ)], ଧମ୍ମସ୍ସ ପସନ୍ନା, ସଙ୍ଘସ୍ସ ପସନ୍ନା, ବୁଦ୍ଧେ ପସନ୍ନା, ଧମ୍ମେ ପସନ୍ନା, ସଙ୍ଘେ ପସନ୍ନା ୱା। ତଥା ଚେତୋପରିଯଞ୍ଞାଣସ୍ସ, ୱସୀ ହୋମି ମହାମୁନି। ଝାନସ୍ସ ୱସିମ୍ହି ଇଚ୍ଚାଦି।

୩୨୧।ଛଟ୍ଠୀ ହେତ୍ୱତ୍ଥେହି[ରୂ। ୧୬୩ ପିଟ୍ଠେ; ନୀ। ୬୫୦; ଚଂ। ୨।୧।୭୧; ପା। ୨।୩।୨୬]।

ହେତ୍ୱତ୍ଥେହି ଯୋଗେ ହେତୁମ୍ହି ଛଟ୍ଠୀ ହୋତି।

ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ [ମ। ନି। ୧।୨; ଚଂ। ୨।୧।୯୬; ପା। ୨।୩।୭୨], ଅଙ୍ଗୱରସ୍ସ ହେତୁ, ଉଦରସ୍ସ ହେତୁ, ଉଦରସ୍ସ କାରଣା [ପାରା। ୨୨୮] ଇଚ୍ଚାଦି।

୩୨୨।ତୁଲ୍ୟତ୍ଥେନ ୱା ତତିଯା[ନୀ। ୬୩୮]।

ତୁଲ୍ୟତ୍ଥେନ ଯୋଗେ ଛଟ୍ଠୀ ହୋତି ତତିଯା ୱା।

ତୁଲ୍ୟୋ ପିତୁ ପିତରା ୱା, ସଦିସୋ ପିତୁ ପିତରା ୱା। ଇତି ନାନାତ୍ତସମ୍ବନ୍ଧୋ।

କ୍ରିଯାକାରକସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମ କାରକାନଂ କ୍ରିଯାଯ ସହ ସାଧକ, ସାଧ୍ଯଭାୱେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାପେକ୍ଖତା ଅୱିନାଭାୱିତା ୱୁଚ୍ଚତି, ନ ହି କ୍ରିଯଂ ୱିନା କାରକଂ ନାମ ସିଜ୍ଝତି, ନ ଚ କାରକଂ ୱିନା କ୍ରିଯା ନାମ ସିଜ୍ଝତୀତି, ସା ପନ ଛଟ୍ଠୀୱିସଯୋ ନ ହୋତୀତି।

ଛଟ୍ଠୀୱିଭତ୍ତିରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ସତ୍ତମୀୱିଭତ୍ତିରାସି

କସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ସତ୍ତମୀ?

୩୨୩।ସତ୍ତମ୍ଯାଧାରେ[କ। ୩୦୨; ରୂ। ୩୧୩; ନୀ। ୬୩୦; ଚଂ। ୨।୧।୮୮; ପା। ୧।୩।୪୫]।

ଆଧାରୋ, ଓକାସୋ, ଅଧିକରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ, ଆଧାରତ୍ଥେ ସତ୍ତମୀ ହୋତି। କତ୍ତୁକମ୍ମଟ୍ଠଂ କ୍ରିଯଂ ଭୁସୋ ଧାରେତୀତି ଆଧାରୋ।

କଟେ ନିସୀଦତି ପୁରିସୋ, ଥାଲିଯଂ ଓଦନଂ ପଚତି। ତତ୍ଥ କଟୋ କତ୍ତୁଭୂତେ ପୁରିସେ ଠିତଂ ନିସୀଦନକ୍ରିଯଂ ଧାରେତି, ଥାଲୀ କମ୍ମଭୂତେ ତଣ୍ଡୁଲେ ଠିତଂ ପଚନକ୍ରିଯଂ ଧାରେତି।

ସୋ ଚତୁବ୍ବିଧୋ ବ୍ଯାପିକାଧାରୋ, ଓପସିଲେସିକାଧାରୋ, ସାମୀପିକାଧାରୋ, ୱେସଯିକାଧାରୋତି।

ତତ୍ଥ ଯସ୍ମିଂ ଆଧେଯ୍ଯୱତ୍ଥୁ ସକଲେ ୱା ଏକଦେସେ ୱା ବ୍ଯାପେତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ସୋ ବ୍ଯାପିକୋ। ଯଥା? ତିଲେସୁ ତେଲଂ ତିଟ୍ଠତି, ଉଚ୍ଛୂସୁ ରସୋ ତିଟ୍ଠତି, ଜଲେସୁ ଖୀରଂ ତିଟ୍ଠତି, ଦଧିମ୍ହି ସପ୍ପି ତିଟ୍ଠତୀତି।

ଯସ୍ମିଂ ଆଧେଯ୍ଯୱତ୍ଥୁ ଅଲ୍ଲୀଯିତ୍ୱା ୱା ତିଟ୍ଠତି, ଅଧିଟ୍ଠିତମତ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା ୱା ତିଟ୍ଠତି, ସୋ ଓପସିଲେସିକୋ। ଯଥା? ଉକ୍ଖଲିଯଂ ଆଚାମୋ ତିଟ୍ଠତି, ଘଟେସୁ ଉଦକଂ ତିଟ୍ଠତି, ଆସନେ ନିସୀଦତି ଭିକ୍ଖୁ, ପରିଯଙ୍କେ ରାଜା ସେତି।

ଯୋ ପନ ଅତ୍ଥୋ ଆଧେଯ୍ଯସ୍ସ ଅୱତ୍ଥୁଭୂତୋପି ତଦାଯତ୍ତୱୁତ୍ତିଦୀପନତ୍ଥଂ ଆଧାରଭାୱେନ ୱୋହରିଯତି, ସୋ ସାମୀପିକୋ ନାମ। ଯଥା? ଗଙ୍ଗାଯଂ ଘୋସୋ ତିଟ୍ଠତି, ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଭଗୱାତି [ଅ। ନି। ୧।୧]।

ଯୋ ଚ ଅତ୍ଥୋ ଅତ୍ତନା ୱିନା ଆଧେଯ୍ଯସ୍ସ ଅଞ୍ଞତ୍ଥତ୍ତଂ କ୍ରିଯଂ ସମ୍ପାଦେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ଯତ୍ତା ଆଧାରଭାୱେନ ୱୋହରିଯତି, ଯୋ ଚ ଆଧେଯ୍ଯସ୍ସ ଅନଞ୍ଞାଭିମୁଖଭାୱଦୀପନତ୍ଥଂ ଆଧାରଭାୱେନ ୱୋହରିଯତି, ସୋ ୱେସଯିକୋ ନାମ। ଯଥା? ଆକାସେ ସକୁଣା ପକ୍ଖନ୍ତି, ଭୂମୀସୁ ମନୁସ୍ସା ଚରନ୍ତି , ଉଦକେ ମଚ୍ଛା ଚରନ୍ତି, ଭଗୱନ୍ତଂ ପାଦେସୁ ୱନ୍ଦତି, ପାଦେସୁ ପତିତ୍ୱା ରୋଦତି, ପାପସ୍ମିଂ ରମତୀ ମନୋ [ଧ। ପ। ୧୧୬], ପସନ୍ନୋ ବୁଦ୍ଧସାସନେତି [ଧ। ପ। ୩୬୮]।

୩୨୪।ନିମିତ୍ତେ[କ। ୩୧୦; ରୂ। ୩୨୪; ନୀ। ୬୪୧; ଚଂ। ୨।୧।୮୯; ପା। ୨।୩।୩୬]।

ନିମିନନ୍ତି ସଞ୍ଜାନନ୍ତି ଏତେନାତି ନିମିତ୍ତଂ, ନେମିତ୍ତକସହଭାୱିନୋ ସଞ୍ଜାଣକାରଣସ୍ସେତଂ ନାମଂ, ତସ୍ମିଂ ନିମିତ୍ତେ ସତ୍ତମୀ ହୋତି।

ଦୀପି ଚମ୍ମେସୁ ହଞ୍ଞତେ, କୁଞ୍ଜରୋ ଦନ୍ତେସୁ ହଞ୍ଞତେ, ମୁସାୱାଦେ ପାଚିତ୍ତିଯଂ [ପାଚି। ୨], ଓମସୱାଦେ ପାଚିତ୍ତିଯଂ [ପାଚି। ୧୪] ଇଚ୍ଚାଦି।

୩୨୫।ଯମ୍ଭାୱୋ ଭାୱଲକ୍ଖଣଂ[କ। ୩୧୩; ରୂ। ୩୨୭; ନୀ। ୬୪୪; ଚଂ। ୨।୧।୯୦; ପା। ୨।୩।୩୭; ‘ଯବ୍ଭା ୱୋ’ (ବହୂସୁ)]।

ଯାଦିସୋ ଭାୱୋ ଯମ୍ଭାୱୋ, ଲକ୍ଖିଯତି ଏତେନାତି ଲକ୍ଖଣଂ, ଭାୱନ୍ତରସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ ଭାୱଲକ୍ଖଣଂ, ଯମ୍ଭାୱୋ ଭାୱନ୍ତରସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ଭାୱେ ଗମ୍ଯମାନେ ସତ୍ତମୀ ହୋତି, ଛଟ୍ଠୀପି ଦିସ୍ସତି।

ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ କାଲମକାସି [ମ। ନି। ୨।୪୫୨ (ୱିସଦିସଂ)], ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ତେ ୱିହରତୋ ଇଛାଗାରୋପି ତେ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ୱିହରିସ୍ସତି [ସଂ। ନି। ୧।୧୨୯ (ୱିସଦିସଂ)] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇମସ୍ମିଂ ସତି ଇଦଂ ହୋତି, ଇମସ୍ମିଂ ଅସତି ଇଦଂ ନ ହୋତି [ସଂ। ନି। ୨।୨୧], ଅଚିରପକ୍କନ୍ତେ ଭଗୱତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ କାଲମକାସି, ସଙ୍ଘେ ମଗ୍ଗା ୱିୱଜନ୍ତି, ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଲୋକନାଯକେ [ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨୨]। ଗାୱୀସୁ ଦୁୟ୍ହମାନାସୁ ଗତୋ, ଗାୱୀସୁ ଦୁଦ୍ଧାସୁ ଆଗତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

କ୍ୱଚି ପଠମାପି ବହୁଲଂ ଦିସ୍ସତି, ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସୋ ଭାରଦ୍ୱାଜୋ, ଅଦ୍ଦସା ଅଚ୍ଚୁତଂ ଇସିଂ [ଜା। ୨।୨୨।୨୦୦୭ (ଅଦ୍ଦସ୍ସ)]। ଯାଯମାନୋ ମହାରାଜା, ଅଦ୍ଧା ସୀଦନ୍ତରେ ନଗେ [ଜା। ୨।୨୨।୫୬୬] ଇଚ୍ଚାଦି।

ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯେ ଗତୋ, ସାଯନ୍ହସମଯେ ଆଗତୋ ଇଚ୍ଚାଦି ୱେସଯିକାଧାରୋ ଏୱ।

ତଥା ଅକାଲେ ୱସ୍ସତୀ ତସ୍ସ, କାଲେ ତସ୍ସ ନ ୱସ୍ସତି [ଜା। ୧।୨।୮୮; ୧।୮।୪୮]। ଇତୋ ସତସହସ୍ସମ୍ହି, କପ୍ପେ ଉପ୍ପଜ୍ଜି ନାଯକୋ [ଅପ। ଥେର ୨।୫୪।୨୮] ଇଚ୍ଚାଦି।

୩୨୬।ଛଟ୍ଠୀ ଚାନାଦରେ[କ। ୩୦୫; ରୂ। ୩୨୩; ନୀ। ୬୩୩; ଚଂ। ୨।୧।୯୧; ପା। ୨।୩।୩୮]।

‘ଅନାଦରୋ’ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଲକ୍ଖଣ, ଲକ୍ଖିତକ୍କିରିଯାନଂ ଏକପ୍ପହାରେନ ପୱତ୍ତିଯା ଅଧିୱଚନଂ, ଅନାଦରଭୂତେ ଭାୱଲକ୍ଖଣେ ଗମ୍ଯମାନେ ସତ୍ତମୀ ଛଟ୍ଠୀ ଚ ହୋତି।

ମଚ୍ଚୁ ଗଚ୍ଛତି ଆଦାଯ, ପେକ୍ଖମାନେ ମହାଜନେ। ଆକୋଟଯନ୍ତୋ ସୋ ନେତି, ସିୱିରାଜସ୍ସ ପେକ୍ଖତୋ [ଜା। ୨।୨୨।୨୧୨୨ (ତେନେତି)]। ଅକାମକାନଂ ମାତାପିତୂନଂ ରୁଦନ୍ତାନଂ ପବ୍ବଜି, ଅନଗାରିଯୁପେତସ୍ସ, ୱିପ୍ପମୁତ୍ତସ୍ସ ତେ ସତୋ। ସମଣସ୍ସ ନ ତଂ ସାଧୁ, ଯଦଞ୍ଞମନୁସୋଚତି [ଜା। ୧। ୬।୧୦୬ (ଯଂ ପେତମନୁସୋଚସି)]।

୩୨୭।ଯତୋ ନିଦ୍ଧାରଣଂ[କ। ୩୦୪; ରୂ। ୩୨୨; ନୀ। ୬୩୨; ଚଂ। ୨।୧।୯୨; ପା। ୨।୩।୪୧]।

ଜାତି, ଗୁଣ, କ୍ରିଯା, ନାମେହି ସମୁଦାଯତୋ ଏକଦେସସ୍ସ ପୁଥକ୍କରଣଂ ନିଦ୍ଧାରଣଂ, ଯତୋ ତଂ ନିଦ୍ଧାରଣଂ ଜାଯତି, ତସ୍ମିଂ ସମୁଦାଯେ ଛଟ୍ଠୀ, ସତ୍ତମିଯୋ ହୋନ୍ତି।

ଜାତିଯଂ ତାୱ –

ମନୁସ୍ସାନଂ ଖତ୍ତିଯୋ ସୂରତମୋ, ମନୁସ୍ସେସୁ ଖତ୍ତିଯୋ ସୂରତମୋ।

ଗୁଣେ –

କଣ୍ହା ଗାୱୀନଂ ସମ୍ପନ୍ନଖୀରତମା, କଣ୍ହାଗାୱୀସୁ ସମ୍ପନ୍ନଖୀରତମା।

କ୍ରିଯାଯଂ –

ଅଦ୍ଧିକାନଂ ଧାୱନ୍ତୋ ସୀଘତମୋ, ଅଦ୍ଧିକେସୁ ଧାୱନ୍ତୋ ସୀଘତମୋ।

ନାମେ –

ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଅରହତଂ ଅଞ୍ଞତରୋ, ଅରହନ୍ତେସୁ ଅଞ୍ଞତରୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇଧ ନାନାଉସତ୍ତମୀ ୱୁଚ୍ଚତେ।

କମ୍ମତ୍ଥେ ସତ୍ତମୀ, ଭିକ୍ଖୂସୁ ଅଭିୱାଦେନ୍ତି [ପାରା। ୫୧୭], ମୁଦ୍ଧଂ ମୁଦ୍ଧନି ଚୁମ୍ବିତ୍ୱା, ପୁରିସଂ ନାନାବାହାସୁ ଗହେତ୍ୱା [ସଂ। ନି। ୨।୬୩] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅଥ ୱା 'ମୁଦ୍ଧନି, ବାହାସୂ'ତି ଆଧାରେ ଏୱ ଭୁମ୍ମଂ। ଯଥା? ରୁକ୍ଖଂ ମୂଲେ ଛିନ୍ଦତି, ରୁକ୍ଖଂ ଖନ୍ଧେ ଛିନ୍ଦତି, ପୁରିସଂ ସୀସେ ପହରତି, ଭଗୱନ୍ତଂ ପାଦେସୁ ୱନ୍ଦତି।

କରଣେ ଚ ସତ୍ତମୀ, ହତ୍ଥେସୁ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତି [ମହାୱ। ୧୧୯], ପତ୍ତେସୁ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତି, ପଥେସୁ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସୋପି ମଂ ଅନୁସାସେଯ୍ୟ, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମି ମତ୍ଥକେ [ମି। ପା। ୬।୪।୮]।

ସମ୍ପଦାନେ ଚ ସତ୍ତମୀ, ସଙ୍ଘେ ଦିନ୍ନେ ମହପ୍ଫଲଂ, ସଙ୍ଘେ ଗୋତମୀ ଦଦେୟ୍ୟାସି, ସଙ୍ଘେ ଦିନ୍ନେ ଅହଞ୍ଚେୱ ପୂଜିତୋ ଭୱିସ୍ସାମି [ମ। ନି। ୩।୩୭୬], ୱିଚେଯ୍ୟ ଦାନଂ ଦାତବ୍ବଂ, ଯତ୍ଥ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଂ [ପେ। ୱ। ୩୨୯]। ଏତେସୁ ପନ ୱିସଯସତ୍ତମୀପି ଯୁଜ୍ଜତି।

ଅପାଦାନେ ଚ ସତ୍ତମୀ, ଗଦଲୀସୁ ଗଜେ ରକ୍ଖନ୍ତିଇଚ୍ଚାଦି।

ସାମିସ୍ସରାଦିଯୋଗେ ପନ ଛଟ୍ଠୀ ସତ୍ତମୀ ଚ ହୋତି, ଗୁନ୍ନଂ ସାମି, ଗୋସୁ ସାମି, ଗୁନ୍ନଂ ଇସ୍ସରୋ, ଗୋସୁ ଇସ୍ସରୋ, ଗୁନ୍ନଂ ଅଧିପତି, ଗୋସୁ ଅଧିପତି, ଗୁନ୍ନଂ ଦାଯାଦୋ, ଗୋସୁ ଦାଯାଦୋ, ଗୁନ୍ନଂ ସକ୍ଖି, ଗୋସୁ ସକ୍ଖି, ଗୁନ୍ନଂ ପତିଭୂ, ଗୋସୁ ପତିଭୂ, ଗୁନ୍ନଂ ପସୁତୋ, ଗୋସୁ ପସୁତୋ, ଆଯୁତ୍ତୋ କଟକରଣସ୍ସ, ଆଯୁତ୍ତୋ କଟକରଣେତି, ଏତେସୁ ପନ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଛଟ୍ଠୀ, ୱିସଯାଧାରେ ସତ୍ତମୀ। ଞାଣସ୍ମିଂ ପସନ୍ନୋ, ଞାଣସ୍ମିଂ ଉସ୍ସୁକ୍କୋତି ୱିସଯାଧାରେ ସତ୍ତମୀ। ଞାଣେନ ପସନ୍ନୋ, ଞାଣେନ ଉସ୍ସୁକ୍କୋତି କରଣେ ତତିଯା।

୩୨୮।ସତ୍ତମ୍ୟାଧିକ୍ଖେ[କ। ୩୧୪; ରୂ। ୩୨୮; ନୀ। ୬୪୫; ଚଂ। ୨।୧।୬୦; ପା। ୨।୩।୯; ୧।୪।୮୭]।

ଅଧିକଭାୱତ୍ଥେ ଉପେନ ଯୁତ୍ତା ଲିଙ୍ଗମ୍ହା ସତ୍ତମୀ ହୋତି।

ଉପ ଖାରିଯଂ ଦୋଣୋ, ଉପ ନିକ୍ଖେ କହାପଣଂ, ଅତିରେକଦୋଣା ଖାରୀ, ଅତିରେକକହାପଣଂ ନିକ୍ଖନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୩୨୯।ସାମିତ୍ତେଧିନା[ଚଂ। ୨।୧।୬୧; ପା। ୨।୩।୯; ୧।୪।୯୭]।

ସାମିଭାୱତ୍ଥେ ଅଧିନା ଯୁତ୍ତା ଲିଙ୍ଗମ୍ହା ସତ୍ତମୀ ହୋତି।

ଅଧି ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ପଞ୍ଚାଲା, ଅଧି ପଞ୍ଚାଲେସୁ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତୋ, ଅଧି ଦେୱେସୁ ବୁଦ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ 'ଅଧି ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ପଞ୍ଚାଲା'ତି ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତିସ୍ସରା ପଞ୍ଚାଲରଟ୍ଠୱାସିନୋତି ୱଦନ୍ତି, 'ପଞ୍ଚାଲା'ତି ୱା ଜନପଦନାମତ୍ତା ବହୁୱଚନଂ, କଦାଚି ପଞ୍ଚାଲରାଜା ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ କାସିରଞ୍ଞେ ଇସ୍ସରୋ, କଦାଚି ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତୋ ପଞ୍ଚାଲରଞ୍ଞେ ଇସ୍ସରୋତି ଅତ୍ଥୋ।

୩୩୦।ସଜାଦିତୋସଜା[ଚଂ। ୨।୧।୭୨; ପା। ୨।୩।୨୭]।

ହେତ୍ୱତ୍ଥେହି ଯୋଗେ ସଜାଦୀହି ସଜନାମେହି ହେତ୍ୱତ୍ଥେ ସଜା ୱିଭତ୍ତିଯୋ ହୋନ୍ତି।

କିଂ କାରଣଂ, କେନ କାରଣେନ [ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୪।୧୫ ମାତଙ୍ଗଜାତକୱଣ୍ଣନା], କିଂ ନିମିତ୍ତଂ, କେନ ନିମିତ୍ତେନ, କିଂ ପଯୋଜନଂ, କେନ ପଯୋଜନେନ, କେନଟ୍ଠେନ [ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନକଥା], କେନ ୱଣ୍ଣେନ [ସଂ। ନି। ୧।୨୩୪], କିମତ୍ଥଂ, କୁତୋ ନିଦାନଂ [ପାରା। ୪୨], କିସ୍ସ ହେତୁ [ପାରା। ୩୯], କସ୍ମିଂ ନିଦାନେ, ଏତସ୍ମିଂ ନିଦାନେ [ପାରା। ୪୨], ଏତସ୍ମିଂ ପକରଣେ [ପାରା। ୪୨] ଇଚ୍ଚାଦି।

ସତ୍ତମୀୱିଭତ୍ତିରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଇତି ନିରୁତ୍ତିଦୀପନିଯା ନାମ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଦୀପନିଯା

କାରକକଣ୍ଡୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

୪। ସମାସକଣ୍ଡ

ଅଥ ଯୁତ୍ତତ୍ଥାନଂ ସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତପଦାନଂ ଏକତ୍ଥୀଭାୱୋ ୱୁଚ୍ଚତେ। ଏକତ୍ଥୀଭାୱୋତି ଚ ଇଧ ସମାସୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ସୋ ଚ ସମାସୋ ଛବ୍ବିଧୋ ଅବ୍ୟଯୀଭାୱୋ, ତପ୍ପୁରିସୋ, କମ୍ମଧାରଯୋ, ଦିଗୁ, ବହୁବ୍ବୀହି, ଦ୍ୱନ୍ଦୋତି।

ଅବ୍ୟଯୀଭାୱସମାସ

ତତ୍ଥ ଅବ୍ୟଯୀଭାୱୋ ପଠମଂ ୱୁଚ୍ଚତେ। ବ୍ୟଯୋ ୱୁଚ୍ଚତି ୱିକାରୋ, ନତ୍ଥି ବ୍ୟଯୋ ଏତସ୍ସାତି ଅବ୍ୟଯୋ, ଅବ୍ୟଯୋ ହୁତ୍ୱା ଭୱତୀତି ଅବ୍ୟଯୀଭାୱୋ, ନାନାଲିଙ୍ଗ, ୱିଭତ୍ତି, ୱଚନେସୁ ରୂପୱିକାରରହିତୋ ହୁତ୍ୱା ଭୱତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ସବ୍ବଲିଙ୍ଗ,-ୱିଭତ୍ତି, ୱଚନେସୁପି ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଏକରୂପେନ ପୱତ୍ତତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅବ୍ୟଯନ୍ତି ୱା ଉପସଗ୍ଗନିପାତାନଂ ଏୱ ନାମଂ, ଅଯଂ ପନ ପକତି ଅବ୍ୟଯଂ ନ ହୋତି, ଅସଙ୍ଖ୍ୟେହି ସହ ଏକତ୍ଥତାୱସେନ ଅବ୍ୟଯଂ ହୋତି, ଇତି ଅନବ୍ୟଯମ୍ପି ଅବ୍ୟଯଂ ଭୱତୀତି ଅବ୍ୟଯୀଭାୱୋ।

୩୩୧ ।ସ୍ୟାଦିସ୍ୟାଦିନେକତ୍ଥଂ[କ। ୩୧୬; ରୂ। ୩୩୧; ନୀ। ୬୭୫; ଚଂ। ୨।୨।୧; ପା। ୨।୧।୪]।

ଅଧିକାରସୁତ୍ତମିଦଂ। ସ୍ୟାଦି ୱୁଚ୍ଚତି ସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତପଦଂ, 'ସ୍ୟାଦିନା'ତି ସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତପଦେନ, ଏକୋ ଅତ୍ଥୋ ଯସ୍ସ ତଂ ଏକତ୍ଥଂ, ସ୍ୟାଦିପଦଂ ସ୍ୟାଦିପଦେନ ସହ ଏକତ୍ଥଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ 'ସ୍ୟାଦୀ'ତି ୱଚନେନ ଉପସଗ୍ଗ, ନିପାତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସବ୍ବାନି ନାମିକପଦାନି ନାମପଟିରୂପକାନି ଚ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି, ତ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତପଦାନି ନିୱତ୍ତେତି।

ତତ୍ଥ ନାମପଟିରୂପକାନି ନାମ 'ଯେୱାପନକଧମ୍ମା' ଇଚ୍ଚାଦୀନି। ତଥା ସଞ୍ଞାସଦ୍ଦଭାୱଂ ପତ୍ତାନି ''ଅତ୍ଥିପଚ୍ଚଯୋ, ନତ୍ଥିପଚ୍ଚଯୋ, ଅତ୍ଥିଖୀରା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ, ମକ୍ଖଲିଗୋସାଲୋ'' ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ 'ଅତ୍ଥି' ଇଚ୍ଚାଦୀନି।

'ଏକତ୍ଥ'ନ୍ତି ଏତେନ ଦ୍ୱନ୍ଦସମାସେପି ପଦାନଂ ଏକକତ୍ତୁ, ଏକକମ୍ମାଦିଭାୱେନ ଏକତ୍ଥୀଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ ହୋତୀତି।

୩୩୨ ।ଅସଙ୍ଖ୍ୟଂ ୱିଭତ୍ତିସମ୍ପତ୍ତିସମୀପସାକଲ୍ୟାଭାୱଯଥାପଚ୍ଛାଯୁଗପଦତ୍ଥେ[କ। ୩୧୯; ରୂ। ୩୩୦; ନୀ। ୬୯୬; ଚଂ। ୨।୨।୨; ପା। ୨।୧।୬]।

'ଅସଙ୍ଖ୍ୟ'ନ୍ତି ଉପସଗ୍ଗପଦଂ ନିପାତପଦଞ୍ଚ ୱୁଚ୍ଚତି। ତଂ ଦ୍ୱଯମ୍ପି ହି ଏକତ୍ତ, ବହୁତ୍ତସଙ୍ଖ୍ୟଂ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପୱିକାରରହିତତ୍ତା 'ଅସଙ୍ଖ୍ୟ'ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱିଭତ୍ୟତ୍ଥେ, ସମ୍ପତ୍ୟତ୍ଥେ, ସମୀପତ୍ଥେ, ସାକଲ୍ୟତ୍ଥେ, ଅଭାୱତ୍ଥେ, ଯଥାତ୍ଥେ, ପଚ୍ଛାତ୍ଥେ, ଯୁଗପଦତ୍ଥେ ପୱତ୍ତଂ ଅସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନାମ ସ୍ୟାଦିପଦଂ ଅଞ୍ଞେନ ସ୍ୟାଦିପଦେନ ସହ ଏକତ୍ଥଂ ହୋତି। ଅଯଞ୍ଚ ସମାସୋ ଅନ୍ୱତ୍ଥୱସେନ 'ଅସଙ୍ଖ୍ୟୋ'ତି ଚ 'ଅବ୍ୟଯୀଭାୱୋ'ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି।

ୱିଭତ୍ୟତ୍ଥେ ତାୱ –

ଅଧିତ୍ଥି। ଏତ୍ଥ ଚ ଅଧିତୋ ସି, ତସ୍ସ 'ଅସଙ୍ଖ୍ୟେହି ସବ୍ବାସ'ନ୍ତି ସୁତ୍ତେନ ଲୋପୋ, ଇତ୍ଥିତୋ ସୁ, 'ଅଧି ଇତ୍ଥୀସୂ'ତି ୱାକ୍ୟଂ, ତସ୍ସ ଚ ଅତ୍ଥଂ କଥେନ୍ତେନ ନିଚ୍ଚସମାସତ୍ତା ଅଞ୍ଞପଦେନ ୱିଗ୍ଗହୋ କାତବ୍ବୋ ''ଇତ୍ଥୀସୁ ପୱତ୍ତା କଥା''ତି ୱା ''ଇତ୍ଥୀସୁ ପୱତ୍ତୋ ୱଚନପଥୋ''ତି ୱା ''ଇତ୍ଥୀସୁ ପୱତ୍ତଂ ୱଚନ''ନ୍ତି ୱା, ତତୋ ପୁରିମସୁତ୍ତେନ ଏକତ୍ଥସଞ୍ଞା, ଇମିନା ସୁତ୍ତେନ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେକତ୍ଥସଞ୍ଞା ଚ କରିଯତେ, ଏକତ୍ଥସଞ୍ଞାଯ ପନ କତାଯ ୱାକ୍ୟତ୍ଥାଯ ପଯୁତ୍ତାନଂ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ଅତ୍ଥୋ ଏକତ୍ଥପଦେନ ୱୁତ୍ତୋ ହୋତି, ତଦା ୱିଭତ୍ତିଯୋ ୱୁତ୍ତତ୍ଥା ନାମ।

ଇଦାନି ୱୁତ୍ତତ୍ଥାନଂ ଅପ୍ପଯୋଗାରହତ୍ତା ଲୋପୱିଧାନମାହ।

୩୩୩।ଏକତ୍ଥତାଯଂ[କ। ୩୧୬; ରୂ। ୩୩୧; ନୀ। ୬୭୫; ଚଂ। ୨।୧।୩୯; ପା। ୨।୪।୭୧; ୧।୨।୪୫, ୪୬]।

ଏକୋ ଅତ୍ଥୋ ଯେସଂ ତାନି ଏକତ୍ଥାନି, ‘ଅତ୍ଥୋ’ତି ଚେତ୍ଥ ପଦନ୍ତରେ କତ୍ତୁ, କମ୍ମାଦିଭାଓ୍ୱେନ ୱିଧେୟ୍ୟୋ ପଧାନତ୍ଥୋ ଏଓ୍ୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତଥା ହି ‘ରାଜପୁତ୍ତୋ’ତି ଏତ୍ଥ ପୁତ୍ତସଦ୍ଦତ୍ଥୋ ଏଓ୍ୱ ତଥାୱିଧେୟ୍ୟୋ ହୋତି, ନ ରାଜସଦ୍ଦତ୍ଥୋ, ସବ୍ବଞ୍ଚ ୱଚନଓ୍ୱାକ୍କଂ ନାମ ୱିଧେୟ୍ୟତ୍ଥେହି ଏଓ୍ୱ ସିଜ୍ଝତି, ନୋ ଅଞ୍ଞଥା, ଯସ୍ମା ଚ ‘ରାଜପୁତ୍ତୋ’ତି ଏତଂ ପୁତ୍ତସଦ୍ଦତ୍ଥସ୍ସେଓ୍ୱ ନାମଂ ହୋତି, ନ ରାଜସଦ୍ଦତ୍ଥସ୍ସ, ତସ୍ମା ଏକୋ ପଧାନଭୂତୋ ପୁତ୍ତସଦ୍ଦତ୍ଥୋ ଏଓ୍ୱ ତେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସଦ୍ଦାନଂ ଅତ୍ଥୋ ନାମ ହୋତି, ନ ରାଜସଦ୍ଦତ୍ଥୋତି, ଏକତ୍ଥାନଂ ଭାଓ୍ୱୋ ଏକତ୍ଥତା, ଏକତ୍ଥୀଭାଓ୍ୱୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସୋ ତିୱିଧୋ ସମାସୋ, ତଦ୍ଧିତୋ, ଧାତୁପଚ୍ଚୟନ୍ତୋ ଚାତି। ତିସ୍ସଂ ତିୱିଧାୟଂ ଏକତ୍ଥତାୟଂ ସବ୍ବାସଂ ୱୁତ୍ତତ୍ଥାନଂ ସ୍ୟାଦିୱିଭତ୍ତୀନଂ ଲୋପୋ ହୋତୀତି ଇମିନା ସୁସ୍ସ ଲୋପୋ। ବହୁଲାଧିକାରତ୍ତା ପନ ଅଲୁତ୍ତସମାସୋପି ଦିସ୍ସତି।

୩୩୪।ତଂ ନପୁଂସକଂ[କ। ୩୨୦; ରୂ। ୩୩୫; ନୀ। ୬୯୮; ଚଂ। ୨।୨।୧୫; ପା। ୨।୪।୧୮]।

ତଂ ଅସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନାମ ଏକତ୍ଥଂ ନପୁଂସକଂ ହୋତୀତି ଇମିନା ଅଧିତ୍ଥୀସଦ୍ଦସ୍ସ ନପୁଂସକଭାଓ୍ୱଂ କତ୍ୱା ତତୋ ସ୍ୟାଦ୍ୟୁପ୍ପତ୍ତି।

୩୩୫।ସ୍ୟାଦୀସୁ ରସ୍ସୋ[କ। ୩୪୨; ରୂ। ୩୩୭; ନୀ। ୭୩୪; ଚଂ। ୨।୨।୮୪; ପା। ୧।୨।୪୭]।

ନପୁଂସକସ୍ସ ଏକତ୍ଥସ୍ସ ରସ୍ସୋ ହୋତି ସ୍ୟାଦୀସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୂତି ଇମିନା ଈକାରସ୍ସ ରସ୍ସୋ।

୩୩୬।ପୁବ୍ବସ୍ମାମାଦିତୋ[କ। ୩୪୩; ରୂ। ୩୩୮; ନୀ। ୩୭୫; ଚଂ। ୨।୧।୪୦; ପା। ୧।୧।୪୧]।

ପୁବ୍ବଅମାଦି ନାମ ପୁବ୍ବପଦତ୍ଥପଧାନଭୂତୋ ଅସଙ୍ଖ୍ୟସମାସୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ତତୋ ପରାସଂ ସବ୍ବାସଂ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ଲୋପୋ ହୋତି, ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଚେତ୍ଥ ପଠମାୱିଭତ୍ତିପି ଗୟ୍ହତି। ଅଥ ୱା ଅମାଦି ୱୁଚ୍ଚତି ତପ୍ପୁରିସୋ, ତତୋ ପୁବ୍ବଂ ନାମ ଅସଙ୍ଖ୍ୟସମାସୋ, ଇତି ଅମାଦିତୋ ପୁବ୍ବଭୂତା ଅସଙ୍ଖ୍ୟେକତ୍ଥା ପରାସଂ ସବ୍ବାସଂ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ଲୋପୋ ହୋତୀତି ଇମିନା ଅଧିତ୍ଥିସଦ୍ଦତୋ ସବ୍ବୱିଭତ୍ତୀନଂ ଲୋପୋ।

ଅଧିତ୍ଥି ତିଟ୍ଠତି, ଇତ୍ଥୀସୁ ପଓ୍ୱତ୍ତା କଥା ତିଟ୍ଠତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଧିତ୍ଥି ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଇତ୍ଥୀସୁ ପଓ୍ୱତ୍ତା କଥାୟୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏସ ନୟୋ ସେସୱିଭତ୍ତୀସୁ ସେସୱଚନେସୁ ସେସଲିଙ୍ଗେସୁ ଚ। ଏଓ୍ୱଂ ସବ୍ବଲିଙ୍ଗେସୁ ସବ୍ବୱିଭତ୍ତୀସୁ ସବ୍ବୱଚନେସୁ ଚ ଏକେନେଓ୍ୱ ରୂପେନ ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ମା ଅୟଂ ସମାସୋ ରୂପୱିକାରରହିତତ୍ତା ‘ଅବ୍ୟୟୀଭାଓ୍ୱୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ୱିଭତ୍ୟତ୍ଥୋ ନାମ ‘‘ଅଧିତ୍ଥି, ବହିଗାମଂ, ଉପରିଗଙ୍ଗଂ’’ ମିଚ୍ଚାଦୀସୁ ସମ୍ପତ୍ୟାଦୀହି ୱିସେସତ୍ଥେହି ରହିତୋ କେଓ୍ୱଲୋ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ଅତ୍ଥୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ୱିଗ୍ଗହେ ପନ ‘‘କଥା, ପଓ୍ୱତ୍ତା’’ ଇଚ୍ଚାଦୀନି ସମାସସାମତ୍ଥିୟେନ ୱିଦିତାନି ଅତ୍ଥପଦାନି ନାମ, ଅଧିସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥପଦାନୀତିପି ୱଦନ୍ତି। ଏଓ୍ୱଂ ଅଧିକୁମାରି, ଅଧିୱଧୁ, ଅଧିଜମ୍ବୁଇଚ୍ଚାଦି।

ଅତ୍ତନି ପଓ୍ୱତ୍ତୋ ଧମ୍ମୋ, ପଓ୍ୱତ୍ତା ୱାଧମ୍ମାତି ଅତ୍ଥେ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ଲୋପେ କତେ ଅଧିଅତ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ ନପୁଂସକଭାଓ୍ୱଂ କତ୍ୱା ତତୋ ସ୍ୟାଦ୍ୟୁପ୍ପତ୍ତି, ‘ପୁବ୍ବସ୍ମାମାଦିତୋ’ତି ସ୍ୟାଦୀନଂ ଲୋପେ ସମ୍ପତ୍ତେ –

୩୩୭।ନାତୋମପଞ୍ଚମିୟା[କ। ୩୪୧; ରୂ। ୩୩୬; ନୀ। ୭୩୩; ଚଂ। ୨।୧।୪୧; ପା। ୨।୪।୮୩; ମୁ। ୪।୩।୩୭୪]।

ଅକାରନ୍ତମ୍ହା ଅସଙ୍ଖ୍ୟେକତ୍ଥା ପରଂ ସବ୍ବାସଂ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ଲୋପୋ ନ ହୋତି, ପଞ୍ଚମୀୱଜ୍ଜିତାନଂ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ଅଂ ହୋତି।

ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମୋ ଜାୟତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମା ଜାୟନ୍ତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମେ ପସ୍ସନ୍ତି।

ଅପଞ୍ଚମିୟାତି କିଂ? ଅଜ୍ଝତ୍ତା ଅପେତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତେହି ଅପେତି।

୩୩୮।ୱା ତତିୟାସତ୍ତମୀନଂ[କ। ୩୪୧; ରୂ। ୩୩୬; ନୀ। ୭୩୩; ଚଂ। ୨।୧।୪୨; ପା। ୨।୪।୮୪; ମୁ। ୪।୩।୩୭୫]।

ଅକାରନ୍ତମ୍ହା ଅସଙ୍ଖ୍ୟେକତ୍ଥା ପରଂ ତତିୟା, ସତ୍ତମୀନଂ ୱିକପ୍ପେନ ଅଂ ହୋତି।

ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମେନ ୱତ୍ତତି ଅଜ୍ଝତ୍ତେନ ୱା, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମେହି ୱତ୍ତତି ଅଜ୍ଝତ୍ତେହି ୱା, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମସ୍ସ ଦେତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମାନଂ ଦେତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତା ଧମ୍ମା

ଅପେତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତେହି ଧମ୍ମେହି ଅପେତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମସ୍ସ ସନ୍ତକଂ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମାନଂ ସନ୍ତକଂ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମେ ତିଟ୍ଠତି ଅଜ୍ଝତ୍ତେ ୱା, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମେସୁ ତିଟ୍ଠତି ଅଜ୍ଝତ୍ତେସୁ ୱା। ଏତ୍ଥ ଚ 'ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମୋ'ତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଭୂତୋ ଧମ୍ମୋ, 'ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମା'ତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଭୂତା ଧମ୍ମା ଇଚ୍ଚାଦିନା ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅତ୍ତାନଂ ଅଧିକିଚ୍ଚ ପୱତ୍ତୋ ପୱତ୍ତାତି ୱା ୱୁତ୍ତେପି ଅତ୍ତସ୍ସ ଆଧାରଭାୱୋ ସିଜ୍ଝତିଯେୱ। ଏୱଂ ଅଧିଚିତ୍ତଂ, ଅତ୍ତନି ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ପୱତ୍ତଂ ପୱତ୍ତାନି ୱା ପଚ୍ଚତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ''ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅଭିନିୱିସିତ୍ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱୁଟ୍ଠାତି, ବହିଦ୍ଧା ଅଭିନିୱିସିତ୍ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱୁଟ୍ଠାତୀ''ତି [ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୩୫୦; ସଂ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨। ୩୨] ପାଠୋ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ପଞ୍ଚମିଯା ଅଂଭାୱୱଜ୍ଜନଂ ଅପ୍ପକତ୍ତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ''ଅଜ୍ଝତ୍ତା ଧମ୍ମା, ବହିଦ୍ଧା ଧମ୍ମା''ତି [ଧ। ସ। ତିକମାତିକା ୨୦] ପାଠୋ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ପଠମାଦୀନମ୍ପି ୱିକପ୍ପୋ ଲବ୍ଭତୀତି।

ସମ୍ପତ୍ତିଅତ୍ଥେ –

ସମ୍ପନ୍ନଂ ବ୍ରହ୍ମଂ ସବ୍ରହ୍ମଂ, 'ବ୍ରହ୍ମ'ନ୍ତି ୱେଦୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ଏତ୍ଥ ଚ 'ଅକାଲେ ସକତ୍ଥସ୍ସା'ତି ସୁତ୍ତେନ ସହସଦ୍ଦସ୍ସ ସାଦେସୋ, ଭିକ୍ଖାନଂ ସମିଦ୍ଧି ସୁଭିକ୍ଖଂ, 'ସ୍ୟାଦୀସୁ ରସ୍ସୋ'ତି ସୁତ୍ତେନ କତନପୁଂସକସ୍ସ ରସ୍ସତ୍ତଂ।

ସମୀପେ –

ନଗରସ୍ସ ସମୀପଂ ଉପନଗରଂ, କୁମ୍ଭସ୍ସ ସମୀପଂ ଉପକୁମ୍ଭଂ, ମଣିକାଯ ସମୀପଂ ଉପମଣିକଂ, ୱଧୁଯା ସମୀପଂ ଉପୱଧୁ, ଗୁନ୍ନଂ ସମୀପଂ ଉପଗୁ, 'ଗୋସ୍ସୂ'ତି ସୁତ୍ତେନ ଓସ୍ସ ଉତ୍ତଂ।

ସାକଲ୍ଲେ –

ତିଣେନ ସହ ସକଲଂ ସତିଣଂ, ତିଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ସକଲଂ ୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝୋହରତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସହସଦ୍ଦସ୍ସ ସାଦେସୋ।

ଅଭାୱେ –

ମକ୍ଖିକାନଂ ଅଭାୱୋ ନିମ୍ମକ୍ଖିକଂ, ଦରଥାନଂ ଅଭାୱୋ ନିଦ୍ଦରଥଂ, ଭିକ୍ଖାନଂ ଅଭାୱୋ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖଂ, ଅଭାୱତ୍ଥୋପି ଦୁସଦ୍ଦୋ ଅତ୍ଥି। ଯଥା? ଦୁସ୍ସୀଲୋ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋତି। ଏତ୍ଥ ଚ 'ସମ୍ପନ୍ନଂ ବ୍ରହ୍ମ'ନ୍ତିଆଦିନା ସଦ୍ଦକ୍କମକରଣେସୁ ଅତ୍ଥୱଚନଂ ସଦ୍ଦତ୍ଥୱିଭାୱନମତ୍ତଂ। ସୁତ୍ତନ୍ତେସୁ ପନ ଇମେସଂ ପଦାନଂ ଯୁତ୍ତଂ ଅଭିଧେଯ୍ୟତ୍ଥଂ ଞତ୍ୱା ତଦନୁରୂପଂ ଅତ୍ଥୱଚନମ୍ପି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଯଥାସଦ୍ଦତ୍ଥେ –

ରୂପସ୍ସ ସଭାୱସ୍ସ ଯୋଗ୍ଗଂ ଅନୁରୂପଂ, ଅତ୍ତାନଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଟିଚ୍ଚ ପୱତ୍ତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ, ଅଦ୍ଧମାସଂ ଅଦ୍ଧମାସଂ ଅନୁଗତଂ ଅନ୍ୱଦ୍ଧମାସଂ, ଘରଂ ଘରଂ ଅନୁଗତଂ ଅନୁଘରଂ, ୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସଂ ଅନୁଗତଂ ଅନୁୱସ୍ସଂ, ଜେଟ୍ଠାନଂ ଅନୁପୁବ୍ବଂ ଅନୁଜେଟ୍ଠଂ, ସତ୍ତିଯା ଅନୁରୂପଂ ଯଥାସତ୍ତି, ବଲସ୍ସ ଅନୁରୂପଂ ଯଥାବଲଂ, କମସ୍ସ ଅନୁରୂପଂ ଯଥାକ୍କମଂ। ଏୱଂ ଯଥାସଙ୍ଖ୍ୟଂ, ଯଥାଲାଭଂ। ସୋତସ୍ସ ପଟିଲୋମଂ ପଟିସୋତଂ, ପଟିୱାତଂ, ପଟିସଦ୍ଦଂ।

ପଚ୍ଛାପଦତ୍ଥେ –

ରଥସ୍ସ ପଚ୍ଛା ଅନୁରଥଂ।

ଯୁଗଭୂତୋ ପଦତ୍ଥୋ ଯୁଗପଦତ୍ଥୋ, ସହଭାୱୀଅତ୍ଥଦ୍ୱଯସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ତତ୍ଥ ଅସନିଫଲେନ ସହ ପୱତ୍ତଂ ଚକ୍କଂ ସଚକ୍କଂ, ଗଦାୱୁଧେନ ଯୁଗଛଅପୱତ୍ତଂ ୱାସୁଦେୱସ୍ସ ଚକ୍କାୱୁଧନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି [ଯୁଗପଦତ୍ଥେ ସଚକ୍କଂ ନିଧେହି, (ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୱୁତ୍ତିଯଂ)। ଚକ୍କେନ ଯୁଗପତ ଧେହି ସଚକ୍କଂ, (ମୁଗ୍ଧବୋଧୱୁତ୍ତିଯଂ)। ହେ ବିସଣ୍ଣ! ଚକ୍କେନ ସହ ଯୁଗପଦେକକାଲେ ଗଦଂ ଧାରଯ। (ମୁଗ୍ଧବୋଧଟୀକାଯଂ ୨୨୬ ପିଟ୍ଠେ)], ସହସ୍ସ ସତ୍ତଂ।

୩୩୯।ଯଥା ନତୁଲ୍ୟେ[କୋ। ୩୧୯; ରୂ। ୩୩୦; ନୀ। ୬୯୬; ଚଂ। ୨।୨।୩; ପା। ୨।୧।୭]।

ତୁଲ୍ୟତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ପୱତ୍ତୋ ଯଥାସଦ୍ଦୋ ସ୍ୟାଦିନା ସହ ଏକତ୍ଥୋ ହୋତି [ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେ ଅଞ୍ଞଥାୱୁତ୍ତି ଦସ୍ସିତା]।

ଯଥାସତ୍ତି, ଯଥାବଲଂ, ଯଥାକ୍କମଂ, ଯେ ଯେ ୱୁଡ୍ଢା ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ, ୱୁଡ୍ଢାନଂ ପଟିପାଟି ୱା ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ।

ନତୁଲ୍ୟେତି କିଂ? ଯଥା ଦେୱଦତ୍ତୋ, ତଥା ଯଞ୍ଞଦତ୍ତୋ।

୩୪୦।ଯାୱାୱଧାରଣେ[କ। ୩୧୯; ରୂ। ୩୩୦; ନୀ। ୬୯୬; ଚଂ। ୨।୨।୪; ପା। ୨।୧।୮]।

ଅୱଧାରଣଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦନଂ, ଅୱଧାରଣେ ପୱତ୍ତୋ ଯାୱସଦ୍ଦୋ ସ୍ୟାଦିନା ସହ ଏକତ୍ଥୋ ଭୱତି।

ଯତ୍ତକଂ ଅତ୍ଥୋ ୱତ୍ତତୀତି ଯାୱଦତ୍ଥଂ, ଦାଗମୋ। ଯତ୍ତକଂ ଜୀୱୋ ୱତ୍ତତୀତି ଯାୱଜୀୱଂ, ଯତ୍ତକଂ ଆୟୁ ୱତ୍ତତୀତି ଯାୱତାୟୁକଂ, ତକାର, କକାରା ଆଗମା।

୩୪୧।ପରାପାବହିତିରୋପୁରେପଚ୍ଛା ୱା ପଞ୍ଚମ୍ୟା[କ। ୩୧୯; ରୂ। ୩୩୦; ନୀ। ୬୯୬; ଚଂ। ୨।୨।୭; ପା। ୨।୧।୧୨, ୧୩; 'ପଯ୍ୟପା...' (ବହୂସୁ)]।

ପରି, ଅପ, ଆଇଚ୍ଚାଦୟୋ ସଦ୍ଦା ପଞ୍ଚମ୍ୟନ୍ତେନ ସ୍ୟାଦିନା ସହ ଏକତ୍ଥା ଭୱନ୍ତି ୱା।

ପବ୍ବତତୋ ପରି ସମନ୍ତା ୱସ୍ସୀତି ଦେୱୋ ପରିପବ୍ବତଂ ପରିପବ୍ବତା ୱା, ପବ୍ବତଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ୱସ୍ସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପବ୍ବତତୋ ବହିଦ୍ଧା ଅପପବ୍ବତଂ ଅପପବ୍ବତା ୱା, ପାଟଲିପୁତ୍ତତୋ ବହିଦ୍ଧା ୱସ୍ସୀତି ଦେୱୋ ଆପାଟଲିପୁତ୍ତଂ ଆପାଟଲିପୁତ୍ତା ୱା, ଆକୁମାରେହି କଚ୍ଚାୟନସ୍ସ ଯସୋ ୱତ୍ତତୀତି ଆକୁମାରଂ ଆକୁମାରା ୱା, ଆଭୱଗ୍ଗା ଭଗୱତୋ ଯସୋ ୱତ୍ତତୀତି ଆଭୱଗ୍ଗଂ ଆଭୱଗ୍ଗା ୱା, ଆପାଣକୋଟିୟା ସରଣଗମନଂ ୱତ୍ତତୀତି ଆପାଣକୋଟିକଂ, କାଗମୋ। ଗାମତୋ ବହି ବହିଗାମଂ ବହିଗାମା ୱା, ଏୱଂ ବହିନଗରଂ, ବହିଲେଣଂ, ପବ୍ବତତୋ ତିରୋ ତିରୋପବ୍ବତଂ ତିରୋପବ୍ବତା ୱା, ଏୱଂ ତିରୋପାକାରଂ, ତିରୋକୁଟ୍ଟଂ। ଏତ୍ଥ ଚ 'ତିରୋ'ତି ପରଭାଗୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ଭତ୍ତସ୍ମା ପୁରେ ପୁରେଭତ୍ତଂ ପୁରେଭତ୍ତା ୱା, ଅରୁଣସ୍ମା ପୁରେ ପୁରାରୁଣଂ ପୁରାରୁଣା ୱା, ଭତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଛା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତା ୱା।

୩୪୨।ସମୀପାୟାମେସ୍ୱନୁ[କ। ୩୧୯; ରୂ। ୩୩୦; ନୀ। ୬୯୬; ଚଂ। ୨।୨।୯; ପା। ୨।୧।୧୫, ୧୬]।

ସମୀପେ ଆୟାମେ ଚ ପୱତ୍ତୋ ଅନୁସଦ୍ଦୋ ସ୍ୟାଦିନା ସହ ଏକତ୍ଥୋ ଭୱତି ୱା।

ୱନସ୍ସ ସମୀପଂ ଅନୁୱନଂ, ଅସନି ଅନୁୱନଂ ଗତା, ଗଙ୍ଗଂ ଅନୁୟାତା ଅନୁଗଙ୍ଗଂ, ବାରାଣସୀ।

୩୪୩।ଓରୋପରି ପଟି ପାରେ ମଜ୍ଝେ ହେଟ୍ଠୁଦ୍ଧାଧୋନ୍ତୋ ୱା ଛଟ୍ଠିୟା[କ। ୩୧୯; ରୂ। ୩୩୦; ନୀ। ୬୯୬; ଚଂ। ୨।୨।୧୧; ପା। ୨।୧।୧୮; 'ଓରେପରି...' (ବହୂସୁ)]।

ଓରାଦୟୋ ସଦ୍ଦା ଛଟ୍ଠୀଯନ୍ତେନ ସ୍ୟାଦିନା ସହ ଏକତ୍ଥା ଭୱନ୍ତି ୱା।

ଏତ୍ଥ ଚ ଓରେ, ପାରେ, ମଜ୍ଝେସଦ୍ଦେସୁ 'ତଦମିନାଦୀନୀ'ତି ସୁତ୍ତେନ ଏକାରୋ, ଗଙ୍ଗାୟ ଓରଂ ଓରେଗଙ୍ଗଂ, ସିଖରସ୍ସ ଉପରି ଉପରିସିଖରଂ। ଏୱଂ ଉପରିପାସାଦଂ, ଉପରିମଞ୍ଚଂ, ଉପରିପବ୍ବତଂ, ସୋତସ୍ସ ପଟିଲୋମଂ ପଟିସୋତଂ। ଏୱଂ ପଟିୱାତଂ, ଯମୁନାୟ ପାରଂ ପାରେଯମୁନଂ, ଗଙ୍ଗାୟ ମଜ୍ଝଂ ମଜ୍ଝେଗଙ୍ଗଂ, ପାସାଦସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ହେଟ୍ଠାପାସାଦଂ, ହେଟ୍ଠାମଞ୍ଚଂ, ଗଙ୍ଗାୟ ଉଦ୍ଧଂ ଉଦ୍ଧଂଗଙ୍ଗଂ, ଗଙ୍ଗାୟ ଅଧୋ ଅଧୋଗଙ୍ଗଂ, ପାସାଦସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଅନ୍ତୋପାସାଦଂ। ଏୱଂ ଅନ୍ତୋଗାମଂ, ଅନ୍ତୋନଗରଂ, ଅନ୍ତୋୱସ୍ସଂ।

ୱାତି କିଂ? ଗଙ୍ଗାଓରଂ, ମଜ୍ଝେସମୁଦ୍ଦସ୍ମିଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

୩୪୪।ତିଟ୍ଠଗ୍ୱାଦୀନି[କ। ୩୧୯; ରୂ। ୩୩୦; ନୀ। ୬୯୭; ଚଂ। ୨।୨।୧୦; ପା। ୨।୧।୧୭]।

ତିଟ୍ଠଗୁଇଚ୍ଚାଦୀନି ଅସଙ୍ଖ୍ୟେକତ୍ଥେ ସିଜ୍ଝନ୍ତି।

ତିଟ୍ଠନ୍ତି ଗାୱୋ ଯସ୍ମିଂ କାଲେ ତିଟ୍ଠଗୁ, ୱହନ୍ତି ଗାୱୋଯସ୍ମିଂ କାଲେ ୱହଗୁ, 'ଗୋସ୍ସୂ'ତି ସୁତ୍ତେନ ଓସ୍ସ ଉତ୍ତଂ। ଆଯତିଂ ଯୱୋ ଯସ୍ମିଂ କାଲେତି ଆଯତିଯୱୋ, ଖଲେ ଯୱୋ ଯସ୍ମିଂ କାଲେତି ଖଲେଯୱଂ। ପୁବ୍ବପଦେ ୱିଭତ୍ତିଅଲୋପୋ। ଲୁନା ଯୱା ଯସ୍ମିଂ କାଲେତି ଲୁନଯୱଂ, ଏତ୍ଥ 'ଲୁନା'ତି ଲାୱିତା, ଲୁଯମାନା ଯୱା ଯସ୍ମିନ୍ତି ଲୁଯମାନଯୱଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତଥା ପାତୋ ନହାନଂ ଯସ୍ମିଂ କାଲେତି ପାତନହାନଂ। ଏୱଂ ସାଯନହାନଂ, ପାତୋ କମ୍ମକରଣକାଲୋ ଯସ୍ମିନ୍ତି ପାତକାଲଂ। ଏୱଂ ସାଯକାଲଂ, ପାତୋ ୱସ୍ସତି ମେଘୋ ଯସ୍ମିନ୍ତି ପାତମେଘଂ। ଏୱଂ ସାଯମେଘଂ, ପାତୋ ଗନ୍ତବ୍ବୋ ମଗ୍ଗୋ ଯସ୍ମିନ୍ତି ପାତମଗ୍ଗଂ। ଏୱଂ ସାଯମଗ୍ଗଂ ଇଚ୍ଚାଦି। ମହାୱୁତ୍ତିନା ପାତୋସଦ୍ଦସ୍ସ ପାତତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ 'ତିଟ୍ଠଗୁ' ଇଚ୍ଚାଦୀନି ୱିଗ୍ଗହତ୍ଥୱସେନ ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥେ ସିଦ୍ଧାନି ୱିଯ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ଅଞ୍ଞପଦସ୍ସ ପନ ଲିଙ୍ଗାଦୀନଂ ୱସେନ ତେସଂ ରୂପୱିକାରୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଅବ୍ଯଯରୂପତ୍ତା ଇଧ ଗହିତାନି, ସବ୍ବଞ୍ଚେତଂ ଅସଙ୍ଖ୍ୟସମାସପଦଂ ନାମ ନପୁଂସକଂ ଏୱ ହୋତି, ରସ୍ସନ୍ତମେୱ ହୋତି। ସବ୍ବୱିଭତ୍ତୀନଞ୍ଚ ଅକାରନ୍ତମ୍ହା ବହୁଲଂ ଅଂ ହୋତି, ଇକାରୁକାରନ୍ତେହି ଲୋପୋ ହୋତି।

ଅବ୍ଯଯୀଭାୱସମାସୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ତପ୍ପୁରିସସମାସ

ଦୁତିଯାତପ୍ପୁରିସ

ଅଥ ଅମାଦିସମାସୋ ୱୁଚ୍ଚତେ, ସୋ ତପ୍ପୁରିସୋତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ସ ପୁରିସୋ ତପ୍ପୁରିସୋ, ତପ୍ପୁରିସସଦ୍ଦେନ ସଦିସତ୍ତା ଅଯଂ ସମାସୋ ତପ୍ପୁରିସୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଥା ହି ତପ୍ପୁରିସସଦ୍ଦୋ ୱିସେସନପଦତ୍ଥଂ ଜହିତ୍ୱା ୱିସେସ୍ସପଦତ୍ଥେ ତିଟ୍ଠତି, ଏୱଂ ଅଯଂ ସମାସୋପୀତି।

୩୪୫।ଅମାଦି[କ। ୩୨୭; ରୂ। ୩୫୧; ନୀ। ୭୦୪; ଚଂ। ୨।୨।୧୬]।

ଅମାଦିୱିଭତ୍ତିଯୁତ୍ତଂ ସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତପଦଂ ପଠମନ୍ତେନ ସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତପଦେନ ସହ ଏକତ୍ଥଂ ଭୱତି, ଅଯଞ୍ଚ ସମାସୋ ଅନ୍ୱତ୍ଥୱସେନ ''ଅମାଦିସମାସୋ''ତି ଚ ''ତପ୍ପୁରିସସମାସୋ''ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି। ଇମିନା ଅମାଦିସହିତସ୍ସ ୱାକ୍ୟସ୍ସ ଅମାଦେକତ୍ଥସଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତତ୍ଥାନଂ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ଲୋପୋ, ତତୋ ଏକତ୍ଥପଦନ୍ତେ ସ୍ୟାଦ୍ୟୁପ୍ପତ୍ତି ହୋତି।

ସୋ ପନ ସମାସୋ ଦୁତିଯାତପ୍ପୁରିସୋ, ତତିଯାତପ୍ପୁରିସୋ, ଚତୁତ୍ଥୀତପ୍ପୁରିସୋ, ପଞ୍ଚମୀତପ୍ପୁରିସୋ, ଛଟ୍ଠୀତପ୍ପୁରିସୋ, ସତ୍ତମୀତପ୍ପୁରିସୋତି ଛବ୍ବିଧୋ। ଏକମେକସ୍ମିଞ୍ଚେତ୍ଥ ''ନିଚ୍ଚସମାସୋ, ଅନିଚ୍ଚସମାସୋ''ତି ଚ ''ଲୁତ୍ତସମାସୋ, ଅଲୁତ୍ତସମାସୋ''ତି ଚ ଦୁୱିଧୋ।

ତତ୍ଥ ଦୁତିଯାତପ୍ପୁରିସୋ କତ୍ତୁୱାଚକେସୁ ଗତ, ନିସ୍ସିତ,-ଅତୀତ, ଅତିକ୍କନ୍ତ, ପତ୍ତ, ଆପନ୍ନେଚ୍ଚାଦୀସୁ ପରେସୁ ହୋତି।

ଗାମଂ ଗତୋତି ଗାମଗତୋ ଗାମଂ ଗତୋ ୱା। ଏୱଂ ଅରଞ୍ଞଗତୋ, ଭୂମିଗତୋ, ରାଜାନଂ ନିସ୍ସିତୋତି ରାଜନିସ୍ସିତୋ। ଏୱଂ ଅତ୍ଥନିସ୍ସିତୋ, ଧମ୍ମନିସ୍ସିତୋ। ଭୱଂ ଅତୀତୋ ଭୱାତୀତୋ। ଏୱଂ ଭଯାତୀତୋ, କାଲାତୀତୋ, ଖଣାତୀତୋ, ପମାଣଂ ଅତିକ୍କନ୍ତୋତି ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତୋ, ସୁଖଂ ପତ୍ତୋତି ସୁଖପ୍ପତ୍ତୋ। ଏୱଂ ଦୁକ୍ଖପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋତଂ ଆପନ୍ନୋତି ସୋତାପନ୍ନୋ। ଏୱଂ ନିରୋଧସମାପନ୍ନୋ, ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନୋତି ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନୋ, ରୁକ୍ଖଂ ଆରୂଳ୍ହୋତି ରୁକ୍ଖାରୂଳ୍ହୋ, ରଥାରୂଳ୍ହୋ, ଓଘଂ ତିଣ୍ଣୋତି ଓଘତିଣ୍ଣୋ ଓଘଂ ତିଣ୍ଣୋ ୱା ଇଚ୍ଚାଦି।

କମ୍ମୁପପଦୱିହିତେହି କିତନ୍ତପଦେହି ପନ ନିଚ୍ଚସମାସୋଯେୱ, କୁମ୍ଭଂ କରୋତୀତି କୁମ୍ଭକାରୋ, ରଥକାରୋ, ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ପତ୍ତଗ୍ଗାହୋ, ଅତ୍ଥଂ କାମେତୀତି ଅତ୍ଥକାମୋ, ଧମ୍ମକାମୋ, ୱିନଯଂ ଧାରେତୀତି ୱିନଯଧରୋ, ଧମ୍ମଧରୋ, ବ୍ରହ୍ମଂ ଚରତି ସୀଲେନାତି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ, ଭୱପାରଂ ଗଚ୍ଛତି ସୀଲେନାତି ଭୱପାରଗୂ, ସବ୍ବଂ ଜାନାତୀତି ସବ୍ବଞ୍ଞୂ, ଅତ୍ଥଞ୍ଞୂ, ଧମ୍ମଞ୍ଞୂଇଚ୍ଚାଦି।

ବହୁଲାଧିକାରତ୍ତା ତ, ତୱନ୍ତୁ, ତାୱୀ, ଅନ୍ତ, ମାନ, ତୁନ, ତ୍ୱାନ, ତ୍ୱା, ତୁଂ, ତୱେପଚ୍ଚଯନ୍ତେସୁ ପରେସୁ ସମାସୋ ନ ହୋତି, ୱସ୍ସଂ ୱୁଟ୍ଠୋ, ଓଦନଂ ଭୁତ୍ତୋ, ଓଦନଂ ଭୁତ୍ତୱା, ଓଦନଂ ଭୁତ୍ତାୱୀ, ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ, ଧମ୍ମଂ ସୁଣମାନୋ ଧମ୍ମଂ ସୋତୁନ, ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱାନ, ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା, ଧମ୍ମଂ ସୋତୁଂ, ଧମ୍ମଂ ସୋତୱେ।

ଇତି ଦୁତିଯାତପ୍ପୁରିସୋ।

ତତିୟାତପ୍ପୁରିସ

ତତିୟାତପ୍ପୁରିସୋ କମ୍ମୱାଚକେସୁ କିତନ୍ତେସୁ ଚ ସମ୍ପନ୍ନ, ସହଗତାଦୀସୁ ଚ ପୁଦ୍ଧ, ସଦିସ, ସମ, ଊନତ୍ଥ, କଲହ, ନିପୁଣ,-ମିସ୍ସକ, ସଖିଲାଦୀସୁ ଚ ପରେସୁ ହୋତି।

ବୁଦ୍ଧେନ ଭାସିତୋ ବୁଦ୍ଧଭାସିତୋ। ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧଦେସିତୋ, ବୁଦ୍ଧପଞ୍ଞତ୍ତୋ, ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତୋ, ସତ୍ଥାରା ୱଣ୍ଣିତୋ ସତ୍ଥୁୱଣ୍ଣିତୋ, ୱିଞ୍ଞୂହି ଗରହିତୋ ୱିଞ୍ଞୁଗରହିତୋ, ୱିଞ୍ଞୁପସତ୍ଥୋ, ଇସ୍ସରେନ କତଂ ଇସ୍ସରକତଂ, ଅତ୍ତନା କତଂ ସୟଂକତଂ, ପରେହି କତଂ ପରଂକତଂ, ବିନ୍ଦାଗମୋ। ସୁକେହି ଆହଟଂ ସୁକାହଟଂ, ରଞ୍ଞା ହତୋ ରାଜହତୋ, ରୋଗେନ ପୀଠଇତୋ ରୋଗପୀଠଇତୋ, ଅଗ୍ଗିନା ଦଡ୍ଢୋ ଅଗ୍ଗିଦଡ୍ଢୋ, ସପ୍ପେନ ଦଟ୍ଠୋ ସପ୍ପଦଟ୍ଠୋ, ସଲ୍ଲେନ ୱିଦ୍ଧୋ ସଲ୍ଲୱିଦ୍ଧୋ, ଇଚ୍ଛାୟ ଅପକତୋ ଅଭିଭୂତୋ ଇଚ୍ଛାପକତୋ।

ସୀଲେନ ସମ୍ପନ୍ନୋ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ। ଏୱଂ ସୁଖସହଗତଂ, ଞାଣସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ, ମିତ୍ତସଂସଗ୍ଗୋ, ପିୟସମ୍ପୟୋଗୋ, ପିୟୱିପ୍ପୟୋଗୋ, ଜାତିୟା ଅନ୍ଧୋ ଜଚ୍ଚନ୍ଧୋ, ଗୁଣହୀନୋ, ଗୁଣୱୁଡ୍ଢୋ, ଚତୁୱଗ୍ଗେନ ସଙ୍ଘେନ କରଣୀୟଂ କମ୍ମଂ ଚତୁୱଗ୍ଗକରଣୀୟଂ। ଏୱଂ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗକରଣୀୟଂ, କାକେହି ପେୟ୍ୟା କାକପେୟ୍ୟା, ନଦୀ।

ଏକକ୍ଖରେସୁ ପରପଦେସୁ ନିଚ୍ଚସମାସୋ, ଉରେନ ଗଚ୍ଛତୀତି ଉରଗୋ, ପାଦେନ ପିୱତୀତି ପାଦପୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

କ୍ୱଚି ମଜ୍ଝେପଦଲୋପୋ, ଗୁଳସ୍ସେନ ସଂସଟ୍ଠୋ ଓଦନୋ ଗୁଳଓଦନୋ। ଏୱଂ ଖୀରୋଦନୋ, ଅସ୍ସେନ ଯୁତ୍ତୋ ରଥୋ ଅସ୍ସରଥୋ। ଏୱଂ ଆଜଞ୍ଞରଥୋ, ମଗ୍ଗେନ ସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ମଗ୍ଗଚିତ୍ତଂ , ଜମ୍ବୁୟା ପଞ୍ଞାତୋ ଦୀପୋ ଜମ୍ବୁଦୀପୋ, ଏକେନ ଅଧିକା ଦସ ଏକାଦସ ଇଚ୍ଚାଦି।

ପୁବ୍ବାଦୀସୁ – ମାସେନ ପୁବ୍ବୋ ମାସପୁବ୍ବୋ, ମାତରା ସଦିସୋ ମାତୁସଦିସୋ। ଏୱଂ ମାତୁସମୋ, ପିତୁସମୋ, ଏକେନ ଊନା ୱୀସତି ଏକୂନୱୀସତି, ସୀଲେନ ୱିକଲୋ ସୀଲୱିକଲୋ, ଅସିନା କଲହୋ ଅସିକଲହୋ, ୱାଚାୟ ନିପୁଣୋ ୱାଚାନିପୁଣୋ। ଏୱଂ ଯାୱକାଲିକସମ୍ମିସ୍ସଂ, ୱାଚାସଖିଲୋ, ସତ୍ଥାରା ସଦିସୋ ସତ୍ଥୁକପ୍ପୋ, ପୁଞ୍ଞେନ ଅତ୍ଥୋ ପୁଞ୍ଞତ୍ଥୋ, ପୁଞ୍ଞେନ ଅତ୍ଥିକୋ ପୁଞ୍ଞତ୍ଥିକୋ। ଏୱଂ ସେୟ୍ୟତ୍ଥିକୋ, ମହଗ୍ଘତ୍ଥିକୋ, ଗୁଣେନ ଅଧିକୋ ଗୁଣାଧିକୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ବହୁଲାଧିକାରା କ୍ୱଚି ସମାସୋ ନ ହୋତି, ଫରସୁନା ଛିନ୍ନଂ, କାକେହି ପାତବ୍ବା, ଦସ୍ସନେନ ପହାତବ୍ବା ଧମ୍ମା, ଭାୱନାୟ ପହାତବ୍ବା ଧମ୍ମା ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ତତିୟାତପ୍ପୁରିସୋ।

ଚତୁତ୍ଥୀତପ୍ପୁରିସ

ଚତୁତ୍ଥୀତପ୍ପୁରିସୋ ତଦତ୍ଥେ ୱା ଅତ୍ଥ, ହିତ, ଦେୟ୍ୟାଦୀସୁ ୱା ପରେସୁ ହୋତି।

କଥିନସ୍ସ ଦୁସ୍ସଂ କଥିନଦୁସ୍ସଂ, କଥିନତ୍ଥାୟ ଆଭଟଂ ଦୁସ୍ସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ କଥିନଚୀୱରଂ, କଥିନାୟ ଦୁସ୍ସଂ, କଥିନାୟ ଚୀୱରନ୍ତିପି ଯୁଜ୍ଜତି, କଥିନତ୍ଥାରାୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଚୀୱରାୟ ଦୁସ୍ସଂ ଚୀୱରଦୁସ୍ସଂ। ଏୱଂ ଚୀୱରମୂଳଂ [ଚୀୱରମୂଲ୍ଲଂ (ରୂ। ନୀ।)], ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆଭଟଂ ଭତ୍ତଂ ସଙ୍ଘଭତ୍ତଂ, ସଙ୍ଘତ୍ଥାୟ ୱା ପଟିୟତ୍ତଂ ଭତ୍ତଂ ସଙ୍ଘଭତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଆଗନ୍ତୁକଭତ୍ତଂ, ଗମିକଭତ୍ତଂ, ଗିଲାନଭତ୍ତଂ।

ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ସଙ୍ଘତ୍ଥୋ, ଲୋକସ୍ସ ହିତୋ ଲୋକହିତୋ, ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦେୟ୍ୟଂ ବୁଦ୍ଧଦେୟ୍ୟଂ, ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପଣାମୋ ବୁଦ୍ଧପ୍ପଣାମୋ। ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧଥୋମନା, ବୁଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାନଂ, ସୁତ୍ତସ୍ସ ଅନୁଲୋମଂ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ। ଏୱଂ ସୁତ୍ତାନୁରୂପଂ, ସୁତ୍ତାନୁକୂଲଂ, ସୁତ୍ତାନୁଗୁଣଂ, ଠାନସ୍ସ ଅରହଂ ଠାନାରହଂ, ରଞ୍ଞୋ ଅରହଂ ରାଜାରହଂ। ଏୱଂ ରାଜଗ୍ଘଂ, ରାଜଦେୟ୍ୟଂ, କତ୍ତୁଂ କାମେତୀତି କତ୍ତୁକାମୋ। ଏୱଂ ଗନ୍ତୁକାମୋ, କଥେତୁକାମୋ, ଦଟ୍ଠୁକାମୋ, ସୋତୁକାମୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ତୁମନ୍ତସ୍ସ ଅସଙ୍ଖ୍ୟତ୍ତା 'ଅସଙ୍ଖ୍ୟେହି ସବ୍ବାସ'ନ୍ତି ତତୋ ନିଚ୍ଚଂ ଚତୁତ୍ଥୀଲୋପୋ ହୋତି, ସମାସେ କତେ ନିଚ୍ଚଂ ନିଗ୍ଗହୀତଲୋପୋ ଚ। ''ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାତବ୍ବଂ, ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାତୁଂ'' ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ସମାସୋ ନ ହୋତି।

ଇତି ଚତୁତ୍ଥୀତପ୍ପୁରିସୋ।

ପଞ୍ଚମୀତପ୍ପୁରିସ

ପଞ୍ଚମୀତପ୍ପୁରିସୋ ଅପଗମନ, ଭଯ, ୱିରତି, ମୋଚନାଦିଅତ୍ଥେସୁ ପରେସୁ ହୋତି।

ମେଥୁନା ଅପେତୋତି ମେଥୁନାପେତୋ, ପଲାସତୋ ଅପଗତୋତି ପଲାସାପଗତୋ, ନଗରମ୍ହା ନିଗ୍ଗତୋତି ନଗରନିଗ୍ଗତୋ, ପିଣ୍ଡପାତତୋ ପଟିକ୍କନ୍ତୋତି ପିଣ୍ଡପାତପ୍ପଟିକ୍କନ୍ତୋ। ଏୱଂ ଗାମନିକ୍ଖନ୍ତୋ, ରୁକ୍ଖପତିତୋ, ସାସନମ୍ହା ଚୁତୋତି ସାସନଚୁତୋ, ଆପତ୍ତିଯା ୱୁଟ୍ଠାନଂ ଆପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନଂ, ଉଦକତୋ ଉଗ୍ଗତୋ ଉଦକୁଗ୍ଗତୋ, ଭୱତୋ ନିସ୍ସଟୋ ଭୱନିସ୍ସଟୋ, ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହତୋ ନିସ୍ସଟନ୍ତି ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହନିସ୍ସଟଂ, ଚୋରମ୍ହା ଭୀତୋତି ଚୋରଭୀତୋ, ପାପତୋ ଭାଯତି ସୀଲେନାତି ପାପଭୀରୁକୋ, ପାପତୋ ଜିଗୁଚ୍ଛତି ସୀଲେନାତି ପାପଜିଗୁଚ୍ଛୀ, ୱଟ୍ଟତୋ ନିବ୍ବିନ୍ଦତୀତି ୱଟ୍ଟନିବ୍ବିନ୍ନୋ, କାଯଦୁଚ୍ଚରିତତୋ ୱିରତି କାଯଦୁଚ୍ଚରିତୱିରତି। ଏୱଂ ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତୱିରତି, ବନ୍ଧନା ମୁତ୍ତୋ ବନ୍ଧନମୁତ୍ତୋ। ଏୱଂ ବନ୍ଧନମୋକ୍ଖୋ, କମ୍ମତୋ ସମୁଟ୍ଠିତଂ କମ୍ମସମୁଟ୍ଠିତଂ । ଏୱଂ କମ୍ମଜାତଂ, କମ୍ମସମ୍ଭୂତଂ, କମ୍ମନିବ୍ବତ୍ତଂ, ଲୋକତୋ ଅଗ୍ଗୋ ଲୋକଗ୍ଗୋ। ଏୱଂ ଲୋକଜେଟ୍ଠୋ, ଲୋକୁତ୍ତମୋ, ସବ୍ବେହି ଜେଟ୍ଠୋ ସବ୍ବଜେଟ୍ଠୋ, ସବ୍ବେହି କନିଟ୍ଠୋ ସବ୍ବକନିଟ୍ଠୋ। ଏୱଂ ସବ୍ବହୀନୋ, ସବ୍ବପଚ୍ଛିମୋ, ଉକ୍କଟ୍ଠତୋ ଉକ୍କଟ୍ଠୋତି ଉକ୍କଟ୍ଠୁକ୍କଟ୍ଠୋ, ଓମକତୋ ଓମକୋତି ଓମକୋମକୋ।

କ୍ୱଚି ନିଚ୍ଚସମାସୋ ହୋତି, ମାତିତୋ ଜାତୋ ମାତୁଜୋ। ଏୱଂ ପିତୁଜୋ, କମ୍ମଜଂ, ଚିତ୍ତଜଂ, ଉତୁଜଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ପଞ୍ଚମୀତପ୍ପୁରିସୋ।

ଛଟ୍ଠୀତପ୍ପୁରିସ

ରଞ୍ଞୋ ପୁତ୍ତୋ ରାଜପୁତ୍ତୋ। ଏୱଂ ରାଜପୁରିସୋ, ବୁଦ୍ଧସାୱକୋ, ସମୁଦ୍ଦଘୋସୋ, ଧଞ୍ଞାନଂ ରାସି ଧଞ୍ଞରାସି, ମତ୍ତିକାଯ ପତ୍ତୋତି ମତ୍ତିକାପତ୍ତୋ, ୱିକାରସମ୍ବନ୍ଧେ ଛଟ୍ଠୀ, ମତ୍ତିକାମଯପତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ସୁୱଣ୍ଣକଟାହଂ, ସୁୱଣ୍ଣଭାଜନଂ, ପାନୀଯସ୍ସ ଥାଲକଂ ପାନୀଯଥାଲକଂ।

ସମାସମଜ୍ଝେ ଇ, ଉନଂ ବହୁଲଂ ରସ୍ସତ୍ତଂ, ଦଣ୍ଡିନୋ କୁଲଂ ଦଣ୍ଡିକୁଲଂ, ହତ୍ଥିପଦଂ, ଇତ୍ଥିରୂପଂ, ନଦିକୂଲଂ, ନଦିତୀରଂ, ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ସଙ୍ଘୋ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘୋ, ଜମ୍ବୁଯା ସାଖା ଜମ୍ବୁସାଖା ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅନ୍ତ, ମାନ, ନିଦ୍ଧାରଣିଯ, ପୂରଣ, ଭାୱ, ସୁହିତତ୍ଥେହି ସମାସୋ ନ ହୋତି, ମମଂ ଅନୁକୁବ୍ବନ୍ତୋ, ମମଂ ଅନୁକୁରୁମାନୋ, ଗୁନ୍ନଂ କଣ୍ହା ସମ୍ପନ୍ନଖୀରତମା। ୱିଭତ୍ତାୱଧିଛଟ୍ଠିଯା ପନ ହୋତିଯେୱ, ନରାନଂ ଉତ୍ତମୋ ନରୁତ୍ତମୋ, ନରସେଟ୍ଠୋ, ନରୱରୋ, ଗଣାନଂ ଉତ୍ତମୋ ଗଣୁତ୍ତମୋ, ଦ୍ୱିପଦାନଂ ଉତ୍ତମୋ ଦ୍ୱିପଦୁତ୍ତମୋ ଇଚ୍ଚାଦି। ସିସ୍ସାନଂ ପଞ୍ଚମୋ ସିସ୍ସୋ, କପ୍ପସ୍ସ ତତିଯୋ ଭାଗୋ, ପକ୍ଖସ୍ସ ଅଟ୍ଠମୀ, ପଟସ୍ସ ସୁକ୍କତା, ରୂପସ୍ସ ଲହୁତା, ରୂପସ୍ସ ମୁଦୁତା, ରୂପସ୍ସ କମ୍ମଞ୍ଞତା। କ୍ୱଚି ହୋତି, କାଯଲହୁତା, ଚିତ୍ତଲହୁତା, ବୁଦ୍ଧସୁବୁଦ୍ଧତା। ଧମ୍ମସୁଧମ୍ମତା, ଫଲାନଂ ସୁହିତୋ, ଫଲାନଂ ତିତ୍ତୋ, ଫଲାନଂ ଅସିତୋ, କରଣତ୍ଥେ ଛଟ୍ଠୀ।

''ଭଟୋ ରଞ୍ଞୋ ପୁତ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସା''ତି ଏତ୍ଥ 'ରାଜପୁତ୍ତୋ'ତି ନ ହୋତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାନପେକ୍ଖତ୍ତା। ''ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ କଣ୍ହା ଦନ୍ତା''ତି ଏତ୍ଥ 'ଦେୱଦତ୍ତକଣ୍ହଦନ୍ତା'ତି ନ ହୋତି ଅଞ୍ଞସାପେକ୍ଖତ୍ତା [ନୀ। ୬୯୦]। ଅଞ୍ଞସାପେକ୍ଖତ୍ତେପି ନିଚ୍ଚଂ ସମ୍ବନ୍ଧୀପେକ୍ଖସଦ୍ଦାନଂ ସମାସୋ ହୋତି ୱାକ୍ୟେ ୱିଯ ସମାସେପି ସମ୍ବନ୍ଧସ୍ସ ୱିଦିତତ୍ତା। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ ''ସତିପି ସାପେକ୍ଖତ୍ତେ ଗମକତ୍ତା ସମାସୋ ହୋତୀ''ତି [କ। ୩୨୮; ରୂ। ୩୫୨; ନୀ। ୬୯୧], ଦେୱଦତ୍ତଗୁରୁକୁଲଂ, ରାଜଦାସୀପୁତ୍ତୋ, ଦେୱଦାସୀପୁତ୍ତୋ ଇଚ୍ଚାଦି। ତତ୍ଥ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଗୁରୁ ଦେୱଦତ୍ତଗୁରୁ, ତସ୍ସ କୁଲଂ ଦେୱଦତ୍ତଗୁରୁକୁଲନ୍ତି ୱିଗ୍ଗହୋ। ଗୁରୁନୋ କୁଲଂ ଗୁରୁକୁଲଂ, ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଗୁରୁକୁଲଂ ଦେୱଦତ୍ତଗୁରୁକୁଲନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି। ''ରଞ୍ଞୋ ମାଗଧସ୍ସ ବିମ୍ବିସାରସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ''ତି ଏତ୍ଥପି ଅଞ୍ଞସାପେକ୍ଖତ୍ତା 'ବିମ୍ବିସାରପୁତ୍ତୋ'ତି ନ ହୋତି, ରଞ୍ଞୋ ଗୋ ଚ ଅସ୍ସୋ ଚ ପୁରିସୋ ଚାତି ଅତ୍ଥେ 'ରାଜଗୱସ୍ସପୁରିସା'ତି ହୋତି ଦ୍ୱନ୍ଦତୋ ପୁବ୍ବପଦସ୍ସ ଦ୍ୱନ୍ଦପଦେହିପି ପଚ୍ଚେକଂ ସମ୍ବନ୍ଧସ୍ସ ୱିଦିତତ୍ତା। ତଥା ଦ୍ୱନ୍ଦତୋ ପରପଦସ୍ସପି, ନରାନଞ୍ଚ ଦେୱାନଞ୍ଚ ସାରଥି ନରଦେୱସାରଥି।

ଇତି ଛଟ୍ଠୀତପ୍ପୁରିସୋ।

ସତ୍ତମୀତପ୍ପୁରିସ

ସତ୍ତମୀତପ୍ପୁରିସେ ରୂପେ ସଞ୍ଞା ରୂପସଞ୍ଞା। ଏତ୍ଥ ଚ କାରକାନଂ କ୍ରିଯାସାଧନଲକ୍ଖଣତ୍ତା କ୍ରିଯାପଦେହେୱ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ଅକ୍ରିଯୱାଚକେନ ପରପଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମାସେ ଜାତେ ମଜ୍ଝେ ଅନୁରୂପଂ କ୍ରିଯାପଦଂ ୱିଞ୍ଞାଯତି, ଯଥା 'ଅସ୍ସେନ ଯୁତ୍ତୋ ରଥୋ ଅସ୍ସରଥୋ' ଇତି 'ରୂପେ ସଞ୍ଞା'ତି ରୂପେ ଉପ୍ପନ୍ନା ସଞ୍ଞାତି ଅତ୍ଥୋ। ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଧମ୍ମେ ରତୋ ଧମ୍ମରତୋ। ଏୱଂ ଧମ୍ମରୁଚି, ଧମ୍ମଗାରୱୋ, ଦାନେ ଅଜ୍ଝାସଯୋ ଦାନଜ୍ଝାସଯୋ। ଏୱଂ ଦାନାଧିମୁତ୍ତି, ୱଟ୍ଟେ ଭଯଂ ୱଟ୍ଟଭଯଂ, ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଂ, ଗାମେ ସୂକରୋ ଗାମସୂକରୋ, ୱନମହିଂସୋ, ସମୁଦ୍ଦମଚ୍ଛୋ, ଇତ୍ଥୀସୁ ଧୁତ୍ତୋ ଇତ୍ଥିଧୁତ୍ତୋ, ଇତ୍ଥିସୋଣ୍ଡୋ।

ଉପପଦକିତନ୍ତେସୁ ନିଚ୍ଚସମାସୋ [ନୀ। ୬୮୨], ୱନେ ଚରତୀତି ୱନଚରୋ, କାମାୱଚରୋ, କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ସଯତୀତି କୁଚ୍ଛିସ୍ସଯୋ, ଗବ୍ଭେ ସେତୀତି ଗବ୍ଭସେଯ୍ଯୋ, ଥଲେ ତିଟ୍ଠତୀତି ଥଲଟ୍ଠୋ, ଜଲଟ୍ଠୋ, ପବ୍ବତଟ୍ଠୋ, ପଙ୍କେ ଜାତଂ ପଙ୍କଜଂ। ଏୱଂ ଅତ୍ରଜୋ, ଖେତ୍ତଜୋ ଇଚ୍ଚାଦି। ଇଧ ନ ହୋତି [ନୀ। ୬୮୧], ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁତା, ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ, ଆସନେ ନିସିନ୍ନୋ, ଆସନେ ନିସୀଦିତବ୍ବଂ।

ଇତି ସତ୍ତମୀତପ୍ପୁରିସୋ।

ଲୁତ୍ତତପ୍ପୁରିସ

ତପ୍ପୁରିସପଦାନଂ ମଜ୍ଝେ ୱୁତ୍ତିସୁତ୍ତେନ କ୍ୱଚି ୱିପଲ୍ଲାସୋ।

ଉପରିଗଙ୍ଗା, ହେଟ୍ଠାନଦୀ, ଅନ୍ତୋୱିହାରୋ, ଅନ୍ତୋସମାପତ୍ତି, ହଂସାନଂ ରାଜା ରାଜହଂସୋ ହଂସରାଜା ୱା, ମାସସ୍ସ ଅଦ୍ଧଂ ଅଦ୍ଧମାସଂ, କହାପଣସ୍ସ ଅଦ୍ଧଂ ଅଦ୍ଧକହାପଣଂ, ଅଦ୍ଧମାସଂ, ରତ୍ତିଯା ଅଦ୍ଧଂ ଅଦ୍ଧରତ୍ତଂ। ଏୱଂ ପୁବ୍ବରତ୍ତଂ, ପରରତ୍ତଂ, ଇସ୍ସ ଅତ୍ତଂ। କାଯସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗୋ ପୁବ୍ବକାଯୋ, ପରକାଯୋ, ଅହସ୍ସ ପୁବ୍ବୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହୋ, ମଜ୍ଝଣ୍ହୋ, ସାଯନ୍ହୋ, ପୁବ୍ବେଦିଟ୍ଠୋ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ, ତଥାଗତଂ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ ଥେରୋ, ତଥାଗତୋ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ ଥେରେନ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ଲୁତ୍ତତପ୍ପୁରିସୋ।

ଅଲୁତ୍ତତପ୍ପୁରିସ

ଇଦାନି ଅଲୁତ୍ତତପ୍ପୁରିସୋ ୱୁଚ୍ଚତେ।

ଦୀପଙ୍କରୋ, ପଭଙ୍କରୋ, ଅମତନ୍ଦଦୋ, ପୁରିନ୍ଦଦୋ, ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ, ଅତ୍ତନ୍ତପୋ, ପରନ୍ତପୋ, ରଣଞ୍ଜହୋ, ଜୁତିନ୍ଧରୋ, ୱିଜନ୍ଧରୋ, ଦସ୍ସନେନପହାତବ୍ବଧମ୍ମୋ, କୁତୋଜୋ, ତତୋଜୋ, ଇତୋଜୋ, ଭଯତୋ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଭଯତୁପଟ୍ଠାନଂ, କଟତ୍ତାକମ୍ମଂ, କଟତ୍ତାରୂପଂ, ପରସ୍ସପଦଂ, ଅତ୍ତନୋପଦଂ, ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ, ଦେୱାନଂପିଯତିସ୍ସୋ, ଗୱମ୍ପତିତ୍ଥେରୋ, ପୁବ୍ବେନିୱାସୋ, ମଜ୍ଝେକଲ୍ଯାଣଂ, ଦୂରେରୂପଂ, ସନ୍ତିକେରୂପଂ, ଦୂରେନିଦାନଂ, ସନ୍ତିକେନିଦାନଂ, ଅନ୍ତେୱାସିକୋ, ଜନେସୁତୋ, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୋ ଇଚ୍ଚାଦି [କ। ୩୨୭; ରୂ। ୩୫୧; ନୀ। ୬୮୬]।

ଇତି ଅଲୁତ୍ତତପ୍ପୁରିସୋ।

ସବ୍ବୋ ଚାଯଂ ଅମାଦିତପ୍ପୁରିସୋ ଅଭିଧେଯ୍ଯୱଚନୋ ପରପଦଲିଙ୍ଗୋ ଚ।

ଅମାଦିତପ୍ପୁରିସୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

କମ୍ମଧାରଯସମାସ

ଅଥ କମ୍ମଧାରଯସଞ୍ଞିତୋ ପଠମାତପ୍ପୁରିସୋ ୱୁଚ୍ଚତେ।

କମ୍ମମିୱ ଦ୍ୱଯଂ ଧାରେତୀତି କମ୍ମଧାରଯୋ। ଯଥା କମ୍ମଂ କ୍ରିଯଞ୍ଚ ପଯୋଜନଞ୍ଚ ଦ୍ୱଯଂ ଧାରେତି କମ୍ମେ ସତି ତସ୍ସ ଦ୍ୱଯସ୍ସ ସମ୍ଭୱତୋ, ତଥା ଅଯଂ ସମାସୋ ଏକସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଦ୍ୱେ ନାମାନି ଧାରେତି ଇମସ୍ମିଂ ସମାସେ ସତି ଏକତ୍ଥଜୋତକସ୍ସ ନାମଦ୍ୱଯସ୍ସ ସମ୍ଭୱତୋତି [କ। ୩୨୪; ରୂ। ୩୩୯; ନୀ। ୭୦୨]।

ଅପି ଚ କଡ୍ଢନ୍ତି କମ୍ମଂ, ଧାରେତବ୍ବନ୍ତି ଧାରିୟଂ, କମ୍ମଞ୍ଚ ତଂ ଧାରିୟଞ୍ଚାତି କମ୍ମଧାରିୟଂ, ୟଂକିଞ୍ଚି ହିତକମ୍ମଂ, କମ୍ମଧାରିୟସଦ୍ଦସଦିସତ୍ତା ସଙ୍କେ।ଚାୟଂ ସମାସୋ କମ୍ମଧାରୟୋତି ୱୁଚ୍ଚତି ଇସ୍ସ ଅତ୍ତଂ କତ୍ୱା। ୟଥା ହି କମ୍ମଧାରିୟସଦ୍ଦୋ ଏକସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଦ୍ୱେ ନାମାନି ଧାରେତି, ତଥା ଅୟଂ ସମାସୋପୀତି। ସୋ ଏୱ ଉତ୍ତରପଦତ୍ଥପଧାନତାସଙ୍ଖାତେନ ତପ୍ପୁରିସଲକ୍ଖଣେନ ୟୁତ୍ତତ୍ତା 'ତପ୍ପୁରିସୋ'ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି। ଭିନ୍ନପୱତ୍ତିନିମିତ୍ତାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଦାନଂ ୱିସେସନୱିସେସିତବ୍ବଭାୱେନ ଏକସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ପୱତ୍ତି ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣତା ନାମ, ତେନ ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣଲକ୍ଖଣେନ ୟୁତ୍ତତ୍ତା 'ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣସମାସୋ'ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି। ସୋ ଏୱ ଚ ୱିସେସନପଦୱସେନ ଗୁଣୱିସେସଦୀପନତ୍ତା 'ୱିସେସନସମାସୋ'ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ମିଂ ୱିସେସନସମାସେ –

୩୪୬।ୱିସେସନମେକତ୍ଥେନ[କ। ୩୨୪; ରୂ। ୩୩୯; ନୀ। ୭୦୨; ଚଂ। ୨।୨।୧୮; ପା। ୨।୧।୫୭]।

ୱିସେସନଭୂତଂ ସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତପଦଂ ଏକତ୍ଥେନ ୱିସେସ୍ସଭୂତେନ ସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତପଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକତ୍ଥଂ ହୋତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ୱିସେସୀୟତି ଦବ୍ବଂ ୱିସିଟ୍ଠଂ କରୀୟତି ଏତେନାତି ୱିସେସନଂ। ଏକୋ ଅତ୍ଥୋ ୟସ୍ସାତି ଏକତ୍ଥଂ, 'ଏକୋ'ତି ସମାନୋ, 'ଅତ୍ଥୋ'ତି ଅଭିଧେୟ୍ୟତ୍ଥୋ, ନେମିତ୍ତକତ୍ଥୋ, ସୋୟେୱ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୱତ୍ତିନିମିତ୍ତାନଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ 'ଅଧିକରଣ'ନ୍ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି। ପୱତ୍ତିନିମିତ୍ତାନଞ୍ଚ ଅଧିଟ୍ଠାନତ୍ତେ ସତି ପଦାନମ୍ପି ଅଧିଟ୍ଠାନତା ସିଦ୍ଧା ହୋତି। ଇତି ଏକତ୍ଥନ୍ତି ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣଂ, ସମାନାଧିକରଣନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ତେନ ଏକତ୍ଥେନ। 'ଏକତ୍ଥଂ ହୋତୀ'ତି ଏକତ୍ଥୀଭୂତଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସୋ ଚ ସମାସୋ ନୱୱିଧୋ ୱିସେସନପୁବ୍ବପଦୋ, ୱିସେସନୁତ୍ତରପଦୋ, ୱିସେସନୋଭୟପଦୋ, ଉପମାନୁତ୍ତରପଦୋ, ସମ୍ଭାୱନାପୁବ୍ବପଦୋ, ଅୱଧାରଣପୁବ୍ବପଦୋ, ନନିପାତପୁବ୍ବପଦୋ, କୁନିପାତପୁବ୍ବପଦୋ, ପାଦିପୁବ୍ବପଦୋ ଚାତି।

ତତ୍ଥ ୱିସେସନପୁବ୍ବପଦୋ ୟଥା? ମହାପୁରିସୋ, ମହାନଦୀ, ମହବ୍ଭୟଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ''ସା ସେନା ଦିସ୍ସତେ ମହା [ଜା। ୨।୨୨।୭୭୧], ବାରାଣସିରଜ୍ଜଂ ନାମ ମହା''ତି [ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।ମହାସୀଲୱଜାତକୱଣ୍ଣନା] ପାଠଇ ଦିସ୍ସତି। ତସ୍ମା ସମାସେପି ତିଲିଙ୍ଗେ ନିପାତରୂପୋ ମହାସଦ୍ଦୋ ୟୁଜ୍ଜତି। ମହା ଚ ସୋ ପୁରିସୋ ଚାତି ମହାପୁରିସୋ, ମହା ଚ ସା ନଦୀ ଚାତି ମହାନଦୀ, ମହା ଚ ତଂ ଭୟଞ୍ଚାତି ମହବ୍ଭୟଂ, ଦ୍ୱିତ୍ତଂ ସଂୟୋଗେ ଚ ରସ୍ସତ୍ତଂ। ମହାସଦ୍ଦୱେୱଚନେନ ମହନ୍ତସଦ୍ଦେନପି ୱାକ୍ୟଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୟୁଜ୍ଜତି, ମହନ୍ତୋ ପୁରିସୋ ମହାପୁରିସୋ, ମହନ୍ତୀ ନଦୀ ମହାନଦୀ, ମହନ୍ତଂ ଭୟଂ ମହବ୍ଭୟନ୍ତି। ଚ, ତସଦ୍ଦେହି ଚ ସଦ୍ଧିଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ୟୁଜ୍ଜତି, ମହନ୍ତୋ ଚ ସୋ ପୁରିସୋ ଚାତି ମହାପୁରିସୋ, ମହନ୍ତୀ ଚ ସା ନଦୀ ଚାତି ମହାନଦୀ, ମହନ୍ତଞ୍ଚ ତଂ ଭୟଞ୍ଚାତି ମହବ୍ଭୟନ୍ତି। ମହନ୍ତସଦ୍ଦୋ ୱା ମହା ହୋତି, 'ଟ ନ୍ତନ୍ତୂନ'ନ୍ତି ସୁତ୍ତେନ ଉତ୍ତରପଦେ ପରେ ନ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବସ୍ସ ଅତ୍ତଂ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ଦୀଘୋ ଚ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଦ୍ୱୀହି ଚସଦ୍ଦେହି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଦାନଂ ସକତ୍ଥନାନାତ୍ତଂ ଦୀପେତି। ତଂସଦ୍ଦେନ ସକତ୍ଥନାନାତ୍ତେପି ସକତ୍ଥାନଂ ଅଧିକରଣଭୂତସ୍ସ ଦବ୍ବତ୍ଥସ୍ସ ଏକତ୍ତଂ ଦୀପେତି। ଇମସ୍ମିଂ ବ୍ୟାକରଣେ ୱିସୁଂ ରୂପୱିଧାନକିଚ୍ଚଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ତଂତଂସୁତ୍ତୱିଧାନଞ୍ଚ ତଦନୁରୂପଂ ଦସ୍ସିତୱିଗ୍ଗହୱାକ୍ୟଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ତସ୍ସ ସିଦ୍ଧପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନୱିନିଚ୍ଛୟେ ଞାତେ ରୂପୱିଧାନକିଚ୍ଚଂ ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି, ସନ୍ତୋ ଚ ସୋ ପୁରିସୋ ଚାତି ସପ୍ପୁରିସୋ, ସେତହତ୍ଥୀ, ନୀଲୁପ୍ପଲଂ, ଲୋହିତଚନ୍ଦନଂ।

ୱିସଦିସଲିଙ୍ଗ, ୱଚନାପି ସଦ୍ଦା ଏକତ୍ଥା ହୋନ୍ତି, ୱିନୟୋ ଚ ସୋ ପରିୟତ୍ତି ଚାତି ୱିନୟପରିୟତ୍ତି, ୱିନୟୋ ଚ ସୋ ପିଟକଞ୍ଚାତି ୱିନୟପିଟକଂ, ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ସା ପଚ୍ଚୟୋ ଚାତି ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟୋ, ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ସା ନୀୱରଣଞ୍ଚାତି ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣଂ। ଏୱଂ ଇତ୍ଥିରତନଂ, ସୀଲଞ୍ଚ ତଂ ଗୁଣୋ ଚାତି ସୀଲଗୁଣୋ, ସୀଲଞ୍ଚ ତଂ ପତିଟ୍ଠା ଚାତି ସୀଲପତିଟ୍ଠା ଇଚ୍ଚାଦି।

ତଥା ୱୀସତି ଚ ସା ପୁରିସା ଚାତି ୱୀସତିପୁରିସା, ସତଞ୍ଚ ତଂ ପୁରିସା ଚାତି ସତପୁରିସା, ସଙ୍ଖାରା ଚ ତେ ପଚ୍ଚୟୋ ଚାତି ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚୟୋ, ଅଙ୍ଗା ଚ ତେ ଜନପଦଞ୍ଚାତି ଅଙ୍ଗଜନପଦଂ, ମଗଧା ଚ ତେ ରଟ୍ଠଞ୍ଚାତି ମଗଧରଟ୍ଠଂ। ଏୱଂ କାସିରଟ୍ଠଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇଧ ନ ହୋତି [ରୂ। ୩୪୧; ନୀ। ୬୮୧], ପୁଣ୍ଣୋ ମନ୍ତାନୀପୁତ୍ତୋ, ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି, ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା, ବ୍ରହ୍ମା ସହମ୍ପତି ଇଚ୍ଚାଦି।

କ୍ୱଚି ନିଚ୍ଚସମାସୋ, କଣ୍ହସପ୍ପୋ, ଲୋହିତମାଲଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱିସେସନୁତ୍ତରପଦୋ ୟଥା? ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ, ବୁଦ୍ଧଘୋସାଚରିୟୋ, ଆଚରିୟଗୁତ୍ତିଲୋ ୱା, ମହୋସଧପଣ୍ଡିତୋ, ପୁରିସୁତ୍ତମୋ, ପୁରିସୱରୋ, ପୁରିସୱିସେସୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱିସେସନୋଭୟପଦୋ ଯଥା? ଛିନ୍ନଞ୍ଚ ତଂ ପରୂଳ୍ହଞ୍ଚାତି ଛିନ୍ନପରୂଳ୍ହଂ, ସୀତଞ୍ଚ ତଂ ଉଣ୍ହଞ୍ଚାତି ସୀତୁଣ୍ହଂ, ଖଞ୍ଜୋ ଚ ସୋ ଖୁଜ୍ଜୋ ଚାତି ଖଞ୍ଜଖୁଜ୍ଜୋ। ଏୱଂ ଅନ୍ଧବଧିରୋ, କତଞ୍ଚ ତଂ ଅକତଞ୍ଚାତି କତାକତଂ, ଛିଦ୍ଦାୱଛିଦ୍ଦଂ, ଛିନ୍ନଭିନ୍ନଂ, ସିତ୍ତଞ୍ଚ ତଂ ସମ୍ମଟ୍ଠଞ୍ଚାତି ସିତ୍ତସମ୍ମଟ୍ଠଂ, ସନ୍ତସ୍ସ ଭାୱୋ ସଚ୍ଚଂ, ଅଖେମଟ୍ଠେନ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ତଂ ଅୱିପରୀତଟ୍ଠେନ ସଚ୍ଚଞ୍ଚାତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଉପମାନୁତ୍ତରପଦୋ ଯଥା? ସୀହୋ ୱିଯାତି ସୀହୋ, ମୁନି ଚ ସୋ ସୀହୋ ଚାତି ମୁନିସୀହୋ। ଏୱଂ ମୁନିପୁଙ୍ଗୱୋ, ବୁଦ୍ଧନାଗୋ, ବୁଦ୍ଧାଦିଚ୍ଚୋ, ରଂସି ୱିଯାତି ରଂସି, ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ଚ ସୋ ରଂସି ଚାତି ସଦ୍ଧମ୍ମରଂସି। ଏୱଂ ୱିନଯସାଗରୋ, ସମଣପଦୁମୋ, ସମଣପୁଣ୍ଡରୀକୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସମ୍ଭାୱନାପୁବ୍ବପଦୋ ଯଥା? ହେତୁ ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଚଯୋ ହେତୁପଚ୍ଚଯୋ। ଏୱଂ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯୋ, ମନୁସ୍ସଭୂତୋ, ଦେୱଭୂତୋ, ଧମ୍ମୋ ଇତି ସଙ୍ଖାତୋ ଧମ୍ମସଙ୍ଖାତୋ, ଧମ୍ମସମ୍ମତୋ, ଧମ୍ମସଞ୍ଞିତୋ , ଧମ୍ମଲକ୍ଖିତୋ, ଏୱ ଇତି ସଙ୍ଖାତୋ ସଦ୍ଦୋ ଏୱସଦ୍ଦୋ। ଏୱଂ ଚସଦ୍ଦୋ, ୱାସଦ୍ଦୋ, ଅରିଯଭୂତୋ ସଙ୍ଘୋ ଅରିଯସଙ୍ଘୋ। ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧମୁନି, ପଚ୍ଚେକମୁନି ଇଚ୍ଚାଦି। ଏତ୍ଥ ଚ ସମ୍ଭାୱନା ନାମ ସାମଞ୍ଞଭୂତସ୍ସ ଉତ୍ତରପଦତ୍ଥସ୍ସ ଦଳ୍ହଂ କତ୍ୱା ଥୋମନା ସରୂପୱିସେସଦୀପନା, ନ ଗୁଣମତ୍ତଦୀପନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଗରୂ ପନ ''ଧମ୍ମୋ ଇତି ବୁଦ୍ଧି ଧମ୍ମବୁଦ୍ଧି। ଏୱଂ ଧମ୍ମସଞ୍ଞା, ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା, ଧାତୁସଞ୍ଞା, ମାତୁସଞ୍ଞା, ପାଣସଞ୍ଞିତା, ଅତ୍ତଦିଟ୍ଠି'' ଇଚ୍ଚାଦୀନିପି ଏତ୍ଥ ଆହରନ୍ତି, ଇମାନି ପନ ''ସରଣଂ ଇତି ଗତୋ ଉପଗତୋ ସରଣଙ୍ଗତୋ''ତି ପଦଂ ୱିଯ ଇତିଲୁତ୍ତାନି ପଠମାତପ୍ପୁରିସପଦାନି ନାମ ଯୁଜ୍ଜନ୍ତୀତି [ରୂ। ୩୪୩; ନୀ। ୭୦୨]।

ଅୱଧାରଣପୁବ୍ବପଦୋ ଯଥା? ଗୁଣୋ ଏୱ ଧନଂ ନ ମଣିସୁୱଣ୍ଣାଦୀତି ଗୁଣଧନଂ। ଏୱଂ ସଦ୍ଧାଧନଂ, ସୀଲଧନଂ, ଚକ୍ଖୁ ଏୱ ଦ୍ୱାରଂ ନ ଗାମଦ୍ୱାରାଦୀତି ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରଂ। ଏୱଂ ଚକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ, ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଚକ୍ଖାଯତନଂ, ଚକ୍ଖୁଧାତୁ, ଖନ୍ଧା ଏୱ ଭାରା ଖନ୍ଧଭାରା। ଏତ୍ଥ ଚ ଯଦି ଭରିତବ୍ବଟ୍ଠେନ ଭାରା ନାମ ସିଯୁଂ, ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଏୱ ଭାରା ନାମ ସିଯୁଂ, ନ ସୀସଭାର, ଅଂସଭାରାଦଯୋ। ଖନ୍ଧା ହି ନିଚ୍ଚଭାରା ହୋନ୍ତି, ଇତରେ ତାୱକାଲିକା, ଖନ୍ଧମୂଲିକା ଚାତି। ଏୱଂ ଅତିସଯତ୍ଥସମ୍ଭାୱନତ୍ଥଂ ଖନ୍ଧା ଏୱ ଭାରାତି ଅୱଧାରଣୱାକ୍ୟଂ ପଯୁଜ୍ଜତି, ନ ସୀସଭାରାଦୀନଂ ସବ୍ବସୋ ଭାରଭାୱପଟିକ୍ଖିପନତ୍ଥନ୍ତି। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ, ଅୱିଜ୍ଜା ଏୱ ମଲଂ ନ କଂସମଲାଦିକନ୍ତି ଅୱିଜ୍ଜାମଲଂ, ଅୱିଜ୍ଜା ଏୱ ଆସୱୋ ନ ମଧ୍ୱାସୱାଦିକୋତି ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋ। ଏୱଂ ତଣ୍ହାସଲ୍ଲଂ, ପଞ୍ଞାସତ୍ଥଂ, ପଞ୍ଞାଲୋକୋ, ପଞ୍ଞାପଜ୍ଜୋତୋ, ରାଗଗ୍ଗି, ଦୋସଗ୍ଗି, ମୋହଗ୍ଗି ଇଚ୍ଚାଦି। ଗରୂ ପନ ''ଧନଂ ୱିଯାତି ଧନଂ, ସଦ୍ଧା ଏୱ ଅରିଯାନଂ ଧନଂ ସଦ୍ଧାଧନଂ, ସତ୍ଥଂ ୱିଯାତି ସତ୍ଥଂ, ପଞ୍ଞା ଏୱ ସତ୍ଥଂ ପଞ୍ଞାସତ୍ଥ''ନ୍ତି ଯୋଜେନ୍ତି, ଏୱଂ ସତି ଅତିସଯସମ୍ଭାୱନତ୍ଥୋ ନ ସିଜ୍ଝତି [ରୂ। ୩୪୩; ନୀ। ୭୦୨]।

୩୪୭।ନନିପାତପୁବ୍ବପଦେ ନୌ[କ। ୩୨୬; ରୂ। ୩୪୧; ନୀ। ୭୦୭]।

ଞାନୁବନ୍ଧୋ ପଟିସେଧତ୍ଥୋ ଅଞ୍ଞନକାର ନିୱତ୍ତନତ୍ଥୋ, ନୌଇଚ୍ଚେତଂ ସ୍ୱାଦ୍ୟନ୍ତଂ ଅଞ୍ଞେନ ସ୍ୱାଦ୍ୟନ୍ତେନ ସହ ଏକତ୍ଥଂ ହୋତି। ଇମିନା ନଞ୍ଚେ କତ୍ଥସଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା –

୩୪୮।ଟ ନୌସ୍ସ[କ। ୩୩୩; ରୂ। ୩୪୪; ନୀ। ୭୧୭; ଚଂ। ୨।୨।୨୦; ପା। ୨।୨।୬; ''ନୌ'' (ବହୂସୁ)]।

ଉତ୍ତରପଦେ ପରେ ନୌଇଚ୍ଚେତସ୍ସ ଟାନୁବନ୍ଧୋ ଅ ହୋତୀତି ନସ୍ସ ଅତ୍ତଂ।

ନ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅବ୍ରାହ୍ମଣୋ। ଏତ୍ଥ ସିଯା – କିଂ ୱିଜ୍ଜମାନସ୍ସ ୱାଯଂ ନିସେଧୋ, ଉଦାହୁ ଅୱିଜ୍ଜମାନସ୍ସ ୱାତି, କିଞ୍ଚେତ୍ଥ – ଯଦି ୱିଜ୍ଜମାନସ୍ସ ନିସେଧୋ, ଏୱଂ ସତି ଲୋକେ ୱିଜ୍ଜମାନା ସବ୍ବେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଅବ୍ରାହ୍ମଣା ନାମ ଭୱେଯ୍ୟୁଂ। ତସ୍ମା ''ଇଧ ଜନୋ ନ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ତତ୍ଥ ଜନୋ ନ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ''ତିଆଦିନା ଦେସାଦିନିଯମଂ ୱିନା ଲୋକେ ୱିଜ୍ଜମାନସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ନିସେଧୋ ନ ଯୁଜ୍ଜତି, ଅଥ ଲୋକେ ଅୱିଜ୍ଜମାନସ୍ସ ନିସେଧୋ, ଏୱଞ୍ଚ ସତି କିଂ ଅୱିଜ୍ଜମାନସ୍ସ ନିସେଧେନ ନିସେଧନୀଯସ୍ସେୱ ଅୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତାତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ତଂସଦିସାଦିଅତ୍ଥେସୁ ତବ୍ବୋହାରସ୍ସେୱାଯଂ ନିସେଧୋ। ତଥା ହି ବ୍ରାହ୍ମଣସଦିସେ ଅବ୍ରାହ୍ମଣେ କେସଞ୍ଚି ବ୍ରାହ୍ମଣସଞ୍ଞା ସଣ୍ଠାତି, ସଞ୍ଞାନୁରୂପଞ୍ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣୱୋହାରୋ ତସ୍ମିଂ ପୱତ୍ତତି, ଏୱଂ ପୱତ୍ତସ୍ସ ଅବ୍ରାହ୍ମଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣୱୋହାରସ୍ସ ଅଯଂ ପଟିସେଧୋ ହୋତି। ଯଥା ତଂ? ଲୋକସ୍ମିଂ ବାଲଜନାନଂ ମିଚ୍ଛାସଞ୍ଞାୱସେନ ମିଚ୍ଛାୱୋହାରୋ ପୱତ୍ତତିଯେୱ ''ରୂପଂ ଅତ୍ତା, ୱେଦନା ଅତ୍ତା'' ଇଚ୍ଚାଦି, ତେସଂ ତସ୍ସ ମିଚ୍ଛାଭାୱଖ୍ୟାପନତ୍ଥଂ ପଟିସେଧୋ ଯୋଜିଯତି ''ରୂପଂ ଅନତ୍ତା, ୱେଦନା ଅନତ୍ତା'' [ମହାୱ। ୨୦] ଇଚ୍ଚାଦି। ଏତ୍ତାୱତା ସୁଦ୍ଧବ୍ରାହ୍ମଣସଦ୍ଦସ୍ସପି ମିଚ୍ଛାୱସେନ ତଂସଦିସେ ଅତ୍ଥେ ପୱତ୍ତିସମ୍ଭୱୋ ସିଦ୍ଧୋ ହୋତି, ନକାରସ୍ସ ଚ ତଦତ୍ଥଜୋତକମତ୍ତତା ସିଦ୍ଧା ହୋତି, ଏୱଞ୍ଚ ସତି ଉତ୍ତରପଦତ୍ଥପଧାନତାସଙ୍ଖାତଂ ତପ୍ପୁରିସଲକ୍ଖଣମ୍ପି ଇଧ ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ମା ଅବ୍ରାହ୍ମଣୋତି ବ୍ରାହ୍ମଣସଦିସୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏସ ନଯୋ ତଦଞ୍ଞ, ତବ୍ବିରୁଦ୍ଧ, ତଦଭାୱତ୍ଥାଦୀସୁ।

ତତ୍ଥ ତଦଞ୍ଞତ୍ଥେ –

ସଙ୍ଖତା ଧମ୍ମା ଅସଙ୍ଖତା ଧମ୍ମା [ଧା। ସ। ଦୁକମାତିକା ୮]। ଏତ୍ଥ ଚ ନ ସଙ୍ଖତା ଅସଙ୍ଖତା, ସଙ୍ଖତଧମ୍ମେହି ଅଞ୍ଞେ ଧମ୍ମାତି ଅତ୍ଥୋ।

ତବ୍ବିରୁଦ୍ଧେ –

ଅକୁସଲୋ, କୁସଲପଟିପକ୍ଖୋ ଧମ୍ମୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ତଦଭାୱେ –

ନ କତ୍ୱା ଅକତ୍ୱା, କରଣେନ ସଦ୍ଧସୋ ୱିନାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦୁୱିଧୋ ପଟିସେଧୋ ପସଜ୍ଜପଟିସେଧୋ, ପଯିରୁଦାସପଟିସେଧୋ ଚାତି।

ତତ୍ଥ ଅତ୍ତନା ଯୁତ୍ତପଦତ୍ଥଂ ପସଜ୍ଜ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ପଟିସେଧେତୀତି ପସଜ୍ଜପଟିସେଧୋ, ତଦଭାୱମତ୍ତଜୋତକୋ ନକାରୋ, କ୍ରିଯାମତ୍ତନିସେଧୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅକତ୍ୱା, ଅକାତୁଂ, ଅକରୋନ୍ତୋ, ନ କରୋତି, ନ କାତବ୍ବଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ପସଜ୍ଜମତ୍ତେ ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ତଂସଦିସାଦିକେ ପରିତୋଭାଗେ ଉଗ୍ଗଯ୍ହ ନିସେଧେତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥଂ ଅସତି ଖିପତି ଛଡ୍ଡେତୀତି ପଯିରୁଦାସୋ, ତଂସଦିସାଦିଜୋତକୋ, ଦବ୍ବନିସେଧୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଇଚ୍ଚାଦି। ଏୱଂ ଅସମଣୋ, ଅସକ୍ଯପୁତ୍ତିଯୋ, ଅମିତ୍ତୋ, ମିତ୍ତଧମ୍ମୱିଧୁରୋତି ଅତ୍ଥୋ।

୩୪୯।ଅନ ସରେ[କ। ୩୩୪; ରୂ। ୩୪୫; ନୀ। ୭୧୮; ଚଂ। ୫।୨।୧୧୯; ପା। ୬।୩।୧୦୪]।

ସରେ ପରେ ନୌଇଚ୍ଚେତସ୍ସ ଅନ ହୋତି।

ନ ଅରିଯୋ ଅନରିଯୋ, ଅରିଯଧମ୍ମୱିମୁଖୋତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ଆୱାସୋ ଅନାୱାସୋ, ନ ଇସ୍ସରୋ ଅନିସ୍ସରୋ। ନ ଇତି ଅନୀତି, 'ଇତୀ'ତି ଉପଦ୍ଦୱୋ, ନ ଯୁତ୍ତୋ ଉପାଯୋ ଅନୁପାଯୋ, ନ ଊମି ଅନୂମି, ନ ଯୁତ୍ତା ଏସନା ଅନେସନା, ନ ଯୁତ୍ତୋ ଓକାସୋ ଅନୋକାସୋ, ନ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଅନତିକ୍କମ୍ମ, ଅନାଦାଯ, ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା ଇଚ୍ଚାଦି।

ବହୁଲାଧିକାରା ଅଯୁତ୍ତତ୍ଥାନମ୍ପି ସମାସୋ ହୋତି [କ। ୩୩୬; ରୂ। ୩୪୭; ନୀ। ୬୮୯], ପୁନ ନ ଗାଯିତବ୍ବାତି ଅପୁନଗେଯ୍ଯା, ଗାଥା, ଚନ୍ଦଂ ନ ଉଲ୍ଲୋକେନ୍ତୀତି ଅଚନ୍ଦମୁଲ୍ଲୋକିକାନି, ମୁଖାନି, ସୂରିଯଂ ନ ପସ୍ସନ୍ତୀତି ଅସୂରିଯପସ୍ସା, ରାଜକଞ୍ଞା, ସଦ୍ଧଂ ନ ଭୁଞ୍ଜତି ସୀଲେନାତି ଅସଦ୍ଧଭୋଜୀ। ଏୱଂ ଅଲୱଣଭୋଜୀ, ଅତ୍ଥଂ ନ କାମେନ୍ତୀତି ଅନତ୍ଥକାମା। ଏୱଂ ଅହିତକାମା, ଓକାସଂ ନ କାରେସୀତି ଅନୋକାସଂକାରେତ୍ୱା। ଏୱଂ ଅନିମିତ୍ତଂକତ୍ୱା, ମୂଲମୂଲଂ ନ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅମୂଲମୂଲଂଗନ୍ତ୍ୱା ଇଚ୍ଚାଦି।

''ପୁନ ଗାଯିତବ୍ବାତି ପୁନଗେଯ୍ଯା, ନ ପୁନଗେଯ୍ଯା ଅପୁନଗେଯ୍ଯା। ଅତ୍ଥଂ କାମେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥକାମା, ନ ଅତ୍ଥକାମା ଅନତ୍ଥକାମା। ଅଥ ୱା ନ ଅତ୍ଥୋ ଅନତ୍ଥୋ, ଅନତ୍ଥଂ କାମେନ୍ତୀତି ଅନତ୍ଥକାମା'' ଇଚ୍ଚାଦିନା ୱାକ୍ଯେ ଯୋଜିତେ ପନ ଯୁତ୍ତସମାସା ହୋନ୍ତି। ଗରୂ ପନ ''ଅତ୍ଥଂ ନ କାମେନ୍ତି ଅନତ୍ଥମେୱ କାମେନ୍ତୀତି ଅନତ୍ଥକାମା, ହିତଂ ନ କାମେନ୍ତି ଅହିତମେୱ କାମେନ୍ତୀତି ଅହିତକାମା, ଫାସୁଂ ନ କାମେନ୍ତି ଅଫାସୁମେୱ କାମେନ୍ତୀତି ଅଫାସୁକାମା''ତି ଯୋଜେସୁଂ, ଦ୍ୱାଧିପ୍ପାଯପଦଂ ନାମେତଂ।

କୁନିପାତପୁବ୍ବପଦେ ନିଚ୍ଚସମାସତ୍ତା ଅଞ୍ଞପଦେନ ୱିଗ୍ଗହୋ, ଖୁଦ୍ଦକା ନଦୀ କୁନ୍ନଦୀ, ଖୁଦ୍ଦକୋ ସୋମ୍ଭୋ କୁସୋମ୍ଭୋ, ଖୁଦ୍ଦକଂ ୱନଂ କୁବ୍ବନଂ।

୩୫୦।ସରେ କଦ କୁସ୍ସୁତ୍ତରତ୍ଥେ[କ। ୩୩୫; ରୂ। ୩୪୬; ନୀ। ୭୧୯]।

ସରାଦିକେ ଉତ୍ତରପଦେ ପରେ ଉତ୍ତରପଦତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନସ୍ସ କୁନିପାତସ୍ସ କଦି ହୋତି।

କୁଚ୍ଛିତଂ ଅନ୍ନଂ କଦନ୍ନଂ, କୁଚ୍ଛିତଂ ଅସନଂ କଦସନଂ, କୁଚ୍ଛିତୋ ଅରିୟୋ କଦରିୟୋ, ମଚ୍ଛରୀ।

ସରେତି କିଂ? କୁପୁତ୍ତା, କୁଦାରା, କୁଦାସା।

ଉତ୍ତରତ୍ଥେତି କିଂ? କୁଚ୍ଛିତୋ ଓଟ୍ଠୋ ୟସ୍ସାତି କୁଓଟ୍ଠୋ।

୩୫୧।କାପ୍ପତ୍ଥେ[କ। ୩୩୬; ରୂ। ୩୪୭; ନୀ। ୭୨୦]।

ଉତ୍ତରପଦେ ପରେ ଉତ୍ତରପଦତ୍ଥେ ଠିତସ୍ସ ଅପ୍ପତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନସ୍ସ କୁନିପାତସ୍ସ କା ହୋତି ୱା।

ଅପ୍ପକଂ ଲୱଣଂ କାଲୱଣଂ। ଏୱଂ କାପୁପ୍ଫଂ।

ପାଦିପୁବ୍ବପଦୋ ଚ ନିଚ୍ଚସମାସୋୱ, ପକଟ୍ଠଂ ୱଚନଂ ପାୱଚନଂ, ଦୀଘତ୍ତଂ, ପକଟ୍ଠଂ ହୁତ୍ୱା ନୀତଂ ପଣୀତଂ, ପମୁଖଂ ହୁତ୍ୱା ଧାନଂ ପଧାନଂ। ଏୱଂ ପଟ୍ଠାନଂ, ୱିୱିଧା ମତି ୱିମତି, ଅଧିକୋ ଦେୱୋ ଅଧିଦେୱୋ, ଅତିରେକୋ ୱିସେସୋ ୱା ଧମ୍ମୋ ଅଭିଧମ୍ମୋ, ସୁନ୍ଦରୋ ଗନ୍ଧୋ ସୁଗନ୍ଧୋ, କୁଚ୍ଛିତୋ ଗନ୍ଧୋ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ। ସୋଭଣଂ କତଂ ସୁକତଂ, କୁଚ୍ଛିତଂ କତଂ ଦୁକ୍କଟଂ, ୱିପରୀତୋ ପଥୋ ଉପ୍ପଥୋ। ଏୱଂ ଉମ୍ମଗ୍ଗୋ, ଉଦ୍ଧମ୍ମୋ, ଉଦ୍ୱିନୟୋଇଚ୍ଚାଦି।

ଅୟମ୍ପି କମ୍ମଧାରୟସମାସୋ ଅଭିଧେୟ୍ୟୱଚନୋ ପରପଦଲିଙ୍ଗୋ ଚ।

କମ୍ମଧାରୟସମାସୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଦିଗୁସମାସ

ଅଥ ଦିଗୁସଞ୍ଞାତୋ ପଠମାତପ୍ପୁରିସୋ ୱୁଚ୍ଚତେ।

ଦ୍ୱେ ଗାୱୋ ଦିଗୁ, ସଙ୍ଖ୍ୟାପୁବ୍ବତ୍ତେନ ନପୁଂସକେକତ୍ତେନ ଚ ଦିଗୁସଦ୍ଦସଦିସତ୍ତା ସବ୍ବୋ ଚାୟଂ ସମାସୋ ଦିଗୂତି ୱୁଚ୍ଚତି।

୩୫୨।ସଙ୍ଖ୍ୟାଦି[କ। ୩୨୧; ରୂ। ୩୪୯; ନୀ। ୬୯୯]।

ସମାହାରେକତ୍ଥେ ସଙ୍ଖ୍ୟାପୁବ୍ବକଂ ଏକତ୍ତଂ ନପୁଂସକଂ ହୋତି, ସମାହାରୱଚନେନେୱ ଏକତ୍ତଞ୍ଚ ସିଦ୍ଧଂ।

ଦ୍ୱେ ଗାୱୋ ଦିଗୁ, 'ଗୋସ୍ସୂ'ତି ସୁତ୍ତେନ ଓସ୍ସ ଉତ୍ତଂ, ତୟୋ ଲୋକା ତିଲୋକଂ, ତୟୋ ଲୋକା ଞାଣସ୍ମିଂ ସମାହଟା ସମ୍ପିଣ୍ଡିତାତି ତିଲୋକଂ, ତିଣ୍ଣଂ ଲୋକାନଂ ସମାହାରୋତି ତିଲୋକଂ, ତୟୋ ଚ ତେ ଲୋକା ଚାତି ତିଲୋକଂ। ଏୱଂ ତିଭୱଂ, ତିପୁରିସଂ, ତୀଣି ମଲାନି ତିମଲଂ, ତିରତନଂ, ତିସ୍ସୋ ସଞ୍ଞାୟୋତିସଞ୍ଞଂ, 'ସ୍ୟାଦୀସୁ ରସ୍ସୋ'ତି ରସ୍ସତ୍ତଂ। ଚତ୍ତାରୋ ପଥା ଚତୁପ୍ପଥଂ, ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ଚତୁସଚ୍ଚଂ, ଚତସ୍ସୋ ଦିସା ଚତୁଦ୍ଦିସଂ। ଏୱଂ ପଞ୍ଚସିକ୍ଖାପଦଂ, ସଳାୟତନଂ, ସତ୍ତାହଂ, ଅଟ୍ଠପଦଂ, ନୱଲୋକୁତ୍ତରଂ, ଦସସିକ୍ଖାପଦଂ, ସତୟୋଜନଂ, ସହସ୍ସୟୋଜନଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇମସ୍ମିଂ ସମାହାରଦିଗୁମ୍ହି ସବ୍ବଂ ନପୁଂସକମେୱ ରସ୍ସନ୍ତମେୱ ଏକୱଚନନ୍ତମେୱ ଚାତି।

ଅସମାହାରଦିଗୁ[ରୂ। ୩୫୦ ନୀ। ୭୦୩] ୟଥା? ଏକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ, ତୟୋ ଭୱା ତିଭୱା, ଚତସ୍ସୋ ଦିସା ଚତୁଦ୍ଦିସା ଇଚ୍ଚାଦି।

ସଙ୍ଖ୍ୟାଠାନେ ପନ [କ। ୩୯୨; ରୂ। ୪୧୮; ନୀ। ୮୩୧] ଦ୍ୱେ ସତାନି ଦ୍ୱିସତଂ। ଏୱଂ ତିସତଂ, ଚତୁସତଂ, ପଞ୍ଚସତଂ, ଛସତଂ, ସତ୍ତସତଂ, ଅଟ୍ଠସତଂ, ନୱସତଂ, ଦସସତଂ, ଦ୍ୱିସହସ୍ସଂ, ତିସହସ୍ସଂ, ଚତୁସହସ୍ସଂ, ପଞ୍ଚସହସ୍ସଂ, ଦସସହସ୍ସଂ।

ଦ୍ୱେ ସତସହସ୍ସାନି ଦ୍ୱିସତସହସ୍ସଂ। ଏୱଂ ''ତିସତସହସ୍ସଂ, ଚତୁସତସହସ୍ସଂ, ପଞ୍ଚସତସହସ୍ସ''ନ୍ତି ୱା ''ଦ୍ୱିସତାନି, ଦ୍ୱେ ସତାନି, ତିସତାନି, ତୀଣି ସତାନି, ଚତୁସତାନି, ଚତ୍ତାରି ସତାନି, ଦ୍ୱିସହସ୍ସାନି, ଦ୍ୱେ ସହସ୍ସାନି, ତିସହସ୍ସାନି, ତୀଣି ସହସ୍ସାନି, ଦ୍ୱିସତସହସ୍ସାନି, ଦ୍ୱେ ସତସହସ୍ସାନୀ''ତି ୱା ଏୱଂ ୱଚନଦ୍ୱୟଞ୍ଚ ୱାକ୍ୟଞ୍ଚ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ସତସହସ୍ସେପୀତି।

ଏତ୍ଥ ସିୟା – ଦିଗୁ ନାମ ସଙ୍ଖ୍ୟାପୁବ୍ବମେଓ ସିୟା, ଇମେସୁ ଚ ସବ୍ବଂ ସଙ୍ଖ୍ୟାପଦମେଓ ହୋତୀତି? ଦିଗୁମ୍ହି ପୁବ୍ବଂ ସଙ୍ଖ୍ୟାପଦମେଓ ସିୟା, ପରପଦଂ ପନ ସଙ୍ଖ୍ୟାପଦମ୍ପି ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଯୁଜ୍ଜତୀତି।

ଦିଗୁସମାସୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ବହୁବ୍ବୀହିସମାସ

ଅଥ ବହୁବ୍ବୀହିସମାସୋ ୱୁଚ୍ଚତେ।

ବହୱୋ ୱୀହୟୋ ଯସ୍ମିଂ ଦେସେ ସୋୟଂ ବହୁବ୍ବୀହି, ତାଦିସୋ ଗାମୋ ୱା ଦେସୋ ୱା ଜନପଦୋ ୱା, ବହୁବ୍ବୀହିସଦ୍ଦସଦିସତ୍ତା ସବ୍ବୋ ଚାୟଂ ସମାସୋ ବହୁବ୍ବୀହୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଥା ହି ବହୁବ୍ବୀହିସଦ୍ଦୋ ସମାସପଦତ୍ଥେ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଗାମ, ଦେସ, ଜନପଦୈଚ୍ଚାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ପଦାନଂ ଅତ୍ଥେସୁ ତିଟ୍ଠତି, ତଥା ଅୟଂ ସମାସୋପି। ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥପଧାନୋ ହି ବହୁବ୍ବୀହିସମାସୋ।

ସୋ ସଙ୍ଖେପେନ ଦୁୱିଧୋ ତଗ୍ଗୁଣସଂୱିଞ୍ଞାଣୋ, ଅତଗ୍ଗୁଣସଂୱିଞ୍ଞାଣୋ ଚାତି।

ତତ୍ଥ 'ଗୁଣୋ'ତି ଅପ୍ପଧାନଭୂତୋ ସମାସପଦାନଂ ଅତ୍ଥୋ, ସୋ ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥସ୍ସ ୱିସେସନଭୂତତ୍ତା ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥସ୍ସ ଗୁଣୋତି ଅତ୍ଥେନ ତଗ୍ଗୁଣୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋତି ୱିଞ୍ଞାଣୋ, ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥୋ, ତଗ୍ଗୁଣଂ ଅମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ତଗ୍ଗୁଣେନ ସହେୱ ୱିଞ୍ଞାଣୋ ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥୋ ଯସ୍ମିନ୍ତି ତଗ୍ଗୁଣସଂୱିଞ୍ଞାଣୋ, ନ ତଗ୍ଗୁଣସଂୱିଞ୍ଞାଣୋ ଅତଗ୍ଗୁଣସଂୱିଞ୍ଞାଣୋ, ଯତ୍ଥ ସମାସପଦତ୍ଥୋ ଅୱୟୱଭାୱେନ ୱା ସହୱିଧେୟ୍ୟଭାୱେନ ୱା ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥେ ଅନ୍ତୋଗଧୋ ହୋତି, ସୋ ତଗ୍ଗୁଣସଂୱିଞ୍ଞାଣୋ। ଯଥା? ଛିନ୍ନହତ୍ଥୋ ପୁରିସୋ, ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଭତ୍ତଂ ଦେତି, ସପୁତ୍ତଦାରୋ ଆଗତୋ, ପାଦୟୋ ଉପସଗ୍ଗା ନାମାତି।

ଏତ୍ଥ ଚ 'ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଭତ୍ତଂ ଦେତୀ'ତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଭତ୍ତଂ ଦେତି, ପମୁଖଭୂତସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଚ ଭତ୍ତଂ ଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। 'ସପୁତ୍ତଦାରୋ ଆଗତୋ'ତି ପୁତ୍ତଦାରା ଚ ଆଗତା, ପୁରିସୋ ଚ ଆଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ। 'ପାଦୟୋ ଉପସଗ୍ଗା ନାମା'ତି ପ-କାରୋ ଚ ଉପସଗ୍ଗୋ ନାମ, ପରାଦୟୋ ଚ ଉପସଗ୍ଗା ନାମାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ଯୋଜନାରହତା ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥେନ ସହ ସମାସପଦତ୍ଥସ୍ସ ୱିଧେୟ୍ୟତା ନାମାତି।

ଅତଗ୍ଗୁଣସଂୱିଞ୍ଞାଣୋ ଯଥା? ଦିନ୍ନସୁଙ୍କୋ ରାଜା ଦାନଂ ଦେତି, ପବ୍ବତାଦୀନି ଖେତ୍ତାନି କସ୍ସତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଇମେସୁ ପନ ସମାସପଦତ୍ଥୋ ଅୱିଧେୟ୍ୟୋ, ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥୋ ଏୱ ୱିଧେୟ୍ୟୋ।

ପଠମାବହୁବ୍ବୀହି

ପଠମାବହୁବ୍ବୀହି, ଦୁତିୟାବହୁବ୍ବୀହି, ତତିୟାବହୁବ୍ବୀହି, ଚତୁତ୍ଥୀବହୁବ୍ବୀହି, ପଞ୍ଚମୀବହୁବ୍ବୀହି, ଛଟ୍ଠୀବହୁବ୍ବୀହି, ସତ୍ତମୀବହୁବ୍ବୀହି ଚାତି ସତ୍ତୱିଧୋ।

ତତ୍ଥ ପଠମାବହୁବ୍ବୀହି ସହପୁବ୍ବପଦ, ଉପମାନପୁବ୍ବପଦ, ସଙ୍ଖ୍ୟୋଭୟପଦ, ଦିସନ୍ତରାଳତ୍ଥ, ବ୍ୟତିହାରଲକ୍ଖଣୱସେନ ପଞ୍ଚୱିଧୋ।

ତତ୍ଥ –

୩୫୩।ୱାନେକମଞ୍ଞତ୍ଥେ[କ। ୩୨୮; ରୂ। ୩୫୨; ନୀ। ୭୦୮]।

ଅନେକଂ ସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତପଦଂ ଅଞ୍ଞପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥେ ୱିକପ୍ପେନ ଏକତ୍ଥଂ ହୋତି।

ସହ ୱିତକ୍କେନାତି ସୱିତକ୍କୋ, ୱିତକ୍କେନ ସହ ଯୋ ୱତ୍ତତୀତି ୱା ସୱିତକ୍କୋ, ସମାଧି।

ଏତ୍ଥ ଚ 'ସହ ୱିତକ୍କେନା'ତି ଏତ୍ଥ ପଠମାୱିଭତ୍ତିୟା ଅତ୍ଥଭୂତୋ ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥୋ ୱାକ୍ୟସାମତ୍ଥିୟେନ ସିଜ୍ଝତି। ନ ହି କ୍ରିୟାକାରକରହିତଂ ୱାକ୍ୟଂ ନାମ ସମ୍ଭୱତି, ଇମିନା ସୁତ୍ତେନ ସହପଦ, ୱିତକ୍କପଦାନଂ ସମାଧିସଙ୍ଖାତେନ ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥେନ ଏକତ୍ଥୀଭାୱୋ ହୋତି, ଏକତ୍ଥୀଭାୱେ ଚ ହୋନ୍ତେ ୱାକ୍ୟେ ଠିତାନଂ ଅଞ୍ଞପଦାନଂ ୱିଭତ୍ତୀନଞ୍ଚ ସବ୍ବେ ଅତ୍ଥା ଏକତ୍ଥଭୂତେନ ସମାସେନ ୱୁତ୍ତା ନାମ ହୋନ୍ତି, ଅଞ୍ଞପଦାନି ଚ ୱିଭତ୍ତିୟୋ ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ଥା ନାମ,

ୱୁତ୍ତାନଞ୍ଚ ଅନ୍ତରହିତତ୍ତା ପଯୋଗକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ‘ଏକତ୍ଥତାଯ’ନ୍ତି ସୁତ୍ତେନ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ଲୋପୋ, ଏୱଂ ସବ୍ବସମାସେସୁ ୱାକ୍ୟେକଦେସଭୂତାନଂ ଯ, ତ, ଏତ, ଇମ, ଇତି, ଏୱ, ଇୱ, ୱିଯ, ଚ, ୱାଇଚ୍ଚାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞପଦାନଂ ମହାୱୁତ୍ତିସୁତ୍ତେନ ଲୋପୋ, ୱିଭତ୍ତୀନଞ୍ଚ ଲୋପେ ସତି ସରନ୍ତାନଂ ବ୍ଯଞ୍ଜନନ୍ତାନଞ୍ଚ ସମାସପଦାନଂ ସଯମେୱ ପକତିଭାୱୋ, ଇଧ ପନ ‘ସହସ୍ସ ସୋଞ୍ଞତ୍ଥେ’ତି ସୁତ୍ତେନ ସହସଦ୍ଦସ୍ସ ସତ୍ତଂ, ତତୋ ସ୍ଯାଦ୍ୟୁପ୍ପତ୍ତି, ସୱିତକ୍କୋ ସମାଧି, ସୱିତକ୍କା ସମାଧଯୋ, ସୱିତକ୍କା ପଞ୍ଞା, ସୱିତକ୍କା ପଞ୍ଞାଯୋ, ସୱିତକ୍କଂ ଝାନଂ, ସୱିତକ୍କାନି ଝାନାନି ଇଚ୍ଚାଦିନା ସବ୍ବଲିଙ୍ଗ, ୱିଭତ୍ତି, ୱଚନେହି ଯୋଜେତ୍ୱା ପଯୋଗସିଦ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଉପମାନପୁବ୍ବପଦୋ ଯଥା? କାଯଙ୍ଗାମାନଂ ସମପମାଣତ୍ତା ନିଗ୍ରୋଧୋ ଇୱ ପରିମଣ୍ଡଲୋ ନିଗ୍ରୋଧପରିମଣ୍ଡଲୋ, ନିଗ୍ରୋଧୋ ଇୱ ୱା ପରିମଣ୍ଡଲୋ ଯୋ ହୋତୀତି ସୋ ନିଗ୍ରୋଧପରିମଣ୍ଡଲୋ, ରାଜକୁମାରୋ, ସଙ୍ଖୋ ଇୱ ପଣ୍ଡରୋ ସଙ୍ଖପଣ୍ଡରୋ, କାକୋ ଇୱ ସୂରୋ କାକସୂରୋ, ସତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁପଟିଲାଭକରଣେନ ତେସଂ ଚକ୍ଖୁ ୱିଯ ଭୂତୋତି ଚକ୍ଖୁଭୂତୋ, ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମପଟିଲାଭକରଣେନ ତେସଂ ଧମ୍ମୋ ୱିଯ ଭୂତୋତି ଧମ୍ମଭୂତୋ, ନିଦ୍ଦୋସଟ୍ଠହଦଯତାଯ ବ୍ରହ୍ମା ୱିଯ ଭୂତୋତି ବ୍ରହ୍ମଭୂତୋ, ଅନ୍ଧୋ ୱିଯ ଭୂତୋ ଅଯନ୍ତି ଅନ୍ଧଭୂତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସଙ୍ଖ୍ୟୋଭଯପଦୋ ଯଥା? ଦ୍ୱେ ୱା ତଯୋ ୱା ପତ୍ତା ଦ୍ୱିତ୍ତିପତ୍ତା, ଇଧ ୱାସଦ୍ଦାଯେୱ ଅଞ୍ଞପଦାନି ନାମ, ଅନିଯମଭୂତୋ ତେସଂ ଅତ୍ଥୋ ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥୋ ନାମ। ଦ୍ୱୀହଂ ୱା ତୀହଂ ୱା ଦ୍ୱୀହତୀହଂ, ଛ ୱା ପଞ୍ଚ ୱା ୱାଚା ଛପ୍ପଞ୍ଚୱାଚା। ଏୱଂ ସତ୍ତଟ୍ଠମାସା, ଏକଯୋଜନଦ୍ୱିଯୋଜନାନି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଦିସନ୍ତରାଳତ୍ଥୋ ଯଥା? ଦକ୍ଖିଣସ୍ସା ଚ ପୁବ୍ବସ୍ସା ଚ ଯଦନ୍ତରାଳଅଂ ହୋତି ସା ଦକ୍ଖିଣପୁବ୍ବା। ଏୱଂ ପୁବ୍ବୁତ୍ତରା, ପଚ୍ଛିମୁତ୍ତରା, ଅପରଦକ୍ଖିଣା, ମହାୱୁତ୍ତିନା ପୁବ୍ବପଦେ ରସ୍ସତ୍ତଂ। ଦକ୍ଖିଣା ଚ ସା ପୁବ୍ବା ଚାତି ଦକ୍ଖିଣପୁବ୍ବା ଇଚ୍ଚାଦିନା କମ୍ମଧାରଯୋପି ଯୁଜ୍ଜତି।

ବ୍ଯତିହାରଲକ୍ଖଣେ[କ। ୩୨୮; ରୂ। ୩୫୨; ନୀ। ୭୦୮] –

୩୫୪।ତତ୍ଥ ଗହେତ୍ୱା ତେନ ପହରିତ୍ୱା ଯୁଦ୍ଧେ ସରୂପଂ।

ସତ୍ତମ୍ୟନ୍ତଂ ତତିଯନ୍ତଞ୍ଚ ସମାନରୂପଂ ସ୍ଯାଦ୍ୟନ୍ତପଦଂ ତତ୍ଥ ଗହେତ୍ୱା ତେନ ପହରିତ୍ୱା ଯୁଦ୍ଧେ ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥେ ଏକତ୍ଥଂ ହୋତି ୱା।

୩୫୫।ଡି ୱୀତିହାରେ[କ। ୪୦୪; ରୂ। ୩୭୦]।

ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥୱିସଯେ କ୍ରିଯାବ୍ଯତିହାରେ ଗମ୍ଯମାନେ ପଦନ୍ତେ ଡାନୁବନ୍ଧୋ ଇପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ଏତ୍ଥ ଇକାରୋ ରସ୍ସୋ ଏୱ।

୩୫୬।ଡି ସ୍ମିଂଚ[କ। ୪୦୩; ରୂ। ୩୫୪]।

ୱିପଚ୍ଚଯନ୍ତେ ଉତ୍ତରପଦେ ପରେ ପୁବ୍ବପଦନ୍ତସ୍ସ ଆତ୍ତଂ ହୋତି।

କେସେସୁ ଚ କେସେସୁ ଚ ଗହେତ୍ୱା ଇଦଂ ଯୁଦ୍ଧଂ ପୱତ୍ତତୀତି କେସାକେସି, ଦଣ୍ଡେହି ଚ ଦଣ୍ଡେହି ଚ ପହରିତ୍ୱା ଇଦଂ ଯୁଦ୍ଧଂ ପୱତ୍ତତୀତି ଦଣ୍ଡାଦଣ୍ଡି। ଏୱଂ ମୁଟ୍ଠାମୁଟ୍ଠି, ମୁସଲାମୁସଲି।

ଇତି ପଠମାବହୁବ୍ବୀହି।

ଦୁତିଯାବହୁବ୍ବୀହି

ଆଗତା ସମଣା ଇମଂ ସଙ୍ଘାରାମଂ ସୋଯଂ ଆଗତସମଣୋ, ସଙ୍ଘାରାମୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ସମାସପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଦୁୱିଧୋ ୱାଚ୍ଚତ୍ଥୋ, ଅଭିଧେଯ୍ଯତ୍ଥୋ ଚାତି।

ତତ୍ଥ ସଙ୍ଘାରାମସ୍ସ ସମଣେହି ପତ୍ତବ୍ବଭାୱସଙ୍ଖାତା କମ୍ମସତ୍ତି ୱାଚ୍ଚତ୍ଥୋ ନାମ, ସତ୍ତିମନ୍ତଭୂତୋ ସଙ୍ଘାରାମୋ ଅଭିଧେଯ୍ଯତ୍ଥୋ ନାମ।

ତତ୍ଥ ଆଗତସମଣସଦ୍ଦୋ ୱାଚ୍ଚତ୍ଥମେୱ ଉତ୍ତଂ ୱଦତି, ନ ଅଭିଧେଯ୍ଯତ୍ଥଂ, ଆଗତସମଣୋତି ସୁତ୍ୱା ସମଣେହି ପତ୍ତବ୍ବଭାୱମତ୍ତଂ ଜାନାତି, ସଙ୍ଘାରାମଦବ୍ବଂ ନ ଜାନାତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ତସ୍ସଂ ଅଭିଧେଯ୍ଯତ୍ଥୋ ଅଞ୍ଞେନ ସଙ୍ଘାରାମସଦ୍ଦେନ ଆଚିକ୍ଖିଯତି, ୱାଚ୍ଚତ୍ଥସ୍ସ ପନ ତେନ ଉତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପୁନ ୱତ୍ତବ୍ବାଭାୱତୋ ଦୁତିଯାୱିଭତ୍ତିଯା ଆଚିକ୍ଖନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘାରାମପଦେ ଦୁତିଯାୱିଭତ୍ତିସମ୍ଭୱୋ ନତ୍ଥି, ଲିଙ୍ଗତ୍ଥମତ୍ତୱିସଯା

ପଠମାୱିଭତ୍ତି ଏୱ ପୱତ୍ତତି, ପୁନ ପଦନ୍ତରସମ୍ବନ୍ଧେ ସତି ‘‘ସଙ୍ଘାରାମଂ ପସ୍ସତି ଆଗତସମଣଂ, ସଙ୍ଘାରାମେନ ଗାମୋ ସୋଭତି ଆଗତସମଣେନ, ସଙ୍ଘାରାମସ୍ସ ପୂଜେତି ଆଗତସମଣସ୍ସା’’ତିଆଦିନା ତତୋ ସଙ୍ଖ୍ୟା ୱିଭତ୍ତିୟୋ ପୱତ୍ତନ୍ତି। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବେସୁ ୱାଚକପଦେସୁ ନେତବ୍ବୋତି।

ଆଗତସମଣା ସାୱତ୍ଥି, ଆଗତସମଣଂ ଜେତୱନଂ, ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି ସମଣା ଇମନ୍ତି ୱା ଆଗତସମଣୋ, ୱିହାରୋ। ଆରୂଳ୍ହା ୱାନରା ଇମଂ ରୁକ୍ଖନ୍ତି ଆରୂଳ୍ହୱାନରୋ, ରୁକ୍ଖୋ। ସମ୍ପତ୍ତା ଗାମିକା ଯଂ ଗାମନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତଗାମିକୋ। ଏୱଂ ପୱିଟ୍ଠଗାମିକୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ଦୁତିୟାବହୁବ୍ବୀହି।

ତତିୟାବହୁବ୍ବୀହି

ଜିତାନି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଯେନାତି ଜିତିନ୍ଦ୍ରିୟୋ, ସମଣୋ। ଦିଟ୍ଠୋ ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମୋ ଯେନାତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୋ। ଏୱଂ ପତ୍ତଧମ୍ମୋ, ୱିଦିତଧମ୍ମୋ, ପରିୟୋଗାଳ୍ହଧମ୍ମୋ, କତାନି ଚତୁମଗ୍ଗକିଚ୍ଚାନି ଯେନାତି କତକିଚ୍ଚୋ, ବହୁୱଚନେ ସତି କତାନି କିଚ୍ଚାନି ଯେହି ତେ କତକିଚ୍ଚା, ଅରହନ୍ତୋ। ଧମ୍ମେନ ଅଧିଗତା ଭୋଗା ଯେନାତି ଧମ୍ମାଧିଗତଭୋଗୋ, ପୁରିସୋ। ଏୱଂ ଅଧମ୍ମାଧିଗତଭୋଗୋ। ଏୱଂ କତ୍ତରି। କରଣେ ପନ ଛିନ୍ନୋ ରୁକ୍ଖୋ ଯେନାତି ଛିନ୍ନରୁକ୍ଖୋ, ଫରସୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ତତିୟାବହୁବ୍ବୀହି।

ଚତୁତ୍ଥୀବହୁବ୍ବୀହି

ଦିନ୍ନୋ ସୁଙ୍କୋ ଯସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ସୋୟଂ ଦିନ୍ନସୁଙ୍କୋ, ଉପନୀତଂ ଭୋଜନଂ ଯସ୍ସାତି ଉପନୀତଭୋଜନୋ, ନତ୍ଥି ତୁଲୋ ଏତସ୍ସାତି ଅତୁଲୋ, ‘ଟ ନଞ୍ଞ୍ସ୍ସା’ତି ନ-କାରସ୍ସ ଟତ୍ତଂ, ନତ୍ଥି ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ ଯସ୍ସାତି ଅପ୍ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ, ନତ୍ଥି ସୀଲଂ ଅସ୍ସାତି ଦୁସ୍ସୀଲୋ, ନତ୍ଥି ପଟିସନ୍ଧିପଞ୍ଞା ଅସ୍ସାତି ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ, ‘ଘପସ୍ସନ୍ତସ୍ସାପ୍ପଧାନସ୍ସା’ତି ସୁତ୍ତେନ ଘସଞ୍ଞସ୍ସ ଆସ୍ସ ରସ୍ସତ୍ତଂ। ନତ୍ଥି ସୀଲଂ ଅସ୍ସାତି ନିସ୍ସୀଲୋ, ନିପ୍ପଞ୍ଞୋ, ଅପଞ୍ଞୋ, ୱିରୂପଂ ମୁଖଂ ଅସ୍ସାତି ଦୁମ୍ମୁଖୋ। ଏୱଂ ଦୁମ୍ମନୋ, ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ, ନତ୍ଥି ଅତ୍ତନୋ ଉତ୍ତରୋ ଅଧିକୋ ଯସ୍ସାତି ଅନୁତ୍ତରୋ, ‘ଅନ ସରେ’ତି ସୁତ୍ତେନ ନସ୍ସ ଅନ।

ଇଧ ବାହିରତ୍ଥବହୁବ୍ବୀହି ନାମ ୱୁଚ୍ଚତି, ସତ୍ତାହଂ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଅସ୍ସାତି ସତ୍ତାହପରିନିବ୍ବୁତୋ, ଅଚିରଂ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଅସ୍ସାତି ଅଚିରପରିନିବ୍ବୁତୋ, ମାସୋ ଜାତସ୍ସ ଅସ୍ସାତି ମାସଜାତୋ, ଦ୍ୱେମାସଜାତୋ, ଏକୋ ମାସୋ ଅଭିସିତ୍ତସ୍ସ ଅସ୍ସ ରଞ୍ଞୋତି ଏକମାସାଭିସିତ୍ତୋ, ଏକାହଂ ମତସ୍ସ ଅସ୍ସାତି ଏକାହମତଂ। ଏୱଂ ଦ୍ୱୀହମତଂ, ତୀହମତଂ, ଏକାହଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୟ ଅସ୍ସାତି ଏକାହପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା। ଏୱଂ ଦ୍ୱୀହପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା, ଆପତ୍ତି। ଯୋଜନଂ ଗତସ୍ସ ଅସ୍ସାତି ଯୋଜନଗତୋ, ଦ୍ୱିଯୋଜନଗତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ଚତୁତ୍ଥୀବହୁବ୍ବୀହି।

ପଞ୍ଚମୀବହୁବ୍ବୀହି

ନିଗ୍ଗତା ଜନା ଅସ୍ମା ଗାମାତି ନିଗ୍ଗତଜନୋ, ଅପଗତଂ କାଳକଂ ଇତୋତି ଅପଗତକାଳକୋ, ପଟୋ। ଅପଗତକାଳକଂ, ୱତ୍ଥଂ। ଅପେତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଯସ୍ମାତି ଅପେତୱିଞ୍ଞାଣଂ, ମତସରୀରଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ପଞ୍ଚମୀବହୁବ୍ବୀହି।

ଛଟ୍ଠୀବହୁବ୍ବୀହି

ଛିନ୍ନୋ ହତ୍ଥୋ ଯସ୍ସ ସୋତି ଛିନ୍ନହତ୍ଥୋ, ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ଜାତୋ ଛନ୍ଦୋ ଯସ୍ସାତି ଜାତଛନ୍ଦୋ, ଛନ୍ଦଜାତୋ, ସଞ୍ଜାତଂ ପୀତିସୋମନସ୍ସଂ ଯସ୍ସାତି ସଞ୍ଜାତପୀତିସୋମନସ୍ସୋ, ପୀତିସୋମନସ୍ସସଞ୍ଜାତୋ, ୱିସୁଦ୍ଧଂ ସୀଲଂ ଯସ୍ସାତି ୱିସୁଦ୍ଧସୀଲୋ , ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧୋ, ମହନ୍ତୋ କାୟୋ ଯସ୍ସାତି ମହାକାୟୋ।

ଇଧ ଉପମାନପୁବ୍ବପଦୋ ନାମ ୱୁଚ୍ଚତି, ସୁୱଣ୍ଣସ୍ସ ୱିଯ ୱଣ୍ଣୋ ଯସ୍ସାତି ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ, ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ୱିଯ ସରୋ ଯସ୍ସାତି ବ୍ରହ୍ମସ୍ସରୋ, ନାଗସ୍ସ ୱିଯ ଗତି ଅସ୍ସାତି ନାଗଗତି। ଏୱଂ ସୀହଗତି, ନାଗୱିକ୍କମୋ, ସୀହୱିକ୍କମୋ, ସୀହସ୍ସ ୱିଯ ହନୁ ଅସ୍ସାତି ସୀହହନୁ, ଏଣିସ୍ସ ୱିଯ ଜଙ୍ଘା ଯସ୍ସାତି ଏଣିଜଙ୍ଘୋ, ଉସଭସ୍ସ ୱିଯ ଅସ୍ସ ଖନ୍ଧୋତି ଉସଭକ୍ଖନ୍ଧୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ରୂପଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସଭାୱୋ, ଯାଦିସଂ ରୂପଂ ଅସ୍ସାତି ଯଥାରୂପଂ। ଏୱଂ ତଥାରୂପଂ, ଏୱଂ ରୂପଂ ଅସ୍ସାତି ଏୱରୂପଂ, ବିନ୍ଦୁଲୋପୋ। ଏୱଂ ଆଦି ଅସ୍ସାତି ଏୱମାଦି। ତଥା ଇଚ୍ଚାଦି, ଇଚ୍ଚେୱମାଦି, ଇଦିସଂ ନାମଂ ଯସ୍ସାତି ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ, ଏୱଂନାମୋ, କୀଦିସଂ ନାମଂ ଯସ୍ସାତି କିନ୍ନାମୋ, 'କୋନାମୋ'ତି ଏତ୍ଥ ମହାୱୁତ୍ତିନା କିଂସଦ୍ଦସ୍ସ କୋତ୍ତଂ।

କୋ ସମୁଦଯୋ ଯସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସାତି କିଂସମୁଦଯୋ, କା ଜାତି ଯସ୍ସାତି କିଂଜାତିକୋ, କିଂନିଦାନଂ ଯସ୍ସାତି କିଂନିଦାନୋ, କତି ୱସ୍ସାନି ଯସ୍ସାତି କତିୱସ୍ସୋ, କୋ ଅତ୍ଥୋ ଅସ୍ସାତି କିମତ୍ଥଂ, ୱଚନଂ। 'କ୍ୱତ୍ଥୋ'ତି ମହାୱୁତ୍ତିନା କିଂସଦ୍ଦସ୍ସ କୋତ୍ତଂ, ଯାଦିସୋ ଅତ୍ଥୋ ଅସ୍ସାତି ଯଦତ୍ଥୋ, ତାଦିସୋ ଅତ୍ଥୋ ଅସ୍ସାତି ତଦତ୍ଥୋ, ଏଦିସୋ ଅତ୍ଥୋ ଯସ୍ସ ୱିନଯସ୍ସାତି ଏତଦତ୍ଥୋ, ୱିନଯୋ। ଏତଦତ୍ଥା, ୱିନଯକଥା। ଏତଦତ୍ଥଂ, ସୋତାୱଧାନଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ଛଟ୍ଠୀବହୁବ୍ବୀହି।

ସତ୍ତମୀବହୁବ୍ବୀହି

ସମ୍ପନ୍ନାନି ସସ୍ସାନି ଯସ୍ମିଂ ଜନପଦେ ସୋଯଂ ସମ୍ପନ୍ନସସ୍ସୋ, ସୁଲଭା ଭିକ୍ଖା ଯସ୍ମିଂ ଜନପଦେ ସୋଯଂ ସୁଭିକ୍ଖୋ , ଦୁଲ୍ଲଭା ଭିକ୍ଖା ଯସ୍ମିନ୍ତି ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖୋ, ବହୱୋ ଗାମା ଅସ୍ମିଂ ଜନପଦେତି ବହୁଗାମୋ। ଏୱଂ ବହୁଜନୋ, ଗାମୋ। ନତ୍ଥି ଗାମଖେତ୍ତଂ ଯସ୍ମିଂ ଅରଞ୍ଞେ ତଯିଦଂ ଅଗାମକଂ, ସମାସନ୍ତେ କୋ। ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି ମନୁସ୍ସା ଯସ୍ମିଂ ଗାମେ ସମନୁସ୍ସୋ, ନ ୱିଜ୍ଜନ୍ତି ମନୁସ୍ସା ଯସ୍ମିଂ ଗାମେ ଅମନୁସ୍ସୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ସତ୍ତମୀବହୁବ୍ବୀହି।

ଭିନ୍ନାଧିକରଣବହୁବ୍ବୀହି

ଭିନ୍ନାଧିକରଣବହୁବ୍ବୀହି ନାମ ୱୁଚ୍ଚତି, ଏକରତ୍ତିଂ ୱାସୋ ଅସ୍ସାତି ଏକରତ୍ତିୱାସୋ, ସମାନେନ ଜନେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱାସୋ ଅସ୍ସାତି ସମାନୱାସୋ, ଉଭତୋ କମ୍ମତୋ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ବ୍ଯଞ୍ଜନଦ୍ୱଯଂ ଅସ୍ସାତି ଉଭତୋବ୍ଯଞ୍ଜନୋ, ଅଲୁତ୍ତସମାସୋ। ଏୱଂ କଣ୍ଠସ୍ମିଂ କାଳୋ ଅସ୍ସାତି କଣ୍ଠେକାଳୋ, ଉରସ୍ମିଂ ଲୋମାନି ଅସ୍ସାତି ଉରସିଲୋମୋ, ଯସ୍ସ ହତ୍ଥେ ପତ୍ତୋ ଅତ୍ଥୀତି ପତ୍ତହତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ଅସିହତ୍ଥୋ, ଦଣ୍ଡହତ୍ଥୋ, ଛତ୍ତଂ ପାଣିମ୍ହି ଅସ୍ସାତି ଛତ୍ତପାଣି। ଏୱଂ ସତ୍ଥପାଣି, ଦଣ୍ଡପାଣି, ୱଜିରପାଣି, ଦାନେ ଅଜ୍ଝାସଯୋ ଅସ୍ସାତି ଦାନଜ୍ଝାସଯୋ, ଦାନାଧିମୁତ୍ତିକୋ, ବୁଦ୍ଧେସୁ ଭତ୍ତି ଅସ୍ସାତି ବୁଦ୍ଧଭତ୍ତିକୋ, ବୁଦ୍ଧେ ଗାରୱୋ ଅସ୍ସାତି ବୁଦ୍ଧଗାରୱୋ, ଧମ୍ମଗାରୱୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତିପଦବହୁବ୍ବୀହି

ତିପଦବହୁବ୍ବୀହି ନାମ ୱୁଚ୍ଚତି, ପରକ୍କମେନ ଅଧିଗତା ସମ୍ପଦା ଯେହି ତେ ପରକ୍କମାଧିଗତସମ୍ପଦା, ଧମ୍ମେନ ଅଧିଗତା ଭୋଗା ଯେହି ତେ ଧମ୍ମାଧିଗତଭୋଗା, ଓଣୀତୋ ପତ୍ତମ୍ହା ପାଣି ଯେନ ସୋ ଓଣୀତପତ୍ତପାଣି, ସୀହସ୍ସ ପୁବ୍ବଦ୍ଧଂ ୱିଯ କାଯୋ ଅସ୍ସାତି ସୀହପୁବ୍ବଦ୍ଧକାଯୋ, ମତ୍ତା ବହୱୋ ମାତଙ୍ଗା ଯସ୍ମିଂ ୱନେତି ମତ୍ତବହୁମାତଙ୍ଗଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ବହୁବ୍ବୀହିସମାସୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଦ୍ୱନ୍ଦସମାସ

ଅଥ ଦ୍ୱନ୍ଦସମାସୋ ଦୀପିଯତେ।

ଦ୍ୱେ ଚ ଦ୍ୱେ ଚ ପଦାନି ଦ୍ୱନ୍ଦା, ଦ୍ୱେ ଚ ଦ୍ୱେ ଚ ଅତ୍ଥା ୱା ଦ୍ୱନ୍ଦା, ମହାୱୁତ୍ତିନା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦ୍ୱିସଦ୍ଦାନଂ ଦ୍ୱନ୍ଦାଦେସୋ। ଦ୍ୱନ୍ଦସଦ୍ଦସଦିସତ୍ତା ସଙ୍ଖୋ ଚାଯଂ ସମାସୋ ଦ୍ୱନ୍ଦୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଅଥ ୱା ଦ୍ୱେ ଅୱଯୱା ଅଦିଯନ୍ତି ବନ୍ଧିଯନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଦ୍ୱନ୍ଦୋ, ଯୁଗଳଅସ୍ସେତଂ ନାମଂ ''ପାଦଦ୍ୱନ୍ଦଂ ମୁନିନ୍ଦସ୍ସ, ୱନ୍ଦାମି ସିରସାମହ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱିଯ, ଇଧ ପନ ପଦଯୁଗଳଅଂ ଅତ୍ଥଯୁଗଳଅଞ୍ଚ ଗଯ୍ହତି। ଉଭଯପଦତ୍ଥପଧାନୋ ହି ଦ୍ୱନ୍ଦୋ।

ଏତ୍ଥ ସିଯା – ଯଦି ଉଭଯପଦତ୍ଥପ୍ପଧାନୋ ଦ୍ୱନ୍ଦୋ, ଏୱଞ୍ଚ ସତି ଦ୍ୱନ୍ଦେ କଥଂ ଏକତ୍ତୀଭାୱଲକ୍ଖଣଂ ସିଯାତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଅଭିନ୍ନୱିଧେଯ୍ୟତ୍ତା। ୱଚନପଥଞ୍ହି ପତ୍ୱା କତ୍ତୁଭାୱକମ୍ମଭାୱାଦିକୋ ୱିଧେଯ୍ୟତ୍ଥୋ ଏୱ ପଦାନଂ ଅଚ୍ଚନ୍ତପ୍ପଧାନତ୍ଥୋ ହୋତି ୱଚନୱାକ୍ୟସମ୍ପତ୍ତିଯା ପଧାନଙ୍ଗତ୍ତା, ସୋ ଚ ୱିଧେଯ୍ୟତ୍ଥୋ ଦ୍ୱନ୍ଦେପି ଅଭିନ୍ନୋ ଏୱ ହୋତି। ତଥା ହି ''ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେ ପସ୍ସତି'' ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ଦ୍ୱେ ଅତ୍ଥା ଏକୱିଭତ୍ତିଯା ୱିସଯା ହୁତ୍ୱା ଏକକତ୍ତୁ, ଏକକମ୍ମାଦିଭାୱେନ ଏକତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଏୱଂ ଦ୍ୱନ୍ଦେପି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ତିଣ୍ଣଂ ବହୁନ୍ନଂ ୱା ପଦାନଂ ଏକତ୍ତୀଭାୱଲକ୍ଖଣଂ ଲବ୍ଭତିଯେୱାତି।

୩୫୭।ଚଦ୍ୱେ[କ। ୩୨୯; ରୂ। ୩୫୭; ନୀ। ୭୦୯]।

ଅନେକଂ ସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତପଦଂ ଚସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥେ ଏକତ୍ଥଂ ହୋତି ୱା।

ଏତ୍ଥ ଚ ସମୁଚ୍ଚଯୋ, ଅନ୍ୱାଚଯୋ, ଇତରୀତରଯୋଗୋ, ସମାହାରୋତି ଚତ୍ତାରୋ ଚସଦ୍ଦତ୍ଥା ହୋନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ସମୁଚ୍ଚଯୋ ଯଥା? ଚୀୱରଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡପାତଞ୍ଚ ସେନାସନଞ୍ଚ ଦେତୀତି। ଅନ୍ୱାଚଯୋ ଯଥା? ଦାନଞ୍ଚ ଦେହି, ସୀଲଞ୍ଚ ରକ୍ଖତୀତି। ଇମେ ଦ୍ୱେ ଚସଦ୍ଦତ୍ଥା ୱାକ୍ୟଦ୍ୱନ୍ଦେ ଏୱ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ନ ସମାସଦ୍ୱନ୍ଦେ ପଦାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନିରପେକ୍ଖତ୍ତାତି ୱଦନ୍ତି। ତଂ ଅନ୍ୱାଚଯେ ଯୁଜ୍ଜତି ନାନାକ୍ରିଯାପେକ୍ଖତ୍ତା, ସମୁଚ୍ଚଯେ ପନ ''ଚୀୱରଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡପାତଞ୍ଚ ସେନାସନଞ୍ଚ ଦେତୀ''ତି ୱା ''ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନାନି ଦେତୀ''ତି ୱା ଏୱଂ ଦ୍ୱିଧାପି ଯୋଜେତୁଂ ଯୁଜ୍ଜତିଯେୱ ''ଲାଭୀ ହୋତି ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନ''ନ୍ତି [ମ। ନି। ୧।୬୫] ପାଠଇଦସ୍ସନତୋ। ଅନ୍ୱାଚଯୋପି ୱା ସମାସଦ୍ୱନ୍ଦେ ନୋ ନ ଲବ୍ଭତି ''ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଧାରଣମଣ୍ଡନୱିଭୂସନଟ୍ଠାନା''ତି [ଦୀ। ନି। ୧।୧୦] ପାଠଇଦସ୍ସନତୋ। ଏୱଂ ପନ ଯୁଜ୍ଜେଯ୍ୟ – ଚସଦ୍ଦତ୍ଥୋ ଏକକ୍ରିଯ, ନାନାକ୍ରିଯାପେକ୍ଖନଭେଦେନ ଦୁୱିଧୋ ହୋତି ସମୁଚ୍ଚଯୋ, ଅନ୍ୱାଚଯୋ ଚାତି, ତେସୁ ଚ ଏକେକୋ ଅୱଯୱପ୍ପଧାନ, ସମୁଦାଯପ୍ପଧାନଭେଦେନ ଦୁୱିଧୋ ହୋତି ଇତରୀତରଯୋଗୋ, ସମାହାରୋ ଚାତି। ତତ୍ଥ ଇତରୀତରଯୋଗେ ଅୱଯୱପ୍ପଧାନତ୍ତା ସବ୍ବୱିଭତ୍ତୀସୁ ବହୁୱଚନମେୱ ଯୁଜ୍ଜତି।

ଦ୍ୱନ୍ଦେ ପଣୀତତରଂ ପୁବ୍ବେ ନିପତତି। ସାରିପୁତ୍ତୋ ଚ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଚ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା, ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେ, ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେହି ଇଚ୍ଚାଦି। ଏୱଂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା, ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା, ଖତ୍ତିଯବ୍ରାହ୍ମଣା, ଦେୱମନୁସ୍ସା, ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା।

ଅପ୍ପକ୍ଖର, ବହ୍ୱକ୍ଖରେସୁ ଅପ୍ପକ୍ଖରଂ କ୍ୱଚି ପୁବ୍ବଂ ହୋତି, ଗାମନିଗମା, ଗାମଜନପଦା ଇଚ୍ଚାଦି।

କ୍ୱଚି ଇୱଣ୍ଣୁ'ୱଣ୍ଣନ୍ତା ପୁବ୍ବେ ହୋନ୍ତି, ଅଗ୍ଗି ଚ ଧୂମୋ ଚ ଅଗ୍ଗିଧୂମା, ରତ୍ତିଦିୱା, ଧାତୁଲିଙ୍ଗାନି।

ଅୱଣ୍ଣନ୍ତେସୁ ସରାଦିପଦଂ ପୁବ୍ବଂ ହୋତି, ଅତ୍ଥୋ ଚ ଧମ୍ମୋ ଚ ଅତ୍ଥଧମ୍ମା, ଧମ୍ମତ୍ଥା ୱା ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅଯଞ୍ଚ ନିଯମୋ ଦ୍ୱିପଦଦ୍ୱନ୍ଦେସୁ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଲବ୍ଭତି, ବହୁପଦଦ୍ୱନ୍ଦେସୁ ନ ଲବ୍ଭତି।

ସମାହାରଦ୍ୱନ୍ଦେ –

୩୫୮।ସମାହାରେ ନପୁଂସକଂ[କ। ୩୨୨; ରୂ। ୩୫୯; ନୀ। ୭୦୦]।

ଚତ୍ଥେ ସମାହାରେ ଏକତ୍ଥପଦଂ ନପୁଂସକଂ ହୋତି, ଏକୱଚନନ୍ତତ୍ତଂ ପନ ସମାହାରୱଚନେନେୱ ସିଦ୍ଧଂ, ଅଯଞ୍ଚ ସମାହାରୋ ପାଣ୍ୟଙ୍ଗାଦୀନଂ ଦ୍ୱନ୍ଦେସୁ ନିଚ୍ଚଂ ଲବ୍ଭତି, ରୁକ୍ଖତିଣାଦୀନଂ ଦ୍ୱନ୍ଦେସୁ ୱିକପ୍ପେନ ଲବ୍ଭତି।

ତତ୍ଥ ନିଚ୍ଚଲଦ୍ଧେସୁ ତାୱ ପାଣ୍ୟଙ୍ଗଦ୍ୱନ୍ଦେ –

ଚକ୍ଖୁ ଚ ସୋତଞ୍ଚ ଚକ୍ଖୁସୋତଂ, ମୁଖଞ୍ଚ ନାସିକା ଚ ମୁଖନାସିକଂ, 'ସ୍ୱାଦୀସୁ ରସ୍ସୋ'ତି ରସ୍ସତ୍ତଂ। ହନୁ ଚ ଗୀୱା ଚ ହନୁଗୀୱଂ। ଏୱଂ କଣ୍ଣନାସଂ, ଛୱି ଚ ମଂସଞ୍ଚ ଲୋହିତଞ୍ଚ ଛୱିମଂସଲୋହିତଂ, ନାମଞ୍ଚ ରୂପଞ୍ଚ ନାମରୂପଂ, ଜରା ଚ ମରଣଞ୍ଚ ଜରାମରଣଂ। ବହୁଲାଧିକାରା କ୍ୱଚି ୱିକପ୍ପରୂପମ୍ପି ଦିସ୍ସତି, ହତ୍ଥା ଚ ପାଦା ଚ ହତ୍ଥପାଦଂ, ହତ୍ଥପାଦା ୱା ଇଚ୍ଚାଦି।

ତୂରିୟଙ୍ଗଦ୍ୱନ୍ଦେ –

ନଚ୍ଚଞ୍ଚ ଗୀତଞ୍ଚ ୱାଦିତଞ୍ଚ ନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତଂ। ଏୱଂ ସମ୍ମତାଳଂ, 'ସମ୍ମ'ନ୍ତି କଂସତାଳଂ, 'ତାଳ'ନ୍ତି ହତ୍ଥତାଳଂ, ସଙ୍ଖୋ ଚ ପଣୱୋ ଚ ଡିଣ୍ଡିମୋ ଚ ସଙ୍ଖପଣୱଡିଣ୍ଡିମଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ୟୋଗ୍ଗଙ୍ଗଦ୍ୱନ୍ଦେ –

ଫାଲୋ ଚ ପାଚନଞ୍ଚ ଫାଲପାଚନଂ, ୟୁଗଞ୍ଚ ନଙ୍ଗଲଞ୍ଚ ୟୁଗନଙ୍ଗଲଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସେନଙ୍ଗଦ୍ୱନ୍ଦେ –

ହତ୍ଥିନୋ ଚ ଅସ୍ସା ଚ ହତ୍ଥିଅସ୍ସଂ। ଏୱଂ ରଥପତ୍ତିକଂ, ଅସି ଚ ଚମ୍ମଞ୍ଚ ଅସିଚମ୍ମଂ। 'ଚମ୍ମ'ନ୍ତି ସରପରିତ୍ତାଣଫଲକଂ, ଧନୁ ଚ କଲାପୋ ଚ ଧନୁକଲାପଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଖୁଦ୍ଦକପାଣଦ୍ୱନ୍ଦେ –

ଡଂସା ଚ ମକସା ଚ ଡଂସମକସଂ। ଏୱଂ କୁନ୍ଥକିପିଲ୍ଲିକଂ [ସୁ। ନି। ୬୦୭], କୀଟପଟଙ୍ଗଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ନିଚ୍ଚୱେରିଦ୍ୱନ୍ଦେ –

ଅହି ଚ ନକୁଲୋ ଚ ଅହିନକୁଲଂ, ବିଳାରୋ ଚ ମୂସିକା ଚ ବିଳାରମୂସିକଂ, ରସ୍ସତ୍ତଂ। କାକୋଲୂକଂ, ସପ୍ପମଣ୍ଡୂକଂ, ନାଗସୁପଣ୍ଣଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସଭାଗଦ୍ୱନ୍ଦେ –

ସୀଲଞ୍ଚ ପଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ସୀଲପଞ୍ଞାଣଂ, ସମଥୋ ଚ ୱିପସ୍ସନା ଚ ସମଥୱିପସ୍ସନଂ, ୱିଜ୍ଜା ଚ ଚରଣଞ୍ଚ ୱିଜ୍ଜାଚରଣଂ। ଏୱଂ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ, ହିରିଓତ୍ତପ୍ପଂ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ, ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱିୱିଧୱିରୁଦ୍ଧଦ୍ୱନ୍ଦେ –

କୁସଲାକୁସଲଂ, ସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜଂ, କଣ୍ହସୁକ୍କଂ, ହୀନପଣୀତଂ, ଛେକବାଲଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଏକସଙ୍ଗୀତିଦ୍ୱନ୍ଦେ –

ଦୀଘୋ ଚ ମଜ୍ଝିମୋ ଚ ଦୀଘମଜ୍ଝିମଂ, ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରସଂୟୁତ୍ତକଂ, ଖନ୍ଧକୱିଭଙ୍ଗଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସଙ୍ଖ୍ୟାପରିମାଣଦ୍ୱନ୍ଦେ –

ଏକକଦୁକଂ, ଦୁକତିକଂ, ତିକଚତୁକ୍କଂ, ଚତୁକ୍କପଞ୍ଚକଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ପଚନଚଣ୍ଡାଲଦ୍ୱନ୍ଦେ –

ଓରବ୍ଭିକା ଚ ସୂକରିକା ଚ ଓରବ୍ଭିକସୂକରିକଂ। ଏୱଂ ସାକୁଣିକମାଗୱିକଂ, ସପାକଚଣ୍ଡାଲଂ, ୱେନରଥକାରଂ, ପୁକ୍କୁସଛୱଡାହକଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଲିଙ୍ଗୱିସଭାଗଦ୍ୱନ୍ଦେ –

ଇତ୍ଥିପୁମଂ, ଦାସିଦାସଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଦିସାଦ୍ୱନ୍ଦେ –

ପୁଵ୍ଵା ଚ ଅପରା ଚ ପୁଵ୍ଵାପରଂ। ଏୱଂ ଦକ୍ଖିଣୁତ୍ତରଂ, ପୁଵ୍ଵଦକ୍ଖିଣଂ, ପୁଵ୍ଵୁତ୍ତରଂ, ଅପରଦକ୍ଖିଣଂ, ଅପରୁତ୍ତରଂ।

ନଦୀଦ୍ୱନ୍ଦେ –

ଗଙ୍ଗାଯମୁନଂ, ମହିସରଭୁ, ସଵ୍ଵତ୍ଥ ନପୁଂସକତ୍ତା ଅନ୍ତେ ଦୀଘାନଂ ରସ୍ସତ୍ତଂ ସତ୍ତସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ ଏକୱଚନନ୍ତଞ୍ଚ।

ଇତି ନିଚ୍ଚସମାହାରରାସି।

ୱିକପ୍ପଲଦ୍ଧେସୁ [କ। ୩୨୩; ରୂ। ୩୬୦; ନୀ। ୭୦୧] ତିଣୱିସେସଦ୍ୱନ୍ଦେ –

ଉସୀରାନି ଚ ବୀରଣାନି ଚ ଉସୀରବୀରଣଂ, ଉସୀରବୀରଣା। ଏୱଂ ମୁଞ୍ଜପଵ୍ଵଜଂ, ମୁଞ୍ଜପଵ୍ଵଜା, କାସକୁସଂ, କାସକୁସା।

ରୁକ୍ଖୱିସେସଦ୍ୱନ୍ଦେ –

ଖଦିରୋ ଚ ପଲାସୋ ଚ ଖଦିରପଲାସଂ, ଖଦିରପଲାସା, ଧୱୋ ଚ ଅସ୍ସକଣ୍ଣୋ ଚ ଧୱସ୍ସକଣ୍ଣଂ, ଧୱସ୍ସକଣ୍ଣା, ପିଲକ୍ଖନିଗ୍ରୋଧଂ, ପିଲକ୍ଖନିଗ୍ରୋଧା, ଅସ୍ସତ୍ଥକପୀତନଂ [କପିତ୍ଥନଂ (କତ୍ଥଚି)], ଅସ୍ସତ୍ଥକପୀତନା, ସାକସାଲଂ, ସାକସାଲା।

ପସୁୱିସେସଦ୍ୱନ୍ଦେ –

ଗଜା ଚ ଗୱଜା ଚ ଗଜଗୱଜଂ, ଗଜଗୱଜା, ଗୋମହିସଂ, ଗୋମହିସା, ଏଣେୟ୍ୟୱରାହଂ, ଏଣେୟ୍ୟୱରାହା, ଅଜେଳକଂ, ଅଜେଳକା, କୁକ୍କୁଟସୂକରଂ, କୁକ୍କୁଟସୂକରା, ହତ୍ଥିଗୱସ୍ସୱଳୱଂ, ହତ୍ଥିଗୱସ୍ସୱଳୱା।

ସକୁଣୱିସେସଦ୍ୱନ୍ଦେ –

ହଂସବିଲୱଂ, ହଂସବିଲୱା, କାରଣ୍ଡୱଚକ୍କୱାକଂ, କାରଣ୍ଡୱଚକ୍କୱାକା, ବକବଲାକଂ, ବକବଲାକା।

ଧନଦ୍ୱନ୍ଦେ –

ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଂ, ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣା, ମଣି ଚ ସଙ୍ଖୋ ଚ ମୁତ୍ତା ଚ ୱେଳୁରିୟଞ୍ଚ ମଣିସଙ୍ଖମୁତ୍ତୱେଳୁରିୟଂ, ମଣିସଙ୍ଖମୁତ୍ତୱେଳୁରିୟା, ଜାତରୂପରଜତଂ, ଜାତରୂପରଜତା।

ଧଞ୍ଞଦ୍ୱନ୍ଦେ –

ସାଲିୟୱଂ, ସାଲିୟୱା, ତିଲମୁଗ୍ଗମାସଂ, ତିଲମୁଗ୍ଗମାସା, ନିପ୍ଫାୱକୁଲତ୍ଥଂ, ନିପ୍ଫାୱକୁଲତ୍ଥା।

ବ୍ୟଞ୍ଜନାନଂ ଦ୍ୱନ୍ଦେ –

ମଚ୍ଛମଂସଂ, ମଚ୍ଛମଂସା, ସାକସୂପଂ, ସାକସୂପା, ଗଵ୍ୟମାହିସଂ, ଗଵ୍ୟମାହିସା, ଏଣେୟ୍ୟୱାରାହଂ, ଏଣେୟ୍ୟୱାରାହା, ମିଗମାୟୂରଂ, ମିଗମାୟୂରା।

ଜନପଦଦ୍ୱନ୍ଦେ –

କାସିକୋସଲଂ, କାସିକୋସଲା, ୱଜ୍ଜିମଲ୍ଲଂ, ୱଜ୍ଜିମଲ୍ଲା, ଚେତୱଂସଂ, ଚେତୱଂସା, ମଚ୍ଛଞ୍ଚ ସୂରସେନଞ୍ଚ ମଚ୍ଛସୂରସେନଂ, ମଚ୍ଛସୂରସେନା, କୁରୁପଞ୍ଚାଲଂ, କୁରୁପଞ୍ଚାଲା।

ଇତି ୱିକପ୍ପସମାହାରରାସି।

ଦ୍ୱନ୍ଦସମାସୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ୱିସେସୱିଧାନ

ଇଦାନି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତାନି ଅୱୁତ୍ତାନି ଚ ଛସୁ ସମାସେସୁ ୱିସେସୱିଧାନାନି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ।

ନପୁଂସକେକତ୍ତଂ, ସମାସନ୍ତରସ୍ସୋ, ପୁମ୍ଭାୱାତିଦେସୋ, ସମାସନ୍ତେ କ, ସମାସନ୍ତେ ଅ, ନାନାଦେସୋ, ଅବ୍ୟୟୋ, ସଙ୍ଖ୍ୟା।

ନପୁଂସକେକତ୍ତରାସି

ତତ୍ଥ ସବ୍ବୋ ଅବ୍ୟୟୀଭାୱୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ ଏୱ, ସମାହାରଭୂତା ଦିଗୁ, ଦ୍ୱନ୍ଦା ନପୁଂସକା ଚ ଏକତ୍ତସଙ୍ଖ୍ୟା ଚ।

୩୫୯।କ୍ୱଚେକତ୍ତଞ୍ଚ ଛଟ୍ଠିୟା[କ। ୩୨୭; ରୂ। ୩୫୧; ନୀ। ୭୦୪; ଚଂ। ୨।୨।୬୯-୭୩; ପା। ୨।୪।୨୨-୨୫]।

ଛଟ୍ଠୀସମାସେ କ୍ୱଚି ନପୁଂସକତ୍ତଂ ଏକତ୍ତଞ୍ଚ ହୋତି।

ଛାୟା, ସଭାସ୍ୱେୱାୟଂ ୱିଧି, ସଲଭାନଂ ଛାୟା ସଲଭଚ୍ଛାୟଂ […ସଭଚ୍ଛାୟଂ (ମୂଲପାଠେ)]। ଏୱଂ ସକଟଚ୍ଛାୟଂ, ଘରଚ୍ଛାୟଂ। ଇଧ ନ ହୋତି, ରୁକ୍ଖଚ୍ଛାୟା, ପବ୍ବତଚ୍ଛାୟା। ସଭାସଦ୍ଦେ ଅମନୁସ୍ସସଭାସ୍ୱେୱାୟଂ ୱିଧି, ବ୍ରହ୍ମୂନଂ ସଭା ବ୍ରହ୍ମସଭଂ। ଏୱଂ ଦେୱସଭଂ, ଇନ୍ଦସଭଂ, ଯକ୍ଖସଭଂ, ରକ୍ଖସସଭଂ। ମନୁସ୍ସସଭାସୁ ନତ୍ଥି, ଖତ୍ତିୟସଭା, ରାଜସଭା ଇଚ୍ଚାଦି।

କ୍ୱଚୀତି କିଂ? ରାଜପରିସା।

ଇତି ନପୁଂସକେକତ୍ତରାସି।

ସମାସନ୍ତରସ୍ସରାସି

‘ସ୍ୟାଦୀସୁ ରସ୍ସୋ’ତି ସୁତ୍ତେନ ଅବ୍ୟୟୀଭାୱ, ସମାହାରଦିଗୁ, ଦ୍ୱନ୍ଦାନଂ କସ୍ସଚି ତପ୍ପୁରିସସ୍ସ ଚ ସ୍ୟାଦୀସୁ ରସ୍ସୋ।

ଅବ୍ୟୟୀଭାୱେ –

ଉପମଣିକଂ ଅଧିତ୍ଥି, ଉପୱଧୁ।

ସମାହାରଦିଗୁମ୍ହି –

ଚତୁଦ୍ଦିସଂ, ଦସିତ୍ଥି, ଦସୱଧୁ।

ସମାହାରଦ୍ୱନ୍ଦେ –

ମୁଖନାସିକଂ, ହନୁଗୀୱଂ।

ତପ୍ପୁରିସେ –

ସଲଭଚ୍ଛାଯଂ, ବ୍ରହ୍ମସଭଂ।

୩୬୦।ଘପସ୍ସନ୍ତସ୍ସାପ୍ପଧାନସ୍ସ[କ। ୪୦୩; ରୂ। ୩୫୪; ନୀ। ୮୫୮; ଚଂ। ୨।୨।୮୬; ପା। ୧।୨।୪୮]।

ସ୍ୟାଦୀସୁ ଅନ୍ତଭୂତସ୍ସ ଅପ୍ପଧାନଭୂତସ୍ସ ଚ ଘପସ୍ସ ରସ୍ସୋ ହୋତି।

ବହୁବ୍ବୀହିମ୍ହି –

ବହୁକଞ୍ଞୋ, ପୋସୋ, ବହୁଇତ୍ଥି, କୁଲଂ, ବହୁୱଧୁ, କୁଲଂ।

ଅବ୍ୟଯୀଭାୱେ –

ଉପମଣିକଂ, ଅଧିତ୍ଥି, ଉପୱଧୁ।

ଅନ୍ତସ୍ସାତି କିଂ? ସଦ୍ଧାଧନୋ, ପୁରିସୋ।

ଅପ୍ପଧାନସ୍ସାତି କିଂ? ରାଜକଞ୍ଞା, ରାଜକୁମାରୀ, ବ୍ରହ୍ମବନ୍ଧୂ।

୩୬୧।ଗୋସ୍ସୁ[କ। ୩୪୨; ରୂ। ୩୩୭; ନୀ। ୭୨୨; ଚଂ। ୨।୨।୮୫; ପା। ୧।୨।୪୮]।

ସ୍ୟାଦୀସୁ ଅନ୍ତଭୂତସ୍ସ ଅପ୍ପଧାନଭୂତସ୍ସ ଚ ଗୋସ୍ସ ଉ ହୋତି।

ଚିତ୍ତଗୁ ଚିତ୍ତଗୁ।

ଅପ୍ପଧାନସ୍ସାତି କିଂ? ରାଜଗୱୋ।

ଅନ୍ତସ୍ସାତି କିଂ? ଗୋକୁଲଂ।

ଇତି ସମାସନ୍ତରସ୍ସରାସି।

ପୁମ୍ଭାୱାତିଦେସରାସି

୩୬୨।ଇତ୍ଥିଯଂ ଭାସିତପୁମିତ୍ଥୀ ପୁମାୱେକତ୍ଥେ[କ। ୩୩୧; ରୂ। ୩୫୩; ନୀ। ୭୧୪; ଚଂ। ୫।୨।୨୯; ପା। ୬।୩।୩୪]।

‘ଏକତ୍ଥେ’ତି ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣେ, ଇତ୍ଥିଯଂ ୱତ୍ତମାନେ ଏକତ୍ଥେ ଉତ୍ତରପଦେ ପରେ କଦାଚି ଭାସିତପୁମୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସଦ୍ଦୋ ପୁମା ଇୱ ହୋତି। ଚତୁରଙ୍ଗମିଦଂ ୱିଧାନଂ, ପୁବ୍ବପଦଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଞ୍ଚ ଭାସିତପୁମଞ୍ଚ ସିଯା, ପରପଦଂ ନିଯତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଞ୍ଚ ପୁବ୍ବପଦେନ ଏକତ୍ଥଞ୍ଚ ସିଯାତି।

ଦୀଘା ଜଙ୍ଘା ଯସ୍ସ ସୋ ଦୀଘଜଙ୍ଘୋ, ପୁରିସୋ, ଦୀଘଜଙ୍ଘା, ଇତ୍ଥୀ, ଦୀଘଜଙ୍ଘଂ, କୁଲଂ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଯେ ସଦ୍ଦା କତ୍ଥଚି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରୂପା ହୋନ୍ତି, କତ୍ଥଚି ଇତ୍ଥିପଚ୍ଚଯଯୁତ୍ତା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରୂପା, ତେ ଭାସିତପୁମା ନାମ। ଦୀଘୋ ମଗ୍ଗୋ, ଦୀଘା ରତ୍ତି, ଗତୋ ପୁରିସୋ, ଗତା ଇତ୍ଥୀ, କୁମାରୋ, କୁମାରୀ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଯେ ପନ ଇତ୍ଥିପଚ୍ଚଯଯୁତ୍ତା ନିଚ୍ଚଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରୂପା ହୋନ୍ତି, ତେ ଭାସିତପୁମା ନାମ ନ ହୋନ୍ତି, କଞ୍ଞା, ପଞ୍ଞା, ସଦ୍ଧା, ନଦୀ, ଇତ୍ଥୀ, ପଥୱୀ ଇଚ୍ଚାଦି। ତଥା ସଭାୱିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାପି ନିଯତପୁନ୍ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାପି ଭାସିତପୁମା ନ ହୋନ୍ତି, ଦେୱତା, ରତ୍ତି, ଧେନୁ, ୱଧୂ, ସଙ୍ଖୋ, ଦେୱୋ, ବ୍ରହ୍ମା, ରତନଂ, ସରଣଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇଧ ପନ ଦୀଘସଦ୍ଦୋ ‘‘ଦୀଘୋ ବାଲାନ ସଂସାରୋ’’ତି [ଧ। ପ। ୬୦] ଆଦୀସୁ ଭାସିତପୁମୋ, ସୋ ୱିସେସ୍ସଲିଙ୍ଗାନୁଗତତ୍ତସେନ ଇଧ ଇତ୍ଥିପଚ୍ଚଯଯୁତ୍ତୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସଦ୍ଦୋ ନାମ। ଇମିନା ସୁତ୍ତେନ ପୁମ୍ଭାୱାତିଦେସେ କତେ ତତ୍ଥ ଆପଚ୍ଚଯୋ ଅନ୍ତରଧାଯତି, ‘ଘପସ୍ସନ୍ତସ୍ସାପ୍ପଧାନସ୍ସା’ତି ସୁତ୍ତେନ ସମାସନ୍ତସ୍ସ ଆକାରସ୍ସ ରସ୍ସତ୍ତଂ, କୁମାରୀ ଭରିଯା ଯସ୍ସ ସୋ କୁମାରଭରିଯୋ, ଈପଚ୍ଚଯନିୱତ୍ତି। ଯୁୱତି ଜାଯା ଯସ୍ସ ସୋ ଯୁୱଜାଯୋ, ତିପଚ୍ଚଯନିୱତ୍ତି। ବ୍ରହ୍ମବନ୍ଧୂ ଭରିଯା ଯସ୍ସ ସୋ ବ୍ରହ୍ମବନ୍ଧୁଭରିଯୋ, ଊପଚ୍ଚଯନିୱତ୍ତି।

ଇତ୍ଥିଯନ୍ତି କିଂ? କୁମାରୀ ରତନଂ ଯସ୍ସ ସୋ କୁମାରୀରତନୋ, ପୁରିସୋ, ଇଧ ପରପଦଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ପୁମ୍ଭାୱାତିଦେସୋ ନ କାତବ୍ବୋ, ଯଦି କରେଯ୍ଯ, କୁମାରୋ ରତନଂ ଯସ୍ସ କୁମାରରତନୋତି ଏୱଂ ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗୋ ଭୱେଯ୍ଯ।

ଏକତ୍ଥେତି କିଂ? କୁମାରୀସୁ ଭତ୍ତି ଯସ୍ସ ସୋ କୁମାରୀଭତ୍ତିକୋ। ଏୱଂ ସମଣୀଭତ୍ତିକୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣୀଭତ୍ତିକୋ, ସମାସନ୍ତେ କୋ, ଇଧ ପରପଦଂ ପୁବ୍ବପଦେନ ଏକତ୍ଥଂ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ପୁମ୍ଭାୱାତିଦେସୋ ନ କାତବ୍ବୋ, ଯଦି କରେଯ୍ଯ, କୁମାରେସୁ ଭତ୍ତି ଯସ୍ସ ସୋ କୁମାରଭତ୍ତିକୋତି ଏୱଂ ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗୋ ଭୱେଯ୍ଯ।

ଇତ୍ଥୀତି କିଂ? ଦଟ୍ଠବ୍ବଟ୍ଠେନ ଦିଟ୍ଠି, ଗାମଣିକୁଲଂ ଦିଟ୍ଠି ଯେନ ସୋ ଗାମଣିଦିଟ୍ଠି, ଇଧ ଗାମଣିସଦ୍ଦୋ ଭାସିତପୁମୋ ହୋତି, ଇଧ ପନ କୁଲୱାଚକତ୍ତା ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେ ତିଟ୍ଠତି, ଇତ୍ଥିପଚ୍ଚଯୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ପୁମ୍ଭାୱାତିଦେସକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି।

ଭାସିତପୁମୋତି କିଂ? ସଦ୍ଧା ପକତି ଯସ୍ସ ସୋ ସଦ୍ଧାପକତିକୋ। ଏୱଂ ପଞ୍ଞାପକତିକୋ, ଇଧ ପୁବ୍ବପଦଂ ନିଯତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗତ୍ତା ଭାସିତପୁମଂ ନ ହୋତୀତି। ସଦ୍ଧାଧନୋ, ପଞ୍ଞାଧନୋ, ସଦ୍ଧାଧୁରୋ ପଞ୍ଞାଧୁରୋ ଇଚ୍ଚତ୍ର ଦ୍ୱୟଙ୍ଗୱେକଲ୍ଲଂ ହୋତି।

କମ୍ମଧାରଯମ୍ହି [କ। ୩୩୨; ରୂ। ୩୪୩; ନୀ। ୭୧୬] ପନ ‘ଏକତ୍ଥେ’ତି ପଦଂ ୱିସୁଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ନ ହୋତି ଅନେକତ୍ଥସ୍ସ ଇଧ ଅସମ୍ଭୱତୋ। ଦୀଘା ଚ ସା ଜଙ୍ଘା ଚାତି ଦୀଘଜଙ୍ଘା, କୁମାରୀ ଚ ସା ଭରିଯା ଚାତି କୁମାରଭରିଯା। ଏୱଂ ଖତ୍ତିଯକଞ୍ଞା, ବ୍ରାହ୍ମଣକଞ୍ଞା, ଯୁୱତି ଚ ସା ଭରିଯା ଚାତି ଯୁୱଭରିଯା, ବ୍ରହ୍ମବନ୍ଧୂ ଚ ସା ଭରିଯା ଚାତି ବ୍ରହ୍ମବନ୍ଧୁଭରିଯା।

ଇତ୍ଥିଯନ୍ତି କିଂ? କୁମାରୀ ଚ ସା ରତନଞ୍ଚାତି କୁମାରୀରତନଂ। ଏୱଂ ସମଣୀପଦୁମଂ।

ଇତ୍ଥୀତି କିଂ? ଗାମଣିକୁଲଞ୍ଚ ତଂ ଦିଟ୍ଠି ଚାତି ଗାମଣିଦିଟ୍ଠି।

ଭାସିତପୁମୋତି କିଂ? ସଦ୍ଧାପକତି, ଗଙ୍ଗାନଦୀ, ତଣ୍ହାନଦୀ, ପଥୱୀଧାତୁ।

ସଞ୍ଞାସଦ୍ଦେସୁ ପନ ଚତୁରଙ୍ଗଯୁତ୍ତେପି ୱିଧାନଂ ନ ହୋତି, ନନ୍ଦାଦେୱୀ, ନନ୍ଦାପୋକ୍ଖରଣୀ, କାଯଗତାସତି, ପଠମାୱିଭତ୍ତି, ଦୁତିଯାୱିଭତ୍ତି, ପଞ୍ଚମୀୱିଭତ୍ତି, ଛଟ୍ଠୀୱିଭତ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

୩୬୩।କ୍ୱଚି ପଚ୍ଚଯେ[କ। ୩୩୨; ରୂ। ୩୪୩; ନୀ। ୭୧୬; ଚଂ। ୫।୨।୩୧; ପା। ୬।୩।୩୫]।

ପଚ୍ଚଯେ ପରେ କଦାଚି ଭାସିତପୁମୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସଦ୍ଦୋ କ୍ୱଚି ପୁମାୱ ହୋତି।

ବ୍ୟତ୍ତତରା, ବ୍ୟତ୍ତତମା, ଏତ୍ଥ ଚ ବ୍ୟତ୍ତାନଂ ଇତ୍ଥୀନଂ ଅତିସଯେନ ବ୍ୟତ୍ତାତି ବ୍ୟତ୍ତତରା, ବ୍ୟତ୍ତତମାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ପଣ୍ଡିତତରା, ପଣ୍ଡିତତମା ଇଚ୍ଚାଦି।

୩୬୪।ସବ୍ବାଦଯୋ ୱୁତ୍ତିମତ୍ତେ[କ। ୩୩୧; ରୂ। ୩୫୩; ନୀ। ୭୧୪; ଚଂ। ୫।୨।୪୧; ପା। ୬।୩।୩୫]।

ୱୁତ୍ତିମତ୍ତେ ଠାନେ ସବ୍ବାଦିନାମକା ସବ୍ବନାମସଦ୍ଦା ପୁମାୱ ହୋନ୍ତି।

ସା ପମୁଖା ଯସ୍ସ ସୋ ତପ୍ପମୁଖୋ। ଏୱଂ ତପ୍ପଧାନୋ, ତାଯ ତାହି ୱା ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ। ସା ଏୱ ପମୁଖା ତପ୍ପମୁଖା। ଏୱଂ ତପ୍ପଧାନା, ତସ୍ସା ମୁଖଂ ତମ୍ମୁଖଂ, ତସ୍ସଂ ଗାଥାଯଂ ତାସୁ ଗାଥାସୁ ୱା ତତ୍ର, ତାଯ ଗାଥତୋ ତାହି ୱା ଗାଥାହି ତତୋ, ତସ୍ସଂ ୱେଲାଯଂ ତଦା ଇଚ୍ଚାଦି।

ଏତ୍ଥ ଚ ୱୁତ୍ତି ନାମ ସମାସ, ତଦ୍ଧିତା’ ଯାଦିଧାତୁପଚ୍ଚଯନ୍ତ, ୱିଭତ୍ତିପଚ୍ଚଯନ୍ତାନଂ ନାମଂ।

ଇତି ପୁମ୍ଭାୱାତିଦେସରାସି।

ସମାସନ୍ତକପଚ୍ଚଯରାସି

୩୬୫।ଲ୍ତିତ୍ଥିଯୂହି କୋ[କା। ୩୩୮; ରୂ। ୩୫୬; ନୀ। ୭୨୫; ଚଂ। ୪।୪।୧୪୦; ପା। ୫।୪।୧୫୨]।

ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥୱିସଯେ କତ୍ତୁଇଚ୍ଚାଦୀହି ଲ୍ତୁପଚ୍ଚଯନ୍ତେହି ଇତ୍ଥିଯଂ ଈ, ଊକାରନ୍ତେହି ଚ ବହୁଲଂ କପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି।

ବହୱୋ କତ୍ତାରୋ ଯସ୍ମିଂ ଦେସେ ସୋ ବହୁକତ୍ତୁକୋ। ଏୱଂ ବହୁୱତ୍ତୁକୋ, ବହୁକା ନଦିଯୋ ଯସ୍ମିଂ ଦେସେ ସୋ ବହୁନଦିକୋ। ଏୱଂ ବହୁଇତ୍ଥିକୋ, ଗାମୋ, ବହୁଇତ୍ଥିକା, ସଭା, ବହୁଇତ୍ଥିକଂ, କୁଲଂ। ଏୱଂ ବହୁକୁମାରିକଂ, ବହୁବ୍ରହ୍ମବନ୍ଧୁକୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ‘ବ୍ରହ୍ମବନ୍ଧୂ’ତି ରସ୍ସପଦଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦତି, ଦୀଘପଦଂ ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ୱଦତି, କପଚ୍ଚଯେ ପରେ ଦୀଘାନଂ ମହାୱୁତ୍ତିନା ରସ୍ସତ୍ତଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି।

ବହୁଲନ୍ତି କିଂ? ବହୁକତ୍ତା, ଗାମୋ।

୩୬୬।ୱାଞ୍ଞତୋ[କା। ୩୩୮; ରୂ। ୩୫୬; ନୀ। ୭୨୫; ଚଂ। ୬।୨।୭୨; ପା। ୫।୪।୧୫୨]।

ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥୱିସଯେ ଲ୍ତିତ୍ଥିଯୂହି ଅଞ୍ଞତୋ ଅୱଣ୍ଣିୱଣ୍ଣୁୱଣ୍ଣନ୍ତେହି ବହୁଲଂ କପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି ୱା।

ଅୱଣ୍ଣନ୍ତମ୍ହା ତାୱ –

ଅଗାମକଂ, ଅରଞ୍ଞଂ, ବହୁଗାମକୋ, ଜନପଦୋ, ସସୋତକୋ, ଅସୋତକୋ, ସଲୋମକୋ, ସପକ୍ଖକୋ, ବହୁମାଲକୋ, ବହୁମାଲୋ, ବହୁମାଯକୋ, ବହୁମାଯୋ।

ଇୱଣ୍ଣନ୍ତମ୍ହା –

ସୁନ୍ଦରା ଦିଟ୍ଠି ଯସ୍ସ ସୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି, ମତପତିକା, ଇତ୍ଥୀ, ସଦ୍ଧାପକତିକୋ, ପଞ୍ଞାପକତିକୋ, ବହୁହତ୍ଥିକୋ, ବହୁଦଣ୍ଡିକୋ।

ଉୱଣ୍ଣନ୍ତମ୍ହା –

ସହେତୁକୋ, ଅହେତୁକୋ, ସଚକ୍ଖୁକୋ, ଅଚକ୍ଖୁକୋ, ସଭିକ୍ଖୁକୋ, ଅଭିକ୍ଖୁକୋ, ଦୀଘାଯୁକୋ, ଅପ୍ପାଯୁକୋ, ବହୁଧେନୁକୋ, ୱଜୋ, ବହୁରତ୍ତଞ୍ଞୁକୋ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ।

ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ କମ୍ହି ପରେ ଅକାରସ୍ସ ମହାୱୁତ୍ତିନା ୱା ‘ଅଧାତୁସ୍ସ କେ…’ତି ସୁତ୍ତେନ ୱା ବହୁଲଂ ଇକାରତ୍ତଂ ହୋତି, ବହୁପୁତ୍ତିକା, ଇତ୍ଥୀ, ବହୁପୁତ୍ତକା ୱା, ଏକପୁତ୍ତିକା, ଏକପୁତ୍ତକା ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ସମାସନ୍ତକପଚ୍ଚଯରାସି।

ସମାସନ୍ତଅପଚ୍ଚଯରାସି

୩୬୭।ସମାସନ୍ତ[କା। ୩୩୭; ରୂ। ୩୫୦; ନୀ। ୭୨୨; ଚଂ। ୪।୪।୫୨; ପା। ୫।୪।୬୮; ‘ତ୍ୱ’ (ବହୁସୁ)]।

‘ସମାସନ୍ତୋ+ଅ’ ଇତି ଦ୍ୱିପଦମିଦଂ, ସମାସନ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଅପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଧିକାରସୁତ୍ତମିଦଂ।

୩୬୮। ପାପାଦୀହି ଭୂମିଯା[କ। ୩୩୭; ରୂ। ୩୫୦; ନୀ। ୭୨୨; ଚଂ। ୪।୪।୭୨; ...ପେ... ୫।୪।୭୫; ‘ଗୋଦାୱରୀନଂ’ (ବହୂସୁ)]।

ପାପାଦୀହି ପରାଯ ଭୂମିଯା ସମାସନ୍ତୋ ଅହୋତି, ‘ଭୂମିସଦ୍ଦସ୍ସା’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ନିଯତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘ଭୂମିଯା’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଅଞ୍ଞତ୍ରପି।

ପାପାନଂ ଭୂମି ପାପଭୂମଂ, ପାପାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଭୂମିତ୍ୟତ୍ଥୋ, ଜାତିଯା ଭୂମି ଜାତିଭୂମଂ, ସଦ୍ଧୁଜାତରଟ୍ଠଂ। ଏୱଂ ପଚ୍ଛାଭୂମଂ, ମଜ୍ଝିମଦେସେ ପଚ୍ଛାଭାଗରଟ୍ଠଂ।

୩୬୯। ସଙ୍ଖ୍ୟାହି[କ। ୩୩୭; ରୂ। ୩୫୦; ନୀ। ୭୨୨; ଚଂ। ୪।୪।୭୩; ପା। ୫।୪।୭୫]।

ସଙ୍ଖ୍ୟାହି ପରାଯ ଭୂମିଯା ସମାସନ୍ତୋ ଅ ହୋତି।

ଦ୍ୱେ ଭୂମିଯୋ ଏତ୍ଥାତି ଦ୍ୱିଭୂମୋ, ଦ୍ୱିଭୂମକୋ, ପାସାଦୋ, ଦ୍ୱିଭୂମିକୋ ୱା, ତିସ୍ସୋ ଭୂମିଯୋ ଏତେସନ୍ତି ୱା ତୀସୁ ଭୂମିସୁ ପରିଯାପନ୍ନାତି ୱା ତେଭୂମକା, ଧମ୍ମା, ଚତୁଭୂମକା, ଧମ୍ମା, ତେଭୂମିକା, ଚତୁଭୂମିକା ୱା। ଦିଗୁମ୍ହି-ଦ୍ୱେ ଭୂମିଯୋ ଦ୍ୱିଭୂମଂ, ତିସ୍ସୋ ଭୂମିଯୋ ତିଭୂମଂ, ଚତସ୍ସୋ ଭୂମିଯୋ ଚତୁଭୂମଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

୩୭୦। ନଦୀଗୋଧାୱରୀନଂ[କ। ୩୩୭; ରୂ। ୩୫୦; ନୀ। ୭୨୨; ଚଂ। ୪।୪।୭୩; ପା। ୫।୪।୭୫]।

ସଙ୍ଖ୍ୟାହି ପରାସଂ ନଦୀ, ଗୋଧାୱରୀନଂ ସମାସନ୍ତୋ ଅ ହୋତି।

ପଞ୍ଚ ନଦିଯୋ ପଞ୍ଚନଦଂ, ପଞ୍ଚ ୱା ନଦିଯୋ ଯସ୍ମିଂ ପଦେସେ ସୋ ପଞ୍ଚନଦୋ, ସତ୍ତ ଗୋଧାୱରିଯୋ ସତ୍ତଗୋଧାୱରଂ।

୩୭୧। ଅସଙ୍ଖ୍ୟେହି ଚଙ୍ଗୁଲ୍ୟାନଞ୍ଞାସଙ୍ଖ୍ୟତ୍ଥେସୁ[କ। ୩୩୭; ରୂ। ୩୫୦; ନୀ। ୭୨୨; ଚଂ। ୪।୪।୭୪; ପା। ୫।୪।୮୬]।

ଅଞ୍ଞତ୍ଥୋ ଚ ଅସଙ୍ଖ୍ୟତ୍ଥୋ ଚ ଅଞ୍ଞାସଙ୍ଖ୍ୟତ୍ଥା। ତତ୍ଥ ‘ଅଞ୍ଞତ୍ଥୋ’ତି ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥୋ ବହୁବ୍ବୀହିସମାସୋ, ‘ଅସଙ୍ଖ୍ୟତ୍ଥୋ’ତି ଅସଙ୍ଖ୍ୟତ୍ଥସମାସୋ ଅବ୍ୟଯୀଭାୱସମାସୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ନ ଅଞ୍ଞାସଙ୍ଖ୍ୟତ୍ଥା ଅନଞ୍ଞାସଙ୍ଖ୍ୟତ୍ଥା, ଅଞ୍ଞାସଙ୍ଖ୍ୟତ୍ଥୱଜ୍ଜିତେସୁ ସମାସେସୁ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେହି ଉପସଗ୍ଗେହି ଚ ସଙ୍ଖ୍ୟାହି ଚ ପରାଯ ଅଙ୍ଗୁଲିଯା ସମାସନ୍ତୋ ଅ ହୋତି। ଚସଦ୍ଦେନ ‘‘ସୁଗତଙ୍ଗୁଲେନ, ପମାଣଙ୍ଗୁଲେନ’’ ଇଚ୍ଚାଦୀନି ସିଜ୍ଝନ୍ତି।

ଅଙ୍ଗୁଲୀହି ନିଗ୍ଗତଂ ନିରଙ୍ଗୁଲଂ, ଅଙ୍ଗୁଲିଯୋ ଅତିକ୍କନ୍ତଂ ଅଚ୍ଚଙ୍ଗୁଲଂ, ଇମେ ଦ୍ୱେ ଅମାଦିସମାସା, ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗୁଲିଯୋ ସମାହଟାତି ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲଂ।

ଅନଞ୍ଞାସଙ୍ଖ୍ୟତ୍ଥେସୂତି କିଂ? ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗୁଲିଯୋ ଅସ୍ମିନ୍ତି ପଞ୍ଚଙ୍ଗୁଲି, ହତ୍ଥୋ। ଅଙ୍ଗୁଲିଯା ସମୀପଂ ଉପଙ୍ଗୁଲି। ‘‘ଚତୁରଙ୍ଗୁଲଂ କଣ୍ଣଂ ଓସାରେତ୍ୱା [ମହାୱ। ୬୬], ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲଂ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ, ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲପରମଂ, ଚତୁରଙ୍ଗୁଲପରମଂ, ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲପରମ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ‘ଅଙ୍ଗୁଲ’ନ୍ତି ଅକାରନ୍ତଂ ପମାଣୱାଚୀସଦ୍ଦନ୍ତରଂ।

୩୭୨। ଦାରୁମ୍ହଙ୍ଗୁଲ୍ୟା[କ। ୩୩୭; ରୂ। ୩୫୦; ନୀ। ୭୨୨; ଚଂ। ୪।୪।୯୭; ପା। ୫।୪।୧୧୪; ‘ଦାରୁମ୍ୟଙ୍ଗୁଲ୍ୟା’ (ବହୂସୁ)]।

ଦାରୁସଙ୍ଖାତେ ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥେ ପୱତ୍ତାଯ ଅଙ୍ଗୁଲିଯା ସମାସନ୍ତୋ ଅହୋତି।

ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗୁଲିଯୋ ଅସ୍ସାତି ପଞ୍ଚଙ୍ଗୁଲଂ, ଦାରୁ। ଏତ୍ଥ ଚ ଅଙ୍ଗୁଲିପମାଣାୱଯୱୋ ଧଞ୍ଞାଦୀନଂ ମାନୱିସେସୋ ‘ଦାରୂ’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

୩୭୩। ଦୀଘାହୋୱସ୍ସେକଦେସେହି ଚ ରତ୍ୟା[କ। ୩୩୭; ରୂ। ୩୫୦; ନୀ। ୭୨୨; ଚଂ। ୪।୪।୭୫; ପା। ୫।୪।୮୭]।

ଦୀଘୋ ଚ ଅହୋ ଚ ୱସ୍ସୋ ଚ ଏକଦେସୋ ଚାତି ଦ୍ୱନ୍ଦୋ, ଏକଦେସୋ ନାମ ପୁବ୍ବ, ପରାଦି, ଅନଞ୍ଞାସଙ୍ଖ୍ୟତ୍ଥେସୁ ଦୀଘାଦୀହି ଚ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେହି ଚ ସଙ୍ଖ୍ୟାହି ଚ ପରାଯ ରତ୍ତିଯା ସମାସନ୍ତୋ ଅ ହୋତି। ଚସଦ୍ଦେନ ‘‘ଚିରରତ୍ତ’’ନ୍ତି ସିଜ୍ଝତି।

ଦୀଘା ରତ୍ତିଯୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ, ଦୀଘା ରତ୍ତିଦିୱପରଂପରାତ୍ୟତ୍ଥୋ। ଅହୋ ଚ ରତ୍ତି ଚ ଅହୋରତ୍ତଂ, ୱସ୍ସେନ ତେମିତା ରତ୍ତି ୱସ୍ସରତ୍ତଂ, ରତ୍ତିଯା ପୁବ୍ବଂ ପୁବ୍ବରତ୍ତଂ, ରତ୍ତିଯା ପରଂ ପରରତ୍ତଂ, ରତ୍ତିଯା ଅଡ୍ଢଂ ଅଡ୍ଢରତ୍ତଂ, ରତ୍ତିଂ ଅତିକ୍କନ୍ତୋ ଅତିରତ୍ତୋ, ଦ୍ୱେ ରତ୍ତିଯୋ ଦ୍ୱିରତ୍ତଂ। ଏୱଂ ତିରତ୍ତଂ, ଚତୁରତ୍ତଂ, ପଞ୍ଚରତ୍ତଂ, ଛାରତ୍ତଂ, ୱାଧିକାରତ୍ତା ‘‘ଏକରତ୍ତଂ, ଏକରତ୍ତୀ’’ତି ସିଜ୍ଝତି।

ଅନଜ୍ଝାସଙ୍ଖ୍ୟେସୂତି କିଂ? ଦୀଘା ରତ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଦୀଘରତ୍ତି, ହେମନ୍ତୋ। ରତ୍ତିଯା ସମୀପଂ ଉପରତ୍ତି।

୩୭୪।ଗୋ ତ୍ୱତନ୍ତେ ଚାଲୋପେ[କ। ୩୩୭; ରୂ। ୩୫୦; ନୀ। ୭୨୨; ଚଂ। ୪।୪।୭୭; ପା। ୫।୪।୯୨]।

ଅତନ୍ତେ ଚ ଅନଜ୍ଝା'ସଙ୍ଖ୍ୟେସୁ ଚ ପଓ୍ୱା ଗୋସଦ୍ଦମ୍ହା ଅଲୋପଟ୍ଠାନେ ସମାସନ୍ତୋ ଅ ହୋତି।

ରଞ୍ଞୋ ଗୋ ରାଜଗଓ୍ୱୋ, ଅଓ୍ୱନୋ ଗୋ ସଗଓ୍ୱୋ, ପରେସଂ ଗୋ ପରଗଓ୍ୱୋ, ପଞ୍ଚଗଓ୍ୱୋ, ପଞ୍ଚଗଓ୍ୱଂ। ଏଓ୍ୱଂ ଦସଗଓ୍ୱଂ।

ଅଲୋପେତି କିଂ? ପଞ୍ଚହି ଗୋହି କୀତୋ ପଞ୍ଚଗୁ। ଏତ୍ଥ ଚ ତେନ କୀତୋତି ଏତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ତଦ୍ଧିତପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଲୋପୋ, ତେନ ଅଯଂ ଅପଚ୍ଚଯୋ ନ ହୋତି, 'ଗୋସ୍ସୂ'ତି ଓସ୍ସୁଓ୍ୱଂ।

ଅତନ୍ତେତି କିଂ? ଗଓ୍ୱଜା ଚ ଗାଓ୍ୱୋ ଚ ଗଓ୍ୱଜଗଓ୍ୱୋ, ଯୋମ୍ହି ଗୋସ୍ସ ଗଓ୍ୱତ୍ତଂ।

ଅନଜ୍ଝାସଙ୍ଖ୍ୟେସୂତି କିଂ? ଚିତ୍ତଗୁ, ଉପଗୁ।

୩୭୫।ରତ୍ତିଦିଓ୍ୱ ଦାରଗଓ୍ୱ ଚତୁରସ୍ସା[କ। ୩୩୭; ରୂ। ୩୫୦; ନୀ। ୭୨୨; ଚଂ। ୪।୪।୬୨; ପା। ୫।୪।୭୭]।

ଏତେ ତଯୋ ସଦ୍ଦା ଅଅନ୍ତା ନିପଚ୍ଚନ୍ତେ।

ରତ୍ତି ଚ ଦିଓ୍ୱା ଚ ରତ୍ତିଦିଓ୍ୱଂ, ଦାରା ଚ ଗାଓ୍ୱୋ ଚ ଦାରଗଓ୍ୱଂ, ଚତସ୍ସୋ ଅସ୍ସିଯୋ ଯସ୍ସ ସୋ ଚତୁରସ୍ସୋ, ଅପଚ୍ଚଯୋ, ଅସ୍ସିସ୍ସ ଇସ୍ସ ଅତ୍ତଂ।

୩୭୬।ଆଯାମେନୁଗଓ୍ୱଂ[କ। ୩୩୭; ରୂ। ୩୫୦; ନୀ। ୭୨୨; ଚଂ। ୪।୪।୬୯; ପା। ୫।୪।୮୩]।

ଆଯାମେ ଗମ୍ଯମାନେ ଅନୁଗଓ୍ୱନ୍ତି ନିପଚ୍ଚତେ।

ଗୋହି ଅନୁଗ୍ଗତଂ ସକଟଂ ଅନୁଗଓ୍ୱଂ।

ଆଯାମେତି କିଂ? ଗୁନ୍ନଂ ପଚ୍ଛା ଅନୁଗୁ।

୩୭୭।ଅକ୍ଖିସ୍ମାଞ୍ଞତ୍ରେ[କ। ୩୩୭; ରୂ। ୩୫୦; ନୀ। ୭୨୨; ଚଂ। ୪।୪।୯୬; ପା। ୫।୪।୧୧୩]।

ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥେ ପଓ୍ୱତ୍ତା ଅକ୍ଖିମ୍ହା ସମାସନ୍ତୋ ଅ ହୋତି।

ୱିସାଲାନି ଅକ୍ଖୀନି ଯସ୍ସ ସୋ ୱିସାଲକ୍ଖୋ, ୱିରୂପାନି ଅକ୍ଖୀନି ଯସ୍ସ ସୋ ୱିରୂପକ୍ଖୋ, ଅନେକସହସ୍ସାନି ଅକ୍ଖୀନି ଯସ୍ସ ସୋ ସହସ୍ସକ୍ଖୋ, ଲୋହିତାନି ଅକ୍ଖୀନି ଯସ୍ସ ସୋ ଲୋହିତକ୍ଖୋ। ଏଓ୍ୱଂ ନୀଲକ୍ଖୋ, ନୀଲକ୍ଖି ୱା। ବହୁଲାଧିକାରା ଅନଞ୍ଞତ୍ଥେପି, ଅକ୍ଖୀନଂ ପଟିମୁଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ, ଅକ୍ଖୀନଂ ପରଭାଗୋ ପରୋକ୍ଖଂ, ଅକ୍ଖୀନଂ ତିରୋଭାଗୋ ତିରୋକ୍ଖଂ। ଅକ୍ଖିସଦ୍ଦେନ ଚେତ୍ଥ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଗଯ୍ହନ୍ତି।

ମହାଓ୍ୱୁତ୍ତିନା କ୍ୱଚି ସମାସନ୍ତୋ ଅ, ଆ, ଇପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅପଚ୍ଚଯେ –

ୱାଯୁନୋ ସଖା ୱାଯୁସଖୋ, ୱାଯୁସଙ୍ଖାତୋ ସଖା ଅସ୍ସାତି ୱା ୱାଯୁସଖୋ, ଅଗ୍ଗି, ସବ୍ବେସଂ ପିଯା'ପିଯମଜ୍ଝତ୍ତାନଂ ସଖାତି ସବ୍ବସଖୋ, ସବ୍ବେ ୱା ସଖାଯୋ ଅସ୍ସାତି ସବ୍ବସଖୋ, ମେତ୍ତାୱିହାରୀ। ''ସବ୍ବମିତ୍ତୋ ସବ୍ବସଖୋ''ତି [ଥେରଗା। ୬୪୮] ପାଠୋ। ପାପାନଂ ସଖାତି ପାପସଖୋ, ପାପା ସଖାରୋ ଯସ୍ସାତି ୱା ପାପସଖୋ। ''ପାପମିତ୍ତୋ ପାପସଖୋ''ତି [ଦୀ। ନି। ୩।୨୫୩] ପାଠୋ। ପହିତୋ ପେସିତୋ ଅତ୍ତା ଯେନାତି ପହିତତ୍ତୋ, ମଜ୍ଝିମୋ ଅତ୍ତା ସଭାଓ୍ୱୋ ଯସ୍ସାତି ମଜ୍ଝତ୍ତୋ, ଛାତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତସନ୍ତାନଂ [ସଣ୍ଠାନଂ (ମୂଲପାଠେ)] ଯସ୍ସାତି ଛାତଜ୍ଝତ୍ତୋ, ସୁହିତୋ ଅତ୍ତା ଯସ୍ସାତି ସୁହିତତ୍ତୋ , ଯତୋ ସଂଯତୋ ଅତ୍ତା ଯସ୍ସାତି ଯତତ୍ତୋ, ଠିତୋ ଅତ୍ତା ଅସ୍ସାତି ଠିତତ୍ତୋଇଚ୍ଚାଦି।

ଆପଚ୍ଚଯେ –

ପଚ୍ଚକ୍ଖୋ ଧମ୍ମୋ ଯସ୍ସାତି ପଚ୍ଚକ୍ଖଧମ୍ମା, ଛାଦେତୀତି ଛଦୋ, ମୋହୋ, ୱିୱଟୋ ଛଦୋ ଯସ୍ମିନ୍ତି ୱିୱଟଚ୍ଛଦା, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ।

ଇପଚ୍ଚଯେ –

ସୁନ୍ଦରୋ ଗନ୍ଧୋ ଯସ୍ସାତି ସୁଗନ୍ଧି, କୁଚ୍ଛିତୋ ଗନ୍ଧୋ ଯସ୍ସାତି ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧି, ପୂତିନୋ ଗନ୍ଧୋ ଯସ୍ସାତି ପୂତିଗନ୍ଧି, ସୁରଭିନୋ ଗନ୍ଧୋ ସୁରଭିଗନ୍ଧି। ‘‘ସରୀରସ୍ସ ସୁଗନ୍ଧିନୋ, ଗୁଣଗନ୍ଧିଯୁତ୍ତୋ ଅହ’’ନ୍ତି ପାଠଇ।

ଇତି ସମାସନ୍ତଅପଚ୍ଚଯରାସି।

ନାନାଦେସରାସି

୩୭୮।ଉତ୍ତରପଦେ[କ। ୩୩୩-୩୩୪; ରୂ। ୩୪୪-୩୪୫; ନୀ। ୭୧୭-୭୧୮]।

ଉତ୍ତରପଦେ ପରେ ପୁବ୍ବପଦେ ୱିଧି ହୋତୀତି ଅଜ୍ଝୋ। ଅଧିକାରସୁତ୍ତମିଦଂ।

‘‘ଅବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ଅନରିଯୋ, ଅଭିକ୍ଖୁକୋ, ଅନନ୍ତୋ’’ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ସମାସେ ଉତ୍ତରପଦେ ପରେ ନ-କାରସ୍ସ ଅ, ଅନ ହୋନ୍ତି।

୩୭୯।ନଖାଦଯୋ[କ। ୩୨୮; ରୂ। ୩୫୨; ନୀ। ୭୦୮; ଚଂ। ୫।୨।୯୫; ପା। ୬।୩।୭୫]।

ନଖାଦଯୋ ସଦ୍ଦା ନପକତିକା ସିଜ୍ଝନ୍ତି।

ନା’ସ୍ସ ଖମତ୍ଥୀତି ନଖୋ, ‘ଖ’ନ୍ତି ସୁଖଂ, ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ, ନା’ସ୍ସ କୁଲମତ୍ଥୀତି ନକୁଲୋ, ଏୱଂନାମକୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ପୁମସ୍ସ ସକଂ ପୁଂସକଂ ନତ୍ଥି ପୁଂସକଂ ଏତସ୍ମିନ୍ତି ନପୁଂସକୋ, ଖଞ୍ଜନଂ ୱେକଲ୍ଲଗମନଂ ଖତ୍ତଂ, ନତ୍ଥି ଖତ୍ତଂ ଏତସ୍ସାତି ନକ୍ଖତ୍ତଂ, କଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସୁଖଂ, ତବ୍ବିରୁଦ୍ଧତ୍ତା ଅକଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦୁକ୍ଖଂ, ନତ୍ଥି ଅକଂ ଏତସ୍ମିନ୍ତି ନାକୋ, ସଗ୍ଗୋ, ନ ମୁଞ୍ଚତୀତି ନମୁଚି, ମାରୋ। ନ ଗଲତି ନ ଚୱତୀତି ନଗରଂ, ଗେହେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘ଅଗାର’ନ୍ତି ସିଜ୍ଝତି।

୩୮୦।ନଗୋ ୱା ପାଣିନି[କ। ୩୩୩-୩୩୪; ରୂ। ୩୪୪-୩୪୫; ନୀ। ୭୧୭-୭୧୮; ଚଂ। ୫।୨।୯୬; ପା। ୬।୩।୭୭; ‘ନଗୋ ୱାପ୍ପାଣିନି’ (ବହୂସୁ)]।

ଅପାଣିମ୍ହି ନଗୋତି ସିଜ୍ଝତି ୱା।

ନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ନଗା, ରୁକ୍ଖା। ନଗା, ପବ୍ବତା। ଅଗା, ରୁକ୍ଖା, ଅଗା, ପବ୍ବତା।

ଅପାଣିନୀତି କିଂ? ଅଗୋ ୱସଲୋ କିଂ ତେନ। ଏତ୍ଥ ‘ଅଗୋ’ତି ଦୁଗ୍ଗତଜନୋ, ‘ୱସଲୋ’ତି ଲାମକୋ, ‘କିଂ ତେନା’ତି ନିନ୍ଦାୱଚନଂ, ‘‘ସୀତେନା’’ତିପି ପାଠୋ। ଏୱଂ ନେକେ, ଅନେକେ, ନେକାନି, ଅନେକାନି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ନ-ରାସି।

୩୮୧।ସହସ୍ସ ସୋଞ୍ଞତ୍ଥେ[କ। ୪୦୪; ରୂ। ୩୭୦; ନୀ। ୮୫୯; ଚଂ। ୫।୨।୯୭; ପା। ୬।୩।୮୨]।

ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥେ ସମାସେ ଉତ୍ତରପଦେ ପରେ ସହସ୍ସ ସୋ ହୋତି ୱା।

ପୁତ୍ତେନ ସହ ଯୋ ୱତ୍ତତୀତି ସପୁତ୍ତୋ, ସହପୁତ୍ତୋ।

ଅଞ୍ଞତ୍ରେତି କିଂ? ସହ କତ୍ୱା, ସହ ଯୁଜ୍ଝିତ୍ୱା।

୩୮୨।ସଞ୍ଞାୟଂ[କ। ୪୦୪; ରୂ। ୩୭୦; ନୀ। ୮୫୯; ଚଂ। ୫।୨।୯୮; ପା। ୬।୩।୭୮]।

ସଞ୍ଞାୟଂ ଉତ୍ତରପଦେ ପରେ ସହସ୍ସ ସୋ ହୋତି।

ସହ ଆଯତ୍ତଂ ସାଯତ୍ତଂ, ସହ ପଲାସଂ ସପଲାସଂ, ଅଗରୁକାରସ୍ସେତଂ ନାମଂ।

୩୮୩।ଅପଚ୍ଚକ୍ଖେ[କ। ୪୦୪; ରୂ। ୩୦୭; ନୀ। ୮୫୯; ଚଂ। ୫।୨।୯୯; ପା। ୬।୩।୮୦]।

ଅପଚ୍ଚକ୍ଖେ ଗମ୍ମମାନେ ଉତ୍ତରପଦେ ପରେ ସହସ୍ସ ସୋ ହୋତି।

ଓଣ୍ଡିଯତି ଏତାଯାତି ଓଣ୍ଡି, ପାସୋ। ଓଣ୍ଡିଯା ସହ ଯୋ ୱତ୍ତତୀତି ସୋଣ୍ଡି, କପୋତୋ। ଇଧ ‘ଓଣ୍ଡି’ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖା। ‘‘ସାଗ୍ଗି କପୋତୋ’’ତିପି ପାଠୋ, ପିଚୁନା ସହ ୱତ୍ତତୀତି ସପିଚୁକା, ୱାତମଣ୍ଡଲିକା, ସା ଚ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖା, ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଆକାସେ ପରିବ୍ଭମନ୍ତଂ ପିଚୁସଙ୍ଘାଟଂ ଦିସ୍ୱା ଞାତବ୍ବା। ‘‘ସପିସାଚା ୱାତମଣ୍ଡଲିକା’’ତିପି ପାଠୋ। ଏୱଂ ସରଜା, ୱାତା, ସରକ୍ଖସୀ, ରତ୍ତି।

୩୮୪।ଅକାଲେ ସକତ୍ଥସ୍ସ[କ। ୪୦୪; ରୂ। ୩୭୦; ନୀ। ୮୫୯; ଚଂ। ୫।୨।୧୧୦; ପା। ୬।୩।୮୧]।

ସକତ୍ଥପ୍ପଧାନସ୍ସ ସହସଦ୍ଦସ୍ସ ସୋ ହୋତି ଅକାଲେ ଉତ୍ତରପଦେ ପରେ।

ସବ୍ରହ୍ମଂ, ସଚକ୍କଂ।

ଅକାଲେତି କିଂ? ସହ ପୁବ୍ବଣ୍ହଂ, ସହ ପରଣ୍ହଂ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତେନ ସହ ପୱତ୍ତଂ ପୁବ୍ବଣ୍ହଂ, ପରଣ୍ହନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୩୮୫।ଗନ୍ଥନ୍ତାଧିକ୍କେ[କ। ୪୦୪; ରୂ। ୩୭୦; ନୀ। ୮୫୯; ଚଂ। ୫।୨।୧୦୧; ପା। ୬।୩।୭୯]।

ଗନ୍ଥସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଗନ୍ଥନ୍ତୋ। ଯଥା ତଂ କଚ୍ଚାଯନଗନ୍ଥସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଉଣାଦିକପ୍ପୋ, ଅଧିକଭାୱୋ ଆଧିକ୍କଂ, ଗନ୍ଥନ୍ତେ ଚ ଆଧିକ୍କେ ଚ ୱତ୍ତମାନସ୍ସ ସହସଦ୍ଦସ୍ସ ସୋ ହୋତି ଉତ୍ତରପଦେ ପରେ।

ସହ ଉଣାଦିନା’ ଯଂ ଅଧିଯତେତି ତଂ ସୋଣାଦି, ସକଲଂ କଚ୍ଚାଯନଂ ଅଧୀତେତ୍ୟତ୍ଥୋ। ସହ ମୁହୁତ୍ତେନ ସକଲଂ ଜୋତିଂ ଅଧୀତେ ସମୁହୁତ୍ତଂ, ଜୋତୀତି ନକ୍ଖତ୍ତସତ୍ଥଂ।

ଆଧିକ୍କେ – ସଦୋଣା, ଖାରୀ, ସକହାପଣଂ, ନିକ୍ଖଂ, ସମାସକଂ, କହାପଣଂ। ନିଚ୍ଚତ୍ଥମିଦଂ ସୁତ୍ତଂ।

୩୮୬।ସମାନସ୍ସ ପକ୍ଖାଦୀସୁ ୱା[କ। ୪୦୪; ରୂ। ୩୭୦; ନୀ। ୮୫୯; ଚଂ। ୫।୨।୧୦୩-୪; ପା। ୬।୩।୮୪-୮୬]।

ପକ୍ଖାଦୀସୁ ଉତ୍ତରପଦେସୁ ସମାନସ୍ସ ସୋ ହୋତି ୱା।

ସମାନୋ ପକ୍ଖୋ ସହାଯୋ ସପକ୍ଖୋ, ସମାନୋ ପକ୍ଖୋ ଯସ୍ସାତି ୱା ସପକ୍ଖୋ, ସମାନପକ୍ଖୋ ୱା। ଏୱଂ ସଜାତି, ସମାନଜାତି, ସଜନପଦୋ, ସରତ୍ତି।

ସମାନୋ ପତି ଯସ୍ସା ସା ସପତି। ଏୱଂ ସନାଭି, ସବନ୍ଧୁ, ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ, ସନାମୋ। ଅତ୍ଥୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ନାମଂ, ଚନ୍ଦେନ ସମାନଂ ଅତ୍ଥୟଂ ଯସ୍ସ ସୋ ଚନ୍ଦସତ୍ଥୟୋ, ସଗୋତ୍ତୋ, ଇନ୍ଦେନ ସମାନଂ ଗୋତ୍ତଂ ଯସ୍ସ ସୋ ଇନ୍ଦସଗୋତ୍ତୋ, ସରୂପଂ, ସଟ୍ଠାନଂ। ହରି ୱୁଚ୍ଚତି ସୁୱଣ୍ଣଂ, ହରିନା ସମାନୋ ୱଣ୍ଣୋ ଯସ୍ସ ସୋ ହରିସ୍ସୱଣ୍ଣୋ, ସସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ। ଏୱଂ ସିଙ୍ଗୀନିକ୍ଖସୱଣ୍ଣୋ, ସୱଯୋ, ସଧନୋ, ସଧମ୍ମୋ, ସଜାତିଯୋ।

ପକ୍ଖାଦୀସୂତି କିଂ? ସମାନସୀଲୋ।

୩୮୭।ଉଦରେ ଇୟେ[କା। ୪୦୪; ରୂ। ୩୭୦; ନୀ। ୮୫୯; ଚଂ। ୫।୨।୧୦୫; ପା। ୬।୩।୮୮]।

ଇୟଯୁତ୍ତେ ଉଦରେ ପରେ ସମାନସ୍ସ ସୋ ହୋତି ୱା।

ସମାନେ ଉଦରେ ଜାତୋ ସୋଦରିୟୋ, ସମାନୋଦରିୟୋ।

ଇୟେତି କିଂ? ସମାନୋଦରତା।

ଅଞ୍ଞେସୁପି ସମାନସ୍ସ ସୋ ହୋତି, ଚନ୍ଦେନ ସମାନା ସିରୀ ଯସ୍ସ ତଂ ଚନ୍ଦସ୍ସସିରୀକଂ, ମୁଖଂ। ଏୱଂ ପଦୁମସ୍ସସିରୀକଂ, ୱଦନଂ।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ସନ୍ତାଦୀନଞ୍ଚ ସୋ ହୋତି, ସଂୱିଜ୍ଜତି ଲୋମଂ ଅସ୍ସାତି ସଲୋମକୋ। ଏୱଂ ସପକ୍ଖକୋ, ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି ଆସୱା ଏତେସନ୍ତି ସାସୱା, ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି ପଚ୍ଚୟା ଏତେସନ୍ତି ସପ୍ପଚ୍ଚୟା, ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଉତ୍ତରିତରା ଧମ୍ମା ଏତେସନ୍ତି ସୌତ୍ତରା, ସନ୍ତୋ ପୁରିସୋ ସପ୍ପୁରିସୋ। ତଥା ସଜ୍ଜନୋ, ସଦ୍ଧମ୍ମୋ, ସନ୍ତସ୍ସ ଭାୱୋ ସବ୍ଭାୱୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ସ-ରାସି।

୩୮୮।ଇମସ୍ସିଦଂ[କା। ୧୨୯; ରୂ। ୨୨୨; ନୀ। ୩୦୫]।

ଉତ୍ତରପଦେ ପରେ ଇମସ୍ସ ଇଦଂ ହୋତି।

ଅୟଂ ଅତ୍ଥୋ ଏତସ୍ସାତି ଇଦମତ୍ଥୀ, ସମାସନ୍ତେ ଇ, ଇଦମତ୍ଥିନୋ ଭାୱୋ ଇଦମତ୍ଥିତା। ଅୟଂ ପଚ୍ଚୟୋ ଏତେସନ୍ତି ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟା, ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟାନଂ ଭାୱୋ ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟତା। ''ଇମେସଂ ପଚ୍ଚୟା ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟା, ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟା ଏୱ ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟତା''ତିପି ୟୋଜେନ୍ତି। 'ଇଦ'ନ୍ତି ନିପାତପଦମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ''ରୂପଞ୍ଚ ହିଦଂ ଭିକ୍ଖୱେ ଅତ୍ତା ଅଭୱିସ୍ସ, ୱେଦନା ଚ ହିଦଂ। ସଞ୍ଞା ଚ ହିଦଂ। ସଙ୍ଖାରା ଚ ହିଦଂ ଭିକ୍ଖୱେ ଅତ୍ତା ଅଭୱିସ୍ସଂସୁ'' ଇଚ୍ଚାଦି [ମହାୱ। ୨୦]।

୩୮୯।ପୁଂ ପୁମସ୍ସ ୱା[କା। ୮୨; ରୂ। ୧୪୯]।

ଉତ୍ତରପଦେ ପରେ ପୁମସ୍ସ ପୁଂ ହୋତି ୱା।

ପୁମସ୍ସ ଲିଙ୍ଗଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ, ପୁମସ୍ସ ଭାୱୋ ପୁମ୍ଭାୱୋ, ପୁମା ଚ ସୋ କୋକିଲୋ ଚାତି ପୁଙ୍କୋକିଲୋ, ପୁମା ଚ ସୋ ଗୋ ଚାତି ପୁଙ୍ଗୱୋ, 'ଗୋ ତ୍ୱଚତ୍ଥେ…'ତି ଅପଚ୍ଚୟୋ, ନପୁଂସକୋ।

ୱାତି କିଂ? ପୁମିତ୍ଥୀ।

୩୯୦।ଟ ନ୍ତନ୍ତୂନଂ[କା। ୧୨୬; ରୂ। ୧୦୧; ନୀ। ୩୦୧]।

ଉତ୍ତରପଦେ ପରେ ନ୍ତ, ନ୍ତୂନଂ ଟ ହୋତି ୱା କ୍ୱଚି।

ଭୱଂ ପତିଟ୍ଠୋ ୟେସଂ ତେ ଭୱଂପତିଟ୍ଠା, ବିଦ୍ଧାଗମୋ। ଭଗୱା ମୂଲଂ ୟେସଂ ତେ ଭଗୱଂମୂଲକା, ଧମ୍ମା। ଏୱଂ ଭଗୱଂପଟିସରଣା, ଧମ୍ମା।

ବହୁଲାଧିକାରା ତରାଦୀସୁ ଚ ପରେସୁ, ମହନ୍ତୀନଂ ଅତିସୟେନ ମହାତି ମହତ୍ତରୀ, ରତ୍ତଞ୍ଞୂନଂ ମହନ୍ତସ୍ସ ଭାୱୋ ରତ୍ତଞ୍ଞୁମହତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଜାତିମହତ୍ତଂ, ଗୁଣମହତ୍ତଂ, ପୁଞ୍ଞମହତ୍ତଂ, ଅରହନ୍ତସ୍ସ ଭାୱୋ ଅରହତ୍ତଂ।

୩୯୧।ଅ[କା। ୬୪୨; ରୂ। ୫୮୯; ନୀ। ୧୨୬୯; ଚଂ। ୫।୨।୧୦୬; ପା। ୬।୩।୮୯]।

ଉତ୍ତରପଦେ ପରେ ନ୍ତ, ନ୍ତୂନଂ ଅ ହୋତି।

ଭୱନ୍ତପତିଟ୍ଠା, ମଯଂ, ଗୁଣୱନ୍ତପତିଟ୍ଠା, ମଯଂ।

୩୯୨।ରୀରିକ୍ଖକେସ୍ୱ[କା। ୬୪୨; ରୂ। ୫୮୯; ନୀ। ୧୨୬୯; ଚଂ। ୫।୨।୧୦୭; ପା। ୬।୩।୮୯-୯୦]।

ରୀ, ରିକ୍ଖ, କପଚ୍ଚଯନ୍ତେସୁ ପରେସୁ ସମାନସ୍ସ ସୋ ହୋତି।

ନିଚ୍ଚସମାସତ୍ତା ଅଞ୍ଞପଦେନ ୱିଗ୍ଗହୋ, ସଂୱିଜ୍ଜତୀତି ସମାନୋ, ପଚ୍ଚକ୍ଖେ ୱିଯ ଚିତ୍ତେ ଉପଲବ୍ଭତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସମାନୋ ୱିଯ ସୋ ଦିସ୍ସତୀତି ସଦୀ, ସଦିକ୍ଖୋ, ସଦିସୋ, ସମାନା ୱିଯ ତେ ଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ସଦିସା।

୩୯୩।ନ୍ତକିମିମାନଂ ଟାକୀଟୀ[କା। ୧୨୬; ରୂ। ୧୦୧; ନୀ। ୩୦୧]।

ତେସୁ ପରେସୁ ନ୍ତପଚ୍ଚଯନ୍ତସ୍ସ ଚ କିଂ, ଇମସଦ୍ଦାନଞ୍ଚ କମେନ ଟା, କୀ, ଟୀ ହୋନ୍ତି।

ଭୱଂ ୱିଯ ସୋ ଦିସ୍ସତୀତି ଭୱାଦୀ, ଭୱାଦିକ୍ଖୋ, ଭୱାଦିସୋ, କୋ ୱିଯ ସୋ ଦିସ୍ସତୀତି କୀଦୀ, କୀଦିକ୍ଖୋ, କୀଦିସୋ, ଅଯଂ ୱିଯ ସୋ ଦିସ୍ସତୀତି ଈଦୀ, ଈଦିକ୍ଖୋ, ଈଦିସୋ।

୩୯୪।ସଵ୍ଵାଦୀନମା[କା। ୬୪୨; ରୂ। ୫୮୯; ନୀ। ୧୨୬୯; ଚଂ। ୫।୨।୧୦୮; ପା। ୬।୩।୯୧]।

ତେସୁ ପରେସୁ ସଵ୍ଵାଦିନାମକାନଂ ଯ, ତ, ଏତ, ଅଞ୍ଞ, ଅମ୍ହ, ତୁମ୍ହସଦ୍ଦାନଂ ଅନ୍ତୋ ଆ ହୋତି।

ଯାଦୀ, ଯାଦିକ୍ଖୋ, ଯାଦିସୋ, ତାଦୀ, ତାଦିକ୍ଖୋ, ତାଦିସୋ, ଏତାଦୀ, ଏତାଦିକ୍ଖୋ, ଏତାଦିସୋ।

୩୯୫।ୱେତସ୍ସେଟ[କା। ୬୪୨; ରୂ। ୫୮୯; ନୀ। ୧୨୬୯]।

ତେସୁ ପରେସୁ ଏତସ୍ସ ଏଟ ହୋତି ୱା।

ଏଦୀ, ଏଦିକ୍ଖୋ, ଏଦିସୋ, ଅଞ୍ଞାଦୀ, ଅଞ୍ଞାଦିକ୍ଖୋ, ଅଞ୍ଞାଦିସୋ, ଅମ୍ହାଦୀ, ଅମ୍ହାଦିକ୍ଖୋ, ଅମ୍ହାଦିସୋ, ତୁମ୍ହାଦୀ, ତୁମ୍ହାଦିକ୍ଖୋ, ତୁମ୍ହାଦିସୋ।

୩୯୬।ତୁମ୍ହମ୍ହାନଂ ତାମେକସ୍ମିଂ[କା। ୬୪୨; ରୂ। ୫୮୯; ନୀ। ୧୨୬୯]।

ତେସୁ ପରେସୁ ଏକୱଚନେ ପୱତ୍ତାନଂ ତୁମ୍ହ’ ମ୍ହସଦ୍ଦାନଂ ତା, ମା ହୋନ୍ତି ୱା।

ଅହଂ ୱିଯ ସୋ ଦିସ୍ସତୀତି ମାଦୀ, ମାଦିକ୍ଖୋ, ମାଦିସୋ, ତ୍ୱଂ ୱିଯ ସୋ ଦିସ୍ସତୀତି ତାଦୀ, ତାଦିକ୍ଖୋ, ତାଦିସୋ।

ଏକସ୍ମିନ୍ତି କିଂ? ଅମ୍ହେ ୱିଯ ତେ ଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅମ୍ହାଦିନୋ, ଅମ୍ହାଦିକ୍ଖା, ଅମ୍ହାଦିସା, ତୁମ୍ହେ ୱିଯ ତେ ଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ତୁମ୍ହାଦିନୋ, ତୁମ୍ହାଦିକ୍ଖା, ତୁମ୍ହାଦିସା। ଏତ୍ଥ ଚ ଉପମାନତ୍ଥସ୍ସେୱ ଏକତ୍ତଂ ଇଚ୍ଛୀଯତି, ତସ୍ମା ଅହଂ ୱିଯ ତେ ଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ମାଦିସା ତ୍ୱଂ ୱିଯ ତେ ଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ତାଦିନୋ, ତାଦିସାତିପି ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି। ‘‘ମାଦିସା ୱେ ଜିନା ହୋନ୍ତି, ଯେ ପତ୍ତା ଆସୱକ୍ଖଯ’’ନ୍ତି [ମହାୱ। ୧୧] ପାଠଇ, ଇମାନି ପଦାନି ଉପରି କିତକଣ୍ଡେପି ଆଗମିସ୍ସନ୍ତି।

୩୯୭।ତଂମମଞ୍ଞତ୍ର[କା। ୧୪୩; ରୂ। ୨୩୫; ନୀ। ୩୨୨]।

ରୀ, ରିକ୍ଖ, କପଚ୍ଚଯେହି ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଉତ୍ତରପଦେ ପରେ ତୁମ୍ହ’ମ୍ହାନଂ ତଂ, ମଂଆଦେସା ହୋନ୍ତି କ୍ୱଚି।

ତ୍ୱଂ ଲେଣଂ ଯେସଂ ତେ ତଂଲେଣା, ଅହଂ ଲେଣଂ ଯେସଂ ତେ ମଂଲେଣା [ସଂ। ନି। ୪।୩୫୯]। ଏୱଂ ତଂଦୀପା, ମଂଦୀପା [ସଂ। ନି। ୪।୩୫୯], ତଂପଟିସରଣା, ମଂପଟିସରଣା।

୩୯୮।ମନାଦ୍ୟାପାଦୀନମୋ ମଯେ ଚ[କା। ୧୮୩; ରୂ। ୩୮୬; ନୀ। ୩୭୫]।

ଉତ୍ତରପଦେ ମଯପଚ୍ଚଯେ ଚ ପରେ ମନାଦୀନଂ ଆପାଦୀନଞ୍ଚ ଓ ହୋତି।

ମନୋସେଟ୍ଠ, ମନୋମଯା, ରଜୋଜଲ୍ଲଂ, ରଜୋମଯଂ, ସଦ୍ଦୋ ମନୋଗଣୋ ଇଧ ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ଆପୋଧାତୁ, ଆପୋମଯଂ। ଅନୁଯନ୍ତି ଦିସୋଦିସଂ [ଦୀ। ନି। ୩।୨୮୧], ଜୀୱ ତ୍ୱଂ ସରଦୋସତଂ [ଜା। ୧।୨।୯]।

୩୯୯।ପରସ୍ସ ସଙ୍ଖ୍ୟାସ୍ୱ[କ। ୩୬; ରୂ। ୪୭; ନୀ। ୧୩୦]।

ସଙ୍ଖ୍ୟାସୁ ପରାସୁ ପରସ୍ସ ଓ ହୋତି।

ପରୋସତଂ, ପରୋସହସ୍ସଂ, ପରୋପଣ୍ଣାସ ଧମ୍ମା, ଇଧ ପରସଦ୍ଦୋ ''ଇନ୍ଦ୍ରିଯପରୋପରିଯତ୍ତ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱିଯ ଅଧିକତ୍ଥୱାଚିସଦ୍ଦନ୍ତରଂ, ନ ସଦ୍ଦନାମଂ।

୪୦୦।ଜନେ ପୁଥସ୍ସୁ[କ। ୪୯; ରୂ। ୪୪; ନୀ। ୧୨୯]।

ଜନେ ପରେ ପୁଥସ୍ସ ଉ ହୋତି।

ଅରିଯେହି ପୁଥଗେୱାଯଂ ଜନୋତି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ। ଅପି ଚ ପାଠଇନଯେ ପୁଥୁସଦ୍ଦୋଯେୱ ବହୁଲଂ ଦିସ୍ସତି, ପୁଥୁ କିଲେସେ ଜନେନ୍ତୀତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ନାନାସତ୍ଥାରାନଂ ମୁଖଂ ଉଲ୍ଲୋକେନ୍ତୀତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ନାନାଓଘେହି ୱୁଯ୍ହନ୍ତୀତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା [ମହାନି। ୫୧, ୯୪], ସଞ୍ଜ୍ଞାନାନାତ୍ତପୁଥୁତ୍ତଉପଭେଦଂ ପଟିଚ୍ଚ ତଣ୍ହାନାନାତ୍ତପୁଥୁତ୍ତଉପଭେଦୋ ହୋତି [ଧା। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୧], ଇଙ୍ଘ ଅଞ୍ଞେପି ପୁଚ୍ଛସ୍ସୁ, ପୁଥୂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେ [ସଂ। ନି। ୧।୨୪୬]। ଗାମା ଗାମଂ ୱିଚରିସ୍ସଂ, ସାୱକେ ୱିନଯଂ ପୁଥୂ, ଆଯତାନି ପୁଥୂନି ଚ, ପୁଥୁନା ୱିଜ୍ଜୁୱଣ୍ଣିନା [ଜା। ୨।୨୨।୯୬୮], ପୁଥୁକାଯା ପୁଥୁଭୂତା ଇଚ୍ଚାଦି। ତସ୍ମା ''ପୁଥଗେୱ, ପୁଥକ୍କରଣେ'' ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ଥୁସ୍ସ ଉକାରସ୍ସ ଅକାରୋ [ଅକାରୋତି?] ଯୁଜ୍ଜତି।

୪୦୧।ସୋ ଛସ୍ସାହାଯତନେସୁ ୱା[କ। ୩୭୪; ରୂ। ୪୦୮; ନୀ। ୮୦୪]।

ଅହେ ଚ ଆଯତନେ ଚ ପରେ ଛସ୍ସ ସୋ ହୋତି ୱା।

ଛ ଅହାନି ସାହଂ। ଅଚ୍ଛି ସାହସ୍ସ ଜୀୱିତଂ [ଜା। ୨।୨୨।୩୧୪], 'ସାହସ୍ସା'ତି ସାହଂ+ଅସ୍ସାତି ଛେଦୋ। ସଳାଯତନଂ।

ୱାତି କିଂ? ଛାହପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ଆପତ୍ତି [ଚୂଳଅୱ। ୧୩୪], ଛ ଆଯତନାନି।

୪୦୨।ଲୁପିତାଦୀନମାରଙ୍ରଙ[କ। ୨୦୦; ରୂ। ୧୫୯; ନୀ। ୪୧୫; ଚଂ। ୫।୨।୨୦; ପା। ୬।୩।୩୨]।

ସମାସୁତ୍ତରପଦେ ପରେ ଲ୍ତୁପଚ୍ଚଯନ୍ତାନଂ ପିତାଦୀନଞ୍ଚ କମେନ ଆରଙ, ରଙ ହୋନ୍ତି ୱା।

ସତ୍ଥୁନୋ ଦସ୍ସନଂ ସତ୍ଥାରଦସ୍ସନଂ। ଏୱଂ କତ୍ତାରନିଦ୍ଦେସୋ। ମାତା ଚ ପିତା ଚ ମାତରପିତରୋ, ମାତାପିତୂସୁ ସଂୱଡ୍ଢୋ ମାତାପିତରସଂୱଡ୍ଢୋ।

ୱାତି କିଂ? ସତ୍ଥୁଦସ୍ସନଂ, କତ୍ତୁ ନିଦ୍ଦେସୋ, ମାତାପିତରୋ।

୪୦୩।ୱିଜ୍ଜାଯୋନିସମ୍ବନ୍ଧୀନମା ତତ୍ର ଚତ୍ଥେ[କ। ୧୯୯; ରୂ। ୧୫୮; ନୀ। ୭୩୬; ଚଂ। ୫।୨।୨୧; ପା। ୬।୩।୨୫]।

ଚତ୍ଥସମାସେ ୱିଜ୍ଜାସମ୍ବନ୍ଧୀନଂ ଯୋନିସମ୍ବନ୍ଧୀନଞ୍ଚ ଲ୍ତୁପିତାଦୀନଂ ଆ ହୋତି ତେସ୍ୱେୱ ପରେସୁ।

ମାତାପିତା, ମାତାପିତରୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତତ୍ରାତି କିଂ? ମାତୁଯା ଭାତା ମାତୁଭାତା।

ଏତ୍ଥ ଚ ୱିଜ୍ଜାସିପ୍ପାନି ସିକ୍ଖାପେନ୍ତା ଆଚରିୟା ସିସ୍ସାନଂ ୱିଜ୍ଜାସମ୍ବନ୍ଧୀ ମାତାପିତରୋ ନାମ।

୪୦୪।ପୁତ୍ତେ[କା। ୧୯୯; ରୂ। ୧୫୮; ନୀ। ୭୩୬; ଚଂ। ୫।୨।୨୨; ପା। ୬।୩।୨୫]।

ଚତ୍ତେ ପୁତ୍ତେ ପରେ ୱିଜ୍ଜାଯୋନିସମ୍ବନ୍ଧୀନଂ ଲ୍ଟୁପିତାଦୀନଂ ଆ ହୋତି।

ମାତାପୁତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ପିତାପୁତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ମହାୱୁତ୍ତିନା ତେସଞ୍ଚ ଇ ହୋତି, ମାତିପକ୍ଖୋ, ପିତିପକ୍ଖୋ। ମାତିଘୋ ଲଭତେ ଦୁଖଂ [ଜା। ୨।୧୯।୧୧୮], ପିତିଘୋ ଲଭତେ ଦୁଖଂ, ମାତ୍ତିକଂ ଧନଂ, ପେତ୍ତିକଂ ଧନଂ [ପାରା। ୩୪]। ଏତ୍ଥ ଚ ମାତୁୟା ସନ୍ତକଂ ମାତ୍ତିକଂ, ପିତୁନୋ ସନ୍ତକଂ ପେତ୍ତିକଂ, ଦ୍ୱିତ୍ତଂ ୱୁଦ୍ଧି ଚ। ମାତିତୋ, ପିତିତୋ, ଭାତା ଏୱ ଭାତିକୋ, ଭାତିକରାଜା।

୪୦୫।ଜାୟାୟ ଜାୟଂ ପତିମ୍ହି[କା। ୩୩୯; ରୂ। ୩୫୮; ନୀ। ୭୩୧; ‘...ଜୟଂ ପତିମ୍ହି’ (ବହୂସୁ)]।

ପତିମ୍ହି ପରେ ଜାୟାସଦ୍ଦସ୍ସ ଜାୟଂ ହୋତି।

ପୁତ୍ତଂ ଜନେତୀତି ଜାୟା, ଜାୟା ଚ ପତି ଚ ଜାୟମ୍ପତୀ [ଜୟମ୍ପତୀ (ବହୂସୁ)]। ଅଥ ୱା ‘‘ଜାୟମ୍ପତୀ’’ତି ଇଦଂ ସନ୍ଧିୱିଧିନାୱ ସିଦ୍ଧଂ, ତସ୍ମା ‘‘ଜମ୍ପତୀ’’ତିପାଠୋ ସିୟା ୟଥା ‘‘ଦେୱରାଜା ସୁଜମ୍ପତୀ’ [ସଂ। ନି। ୧।୨୬୪]’ତି, ୟଥା ଚ ସକ୍କତଗନ୍ଥେସୁ ‘‘ଦାରୋ ଚ ପତି ଚ ଦମ୍ପତୀ’’ତି। ଇଧ ପନ ମହାୱୁତ୍ତିନା ପତିମ୍ହି ସୁଜାତାୟ ସୁଜଂ ହୋତି, ଦାରସ୍ସ ଚ ଦଂ ହୋତି, ତଥା ଜାୟା ଚ ପତି ଚ ଜମ୍ପତୀତି ନିଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତଙ୍ଗଂ।

ୟଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତିୟଂ ‘‘ଜାନିପତୀତି ପକତ୍ୟନ୍ତରେନ ସିଦ୍ଧଂ, ତଥା ଦମ୍ପତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପୁତ୍ତଂ ଜନେତୀତି ଜାନୀ। ଜାନୀ ଚ ପତି ଚ ଜାନୀପତୀତି ୟୁଜ୍ଜତି। ‘‘ତୁଦମ୍ପତୀ’’ତି ପାଠୋ। କଚ୍ଚାୟନେ ଚ ‘ଜାୟାୟ ତୁ ଦଂଜାନି ପତିମ୍ହୀ’ତି। ତତ୍ଥ ତୁସଦ୍ଦୋ ପଦପୂରଣମତ୍ତେ ୟୁଜ୍ଜତି।

୪୦୬।ସଞ୍ଞାୟମୁଦୋଦକସ୍ସ[କା। ୪୦୪; ରୂ। ୩୭୦; ନୀ। ୨୫୭; ଚଂ। ୫।୨।୬୫; ପା। ୬।୩।୫୭]।

ସଞ୍ଞାୟଂ ଗମ୍ମମାନାୟଂ ଉତ୍ତରପଦେ ପରେ ଉଦକସ୍ସ ଉଦୋ ହୋତି।

ଉଦକଂ ଧାରେତୀତି ଉଦଧି, ମହନ୍ତଂ ଉଦକଂ ଧାରେତୀତି ମହୋଦଧି, ଉଦକଂ ପିୱନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଉଦପାନଂ, ଉଦକଂ ପିୱନ୍ତି ଏତାୟାତି ଉଦପାତି।

୪୦୭।କୁମ୍ଭାଦୀସୁ ୱା[କା। ୪୦୪; ରୂ। ୩୭୦; ନୀ। ୨୫୭; ଚଂ। ୫।୨।୬୯; ପା। ୬।୩।୫୯]।

କୁମ୍ଭାଦୀସୁ ପରେସୁ ଉଦକସ୍ସ ଉଦୋ ହୋତି ୱା।

ଉଦକସ୍ସ କୁମ୍ଭୋ ଉଦକୁମ୍ଭୋ, ଉଦକକୁମ୍ଭୋ। ଏୱଂ ଉଦପତ୍ତୋ, ଉଦକପତ୍ତୋ, ଉଦବିନ୍ଦୁ, ଉଦକବିନ୍ଦୁ। ମହାୱୁତ୍ତିନା ସ୍ୟାଦୀସୁପି, ‘‘ନୀଲୋଦା ପୋକ୍ଖରଣୀ’’ତି ପାଠଇ।

୪୦୮।ସୋତାଦୀସୁ ଲୋପୋ[କା। ୪୦୪; ରୂ। ୩୭୦; ନୀ। ୨୫୬]।

ସୋତାଦୀସୁ ପରେସୁ ଉଦକସ୍ସ ଉସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତି।

ଉଦକସ୍ସ ସୋତଂ ଦକସୋତଂ, ଉଦକେ ରକ୍ଖସୋ ଦକରକ୍ଖସୋ, ଉଦକଂ ଆସୟୋ ୟେସଂ ତେ ଦକାସୟା, ପାଣା। ମହାୱୁତ୍ତିନା ସ୍ୟାଦୀସୁପି, ‘‘ଦକେ ଦକାସୟା ସେନ୍ତୀ’’ତି [ସଂ। ନି। ୩।୭୮ (ଥୋକଂ ୱିସଦିସଂ)] ପାଠଇ।

୪୦୯।ପୁବ୍ବାପରଜ୍ଜସାୟମଜ୍ଝେହାହସ୍ସ ଣ୍ହୋ[କା। ୪୦୪; ରୂ। ୩୭୦; ନ୍ହୋ (ସୀ।)]।

ପୁବ୍ବାଦୀହି ପରସ୍ସ ଅହସ୍ସ ଣ୍ହୋ ହୋତି।

ପୁବ୍ବଣ୍ହୋ, ଅପରଣ୍ହୋ, ଅଜ୍ଜଣ୍ହୋ, ସାୟଣ୍ହୋ [ସାୟନ୍ହୋ], ମଜ୍ଝଣ୍ହୋ।

ନାନାଦେସରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଅବ୍ୟଯରାସି

୪୧୦।କୁପାଦଯୋ ନିଚ୍ଚମସ୍ୟାଦିୱିଧିମ୍ହି[କା। ୩୨୪; ରୂ। ୩୩୯; ଚଂ। ୨।୨।୨୪; ପା। ୨।୨।୧୮]।

ସ୍ୟାଦିୱିଧିତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର କୁଆଦଯୋ ପାଦଯୋ ଚ ସଦ୍ଦା ସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତେନ ସହ ନିଚ୍ଚଂ ଏକତ୍ଥା ହୋନ୍ତି।

କୁଚ୍ଛିତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ କୁବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ଈସକଂ ଉଣ୍ହଂ କଦୁଣ୍ହଂ, ପାକଟୋ ହୁତ୍ୱା ଭୱତୀତି ପାତୁଭୂତୋ, ଆୱୀ [‘ଆୱି’ପି ଦିସ୍ସତି] ହୁତ୍ୱା ଭୱତୀତି ଆୱୀଭୂତୋ, ତୁଣ୍ହୀ ଭୱତୀତି ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ, ପମୁଖୋ ନାଯକୋ ପନାଯକୋ, ପକାରେନ କରିତ୍ୱା ପକରିତ୍ୱା ପକାରେନ କତଂ ପକତଂ, ପଠମଂ ୱା କତଂ ପକତଂ, ୱିରୂପୋ ପୁରିସୋ ଦୁପ୍ପୁରିସୋ। ଏୱଂ ଦୁକ୍କଟଂ, ସୋଭଣୋ ପୁରିସୋ ସୁପୁରିସୋ। ଏୱଂ ସୁକତଂ, ଅଭିଧମ୍ମୋ, ଅଭିଵୁତୋ, ଭୁସଂ କଋଆରୋ ଆକଋଆରୋ, ଭୁସଂ ବନ୍ଧୋ ଆବନ୍ଧୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ପାଦଯୋ ପକତାଦ୍ୟତ୍ଥେ ପଠମାଯ ଏକତ୍ଥା ହୋନ୍ତି, ପକତୋ ଆଚରିଯୋ ପାଚରିଯୋ। ଏୱଂ ପଯ୍ୟକୋ, ପରୋ ଅନ୍ତେୱାସୀ ପନ୍ତେୱାସୀ, ପରୋ ପୁତ୍ତୋ ପପୁତ୍ତୋ, ପରୋ ନତ୍ତା ପନତ୍ତା।

ଅତ୍ୟାଦଯୋ ଅତିକ୍କନ୍ତାଦ୍ୟତ୍ଥେ ଦୁତିଯାଯ, ମଞ୍ଚଂ ଅତିକ୍କନ୍ତୋ ଅତିମଞ୍ଚୋ। ଏୱଂ ଅତିବାଲୋ, ଅତିୱେଲା।

ଅୱାଦଯୋ କୁଟ୍ଠାଦ୍ୟତ୍ଥେ ତତିଯାଯ, କୋକିଲାଯ ଅୱକୁଟ୍ଠଂ ୱନଂ ଅୱକୋକିଲଂ, ‘ଅୱକୁଟ୍ଠ’ନ୍ତି ଛଡ୍ଡିତନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ଅୱମଯୂରଂ।

ପରିଯାଦଯୋ ଗିଲାନାଦ୍ୟତ୍ଥେ ଚତୁତ୍ଥିଯା, ଅଜ୍ଝାଯିତୁଂ ଗିଲାନୋ ପରିଯଜ୍ଝେନୋ।

ନ୍ୟାଦଯୋ ନିକ୍ଖନ୍ତାଦ୍ୟତ୍ଥେ ପଞ୍ଚମିଯା, କୋସମ୍ବିଯା ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ନିକ୍କୋସମ୍ବି, ୱାନତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତଂ ନିବ୍ବାନଂ।

ଅସ୍ୟାଦିୱିଧିମ୍ହୀତି କିଂ? ରୁକ୍ଖଂ ପତି ୱିଜ୍ଜୋତତେ।

୪୧୧।ଚୀ କ୍ରିଯତ୍ଥେହି[ଚଂ। ୨।୨।୨୫; ପା। ୧।୪।୬୦, ୬୧]।

ଚୀପଚ୍ଚଯନ୍ତୋ ସଦ୍ଦୋ କ୍ରିଯତ୍ଥେହି ସଦ୍ଦେହି ସହ ଏକତ୍ଥୋ ହୋତି।

ବଲସା କିରିଯ ବଲୀକିରିଯ, ପାକଟୀକିରିଯ, ପାକଟୀଭୁଯ୍ୟ, ପାକଟୀଭୱିଯ।

୪୧୨।ଭୂସନାଦରାନାଦରାଦୀସ୍ୱେହି ସହ[ଚଂ। ୨।୨।୨୭; ପା। ୧।୪।୬୩, ୬୪]।

ଅଲମାଦଯୋ ସଦ୍ଦା ଭୂସନାଦୀସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ଏତେହି କ୍ରିଯତ୍ଥେହି ସହ ଏକତ୍ଥା ହୋନ୍ତି।

ଭୂସନଂ ଅକାସୀତି ଅଲଂକିରିଯ, ସମଂ ଆଦରଂ ଅକାସୀତି ସକ୍କଚ୍ଚ, ଅସମଂ ଅନାଦରଂ ଅକାସୀତି ଅସକ୍କଚ୍ଚ, ବିନ୍ଦୁନୋ ପରରୂପତ୍ତଂ।

ଭୂସନାଦୀସୂତି କିଂ? ଅଲଂ ଭୁତ୍ୱା ଗତୋ, ‘ଅଲ’ନ୍ତି ପରିଯତ୍ତଂ, ସକ୍କତ୍ୱା ଗତୋ, ସୋଭଣଂ କତ୍ୱାତ୍ୟତ୍ଥୋ। ‘‘କଚ୍ଚ, କିରିଯ’’ ଇଚ୍ଚାଦିନା ସଂଖ୍ୟତରୂପେହି ଉପପଦେନ ସହ ସିଦ୍ଧେହି ଏୱ ଏକତ୍ଥସଞ୍ଞା, ନ ‘‘କତ୍ୱା’’ ଇଚ୍ଚାଦିନା ଅସଂଖ୍ୟତରୂପେହି ୱିସୁଂ ସିଦ୍ଧେହୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୪୧୩।ଅଞ୍ଞେ ଚ[କା। ୩୨୪, ୩୨୭; ରୂ। ୩୩୯, ୩୫୧; ନୀ। ୬୮୨-୬୮୮, ଚଂ। ୨।୨।୩୦, ୩୩, ୩୪, ୩୭, ୪୪; ପା ୧।୪।୬୭, ୭୧, ୭୨, ୭୫, ୭୬; ୩।୪।୬୩]।

ଅଞ୍ଞେ ଚ ସଦ୍ଦା କ୍ରିଯତ୍ଥେହି ସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତେହି ସହ ବହୁଲଂ ଏକତ୍ଥା ହୋନ୍ତି।

ଅତିରେକଂ ଅଭଓ୍ୱୀତି ପରୋଭୁଯ୍ୟ। ଏଓ୍ୱଂ ତିରୋଭୁଯ୍ୟ, ପରୋକିରିଯ, ତିରୋକିରିଯ, ଉରସିକିରିଯ, ମନସିକିରିଯ, ମଜ୍ଝେକିରିଯ, ତୁଣ୍ହୀଭୁଯ୍ୟ।

ତ୍ୱାଦିସଦ୍ଦାପି ସଞ୍ଞାଭାଓ୍ୱଂ ପତ୍ତା ନିପାତରୂପା ହୋନ୍ତି, ସ୍ୟାଦିରୂପା ଚ। ତସ୍ମା ତେପି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ସଙ୍ଗଯ୍ହନ୍ତି।

ଅତ୍ଥିଖୀରା ଗାଓ୍ୱୀ, ନସନ୍ତିପୁତ୍ତା ଇତ୍ଥୀ, ଅତ୍ଥି ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଚଯୋ ଅତ୍ଥିପଚ୍ଚଯୋ। ଏଓ୍ୱଂ ନତ୍ଥିପଚ୍ଚଯୋ, ଅହୋସି ଏଓ୍ୱ କମ୍ମଂ ଅହୋସିକମ୍ମଂ, ଏହି ଚ ପସ୍ସ ଚ ଏହିପସ୍ସ, ଏହିପସ୍ସ ଇତି ଓ୍ୱିଧାନଂ ଅରହତୀତି ଏହିପସ୍ସିକୋ, ଅଯଂ ତଦ୍ଧିତନ୍ତସମାସୋ ନାମ। ଏଓ୍ୱଂ ପରତ୍ଥ।

ଏହି ଭଦ୍ଦନ୍ତେତି ଓ୍ୱୁତ୍ତୋପି ନ ଏତୀତି ନଏହିଭଦ୍ଦନ୍ତିକୋ [ଦୀ। ନି। ୧।୩୯୪], ତିଟ୍ଠ ଭଦ୍ଦନ୍ତେତି ଓ୍ୱୁତ୍ତୋପି ନ ତିଟ୍ଠତୀତି ନତିଟ୍ଠଭଦ୍ଦନ୍ତିକୋ, ଏହି ସ୍ୱାଗତଂ ତୁଯ୍ହନ୍ତି ଓ୍ୱଦନସୀଲୋ ଏହିସ୍ୱାଗତିକୋ, ଏହିସ୍ୱାଗତଓ୍ୱାଦୀ [ପାରା। ୪୩୨] ଓ୍ୱା, ଏହି ଭିକ୍ଖୂତି ଓ୍ୱଚନେନ ସିଦ୍ଧା ଉପସମ୍ପଦା ଏହିଭିକ୍ଖୁପସମ୍ପଦା, ଏଓ୍ୱଂ ପୋରାଣା ଆହଂସୁ ଓ୍ୱା, ଏଓ୍ୱଂ ପୁରେ ଆସିଂସୁ ଓ୍ୱାତି ଏଓ୍ୱଂ ପଓ୍ୱତ୍ତଂ ଓ୍ୱିଧାନଂ ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୀତି ଇତିହାସୋ [ଦୀ। ନି। ୧।୨୫୬], ପୁରାଣଗନ୍ଥୋ, ଯଂ ପୁବ୍ବେ ଅନଞ୍ଞାତଂ, ତଂ ଇଦାନି ଞସ୍ସାମି ଇତି ପଓ୍ୱତ୍ତସ୍ସ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଅସୁକୋ ଇତି ଆହ ଅସୁକୋ ଇତି ଆହ, ଅସୁକସ୍ମିଂଓ୍ୱା ଗନ୍ଥେ ଇତି ଆହ ଅସୁକସ୍ମିଂ ଗନ୍ଥେ ଇତି ଆହାତି ଏଓ୍ୱଂ ପଓ୍ୱତ୍ତଓ୍ୱଚନଂ ଇତିହିତିହଂ, ଅଞ୍ଞାସି ଇତି ଞ୍ଞାକତୋ କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ [ମହାଓ୍ୱ। ୮] ଇଚ୍ଚାଦି।

କେଚି ପନ ‘‘ସଚ୍ଛିକରୋତି, ମନସିକରୋତି, ପାକଟୀକରୋତି, ଆଓ୍ୱୀକରୋତି, ପାତୁକରୋତି, ଅଲଙ୍କରୋତି, ସକ୍କରୋତି, ପଭଓ୍ୱତି, ପରାଭଓ୍ୱତି’’ ଇଚ୍ଚାଦୀନମ୍ପି ଏକତ୍ଥୀଭାଓ୍ୱଂ ଓ୍ୱଦନ୍ତି। ତୁମନ୍ତତ୍ୱନ୍ତାଦିକାପି ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଗଯ୍ହନ୍ତି, ଗନ୍ତୁଂ କାମେତୀତି ଗନ୍ତୁକାମୋ, କତ୍ତୁକାମୋ, ଦଟ୍ଠୁକାମୋ, ଗନ୍ତୁଂ ମନୋ ଏତସ୍ସାତି ଗନ୍ତୁମନୋ, ସଂଓ୍ୱିଧାଯ ଅଓ୍ୱହାରୋ ସଂଓ୍ୱିଧାଓ୍ୱହାରୋ, ଯଲୋପୋ। ଏଓ୍ୱଂ ଉପାଦାଯ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ରୂପଂ ଉପାଦାରୂପଂ, ଅନୁପାଦାଯ ଓ୍ୱିମୁତ୍ତୋ ଅନୁପାଦାଓ୍ୱିମୁତ୍ତୋ, ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ, ଆହଚ୍ଚଭାସିତୋ, ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ [ପୁ। ପ। ୩୬], ଅଓ୍ୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦୋ, ଛକ୍ଖତ୍ତୁପରମଂ, ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମୋ [ପୁ। ପ। ୩୧] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅବ୍ୟଯରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ସଙ୍ଖ୍ୟାରାସି

ଇଦାନି ସଙ୍ଖ୍ୟାରାସି ଓ୍ୱୁଚ୍ଚତେ।

୪୧୪।ଓ୍ୱିଧାଦୀସୁ ଦ୍ୱିସ୍ସ ଦୁ[କ। ୩୮୬; ରୂ। ୪୧୦; ନୀ। ୮୧୧]।

ଓ୍ୱିଧାଦୀସୁ ପରେସୁ ଦ୍ୱିସ୍ସ ଦୁ ହୋତି।

ଦ୍ୱେ ଓ୍ୱିଧା ପକାରା ଯସ୍ସାତି ଦୁଓ୍ୱିଧୋ, ଦ୍ୱେ ପଦାନି ଯସ୍ସାତି ଦୁପଦଂ, ଚୀଓ୍ୱରଂ, ଦୁଓ୍ୱଙ୍ଗିକଂ, ଝାନଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

୪୧୫।ଦି ଗୁଣାଦୀସ୍ୱ[କ। ୩୮୬; ରୂ। ୪୧୦; ନୀ। ୮୧୧]।

ଗୁଣାଦୀସୁ ଦ୍ୱିସ୍ସ ଦି ହୋତି।

ଦ୍ୱେ ଗୁଣା ପଟଲା ଯସ୍ସାତି ଦିଗୁଣା, ସଙ୍ଘାଟି, ଦ୍ୱେ ଗାଓ୍ୱୋ ଦିଗୁ, ଦ୍ୱେ ରତ୍ତିଯୋ ଦିରତ୍ତଂ, ଦ୍ୱିରତ୍ତଂ ଓ୍ୱା।

୪୧୬।ତୀସ୍ୱ[କ। ୩୮୩; ରୂ। ୨୫୩; ନୀ। ୮୧୫]।

ତୀସୁ ପରେସୁ ଦ୍ୱିସ୍ସ ଅ ହୋତି।

ଦ୍ୱେ ଓ୍ୱା ତଯୋ ଓ୍ୱା ଓ୍ୱାରା ଦ୍ୱତ୍ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ, ଦ୍ୱେ ଓ୍ୱା ତଯୋ ଓ୍ୱା ପତ୍ତା ଦ୍ୱତ୍ତିପତ୍ତା।

୪୧୭।ଆ ସଙ୍ଖ୍ୟାଯାସତାଦୋନଞ୍ଞନ୍ତେ[କା। ୩୮୩; ରୂ। ୨୫୩; ନୀ। ୮୧୫; ଚଂ। ୫।୨।୫୨; ପା। ୬।୩।୪୭]।

ଅଞ୍ଞପଦନ୍ତଓଜ୍ଜିତେ ସମାସେ ସତାଦିତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ସଙ୍ଖ୍ୟାପଦେ ପରେ ଦ୍ୱିସ୍ସ ଆ ହୋତି।

ଦ୍ୱେ ଚ ଦସ ଚ ଦ୍ୱାଦସ, ଦ୍ୱୀହି ୱା ଅଧିକା ଦସ ଦ୍ୱାଦସ, ଦ୍ୱାୱୀସତି, ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ, ଋସ୍ସତ୍ତଂ।

ଅସତାଦୋତି କିଂ? ଦ୍ୱିସତଂ, ଦ୍ୱିସହସ୍ସଂ।

ଅନଞ୍ଞନ୍ତେତି କିଂ? ଦ୍ୱେ ଦସ ଯସ୍ମିନ୍ତି ଦ୍ୱିଦସା।

୪୧୮।ତିସ୍ସେ[କା। ୪୦୪; ରୂ। ୩୭୦; ଚଂ। ୫।୨।୫୩; ପା। ୬।୩।୪୮]।

ଅନଞ୍ଞନ୍ତେ ଅସତାଦୋ ସଙ୍ଖ୍ୟାପଦେ ପରେ ତିସ୍ସ ଏ ହୋତି।

ତୟୋ ଚ ଦସ ଚ ତେରସ, ତୀହି ୱା ଅଧିକା ଦସ ତେରସ। ଏୱଂ ତେୱୀସତି, ତେତ୍ତିଂସ।

୪୧୯।ଚତ୍ତାଲୀସାଦୋ ୱା[କା। ୪୦୪; ରୂ। ୩୭୦; ଚଂ। ୫।୨।୫୪; ପା। ୬।୩।୪୯]।

ଚତ୍ତାଲୀସାଦୀସୁ ପରେସୁ ତିସ୍ସ ଏ ହୋତି ୱା।

ତେଚତ୍ତାଲୀସଂ, ତିଚତ୍ତାଲୀସଂ, ତେପଞ୍ଞାସଂ, ତିପଞ୍ଞାସଂ, ତେସଟ୍ଠି, ତିସଟ୍ଠି, ତେସତ୍ତତି, ତିସତ୍ତତି, ତେଅସୀତି, ତିଅସୀତି, ତେନୱୁତି, ତିନୱୁତି।

୪୨୦।ଦ୍ୱିସ୍ସା ଚ[କା। ୪୦୪; ରୂ। ୩୭୦ ଚଂ। ୫।୨।୫୪; ପା। ୬।୩।୬୯]।

ଚତ୍ତାଲୀସାଦୋ ଦ୍ୱିସ୍ସ ଏ ହୋତି ୱା ଆ ଚ।

ଦ୍ୱେଚତ୍ତାଲୀସଂ, ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଲୀସଂ, ଦ୍ୱିଚତ୍ତାଲୀସଂ, ଦ୍ୱେପଞ୍ଞାସଂ, ଦ୍ୱିପଞ୍ଞାସଂ, ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି, ଦ୍ୱେସଟ୍ଠି, ଦ୍ୱାସତ୍ତତି, ଦ୍ୱେସତ୍ତତି, ଦ୍ୱାସୀତି, ଦ୍ୱାନୱୁତି, ଦ୍ୱେନୱୁତି। ୱାସଦ୍ଦେନ ପଞ୍ଞାସମ୍ହି ଆତ୍ତଂ, ଅସୀତିମ୍ହି ଏତ୍ତଞ୍ଚ ନହି।

୪୨୧।ବାଚତ୍ତାଲୀସାଦୋ ୱା[କା। ୩୮୦; ରୂ। ୨୫୫; ନୀ। ୮୧୦]।

ଅଚତ୍ତାଲୀସାଦୋ ପରେ ଦ୍ୱିସ୍ସ ବା ହୋତି ୱା।

ବାରସ, ଦ୍ୱାଦସ, ବାୱୀସତି, ଦ୍ୱାୱୀସତି, ବାତ୍ତିଂସ, ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ।

ଅଚତ୍ତାଲୀସାଦୋତି କିଂ? ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଲୀସଂ।

୪୨୨।ଚତୁସ୍ସ ଚୁଚୋ ଦସେ[କା। ୩୯୦; ରୂ। ୨୫୬; ନୀ। ୮୨୬]।

ଦସେ ପରେ ଚତୁସ୍ସ ଚୁ, ଚୋ ହୋନ୍ତି ୱା।

ଚୁଦ୍ଦସ, ଚୋଦ୍ଦସ, ଚତୁଦ୍ଦସ।

୪୨୩।ୱୀସତିଦସେସୁ ପଞ୍ଚସ୍ସ ପଣ୍ଣପନ୍ନା[କା। ୪୦୪; ରୂ। ୩୭୦; ନୀ। ୮୧୪]।

ଏସୁ ପଞ୍ଚସ୍ସ ପଣ୍ଣ, ପନ୍ନା ହୋନ୍ତି ୱା ଯଥାକ୍କମଂ।

ପଣ୍ଣୱୀସତି, ପଞ୍ଚୱୀସତି, ପନ୍ନରସ, ପଞ୍ଚଦସ।

୪୨୪।ଛସ୍ସ ସୋ[କା ୩୭୪; ରୂ। ୪୦୮; ନୀ। ୮୦୬]।

ଦସେ ପରେ ଛସ୍ସ ସୋ ହୋତି।

ସୋଳଅସ।

୪୨୫।ଏକଟ୍ଠାନମା[କା ୩୮୩; ରୂ। ୨୫୩; ନୀ। ୮୧୫]।

ଦସେ ପରେ ଏକ, ଅଟ୍ଠାନଂ ଆ ହୋତି।

ଏକାଦସ, ଅଟ୍ଠାରସ।

୪୨୬।ର ସଙ୍ଖ୍ୟାତୋ ୱା[କା ୩୮୧; ରୂ। ୨୫୪; ନୀ। ୮୧୨]।

ଏକାଦିସଙ୍ଖ୍ୟମ୍ହା ପରସ୍ସ ଦସସ୍ସ ର ହୋତି ୱା।

ଏକାରସ, ଏକାଦସ, ବାରସ, ଦ୍ୱାଦସ, ପନ୍ନରସ, ପଞ୍ଚଦସ, ସତ୍ତରସ, ସତ୍ତଦସ, ଅଟ୍ଠାରସ, ଅଟ୍ଠାଦସ, ବାଦେସେ ପନ୍ନାଦେସେ ଚ ନିଚ୍ଚଂ। ଇଧ ନ ହୋତି, ଚତୁଦ୍ଦସ।

୪୨୭।ଛତୀହି ଳଓ ଚ[କା ୩୭୯; ରୂ। ୨୫୮; ନୀ। ୮୦୯]।

ଛ, ତୀହି ପରସ୍ସ ଦସ୍ସ ଳଓ ହୋତି ରୋ ଚ।

ସୋଳଅସ, ତେରସ, ତେଳଅସ।

୪୨୮।ଚତୁତ୍ଥତତିଯାନମଡ୍ଢୁଡ୍ଢତିଯା[କା ୩୮୭; ରୂ। ୪୧୧; ନୀ। ୮୧୯]।

‘ଅଡ୍ଢୁଡ୍ଢତିଯା’ତି ଅଡ୍ଢ+ଉଡ୍ଢତିଯାତି ଛେଦୋ, ଅଡ୍ଢମ୍ହା ପରେସଂ ଚତୁତ୍ଥ, ତତିଯାନଂ ଉଡ୍ଢ, ତିଯା ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ।

ଅଡ୍ଢେନ ଚତୁତ୍ଥୋ ଅଡ୍ଢୁଡ୍ଢୋ, ଅଡ୍ଢେନ ତତିଯୋ ଅଡ୍ଢତିଯୋ।

ସକଡ୍ଢେ ଣ୍ୱମ୍ହି ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟୋ।

୪୨୯।ଦୁତିଯସ୍ସ ସହ ଦିଯଡ୍ଢଦିୱଡ୍ଢା[କା ୩୮୭; ରୂ। ୪୧୧; ନୀ। ୮୧୯]।

ଅଡ୍ଢମ୍ହା ପରସ୍ସ ଦୁତିଯସ୍ସ ସହ ଅଡ୍ଢେନ ଦିଯଡ୍ଢ, ଦିୱଡ୍ଢା ହୋନ୍ତି।

ଅଡ୍ଢେନ ଦୁତିଯୋ ଦିଯଡ୍ଢୋ, ଦିୱଡ୍ଢୋ।

ଯଥା ଚ ଏକ, ଦ୍ୱି,ତି, ଚତୁ, ପଞ୍ଚ, ଛ, ସତ୍ତ, ଅଟ୍ଠ, ନୱ, ଦସସଦ୍ଦା ପଚ୍ଚେକଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥେସୁ ନିପତନ୍ତି, ତଥା ୱୀସତି, ତିଂସତି, ଚତ୍ତାଲୀସ, ପଞ୍ଞାସ, ସଟ୍ଠି, ସତ୍ତତି, ଅସୀତି, ନୱୁତିସଦ୍ଦା ପଚ୍ଚେକଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥେସୁ ନିପତନ୍ତି, ଦସସଦ୍ଦସ୍ସ କାରିଯା ନ ହୋନ୍ତି, ଏୱଂ ସତସହସ୍ସସଦ୍ଦାପୀତି ଦଟ୍ଠଙ୍କଂ।

ତତୋ ପରଂ ପନ ଦସ ସହସ୍ସାନି ଦସସହସ୍ସଂ, ଇଦଂ ‘ନହୁତ’ନ୍ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି, ସତଂ ସହସ୍ସାନି ସତସହସ୍ସଂ, ଇଦଂ ‘ଲକ୍ଖ’ନ୍ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି, ଦସ ସତସହସ୍ସାନି ଦସସତସହସ୍ସନ୍ତି ଏୱଂ ଦିଗୁସମାସୱସେନ ଏତାନି ପଦାନି ସିଜ୍ଝନ୍ତି।

ଦ୍ୱେ ସତାନି ଦ୍ୱିସତଂ, ତୀଣି ସତାନି ତିସତଂ, ଦ୍ୱେ ସହସ୍ସାନି ଦ୍ୱିସହସ୍ସଂ, ତୀଣି ସହସ୍ସାନି ତିସହସ୍ସଂ ଇଚ୍ଚାଦୀନି ବିଗ୍ଗହ୍ୟ ୱୁତ୍ତାନେୱ।

ଗଣନପଥେ ପନ ଏକଟ୍ଠାନଂ, ଦସଟ୍ଠାନଂ, ସତଟ୍ଠାନଂ, ସହସ୍ସଟ୍ଠାନଂ, ଦସସହସ୍ସଟ୍ଠାନଂ, ସତସହସ୍ସଟ୍ଠାନଂ, ଦସସତସହସ୍ସଟ୍ଠାନନ୍ତି ଇମାନି ସତ୍ତ ଠାନାନି କମେନ ଦସଗୁଣିତାନି ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଏକଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଏକଂ, ଦ୍ୱେ, ତୀଣି ଇଚ୍ଚାଦି। ଦସଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଦସ, ୱୀସଂ, ତିଂସଂ ଇଚ୍ଚାଦି। ସତଟ୍ଠାନଂ ନାମ ସତଂ, ଦ୍ୱିସତଂ, ତିସତଂ ଇଚ୍ଚାଦି। ସହସ୍ସଟ୍ଠାନଂ ନାମ ସହସ୍ସଂ, ଦ୍ୱିସହସ୍ସଂ, ତିସହସ୍ସଂ ଇଚ୍ଚାଦି। ଏୱଂ ଉପରିପି। ଏକମେକସ୍ମିଞ୍ଚ ଠାନେ ନୱ ପଦାନି ଚ ନୱ ଅନ୍ତରନୱନ୍ତାନି ଚ ହୋନ୍ତି। ଅଯଂ ମୂଲଭୂମି ନାମ।

ତଦୁତ୍ତରି କୋଟିଭୂମି ନାମ। ତତ୍ଥପି ଏକଟ୍ଠାନଂ, ଦସଟ୍ଠାନଂ, ସତଟ୍ଠାନଂଇଚ୍ଚାଦୀନି ସତ୍ତ ଠାନାନି ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ମୂଲଭୂମିଯା ଅନ୍ତିମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଦସଗୁଣିତେ କତେ କୋଟିଭୂମିଯଂ ଏକଟ୍ଠାନଂ ହୋତି, ଇଧପି ସତ୍ତ ଠାନାନି କମେନ ଦସଗୁଣିତାନିଯେୱ, ଇଧ ଦସକୋଟିସତସହସ୍ସଂ ଅନ୍ତିମଟ୍ଠାନଂ ଭୱତି।

ତଦୁତ୍ତରି ପକୋଟିଭୂମି ନାମ। ଏତ୍ଥପି ସତ୍ତ ଠାନାନି ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ କୋଟିଭୂମିଯା ଅନ୍ତିମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଦସଗୁଣିତେ କତେ ପକୋଟିଭୂମିଯଂ ଏକଟ୍ଠାନଂ ହୋତି, ଇଧପି ସତ୍ତ ଠାନାନି ଦସଗୁଣିତାନିଯେୱ, ଦସପକୋଟିସତସହସ୍ସଂ ଅନ୍ତିମଟ୍ଠାନଂ, ଇମିନା ନଯେନ ସବ୍ବଭୂମୀସୁ ଉପରୂପରି ଭୂମିସଙ୍କନ୍ତି ଚ ଠାନଭେଦୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଭୂମିକ୍କମୋ-ମୂଲଭୂମି, କୋଟିଭୂମି, ପକୋଟିଭୂମି, କୋଟିପକୋଟିଭୂମି, ନହୁତଭୂମି, ନିନ୍ନହୁତଭୂମି, ଅକ୍ଖୋଭିଣୀଭୂମି [ଭିନୀ, ଭନୀତିପି ଦିସ୍ସନ୍ତି], ବିନ୍ଦୁଭୂମି, ଅବ୍ବୁଦଭୂମି, ନିରବ୍ବୁଦଭୂମି, ଅହହଭୂମି, ଅବବଭୂମି, ଅଟଟଭୂମି, ସୋଗନ୍ଧିକଭୂମି, ଉପ୍ପଲଭୂମି, କୁମୁଦଭୂମି, ପୁଣ୍ଡରୀକଭୂମି, ପଦୁମଭୂମି, କଥାନଭୂମି, ମହାକଥାନଭୂମି, ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟଭୂମୀତି ଏକୱୀସତି ଭୂମିଯୋ ସତ୍ତଚତ୍ତାଲୀସସତଂ ଠାନାନି ଚ ହୋନ୍ତି।

ନିରଯଭୂମୀନଂ କମେନ ପନ ଅବ୍ବୁଦଭୂମି, ନିରବ୍ବୁଦଭୂମି, ଅବବଭୂମି, ଅଟଟଭୂମି, ଅହହଭୂମି, କୁମୁଦଭୂମି, ସୋଗନ୍ଧିକଭୂମି, ଉପ୍ପଲଭୂମି , ପୁଣ୍ଡରୀକଭୂମି, ପଦୁମଭୂମୀତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଯସ୍ମା ପାଠଇଭାସାଯଂ ଦସସତସହସ୍ସଂ ନାମ ସତ୍ତମଟ୍ଠାନଂ ନତ୍ଥି, ଛ ଠାନାନି ଏୱ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଗରୂ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ [ସଂ। ନି। ୧।୧୮୧] ଆଗତନଯେନ ସତ୍ତମଟ୍ଠାନଂ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘେତ୍ୱା ଛଟ୍ଠଟ୍ଠାନତୋ ଉପରି ଭୂମିସଙ୍କନ୍ତିଂ କଥେନ୍ତା ସତଗୁଣିତଂ କତ୍ୱା କଥେନ୍ତି, ସତସହସ୍ସାନଂ ସତଂ କୋଟି, କୋଟିସତସହସ୍ସାନଂ ସତଂ ପକୋଟି ଇଚ୍ଚାଦି।

ତତ୍ଥ ସତସହସ୍ସାନଂ ସତଂ ନାମ ଦସସତସହସ୍ସାନଂ ଦସକମେୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ତଥା କଥେନ୍ତାପି ଭୂମୀନଂ ସବ୍ବଟ୍ଠାନାନଞ୍ଚ ଦସଗୁଣସିଦ୍ଧିମେୱ କଥେନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଗଣନଭୂମିସଙ୍ଖାତୋ ଗଣନପଥୋ ନାମ ନାନାଦେସୱାସୀନଂ ୱସେନ ନାନାୱିଧୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ଦୀପୱଂସେ ଅକ୍ଖୋଭିଣୀ, ବିନ୍ଦୁ, କଥାନ, ମହାକଥାନାନି ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ପାଠଇନଯେନ ସତ୍ତରସ ଭୂମିଯୋୱ ୱୁତ୍ତା। କଚ୍ଚାଯନେ [କ। ୩୯୪, ୩୯୫; ରୂ। ୪୧୬, ୪୧୭] ପୁବ୍ବେ ଦସ୍ସିତା ଏକୱୀସତି ଭୂମିଯୋ, ସଦ୍ଦତଗନ୍ଥେସୁ ତତୋ ସାଧିକଭୂମିଯୋ, କତ୍ଥଚି ପନ ମହାବଲକ୍ଖନ୍ଧପରିଯନ୍ତା ସଟ୍ଠି ଭୂମିଯୋତି ଆଗତା।

ତତ୍ଥ ସକସକଭୂମିତୋ ଅତିରେକୱତ୍ଥୂନି ଗଣନପଥୱୀତିୱତ୍ତାନି ନାମ ହୋନ୍ତି, ଯେସଂ ପନ ମୂଲଭୂମିମତ୍ତଂ ଅତ୍ଥି, ତେସଂ କୋଟିମତ୍ତାନିପି ୱତ୍ଥୂନି ଗଣନପଥାତିକ୍କନ୍ତାନି ଏୱ।

ଅପି ଚ ‘ଗଣନପଥୱୀତିୱତ୍ତ’ନ୍ତି ଚ ‘ଗଣନପଥାତିକ୍କନ୍ତ’ନ୍ତି ଚ ‘ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟ’ନ୍ତି ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ। ତସ୍ମା ଇଧପି ୱୀସତି ଭୂମିଯୋ ଏୱ ଅନୁକ୍କମେନ ଦସଗୁଣିତା ଗଣନପଥା ନାମ ହୋନ୍ତି। ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟନ୍ତି ପନ ଦସଗୁଣୱିନିମୁତ୍ତା ଗଣନପଥାତିକ୍କନ୍ତଭୂମି ଏୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ମହାକଥାନଭୂମାତିକ୍କନ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହି ଅନନ୍ତମହାପଥୱିଯା ସବ୍ବପଂସୁଚୁଣ୍ଣାନିପି ଇଧ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟଭୂମିଯଂ ସଙ୍ଗଯ୍ହନ୍ତି। ଇତରଥା ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟନ୍ତି ଚ ଗଣନପଥଭୂମୀତି ଚ ୱିରୁଦ୍ଧମେତନ୍ତି।

ଦୀପୱଂସେ ଚ ‘‘ତତୋ ଉପରି ଅଭୂମି, ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ‘ଅଭୂମୀ’ତି ୱଚନେନ ଗଣନପଥଭୂମି ଏୱ ପଟିସିଦ୍ଧା, ନ ତୁ ଗଣନପଥାତିକ୍କନ୍ତା ୱିସୁଂ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟଭୂମି ନାମ। ଚରିଯାପିଟକସଂୱଣ୍ଣନାଯମ୍ପି [ଚରିଯା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନକଥା] ଅଯମତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟଭୂମିଯମ୍ପି ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟାନଂ ଚୁଦ୍ଦସ, ମହାଦିୱସେନ ଅନେକପ୍ପଭେଦୋ ଦକ୍ଖିଣୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତେନ [ମ। ନି। ୩।୩୭୦] ଦୀପେତବ୍ବୋ।

ସଦ୍ଦନୀତିଯଂ [ନୀ। ୮୩୩] ପନ ପାଠଇନଯଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ୱୀସତି ଅବ୍ବୁଦାନି ଏକଂ ନିରବ୍ବୁଦଂ ନାମ। ୱୀସତି ନିରବ୍ବୁଦାନି ଏକଂ ଅବବଂ ନାମ’’ ଇଚ୍ଚାଦିନା ନିରବ୍ବୁଦାଦୀନଂ ସଙ୍ଖ୍ୟାନମ୍ପି ୱୀସତିମତ୍ତଗୁଣଂ ନାମ ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ନ ଯୁଜ୍ଜତି। ନିରଯେସୁ ହି ୱୀସତିମତ୍ତଗୁଣେନ ଅବ୍ବୁଦ, ନିରବ୍ବୁଦାଦୀନଂ ଦସନ୍ନଂ

ନିରଯାନଂ ତାନି ନାମାନି ସିଦ୍ଧାନି ଭଵନ୍ତି। ଗରୂ ପନ ତାନି ନାମାନି ଗହେତ୍ୱା ଦସଗୁଣସିଦ୍ଧେସୁ ଗଣନପଥେସୁ ପକ୍ଖିପିଂସୁ, ତସ୍ମା ନାମମତ୍ତେନ ସଦିସାନି ଭଵନ୍ତି, ଗୁଣଵିଧି ପନ ୱିସଦିସୋଏଵ।

ଏଵଞ୍ଚକତ୍ୱା ପାଠଇଯମ୍ପି ବକବ୍ରହ୍ମାସୁତ୍ତେ [ସଂ। ନି। ୧।୧୭୫] ‘‘ସତଂ ସହସ୍ସାନଂ ନିରବ୍ବୁଦାନଂ, ଆଯୁଂ ପଜାନାମି ତଵାହଂ ବ୍ରହ୍ମେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଯଦି ଗଣନଭୂମିପଥେପି ନିରବ୍ବୁଦାନଂ ୱୀସତିମତ୍ତେନ ଅବବଭୂମି ଭୱେଯ୍ୟ, ଏଵଂ ସତି ନିରବ୍ବୁଦାନଂ ସତସହସ୍ସଂ ନାମ ନ ୱୁଚ୍ଚେଯ୍ୟ। ଜାତକଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ [ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୩।୭।୬୯] ‘‘ନିରବ୍ବୁଦସତସହସ୍ସାନଂ ଏକଂ ଅହହଂ ନାମ, ଏତ୍ତକଂ ବକସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ତସ୍ମିଂଭଵେ ଅଵସିଟ୍ଠଂ ଆଯୂ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଇମଂ ଗଣନଭୂମିପଥଂ ପତ୍ୱା ୱୀସତିଗୁଣଂ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି। ଅକ୍ଖୋଭିଣୀ, ବିନ୍ଦୁ, କଥାନ, ମହାକଥାନାନିପି ଅଞ୍ଞତୋ ଗହେତ୍ୱା ପକ୍ଖିତ୍ତାନି ସିଯୁଂ। ଏଵଂ ପକ୍ଖିତ୍ତାନଞ୍ଚ ଚୁଦ୍ଦସନ୍ନଂ ସଙ୍ଖ୍ୟାନଂ କଚ୍ଚାଯନେ କମୋକ୍କମତା ପନ ପଚ୍ଛାଜାତା ସିଯାତି।

ଇତି ନିରୁତ୍ତିଦୀପନିଯା ନାମ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନବ୍ଯାକରଣଦୀପନିଯା

ସମାସକଣ୍ଡୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୫। ତଦ୍ଧିତ

ଅଥ ତଦ୍ଧିତୱିଧାନଂ ଦୀପିୟତେ।

ତଦ୍ଧିତୱୁତ୍ତି ନାମ ୱିଚିତ୍ରା ହୋତି, ସାତିସୟେନ ୱିଚିତ୍ରଞ୍ଞାଣହିତଂ ୱହତି, ତସ୍ମା ତେସଂ ତେସଂ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ହିତନ୍ତି ତଦ୍ଧିତଂ, ଇମସ୍ମିଂ କଣ୍ଡେ ସଦ୍ଦୱିଧାନସ୍ସ ନାମଂ। ତଂ ପନ ଅଟ୍ଠୱିଧଂ ହୋତି ଅପଚ୍ଚଂ, ଅନେକତ୍ଥଂ, ଅସ୍ସତ୍ଥି, ଭାୱକମ୍ମଂ, ପରିମାଣଂ, ସଙ୍ଖ୍ୟା, ଖୁଦ୍ଦକଂ, ନାନାତ୍ତନ୍ତି।

ଅପଚ୍ଚରାସି

୪୩୦।ଣୋ ୱାପଚ୍ଚେ[କ। ୩୪୪; ରୂ। ୩୬୧; ନୀ। ୭୫୨; ଚଂ। ୨।୪।୧୬; ପା। ୪।୧।୯୨; ‘ସରାନମାଦିସ୍ସା…’ (ବହୂସୁ)]।

ଛଟ୍ଠନ୍ତା ନାମମ୍ହା ତସ୍ସ ଅପଚ୍ଚନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ୱିକପ୍ପେନ ଣପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି। ୱାସଦ୍ଦୋ ୱାକ୍ୟ, ସମାସାନଂ ୱିକପ୍ପନତ୍ଥୋ, ଇତୋ ପରଂ ଅନୁୱତ୍ତତେ, ତେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱିକପ୍ପୱିଧି ସିଜ୍ଝତି। ଣାନୁବନ୍ଧୋ ୱୁଦ୍ଧ୍ୟତ୍ଥୋ, ସୋ ପୟୋଗଅପ୍ପୟୋଗୀ। ୱସିଟ୍ଠସ୍ସ ଅପଚ୍ଚନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ଇମିନା ସୁତ୍ତେନ ୱସିଟ୍ଠମ୍ହା ଣପଚ୍ଚୟୋ, ସୋ ସାମ୍ୟତ୍ଥଞ୍ଚ ଅପଚ୍ଚତ୍ଥଞ୍ଚ ଉଭୟଂ ୱଦତି, ଛଟ୍ଠୀ ଚ ଅପଚ୍ଚପଦଞ୍ଚ ତେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନାମ ହୋନ୍ତି, ୱସିଟ୍ଠପଦଂ ପଚ୍ଚୟେନ ସହ ଏକତ୍ଥଂ ହୋତି, ଉଭୟଂ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ପୁତ୍ତସ୍ସ ନାମଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତତୋ ‘ଏକତ୍ଥତାୟ’ନ୍ତି ଛଟ୍ଠିୟା ଲୋପୋ, ଅପଚ୍ଚପଦଂ ପନ ୱୁତ୍ତତ୍ଥମତ୍ତେନ ଲୁପ୍ପତି। ତଞ୍ହି ସୁତ୍ତେ ପଧାନଭାୱେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ହୋତି, ନ ଛଟ୍ଠୀତି, ମହାୱୁତ୍ତିନା ୱା ପଦାନଂ ଲୋପୋ। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ।

୪୩୧।ପଦାନମାଦିସ୍ସାୟୁୱଣ୍ଣସ୍ସାଏଓ ଣାନୁବନ୍ଧେ[କ। ୪୦୫; ରୂ। ୩୬୫; ନୀ। ୮୬୦]।

ପଦାନଂ ଆଦିଭୂତସ୍ସ ଅକାରସ୍ସ ଚ ଇୱଣ୍ଣୁ’ୱଣ୍ଣସ୍ସ ଚ ଆ, ଏ, ଓ ୱୁଦ୍ଧିୟୋ ହୋନ୍ତି ଣାନୁବନ୍ଧେ ପଚ୍ଚୟେ ପରେତି ପଦାଦିଅ-କାରସ୍ସ ଆୱୁଦ୍ଧି, ସ୍ୟାଦ୍ୟୁପ୍ପତ୍ତି।

ୱାସିଟ୍ଠୋ, ପୁରିସୋ, ୱାସିଟ୍ଠୀ, ଇତ୍ଥୀ, ୱାସିଟ୍ଠଂ, କୁଲଂ, ୱସିଟ୍ଠସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ୱାସିଟ୍ଠୋ, ୱସିଟ୍ଠସ୍ସ ଧୀତା ୱାସିଟ୍ଠୀ, ୱସିଟ୍ଠସ୍ସ କୁଲଂ ୱାସିଟ୍ଠନ୍ତି ଏୱମ୍ପି ୟୋଜେତୁଂ ୟୁଜ୍ଜତି।

ତତ୍ଥ ‘ୱସିଟ୍ଠସ୍ସା’ତି ଏତେନ ଗୋତ୍ତସ୍ସେୱ ପିତୁଭୂତଂ ଆଦିପୁରିସଂ ୱଦତି। କସ୍ମା? ଗୋତ୍ତସଦ୍ଦତ୍ତା। ଏୱଞ୍ହି ସତି ତସ୍ମିଂ ଗୋତ୍ତେ ପଚ୍ଛାଜାତା ସବ୍ବେପି ଜନା ତସ୍ସ ଅପଚ୍ଚା ନାମ ହୋନ୍ତି।

୪୩୨।ମଜ୍ଝେ[କ। ୪୦୪; ରୂ। ୩୭୦; ନୀ। ୮୫୯]।

ମଜ୍ଝେ ପୱତ୍ତାନଂ ଅ, ୟୁୱଣ୍ଣାନଂ ଆ, ଏ, ଓୱୁଦ୍ଧିୟୋ ହୋନ୍ତି ୱା କ୍ୱଚି।

ୱାସେଟ୍ଠୋ, ୱାସେଟ୍ଠୀ, ୱାସେଟ୍ଠଂ। ୱାସଦ୍ଦେନ ‘‘ୱସିଟ୍ଠସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ଧୀତା କୁଲ’’ନ୍ତି ୱାକ୍ୟଂ ୱା ‘‘ୱସିଟ୍ଠପୁତ୍ତୋ ୱସିଟ୍ଠଧୀତା ୱସିଟ୍ଠକୁଲ’’ନ୍ତି ସମାସଂ ୱା ୱିକପ୍ପେତି। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ।

ଭରଦ୍ୱାଜସ୍ସ ଅପଚ୍ଚଂ ଭାରଦ୍ୱାଜୋ, ୱିସାମିତ୍ତସ୍ସ [ଭାରଦ୍ୱାଜସ୍ସ… ୱେସାମିତ୍ତସ୍ସ… (ରୂ।)] ଅପଚ୍ଚଂ ୱେସାମିତ୍ତୋ, ଗୋତମସ୍ସ ଅପଚ୍ଚଂ ଗୋତମୋ, କସ୍ସପସ୍ସ ଅପଚ୍ଚଂ କସ୍ସପୋ, ୱସୁଦେୱସ୍ସ ଅପଚ୍ଚଂ ୱାସୁଦେୱୋ। ଏୱଂ ବାଲଦେୱୋ।

ଉପଗୁସ୍ସ ଅପଚ୍ଚନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘ଉୱଣ୍ଣସ୍ସାୱଙ…’ତି ଣାନୁବନ୍ଧେ ପଚ୍ଚୟେ ପରେ ଉୱଣ୍ଣସ୍ସ ଅୱଙ ହୋତି। ଓପଗୱୋ, ଓପଗୱୀ, ଓପଗୱଂ, ମନୁନୋ ଅପଚ୍ଚଂ ମାନୱୋ, ଭଗ୍ଗୁନୋ ଅପଚ୍ଚଂ ଭଗ୍ଗୱୋ, ପଣ୍ଡୁନୋ ଅପଚ୍ଚଂ ପଣ୍ଡୱୋ, ଉପୱିନ୍ଦୁସ୍ସ ଅପଚ୍ଚଂ ଓପୱିନ୍ଦୱୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

୪୩୩।ୱଚ୍ଛାଦିତୋ ଣାନଣାୟନା[କ। ୩୪୫; ରୂ। ୩୬୬; ନୀ। ୭୫୪; ପା। ୪।୧।୯୩, ୯୪, ୧୬୨, ୧୬୩]।

ଛଟ୍ଠନ୍ତେହି ୱଚ୍ଛାଦୀହି ଗୋତ୍ତସଦ୍ଦଗଣେହି ତସ୍ସ ଅପଚ୍ଚନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ଣାନୁବନ୍ଧା ଆନ, ଆୟନପଚ୍ଚୟା ହୋନ୍ତି ୱା।

ୱଚ୍ଛସ୍ସ ଅପଚ୍ଚଂ ୱଚ୍ଛାନୋ, ୱଚ୍ଛାଯନୋ, ୱଚ୍ଛାନୀ, ୱଚ୍ଛାଯନୀ, ୱଚ୍ଛାନଂ, ୱଚ୍ଛାଯନଂ। ଏୱଂ କଚ୍ଚାନୋ, କଚ୍ଚାଯନୋ, କାତିଯାନୋ, କାତିଯାଯନୋ, ସାକଟାନୋ, ସାକଟାଯନୋ, କଣ୍ହାନୋ, କଣ୍ହାଯନୋ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାଯନୋ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସାନୋ [ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନୋତିପି ଦିସ୍ସତି ଦୀ। ନି। ୧। ୧୭୬; ମ। ନି। ୧।୩୫୩ ଆଦଯୋ], ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସାଯନୋ, ମୁଞ୍ଜାନୋ, ମୁଞ୍ଜାଯନୋ, କୁଞ୍ଜାନୋ, କୁଞ୍ଜାଯନୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

୪୩୪।କତ୍ତିକାୱିଧୱାଦୀହି ଣେଯ୍ୟଣେରା[କ। ୩୪୬; ରୂ। ୩୬୭; ନୀ। ୭୫୫; ପା। ୪।୧।୧୨୦, ୧୨୩, ୧୨୬, ୧୨୭, ୧୨୮, ୧୨୯, ୧୩୧]।

ଛଟ୍ଠ୍ୟନ୍ତେହି କତ୍ତିକାଦୀହି ୱିଧୱାଦୀହି ଚ ତସ୍ସ ଅପଚ୍ଚନ୍ତି ଅତ୍ଥେ କମେନ ଣାନୁବନ୍ଧା ଏଯ୍ୟ, ଏରପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି ୱା।

ଣେଯ୍ୟେ – କତ୍ତିକାଯ ନାମ ଦେୱଧୀତାଯ ଅପଚ୍ଚଂ କତ୍ତିକେଯ୍ୟୋ, ୱିନତାଯ ନାମ ଦେୱିଯା ଅପଚ୍ଚଂ ୱେନତେଯ୍ୟୋ, ରୋହିଣିଯା ନାମ ଦେୱିଯା ଅପଚ୍ଚଂ ରୋହିଣେଯ୍ୟୋ, ଭଗିନିଯା ଅପଚ୍ଚଂ ଭାଗିନେଯ୍ୟୋ, ନଦିଯା ନାମ ଇତ୍ଥିଯା ଅପଚ୍ଚଂ ନାଦେଯ୍ୟୋ। ଏୱଂ ଅନ୍ତେଯ୍ୟୋ, ଆହେଯ୍ୟୋ, କାମେଯ୍ୟୋ, ସୁଚିଯା ଅପଚ୍ଚଂ ସୋଚେଯ୍ୟୋ, ବାଲାଯ ଅପଚ୍ଚଂ ବାଲେଯ୍ୟୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଣେରେ – ୱିଧୱାଯ ଅପଚ୍ଚଂ ୱେଧୱେରୋ, ୱିଧୱା ନାମ ମତପତିକା ଇତ୍ଥୀ। ବନ୍ଧୁକିଯା ଅପଚ୍ଚଂ ବନ୍ଧୁକେରୋ, ନାଳିକିଯା ନାମ ଇତ୍ଥିଯା ପୁତ୍ତୋ ନାଳିକେରୋ, ସମଣସ୍ସ ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ସାମଣେରୋ, ସମଣିଯା ପୱତ୍ତିନିଯା ଧୀତା ସାମଣେରୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

୪୩୫।ଣ୍ୟ ଦିଚ୍ଚାଦୀହି[କ। ୩୪୭; ରୂ। ୩୬୮; ନୀ। ୭୫୬; ଚଂ। ୨।୪।୨; ପା। ୪।୧।୮୫]।

ଛଟ୍ଠ୍ୟନ୍ତେହି ଦିତିଇଚ୍ଚାଦୀହି ତସ୍ସ ଅପଚ୍ଚନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ଣାନୁବନ୍ଧୋ ଯପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି ୱା।

୪୩୬।ଲୋପୋୱଣ୍ଣିୱଣ୍ଣାନଂ[କ। ୨୬୧; ରୂ। ୩୬୯; ନୀ। ୫୦୯]।

ଯେ ପରେ ଅୱଣ୍ଣସ୍ସ ଇୱଣ୍ଣସ୍ସ ଚ ଲୋପୋ ହୋତୀତି ଣ୍ୟମ୍ହି ପରେ ଅୱଣ୍ଣି'ୱଣ୍ଣାନଂ ଲୋପୋ।

ଦିତିଯା ନାମ ଦେୱଧୀତାଯ ଅପଚ୍ଚଂ ଦେଚ୍ଚୋ, ଅଦିତିଯା ଅପଚ୍ଚଂ ଆଦିଚ୍ଚୋ।

ତତ୍ଥ ଇୱଣ୍ଣଲୋପେ 'ତୱଗ୍ଗୱରଣାନଂ ଯେ ଚୱଗ୍ଗବଯଞ୍ଞା'ତି ଯମ୍ହି ପରେ ତୱଗ୍ଗସ୍ସ ଚୱଗ୍ଗତ୍ତଂ, ପୁନ 'ୱଗ୍ଗଲସେହି ତେ'ତି ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତଂ, କୁଣ୍ଡନିଯା ଅପଚ୍ଚଂ କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ।

୪୩୭।ଉୱଣ୍ଣସ୍ସାୱଙ୍ ସରେ[କ। ୩୪୮; ରୂ। ୩୭୧; ନୀ। ୭୫୭]।

ସରେ ପରେ ଉୱଣ୍ଣସ୍ସ ଅୱଙ ହୋତୀତି ଉୱଣ୍ଣସ୍ସ ଅୱତ୍ତଂ। 'ତୱଗ୍ଗୱରଣାନ…'ନ୍ତି ସୁତ୍ତେନ ୱସ୍ସ ବତ୍ତଂ, ପୁନ 'ୱଗ୍ଗଲସେହି ତେ'ତି ସୁତ୍ତେନ ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତଂ, ଭାତୁନୋ ଅପଚ୍ଚଂ ଭାତବ୍ବୋ।

୪୩୮।ଆ ଣି[କ। ୩୪୭; ରୂ। ୩୬୮; ନୀ। ୭୫୬; ଚଂ। ୨।୪।୧୯; ପା। ୪।୧।୯୫]।

ରସ୍ସା'କାରନ୍ତତୋ ଅପଚ୍ଚତ୍ଥେ ଣାନୁବନ୍ଧୋ ରସ୍ସି'ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି ୱା।

ଦକ୍ଖସ୍ସ ଅପଚ୍ଚଂ ଦକ୍ଖି। ଏୱଂ ଦୋଣି, ୱାସୱି, ସକ୍ୟପୁତ୍ତି, ନାଟପୁତ୍ତି, ଦାସପୁତ୍ତି, ଦାରୁନୋ ଅପଚ୍ଚଂ ଦାରୱି [ୱିଚାରେତବ୍ବମିଦଂ], ୱରୁଣସ୍ସ ଅପଚ୍ଚଂ ୱାରୁଣି। ଏୱଂ କଣ୍ଡି, ବାଲଦେୱି, ପାୱକି, ଜିନଦତ୍ତସ୍ସ ଅପଚ୍ଚଂ ଜେନଦତ୍ତି, ସୁଦ୍ଧୋଦନି, ଅନୁରୁଦ୍ଧି ଇଚ୍ଚାଦି।

୪୩୯।ରାଜତୋ ଞ୍ଞୋ ଜାତିଯଂ[କ। ୩୪୭; ରୂ। ୩୬୮; ନୀ। ୭୫୬; ଚଂ। ୨।୪।୭୦; ପା। ୪।୧।୧୩୭]।

ଜାତିଯଂ ଗମ୍ୟମାନାଯଂ ରାଜସଦ୍ଦମ୍ହା ଅପଚ୍ଚତ୍ଥେ ଞ୍ଞପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି ୱା।

ରଞ୍ଞୋ ଅପଚ୍ଚଂ ରାଜଞ୍ଞୋ, ରାଜକୁଲସ୍ସ ପୁତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଜାତିଯନ୍ତି କିଂ? ରାଜପୁତ୍ତୋ।

୪୪୦।ଖତ୍ତା ଯିଯା[କା। ୩୪୭; ରୂ। ୩୬୮; ନୀ। ୭୫୬; ଚଂ। ୨।୪।୬୯; ପା। ୪।୧।୧୩୮]।

ଜାତିଯଂ ଗମ୍ମମାନାଯଂ ଖତ୍ତସଦ୍ଦମ୍ହା ଅପଚ୍ଚତ୍ଥେ ଯ, ଇଯପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି।

ଖତ୍ତକୁଲସ୍ସ ଅପଚ୍ଚଂ ଖତ୍ତ୍ୟୋ, ଖତ୍ତିଯୋ।

ଜାତିଯନ୍ତ୍ୱେଵ? ଖତ୍ତି।

୪୪୧।ମନୁତୋ ସ୍ସସଣ[କା। ୩୪୮; ରୂ। ୩୭୧; ନୀ। ୭୫୩; ଚଂ। ୨।୪।୯୪, ୯୫; ପା। ୪।୧।୧୬୧]।

ଜାତିଯଂ ଗମ୍ମମାନାଯଂ ମନୁସଦ୍ଦମ୍ହା ଅପଚ୍ଚତ୍ଥେ ସ୍ସ, ସଣପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି।

ମନୁନୋ ଅପଚ୍ଚଂ ମନୁସ୍ସୋ, ମାନୁସୋ, ମନୁ ନାମ କପ୍ପେ ଆଦିଖତ୍ତିଯୋ ମହାସମ୍ମତରାଜା, ଇତ୍ଥିଯଂ ମନୁସ୍ସୀ, ମାନୁସୀ,

ଜାତିଯନ୍ତ୍ୱେଵ? ମାଣଵୋ।

୪୪୨।ଜନପଦନାମସ୍ମା ଜନଖତ୍ତିଯା ରଞ୍ଞେ ଚ ଣୋ[କା। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୭୬୫; ଚଂ। ୨।୪।୯୬; ପା। ୪।୧।୧୬୮; "ଜନପଦନାମସ୍ମା ଖତ୍ତିଯା..." (ବହୂସୁ)]।

ଜନଵାଚିନା ଚ ଖତ୍ତିଯଵାଚିନା ଚ ଜନପଦନାମମ୍ହା ରଞ୍ଞେ ଚ ଅପଚ୍ଚେ ଚ ଣୋ ହୋତି।

ପଞ୍ଚାଲାନଂ ଜନାନଂ ରାଜା ପଞ୍ଚାଲୋ, ପଞ୍ଚାଲସ୍ସ ଖତ୍ତିଯସ୍ସ ଅପଚ୍ଚଂ ପଞ୍ଚାଲୋ। ଏଵଂ କୋସଲୋ, ମାଗଧୋ, ଓକ୍କାକୋ [ଦୀ। ନି। ୧।୨୬୭]।

ଜନପଦନାମସ୍ମାତି କିଂ? ଦସରଥରଞ୍ଞୋ ପୁତ୍ତୋ ଦାସରଥି [ଦାସରଥି]।

ଜନଖତ୍ତିଯାତି କିଂ? ପଞ୍ଚାଲସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅପଚ୍ଚଂ ପଞ୍ଚାଲି।

୪୪୩।ଣ୍ୟ କୁରୁସିଵୀହି[କା। ୩୪୬; ରୂ। ୩୬୭; ନୀ। ୭୫୫; ଚଂ। ୨।୪।୧୦୧ ...ପେ... ୪।୧।୧୭୨]।

କୁରୁ, ସିଵିସଦ୍ଦେହି ଅପଚ୍ଚେ ରଞ୍ଞେ ଚ ଣ୍ୟୋ ହୋତି।

କୁରୁରଞ୍ଞୋ ଅପଚ୍ଚଂ କୋରବ୍ୟୋ [ଜା। ୧।୧୪।୨୨୮, ୨୩୨, ୨୩୬], କୁରୁରଟ୍ଠଵାସୀନଂ ରାଜା କୋରବ୍ୟୋ, କୋରଵୋ, ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତଂ, ସିଵିରଞ୍ଞୋ ଅପଚ୍ଚଂ ସେବ୍ୟୋ, ସିଵିରଟ୍ଠଵାସୀନଂ ରାଜା ସେବ୍ୟୋ।

ଅପଚ୍ଚରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଅନେକତ୍ଥରାସି

୪୪୪।ଣ ରାଗା ତେନ ରତ୍ତଂ[କା। ୩୪୭; ରୂ। ୩୬୮; ନୀ। ୭୫୬; ଚଂ। ୩।୧।୧ ...ପେ... ୪।୨।୧]।

ରଜ୍ଜନ୍ତି ଵତ୍ଥଂ ଏତେନାତି ରାଗୋ, ରଜନଵତ୍ଥୁ, ରାଗଵାଚିମ୍ହା ତେନ ରତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ଣୋ ହୋତି।

କସାଵେନ ରତ୍ତଂ ଵତ୍ଥଂ କାସାଵଂ [ଧ। ପ। ୯], କାସାଯଂ ଵା। ଏଵଂ କୋସୁମ୍ଭଂ, ହଲିଦ୍ଦିଯା ରତ୍ତଂ ହାଲିଦ୍ଦଂ, ପାଟଙ୍ଗେନ ରତ୍ତଂ ପାଟଙ୍ଗଂ, ମଞ୍ଜିଟ୍ଠଂ,

କୁଙ୍କୁମଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

‘‘ନୀଲଂ ୱତ୍ଥଂ, ପୀତଂ ୱତ୍ଥ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ପନ ନୀଲ, ପୀତାଦିସଦ୍ଦା ଗୁଣସଦ୍ଦତ୍ତା ପଚ୍ଚୟେନ ୱିନା ଗୁଣନିସ୍ସୟଂ ଦଚ୍ଚଂ ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ସଦ୍ଦେସୁ ଗୁଣସଦ୍ଦ, ଜାତିସଦ୍ଦ, ନାମସଦ୍ଦେସୁ।

୪୪୫।ନକ୍ଖତ୍ତେନିନ୍ଦୁଯୁତ୍ତେନ କାଲେ[କା। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୭୬୫; ଚଂ। ୩।୧।୫; ପା। ୪।୨।୩]।

ଇନ୍ଦୁଯୁତ୍ତେନ ନକ୍ଖତ୍ତେନ ଲକ୍ଖିତେ କାଲେ ତନ୍ନକ୍ଖତ୍ତୱାଚୀହି ଣୋ ହୋତି।

ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦଯୁତ୍ତେନ ଫୁସ୍ସନକ୍ଖତ୍ତେନ ଲକ୍ଖିତା ଫୁସ୍ସୀ, ରତ୍ତି, ଫୁସ୍ସୋ, ଅହୋ। ଏୱଂ ମାଘୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ନକ୍ଖତ୍ତେନାତି କିଂ? ଗରୁଗହେନ ଲକ୍ଖିତା ରତ୍ତି।

ଇନ୍ଦୁଯୁତ୍ତେନାତି କିଂ? ଫୁସ୍ସେନ ଲକ୍ଖିତୋ ମୁହୁତ୍ତୋ।

କାଲେତି କିଂ? ଫୁସ୍ସେନ ଲକ୍ଖିତା ଅତ୍ଥସିଦ୍ଧି।

୪୪୬।ସାସ୍ସ ଦେୱତା ପୁଣ୍ଣମାସୀ[କା। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୭୬୫; ଚଂ। ୩।୧।୧୮, ୧୯ …ପେ… ୪।୨।୨୧-୨୪]।

ସା ଅସ୍ସ ଦେୱତା, ସା ଅସ୍ସ ପୁଣ୍ଣମାସୀତି ଅତ୍ଥେ ପଠମନ୍ତା ଣୋ ହୋତି।

ବୁଦ୍ଧୋ ଅସ୍ସ ଦେୱତାତି ବୁଦ୍ଧୋ, ଯୋ ବୁଦ୍ଧଂ ଅତ୍ତନୋ ଆରକ୍ଖଦେୱତଂ ୱିୟ ଗରୁଂ କତ୍ୱା ୱିଚରତି, ନିରନ୍ତରଂ ୱା ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି ୱାଚଂ ନିଚ୍ଛାରେତି, ତସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ସୁଗତୋ ଅସ୍ସ ଦେୱତାତି ସୋଗତୋ, ମହିନ୍ଦଦେୱୋ ଅସ୍ସ ଦେୱତାତି ମାହିନ୍ଦୋ। ଏୱଂ ଯାମୋ, ସୋମୋ, ୱାରୁଣୋ।

ଫୁସ୍ସୀ ଅସ୍ସ ପୁଣ୍ଣମାସୀତି ଫୁସ୍ସୋ, ମାସୋ। ଏୱଂ ମାଘୋ, ଫଗ୍ଗୁନୋ, ଚିତ୍ତୋ, ୱେସାଖୋ, ଜେଟ୍ଠମୂଲୋ, ଆସଳ୍ହୋ, ସାୱଣୋ, ପୋଟ୍ଠପାଦୋ, ଅସ୍ସଯୁଜୋ, କତ୍ତିକୋ, ମାଗସିରୋ।

ପୁଣ୍ଣମାସୀତି କିଂ? ଫୁସ୍ସୀ ଅସ୍ସ ପଞ୍ଚମୀ ତିଥୀ।

୪୪୭।ତମଧୀତେ ତଂ ଜାନାତି କଣିକା ଚ[କା। ୩୫୧; ରୂ। ୩୭୪; ନୀ। ୭୬୪; ଚଂ। ୩।୧।୩୭ …ପେ… ୪।୨।୫୯]।

ଏତେସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ଦୁତିୟନ୍ତା ଣୋ ଚ କୋ ଚ ଣିକୋ ଚାତି ଏତେ ପଚ୍ଚୟା ହୋନ୍ତି।

ଣମ୍ହି – ବ୍ୟାକରଣଂ ଅଧୀତେ ଜାନାତି ୱା ୱେୟ୍ୟାକରଣୋ [ଦୀ। ନି। ୧।୨୫୬]। ପକ୍ଖେ ‘‘ୱେୟ୍ୟାକରଣିକୋ, ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଅଧୀତେ ଜାନାତି ୱା ୱେୟ୍ୟଞ୍ଜନିକୋ’’ତି ଇମାନି ଣିକେନ ସିଜ୍ଝନ୍ତି।

କମ୍ହି-ଛନ୍ଦଂ ଅଧୀତେ ଜାନାତି ୱା ଛନ୍ଦୋ। ଏୱଂ ପଦକୋ [ଦୀ। ନି। ୧।୨୫୬], ନାମକୋ।

ଣିକମ୍ହି-ୱିନୟଂ ଅଧୀତେ ଜାନାତି ୱା ୱେନୟିକୋ, ସୁତ୍ତନ୍ତିକୋ, ଆଭିଧମ୍ମିକୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ‘ୱେୟ୍ୟାକରଣୋ’ତି ପଦେ ୱିୟ୍ୟାକରଣଂ ଅଧୀତେତି ୱାକ୍ୟଂ, ‘ୱେୟଞ୍ଜନିକୋ’ତି ପଦେ ୱିୟଞ୍ଜନଂ ଅଧୀତେତି। ଉପରି ‘ଦୋୱାରିକୋ, ସୋୱଗ୍ଗିକ’ନ୍ତି ପଦେସୁପି ‘ଦୁୱାରେ ନିୟୁତ୍ତୋ, ସୁୱଗ୍ଗାୟ ସଂୱତ୍ତତୀ’ତି ୱାକ୍ୟଂ, ଅତ୍ଥଂ କଥେନ୍ତେନ ପନ ଦୁୱାର, ସୁୱଗ୍ଗସଦ୍ଦାନଂ ତଦ୍ଧିତଭାୱେ ଏୱ ସିଦ୍ଧତ୍ତା ଦ୍ୱାରେତି ଚ ସଗ୍ଗାୟାତି ଚ କଥେତବ୍ବୋ।

୪୪୮।ତସ୍ସ ୱିସୟେ ଦେସେ[କା। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୩୬୫; ଚଂ। ୩।୧।୬୧; ପା। ୪।୨।୫୨, ୫୩]।

ତସ୍ସ ଦେସରୂପେ ୱିସଯେ ଛଟ୍ଠୁନ୍ତା ଣୋ ହୋତି।

ଥୂଯମିଗା ୱସାତିନୋ ନାମ, ୱସାତୀନଂ ୱିସଯୋ ଦେସୋ ୱାସାତୋ। ଇଧ ଅଦେସରୂପତ୍ତା ଣୋ ନ ହୋତି, ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ୱିସଯୋ ରୂପଂ।

୪୪୯।ନିୱାସେ ତନ୍ନାମେ[କ। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୩୬୫; ଚଂ। ୩।୧।୬୪; ପା। ୪।୨।୬୯]।

ତନ୍ନାମଭୂତେ ନିୱାସେ ଛଟ୍ଠ୍ୟନ୍ତା ଣୋ ହୋତି।

ସିୱୀନଂ ନିୱାସୋ ଦେସୋ ସେବ୍ବୋ। ୱସଂ ଅଦେନ୍ତି ଭକ୍ଖନ୍ତୀତି ୱସାଦା, ବ୍ଯଗ୍ଘା ସୀହା ୱା, ୱସାଦାନଂ ନିୱାସୋ ଦେସୋ ୱାସାଦୋ।

୪୫୦।ଅନୁଭୱେ[କ। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୭୬୫; ଚଂ। ୩।୧।୬୫; ପା। ୪।୨।୭୦]।

ସମୀପେ ଭୱଂ ଅନୁଭୱଂ, ‘‘ଅଦୂରଭୱେ’’ତିପି ପାଠୋ, ତନ୍ନାମେ ଅନୁଭୱେ ଦେସେ ଛଟ୍ଠ୍ୟନ୍ତା ଣୋ ହୋତି।

ୱିଦିସାଯ ଅନୁଭୱଂ ୱେଦିସଂ, ନଗରଂ, ଉଦୁମ୍ବରସ୍ସ ଅନୁଭୱଂ ଓଦୁମ୍ବରଂ, ୱିମାନଂ।

୪୫୧।ତେନ ନିବ୍ବତ୍ତେ[କ। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୭୬୫; ଚଂ। ୩।୧।୬୬; ପା। ୪।୨।୬୮]।

ତନ୍ନାମେ ତେନ ନିବ୍ବତ୍ତେ ଦେସେ ତତିଯନ୍ତା ଣୋ ହୋତି।

କୁସମ୍ବେନ ନାମ ଇସିନା ନିବ୍ବତ୍ତା କୋସମ୍ବୀ, ଇତ୍ଥିଯଂ ଈ, ନଗରୀ। ଏୱଂ କାକନ୍ଦୀ, ମାକନ୍ଦୀ, ସହସ୍ସେନ ଧନେନ ନିବ୍ବତ୍ତା ସାହସ୍ସୀ, ପରିଖା, ଅଯଞ୍ଚ ତତିଯା ହେତୁମ୍ହି କତ୍ତରି କରଣେ ଚ ଯଥାଯୋଗଂ ଯୁଜ୍ଜତି।

୪୫୨।ତମିଧତ୍ଥି[କ। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୭୬୫; ଚଂ। ୩।୧।୬୭; ପା। ୪।୨।୬୭]।

ତଂ ଇଧ ଅତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥେ ତନ୍ନାମେ ଦେସେ ପଠମନ୍ତା ଣୋ ହୋତି।

ଉଦୁମ୍ବରା ଅସ୍ମିଂ ଦେସେ ସନ୍ତୀତି ଓଦୁମ୍ବରୋ, ବଦରା ଅସ୍ମିଂ ଦେସେ ସନ୍ତୀତି ବାଦରୋ। ଏୱଂ ପବ୍ବଜୋ।

୪୫୩।ତତ୍ର ଭୱେ[କ। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୭୬୫; ଚଂ। ୩।୨।୪୮; ପା। ୪।୨।୧୩୩]।

ତତ୍ର ଭୱତ୍ଥେ ସତ୍ତମ୍ଯନ୍ତା ଣୋ ହୋତି।

ଉଦକେ ଭୱୋ ଓଦକୋ, ମଚ୍ଛୋ, ଉରସି ଭୱୋ ଓରସୋ, ପୁତ୍ତୋ, ସାଗମୋ। ନଗରେ ଭୱୋ ନାଗରୋ। ଏୱଂ ଜାନପଦୋ, ମାଗଧୋ, କପିଲୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଭୱୋ କାପିଲୱତ୍ଥୱୋ, ‘ଉୱଣ୍ଣସ୍ସାୱଙ…’ତି ଉସ୍ସ ଅୱଙଂ। କୋସମ୍ବିଯଂ ଭୱୋ କୋସମ୍ବୋ, ମିତ୍ତେ ଭୱା ମେତ୍ତା, ପୁରେ ଭୱା ପୋରୀ [ଦୀ। ନି। ୧।୯], ୱାଚା, ମନସ୍ମିଂ ଭୱୋ ମାନସୋ। ଏତ୍ଥ ପନ –

୪୫୪।ମନାଦୀନଂ ସକ[କ। ୪୦୪; ରୂ। ୩୭୦; ନୀ। ୮୫୯]।

ଣାନୁବନ୍ଧେ ପଚ୍ଚଯେ ପରେ ମନାଦୀନଂ ଅନ୍ତେ ସାଗମୋ ହୋତୀତି ସବ୍ବତ୍ଥ ମନୋଗଣାଦୀନଂ ଅନ୍ତେ ସାଗମୋ।

ମାନସୋ, ରାଗୋ, ମାନସା, ତଣ୍ହା, ମାନସଂ, ସୁଖଂ। ଏୱଂ ଚେତସୋ, ଚେତସା, ଚେତସଂ। କ୍ୱଚି ମନୋ ଏୱ ମାନସଂ, ଚେତୋ ଏୱ ଚେତସୋତିପି ଯୁଜ୍ଜତି।

୪୫୫।ଅଜ୍ଝାଦୀହି ତନୋ[କ। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୭୬୫; ଚଂ। ୩।୧୫; ପା। ୪।୨।୧୦୫]।

ତତ୍ର ଭୱୋତି ଅତ୍ଥେ ଅଜ୍ଜାଦୀହି ତନୋ ହୋତି।

ଅଜ୍ଜ ଭୱୋ ଅଜ୍ଜତନୋ, ଅତ୍ଥୋ, ଅଜ୍ଜଊନୀ, ୱିଭତ୍ତି, ଦ୍ୱିତ୍ତଂ, ଅଜ୍ଜତନଂ, ହିତଂ, ସ୍ୱେ ଭୱୋ ସ୍ୱାତନୋ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ଏସ୍ସ ଆତ୍ତଂ। ହିୟ୍ୟୋ ଭୱୋ ହିୟ୍ୟତ୍ତନୋ, ହିୟ୍ୟତ୍ତନୋ, ହିୟ୍ୟତ୍ତନଂ, ଓସ୍ସ ଅତ୍ତଂ ଦ୍ୱିତ୍ତଞ୍ଚ।

୪୫୬।ପୁରାତୋ ଣୋ ଚ[କ। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୭୬୫]।

ତତ୍ର ଭୱୋତି ଅତ୍ଥେ ପୁରାସଦ୍ଦମ୍ହା ଣୋ ଚ ତନୋ ଚ ହୋନ୍ତି।

ପୁରେ ଭୱୋ ପୁରାଣୋ, ଇଧ ଣୋ ଅନୁବନ୍ଧୋ ନ ହୋତି, ପୋରାଣୋ ୱା, ପୁରାତନୋ।

୪୫୭।ଅମାଚ୍ଚୋ[କ। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୭୬୫; ଚଂ। ୩।୨।୧୩; ପା। ୪।୨।୧୦୪]।

ଅମାସଦ୍ଦମ୍ହା ଭୱତ୍ଥେ ଅଚ୍ଚୋ ହୋତି। ‘ଅମା’ତି ସହତ୍ଥୱାଚୀ।

ରାଜକିଚ୍ଚେସୁ ରଞ୍ଞା ସହ ଭୱତୀତି ଅମଚ୍ଚୋ [ଦୀ। ନି। ଟୀ। ୧।୩୩୯]।

୪୫୮।ମଜ୍ଝାଦୀହିମୋ[କ। ୩୫୩; ରୂ। ୩୭୮; ନୀ। ୭୬୭; ଚଂ। ୩।୨।୮୨; ପା। ୪।୩।୮, ୨୨; ‘ମଜ୍ଝାଦିତ୍ୱିମୋ’ (ବହୂସୁ)]।

ମଜ୍ଝାଦୀହି ଭୱତ୍ଥେ ଇମୋ ହୋତି।

ମଜ୍ଝେ ଭୱୋ ମଜ୍ଝିମୋ। ଏୱଂ ଅନ୍ତିମୋ, ହେଟ୍ଠିମୋ, ଉପରିମୋ, ଓରିମୋ, ପଚ୍ଛିମୋ, ଅବ୍ଭନ୍ତରିମୋ, ପଚ୍ଚନ୍ତିମୋ, ପୁରତ୍ଥିମୋ।

୪୫୯।କଣ ଣେୟ୍ୟ ଣେୟ୍ୟକ ୟିୟା[କ। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୭୬୫; ଚଂ। ୩।୨।୪, ୫, ୬ ...ପେ... ୪।୨।୯୪, ୯୫, ୯୭, ୧୧୯-୧୩୦]।

ଭୱତ୍ଥେ ସତ୍ତମ୍ୟନ୍ତା ଏତେ ପଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୟା ହୋନ୍ତି।

କଣ-କୁସିନାରାୟଂ ଭୱୋ କୋସିନାରକୋ, ମଗଧେସୁ ଭୱୋ ମାଗଧକୋ, ଆରଞ୍ଞକୋ, ୱିହାରୋ।

ଣେୟ୍ୟ-ଗଙ୍ଗାୟଂ ଭୱୋ ଗଙ୍ଗେୟ୍ୟୋ, ପବ୍ବତେୟ୍ୟୋ, ୱନେ ଭୱୋ ୱାନେୟ୍ୟୋ।

ଣେୟ୍ୟକ-କୋସଲେୟ୍ୟକୋ , ବାରାଣସେୟ୍ୟକୋ, ଚମ୍ପେୟ୍ୟକୋ, ମିଥିଲେୟ୍ୟକୋ, ଇଧ ନ ୱୁଦ୍ଧି।

ୟ-ଗାମେ ଭୱୋ ଗମ୍ମୋ, ଦିୱେ ଭୱୋ ଦିବ୍ବୋ,

ଇୟ-ଗାମିୟୋ, ଗାମିକୋ, ୟସ୍ସ କତ୍ତଂ, ଉଦରେ ଭୱୋ ଓଦରିୟୋ, ଓଦରିକୋ, ଦିୱେ ଭୱୋ ଦିୱିୟୋ, ପଞ୍ଚାଲିୟୋ, ବୋଧିପକ୍ଖିୟୋ, ଲୋକିୟୋ।

୪୬୦।ଣିକୋ[କ। ୩୫୧; ରୂ। ୩୭୪; ନୀ। ୭୬୪; ଚଂ। ୩।୨।୪୦, ୪୧, ୪୨; ପା। ୪।୨।୧୨୬, ୧୨୭, ୧୨୮]।

ଭୱତ୍ଥେ ସତ୍ତମ୍ୟନ୍ତା ଣିକୋ ହୋତି।

ସାରଦିକୋ, ଦିୱସୋ, ସାରଦିକା, ରତ୍ତି, ସାରଦିକଂ, ପୁପ୍ଫଂ। ଭୱସଦ୍ଦେନ ଚେତ୍ଥ ଅଞ୍ଞେପି ଅତ୍ଥେ ଉପଲକ୍ଖେତି, ପବ୍ବତତୋ ପକ୍ଖନ୍ଦା ନଦୀ ପବ୍ବତେୟ୍ୟା, କିମୀନଂ କୋସେ ଜାତଂ କୋସେୟ୍ୟଂ, ୱତ୍ଥଂ। ଏୱଂ ସିୱେୟ୍ୟଂ, ବାରାଣସେୟ୍ୟଂ।

୪୬୧।ତମସ୍ସ ସିପ୍ପଂ ସୀଲଂ ପଣ୍ୟଂ ପହରଣଂ ପୟୋଜନଂ[କ। ୩୫୧; ରୂ। ୩୭୪; ନୀ। ୭୬୪; ଚଂ। ୩।୪।୪୯-୬୬ ...ପେ... ୪।୪।

୪୭-୬୫]।

ତମସ୍ସ ସିପ୍ପଂ, ତମସ୍ସ ସୀଲଂ, ତମସ୍ସ ପଣ୍ୟଂ, ତମସ୍ସ ପହରଣଂ, ତମସ୍ସ ପଯୋଜନନ୍ତି ଅତ୍ଥେସୁ ପଠମନ୍ତା ଣିକୋ ହୋତି।

ସିପ୍ପେ – ୱୀଣାୱାଦନମସ୍ସ ସିପ୍ପଂ ୱେଣିକୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ୱୀଣାସଦ୍ଦେନ ୱୀଣାୱାଦନଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ଏକନ୍ତୀଭାୱସାମତ୍ଥିଯଞ୍ଚେତ୍ଥ। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଏୱଂ ମୋଦିଙ୍ଗିକୋ, ପାଣୱିକୋ, ୱଂସିକୋ।

ସୀଲେ-ପଂସୁକୂଲଧାରଣଂ ଅସ୍ସ ସୀଲଂ ପଂସୁକୂଲିକୋ, ପଂସୁକୂଲଂ ଧାରେତୁଂ ସୀଲମସ୍ସାତି ୱା ପଂସୁକୂଲିକୋ। ସୀଲସଦ୍ଦେନ ଚେତ୍ଥ ୱତ, ଧମ୍ମ, ସାଧୁକାରାପି ଗଯ୍ହନ୍ତି, ପଂସୁକୂଲଂ ଧାରେତି ସୀଲେନାତି ପଂସୁକୂଲିକୋତିପି ଯୁଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ତେଚୀୱରିକୋ , ପିଣ୍ଡଂ ପିଣ୍ଡଂ ପତତୀତି ପିଣ୍ଡପାତୋ, ପିଣ୍ଡାଚାରେନ ଲଦ୍ଧଭୋଜନଂ, ପିଣ୍ଡପାତଯାପନଂ ଅସ୍ସ ସୀଲନ୍ତି ପିଣ୍ଡପାତିକୋ, ପିଣ୍ଡପାତେନ ଯାପେତୁଂ ସୀଲଞ୍ଚ ୱତଞ୍ଚ ଧମ୍ମୋ ଚ ଗରୁକାରୋ ଚ ଅସ୍ସାତି ପିଣ୍ଡପାତିକୋ।

'ପଣ୍ୟ'ନ୍ତି ୱିକ୍କେଯ୍ୟୱତ୍ଥୁ ୱୁଚ୍ଚତି, ଗନ୍ଧୋ ପଣ୍ୟଂ ଅସ୍ସାତି ଗନ୍ଧିକୋ। ଏୱଂ ତେଲିକୋ, ଗୋଳଇକୋ।

ପହରନ୍ତି ଏତେନାତି ପହରଣଂ, ଆୱୁଧଭଣ୍ଡଂ, ଚାପୋ ପହରଣମସ୍ସାତି ଚାପିକୋ। ଏୱଂ ତୋମରିକୋ, ମୁଗ୍ଗରିକୋ।

ପଯୋଜନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଫଲଂ, ଉପଧି ପଯୋଜନମସ୍ସାତି ଓପଧିକଂ [ଅ। ନି। ୮।୫୯], ପୁଞ୍ଜଞ୍ଚଂ, ସତଂ ପଯୋଜନମସ୍ସାତି ସାତିକଂ। ଏୱଂ ସାହସ୍ସିକଂ [ଜା। ୨।୨୧।୪୧୫]।

୪୬୨।ତଂ ହନ୍ତାରହତି ଗଚ୍ଛତୁଞ୍ଛତି ଚରତି[କା। ୩୫୧; ରୂ। ୩୭୪; ନୀ। ୭୬୪; ଚଂ। ୩।୪।୨୭-୪୩; ପା। ୪।୪।୨୮-୪୬]।

ତଂ ହନ୍ତି, ତଂ ଅରହତି, ତଂ ଗଚ୍ଛତି, ତଂ ଉଞ୍ଛତି, ତଂ ଚରତୀତି ଅତ୍ଥେସୁ ଦୁତିଯନ୍ତା ଣିକୋ ହୋତି।

ପକ୍ଖୀହି ପକ୍ଖିନୋ ହନ୍ତୀତି ପକ୍ଖିକୋ। ଏୱଂ ସାକୁଣିକୋ [ଅ। ନି। ୨।୨୬୩ (ସାକୁନିକୋତିପି ଦିସ୍ସତି)], ମାଯୂରିକୋ, ମଚ୍ଛେହି ମଚ୍ଛେ ହନତୀତି ମଚ୍ଛିକୋ। ଏୱଂ ଧେନୁକୋ, ମଗେହି ମଗେ ହନତୀତି ମାଗୱିକୋ, ମଚ୍ଛେ ୱାଗମୋ। ଏୱଂ ହାରିଣିକୋ, 'ହରିଣୋ'ତି ମଗୋ ଏୱ। ସୂକରିକୋ, ଇଧ ନ ୱୁଦ୍ଧି।

ସତଂ ଅରହତୀତି ସାତିକଂ। ଏୱଂ ସାହସ୍ସିକଂ।

ପରଦାରଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ପାରଦାରିକୋ, ପରଦାରିକୋ ୱା। ଏୱଂ ପଥିକୋ, ମଗ୍ଗିକୋ।

ବଦରେ ଉଞ୍ଛତି ଗୱେସତୀତି ବାଦରିକୋ। ଏୱଂ ଆମଲକିକୋ।

ଧମ୍ମଂ ଚରତୀତି ଧମ୍ମିକୋ। ଏୱଂ ଅଧମ୍ମିକୋ।

୪୬୩।ତେନ କତଂ କୀତଂ ବନ୍ଧଂ ଅଭିସଙ୍ଖତଂ ସଂସଟ୍ଠଂ ହତଂ ହନ୍ତି ଜିତଂ ଜଯତି ଦିବ୍ବତି ଖଣତି ତରତି ଚରତି ୱହତି ଜୀୱତି[କା। ୩୫୦; ରୂ। ୩୭୩; ନୀ। ୩୬୪; ଚଂ। ୩।୪।୧-୨୬; ପା। ୪।୪।୧-୨୭]।

ତେନ କତଂ, ତେନ କୀତଂ…ପେ… ତେନ ଜୀୱତି ଇଚ୍ଚତ୍ଥେସୁ ତତିଯନ୍ତା ଣିକୋ ହୋତି।

କାଯେନ କତଂ କାଯିକଂ। ଏୱଂ ୱାଚସିକଂ, ମାନସିକଂ, ୱାତେନ କତୋ ୱାତିକୋ, ଆବାଧୋ।

ସତେନ ମୂଲେନ କୀତଂ ଭଣ୍ଡଂ ସାତିକଂ। ଏୱଂ ସାହସ୍ସିକଂ।

ୱରତ୍ତାଯ ଯୋତ୍ତାଯ ବନ୍ଧିତୋ ୱାରତ୍ତିକୋ, ଅଯସା ବନ୍ଧିତୋ ଆଯସିକୋ, ସାଗମୋ। ଏୱଂ ପାସିକୋ।

ଘଟେନ ଅଭିସଙ୍ଖତଂ ସଂସଟ୍ଠଂ ୱା ଘାତିକଂ। ଏୱଂ ଗୋଠଇକଂ, ଦାଧିକଂ, ମାରିଚିକଂ।

ଜାଲେନ ହତୋ ଜାଲିକୋ, ମଚ୍ଛୋ।

ଜାଲେନ ହନ୍ତୀତି ଜାଲିକୋ, ଜାଲକେୱଟ୍ଟୋ। ଏୱଂ ବାଠଇସିକୋ [ସଂ। ନି। ୨।୧୫୮]।

ଅକ୍ଖେହି ଜିତଂ ଧନଂ ଅକ୍ଖିକଂ। ଏୱଂ ସାଲାକିକଂ।

ଅକ୍ଖେହି ଜଯତି ଦିଵତୀତି ୱା ଅକ୍ଖିକୋ।

ଖଣିତ୍ତିଯା ଖଣତୀତି ଖାଣିତ୍ତିକୋ। ଏୱଂ କୁଦ୍ଦାଲିକୋ, ଇଧ ନ ୱୁଦ୍ଧି।

ଉଠଉମ୍ପେନ ତରତୀତି ଓଠଉମ୍ପିକୋ, ଉଠଉମ୍ପିକୋ ୱା। ଏୱଂ ନାୱିକୋ [ଜା। ୨।୨୦।୧୪୯], ଗୋପୁଚ୍ଛିକୋ।

ସକଟେନ ଚରତୀତି ସାକଟିକୋ। ଏୱଂ ରଥିକୋ, ଯାନିକୋ, ଦଣ୍ଡିକୋ,

ଖନ୍ଧେନ ୱହତୀତି ଖନ୍ଧିକୋ। ଏୱଂ ଅଂସିକୋ, ସୀସିକୋ, ଇଧ ନ ୱୁଦ୍ଧି।

ୱେତନେନ ଜୀୱତୀତି ୱେତନିକୋ। ଏୱଂ ଭତିକୋ, କସିକୋ, କଯିକୋ, ୱିକ୍କଯିକୋ, ଭତିକାଦୀସୁ ନ ୱୁଦ୍ଧି।

୪୬୪।ତସ୍ସ ସଂୱଉତି[କ। ୩୫୧; ରୂ। ୩୭୪; ନୀ। ୭୬୫; ଚଂ। ୩।୪।୬୭-୬୯; ପା। ୪।୪।୬୬-୬୮]।

ତସ୍ସ ସଂୱଉତୀତି ଅତ୍ଥେ ଚତୁତ୍ଥନ୍ତା ଣିକୋ ହୋତି।

ପୁନ ଭୱାଯ ସଂୱଉତୀତି ପୋନୋବ୍ଭୱିକୋ, ପୁନସ୍ସ ଓଉଂ, ଭସ୍ସ ଦ୍ୱିଉଂ, ପୋନୋବ୍ଭୱିକା [ମହାୱ। ୧୪], ତଣ୍ହା, ଲୋକାଯ ସଂୱଉତୀତି ଲୋକିକୋ, ସୁଟ୍ଠୁ ଅଗ୍ଗୋତି ସଗ୍ଗୋ, ସଗ୍ଗାଯ ସଂୱଉତୀତି ସୋୱଗ୍ଗିକଂ [ଦୀ। ନି। ୧।୧୬୩], ପୁଞ୍ଞଂ। ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକଂ, ସମ୍ପରାଯିକଂ।

୪୬୫।ତତୋ ସମ୍ଭୂତମାଗତଂ[କ। ୩୫୧; ରୂ। ୩୭୪; ନୀ। ୭୬୫; ଚଂ। ୩।୩।୪୯-୫୧; ...ପେ... ୪।୩।୭୭-୭୯]।

ତତୋ ସମ୍ଭୂତଂ, ତତୋ ଆଗତଂ ଇଚ୍ଚତ୍ଥେସୁ ପଞ୍ଚମ୍ୟନ୍ତା ଣିକୋ ହୋତି।

ମାତିତୋ ସମ୍ଭୂତଂ ଆଗତଂ ୱା ମତ୍ତିକଂ [ପାରା। ୩୪], ଦ୍ୱିଉଂ ରସ୍ସୋ ଚ। ଏୱଂ ପେତ୍ତିକଂ। ଣ୍ୟ, ଣିଯାପି ଦିସ୍ସନ୍ତି, ସୁରଭିତୋ ସମ୍ଭୂତଂ ସୋରଭ୍ୟଂ, ଥନତୋ ସମ୍ଭୂତଂ ଥଞ୍ଞଂ, ପିତିତୋ ସମ୍ଭୂତୋ ପେତ୍ତିଯୋ। ଏୱଂ ମତ୍ତିଯୋ। ଣ୍ୱମ୍ହି-ମଚ୍ଚୋ।

୪୬୬।ତତ୍ଥ ୱସତି ୱିଦିତୋ ଭତ୍ତୋ ନିଯୁତ୍ତୋ[କ। ୩୫୧; ରୂ। ୩୭୪; ନୀ। ୭୬୫; ଚଂ। ୩।୪।୭୦-୭୫ ...ପେ... ୪।୪।୬୯-୭୪]।

ଏତେସ୍ୱତ୍ଥେସୁ ସତ୍ତମ୍ୟନ୍ତା ଣିକୋ ହୋତି।

ରୁକ୍ଖମୂଲେ ୱସତୀତି ରୁକ୍ଖମୂଲିକୋ। ଏୱଂ ଆରଞ୍ଞିକୋ, ସୋସାନିକୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ୱସତୀତି ସାମଞ୍ଞୱଚନେପି ତସ୍ସୀଲ, ତଵତ, ତଦ୍ଧମ୍ମ, ତସ୍ସାଧୁକାରିତାନଂ ୱସେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ ତଦ୍ଧିତପଚ୍ଚଯାନଂ ପସିଦ୍ଧତ୍ଥଦୀପକତ୍ତା। ନ ହି ରୁକ୍ଖମୂଲେ ମୁହୁତ୍ତମତ୍ତଂ ୱସନ୍ତୋ ରୁକ୍ଖମୂଲିକୋତି ୱୋହରୀଯତି।

ଲୋକେ ୱିଦିତୋ ଲୋକିକୋ।

ଚତୁମହାରାଜେସୁ ଭତ୍ତା ଚାତୁମହାରାଜିକା [ସଂ। ନି। ୫।୧୦୮୧]।

ଦ୍ୱାରେ ନିଯୁତ୍ତୋ ଦୋୱାରିକୋ। ଏୱଂ ଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ, ନୱକମ୍ମିକୋ, ଇଧ ନ ୱୁଦ୍ଧି। ''ଜାତିକିଯୋ, ଅନ୍ଧକିଯୋ'' ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ମହାୱୁତ୍ତିନା କିଯୋ।

୪୬୭।ତସ୍ସିଦଂ[କା। ୩୫୧; ରୂ। ୩୭୪; ନୀ। ୭୬୪; ଚଂ। ୩।୩।୮୫-୧୦୨; ପା। ୪।୩।୧୨୦-୧୩୩]।

ତସ୍ସ ଇଦନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ଛଟ୍ଠନ୍ତା ଣିକୋ ହୋତି।

ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅଯଂ ସଙ୍ଘିକୋ, ୱିହାରୋ, ସଙ୍ଘିକା, ଭୂମି, ସଙ୍ଘସ୍ସ ଇଦଂ ସଙ୍ଘିକଂ, ଭଣ୍ଡଂ। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲିକଂ, ଗଣିକଂ, ମହାଜନିକଂ, ସକ୍ଯପୁତ୍ତସ୍ସ ଏସୋତି ସକ୍ଯପୁତ୍ତିକୋ। ଏୱଂ ନାଟପୁତ୍ତିକୋ, ଦାସପୁତ୍ତିକୋ।

୪୬୮।ଣିକସ୍ସିଯୋ ୱା[କା। ୪୦୪; ରୂ। ୩୭୦; ନୀ। ୭୫୬]।

ଣିକପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଇଯୋ ହୋତି ୱା।

ସକ୍ଯପୁତ୍ତିଯୋ, ସକ୍ଯପୁତ୍ତିକୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

୪୬୯।ଣୋ[କା। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୭୬୫; ଚଂ। ୩।୩।୮୫; ପା। ୪।୩।୧୨୦]।

ତସ୍ସିଦନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ଛଟ୍ଠନ୍ତା ଣୋ ହୋତି।

କଚ୍ଚାଯନସ୍ସ ଇଦଂ କଚ୍ଚାଯନଂ, ବ୍ଯାକରଣଂ। ଏୱଂ ସୋଗତଂ, ସାସନଂ, ମାହିଂସଂ, ମଂସାଦି।

୪୭୦।ଗୱାଦୀହି ଯୋ[କା। ୩୫୩; ରୂ। ୩୭୮; ନୀ। ୭୮୧]।

ତସ୍ସିଦନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ଗୱାଦୀହି ଯୋ ହୋତି।

୪୭୧।ଯମ୍ହି ଗୋସ୍ସ ଚ[କା। ୭୮; ରୂ। ୩୧; ନୀ। ୨୨୯]।

ଯୱନ୍ତେ ପଚ୍ଚଯେ ପରେ ଗୋସ୍ସ ଚ ଉୱଣ୍ଣାନଞ୍ଚ ଅୱଙ ହୋତୀତି ଅୱାଦେସୋ। 'ତୱଗ୍ଗୱରଣାନ...'ନ୍ତି ସୁତ୍ତେନ ୱସ୍ସ ବତ୍ତଂ, ଗୁନ୍ନଂ ଇଦଂ ଗବ୍ଯଂ, ମଂସାଦି, ଦ୍ରୁ ୱୁଚ୍ଚତି ରୁକ୍ଖୋ, ତସ୍ସ ଇଦଂ ଦବ୍ଯଂ, ଦଙ୍କଂ, ମୂଲାଦି।

ଅନେକତ୍ଥରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଅସ୍ସତ୍ଥିରାସି

୪୭୨।ତମେତ୍ଥସ୍ସତ୍ଥୀତି ମନ୍ତୁ[କା। ୩୬୯; ରୂ। ୪୦୩; ନୀ। ୭୯୩; ଚଂ। ୪।୨।୯୮; ପା। ୫।୨।୯୪]।

ତଂ ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥି, ତଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥେସୁ ପଠମନ୍ତା ମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ଇୱଣ୍ଣୁ'ୱଣ୍ଣୋ'କାରେହି ମନ୍ତୁ। ତତ୍ଥ ଇୱଣ୍ଣନ୍ତେହି ନିଚ୍ଚଂ, ଉପଟ୍ଠିତା ସତି ଏତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥି, ଏତସ୍ସ ୱା ଅତ୍ଥୀତି ସତିମା। ଏୱଂ ଗତିମା, ମତିମା, ଧିତିମା [ସଂ। ନି। ୧।୧୯୫୨; ଜା। ୨।୨୨।୧୪୫୧], ଅତ୍ଥଦସ୍ସିମା [ଜା। ୨। ୨୨।୧୪୫୧], ସିରୀମା [ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୧।ଅୱିଦୂରେନିଦାନକଥା] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଉୱଣ୍ଣନ୍ତେହି ପନ –

୪୭୩।ଆଯୁସ୍ସାଯସ ମନ୍ତୁମ୍ହି[କା। ୩୭୧; ରୂ। ୪୦୪; ନୀ। ୭୯୭]।

ମନ୍ତୁମ୍ହି ପରେ ଆଯୁସ୍ସ ଆଯସାଦେସୋ ହୋତି।

ଦୀଘଂ ଆଯୁ ଅସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥି, ଅସ୍ସ ୱା ଅତ୍ଥୀତି ଆଯସ୍ମା [ମହାନି। ୪୯]। ଏୱଂ ଚକ୍ଖୁମା, ବନ୍ଧୁମା, ଭାଣୁମା ଇଚ୍ଚାଦି।

ବହୂ ଗାୱୋ ଅସ୍ମିଂ ସନ୍ତି, ଅସ୍ସ ୱା ସନ୍ତୀତି ଗୋମା। ଚନ୍ଦିମା, ପାପିମାପଦେସୁ ଚ ମହାୱୁତ୍ତିନା ଇମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଚନ୍ଦସଙ୍ଖାତଂ ୱିମାନଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଚନ୍ଦିମା [ଧା। ପ। ୩୮୭], ଦେୱପୁତ୍ତୋ, ଉପଚାରେନ ପନ ୱିମାନମ୍ପି ଚନ୍ଦିମାତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଦେୱପୁତ୍ତୋପି ଚନ୍ଦୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅତି ୱିଯ ପାପୋ ଅଜ୍ଝାସଯୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ପାପିମା [ସଂ। ନି। ୧।୧୩୭], ମାରୋ। ନ ହି ଅପ୍ପକେନ ପାପେନ ପାପିମାତି ୱୁଚ୍ଚତି ପହୂତାଦିୱସେନ ପସିଦ୍ଧେ ଏୱ ମନ୍ତାଦୀନଂ ପୱତ୍ତନତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ୱୁତ୍ତିଯଂ –

''ପହୂତେ ଚ ପସଂସାଯଂ, ନିନ୍ଦାଯଞ୍ଚାତିସାଯନେ।

ନିଚ୍ଚଯୋଗେ ଚ ସଂସଗ୍ଗେ, ହୋନ୍ତିମେ ମନ୍ତୁଆଦଯୋ''ତି [ମୋଗ। ୭୮]।

ତତ୍ଥ ପହୂତେ-ଗୋମା [ସଂ। ନି। ୧।୧୨], ଧନୱାତି।

ପସଂସାଯଂ-ଜାତିମା, ଗୁଣୱାତି।

ନିନ୍ଦାଯଂ-ୱଲିମାତି।

ଅତିସାଯନେ – ବୁଦ୍ଧିମା, ୱଣ୍ଣୱାତି।

ନିଚ୍ଚଯୋଗେ-ସତିମା, ସୀଲୱା, ଦଣ୍ଡୀତି।

ସଂସଗ୍ଗେ – ହଲିଦ୍ଦିମାତି।

ତଥା ୱିଜ୍ଜମାନେହି ଏୱ ସତିଆଦୀହି ସତିମା ଇଚ୍ଚାଦଯୋ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ନ ଅତୀତେହି ଅନାଗତେହି ଚ ଅୱିଜ୍ଜମାନେହି, କସ୍ମା ? ଅତ୍ଥିସଦ୍ଦେନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠତ୍ତା। ଏୱଂ ପନ ସତି କଥଂ ପୁବ୍ବେପି ତ୍ୱଂ ସତିମା ଆସି, ଅନାଗତେପି ସତିମା ଭୱିସ୍ସସୀତି ଇଦଂ ସିଦ୍ଧନ୍ତି? ତଦପି ତଦା ୱିଜ୍ଜମାନାଯ ଏୱ ସତିଯା ସିଦ୍ଧନ୍ତି।

ଗୋ, ଅସ୍ସୋ, ମନୁସ୍ସୋ ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ଜାତିସଦ୍ଦେସୁ ତେସଂ ଦବ୍ବାଭିଧାନସମତ୍ଥତ୍ତା ମନ୍ତାଦଯୋ ନ ହୋନ୍ତି, ତଥା ନୀଲୋ ପଟୋ, ସୁକ୍କୋ ପଟୋଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ଗୁଣସଦ୍ଦେସୁ ତିସ୍ସୋ, ଫୁସ୍ସୋଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ନାମସଦ୍ଦେସୁ ଚ। ଯେସଂ ପନ ଦବ୍ବାଭିଧାନସାମତ୍ଥିଯଂ ନତ୍ଥି, ତେସ୍ୱେୱ ହୋନ୍ତି, ବୁଦ୍ଧିମା, ପଞ୍ଞୱା, ରୂପୱା, ୱଣ୍ଣୱା ଇଚ୍ଚାଦି।

୩୭୪।ଇମିଯା[କ। ୩୫୩; ରୂ। ୩୭୮; ନୀ। ୭୬୮]।

ପଠମନ୍ତା ମତ୍ୱତ୍ଥେ ଇମ, ଇଯା ହୋନ୍ତି।

ବହୱୋ ପୁତ୍ତା ଅସ୍ସ ଅସ୍ମିଂ ୱା ସନ୍ତୀତି ପୁତ୍ତିମୋ, ପହଟା କିତ୍ତି ଅସ୍ସ ଅସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ଥୀତି କିତ୍ତିମୋ। ଏୱଂ ଫଲିମୋ, ଖନ୍ଧିମୋ, ରୁକ୍ଖୋ, ପୁତ୍ତିଯୋ, କପ୍ପିମୋ, କପ୍ପିଯୋ, ଜଟିମୋ, ଜଟିଯୋ, ଥିରଂ ଗୁଣଜାତଂ ଅସ୍ସ ଅସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ଥୀତି ଥେରିଯୋ, ହାନଭାଗୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ଅସ୍ମିଂ ୱା ୱିଜ୍ଜତୀତି ହାନଭାଗିଯୋ। ଏୱଂ ଠିତିଭାଗିଯୋ, ୱିସେସଭାଗିଯୋ, ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଏତ୍ଥ ଚ ପାଠଇଯଂ ଚନ୍ଦିମା, ପୁତ୍ତିମାସଦ୍ଦାନଂ ସିମ୍ହି ରାଜାଦିଗଣରୂପଂ ଦିସ୍ସତି, ରତ୍ତିମାଭାତି ଚନ୍ଦିମା [ଧା। ପ। ୩୮୭], ପୁତ୍ତେହି ନନ୍ଦତି ପୁତ୍ତିମାତି [ସଂ। ନି। ୧।୧୨]। କିତ୍ତିମାସଦ୍ଦସ୍ସ ପନ କିତ୍ତିମସ୍ସ କିତ୍ତିମତୋତି ରୂପନ୍ତି।

୪୭୫।ୱନ୍ତ୍ୱାୱଣ୍ଣା[କ। ୩୬୮; ରୂ। ୪୦୨; ନୀ। ୭୯୨; ଚଂ। ୬।୩।୩୫ ...ପେ... ୮।୨।୯]।

ଅୱଣ୍ଣଭୂତା ପଠମନ୍ତା ମତ୍ୱତ୍ଥେ ୱନ୍ତୁ ହୋତି।

ନିଚ୍ଚସୀଲୱସେନ ୱିସୁଦ୍ଧଂ ସୀଲଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ଅସ୍ମିଂ ୱା ୱିଜ୍ଜତୀତି ସୀଲୱା, ପସତ୍ଥୋ ଗୁଣୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ଅସ୍ମିଂ ୱା ୱିଜ୍ଜତୀତି ଗୁଣୱା।

ଏୱଂ ସଦ୍ଦତ୍ଥ ପଦତ୍ଥାନୁରୂପଂ ମନ୍ତୁତ୍ଥୱିସେସୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ପଟିସନ୍ଧିସହଗତା ପଞ୍ଞା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ପଞ୍ଞୱା, ପଚ୍ଚଯେ ପରେ ଦୀଘାନଂ କ୍ୱଚି ରସ୍ସତ୍ତଂ। ୱିଦତି ଏତେନାତି ୱିଦୋ, ଞାଣଂ, ୱିଦୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ଏତସ୍ମିଂ ୱା ୱିଜ୍ଜତୀତି ୱିଦ୍ୱା, ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ପୁବ୍ବସ୍ସରଲୋପୋ।

ଅୱଣ୍ଣାତି କିଂ? ସତିମା, ବନ୍ଧୁମା।

ବହୁଲାଧିକାରା ରସ୍ମିୱା, ଲକ୍ଖିୱା, ଯସସ୍ସିୱା, ଭଯଦସ୍ସିୱା, ମସ୍ସୁୱା, ଗାଣ୍ଡୀୱଧନ୍ୱାତିପି ସିଜ୍ଝନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଗାଣ୍ଡୀୱଧନୁ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ଅସ୍ମିଂ ୱା ୱିଜ୍ଜତୀତି ଗାଣ୍ଡୀୱଧନ୍ୱା, ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ପୁବ୍ବସ୍ସରଲୋପୋ।

୪୭୬।ଦଣ୍ଡାଦୀହିକଈ ୱା[କା। ୩୬୬; ରୂ। ୪୦୦; ନୀ। ୭୯୦; ଚଂ। ୪।୨।୧୧୮-୧୨୧; ପା। ୫।୨।୧୧୫-୬]।

ତେହି ମନ୍ତ୍ୱତ୍ଥେ ଇକ, ଈ ହୋନ୍ତି ୱା।

ନିଚ୍ଚଂ ଗହିତୋ ଦଣ୍ଡୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ଅସ୍ମିଂ ୱା ୱିଜ୍ଜତୀତି ଦଣ୍ଡିକୋ, ଦଣ୍ଡୀ, ଦଣ୍ଡୱା। ଏୱଂ ଗନ୍ଧିକୋ, ଗନ୍ଧୀ, ଗନ୍ଧୱା, ରୂପିକୋ, ରୂପୀ, ରୂପୱା। ଇଣସାମିକେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ଧନା ଇକୋ, ଧନିକୋ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଧନୀ, ଧନୱା, ଅତ୍ଥିକୋ, ଅତ୍ଥୀ, ଅତ୍ଥୱା।

ଏତ୍ଥ ଚ ଅସନ୍ନିହିତେନ ଅତ୍ଥେନ ଅତ୍ଥୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥିକୋ, ମହଗ୍ଘେନ ଅତ୍ଥିକୋ ମହଗ୍ଘତ୍ଥିକୋ। ଏୱଂ ଧନତ୍ଥିକୋ, ପୁଞ୍ଞତ୍ଥିକୋ, ସେଯ୍ୟତ୍ଥିକୋ, ଅଯଂ ଅତ୍ଥୋ ଏତସ୍ସାତି ଇଦମତ୍ଥୀ, ପାଟୱେନ ଅତ୍ଥୋ ଅସ୍ସାତି ପାଟୱତ୍ଥୀ। ଏୱଂ ଛେକତ୍ଥୀ, କୁସଲତ୍ଥୀଇଚ୍ଚାଦୀନି ସିଜ୍ଝନ୍ତି।

ୱଣ୍ଣସଦ୍ଦନ୍ତା ପନ ଈଯେୱ ହୋତି, ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ୱଣ୍ଣୋ ସଣ୍ଠାନଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ବ୍ରହ୍ମୱଣ୍ଣୀ। ଅଥ ୱା ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ୱଣ୍ଣୋ ବ୍ରହ୍ମୱଣ୍ଣୋ , ବ୍ରହ୍ମୱଣ୍ଣୋ ୱିଯ ୱଣ୍ଣୋ ଯସ୍ସ ସୋ ବ୍ରହ୍ମୱଣ୍ଣୀ। ଏୱଂ ବ୍ରହ୍ମୱଚ୍ଛସୀ, 'ୱଚ୍ଛସ'ନ୍ତି ସୀସଂ, ତଦ୍ଧିତନ୍ତସମାସପଦଂ ନାମେତଂ। ଏୱଂ ଦେୱୱଣ୍ଣୀ।

ହତ୍ଥ, ଦନ୍ତାଦୀହି ଜାତିଯଂ ଈ, ହତ୍ଥୀ, ଦନ୍ତୀ, ଗଜୋ, ଦାଠୀ, କେସରୀ, ସୀହୋ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ହତ୍ଥୱା, ଦନ୍ତୱା। ବ୍ରହ୍ମଚାରିମ୍ହି ୱତ୍ତବ୍ବେ ୱଣ୍ଣତୋ ଈଯେୱ, ୱଣ୍ଣୀ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱଣ୍ଣୱା। ପୋକ୍ଖରାଦୀହି ଦେସେ ଈଯେୱ, ପୋକ୍ଖରଂ ୱୁଚ୍ଚତି କମଲଂ, ପୋକ୍ଖରଣୀ, ପୁନ ଇତ୍ଥିଯଂ ନୀ, ପୁବ୍ବଈ-କାରସ୍ସ ଅତ୍ତଂ, ଉପ୍ପଲିନୀ, କୁମୁଦିନୀ, ଭିସିନୀ, ମୁଳାଲିନୀ, ସାଲୁକିନୀ, ପଦୁମଂ ଏତ୍ଥ ଦେସେ ଅତ୍ଥୀତି ପଦୁମୀ, ତତୋ ଇତ୍ଥିଯଂ ନୀ, ପଦୁମିନୀ, ପୁବ୍ବଈ-କାରସ୍ସ ରସ୍ସତ୍ତଂ, ସବ୍ବଂ କମଲାକରସ୍ସ ୱା କମଲଗଚ୍ଛସ୍ସ ୱା ନାମଂ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ପୋକ୍ଖରୱା ହତ୍ଥୀ, ଇଧ ସୋଣ୍ଡା ପୋକ୍ଖରଂ ନାମ।

ସିଖୀ, ସିଖାୱା, ମାଲୀ, ମାଲାୱା, ସୀଲୀ, ସୀଲୱା, ବଲୀ, ବଲୱା। ସମାସନ୍ତେପି ଈ, ନିଦାସୀଲୀ, ସଭାସୀଲୀ, ବାହୁବଲୀ, ଊରୁବଲୀ। ସୁଖ, ଦୁକ୍ଖେହି ଈଯେୱ, ସୁଖୀ, ଦୁକ୍ଖୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

୪୭୭।ତପାଦୀହି ସୀ[କା। ୩୬୫; ରୂ। ୩୯୯; ନୀ। ୭୮୯; ଚଂ। ୪।୨।୧୦୬; ପା। ୫।୨।୧୦୨; '… ସ୍ସୀ' (ବହୂସୁ)]।

ତପାଦୀହି ମନ୍ତ୍ୱତ୍ଥେ ସୀ ହୋତି ୱା।

ତପୋ ଅସ୍ସ ଅସ୍ମିଂ ୱା ୱିଜ୍ଜତୀତି ତପସ୍ସୀ, ଦ୍ୱିତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଯସସ୍ସୀ, ତେଜସ୍ସୀ, ମନୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ମନସ୍ସୀ।

ୱାତ୍ୱେୱ? ଯସୱା।

୪୭୮।ଣୋ ତପା[କା। ୩୭୦; ରୂ। ୪୦୫; ନୀ। ୭୯୫; ଚଂ। ୪।୨।୧୦୬; ପା। ୫।୨।୧୦୩]।

ତପମ୍ହା ମନ୍ତ୍ୱତ୍ଥେ ଣୋ ହୋତି।

ତପୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ତାପସୋ, ଇତ୍ଥିଯଂ ତାପସୀ।

୪୭୯।ମୁଖାଦିତୋ ରୋ[କା ୩୬୭; ରୂ। ୪୦୧; ନୀ। ୭୯୧; ଚଂ। ୪।୨।୧୧୦, ୧୧୧; ପା। ୫।୨।୧୦୬, ୧୦୭]।

ମୁଖାଦୀହି ମନ୍ତ୍ୱତ୍ଥେ ରୋ ହୋତି।

ଅସଂଯତଂ ମୁଖଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ମୁଖରୋ, ସୁସି ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସୁସିରୋ, ରୁକ୍ଖୋ, ଊସୋ ଖାରୋ ଯସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥୀତି ଊସରୋ, ଖାରଭୂମିପ୍ପଦେସୋ, ମଧୁ ରସୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ମଧୁରୋ, ଗୁଳଓ, ନଗା ଏତ୍ଥ ସନ୍ତୀତି ନଗରୋ, ବହୁପଜ୍ଜତପ୍ପଦେସୋ, "ନଗର"ନ୍ତିପି ପାଠୋ, କୁଞ୍ଜୋ ୱୁଚ୍ଚତି ହନୁ, କୁଞ୍ଜରୋ, ହତ୍ଥୀ, ଉଣ୍ଣତା ଦନ୍ତା ଅସ୍ସ ସନ୍ତୀତି ଦନ୍ତୁରୋ, ହତ୍ଥୀଯେଓ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ଅସ୍ସ ଉତ୍ତଂ।

୪୮୦।ତୁନ୍ଦ୍ୟାଦୀହି ଭୋ[କା ୩୬୪; ରୂ। ୩୯୮; ନୀ। ୩୮୭; ଚଂ। ୪।୨।୧୪୮; ପା। ୫।୨।୧୩୯]।

ତୁନ୍ଦିଇଚ୍ଚାଦୀହି ମନ୍ତ୍ୱତ୍ଥେ ଭୋ ହୋତି ୱା।

ତୁନ୍ଦି ୱୁଚ୍ଚତି ୱୁଦ୍ଧା ନାଭି, ତୁନ୍ଦିଭୋ, ୱଲିଯୋ ଏତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥୀତି ୱଲିଭୋ।

ୱାତ୍ୱେଓ? ତୁନ୍ଦିମା।

୪୮୧।ସଦ୍ଧାଦିତ୍ୱ[କା ୩୭୦; ରୂ। ୪୦୫; ନୀ। ୭୯୫; ଚଂ। ୪।୨।୧୦୫; ପା। ୫।୨।୧୦୧ (ସଦାଦିୱ୍ହ?)]।

ସଦ୍ଧାଦୀହି ମନ୍ତ୍ୱତ୍ଥେ ଅ ହୋତି।

ସଦ୍ଧା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ଅସ୍ମିଂ ୱା ୱିଜ୍ଜତୀତି ସଦ୍ଧୋ। ଏୱଂ ପଞ୍ଚଞ୍ଚୋ, ସତୋ।

ୱାତ୍ୱେଓ? ପଞ୍ଚଞ୍ଚୱା, ସତିମା।

୪୮୨।ଆଲ୍ୱାଭିଜ୍ଝାଦୀହି[କା ୩୫୯; ରୂ। ୩୮୪; ନୀ। ୭୭୯; ଚଂ। ୪।୨।୧୫୭; ପା। ୩।୨।୧୫୮]।

ଅଭିଜ୍ଝାଦୀହି ମନ୍ତ୍ୱତ୍ଥେ ଆଲୁ ହୋତି ୱା।

ଅଭିଜ୍ଝା ଅଧିକା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଅଭିଜ୍ଝାଲୁ, ସୀତଲଦୁକ୍ଖଂ ଅଧିକଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସୀତାଲୁ, ଧଜା ବହୁଲା ଅସ୍ମିଂ ରଥେ ସନ୍ତୀତି ଧଜାଲୁ, ଦଯା ବହୁଲା ଅସ୍ସାତି ଦଯାଲୁ, ପୁରିସଚିତ୍ତଂ ବହୁଲଂ ଅସ୍ସାତି ପୁରିସାଲୁ, ପୁରିସଲୋଲା ଇତ୍ଥୀ।

ୱାତ୍ୱେଓ? ଦଯାୱା।

୪୮୩।ପିଚ୍ଛାଦିତ୍ୱିଲୋ[କା ୩୬୪; ରୂ। ୩୯୮; ନୀ। ୭୮୭; ଚଂ। ୪।୨।୧୦୨, ୧୦୩; ପା। ୫।୨।୯୯, ୧୦୦]।

ପିଚ୍ଛାଦିତୋ ମନ୍ତ୍ୱତ୍ଥେ ଇଲୋ ହୋତି ୱା।

ପିଚ୍ଛଂ ତୂଲଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମିଂ ୱା ୱିଜ୍ଜତୀତି ପିଚ୍ଛିଲୋ, ପିଚ୍ଛୱା, ତୂଲରୁକ୍ଖୋ, ପିଚ୍ଛିଲା ସିପ୍ପଲି [ସିପ୍ପଲୀ, ସୀମ୍ବଲୀ, ସେମ୍ବଲୀତିପି ଦିସ୍ସତି], ଫେନିଲୋ [ଫେଣିଲୋତିପି ଦିସ୍ସତି], ଫେନୱା, ଅଦ୍ଦାରିଟ୍ଠକୋ, ଜଟିଲୋ, ଜଟାୱା, ତାପସୋ, ତୁଣ୍ଡିଲୋ, ତୁଣ୍ଡୱା, ଅଧିକା ୱାଚା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ୱାଚାଲୋ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ଇଲୋପୋ।

୪୮୪।ସୀଲାଦିତୋ ୱୋ[କା ୩୬୪; ରୂ। ୩୯୮; ନୀ। ୭୮୭; ଚଂ। ୪।୨।୧୧୩; ପା। ୫।୨।୧୦୯]।

ସୀଲାଦୀହି ମନ୍ତ୍ୱତ୍ଥେ ୱୋ ହୋତି।

ନିଚ୍ଚରକ୍ଖିତସୀଲଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ଅସ୍ମିଂ ୱା ୱିଜ୍ଜତୀତି ସୀଲୱୋ, ପୁରିସୋ, ସୀଲୱା, ଇତ୍ଥୀ, କେସା ଅତିଦୀଘା ଅସ୍ମିଂ ସନ୍ତୀତି କେସୱୋ, କେସୱା,

ଅପରିମାଣା ଅଣ୍ଡା ଉଦକା ଅସ୍ମିଂ ସନ୍ତୀତି ଅଣ୍ଡୱୋ, ମହନ୍ତଂ ବଲଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ବଲୱୋ, ବଲୱା, ବଲୱଂ। ଗାଣ୍ଡୀ ୱୁଚ୍ଚତି ସନ୍ଧି, ବହୱୋ ଗାଣ୍ଡୀ ଅସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥୀତି ଗାଣ୍ଡୀୱଂ, ଧନୁ [ଗଣ୍ଡସ୍ସ ଗଣ୍ଡମିଗସିଙ୍ଗସ୍ସ ଅଯଂ ଗାଣ୍ଡୀ, ସୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଗାଣ୍ଡୀତି ଗାଣ୍ଡୀୱୋ। (ପଞ୍ଚକାଟୀକା)। ଗାଣ୍ଡୀମେଣ୍ଡସିଙ୍ଗମସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଗାଣ୍ଡୀୱଂ, ଧନୁ। (ପଯୋଗସିଦ୍ଧି)। ଗାଣ୍ଡୀ ଗଣ୍ଠି, ସୋ ଅତ୍ଥି ଅସ୍ସ ଅସ୍ମିଂ ୱା ଗାଣ୍ଡୀୱୋ ଅଜ୍ଜୁନଧନୁ, (ମୁଗ୍ଧବୋଧଟୀକା)], ବହୁକା ରାଜୀ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ରାଜୀୱଂ, ପଙ୍କଜଂ।

୪୮୫।ମାଯାମେଧାହି ୱୀ[କା। ୩୬୪; ରୂ। ୩୯୮; ନୀ। ୭୮୭; ଚଂ। ୪।୨।୧୩୭; ପା। ୫।୨।୧୨୧]।

ଏତେହି ମନ୍ତ୍ୱତ୍ଥେ ୱୀ ହୋତି।

ମାଯାୱୀ, ମେଧାୱୀ।

୪୮୬।ଇସ୍ସରେ ଆମ୍ମୁୱାମୀ[କା। ୩୬୪; ରୂ। ୩୯୮; ନୀ। ୭୮୭; ଚଂ। ୪।୨।୧୪୩; ପା। ୫।୨।୧୨୬; “ସିସ୍ସରେ…” (ବହୂସୁ)]।

ଇସ୍ସରଭୂତେ ମନ୍ତ୍ୱତ୍ଥେ ଆମୀ, ଉୱାମୀ ହୋନ୍ତି।

ଇସ୍ସରିଯଟ୍ଠାନଭୂତଂ ସଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସାମୀ, ସୁୱାମୀ [ସୁ। ନି। ୬୭୧], ଇତ୍ଥିଯଂ ସାମିନୀ, ସୁୱାମିନୀ, ବିନ୍ଦୁଲୋପୋ, କାଗମେ ସାମିକୋ।

୪୮୭।ଲକ୍ଖ୍ୟା ଣୋ ଅ ଚ[କା। ୩୬୪; ରୂ। ୩୯୮; ନୀ। ୭୮୭; ପା। ୫।୨।୧୦୦]।

ଲକ୍ଖୀମ୍ହା ମନ୍ତ୍ୱତ୍ଥେ ଣୋ ହୋତି, ଈକାରସ୍ସ ଅତ୍ତଞ୍ଚ ହୋତି।

ଲକ୍ଖୀ ସିରୀ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଲକ୍ଖଣୋ।

୪୮୮।ଅଙ୍ଗା ନୋ କଲ୍ଯାଣେ[କା। ୩୬୪; ରୂ। ୩୯୮; ନୀ। ୭୮୭; ପା। ୫।୨।୧୦୦]।

କଲ୍ଯାଣେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ଅଙ୍ଗମ୍ହା ମନ୍ତ୍ୱତ୍ଥେ ନୋ ହୋତି।

କଲ୍ଯାଣଂ ଅଙ୍ଗଂ ଏତିସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ଅତ୍ଥୀତି ଅଙ୍ଗନା।

୪୮୯।ସୋ ଲୋମା[କା। ୩୬୪; ରୂ। ୩୯୮; ନୀ। ୭୮୭; ଚଂ। ୪।୨।୧୦୪; ପା। ୫।୨।୧୦୦]।

ଲୋମମ୍ହା ମନ୍ତ୍ୱତ୍ଥେ ସପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି।

ବହୂନି ଲୋମାନି ଅସ୍ସ ସନ୍ତୀତି ଲୋମସୋ। ଏତ୍ଥ ‘ସୋ’ତି ସୁତ୍ତୱିଭାଗେନ “ସୁମେଧସୋ, ଭୂରିମେଧସୋ” ଇଚ୍ଚାଦୀନିପି ସିଜ୍ଝନ୍ତି।

ଅସ୍ସତ୍ଥିରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଭାୱ, କମ୍ମରାସି

୪୯୦।ତସ୍ସଭାୱକମ୍ମେସୁ ତ ତା ତ୍ତନ ଣ୍ୟ ଣେଯ୍ୟଣିଯ ଣ ଇଯା[କା। ୩୬୦; ରୂ। ୩୮୭; ନୀ। ୭୮୦; ଚଂ। ୪।୧।୧୩୬-୧୫୩; ପା। ୫।୧। ୧୧୯-୧୩୬]।

ତସ୍ସ ଭାୱୋ, ତସ୍ସ କମ୍ମନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ଛଟ୍ଠ୍ୟନ୍ତା ଏତେ ଅଟ୍ଠ ପଚ୍ଚଯା ବହୁଲଂ ଭୱନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଭୱନ୍ତି ବୁଦ୍ଧି, ସଦ୍ଦା ଏତସ୍ମାତି ଭାୱୋ, ସଦ୍ଦାନଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥେସୁ ଆଦିମ୍ହି ଉପ୍ପତ୍ତିକାରଣଂ, ଚିରକାଲଂ ପୱତ୍ତିକାରଣଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ଆଦିମ୍ହି ପୱତ୍ତିକାରଣଂ ବ୍ୟୁପ୍ପତ୍ତିନିମିତ୍ତଂ ନାମ। ଚିରକାଲଂ ପୱତ୍ତିକାରଣଂ ପୱତ୍ତିନିମିତ୍ତଂ ନାମ। ତଦୁଭଯମ୍ପି ଜାତି, ଦବ୍ବ, ଗୁଣ, କ୍ରିଯା, ନାମୱସେନ ପଞ୍ଚୱିଧଂ

ହୋତି।

ତତ୍ଥ ‘‘ଗୋସ୍ସ ଭାୱୋ ଗୋତ୍ତ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଗୋଜାତି ଭାୱୋ ନାମ।

‘‘ଦଣ୍ଡିନୋ ଭାୱୋ ଦଣ୍ଡିତ୍ତ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଦଣ୍ଡଦବ୍ବଂ ଭାୱୋ ନାମ।

‘‘ନୀଲସ୍ସ ପଟସ୍ସ ଭାୱୋ ନୀଲତ୍ତ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ନୀଲଗୁଣୋ ଭାୱୋ ନାମ।

‘‘ପାଚକସ୍ସ ଭାୱୋ ପାଚକତ୍ତ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପଚନକ୍ରିଯା ଭାୱୋ ନାମ।

‘‘ତିସ୍ସନାମସ୍ସ ଜନସ୍ସ ଭାୱୋ ତିସ୍ସତ୍ତ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତିସ୍ସନାମଂ ଭାୱୋ ନାମ।

ତତ୍ଥ ଗୋସ୍ସ ଭାୱୋତି ଗୋସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଗୋଦବ୍ବେ ଗୋବୁଦ୍ଧିଯା ୱା ଗୋଦବ୍ବଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଦବ୍ବେ ଗୋୱୋହାରସ୍ସ ୱା ପୱତ୍ତିକାରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ସେସେସୁପି ଯଥାନୁରୂପଂ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତ୍ତମ୍ହି-ଗୋତ୍ତଂ, ଦଣ୍ଡିତ୍ତଂ, ପାଚକତ୍ତଂ, ତିସ୍ସତ୍ତଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତାମ୍ହି-ସଙ୍ଗଣିକାରାମତା , ନିଦ୍ଦାରାମତା, ଭସ୍ସାରାମତା ଇଚ୍ଚାଦି।

ତ୍ତନମ୍ହି-ପୁଥୁଜ୍ଜନତ୍ତନଂ, ୱେଦନତ୍ତନଂ, ଜାରତ୍ତନଂ, ଜାଯତ୍ତନଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଣ୍ୟମ୍ହି-ଅଲସସ୍ସ ଭାୱୋ ଆଲସ୍ୟଂ, ସମଣସ୍ସ ଭାୱୋ ସାମଞ୍ଞଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଭାୱୋ ବ୍ରାହ୍ମଞ୍ଞଂ, ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାଗୁଣୋ ସାମଞ୍ଞଞ୍ଚ ବ୍ରାହ୍ମଞ୍ଞଞ୍ଚ ନାମ। ତାପସସ୍ସ ଭାୱୋ ତାପସ୍ୟଂ, ନିପୁଣସ୍ସ ଭାୱୋ ନେପୁଞ୍ଞଂ, ୱିପୁଲସ୍ସ ଭାୱୋ ୱେପୁଲ୍ଲଂ, ରଞ୍ଞୋ ଭାୱୋ ରଜ୍ଜଂ, ଆପଣ୍ଣତସ୍ସ ଖେତ୍ତସ୍ସ ଭାୱୋ ଆପଣ୍ଣତ୍ୟଂ, ଦାଯାଦସ୍ସ ଭାୱୋ ଦାଯଜ୍ଜଂ, ୱିସମସ୍ସ ଭାୱୋ ୱେସମ୍ମଂ, ସଖିନୋ ଭାୱୋ ସଖ୍ୟଂ, ୱାଣିଜାନଂ ଭାୱୋ ୱାଣିଜ୍ଜଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଣେଯ୍ୟମ୍ହି – ସୁଚିସ୍ସ ଭାୱୋ ସୋଚେଯ୍ୟଂ। ଏୱଂ ଆଧିପତେଯ୍ୟଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଣିଯମ୍ହି-ଆଲସିଯଂ, ମଦଭାୱୋ ମଦିଯଂ। ଏୱଂ ଦକ୍ଖିଯଂ, ପୁରୋହିତଭାୱୋ ପୋରୋହିତିଯଂ, ବ୍ଯତ୍ତସ୍ସ ଭାୱୋ ୱେଯ୍ୟତ୍ତିଯଂ, ବ୍ୟାୱଟସ୍ସ ଭାୱୋ ୱେଯ୍ୟାୱଟିଯଂ, ଇମାନି ଦ୍ୱେ ପୁବ୍ବେ ୱେଯ୍ୟାକରଣପଦଂ ୱିଯ ସିଦ୍ଧାନି।

ଣମ୍ହି-ଗରୁନୋ ଭାୱୋ ଗାରୱୋ, ପଟୁଭାୱୋ ପାଟୱଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇଯମ୍ହି-ଅଧିପତିଭାୱୋ ଅଧିପତିଯଂ, ପଣ୍ଡିତଭାୱୋ ପଣ୍ଡିତିଯଂ, ବହୁସ୍ସୁତଭାୱୋ ବହୁସ୍ସୁତିଯଂ, ନଗ୍ଗସ୍ସ ଭାୱୋ ନଗ୍ଗିଯଂ, ସୂରଭାୱୋ ସୂରିଯଂ, ୱୀରଭାୱୋ ୱୀରିଯଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

କମ୍ମତ୍ଥେ କମ୍ମଂ ନାମ କ୍ରିଯା, ଅଲସସ୍ସ କମ୍ମଂ ଅଲସତ୍ତଂ, ଅଲସତା, ଅଲସତ୍ତନଂ, ଆଲସ୍ୟଂ, ଆଲସେଯ୍ୟଂ, ଆଲସିଯଂ, ଆଲସଂ, ଅଲସିଯଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

୪୯୧।ତ୍ତ ୱଦ୍ଧଦାସା ୱା[କା। ୩୬୦; ରୂ। ୩୮୭; ନୀ। ୭୮୦]।

ଭାୱ , କମ୍ମେସୁ ୱଦ୍ଧ, ଦାସେହି ତ୍ତୋ ହୋତି ୱା।

ୱଦ୍ଧସ୍ସ ଭାୱୋ କମ୍ମଂ ୱା ୱଦ୍ଧତ୍ତଂ, ୱଦ୍ଧତା, ଦାସତ୍ତଂ, ଦାସତା, ‘ୱଦ୍ଧୱ’ନ୍ତି ଇଧ ଣେ ପରେ ୱାଗମୋ।

୪୯୨।ନଣ ଯୁୱା ବୋ ଚ ୱଯେ[କା। ୩୬୧; ରୂ। ୩୮୮; ନୀ। ୭୮୧; ଚଂ। ୪।୧।୧୪୬; ପା। ୫।୧।୧୩୦; ‘…ୱସ୍ସ’ (ବହୂସୁ)]।

ୱଯେ ଗମ୍ଯମାନେ ଭାୱ, କମ୍ମେସୁ ଯୁୱତୋ ନଣ ହୋତି ୱା ବାଗମୋ ଚ।

ଯୁୱସ୍ସ ଭାୱୋ ଯୋବ୍ବନଂ।

ୱାବ୍ବେୱ? ଯୁୱତ୍ତଂ, ଯୁୱତା।

୪୯୩।ଅଣ୍ୱାଦୀହିମୋ[କା। ୩୬୦; ରୂ। ୩୮୭; ନୀ। ୭୮୦; ଚଂ। ୪।୧।୧୩୯; ପା। ୫।୧।୧୨୨; ‘ଅଣ୍ୱାଦିବ୍ୱିମୋ’ (ବହୂସୁ)]।

ତେହି ଭାୱେ ଇମୋ ହୋତି ୱା।

ଅଣୁନୋ ଭାୱୋ ଅଣିମା, ଲଘୁନୋ ଭାୱୋ ଲଘିମା।

୪୯୪।କସ୍ସମହତମିମେ କସମହା[କା। ୪୦୪; ରୂ। ୩୭୦; ନି। ୮୫୯; ‘କସ୍ସକ…’?]।

ଇମପଚ୍ଚଯେ ପରେ କସ୍ସ, ମହନ୍ତସଦ୍ଦାନଂ କମେନ କସ, ମହା ହୋନ୍ତି।

କସ୍ସକସ୍ସ କମ୍ମଂ କସିମା [(କିସମହତମିମେ କସମହା। ଇମପଚ୍ଚଯେ ପରେ କିସ, ମହନ୍ତସଦ୍ଦାନଂ କମେନ କସ, ମହା ହୋନ୍ତି। କିସସ୍ସ ଭାୱୋ କସିମା, ମୋଗ। ୪-୧୩୩)], ମହନ୍ତସ୍ସ ଭାୱୋ ମହିମା। ସୁମନସ୍ସ ଭାୱୋ ସୋମନସ୍ସଂ, ଣ୍ୱମ୍ହି ସାଗମୋ, ‘ୱଗ୍ଗଲସେହି ତେ’ତି ଯସ୍ସ ପରରୂପତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଦୋମନସ୍ସଂ, ସୁନ୍ଦରଂ ୱଚୋ ଏତସ୍ମିନ୍ତି ସୁୱଚୋ, ସୁୱଚସ୍ସ ଭାୱୋ ସୋୱଚସ୍ସଂ। ଏୱଂ ଦୋୱଚସ୍ସଂ।

‘‘ଆରାମରାମଣେଯ୍ୟକଂ, ଉଯ୍ୟାନରାମଣେଯ୍ୟକଂ, ଭୂମିରାମଣେଯ୍ୟକଂ’’ ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ରମିତବ୍ବନ୍ତି ରମଣଂ, ରମଣଂ ଏୱ ଅତ୍ଥୀତି ରାମଣୋ, ଆରାମୋ, ଆରାମରାମଣସ୍ସ ଭାୱୋ ଆରାମରାମଣେଯ୍ୟକଂ, ଣେଯ୍ୟୋ, ସକତ୍ଥେ ଚ କୋ [କଥଂ ରାମଣିଯକନ୍ତି? ସକତ୍ଥେ କନ୍ତା ଣେନ ସିଦ୍ଧଂ, (ମୋଗ। ୪-୫୯)], ଆରାମସମ୍ପତ୍ତି, ଆରାମସିରୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏୱଂ ସେସେସୁ।

ଭାୱ, କମ୍ମରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ପରିମାଣରାସି

୪୯୫।ତମସ୍ସ ପରିମାଣଂ ଣିକୋ ଚ[କା। ୩୫୧; ରୂ। ୩୭୪; ନୀ। ୭୬୪; ଚଂ। ୪।୧।୬୨; ପା। ୫।୧।୫୭, ୫୮]।

ତଂ ଅସ୍ସ ପରିମାଣନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ପଠମନ୍ତା ଣିକୋ ହୋତି କୋ ଚ। ପରିମୀଯତେ ଅନେନାତି ପରିମାଣଂ।

ଦୋଣୋ ପରିମାଣମସ୍ସାତି ଦୋଣିକୋ। ଏୱଂ ଖାରିକୋ, କୁମ୍ଭିକୋ, ଅସୀତିୱସ୍ସାନି ପରିମାଣମସ୍ସାତି ଆସୀତିକୋ, ୱଯୋ। ଏୱଂ ନାୱୁତିକୋ, ଉପଡ୍ଢକାଯୋ ପରିମାଣମସ୍ସାତି ଉପଡ୍ଢକାଯିକଂ, ବିମ୍ବୋହନଂ, ଦ୍ୱେ ପରିମାଣମସ୍ସାତି ଦୁକଂ। ଏୱଂ ତିକଂ, ଚତୁକ୍କଂ, ପଞ୍ଚକଂ, ଛକ୍କଂ, ଦ୍ୱିତ୍ତଂ। ଦସକଂ, ସତକଂ।

୪୯୬।ଯତେତେହି ତ୍ତକୋ[କା। ୩୯୧; ରୂ। ୪୨୩; ନୀ। ୮୩୦; ପା। ୫।୧।୨୨, ୨୩]

ତମସ୍ସ ପରିମାଣନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ଯ, ତ, ଏତସଦ୍ଦେହି ସଦିସଦ୍ୱିଭୂତୋ ତ୍ତକୋ ହୋତି।

ଯଂ ପରିମାଣମସ୍ସାତି ଯତ୍ତକଂ। ଏୱଂ ତତ୍ତକଂ।

୪୯୭।ଏତସ୍ସେଟ ତ୍ତକେ[କା। ୪୦୪; ରୂ। ୩୭୦; ନୀ। ୮୫୯]।

ତ୍ତକେ ପରେ ଏତସଦ୍ଦସ୍ସ ଏଟ ହୋତି।

ଏତଂ ପରିମାଣମସ୍ସାତି ଏତ୍ତକଂ, ଯାୱ ପରିମାଣମସ୍ସାତି ଯାୱତ୍ତକଂ। ଏୱଂ ତାୱତ୍ତକଂ, ଏତାୱତ୍ତକଂ। ‘ଯତେତେହୀ’ତି ୱଚନେନ ଯାୱ, ତାୱ,

ଏତାୱାପି ଗୟ୍ହନ୍ତି।

୪୯୮।ସଦ୍ଧା ଚ ଟାୱନ୍ତୁ[କା। ୩୯୧; ରୂ। ୪୨୩; ନୀ। ୮୩୦; ଚଂ। ୪।୨।୪୩; ପା। ୫।୨।୩୯; 'ସବ୍ଧା ଚଟଓନ୍ତୁ' (ବହୂସୁ)]।

ତମସ୍ସ ପରିମାଣନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ଯ, ତେ'ତେହି ଚ ସବ୍ବତୋ ଚ ଟାୱନ୍ତୁ ହୋତି, ଏତସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ।

ସବ୍ବଂ ପରିମାଣଂ ଅସ୍ସାତି ସବ୍ଧାୱନ୍ତଂ, ସବ୍ଧାୱା, ଅତ୍ଥୋ, ସବ୍ଧାୱନ୍ତୋ, ସବ୍ଧାୱନ୍ତା, ଅତ୍ଥା, ସବ୍ଧାୱତି, ଅତ୍ଥେ, ସବ୍ଧାୱନ୍ତେସୁ, ଅତ୍ଥେସୁ, ଇତ୍ଥିୟଂ ସବ୍ଧାୱତୀ, ସବ୍ଧାୱନ୍ତୀ, ପରିସା। ଏୱଂ ଯାୱା, ଯାୱନ୍ତା, ଯାୱନ୍ତୋ, ତାୱା, ତାୱନ୍ତା, ତାୱନ୍ତୋ, ଏତ୍ତାୱା, ଏତ୍ତାୱନ୍ତା, ଏତ୍ତାୱନ୍ତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

କ୍ୱଚି ମହାୱୁତ୍ତିନା ଏକସ୍ସ ତ-କାରସ୍ସ ଲୋପୋ, ଯାୱତକୋ କାୟୋ, ତାୱତକୋ ବ୍ରହ୍ମା [ଦୀ। ନି। ୩।୨୦୦], ଯାୱତିକା ଯାନସ୍ସ ଭୂମି।

୪୯୯।କିଂମ୍ହା ରତି ରୀୱ ରୀୱତକ ରିତ୍ତକା[କା। ୩୯୧; ରୂ। ୪୨୩; ନୀ। ୮୩୦; ଚଂ। ୪।୨।୪୫; ପା। ୫।୨।୪୧]।

ତଂ ଅସ୍ସ ପରିମାଣନ୍ତି ଅତ୍ଥେ କିଂସଦ୍ଦତୋ ଏତେ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚୟା ଭୱନ୍ତି।

୫୦୦।ରାନୁବନ୍ଧେନ୍ତସରାଦିସ୍ସ[କା। ୫୩୯; ରୂ। ୫୫୮; ନୀ। ୧୧୨୪]।

ରାନୁବନ୍ଧେ ପଚ୍ଚୟେ ପରେ ପଦନ୍ତସରାଦିସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତି। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ପଦନ୍ତବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଗୟ୍ହତି, ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ରୀୱନ୍ତୁ, ରିତ୍ତାୱନ୍ତୁପଚ୍ଚୟା ଚ ହୋନ୍ତି।

କିଂ ପରିମାଣମସ୍ସାତି କତି। ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା କତି କୁସଲା, କତି ଅକୁସଲା [ୱିଭ। ୧୫୧], କତିୱସ୍ସୋସି ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁ, ଏକୱସ୍ସୋ ଅହଂ ଭଗୱା [ମହାୱ। ୭୮], କିଂ ପରିମାଣଂ ଅସ୍ସାତି କୀୱଂ, କିଂୱ ଦୂରୋ ଇତୋ ଗାମୋ। ଏୱଂ କୀୱତକଂ, କିତ୍ତକଂ।

ରୀୱନ୍ତୁମ୍ହି – କୀୱନ୍ତୋ ହୋନ୍ତୁ ଯାଚକା [ଜା। ୨।୨୦।୧୦୩] ତି।

ରିତ୍ତାୱନ୍ତୁମ୍ହି – କିତ୍ତାୱତା ଖନ୍ଧାନଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଞତ୍ତି [ସଂ। ନି। ୩।୮୨], କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ ଭନ୍ତେ ରୂପନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ ଭନ୍ତେ ମାରୋତି ୱୁଚ୍ଚତି [ସଂ। ନି। ୩।୧୬୧]।

ପୁବ୍ବସୁତ୍ତେନ ଟାୱନ୍ତୁମ୍ହି – ଏତ୍ତାୱତା ଖନ୍ଧାନଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଞତ୍ତି, ଏତ୍ତାୱତା ରୂପନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏତ୍ତାୱତା ମାରୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

୫୦୧।ମାନେ ମତ୍ତୋ[କା। ୩୨୮; ରୂ। ୩୫୨; ନୀ। ୭୦୮; ଚଂ। ୪।୨।୩୮; ପା। ୫।୨।୩୭]।

ମୀୟତେ ଏତେନାତି ମାନଂ, ତଂ ଉମ୍ମାନଂ, ପରିମାଣନ୍ତି ଦୁୱିଧଂ, ଉଦ୍ଧଂ ମାନଂ ଉମ୍ମାନଂ, ତଦଞ୍ଞଂ ମାନଂ ପରିମାଣଂ, ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ପନ ସାମଞ୍ଞୱଚନତ୍ତା ଦୁୱିଧମ୍ପି ଲବ୍ଭତି, ଦୁୱିଧେ ମାନେ ପୱତ୍ତା ହତ୍ଥାଦିସଦ୍ଦମ୍ହା ତମସ୍ସ ପରିମାଣନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ମତ୍ତପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି।

ହତ୍ଥୋ ପରିମାଣଂ ଅସ୍ସାତି ହତ୍ଥମତ୍ତଂ, ଦ୍ୱେ ହତ୍ଥା ପରିମାଣଂ ଅସ୍ସାତି ଦ୍ୱିହତ୍ଥମତ୍ତଂ, ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗୁଲିୟୋ ପରିମାଣଂ ଅସ୍ସାତି ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲମତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲମତ୍ତଂ, ୱିଦତ୍ଥିମତ୍ତଂ, ୟୋଜନମତ୍ତଂ , ତୀଣି ୟୋଜନାନି ପରିମାଣଂ ଅସ୍ସାତି ତିୟୋଜନମତ୍ତଂ, ନାଳିମତ୍ତଂ, ପତ୍ଥମତ୍ତଂ, ଦୋଣମତ୍ତଂ, ପଲଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଉମ୍ମାନସଙ୍ଖାତୋ ପାତିୱିସେସୋ, ପଲଂ ପରିମାଣଂ ଅସ୍ସାତି ପଲମତ୍ତଂ, ପଞ୍ଚମତ୍ତଂ, ପଞ୍ଚମତ୍ତେହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ [ପାରା। ୧], ତିଂସମତ୍ତଂ, ସଟ୍ଠିମତ୍ତଂ, ସତମତ୍ତଂ, ସହସ୍ସମତ୍ତଂ, କୋଟିମତ୍ତଂ, କୁମ୍ଭମତ୍ତଂ, ଚାଟିମତ୍ତଂ, ହତ୍ଥିମତ୍ତଂ, ପବ୍ବତମତ୍ତଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

'ମତ୍ତା'ତି ୱା ପରିମାଣୱାଚିସଦ୍ଦନ୍ତରଂ, ହତ୍ଥୋ ମତ୍ତା ଏତସ୍ସାତି ହତ୍ଥମତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଦ୍ୱିହତ୍ଥମତ୍ତଂ, ଇଚ୍ଚାଦିନା ସମାସୋପି ଯୁଜ୍ଜତି। ଅଭେଦୂପଚାରେନ ପନ ହତ୍ଥପରିମାଣଂ ହତ୍ଥୋତି କତ୍ୱା ''ଦ୍ୱିହତ୍ଥଂ ୱତ୍ଥଂ, ଦୋଣୋ ୱୀହି, ଦୋଣୋ ମାସୋ''ତି ସିଜ୍ଝତି।

୫୦୨।ତଗ୍ଘୋ ଚୁଦ୍ଧଂ[କା। ୩୨୮; ରୂ। ୩୫୨; ନୀ। ୭୦୮; ଚଂ। ୪।୨।୩୯; ପା। ୫।୨।୩୭]।

ଉଦ୍ଧଂମାନେ ପଓତ୍ତା ସଦ୍ଧା ତମସ୍ସ ପରିମାଣନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ତଗ୍ଘପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି ମତ୍ତୋ ଚ।

ଜଣ୍ଣୁ ପରିମାଣମସ୍ସାତି ଜଣ୍ଣୁତଗ୍ଘଂ, ଜଣ୍ଣୁମତ୍ତଂ।

୫୦୩।ଣୋ ଚ ପୁରିସା[କା। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୭୬୫; ଚଂ। ୪।୨।୪୦ …ପେ… ୫।୨।୩୮]।

ଉଦ୍ଧଂମାନେ ପଓତ୍ତା ପୁରିସମ୍ହା ଣୋ ଚ ହୋତି ତଗ୍ଘୋ ଚ ମତ୍ତୋ ଚ।

ଚତୁହତ୍ଥୋ ପୁରିସୋ ପରିମାଣମସ୍ସାତି ପୋରିସଂ, ଡିପୋରିସଂ, ସତପୋରିସଂ, ଗମ୍ଭୀରଂ। ଏୱଂ ପୁରିସତଗ୍ଘଂ, ପୁରିସମତ୍ତଂ, ଉଦ୍ଧଂ ପସାରିତହତ୍ଥେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଞ୍ଚହତ୍ଥଂ ପୁରିସପମାଣଂ ପୋରିସନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ‘‘ଏକୂନତୀସୋ ୱୟସା’’ତି [ଦୀ। ନି। ୨।୨୧୪ (ଏକୂନତିଂସୋ)] ଏତ୍ଥ ଏକୂନତୀସ ୱସ୍ସାନି ଆଯୁପରିମାଣଂ ଅସ୍ସାତି ଏକୂନତୀସୋ। ଏୱଂ ୱୀସୋ, ତୀସୋ, ଚତ୍ତାଲୀସୋ, ପଞ୍ଞାସୋ, ସହସ୍ସୋ ବ୍ରହ୍ମା, ଦ୍ୱିସହସ୍ସୋ ବ୍ରହ୍ମା, ଦସସହସ୍ସୋ ବ୍ରହ୍ମା। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ସହସ୍ସପରିମାଣଂ ଚକ୍କୱାଳଂ ଅସ୍ସାତି ସହସ୍ସୋ’’-ଇଚ୍ଚାଦିନା ଣପଚ୍ଚୟେନ ସିଜ୍ଝତି।

ପରିମାଣରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ସଙ୍ଖ୍ୟାରାସି

୫୦୪।ଏକା କାକ୍ୟସହାୟେ[କା। ୩୯୧; ରୂ। ୪୨୩; ନୀ। ୮୩୫; ଚଂ। ୪।୨।୬୭; ପା। ୫।୩।୫୨]।

ଅସହାୟତ୍ଥେ ଏକମ୍ହା କ, ଆକୀ ହୋନ୍ତି ୱା।

ଅସହାୟୋ ଏକୋ, ଏକକୋ, ଏକାକୀ, ଏକୋ ୱା।

ଇତ୍ଥିୟଂ ଏକିକା, ଏକାକିନୀ, ଏକା ୱା, ‘ଅଧାତୁସ୍ସ କେ’ତି ସୁତ୍ତେନ ଇତ୍ଥିୟଂ କମ୍ହି ପରେ ଅସ୍ସ ଇତ୍ତଂ।

୫୦୫।ଦ୍ୱିତି ଚତୂହି ତୀୟତ୍ଥା[କା। ୩୮୫; ରୂ। ୪୦୯; ନୀ। ୮୧୭; ତିସତ୍ଥା?]।

ତେହି ତସ୍ସ ପୂରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ତୀୟୋ ଚ ତ୍ଥୋ ଚ ହୋନ୍ତି।

୫୦୬।ଦ୍ୱିତୀନଂ ଦୁତା ତୀୟେ[କା। ୩୮୬, ୪୧୦; ନୀ। ୮୧୮; ତିୟେ?]।

ତୀୟେ ପରେ ଦ୍ୱି, ତିସଦ୍ଦାନଂ ଦୁ, ତାଦେସା ହୋନ୍ତି।

ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୂରଣୋ ଦୁତୀୟୋ [ଛଟ୍ଠସଂଗୀତି ପାଠେସୁ ଦୁତିୟୋତ୍ୟାଦିନା ଦିସ୍ସନ୍ତି], ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୂରଣୀ ଦୁତୀୟା, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୂରଣଂ ଦୁତୀୟଂ। ଏୱଂ ତତୀୟୋ, ତତୀୟା, ତତୀୟଂ। ଚତୁନ୍ନଂ ପୂରଣୋ ଚତୁତ୍ଥୋ, ଚତୁତ୍ଥୀ, ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫୦୭।ମ ପଞ୍ଚାଦିକତିହି[କା। ୩୭୩; ରୂ। ୪୦୬; ନୀ। ୮୦୨; ଚଂ। ୪।୨।୫୫; ପା। ୫।୨।୪୯]।

ପଞ୍ଚାଦୀହି ଚ କତିମ୍ହା ଚ ତସ୍ସ ପୂରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ମୋ ହୋତି।

ପଞ୍ଚମୋ, ପଞ୍ଚମୀ, ପଞ୍ଚମଂ। ଏୱଂ ସତ୍ତମ, ଅଟ୍ଠମ, ନୱମ, ଦସମ, ଏକାଦସମାଦି। କତିନ୍ନଂ ପୂରଣୋ କତିମୋ, କତିମୀ, ତିଥୀ।

୫୦୮।ତସ୍ସ ପୂରଣେକାଦସାଦିତୋ ୱା[କା। ୩୭୪; ରୂ। ୪୧୨; ନୀ। ୮୦୫; ଚଂ। ୪।୨।୫୧; ପା। ୫।୨।୪୮]।

ପୂରତେ ଅନେନାତି ପୂରଣଂ, ଏକାଦସାଦିତୋ ତସ୍ସ ପୂରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ଟାନୁବନ୍ଧୋ ଅପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି ୱା।

ଏକାଦସନ୍ନଂ ପୂରଣୋ ଏକାଦସୋ, ଏକାଦସୀ, ଏକାଦସଂ, ଏକାଦସମୋ ୱା। ଏୱଂ ଦ୍ୱାଦସୋ, ଦ୍ୱାଦସମୋ, ତେରସୋ, ତେରସମୋ, ଚୁଦ୍ଦସୋ, ଚୁଦ୍ଦସମୋ, ପଞ୍ଚଦସୋ, ପଞ୍ଚଦସମୋ, ପନ୍ନରସୋ, ପନ୍ନରସମୋ, ସୋଳସୋ, ସୋଳସମୋ, ସତ୍ତରସୋ, ସତ୍ତରସମୋ, ଅଟ୍ଠାରସୋ, ଅଟ୍ଠାରସମୋ।

୫୦୯।ଟେ ସତିସ୍ସ ତିସ୍ସ[କ। ୩୮୯; ରୂ। ୪୧୩; ନୀ। ୮୨୪]।

ଟେ ପରେ ସତିସ୍ସ ତି-କାରସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତୀତି ୱୀସତି, ତୀସତୀନଂ ତିସ୍ସ ଲୋପୋ।

ଏକୂନୱୀସୋ, ଏକୂନୱୀସତିମୋ, ୱୀସୋ, ୱୀସତିମୋ, ତୀସୋ, ତୀସତିମୋ, ଚତ୍ତାଲୀସୋ, ଚତ୍ତାଲୀସମୋ, ପଞ୍ଞାସୋ, ପଞ୍ଞାସମୋ। ସଟ୍ଠ୍ୟାଦିତୋ ପୁରିମସୁତ୍ତେନ ମୋ, ସଟ୍ଠିମୋ, ସତ୍ତତିମୋ, ଅସୀତିମୋ, ନୱୁତିମୋ।

୫୧୦।ସତାଦୀନମି ଚ[କ। ୩୭୩; ରୂ। ୪୦୬; ନୀ। ୮୦୨; ଚଂ। ୪।୨।୫୩ …ପେ… ୫।୨।୫୭]।

ସତାଦିତୋ ତସ୍ସ ପୂରଣତ୍ଥେ ମୋ ହୋତି, ସତାଦୀନଂ ଅନ୍ତସ୍ସ ଇତ୍ତଞ୍ଚ ହୋତି।

ସତସ୍ସ ପୂରଣୋ ସତିମୋ, ଦ୍ୱିସତିମୋ, ତିସତିମୋ, ସହସ୍ସିମୋ।

୫୧୧।ଛା ଟ୍ଠଟ୍ଠମା[କ। ୩୮୪; ରୂ। ୪୦୭; ନୀ। ୮୦୩]।

ଛମ୍ହା ତସ୍ସ ପୂରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ଟ୍ଠ, ଟ୍ଠମା ହୋନ୍ତି।

ଛଟ୍ଠୋ, ଛଟ୍ଠୀ, ଛଟ୍ଠଂ, ଛଟ୍ଠମୋ, ଛଟ୍ଠମୀ, ଛଟ୍ଠମଂ।

୫୧୨।ସଙ୍ଖ୍ୟାଯ ସଚ୍ଚୁତୀସାସଦସନ୍ତାଯାଧିକାସ୍ମିଂ ସତସହସ୍ସେ ଟ[କ। ୩୨୮; ରୂ। ୩୫୨; ନୀ। ୭୦୧; ଚଂ। ୪।୨।୫୦ …ପେ… ୫।୨।୪୫, ୪୬; '…ଡୋ' (ବହୂସୁ)]।

ସତି, ଉତି, ଈସ, ଆସ, ଦସନ୍ତାହି ସଙ୍ଖ୍ୟାହି ତେ ଅଧିକା ଅସ୍ମିଂ ସତସହସ୍ସେତି ଅତ୍ଥେ ଟାନୁବନ୍ଧୋ ଅପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି।

ଏତ୍ଥ ଚ 'ସତସହସ୍ସେ'ତି ସତେ ୱା ସହସ୍ସେ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ତତ୍ଥ ସହସ୍ସସଦ୍ଦେନ ସହସ୍ସଂ ଦସସହସ୍ସଂ ସତସହସ୍ସଂ ଦସସତସହସ୍ସଞ୍ଚ ଗଯ୍ହତି।

ଦସନ୍ତ, ସତ୍ୟନ୍ତ, ଈସନ୍ତ, ଆସନ୍ତ, ଉତ୍ୟନ୍ତାତି ଏୱଂ ଅନୁକ୍କମୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ଦସ, ଏକାଦସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଅଟ୍ଠାରସା ନୱସଙ୍ଖ୍ୟା ଦସନ୍ତା ନାମ।

ୱୀସତି, ଏକୱୀସତିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଅଟ୍ଠୱୀସତିଯା ନୱସଙ୍ଖ୍ୟା ଚ ତୀସତି, ଏକତୀସତିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଅଟ୍ଠତୀସତିଯା ନୱସଙ୍ଖ୍ୟା ଚ ସତ୍ୟନ୍ତା ନାମ।

ଚତ୍ତାଲୀସ, ଏକଚତ୍ତାଲୀସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଅଟ୍ଠଚତ୍ତାଲୀସାଯ ନୱସଙ୍ଖ୍ୟା ଈସନ୍ତା ନାମ।

ପଞ୍ଞାସ , ଏକପଞ୍ଞାସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଅଟ୍ଠପଞ୍ଞାସାଯ ନୱସଙ୍ଖ୍ୟା ଆସନ୍ତା ନାମ।

ନୱୁତି, ଏକନୱୁତିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଅଟ୍ଠନୱୁତିଯା ନୱ ସଙ୍ଖ୍ୟା ଉତ୍ୟନ୍ତା ନାମ।

ସେସା ଟ୍ୟନ୍ତ, ତ୍ୟନ୍ତାପି ଇଧ ସଙ୍ଗଯ୍ହନ୍ତି। ଟ୍ୟନ୍ତା ନାମ ସଟ୍ଠି,-ଏକସଟ୍ଠ୍ୟାଦିକା ନୱସଙ୍ଖ୍ୟା। ତ୍ୟନ୍ତା ନାମ ସତ୍ତତି, ଏକସତ୍ତତ୍ୟାଦିକା ନୱସଙ୍ଖ୍ୟା ଚ ଅସୀତି,

ଏକାସୀତ୍ୟାଦିକା ନଓସଙ୍ଖ୍ୟା ଚ।

ଦସନ୍ତାସୁ ତାଓ – ଦସ ଅଧିକା ଯସ୍ମିଂ ସତେ ତଯିଦଂ ଦସସତଂ। ଏଓଂ ଦସସହସ୍ସଂ, ଦସସତସହସ୍ସଂ, ଏକାଦସ ଅଧିକା ଯସ୍ମିଂ ସତେ ତଯିଦଂ ଏକାଦସସତଂ। ଏଓଂ ଏକାଦସସହସ୍ସଂ, ଏକାଦସସତସହସ୍ସଂ। ଏଓଂ ଦ୍ୱାଦସସତମିଚ୍ଚାଦୀନି।

ସତ୍ୟନ୍ତାସୁ – ଟମ୍ହି ତି-କାରଲୋପୋ, ୱୀସତି ଅଧିକା ଯସ୍ମିଂ ସତେ ତଯିଦଂ ୱୀସସତଂ। ଏଓଂ ଏକୱୀସସତଂ, ଦ୍ୱାୱୀସସତଂ ଇଚ୍ଚାଦି, ତୀସତି ଅଧିକା ଯସ୍ମିଂ ସତେ ତଯିଦଂ ତୀସସତଂ। ଏଓଂ ଏକତୀସସତଂ, ଦ୍ୱତ୍ତୀସସତଂ ଇଚ୍ଚାଦି। ଏସ ନଯୋ ସହସ୍ସେପି।

ଈସନ୍ତାସୁ – ଚତ୍ତାଲୀସଂ ଅଧିକା ଯସ୍ମିଂ ସତେ ତଯିଦଂ ଚତ୍ତାଲୀସସତଂ। ଏଓଂ ଏକଚତ୍ତାଲୀସସତଂ, ଦ୍ୱେଚତ୍ତାଲୀସସତଂ ଇଚ୍ଚାଦି। ଏସ ନଯୋ ସହସ୍ସେପି।

ଆସନ୍ତାସୁ – ପଞ୍ଞାସଂ ଅଧିକା ଯସ୍ମିଂ ସତେ ତଯିଦଂ ପଞ୍ଞାସସତଂ। ଏଓଂ ଏକପଞ୍ଞାସସତଂ, ଦ୍ୱେପଞ୍ଞାସସତଂ ଇଚ୍ଚାଦି। ଏସ ନଯୋ ସହସ୍ସେପି।

ଟ୍ୟନ୍ତାସୁ – ସଟ୍ଠି ଅଧିକା ଯସ୍ମିଂ ସତେ ତଯିଦଂ ସଟ୍ଠିସତଂ। ଏଓଂ ଏକସଟ୍ଠିସତଂ, ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିସତଂ ଇଚ୍ଚାଦି। ଏସ ନଯୋ ସହସ୍ସେପି।

ତ୍ୟନ୍ତାସୁ – ସତ୍ତତି ଅଧିକା, ଏକସତ୍ତତି ଅଧିକା, ଅସୀତି ଅଧିକା, ଏକାସୀତି ଅଧିକା ଇଚ୍ଚାଦିନା ୱତ୍ତବ୍ବା।

ଉତ୍ୟନ୍ତାସୁ – ନୱୁତି ଅଧିକା ଯସ୍ମିଂ ସତେ ତଯିଦଂ ନୱୁତିସତଂ। ଏଓଂ ଏକନୱୁତିସତଂ, ଦ୍ୱେନୱୁତିସତଂ ଇଚ୍ଚାଦି। ଏସ ନଯୋ ସହସ୍ସେପି।

ଅଥ ୱା ଦସନ୍ତା ନାମ ଏକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦସସଙ୍ଖ୍ୟା।

ସତ୍ୟନ୍ତା ନାମ ଏକାଦସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱୀସସଙ୍ଖ୍ୟା।

ଈସନ୍ତା ନାମ ଏକତୀସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦସସଙ୍ଖ୍ୟା।

ଆସନ୍ତା ନାମ ଏକଚତ୍ତାଲୀସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦସସଙ୍ଖ୍ୟା।

ଏଓଂ ଟ୍ୟନ୍ତ, ତ୍ୟନ୍ତ, ଉତ୍ୟନ୍ତାପି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଏକୋ ଅଧିକୋ ଯସ୍ମିଂ ସତେ ତଯିଦଂ ଏକସତଂ, ''ଅଥେତ୍ଥେକସତଂ ଖତ୍ୟା, ଅନୁଯନ୍ତା ଯସସ୍ସିନୋ''ତି [ଜା। ୨।୨୨।୫୯୪] ପାଠେ। ''ଦ୍ୱେ ଅଧିକା ଯସ୍ମିଂ ସତେ ତଯିଦଂ ଦ୍ୱିସତଂ'' ଇଚ୍ଚାଦିନା ସଙ୍ଖଂ ୱତ୍ୱଂ, ସୁତ୍ତିଚିତ୍ତମିଦଂ ୱିଧାନନ୍ତି।

ଯଥା ପନ ''ଏକୋ ଚ ଦସ ଚ ଏକାଦସ, ଏକାଧିକା ୱା ଦସ ଏକାଦସା''ତି ସିଜ୍ଝତି, ତଥା ଇଧପି ''ଦସ ଚ ସତଞ୍ଚ ଦସସତଂ, ଦସାଧିକଂ ୱା ସତଂ ଦସସତ''ନ୍ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତେ ସଙ୍ଖଂ ତଂ ୱିଧାନଂ ସମାସଓସେନ ସିଜ୍ଝତି।

ତତ୍ଥ ପନ ''ଦ୍ୱେ ସତାନି ଦ୍ୱିସତଂ, ତୀଣି ସତାନି ତିସତ''ମିଚ୍ଚାଦୀନି ଚ ''ଦ୍ୱେ ସହସ୍ସାନି ଦ୍ୱିସହସ୍ସଂ, ତୀଣି ସହସ୍ସାନି ତିସହସ୍ସ''ମିଚ୍ଚାଦୀନି ଚ ''ଦ୍ୱେ ସତସହସ୍ସାନି ଦ୍ୱିସତସହସ୍ସଂ, ତୀଣି ସତସହସ୍ସାନି ତିସତସହସ୍ସ''ମିଚ୍ଚାଦୀନି ଚ ଦିଗୁସମାସେ ସିଜ୍ଝନ୍ତି।

୫୧୩।ୱାରସଙ୍ଖ୍ୟାଯକ୍ଖତ୍ତୁଂ[କା। ୬୪୬; ରୂ। ୪୧୯; ନୀ। ୧୨୮୨; ଚଂ। ୪।୪।୫; ପା। ୫।୪।୧୭]।

ୱାରସମ୍ବନ୍ଧିଭୂତା ସଙ୍ଖ୍ୟାସଦ୍ଦା କ୍ଖତ୍ତୁଂପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି।

ଦ୍ୱେ ୱାରା ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ। ଏଓଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ, ଚତୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ, ପଞ୍ଚକ୍ଖତ୍ତୁଂ, ଦସକ୍ଖତ୍ତୁଂ, ସତକ୍ଖତ୍ତୁଂ, ସହସ୍ସକ୍ଖତ୍ତୁଂ।

୫୧୪।କତିମ୍ହା[କା। ୬୪୬; ରୂ। ୪୧୯; ନୀ। ୧୨୮୨; ଚଂ। ୪।୪।୬; ପା। ୫।୪।୨୦]।

ୱାରସମ୍ବନ୍ଧିଭୂତା କତିସଦ୍ଦା କ୍ଖତ୍ତୁଂ ହୋତି। କତି ୱାରା କତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ।

୫୧୫।ବହୁମ୍ହା ଧା ଚ ପଚ୍ଚାସତ୍ତିୟା[କା। ୬୪୬; ରୂ। ୪୧୯; ନୀ। ୧୨୮୨; 'ପଚ୍ଚାସତ୍ତିୟଂ' (ବହୂସୁ)]।

ୱାରସମ୍ବନ୍ଧିଭୂତା ବହୁସଦ୍ଦା ପଚ୍ଚାସତ୍ତିୟା ସତି ଧା ଚ ହୋତି କ୍ଖତ୍ତୁଞ୍ଚ।

ବହୁୱାରା ବହୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ, ବହୁସଦ୍ଦେନ ଅନେକୱାରଂ ଉପଲକ୍ଖେତି, ଅନେକୱାରା ଅନେକକ୍ଖତ୍ତୁଂ। ଏୱଂ ବହୁୱାରା ବହୁଧା, ଅନେକୱାରା ଅନେକଧା। ପଚ୍ଚାସତ୍ତି ନାମ ୱାରାନଂ ଅଚ୍ଚାସନ୍ନତା ୱୁଚ୍ଚତି, ଦିୱସସ୍ସ ବହୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ବହୁଧା ଭୁଞ୍ଜତି, ୱାରାନଂ ଦୂରଭାୱେ ସତି ତେ ପଚ୍ଚୟା ନ ହୋନ୍ତି, ମାସସ୍ସ ବହୁୱାରେ ଭୁଞ୍ଜତି।

୫୧୬।ସକିଂ ୱା[କା। ୬୪୬; ରୂ। ୪୧୯; ନୀ। ୧୨୮୨; ଚଂ। ୪।୪।୮; ପା। ୫।୪।୧୯]।

ଏକୱାରନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ସକିନ୍ତି ନିପଚ୍ଚତେ ୱା।

ସକିଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ଏକୱାରଂ ଭୁଞ୍ଜତି।

ସଙ୍ଖ୍ୟାରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଖୁଦ୍ଦକରାସି

ପକାରରାସି

୫୧୭।ଧାସଙ୍ଖ୍ୟାହି[କା। ୩୯୭; ରୂ। ୪୨୦; ନୀ। ୮୩୬; ଚଂ। ୪।୩।୨୦; ପା। ୫।୩।୪୨]।

ସଙ୍ଖ୍ୟାୱାଚୀହି ପକାରେ ଧା ହୋତି।

ଦ୍ୱୀହି ପକାରେହି ଦ୍ୱିଧା। ଏୱଂ ତିଧା, ଚତୁଧା, ପଞ୍ଚଧା, ଦସଧା, ସତଧା, ସହସ୍ସଧା, ବହୁଧା, ଏକଧା, ଅନେକଧା।

୫୧୮।ୱେକା ଜ୍ଝଂ[କା। ୩୯୭; ରୂ। ୪୨୦; ନୀ। ୮୩୭; ଚଂ। ୪।୩।୨୪; ପା। ୫।୩।୪୬]।

ଏକମ୍ହା ପକାରେ ଜ୍ଝଂ ହୋତି ୱା।

ଏକେନ ପକାରେନ ଏକଜ୍ଝଂ, ଏକଧା ୱା।

୫୧୯।ଦ୍ୱିତୀହେଧା[କା। ୪୦୪; ରୂ। ୪୨୦-୩୭୦; ନୀ। ୮୫୯; ଚଂ। ୪।୩।୨୪; ପା। ୫।୩।୪୬]।

ଦ୍ୱିତିସଦ୍ଦେହି ପକାରେ ଏଧା ହୋତି ୱା।

ଦ୍ୱେଧା, ତେଧା, ଦ୍ୱିଧା, ତିଧା ୱା।

୫୨୦।ସବ୍ବାଦୀହି ପକାରେ ଥା[କା। ୩୯୮; ରୂ। ୪୨୧; ନୀ। ୮୪୪; ଚଂ। ୪।୩।୨୬; ପା। ୫।୩।୬୯]।

ବହୁଭେଦୋ ୱା ସାମଞ୍ଞସ୍ସ ଭେଦକୋ ୱିସେସୋ ୱା ପକାରୋ, ସବ୍ବାଦୀହି ପକାରେ ଥା ହୋତି।

ସବ୍ବେନ ପକାରେନ ସବ୍ବଥା, ସବ୍ବେହି ପକାରେହି ସବ୍ବଥା, ଯାଦିସେନ ପକାରେନ ଯଥା, ଯାଦିସେହି ପକାରେହି ଯଥା। ଏୱଂ ତଥା, ଅଞ୍ଞଥା, ଉଭୟଥା, ଇତରଥା।

୫୨୧ ।କଥମିଟ୍ଟଂ[କା। ୩୯୯; ରୂ। ୪୨୨; ନୀ। ୮୪୫; ପା। ୫।୩।୨୪, ୨୫]।

ଏତେ ସଦ୍ଦା ପକାରେ ନିପଚ୍ଚନ୍ତି।

କେନ ପକାରେନ କଥଂ, ଇମିନା ପକାରେନ ଇଟ୍ଟଂ। ଇମିନା ସୁତ୍ତେନ କିଂ, ଇମସଦ୍ଦେହି ଥଂ, ଟ୍ଟଂପଚ୍ଚୟେ କଦ୍ଧା କିଂସ୍ସ କତ୍ତଂ, ଇମସ୍ସ ଇତ୍ତଞ୍ଚ କରିଯତି।

୫୨୨ ।ତଙ୍କତି ଜାତିୟୋ[କା। ୩୯୮; ରୂ। ୪୨୧; ନୀ। ୮୪୪; ଚଂ। ୪।୩।୨୬; ପା। ୫।୩।୬୯]।

ସୋ ପକାରୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ତଙ୍କା, ତସ୍ମିଂ ତଙ୍କତି, ପକାରୱନ୍ତେ ଦଙ୍କେତି ଅତ୍ଥୋ। ତଂସାମଞ୍ଞତ୍ତୱାଚିମ୍ହା ତଙ୍କତି ଜାତିୟପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି।

ୱିସେସେନ ପଟୁରୂପୋ ପଣ୍ଡିତୋ ପଟୁଜାତିୟୋ। ୱିସେସେନ ମୁଦୁରୂପଂ ୱତ୍ଥୁ ମୁଦୁଜାତିୟଂ।

୫୨୩।ସୋ ୱୀଚ୍ଛାପ୍ପକାରେସୁ[କା। ୩୯୭; ରୂ। ୪୨୦; ନୀ। ୮୩୬; ଚଂ। ୪।୪।୨ …ପେ… ୫।୪।୪୩]।

ୱୀଚ୍ଛାୟଂ ପକାରେ ଚ ସୋପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି।

ୱୀଚ୍ଛାୟଂ –

ପଦଂ ପଦଂ ୱାଚେତି ପଦସୋ ୱାଚେତି। ଖଣ୍ଡଂ ଖଣ୍ଡଂ କରୋତି ଖଣ୍ଡସୋ କରୋତି, ବିଲଂ ବିଲଂ ୱିଭଜ୍ଜତି ବିଲସୋ ୱିଭଜ୍ଜତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଏତ୍ଥ ଚ 'ପଦଂ ପଦଂ' ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ କ୍ରିୟାୱିସେସନେ ଦୁତିୟା।

ପକାରେ –

ବହୂହି ପକାରେହି ପୁଥୁସୋ, ସଙ୍କେହି ପକାରେହି ସଙ୍କସୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

''ୟୋନିସୋ ଉପାୟସୋ, ଠାନସୋ, ହେତୁସୋ, ଅତ୍ଥସୋ, ଧମ୍ମସୋ, ସୁତ୍ତସୋ, ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସୋ'' ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ପନ ମହାୱୁତ୍ତିନା ତତିୟେକୱଚନସ୍ସ ସୋତ୍ତଂ। ତଥା ଦୀଘସୋ, ଓରସୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ପକାରରାସି।

କୁଲରାସି

୫୨୪।ପିତିତୋ ଭାତରି ରେୟ୍ୟଣ[କା। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୭୬୫]।

ପିତୁସଦ୍ଦମ୍ହା ତସ୍ସ ଭାତାତି ଅତ୍ଥେ ରେୟ୍ୟଣ ହୋତି।

ପିତୁ ଭାତା ପେତ୍ତେୟ୍ୟୋ [ଅ। ନି। ୬।୪୪]। 'ରାନୁବନ୍ଧେନ୍ତସରାଦିସ୍ସା'ତି ଉସ୍ସ ଲୋପୋ, ତସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ।

୫୨୫।ମାତିତୋ ଚ ଭଗିନିୟଂ ଛୋ[କା। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୭୬୫]।

ମାତିତୋ ପିତିତୋ ଚ ଭଗିନିୟଂ ଛୋ ହୋତି।

ମାତୁ ଭଗିନୀ ମାତୁଚ୍ଛା [ଉଦା। ୨୨], ପିତୁ ଭଗିନୀ ପିତୁଚ୍ଛା [ସଂ। ନି। ୨।୨୪୩]।

୫୨୬।ମାତାପିତୂସ୍ୱାମହୋ[କା। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୭୬୫; ଚଂ। ୩।୧।୬୦; ପା। ୪।୨।୩୬]।

ମାତାପିତୂହି ତେସଂ ମାତାପିତୂସୁ ଆମହୋ ହୋତି।

ମାତୁ ମାତା ମାତାମହୀ, ମାତୁ ପିତା ମାତାମହୋ [ମା। ନି। ୨।୪୧୧], ପିତୁ ମାତା ପିତାମହୀ, ପିତୁ ପିତା ପିତାମହୋ।

ଇତି କୁଲରାସି।

ହିତ, ସାଧୁ, ଅରହରାସି

୫୨୭।ହିତେରେୟ୍ୟଣ[କା। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୭୬୫]।

ମାତାପିତୂହି ତେସଂ ହିତେ ରେୟ୍ୟଣ ହୋତି।

ମାତୁ ହିତୋ ମେତ୍ତେୟ୍ୟୋ, ପିତୁ ହିତୋ ପେତ୍ତେୟ୍ୟୋ। ମାତାପିତୂସୁ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ।

୫୨୮।ଇୟୋ ହିତେ[କା। ୩୫୬; ରୂ। ୩୮୧; ନୀ। ୭୭୩]।

ତସ୍ସ ହିତନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ଇୟୋ ହୋତି।

ଉପାଦାନାନଂ ହିତଂ ଉପାଦାନିୟଂ। ଏୱଂ ଓଘନିୟଂ, ୟୋଗନିୟଂ, ଗନ୍ଥନିୟଂ, ନୀୱରଣିୟଂ, ସୁଊୱିଭଊିୟା ଅଞ୍ଞତ୍ଥେସୁପି ଇୟୋ, ସମାନୋଦରେ ସୟିତୋ ସୋଦରିୟୋ।

୫୨୯।ଚକ୍ଖ୍ୱାଦିତୋ ସ୍ସୋ[କା। ୩୫୩; ରୂ। ୩୭୮; ନୀ। ୭୬୭]।

ତସ୍ସ ହିତନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ଚକ୍ଖ୍ୱାଦୀହି ସ୍ସୋ ହୋତି।

ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ହିତଂ ଚକ୍ଖୁସ୍ସଂ [ଅ। ନି। ୫।୨୦୮], ସୁଭରୂପଂ ଚକ୍ଖୁଭେସଜ୍ଜଞ୍ଚ। ଆୟୁନୋ ହିତଂ ଆୟୁସ୍ସଂ [ଅ। ନି। ୫।୨୩୧], ଆୟୁୱଡ୍ଢନୱିଧି।

୫୩୦।ଣ୍ୟୋ ତତ୍ଥ ସାଧୁ[କା। ୩୫୩; ରୂ। ୩୭୮; ନୀ। ୭୬୭; ଚଂ। ୩।୪।୧୦୦, ୧୦୩; ପା। ୪।୪।୯୮, ୧୦୩, ୧୦୫]।

ତସ୍ମିଂ ସାଧୂତି ଅତ୍ଥେ ଣ୍ୟୋ ହୋତି।

ସଭାୟଂ ସାଧୁ ସବ୍ଭୋ, 'ସାଧୂ'ତି କୁସଲୋ ୟୋଗ୍ଗୋ ହିତୋ ୱା। ମିତ୍ତାନଂ ହିତଂ ମେତ୍ତଂ। ସୁଊୱିଭାଗା ଅଞ୍ଞତ୍ରପି ଣ୍ୟୋ, ରଥଂ ୱହତୀତି ରଚ୍ଛା, ରଥୱୀଥି।

୫୩୧।କମ୍ମାନିୟଞ୍ଞା[କା। ୩୫୩; ରୂ। ୩୭୮; ନୀ। ୭୬୭]।

ତସ୍ମିଂ ସାଧୂତି ଅତ୍ଥେ କମ୍ମମ୍ହା ନିୟ, ଞ୍ଞା ହୋନ୍ତି।

କମ୍ମେ ସାଧୁ କମ୍ମନିୟଂ, କମ୍ମଞ୍ଞଂ।

୫୩୨।କଥାଦିତିକୋ[କା। ୩୫୩; ରୂ। ୩୭୮; ନୀ। ୭୬୭; ଚଂ। ୩।୪।୧୦୪; ପା। ୪।୪।୧୦୨]।

ତତ୍ଥ ସାଧୂତି ଅତ୍ଥେ କଥାଦୀହି ଇକୋ ହୋତି।

କଥାୟଂ ସାଧୁ କଥିକୋ, ଧମ୍ମକଥାୟଂ ସାଧୁ ଧମ୍ମକଥିକୋ, ସଙ୍ଗାମେ ସାଧୁ ସଙ୍ଗାମିକୋ, ଗାମୱାସେ ସାଧୁ ଗାମୱାସିକୋ, ଉପୱାସେ ସାଧୁ ଉପୱାସିକୋ।

୫୩୩।ପଥାଦୀହି ଣେୟ୍ୟୋ[କା। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୭୬୫; ଚଂ। ୩।୪।୧୦୫; ପା। ୪।୪।୧୦୪]।

ତନ୍ତ ସାଧୂତି ଅତ୍ଥେ ପଥାଦୀହି ଣେଯ୍ୟୋ ହୋତି।

ପଥେ ସାଧୁ ପାଥେଯ୍ୟଂ, ସଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଧନଂ, ତସ୍ସ ପତି ସପତି, ସପତିମ୍ହି ସାଧୁ ସାପତେଯ୍ୟଂ।

୫୩୪।ଦକ୍ଖିଣାଯାରହେ[କ। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୭୬୫; ଚଂ। ୪।୧।୮୦; ପା। ୫।୧।୬୯]।

ଦକ୍ଖିଣାସଦ୍ଦମ୍ହା ଅରହତ୍ଥେ ଣେଯ୍ୟୋ ହୋତି।

ଦକ୍ଖିଣଂ ଅରହତୀତି ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟୋ।

୫୩୫।ଆଯୋ ତୁମନ୍ତା[କ। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୭୬୫; 'ରାଯୋ ତୁମନ୍ତା' (ବହୂସୁ)]।

ତୁମନ୍ତମ୍ହା ଅରହତ୍ଥେ ଆଯୋ ହୋତି।

ଘାତେତୁଂ ଅରହତୀତି ଘାତେତାଯୋ, ଜାପେତୁଂ ଅରହତୀତି ଜାପେତାଯୋ, 'ଜାପେତୁ'ନ୍ତି ହାପେତୁଂ, ପଦ୍ବାଜେତୁଂ ଅରହତୀତି ପଦ୍ବାଜେତାଯୋ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ଆଯମ୍ହି ସବିନ୍ଦୁନୋ ଉସ୍ସ ଲୋପୋ।

ଇତି ହିତ, ସାଧୁ, ଅରହରାସି।

ୱିକତିରାସି

୫୩୬।ତସ୍ସ ୱିକାରାୱଯୱେସୁ ଣ ଣିକ ଣେଯ୍ୟମଯା[କ। ୩୫୨, ୩୫୧, ୩୭୨; ରୂ। ୩୭୬, ୩୭୪, ୩୮୫; ନୀ। ୭୬୫, ୭୬୪, ୭୯୮; ଚଂ। ୩।୩।୧୦୩; ପା। ୪।୩।୧୩୪]।

ତସ୍ସ ୱିକାରୋ, ତସ୍ସ ଅୱଯୱୋତି ଅତ୍ଥେସୁ ଣାଦଯୋ ହୋନ୍ତି, ପକତିଯା ଉତ୍ତରି ଅୱତ୍ଥନ୍ତରାପତ୍ତି ୱିକାରୋ।

ଉଦୁମ୍ବରସ୍ସ ୱିକତି ଓଦୁମ୍ବରଂ, ଭସ୍ମା, ଉଦୁମ୍ବରସ୍ସ ଅୱଯୱୋ ଓଦୁମ୍ବରଂ, ପଣ୍ଣାଦି। କପୋତାୱଯୱୋ କାପୋତଂ, ମଂସଲୋହିତପତ୍ତାଦି।

ଣିକମ୍ହି-କପ୍ପାସସ୍ସ ୱିକତି କପ୍ପାସିକଂ, ସୁତ୍ତଂ ୱତ୍ଥଞ୍ଚ।

ଣେଯ୍ୟମ୍ହି-ଏଣିସ୍ସ ଅୱଯୱୋ ଏଣେଯ୍ୟଂ, ମଂସଂ। କୋସକିମୀନଂ ୱିକତି କୋସେଯ୍ୟଂ, ସୁତ୍ତଂ ୱତ୍ଥଞ୍ଚ।

ମଯମ୍ହି-ତିଣାନଂ ୱିକତି ତିଣମଯଂ। ଏୱଂ ଦାରୁମଯଂ, ନଳମଯଂ, ମତ୍ତିକାମଯଂ, ଗୁନ୍ନଂ ୱିକତି ଗୋମଯଂ, କରୀସଂ।

୫୩୭।ଜତୁତୋ ମଯଣ ୱା[କ। ୩୭୨; ରୂ। ୩୮୫; ନୀ। ୭୯୮; ଚଂ। ୩।୩।୧୦୮; ପା। ୪।୩।୧୩୮; ଜତୁତୋ ସଣ ୱା (ବହୂସୁ)]।

ତସ୍ସ ୱିକାରାୱଯୱେସୁ ଜତୁତୋ ମଯଣ ହୋତି ୱା।

ଜତୁନୋ ୱିକାରୋ ଜତୁମଯଂ।

ଇତି ୱିକତିରାସି।

ୱିସେସରାସି

୫୩୮।ତରତମିସ୍ସିକିଯିଟ୍ଠାତିସଯେ[କ। ୩୬୩; ରୂ। ୩୯୦; ନୀ। ୭୮୬; ଚଂ। ୪।୩।୪୫; ପା। ୫।୩।୫୫, ୫୭]।

ଅତିସୟତ୍ଥେ ଏତେ ପଚ୍ଚୟା ଭୱନ୍ତି।

ପାପାନଂ ଅତିସୟେନ ପାପୋତି ପାପତରୋ, ପାପତମୋ, ପାପିସ୍ସିକୋ, ପାପିୟୋ, ପାପିଟ୍ଠୋ, ଇତ୍ଥିୟଂ ପାପତରା, ଅତିସୟତୋପି ଅତିସୟପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି, ଅତିସୟେନ ପାପିଟ୍ଠୋ ପାପିଟ୍ଠତରୋ।

୫୩୯।ୱଚ୍ଛାଦୀହି ତନୁତ୍ତେ ତରୋ[କ। ୩୬୩; ରୂ। ୩୯୦; ନୀ। ୭୮୬; ଚଂ। ୪।୩।୭୪; ପା। ୫।୩।୯୧]।

ୱଚ୍ଛାଦୀହି ସଦ୍ଦତନୁଭାୱେ ତରୋ ହୋତି।

ଅତିତରୁଣୋ ୱଚ୍ଛୋ ୱଚ୍ଛତରୋ, ଇତ୍ଥିୟଂ ୱଚ୍ଛତରୀ। ଯୋବ୍ବନସ୍ସ ତନୁତ୍ତେ ଯୋବ୍ବନପତ୍ତାନଂ ସୁସୁତ୍ତସ୍ସ ତନୁତ୍ତେ ଅତିତରୁଣୋ ଉସଭୋ ଉକ୍ଖତରୋ, ଅସ୍ସଭାୱସ୍ସ ତନୁତ୍ତେ ତରୁଣଅସ୍ସୋ ଅସ୍ସତରୋ, ଇତ୍ଥିୟଂ ଅସ୍ସତରୀ। ସାମତ୍ଥିୟସ୍ସ ତନୁତ୍ତେ ତରୁଣୋସଭୋ ଉସଭତରୋ।

୫୪୦।କିଂମ୍ହା ନିଦ୍ଧାରଣେ ତରତମା[କ। ୩୬୩; ରୂ। ୩୯୦; ନୀ। ୭୮୬; ଚଂ। ୪।୩।୭୭; ପା। ୫।୩।୯୨, ୯୩; '…ରତର ରତମା' (ବହୂସୁ)]।

କିଂସଦ୍ଦା ନିଦ୍ଧାରଣେ ଗମ୍ମମାନେ ତର, ତମା ହୋନ୍ତି।

କତରୋ ଭୱତଂ ଦେୱଦତ୍ତୋ, କତରୋ ଭୱତଂ ଯଞ୍ଞଦତ୍ତୋ, କତମୋ ଭୱତଂ ଦେୱଦତ୍ତୋ, କତମୋ ଭୱତଂ ଯଞ୍ଞଦତ୍ତୋ, 'କିସ୍ସ କୋ'ତି ସୁତ୍ତେନ ତର, ତମେସୁ କିସ୍ସ କତ୍ତଂ।

ଇତି ୱିସେସରାସି।

ସମୂହରାସି

୫୪୧।ସମୂହେକଣଣଣିକା[କ। ୩୫୪; ରୂ। ୩୭୯; ନୀ। ୭୭୧; ଚଂ। ୩।୧।୪୩-୪୭; ପା। ୪।୨।୩୭-୪୨]।

ତସ୍ସ ସମୂହୋତି ଅତ୍ଥେ କଣ, ଣ, ଣିକା ହୋନ୍ତି।

ଗୋତ୍ତପଚ୍ଚୟନ୍ତେହି ତାୱ – ରାଜଞ୍ଞାନଂ ସମୂହୋ ରାଜଞ୍ଞକଂ, ମାନୁସ୍ସକଂ।

ଉକ୍ଖାଦୀହି-ଉକ୍ଖାନଂ ଉସଭାନଂ ସମୂହୋ ଓକ୍ଖକଂ, ଓଟ୍ଠାନଂ ସମୂହୋ ଓଟ୍ଠକଂ, ଉରବ୍ଭାନଂ ସମୂହୋ ଓରବ୍ଭକଂ। ଏୱଂ ରାଜକଂ, ରାଜପୁତ୍ତକଂ, ହତ୍ଥିକଂ, ଧେନୁକଂ, ସସଂ ଅଦେନ୍ତି ଭକ୍ଖନ୍ତୀତି ସସାଦକା, ତେସଂ ସମୂହୋ ସସାଦକକଂ। ଇକ୍ଖଣିକଂ।

ଣମ୍ହି-ଅମିତ୍ତାନଂ ସମୂହୋ ଅମିତ୍ତଂ।

ଣିକମ୍ହି-ଅପୂପାନଂ ସମୂହୋ ଆପୂପିକଂ, ସକୁଣାନଂ ସମୂହୋ ସାକୁଣିକୋ [ସଂକୁଲାନଂ ସମୂହୋ ସଂକୁଲିକଂ?]।

୫୪୨।ଜନାଦୀହି ତା[କ। ୩୫୫; ରୂ। ୩୮୦; ନୀ। ୭୭୧; ଚଂ। ୩।୧।୬୯; ପା। ୪।୨।୪୩]।

ତସ୍ସ ସମୂହୋତି ଅତ୍ଥେ ତା ହୋତି।

ଜନତା, ରାଜତା, ବନ୍ଧୁତା, ଗାମତା, ସହାୟତା, ନଗରୱାସୀନଂ ସମୂହୋ ନାଗରତା ଇଚ୍ଚାଦି।

୫୪୩।ଅଯୂଭଦ୍ୱିତୀହଂସେ[କ। ୩୫୪; ରୂ। ୩୭୯; ନୀ। ୭୭୧; ଚଂ। ୪।୨।୪୭, ୪୮; ପା। ୫।୨।୪୩, ୪୪]।

ଉଭ, ଦ୍ୱି, ତୀହି ତସ୍ସ ଅଂସେତ୍ଥେ ଅୟୋ ହୋତି।

ଉଭୋ ଅଂସା ଭାଗା ଅସ୍ସାତି ଉଭଯଂ, ଦ୍ୱେ ଅଂସା ଅସ୍ସାତି ଦ୍ୱଯଂ, ତଯୋ ଅଂସା ଅସ୍ସାତି ତଯଂ, ୱତ୍ଥୁତ୍ତଯଂ, ରତନତ୍ତଯଂ, ଦ୍ୱେ ୱା ତଯୋ ୱା ଅଂସା ଅସ୍ସାତି ଦ୍ୱତ୍ତଯଂ।

ଇତି ସମୂହରାସି।

ଦତ୍ତ, ନିଜ୍ଜତ୍ତରାସି

୫୪୪।ତେନଦତ୍ତେ ଲିଯା[କ। ୩୫୮, ୩୫୬; ରୂ। ୩୮୩, ୩୮୧; ନୀ। ୭୬୮, ୭୬୩]।

ତେନ ଦତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥେ ଲ, ଇଯା ହୋନ୍ତି। ମହାୱୁତ୍ତିନା ଦିନ୍ନସଦ୍ଦସ୍ସ ଦତ୍ତତ୍ତଂ।

ଦେୱେନ ଦତ୍ତୋତି ଦେୱଲୋ [ଜା। ୧।୮।୬୫]। 'ଦେୱିଲୋ'ତିପି [ଦେୱୀଲୋ?] ପାଠଇ। ଦେୱିଯୋ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ୱା।

ଏୱଂ ବ୍ରହ୍ମଲୋ, ବ୍ରହ୍ମିଯୋ, ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତୋ, ସିୱେନ ବିସ୍ସନୁଦେୱରାଜେନ ଦତ୍ତୋ ସୀୱଲୋ, ସୀୱିଯୋ, ଇତ୍ଥିଯଂ ସୀୱଲି, ସୀୱିଯି, ସିସ୍ସ ଦୀଘୋ।

୫୪୫।ତେନ ନିଜ୍ଜତ୍ତେ[କ। ୩୫୩; ରୂ। ୩୬୮; ନୀ। ୭୬୭; 'ତେନ ନିଜ୍ଜତ୍ତେ ଇମୋ'?]।

ତେନ ନିଜ୍ଜତ୍ତେ ଇମୋ ହୋତି।

ପାକେନ ନିଜ୍ଜତ୍ତଂ ପାକିମଂ, ଫେଣେନ ନିଜ୍ଜତ୍ତଂ ଫେଣିମଂ, ୱେଠନେନ ନିଜ୍ଜତ୍ତଂ ୱେଠିମଂ। ଏୱଂ ୱେଧିମଂ, ଗୋପ୍ଫନେନ ନିଜ୍ଜତ୍ତଂ ଗୋପ୍ଫିମଂ [ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୩୧], ପୁପ୍ଫଦାମଂ, କରଣେନ ନିଜ୍ଜତ୍ତଂ କିତ୍ତିମଂ, କୁତ୍ତିମଂ ୱା, ମହାୱୁତ୍ତିନା କରଣସ୍ସ କିତ୍ତଂ କୁତ୍ତଞ୍ଚ। ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ସଂହାରିମଂ, ଆହାରିମଂ ଇଚ୍ଚାଦୀନି ସିଜ୍ଝନ୍ତି।

ଇତି ଦତ୍ତ, ନିଜ୍ଜତ୍ତରାସି।

ଲ, ଇତ, କରାସି

୫୪୬।ତନ୍ନିସ୍ସିତେ ଲୋ[କ। ୩୫୮; ରୂ। ୩୮୩; ନୀ। ୭୬୮; 'ଲ୍ଲୋ' (ବହୂସୁ)]।

ତନ୍ନିସ୍ସିତତ୍ଥେ ଲୋ ହୋତି।

ୱେଦଂ ଞାଣଂ ନିସ୍ସିତଂ ୱେଦଲ୍ଲଂ, ଲସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ, ଦୁଟ୍ଠୁ ନିସ୍ସିତଂ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ। ''ମଦନୀଯଂ, ବନ୍ଧନୀଯଂ, ମୁଚ୍ଛନୀଯଂ, ରଜନୀଯଂ, ଗମନୀଯଂ, ଦସ୍ସନୀଯଂ'' ଇଚ୍ଚାଦୀନି କରଣେ ୱା ଅଧିକରଣେ ୱା ଅନୀଯପଚ୍ଚଯେନ ସିଜ୍ଝନ୍ତି।

'ଧୂମାଯିତତ୍ତ'ନ୍ତିଆଦୀସୁ ଧୂମୋ ୱିଯ ଅତ୍ତାନଂ ଆଚରତୀତି ଧୂମାଯିତଂ, ଗଗନଂ, ଧୂମାଯିତଂ ଏୱ ଧୂମାଯିତତ୍ତଂ, ସକତ୍ଥେ ତ୍ତ। ଏୱଂ ତିମିରାଯିତତ୍ତଂ, ନାମଧାତୁତୋ [ସଂ। ନି। ୩।୮୭] ଆଯପଚ୍ଚଯେନ ସିଦ୍ଧଂ।

୫୪୭।ସଞ୍ଜାତା ତାରକାଦ୍ୱିତ୍ୱିତୋ[କ। ୫୫୫; ରୂ। ୬୧୨; ନୀ। ୧୧୪୨; ଚଂ। ୪।୨।୩୭ ...ପେ... ୫।୨।୩୬; 'ସଞ୍ଜାତଂ...' (ବହୂସୁ)]।

ତାରକାଦୀହି ତେ ଅସ୍ସ ସଞ୍ଜାତାତି ଅତ୍ଥେ ଇତୋ ହୋତି।

ତାରକା ସଞ୍ଜାତା ଅସ୍ସାତି ତାରକିତଂ, ଗଗନଂ। ପୁପ୍ଫାନି ସଞ୍ଜାତାନି ଅସ୍ସାତି ପୁପ୍ଫିତୋ। ଏୱଂ ଫଲିତୋ, ରୁକ୍ଖୋ। ପଲ୍ଲୱାନି ସଞ୍ଜାତାନି ଅସ୍ସାତି ପଲ୍ଲୱିତା, ଲତା। ଦୁକ୍ଖଂ ସଞ୍ଜାତଂ ଅସ୍ସାତି ଦୁକ୍ଖିତୋ, ସୁଖଂ ସଞ୍ଜାତଂ ଅସ୍ସାତି ସୁଖିତୋ।

ପଣ୍ଡା ୱୁଚ୍ଚତି ପଞ୍ଞା, ପଣ୍ଡା ସଞ୍ଜାତା ଅସ୍ସାତି ପଣ୍ଡିତୋ, ଦଣ୍ଡୋ ସଞ୍ଜାତୋ ଅସ୍ସାତି ଦଣ୍ଡିତୋ। ମହାୱୁତ୍ତିନା ତସ୍ସ ନତ୍ତେ ମଲଂ ସଞ୍ଜାତଂ ଅସ୍ସାତି ମଲିନଂ।

ତଥା ପିପାସା ସଞ୍ଜାତା ଅସ୍ସାତି ପିପାସିତୋ, ଜିଘଚ୍ଛା ସଞ୍ଜାତା ଅସ୍ସାତି ଜିଘଚ୍ଛିତୋ, ବୁଭୁକ୍ଖା ସଞ୍ଜାତା ଅସ୍ସାତି ବୁଭୁକ୍ଖିତୋ, ମୁଚ୍ଛା ସଞ୍ଜାତା ଅସ୍ସାତି ମୁଚ୍ଛିତୋ, ୱିସଞ୍ଞା ସଞ୍ଜାତା ଅସ୍ସାତି ୱିସଞ୍ଞିତୋ, ନିଦ୍ଦା ସଞ୍ଜାତା ଅସ୍ସାତି ନିଦ୍ଦିତୋ।

ଏୱଂ ଗନ୍ଧ-ଥଦ୍ଧେ ଗନ୍ଧିତୋ। ଦନ୍ଧ-ପାଟୱେ ଦନ୍ଧିତୋ। ଅନ୍ତରଂ ସଞ୍ଜାତଂ ଅସ୍ସାତି ଅନ୍ତରିତୋ, ୱଚ୍ଛଂ ସଞ୍ଜାତଂ ଅସ୍ସାତି ୱଚ୍ଛିତୋ।

୫୪୮ ।ନିନ୍ଦାଞ୍ଞାତପ୍ପପଟିଭାଗରସ୍ସଦୟାସଞ୍ଞାସୁ କୋ[କ। ୩୯୧; ରୂ। ୪୨୩; ନୀ। ୮୩୫; ଚଂ। ୪।୩।୬୨, ୬୩, ୬୪; ପା। ୫।୩। ୭୩-୭୯, ୯୬, ୯୭]।

ନିନ୍ଦାଦୀସୁ ଜୋତନିୟେସୁ ନାମସ୍ମା କୋ ହୋତି।

ନିନ୍ଦାୟଂ – କୁଚ୍ଛିତୋ ସମଣୋ ସମଣକୋ। ଏୱଂ ମୁଣ୍ଡକୋ, ଅସ୍ସକୋ, ଉଦ୍ଧୁମାତକଂ, ୱିନୀଲକଂ, ୱିପୁବ୍ବକଂ, ଅଟ୍ଠିକଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅଞ୍ଞାତେ – ଅଞ୍ଞାତୋ ଅସ୍ସୋ ଅସ୍ସକୋ, କସ୍ସ ଅୟଂ ଅସ୍ସୋତି ୱା ଅସ୍ସକୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅପ୍ପତ୍ଥେ – ଅପ୍ପକଂ ତେଲଂ ତେଲକଂ। ଏୱଂ ଘତକଂ, ଖୁଦ୍ଦକଂ ଧନୁ ଧନୁକଂ, ରଥକଂ, ଗାମକଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ପଟିଭାଗତ୍ଥେ – ହତ୍ଥିରୂପକଂ ହତ୍ଥିକଂ। ଏୱଂ ଅସ୍ସକଂ, ବଲୀବଦ୍ଦକୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ରସ୍ସେ-ରସ୍ସୋ ମନୁସ୍ସୋ ମନୁସ୍ସକୋ। ଏୱଂ ରୁକ୍ଖକୋ, ପିଲକ୍ଖକୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଦୟାୟଂ-ଅନୁକମ୍ପିତୋ ପୁତ୍ତୋ ପୁତ୍ତକୋ। ଏୱଂ ୱଚ୍ଛକୋ, ଇତ୍ଥିକା, ଅମ୍ମକା, କୁମାରିକା ଇଚ୍ଚାଦି।

ସଞ୍ଞାୟଂ-ନାମମତ୍ତେନ ମୋରୋ ୱିୟ ମୋରକୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ଲ, ଇତ, କ ରାସି।

ଅଭୂତତବ୍ଭାୱରାସି

୫୪୯ ।ଅଭୂତତବ୍ଭାୱେ କରାସଭୂୟୋଗେ ୱିକାରାଚୀ[କ। ୩୯୧; ରୂ। ୪୨୩; ନୀ। ୮୩୫; ଚଂ। ୪।୪।୩୫; ପା। ୫।୪।୫୦]।

ପୁବ୍ବେ ତସ୍ସ ଅଭୂତସ୍ସ ୱତ୍ଥୁନୋ କଦାଚି ତଥା ଭୱନଂ ଅଭୂତତବ୍ଭାୱୋ, ତସ୍ମିଂ ଅଭୂତତବ୍ଭାୱେ ଜୋତନିୟେ ସତି କରା'ସ, ଭୂଧାତୂନଂ ୟୋଗେ ୱିକାରୱାଚିସ୍ମା ନାମସ୍ମା ଚାନୁବନ୍ଧୋ ଈପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି।

ଅଧୱଲଂ ଧୱଲଂ କରୋତି ଧୱଲୀକରୋତି, ଅଧୱଲୋ ଧୱଲୋ ସିୟା ଧୱଲୀସିୟା, ଅଧୱଲୋ ଧୱଲୋ ଭୱତି ଧୱଲୀଭୱତି। ଏୱଂ ଧୱଲୀକାରୋ, ଧୱଲୀଭୂତୋ।

ଅଭୂତତବ୍ଭାୱେତି କିଂ? ଘଟଂ କରୋତି, ଘଟୋ ଅତ୍ଥି, ଘଟୋ ଭୱତି।

କରାସଭୂୟୋଗେତି କିଂ? ଅଧୱଲୋ ଧୱଲୋ ଜାୟତେ।

ୱିକାରାତି କିଂ? ପକତିୟା ମା ହୋତୁ, ସୁୱଣ୍ଣଂ କୁଣ୍ଡଲଂ କରୋତି, ସୁୱଣ୍ଣସ୍ସ କୁଣ୍ଡଲକରଣଂ ନାମ ଲୋକେ ପକତିରୂପନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏୱଂ ସୁୱଣ୍ଣଂ କୁଣ୍ଡଲଂ ସିୟା, ସୁୱଣ୍ଣଂ କୁଣ୍ଡଲଂ ଭୱତୀତି।

ଇତି ଅଭୂତତବ୍ଭାୱରାସି।

ସକତ୍ଥରାସି

୫୫୦।ସକତ୍ଥେ[କ। ୧୭୮, ୩୬୦, ୩୭୨; ରୂ। ୨୨୪, ୩୮୭, ୩୮୫, ୩୭୮; ନୀ। ୩୬୪, ୭୮୦, ୭୯୮, ୭୬୭]।

ସକତ୍ଥେପି ପଚ୍ଚଯା ଦିସ୍ସନ୍ତି। 'ସକତ୍ଥୋ'ତି ସକପଦତ୍ଥୋ, ପକତିଲିଙ୍ଗପଦତ୍ଥୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ହୀନୋ ଏୱ ହୀନକୋ, ପୋତୋ ଏୱ ପୋତକୋ, ଦେୱୋ ଏୱ ଦେୱତା, ଯଥାଭୂତମେୱ ଯଥାଭୁଚ୍ଚଂ, କରୁଣା ଏୱ କାରୁଞ୍ଞଂ, ପତ୍ତକାଲମେୱ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ଆକାସାନନ୍ତମେୱ ଆକାସାନଞ୍ଚଂ, ପାଗୁଞ୍ଞମେୱ ପାଗୁଞ୍ଞତା, କମ୍ମଞ୍ଞମେୱ କମ୍ମଞ୍ଞତା, ଦାନଂ ଏୱ ଦାନମଯଂ, ସୀଲଂ ଏୱ ସୀଲମଯଂ। ଏୱଂ ଭାୱନାମଯଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଯଥା ଚ ଅମଚ୍ଚପୁତ୍ତା ଏୱ 'ଅମଚ୍ଚପୁତ୍ତିଯା'ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଏୱଂ ''ସକ୍ୟପୁତ୍ତୋ ଏୱ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯୋ, ଅସମଣୋ ହୋତି ଅସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯୋ [ପାରା। ୫୫], ଏୱଂ ନାଟପୁତ୍ତିଯୋ, ଦାସପୁତ୍ତିଯୋ''ତିପି ଯୁଜ୍ଜତି।

'ଭଯଦସ୍ସିୱା, ଅତ୍ଥଦସ୍ସିମା'ତି ୱନ୍ତୁ, ମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯାସକତ୍ଥେପି ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି। 'ବ୍ରହ୍ମୱଣ୍ଣୀ, ଦେୱୱଣ୍ଣୀ'ତି ଏତ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ୱଣ୍ଣୋ ବ୍ରହ୍ମୱଣ୍ଣୋ, ବ୍ରହ୍ମୱଣ୍ଣୋ ୱିଯ ୱଣ୍ଣୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥେ ସତି ଈପଚ୍ଚଯୋ ପଚ୍ଚଯତ୍ଥୋ ଏୱ ହୋତି, ନ ସକତ୍ଥୋ। ବ୍ରହ୍ମୱଣ୍ଣୋ ୱିଯ ୱଣ୍ଣୋ ଯସ୍ସ ସୋଯଂ ବ୍ରହ୍ମୱଣ୍ଣୀତି ଅତ୍ଥେ ସତି ସକତ୍ଥୋଯେୱ। ଅପି ଚ ଏକସ୍ମିଂ ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥେ ଦ୍ୱେ ସମାସ, ତଦ୍ଧିତା ୱତ୍ତନ୍ତୀତିପି ଯୁଜ୍ଜତି, ତଥା 'ପଗୁଣସ୍ସ ଭାୱୋ ପାଗୁଞ୍ଞତା'ତିଆଦୀସୁ ଦ୍ୱେ ତଦ୍ଧିତପଚ୍ଚଯା ଭାୱତ୍ଥେତି।

ଇତି ସକତ୍ଥରାସି।

ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠପଚ୍ଚଯରାସି

୫୫୧।ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ[କ। ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୬; ନୀ। ୭୬୫]।

ପୁବ୍ବେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ଣାଦଯୋ ପଚ୍ଚଯା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠତ୍ଥତୋ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଅତ୍ଥେସୁ ଦିସ୍ସନ୍ତି।

ମଗଧେସୁ ଜାତୋ ମାଗଧୋ, ମଗଧେସୁ ସଂୱଡ୍ଢିତୋ ମାଗଧୋ, ମଗଧେସୁ ନିୱୁତ୍ଥୋ ମାଗଧୋ, ମଗଧାନଂ ମଗଧେସୁ ୱା ଇସ୍ସରୋ ମାଗଧୋ ଇଚ୍ଚାଦି, ଣୋ।

କାସିଂ ଅଗ୍ଘତୀତି କାସିଯୋ [ଚୂଳୱ। ୩୭୬], 'କାସୀ'ତି ସତଂ ୱା ସହସ୍ସଂ ୱା ୱୁଚ୍ଚତି, ଇଯୋ।

ଏୱମଞ୍ଞେପି ପଚ୍ଚଯା ଯଥାନୁରୂପଂ ୱେଦିତବ୍ବା।

୫୫୨।ଦିସ୍ସନ୍ତଞ୍ଞେପି ପଚ୍ଚଯା[କ। ୩୫୧, ୩୫୨; ରୂ। ୩୭୪, ୩୭୬; ନୀ। ୭୬୪, ୭୬୫]।

ପୁବ୍ବେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠପଚ୍ଚଯେହି ଅଞ୍ଞେପି ପଚ୍ଚଯା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠେସୁ ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠେସୁ ଚ ଅତ୍ଥେସୁ ଦିସ୍ସନ୍ତି।

ୱିସଦିସା [ୱିୱିଧା (ମୋଗ।)] ମାତରୋ ୱିମାତରୋ, ତାସଂ ପୁତ୍ତା ୱେମାତିକା [ନେତ୍ତି ୯୫], ଇକଣ।

ପଥେ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ପଥାୱିନୋ [ମ। ନି। ୨।୩୪୭], ଅଘଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପାପଂ ୱା ଗଚ୍ଛତୀତି ଅଘାୱୀ, ଆୱୀ।

ଇସ୍ସା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଇସ୍ସୁକୀ [ଜା। ୧।୬।୪୩], ଉକୀ।

ଧୁରଂ ୱହନ୍ତୀତି ଧୋରଯ୍ହା [ଅ। ନି। ୩।୫୮], ୟ୍ହଣ।

ଲୋଭସ୍ସ ହିତା ଲୋଭନେଯ୍ୟା। ଏୱଂ ଦୋସନେଯ୍ୟା, ମୋହନେଯ୍ୟା, ଅନେଯ୍ୟୋ।

ଦସ୍ସନଂ ଅରହତୀତି ଦସ୍ସନେଯ୍ୟୋ। ଏୱଂ ୱନ୍ଦନେଯ୍ୟୋ, ପୂଜନେଯ୍ୟୋ, ନମସ୍ସନେଯ୍ୟୋ, ଏଯ୍ୟୋ।

ଓଘାନଂ ହିତା ଓଘନିଯା, ଯୋଗନିଯା, ଗନ୍ଥନିଯା, କମ୍ମନିଯଂ, ଅୱନିଯଂ, ଦସ୍ସନିଯଂ, ପୂଜନିଯୋ, ନମସ୍ସନିଯୋ ଇଚ୍ଚାଦି, ଅନିଯୋ।

ଯଂ ପରିମାଣଂ ଅସ୍ସାତି ଯାୱଂ, ଯାୱନ୍ତସ୍ସ ଭାୱୋ ଯାୱଦ୍ଧଂ। ଏୱଂ ତାୱଦ୍ଧଂ, ଦ୍ଧ।

ପରମାନଂ ଉତ୍ତମପୁରିସାନଂ ଭାୱୋ କମ୍ମଂ ୱା ପାରମୀ, ସମଗ୍ଗାନଂ ଭାୱୋ କମ୍ମଂ ୱା ସାମଗ୍ଗୀ, ଣୀ।

‘‘ନାଗୱତା, ସୀହୱତା, ଆଜଞ୍ଞୱତା’’ ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ଭାୱେ ୱନ୍ତୁପଚ୍ଚଯଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି।

ମାତୁ ଭାତା ମାତୁଲୋ, ଉଲୋ।

ଇତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠପଚ୍ଚଯରାସି।

ୱୁଦ୍ଧିରାସି

‘ପଦାନମାଦିସ୍ସାଯୁୱଣ୍ଣସ୍ସାଏଓ ଣାନୁବନ୍ଧେ’ତି ପଦାଦିଭୂତାନଂ ଅକାର, ଇୱଣ୍ଣୁ’ୱଣ୍ଣାନଂ ଆ, ଏ, ଓୱୁଦ୍ଧି।

ଆଦିଚ୍ଚୋ, ୱାସିଟ୍ଠୋ, ୱେନତେଯ୍ୟୋ, ମେନିକୋ, ପେତ୍ତିକଂ, ଓଦୁମ୍ବରଂ, ଓଡ୍ଢଉମ୍ଭିକୋ, ଓଦଗ୍ଗଂ, ଦୋଭଗ୍ଗଂ, ସୋଭଗ୍ଗଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଣାନୁବନ୍ଧେତି କିଂ? ନାମକୋ, ପଦକୋ, ପୁରାତନୋ।

‘ମଜ୍ଝେ’ତି ସୁତ୍ତେନ ପଦମଜ୍ଝେପି ୱୁଦ୍ଧି, ୱାସେଟ୍ଠୋ, ଅଦ୍ଧତେଯ୍ୟୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

୫୫୩।ସଂଯୋଗେପି କ୍ୱଚି[କ। ୪୦୫; ରୂ। ୩୬୫; ନୀ। ୮୬୪; ‘ପି’ (ବହୂସୁ ନତ୍ଥି)]।

ଣାନୁବନ୍ଧେ ପଚ୍ଚଯେ ପରେ ସଂଯୋଗେପି କ୍ୱଚି ୱୁଦ୍ଧି ହୋତି।

ପେତ୍ତେଯ୍ୟୋ, ପେତ୍ତିକଂ, ଦେଚ୍ଚୋ, ପମୁଖେ ସାଧୁ ପାମୋକ୍ଖଂ, ପମୁଦିତସ୍ସ ଭାୱୋ ପାମୋଜ୍ଜଂ, ୱତ୍ତନ୍ତି ୱାକ୍ୟଂ, ଭଜିତବ୍ବନ୍ତି ଭାଗ୍ୟଂ, ଭୋଗ୍ଗଂ, ଯୋଗ୍ଗଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ୱୁଦ୍ଧିରାସି।

ଲୋପରାସି

‘ଲୋପୋୱଣ୍ଣିୱଣ୍ଣାନ’ନ୍ତି ସୁତ୍ତେନ ଣ୍ୟମ୍ହି ପରେ ଅୱଣ୍ଣି’ୱଣ୍ଣାନଂ ଲୋପୋ।

ତତ୍ଥ ଅୱଣ୍ଣେ-ପଣ୍ଡିଚ୍ଚଂ, ତଚ୍ଛଂ, ଦାଯଜ୍ଜଂ, ଦ୍ୱିଧା ଭାୱୋ ଦ୍ୱେଜ୍ଝଂ, କରୁଣାଯେୱ କାରୁଞ୍ଞଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇୱଣ୍ଣେ-ଅଧିପତିସ୍ସ ଭାୱୋ ଆଧିପଚ୍ଚଂ। ଏୱଂ ଆଦିଚ୍ଚୋ, କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

‘ଉୱଣ୍ଣସ୍ସାୱଙ୍ ସରେ’ତି ସରେ ପରେ ଉୱଣ୍ଣସ୍ସ ଅୱଙ୍ ହୋତି।

ଣମ୍ହି-ଲହୁନୋ ଭାୱୋ ଲାଘୱଂ, ରାଘୱଂ, ଜମ୍ବୁରୁକ୍ଖେ ଭୱଂ ଜମ୍ବୱଂ। ତଥା କପିଲୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଭୱଂ କାପିଲୱତ୍ଥୱଂ, ୱନଂ। ଭାତୁନୋ ଅପଚ୍ଚଂ ଭାତବ୍ୟୋ, ଗବ୍ୟଂ, ଦବ୍ୟଂ।

‘ଟେ ସତିସ୍ସା…’ତି ଟମ୍ହି ପଚ୍ଚଯେ ୱୀସତି, ତୀସତୀନଂ ତିଲୋପୋ।

ୱୀସତିଯା ପୂରଣୋ ୱୀସୋ, ଏକୂନୱୀସୋ। ଏୱଂ ତୀସୋ, ଏକୂନତୀସୋ।

‘ରାନୁବନ୍ଧେନ୍ତସରାଦିସ୍ସା’ତି ରାନୁବନ୍ଧେ ପଚ୍ଚଯେ ପଦନ୍ତସରାଦୀନଂ ଲୋପୋ।

ମେଢେଯ୍ୟୋ, ପେଢେଯ୍ୟୋ, କିୱଂ, କିତ୍ତକଂ, ଇଦୀ, ଇଦିକ୍ଖୋ, ଇଦିସୋ, ଆହଚ୍ଚ, ଉପହଚ୍ଚ, ସଙ୍ଖଚ୍ଚ, ଅଧିକିଚ୍ଚ, କିରିଯା, ୱେଦଗୂ, ପାରଗୂ ଇଚ୍ଚାଦି।

୫୫୪।ପଚ୍ଚଯାନଂ ଲୋପୋ[କ। ୩୯୧; ରୂ। ୪୨୩; ନୀ। ୮୩୦; ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେ ‘ଲୋପୋ’ ତ୍ୱେୱ ଦିସ୍ସତି]।

ପଚ୍ଚଯାନଂ କ୍ୱଚି ଲୋପୋ ହୋତି।

ବୁଦ୍ଧେ ରତନଂ ପଣୀତଂ, ଚକ୍ଖୁ ସୁଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତେନ ୱା ଅତ୍ତନିଯେନ ୱା [ସଂ। ନି। ୪।୮୫]। ଏତ୍ଥ ଚ ରତନସ୍ସ ଭାୱୋ ରତନଂ, ଅତ୍ତନୋ ଭାୱୋ ଅତ୍ତା, ଅତ୍ତନୋ ସକସ୍ସ ଭାୱୋ ଅତ୍ତନିଯନ୍ତି ଏୱଂ ଭାୱପଚ୍ଚଯଲୋପୋ।

‘‘ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତି ଧମ୍ମାନୁସ୍ସତି’’ଆଦୀସୁ ‘‘ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭାୱୋ ବୁଦ୍ଧୋ, ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅଯଂ ଗୁଣୋ ବୁଦ୍ଧୋ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ପଚ୍ଚଯଲୋପୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୫୫୫।ଲୋପୋ ୱୀମନ୍ତୁୱନ୍ତୂନଂ[କ। ୨୬୮; ରୂ। ୩୯୭; ନୀ। ୫୧୮]।

ଇଯି’ଟ୍ଠେସୁ ପରେସୁ ୱୀ, ମନ୍ତୁ, ୱନ୍ତୂନଂ ଲୋପୋ ହୋତି।

ମେଧାୱୀନଂ ଅତିସଯେନ ମେଧାୱୀତି ମେଧିଯୋ, ମେଧିଟ୍ଠୋ, ସତିମନ୍ତାନଂ ଅତିସଯେନ ସତିମାତି ସତିଯୋ, ସତିଟ୍ଠୋ, ଗୁଣୱନ୍ତାନଂ ଅତିସଯେନ ଗୁଣୱାତି ଗୁଣିଯୋ, ଗୁଣିଟ୍ଠୋ।

ଇତି ଲୋପରାସି।

ଖୁଦ୍ଦକରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ନାନାଉରାସି

୫୫୬।ଜୋ ୱୁଦ୍ଧସ୍ସିଯିଟ୍ଠେସୁ[କ। ୨୬୨; ରୂ। ୩୯୧; ନୀ। ୫୧୩; ଚଂ। ୪।୩।୫୦; ପା। ୫।୩।୬୧, ୬୨]।

ଇଯି’ଟ୍ଠପଚ୍ଚଯେସୁ ପରେସୁ ୱୁଦ୍ଧସଦ୍ଦସ୍ସ ଜୋ ହୋତି।

ୱୁଦ୍ଧାନଂ ଅତିସଯେନ ୱୁଦ୍ଧୋତି ଜେଯ୍ୟୋ, ଜେଟ୍ଠୋ।

୫୫୭।ବାଳ୍ହନ୍ତିକପସତ୍ଥାନଂ ସାଧନେଦସଜା[କ। ୨୬୩, ୨୬୪, ୨୬୫; ରୂ। ୩୯୨, ୩୯୩, ୩୯୪; ନୀ। ୫୧୨, ୫୧୪, ୫୧୫; ଚଂ। ୪।୩।୪୯, ୫୧; ପା। ୫।୩।୬୦, ୬୩; ‘… ଦସା’ (ବହୂସୁ)]।

ଇଯ, ଇଟ୍ଠପଚ୍ଚଯେସୁ ପରେସୁ ବାଳ୍ହ, ଅନ୍ତିକ, ପସତ୍ଥସଦ୍ଦାନଂ ସାଧ, ନେଦ, ସ, ଜାଦେସା ହୋନ୍ତି।

ବାଳ୍ହାନଂ ଅତିସଯେନ ବାଳ୍ହୋତି ସାଧିଯୋ, ସାଧିଟ୍ଠୋ, ଅନ୍ତିକାନଂ ଅତିସଯେନ ଅନ୍ତିକୋତି ନେଦିଯୋ, ନେଦିଟ୍ଠୋ, ପସତ୍ଥାନଂ ଅତିସଯେନ ପସତ୍ଥୋତି ସେଯ୍ୟୋ, ସେଟ୍ଠୋ, ଜେଯ୍ୟୋ, ଜେଟ୍ଠୋ।

୫୫୮।କଣକନ ଅପ୍ପଯୁୱାନଂ[କ। ୨୬୬, ୨୬୭; ରୂ। ୩୯୫, ୩୯୬; ନୀ। ୫୧୬, ୫୧୭; ଚଂ। ୪।୩।୫୩; ପା। ୫।୩।୬୪]।

ଇଯ , ଇଟ୍ଠପଚ୍ଚଯେସୁ ପରେସୁ ଅପ୍ପ, ଯୁୱସଦ୍ଦାନଂ କଣ, କନଆଦେସା ହୋନ୍ତି।

ଅପ୍ପାନଂ ନୱାନଂ ଅତିସଯେନ ଅପ୍ପୋ ନୱୋତି କଣିଯୋ, କଣିଟ୍ଠୋ, ଯୁୱାନଂ ତରୁଣାନଂ ଅତିସଯେନ ଯୁୱା ତରୁଣୋତି କନିଯୋ, କନିଟ୍ଠୋ, କନିଯେ ୱଯେ ଭୱା କଞ୍ଞା।

୫୫୯।କୋସଜ୍ଜାଜ୍ଜୱ ପାରିସଜ୍ଜ ସୁହଜ୍ଜ ମଦ୍ଦୱାରିସ୍ସାସ ଭାଜଞ୍ଞଥେଯ୍ୟବାହୁସଚ୍ଚା[କ। ୩୬୦, ୩୬୧; ରୂ। ୩୮୭, ୩୮୮; ନୀ। ୭୮୦, ୭୮୧; '…ରିସ୍ସା…'' (ବହୂସୁ)]।

ଭାୱ, କମ୍ମେସୁ ଣାନୁବନ୍ଧେ ପଚ୍ଚଯେ ପରେ ଏତେ ସଦ୍ଦା ନିପଚ୍ଚନ୍ତେ। ତତ୍ଥ ଅଜ୍ଜୱ, ମଦ୍ଦୱା'ସଭସଦ୍ଦା ଣମ୍ହି ସିଜ୍ଝନ୍ତି, ସେସା ଣ୍ୟମ୍ହି।

ତତ୍ଥ ଉଜୁନୋ ଭାୱୋ ଅଜ୍ଜୱଂ, ଇମିନା ସୁତ୍ତେନ ଣମ୍ହି ଉସ୍ସ ଅତ୍ତଂ, 'ଉୱଣ୍ଣସ୍ସାୱଙ…' ଇତି ଉସ୍ସ ଅୱତ୍ତଂ। ଏୱଂ ମୁଦୁନୋ ଭାୱୋ ମଦ୍ଦୱଂ, ଉସଭସ୍ସ ଭାୱୋ ଆସଭଂ, ଉସ୍ସ ଆତ୍ତଂ। କୁସିତସ୍ସ [କୁସୀତସ୍ସ?] ଭାୱୋ କୋସଜ୍ଜଂ, ଇମିନା ଇଲୋପୋ, ତ୍ଯସ୍ସ ଜ୍ଜତ୍ତଂ, ପରିସାସୁ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ପାରିସଜ୍ଜୋ [ଦୀ। ନି। ୨।୨୧୫], ଦାଗମୋ, ସୁହଦଯୋୱ ସୁହଦୋ, ଯଲୋପୋ, ସୁହଦସ୍ସ ଭାୱୋ ସୋହଜ୍ଜଂ [ଜା। ୧।୫।୨୩], ଇସିନୋ ଇଦଂ ଆରିସ୍ସଂ, ଇସ୍ସ ଆରିତ୍ତଂ, ଆଜାନିଯସ୍ସ [ଆଜାନୀଯସ୍ସାତିପି ଦିସ୍ସତି] ଭାୱୋ ଆଜଞ୍ଞଂ, ଯଲୋପୋ, ପୁନ 'ଲୋପୋୱଣ୍ଣିୱଣ୍ଣାନ'ନ୍ତି ଇଲୋପୋ, ତତୋ ପରଂ ସନ୍ଧିରୂପଂ, ଆଜାନିଯୋ ଏୱ ୱା ଆଜଞ୍ଞୋ [ଜା। ୧।୧।୨୪], ସକତ୍ଥେ ଣ୍ୟୋ, ଥେନସ୍ସ ଭାୱୋ, କମ୍ମଂ ୱା ଥେଯ୍ୟଂ, ନସ୍ସ ଯତ୍ତଂ, ବହୁସୁତସ୍ସ ଭାୱୋ ବାହୁସଚ୍ଚଂ, ଉସ୍ସ ଅତ୍ତଂ, ପୁନ ସନ୍ଧିରୂପଂ।

୫୬୦।ଅଧାତୁସ୍ସ କେ[ପାଣିନିଯେ, ଚନ୍ଦେ ଚ 'କାକ'ଇତି ପଞ୍ଚମ୍ଯନ୍ତଂ ଦିସ୍ସତେ]ସ୍ସାଦିତୋ ଘେସ୍ସି[କ। ୪୦୪; ରୂ। ୩୭୦; ନୀ। ୮୫୯]।

'ଘେସ୍ସୀ'ତି ଘେ+ଅସ୍ସ+ଇ, ଛପଦମିଦଂ ସୁତ୍ତଂ।

ଅଧାତୁସ୍ସ ଅୱଯୱଭୂତେ କକାରେ ପରେ ପୁବ୍ବସ୍ସ ଅକାରସ୍ସ ବହୁଲଂ ଇ ହୋତି କନିସ୍ସିତେ ଘେ ଅସ୍ସାଦିତୋ ପରେ ସତି।

ବାଲିକା, ଏକିକା, ହତ୍ଥିପୋତିକା, ମହଲ୍ଲିକା, କୁମ୍ଭକାରିକା, କମ୍ମକାରିକା, ଅନ୍ନଦାଯିକା, ଉପାସିକା, ସାୱିକା, ଧମ୍ମୱାଚିକା।

ଅଧାତୁସ୍ସାତି କିଂ? କୁଲୁପକା- ଭିକ୍ଖୁନୀ, ଧେନୁପକା, ଖୀରୁପକା-ୱଚ୍ଛୀ, ଇଧ ଧାତ୍ୱାଦେସୋପି କକାରୋ ଧାତୁସଞ୍ଞଂ ଲଭତିଯେୱ।

କେତି କିଂ? ୱେଦନା, ଚେତନା।

ଅସ୍ସାଦିତୋତି କିଂ? ବହୁପରିବ୍ବାଜକା-ରାଜଧାନୀ।

ଅସ୍ସାତି କିଂ? ବହୁକତ୍ତୁକା-ସାଲା।

ଏତ୍ଥ ଚ ବହୱୋ ପରିବ୍ବାଜକା ଯସ୍ସା ସା ବହୁପରିବ୍ବାଜକାତି ୱିଗ୍ଗହୋ। ପରିବ୍ବାଜକସଦ୍ଦୋ ପକତିସ୍ସାଦିସଦ୍ଦୋ ହୋତି, ତସ୍ମା କନିସ୍ସିତସ୍ସ ଘସଞ୍ଞସ୍ସ ଆକାରସ୍ସ ସ୍ସାଦିତୋ ପରତ୍ତା ପୁବ୍ବସ୍ସ ଅସ୍ସ ଇତ୍ତଂ ନ ଭୱତି। ଯଦି ଭୱେଯ୍ୟ, ବହୁକା ପରିବ୍ବାଜିକାଯୋ ଯସ୍ସନ୍ତି ଅତ୍ଥପ୍ପସଙ୍ଗୋ ସିଯାତି।

ଇତି ନାନାତ୍ତରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଇତି ନିରୁତ୍ତିଦୀପନିଯା ନାମ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନବ୍ଯାକରଣ-

ଦୀପନିଯା ତଦ୍ଧିତକଣ୍ଡୋ ପଞ୍ଚମୋ।

## ୬। ଆଖ୍ୟାତକଣ୍ଡ

### ସୁଦ୍ଧକତ୍ତୁରୂପ

ଅଥ ଧାତୁପଚ୍ଚଯସଂସିଦ୍ଧଂ କାଲ, କାରକ, ପୁରିସ, ସଙ୍ଖ୍ୟାଭେଦଦୀପକଂ ଲିଙ୍ଗଭେଦରହିତଂ କ୍ରିଯାପଧାନୱାଚକଂ ତ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତନାମକଂ ଆଖ୍ୟାତପଦଂ ଦୀପିଯତେ।

ତତ୍ଥ କ୍ରିଯଂ ଧାରେତୀତି ଧାତୁ। ସା ପକତିଧାତୁ, ୱିକତିଧାତୁ, ନାମଧାତୁୱସେନ ତିୱିଧା।

ତତ୍ଥ ଭୂ, ହୂ, ଗମୁ, ପଚ ଇଚ୍ଚାଦି ପକତିଧାତୁ ନାମ ସଭାୱେନ ସିଦ୍ଧତ୍ତା।

ତିତିକ୍ଖ, ତିକିଚ୍ଛ, ବୁଭୁକ୍ଖ, ଜିଘଚ୍ଛେଚ୍ଚାଦି ୱିକତିଧାତୁ ନାମ ସଙ୍ଖତୱସେନ ସିଦ୍ଧତ୍ତା।

ପୁତ୍ତୀଯ, ପବ୍ବତାଯ ଇଚ୍ଚାଦି ନାମଧାତୁ ନାମ ନାମଭୂତସ୍ସ ସତୋ କ୍ରିଯୱାଚୀପଚ୍ଚଯଯୋଗେନ ଧାତୁଟ୍ଠାନେ ଠିତତ୍ତା।

ପକତିଧାତୁ ଚ ସକମ୍ମିକା’କମ୍ମିକୱସେନ ଦୁୱିଧା।

ତତ୍ଥଯା ଧାତୁ କମ୍ମାପେକ୍ଖଂ କ୍ରିଯଂ ୱଦତି, ସା ସକମ୍ମିକା ନାମ। ଗାମଂ ଗଚ୍ଛତି, ଓଦନଂ ପଚତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଯା କମ୍ମନିରପେକ୍ଖଂ କ୍ରିଯଂ ୱଦତି, ସା ଅକମ୍ମିକା ନାମ। ଭୱତି, ହୋତି, ତିଟ୍ଠତି, ସେତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ସକମ୍ମିକା ଚ ଏକକମ୍ମିକ, ଦ୍ୱିକମ୍ମିକୱସେନ ଦୁୱିଧା।

ତତ୍ଥ ଯା ଏକକମ୍ମାପେକ୍ଖଂ କ୍ରିଯଂ ୱଦତି, ସା ଏକକମ୍ମିକା ନାମ। ଗାମଂ ଗଚ୍ଛତି, ଓଦନଂ ପଚତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଯା ପଧାନା’ପଧାନୱସେନ କମ୍ମଦ୍ୱଯାପେକ୍ଖଂ କ୍ରିଯଂ ୱଦତି, ସା ଦ୍ୱିକମ୍ମିକା ନାମ।

ସା ଚ ନ୍ୟାଦି, ଦୁହାଦିୱସେନ ଦୁୱିଧା।

ତତ୍ଥ ଯା ଧାତୁ ପାପନତ୍ଥା ହୋତି, ସା ନ୍ୟାଦି ନାମ। ଅଜଂ ଗାମଂ ନେତି, ଭାରଂ ଗାମଂ ୱହତି, ସାଖଂ ଗାମଂ ଆକଡ୍ଢତି।

ସେସା ଦ୍ୱିକମ୍ମିକା ଦୁହାଦି ନାମ। ଗାୱିଂ ଖୀରଂ ଦୁହତି, ବ୍ରାହ୍ମଣଂ କମ୍ବଲଂ ଯାଚତି, ଦାଯକଂ ଭିକ୍ଖଂ ଭିକ୍ଖତି, ଗୋଣଂ ୱଜଂ ରୁନ୍ଧତି, ଭଗୱନ୍ତଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି, ସିସ୍ସଂ ଧମ୍ମଂ ଅନୁସାସତି, ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଏତଂ [ୱଚନଂ] ଅୱୋଚ, ରାଜା ଅମଚ୍ଚଂ ୱଚନଂ ବ୍ରୱୀତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ତତ୍ଥ ଯଦା କମ୍ମସ୍ମିଂ ରୂପଂ ସିଜ୍ଝତି, ତଦା ୱିଭତ୍ତି, ପଚ୍ଚଯା ନ୍ୟାଦିମ୍ହି ପଧାନକମ୍ମଂ ୱଦନ୍ତି, ଦୁହାଦିମ୍ହି ଅପଧାନକମ୍ମଂ, ସବ୍ବଧାତୂସୁ କାରିତଯୋଗେ କାରିତକମ୍ମନ୍ତି, ସବ୍ବଞ୍ଚେତଂ ଧାତୂନଂ ପକତିଅତ୍ଥୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅନେକତ୍ଥତ୍ତା ପନ ଧାତୂନଂ ଅତ୍ଥନ୍ତରୱଚନେ ୱା ନାନୁପସଗ୍ଗଯୋଗେ ୱା ଅକମ୍ମିକାପି ସକମ୍ମିକା ହୋନ୍ତି, ସକମ୍ମିକାପି ଅକମ୍ମିକା ହୋନ୍ତି।

ଅତ୍ଥନ୍ତରୱଚନେ ତାୱ –

ୱିଦ – ସତ୍ତାଯଂ, ଧମ୍ମୋ ୱିଜ୍ଜତି, ସଂୱିଜ୍ଜତି।

ୱିଦ – ଞାଣେ, ଧମ୍ମଂ ୱିଦତି।

ୱିଦ – ଲାଭେ, ଧନଂ ୱିନ୍ଦତି।

ୱିଦ – ଅନୁଭୱନେ, ସୁଖଂ ୱେଦେତି, ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦେତି [ମ। ନି। ୩।୩୦୩]।

ୱିଦ – ଆରୋଚନେ, ୱେଦୟାମହଂ ଭନ୍ତେ ୱେଦୟତୀତି ମଂ ଧାରେତୁ [ଚୂଳଅୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୨], କାରଣଂ ନିୱେଦେତି, ଧମ୍ମଂ ପଟିୱେଦେତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ନାନୁପସଗ୍ଗୟୋଗେ –

ପଦ-ଗତିଯଂ, ମଗ୍ଗଂ ପଜ୍ଜତି, ପଟିପଜ୍ଜତି, ମଗ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନିପଜ୍ଜତି, ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ଭୋଗୋ ଭୱତି, ସମ୍ଭୱତି, ଭୋଗଂ ଅନୁଭୱତି, ତଣ୍ହଂ ଅଭିଭୱତି, ପରିଭୱତି, ଅଧିଭୱତି, ଅରଞ୍ଞଂ ଅଭିସମ୍ଭୱତି, ଅଙ୍ଖୋଗାହତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ମଗ୍ଗେ ଅଭିସମ୍ଭୱତି, ସମ୍ପାପୁଣାତୀତି ଅତ୍ଥୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ପଦାନଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପତ୍ତିୟା ୱା ଅତ୍ଥସମ୍ପତ୍ତିୟା ୱା ଉପକାରକା ୱିଭତ୍ତି, ପଚ୍ଚୟା ପଚ୍ଚୟା ନାମ।

ତତ୍ଥ ୱିଭତ୍ତିୟୋ ତ୍ୟାଦି, ତ୍ୱାଦିଇଚ୍ଚାଦିନା ଅଟ୍ଠୱିଧା ଭୱନ୍ତି, ସରୂପତୋ ଛନ୍ନୱୁତିୱିଧା।

ତତ୍ଥ ପୁବ୍ବଛକ୍କଭୂତାନି ଅଟ୍ଠଚତ୍ତାଲୀସରୂପାନି ପରସ୍ସପଦାନି ନାମ। ପରଛକ୍କଭୂତାନି ଅଟ୍ଠଚତ୍ତାଲୀସରୂପାନି ଅତ୍ତନୋପଦାନି ନାମ।

ତତ୍ଥ ପରହିତପଟିସଂୟୁତ୍ତେସୁ ଠାନେସୁ ପୱତ୍ତିବହୁଲାନି ପଦାନି ପରସ୍ସପଦାନି ନାମ। ଅତ୍ତହିତପଟିସଂୟୁତ୍ତେସୁ ପୱତ୍ତିବହୁଲାନି ଅତ୍ତନୋପଦାନି ନାମାତି ଏକେ।

ପରୋ ୱୁଚ୍ଚତି କତ୍ତା ସବ୍ବକ୍ରିୟାସାଧାରଣତ୍ତା, ଅତ୍ତା ୱୁଚ୍ଚତି କମ୍ମଂ ସକସକକ୍ରିୟାସାଧାରଣତ୍ତା, ପରସ୍ସ ଅଭିଧାୟକାନି ପଦାନି ପରସ୍ସପଦାନି, ଅତ୍ତନୋ ଅଭିଧାୟକାନି ପଦାନି ଅତ୍ତନୋପଦାନୀତି ଅଞ୍ଞେ।

ଅତ୍ତା ୱୁଚ୍ଚତି ପଦତ୍ଥାନଂ ସରୀରଭୂତା କ୍ରିୟା, କତ୍ତୁନା ପନ ସାଧ୍ୟତ୍ତେନ କ୍ରିୟରୂପାନି ଭାୱ, କମ୍ମାନିପି ଅତ୍ତାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ସାଧକତ୍ତେନ ତେହି ପରଭୂତୋ କତ୍ତା ପରୋ ନାମାତି ଅପରେ।

ଅତ୍ତା ୱୁଚ୍ଚତି ଅମ୍ହତ୍ଥୋ, ପରୋ ୱୁଚ୍ଚତି ତୁମ୍ହ, ନାମତ୍ଥୋ, ପୁବ୍ବଛକ୍କାନି ପରବହୁଲତ୍ତା ପରସ୍ସପଦାନି ନାମ, ପରଛକ୍କାନି ପନ ରୂଳ୍ହୀୱସେନ ଅତ୍ତନୋପଦାନି ନାମାତିପି ୱଦନ୍ତି। ଇଦଂ ନ ୟୁଜ୍ଜତି ପରଛକ୍କେସୁ ତବ୍ବହୁଲମତ୍ତସ୍ସାପି ଅସିଦ୍ଧତ୍ତା। ପାଠଇଭାସଂ ପନ ପତ୍ୱା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଛକ୍କାନଂ ଅତ୍ତହିତ, ପରହିତେସୁ ୱା ତୀସୁ କାରକେସୁ ୱା ପୱତ୍ତିନାନାତ୍ତଂ ନ ଦିସ୍ସତିୟେୱ, ତସ୍ମା ଇମସ୍ମିଂ ଗନ୍ଥେ ତଂ ନାମଦ୍ୱୟଂ ନ ଗହିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ପଚ୍ଚୟା ପନ ଚତୁବ୍ବିଧା ୱିକରଣ, କିଚ୍ଚ, କାରିତ, ଧାତୁପଚ୍ଚୟୱସେନ।

ତତ୍ଥ ୟେ ଧାତୁସିଦ୍ଧାନି ତ୍ୟାଦିପଦାନି ତବ୍ବାଦିପଦାନି ଚ ଗଣୱିଭାଗୱସେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିସଦିସରୂପାନି କରୋନ୍ତି, ତେ ୱିକରଣପଚ୍ଚୟା ନାମ, ଲ, ୟ, ଣୋଇଚ୍ଚାଦୟୋ।

ଭାୱ, କମ୍ମୱିସୟୋ କ୍ୟୋ କିଚ୍ଚପଚ୍ଚୟୋ ନାମ।

ପରେସଂ ଆଣାପନସଙ୍ଖାତେ ପୟୋଜକବ୍ୟାପାରେ ପୱତ୍ତା ଣି, ଣାପିପଚ୍ଚୟା କାରିତପଚ୍ଚୟା ନାମ।

ୱିସୁଂ ତଂତଂକ୍ରିୟୱାଚୀଭାୱେନ ଧାତୁରୂପା ଖ, ଛ, ସୈଚ୍ଚାଦିକା ପଚ୍ଚୟା ଧାତୁପଚ୍ଚୟା ନାମ।

''କାଲ, କାରକ, ପୁରିସ, ସଙ୍ଖ୍ୟାଭେଦଦୀପକ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅତୀତ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା'ନାଗତ, କାଲୱିମୁତ୍ତୱସେନ କାଲଭେଦୋ ଚତୁବ୍ବିଧୋ।

ତତ୍ଥ ହିୟ୍ୟତ୍ତନୀ, ଅଜ୍ଜତ୍ତନୀ [ଅଜ୍ଜତନୀ (ବହୂସୁ)], ପରୋକ୍ଖାତି ଇମା ତିସ୍ସୋ ୱିଭତ୍ତିୟୋ ଅତୀତେ କାଲେ ୱତ୍ତନ୍ତି।

ୱତ୍ତମାନା, ପଞ୍ଚମୀତି ଦ୍ୱେ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ।

ଏକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ ଅନାଗତେ।

ସତ୍ତମୀ, କାଲାତିପତ୍ତୀତି ଦ୍ୱେ କାଲୱିମୁତ୍ତେ ୱତ୍ତନ୍ତି, ଅଯଂ କିର ପୋରାଣିକୋ ୱିଭତ୍ତୀନଂ କମୋ, ସୋ ଚ ପାଠଇଯା ସମେତିଯେୱ।

‘‘ସଙ୍ଘେ ସଦ୍ଧମ୍ମଗରୁନୋ, ୱିହଂସୁ ୱିହରନ୍ତି ଚ।

ଅଥୋପି ୱିହରିସ୍ସନ୍ତି, ଏସା ବୁଦ୍ଧାନ ଧମ୍ମତା’’ତି [ଅ। ନି। ୪।୨୧] ଚ –

‘‘ଅବ୍ଭତୀତା ଚ ଯେ ବୁଦ୍ଧା, ୱତ୍ତମାନା ଅନାଗତା’’ତି ଚ [ଅପ। ଥେର ୧।୧।୫୮୮] ପାଠଈ। ଇମସ୍ମିଂ କମେ ପଞ୍ଚମୀ, ସତ୍ତମୀତି ନାମଦ୍ୱଯମ୍ପି ଅନ୍ୱତ୍ଥୱସେନ ସିଦ୍ଧଂ ଭୱତି। ପଚ୍ଛା ପନ ଗରୁନୋ ୱତ୍ତିଚ୍ଛାୱସେନ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ନାନାକମଂ କରୋନ୍ତି।

କତ୍ତୁ, କମ୍ମ, ଭାୱା ପନ କାରକଭେଦୋ ନାମ। ତତ୍ଥ ଭାୱୋ ଦୁୱିଧୋ ସାଧ୍ୟ, ସାଧନୱସେନ ୱିସେସନ, ୱିସେସ୍ସୱସେନ ଚ। ତତ୍ଥ ଧାତ୍ୱତ୍ଥକ୍ରିଯା ସାଧ୍ୟଭାୱୋ ନାମ। ପଚ୍ଚଯତ୍ଥକ୍ରିଯା ସାଧନଭାୱୋ ନାମ।

ତେସୁ ସାଧ୍ୟଭାୱୋ ନାନାଧାତୂନଂ ୱସେନ ନାନାୱିଧୋ ହୋତି। ସାଧନଭାୱୋ ନାନାଧାତ୍ୱତ୍ଥାନଂ ପୱତ୍ତାକାରସଙ୍ଖାତେନ ଏକଟ୍ଠେନ ଏକୋୱ ହୋତି। ସୋ ପନ ଯଥା ଜାତି ନାମ ଅନୁପ୍ପନ୍ନପଙ୍କ୍ଖେ ଠିତେ ସଙ୍ଖତଧମ୍ମେ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତୀ ୱିଯ ଖାଯତି, ତଥା ୱୋହାରୱିସଯମତ୍ତେ ଠିତେ ସବ୍ବଧାତ୍ୱତ୍ଥେ ପାତୁଭୋନ୍ତେ କରୋନ୍ତୋ ୱିଯ ଖାଯତି, ତସ୍ମା ସୋ ସାଧନନ୍ତି ଚ କାରକନ୍ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଥା ଚ ଜାତିୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନା ସଙ୍ଖତଧମ୍ମା ‘‘ଚିନ୍ତନଂ ଜାତଂ, ଫୁସନଂ ଜାତ’’ ମିଚ୍ଚାଦିନା ଏକନ୍ତମେୱ ଜାତିଂ ୱିସେସେନ୍ତି, ତଥା ପଚ୍ଚଯତ୍ଥୱସେନ ପାତୁଭୋନ୍ତା ନାନାଧାତ୍ୱତ୍ଥାପି ‘‘ଭୁଯ୍ଯତେ, ଗମ୍ଯତେ, ପଚ୍ଚତେ, ଭୱନଂ, ଗମନଂ, ପଚନ’’ ମିଚ୍ଚାଦିନା ଏକନ୍ତମେୱ ପଚ୍ଚଯତ୍ଥଂ ୱିସେସେନ୍ତି। ୱତ୍ତିଚ୍ଛାୱସେନ ପନ ଭାୱସାଧନପଦେସୁ ଧାତ୍ୱତ୍ଥ, ପଚ୍ଚଯତ୍ଥାନଂ ଅଭେଦୋପି ୱତ୍ତୁଂ ଯୁଜ୍ଜତିଯେୱ। ଇଧ ପନ ଦ୍ୱୀସୁ ଭାୱେସୁ ସାଧନଭାୱୋ ଅଧିପ୍ପେତୋତି।

ପଠମ, ମଜ୍ଝିମୁ’ତ୍ତମପୁରିସା ପୁରିସଭେଦୋ। ‘ପୁରିସୋ’ତି ଚ ‘‘ଯଂକିଞ୍ଚାଯଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା’’ତି [ମ। ନି। ୩।୧] ଏତ୍ଥ ଅତ୍ତା ଏୱ ୱୁଚ୍ଚତି, ସୋ ଚ ଅତ୍ତା ‘‘ସୋ କରୋତି, ସୋ ପଟିସଂୱେଦେତୀ’’ତି [ଅ। ନି। ୬।୪୩; ୱିସୁଦ୍ଧି। ୨।୫୮୦] ଏତ୍ଥ କାରକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇତି ‘ପୁରିସୋ’ତି କାରକୋ ଏୱ।

ସୋ ଚ ତିୱିଧୋ ନାମଙ୍ଖୋ, ତୁମ୍ହଙ୍ଖୋ, ଅମ୍ହଙ୍ଖୋ ଚାତି। ତତ୍ଥ ଅତ୍ତନୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତସନ୍ତାନଭୂତତ୍ତା ଅମ୍ହଙ୍ଖୋ ଉତ୍ତମପୁରିସୋ ନାମ, ସେସା ପନ କମେନ ପଠମପୁରିସୋ, ମଜ୍ଝିମପୁରିସୋତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ୱିଭତ୍ତିଯୋ ପନ ତଦ୍ଦୀପକତ୍ତା ପଠମପୁରିସାଦିନାମଂ ଲଭନ୍ତି। ଇଦଞ୍ଚ ନାମଂ କାରକଭେଦେ ଅନ୍ତୋଗଧମେୱାତି କତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ଗନ୍ଥେ ନ ଗହିତନ୍ତି।

ସଙ୍ଖ୍ୟାଭେଦୋ ଦୁୱିଧୋ ଏକତ୍ତ, ବହୁତ୍ତୱସେନ।

‘ଲିଙ୍ଗଭେଦରହିତ’ନ୍ତି ‘‘ପୁରିସୋ ଗଚ୍ଛତି, ଇତ୍ଥୀ ଗଚ୍ଛତି, କୁଲଂ ଗଚ୍ଛତି’’ ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ‘ପୁରିସୋ’ଇଚ୍ଚାଦୀନଂ ଅଭିଧେଯ୍ଯପଦାନଂ ଲିଙ୍ଗାନୁଗତୋ ରୂପଭେଦୋ ଆଖ୍ୟାତପଦେ ନତ୍ଥି।

‘କ୍ରିଯାପଧାନୱାଚକ’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ କ୍ରିଯଂ ଏୱ ପଧାନତୋ ଅଭିଧାତି, ନ ନାମପଦଂ ୱିଯ ଦବ୍ବଂ ପଧାନତୋ ଅଭିଧାତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ତତ୍ଥ କ୍ରିଯା ନାମ ଧାତ୍ୱତ୍ଥଭାୱୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ସା ଚ କାଲୱସେନ ଅତୀତକ୍ରିଯା, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକ୍ରିଯା, ଅନାଗତକ୍ରିଯା, କାଲୱିମୁତ୍ତକ୍ରିଯାତି ଚତୁବ୍ବିଧା ହୋତି।

ଆଣତ୍ତିକ୍ରିଯା, ଆସିଟ୍ଠକ୍ରିଯା, ଅନୁମତିକ୍ରିଯା, ପରିକପ୍ପକ୍ରିଯା, ଅରହ, ସକ୍କ, ୱିଧି, ନିମନ୍ତନା’ମନ୍ତନାଦିକ୍ରିଯାତି ବହୁୱିଧୋ କ୍ରିଯାଭେଦୋତି।

ଭୂ-ସତ୍ତାଯଂ, ସନ୍ତସ୍ସ ଭାୱୋ ସତ୍ତା, ତସ୍ସଂ ସତ୍ତାଯଂ, ଭୂଧାତୁ ସତ୍ତାଯମତ୍ଥେ ୱତ୍ତତେ, ସବ୍ବପଦତ୍ଥାନଂ ସବ୍ଦ, ବୁଦ୍ଧିୱିସଯଭାୱେନ ୱିଜ୍ଜମାନଭାୱେ ୱତ୍ତତେତ୍ୟତ୍ଥୋ।

୫୬୧।କ୍ରିଯତ୍ଥା[କ। ୪୩୨, ୪୫୫; ରୂ। ୩୬୨, ୫୩୦; ନୀ। ୯୦୫, ୯୩୬; ପା। ୩।୧।୯୧]।

ଅଧିକାରସୁତ୍ତମିଦଂ, କ୍ରିଯତ୍ଥା ପରଂ ୱିଭତ୍ତି, ପଚ୍ଚଯା ଭୱନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କ୍ରିଯା ଅତ୍ଥୋ ଯସ୍ସାତି କ୍ରିଯତ୍ଥୋ। ପକତିଧାତୁ, ୱିକତିଧାତୁ, ନାମଧାତୁୱସେନ ତିୱିଧୋ ଧାତୁ, କାରିତପଚ୍ଚଯନ୍ତରୂପମ୍ପି ୱିକତିଧାତୁମ୍ହି ସଙ୍ଗଯ୍ହତି।

୫୬୨।ୱତ୍ତମାନେତିଅନ୍ତି ସି ଥ ମି ମ ତେ ଅନ୍ତେ ସେ ୱ୍ହେ ଏ ମ୍ହେ[କ। ୪୧୪; ରୂ। ୪୨୮; ନୀ। ୮୭୨; ଚଂ। ୧।୨।୮୨; ପା। ୩।୨।୧୨୩]।

ଆରଭିତ୍ୱା ନିଟ୍ଠଂ ଅନୁପଗତୋ ଭାୱୋ ୱତ୍ତମାନୋ ନାମ, ତଂସମ୍ବନ୍ଧୀକାଲୋପି ତଦୂପଚାରେନ ୱତ୍ତମାନୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱତ୍ତମାନେ କାଲେ କ୍ରିଯତ୍ଥା ପରଂ ତ୍ଯାଦିୱିଭତ୍ତିଯୋ ଭୱନ୍ତି। ଅଯଞ୍ଚ ୱିଭତ୍ତି ତ୍ଯାଦୀତି ଚ ୱତ୍ତମାନକାଲୱିସଯତ୍ତା ୱତ୍ତମାନାତି ଚ ସିଜ୍ଝତି।

୫୬୩।ପୁବ୍ବାପରଛକ୍କାନମେକାନେକେସୁ ତୁମ୍ହମ୍ହସେସେସୁ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ମଜ୍ଝିମୁତ୍ତମପଠମା[କ। ୪୦୮; ରୂ। ୪୩୧; ନୀ। ୮୬୭]।

ତୁମ୍ହନାମଂ, ଅମ୍ହନାମଂ, ତଦୁଭଯତୋ ସେସନାମନ୍ତି ତୀସୁ ନାମେସୁ ପଯୁଜ୍ଜମାନେସୁ ୱା ଗମ୍ଯମାନେସୁ ୱା ଏକସ୍ମିଂ ୱା ଅନେକେସୁ ୱା ଅତ୍ଥେସୁ ପୁବ୍ବଛକ୍କ, ପରଛକ୍କାନଂ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ମଜ୍ଝିମ, ଉତ୍ତମ, ପଠମା ୱିଭତ୍ତିଯୋ ଭୱନ୍ତି। ‘‘ଉତ୍ତମନ୍ତି ଉତ୍ତରଂ ଅନ୍ତିମ’’ନ୍ତି ଚୂଳଅମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେ ୱୁତ୍ତଂ।

ଏତ୍ଥ ଚ ୱିଭତ୍ତିୱିଧାନମୁଖେନ ତଂତଂସଞ୍ଞାୱିଧାନମ୍ପି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି।

କଥଂ?ତି, ଅନ୍ତି, ସି, ଥ, ମି, ମ ଇତି ପୁବ୍ବଛକ୍କଂ ନାମ।

ତେ, ଅନ୍ତେ, ସେ, ୱ୍ହେ, ଏ, ମ୍ହେ ଇତି ପରଛକ୍କଂ ନାମ।

ପୁବ୍ବଛକ୍କେ ଚ-ତି, ଅନ୍ତିଦ୍ୱଯଂ ପଠମଦୁକଂ ନାମ, ସି, ଥଦ୍ୱଯଂ ମଜ୍ଝିମଦୁକଂ ନାମ, ମି, ମଦ୍ୱଯଂ ଉତ୍ତମଦୁକଂ ନାମ। ଏୱଂ ପରଛକ୍କେ।

ତତ୍ଥ ତୁଲ୍ଯାଧିକରଣଭୂତେ ସେସନାମେ ପଯୁଜ୍ଜମାନେ ୱା ଗମ୍ଯମାନେ ୱା ପଠମଦୁକଂ ଭୱତି। ତଥା ତୁମ୍ହନାମେ ମଜ୍ଝିମଦୁକଂ, ଅମ୍ହନାମେ ଉତ୍ତମଦୁକଂ। ଦୁକେସୁ ଚ ଏକସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ଏକୱଚନଂ, ବହୁମ୍ହି ୱତ୍ତବ୍ବେ ବହୁୱଚନଂ।

ଏତ୍ଥ ଚ ନାମାନଂ ଅତ୍ଥନିସ୍ସିତା କତ୍ତୁତ୍ଥ, କମ୍ମତ୍ଥା ଇଧ ନାମତ୍ଥାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। କତ୍ତୁ, କମ୍ମସଙ୍ଖାତେ ଯସ୍ମିଂ ନାମତ୍ଥେ ତ୍ଯାଦିୱିଭତ୍ତିଯୋ ଭୱନ୍ତି, ସୋ ନାମତ୍ଥୋ ତ୍ଯାଦିୱାଚକାନଂ ଏୱ ୱାଚ୍ଚଭୂତୋ ୱୁତ୍ତତ୍ଥୋ ନାମ ହୋତି, ନ ସ୍ଯାଦିୱିଭତ୍ତୀନଂ।

ୱୁତ୍ତକତ୍ତୁ, କମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନସ୍ସ ଚ ଲିଙ୍ଗତ୍ଥସ୍ସ ୱାଚକଂ ନାମପଦଂ ଅଭିଧେଯ୍ଯପଦଂ ନାମ, ଏତଦେୱ ତୁଲ୍ଯାଧିକରଣପଦନ୍ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି।

ଅମାଦଯୋ ଚ ଅତ୍ଥୱାଚକୱିଭତ୍ତିଯୋ ଏତସ୍ମିଂ ଓକାସଂ ନ ଲଭନ୍ତି, ଲିଙ୍ଗତ୍ଥମତ୍ତଜୋତିକା ପଠମାୱିଭତ୍ତି ଏୱ ଓକାସଂ ଲଭତି। ଏୱରୂପାନି ତୁଲ୍ଯାଧିକରଣଭୂତାନି ଅଭିଧେଯ୍ଯପଦାନି ସନ୍ଧାଯ ସୁତ୍ତେ ‘ତୁମ୍ହମ୍ହସେସେସୂ’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଇଦଞ୍ଚ ସୁତ୍ତଂ ସୁଦ୍ଧେହି ତୁମ୍ହ’ମ୍ହ, ସେସନାମେହି ଯୁତ୍ତୱାକ୍ଯେ ଚ ମିସ୍ସକେହି ଯୁତ୍ତୱାକ୍ଯେ ଚାତି ଦ୍ୱୀସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ୱାକ୍ଯେସୁ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ସୁଦ୍ଧେହି ଯୁତ୍ତେ ପଚ୍ଚେକଂ ଦୁକାନି ୱତ୍ତନ୍ତି। ଯଥା? ସୋ ଗଚ୍ଛତି, ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତ୍ୱଂ ଗଚ୍ଛସି, ତୁମ୍ହେ ଗଚ୍ଛଥ, ଅହଂ ଗଚ୍ଛାମି, ମଯଂ ଗଚ୍ଛାମାତି।

ତଥା ସୁଦ୍ଧଦ୍ୱନ୍ଦେପି। ଯଥା? ସୋ ଚ ସୋ ଚ ଗଚ୍ଛତି, ଗଚ୍ଛନ୍ତି ୱା। ତେ ଚ ତେ ଚ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସୋ ଚ ତେ ଚ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତ୍ୱଞ୍ଚ ତ୍ୱଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛସି, ଗଚ୍ଛଥ ୱା। ତୁମ୍ହେ ଚ ତୁମ୍ହେ ଚ ଗଚ୍ଛଥ, ତ୍ୱଞ୍ଚ ତୁମ୍ହେ ଚ ଗଚ୍ଛଥାତି।

ମିସ୍ସକେହି ଯୁତ୍ତେ ଦ୍ୱନ୍ଦୱାକ୍ଯେ ପନ ‘ୱିପ୍ପଟିସେଧେ’ତି ସଙ୍କେତତ୍ତା ପରଦୁକାନି ଏୱ ଓକାସଂ ଲଭନ୍ତି, ତେସୁ ଚ ବହୁୱଚନାନି ଏୱ। ଯଥା? ସୋ ଚ ତ୍ୱଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛଥ, ସୋ ଚ ଅହଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛାମ, ତ୍ୱଞ୍ଚ ଅହଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛାମ, ସୋ ଚ ତ୍ୱଞ୍ଚ ଅହଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛାମ। ଏକୱଚନଚତୁକ୍କଂ।

ତେ ଚ ତୁମ୍ହେ ଚ ଗଚ୍ଛଥ, ତେ ଚ ମଯଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛାମ, ତୁମ୍ହେ ଚ ମଯଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛାମ, ତେ ଚ ତୁମ୍ହେ ଚ ମଯଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛାମ। ବହୁୱଚନଚତୁକ୍କଂ।

ସୋ ଚ ତୁମ୍ହେ ଚ ଗଚ୍ଛଥ, ସୋ ଚ ମଯଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛାମ, ତ୍ୱଞ୍ଚ ମଯଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛାମ, ସୋ ଚ ତ୍ୱଞ୍ଚ ମଯଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛାମ। ଏକୱଚନମୂଲଚତୁକ୍କଂ।

ତେ ଚ ତ୍ୱଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛଥ, ତେ ଚ ଅହଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛାମ, ତୁମ୍ହେ ଚ ଅହଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛାମ, ତେ ଚ ତୁମ୍ହେ ଚ ଅହଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛାମ। ବହୁୱଚନମୂଲଚତୁକ୍କଂ।

ଅପି ଚ ତ୍ୱଞ୍ଚ ସୋ ଚ ଗଚ୍ଛଥ, ଅହଞ୍ଚ ସୋ ଚ ଗଚ୍ଛାମ, ତ୍ୱଞ୍ଚ ଅହଞ୍ଚ ସୋ ଚ ଗଚ୍ଛାମ, ତୁମ୍ହେ ଚ ସୋ ଚ ଗଚ୍ଛଥ, ମଯଞ୍ଚ ସୋ ଚ ଗଚ୍ଛାମ, ତ୍ୱଞ୍ଚ ତେ ଚ ଗଚ୍ଛଥ, ଅହଞ୍ଚ ତେ ଚ ଗଚ୍ଛାମୈଚ୍ଚାଦୀନିପି ଚତୁକ୍କାନି ୱେଦିତଵାନି।

ଅଟ୍ଟିମା ପାଠଈ – ତୁୱଞ୍ଚ ପୁତ୍ତୋ ସୁଣିସା ଚ ନତ୍ତା, ସମ୍ମୋଦମାନା ଘରମାୱସେଥ [ଜା। ୧।୮।୭]। ଅହଞ୍ଚ ପୁତ୍ତୋ ସୁଣିସା ଚ ନତ୍ତା, ସମ୍ମୋଦମାନା ଘରମାୱସେମ [ଜା। ୧।୮।୭]।

ଅହଞ୍ଚ ଦାନି ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିହରିସ୍ସାମ [ମ। ନି। ୨।୧୬୦]।

ଅହଞ୍ଚ ଇମେ ଚ ଭିକ୍ଖୂ ସମାଧିନା ନିସୀଦିମ୍ହା।

ଅହଞ୍ଚ ଭରିଯା ଚ ଦାନପତୀ ଅହୁମ୍ହା [ଜା। ୨।୨୨।୧୫୯୩]।

ଅହଞ୍ଚ ସାମିକୋ ଚ ଦାନପତୀ ଅହୁମ୍ହା [ଜା। ୨।୨୨।୧୬୧୭] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଯଂ ପନ ''ସୋ ଚ ଗଚ୍ଛତି, ତ୍ୱଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛସୀ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ତୁମ୍ହେ ଗଚ୍ଛଥା''ତି ୱା ''ସୋ ଚ ଗଚ୍ଛତି, ଅହଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ମଯଂ ଗଚ୍ଛାମା''ତି ୱା ୱଚନଂ, ତଂ ପକତିବହୁୱଚନମେୱ, ନ ପରୋପୁରିସବହୁୱଚନଂ।

ଯଞ୍ଚ କଚ୍ଚାଯନେ – ''ସବ୍ବେସମେକାଭିଧାନେ ପରୋ ପୁରିସୋ''ତି [ନୀ। ୨୧୬ ପିଟ୍ଠେ] ସୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥପି ସବ୍ବେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱା ତିଣ୍ଣଂ ୱା ମିସ୍ସକଭୂତାନଂ ନାମ, ତୁମ୍ହ'ମ୍ହାନଂ ଏକତୋ ଅଭିଧାନେ ମିସ୍ସକଦ୍ୱନ୍ଦୱାକ୍ୟେ ପରୋ ପୁରିସୋ ଯୋଜେତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ ନ ନ ସମ୍ଭୱତୀତି।

୫୬୪।କତ୍ତରି ଲୋ[କା। ୪୫୫; ରୂ। ୪୩୩; ନୀ। ୯୨୫]।

ଅପରୋକ୍ଖେସୁ ମାନ, ନ୍ତ, ତ୍ୱାଦୀସୁ ପରେସୁ କ୍ରିଯତ୍ଥା ପରଂ କତ୍ତରି ଲାନୁବନ୍ଧୋ ଅପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ଲାନୁବନ୍ଧୋ 'ଲଲସ୍ସେ'ତି ସୁତ୍ତେ ୱିସେସନତ୍ଥୋ।

ଏତେନ ଯତ୍ଥ ମାନ, ନ୍ତ, ତ୍ୱାଦଯୋ କତ୍ତରି ୱତ୍ତନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଅଯଂ ଲପଚ୍ଚଯୋତି ଲପଚ୍ଚଯେନ ତେସଂ କତ୍ତୁୱାଚକଭାୱଂ ଞାପେତି, ଏସ ନଯୋ ''କ୍ୟୋ ଭାୱକମ୍ମେସୁ…'' ଇଚ୍ଚାଦୀସୁପି।

ଏତ୍ଥ ଚ ୱିକରଣପଚ୍ଚଯା ନାମ ବ୍ୟଞ୍ଜନପୂରଣା ଏୱ ହୋନ୍ତି, ନ ଅତ୍ଥପୂରଣା, ତସ୍ମା ଯସ୍ମିଂ ପଯୋଗେ ତେହି ୱିନା ପଦରୂପଂ ନ ସିଜ୍ଝତି, ତତ୍ଥେୱ ତେ ୱତ୍ତନ୍ତି। ଯତ୍ଥ ସିଜ୍ଝତି, ତତ୍ଥ ନ ୱତ୍ତନ୍ତି, ଅଯମ୍ପି ଲପଚ୍ଚଯୋ ଧାତୁତୋ ପରଂ ୱିଭତ୍ତିସରେ ୱା ଆଗମସରେ ୱା ଅସନ୍ତେ ୱତ୍ତତି, ସନ୍ତେ ପନ ''ପଚାମି, ପଚାମ, ପଚାହି, ଗମେତି, ଗମେନ୍ତି, ୱଜ୍ଜେତି, ୱଜ୍ଜେନ୍ତି''-ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ କାରିଯନ୍ତରତ୍ଥାଯ ୱତ୍ତତି। ଯତ୍ଥ ଚ ପଚ୍ଚଯାନଂ ଲୋପୋ ୱିହିତୋ, ତତ୍ଥ ଗଣନ୍ତର, ରୂପନ୍ତରପ୍ପସଙ୍ଗପଟିସିଦ୍ଧାଯ ୱତ୍ତତି, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ନ ୱତ୍ତତି।

୫୬୫।ଯୁୱଣ୍ଣାନମେଓ ପଚ୍ଚଯେ[କା। ୪୮୫; ରୂ। ୪୩୪; ନୀ। ୯୭୫; ଚଂ। ୧।୧।୮୨; ପା। ୩।୧।୬୦]।

ୱିଭତ୍ତି, ପଚ୍ଚଯା ପଚ୍ଚଯୋ ନାମ। ଇ, କୀ, ଖି, ଚି, ଜି ଇଚ୍ଚାଦଯୋ ଇୱଣ୍ଣା ନାମ। ଚୁ, ଜୁ, ଭୂ, ହୂ ଇଚ୍ଚାଦଯୋ ଉୱଣ୍ଣା ନାମ। ପଚ୍ଚଯେ ପରେ ଏକକ୍ଖରଧାତ୍ୱନ୍ତାନଂ ଇୱଣ୍ଣୁ'ୱଣ୍ଣାନଂ କମେନ ଏ, ଓୱୁଦ୍ଧିଯୋ ହୋନ୍ତି। 'ପରୋ କ୍ୱଚୀ'ତି ପରସରଲୋପୋ।

ସଂପୁବ୍ବୋ-ସମ୍ଭୋତି , ସମ୍ଭୋନ୍ତି, ସମ୍ଭୋସି, ସମ୍ଭୋଥ, ସମ୍ଭୋମି, ସମ୍ଭୋମ।

ଅନୁପୁବ୍ବୋ-ଅନୁଭୱନେ, ସୋ ଭୋଗଂ ଅନୁଭୋତି, ତେ ଭୋଗଂ ଅନୁଭୋନ୍ତି, ତ୍ୱଂ ଭୋଗଂ ଅନୁଭୋସି, ତୁମ୍ହେ ଭୋଗଂ ଅନୁଭୋଥ, ଅହଂ ଭୋଗଂ ଅନୁଭୋମି, ମଯଂ ଭୋଗଂ ଅନୁଭୋମ।

ତତ୍ଥ ଯଥା ‘‘ନୀଲୋ ପଟୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ନୀଲସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଦୁୱିଧୋ ୱାଚତ୍ଥୋ, ଅଭିଧେୟ୍ୟତ୍ଥୋତି।

ତତ୍ଥ ଗୁଣସଙ୍ଖାତୋ ସକତ୍ଥୋ ୱାଚତ୍ଥୋ ନାମ।

ଗୁଣନିସ୍ସୟୋ ଦବ୍ବତ୍ଥୋ ଅଭିଧେୟ୍ୟତ୍ଥୋ ନାମ।

ନୀଲସଦ୍ଦୋ ପନ ୱଚ୍ଚତ୍ଥମେୱ ଉଜୁଂ ୱଦତି, ନୀଲସଦ୍ଦମତ୍ତଂ ସୁଣନ୍ତୋ ନୀଲଗୁଣମେୱ ଉଜୁଂ ଜାନାତି, ତସ୍ମା ‘‘ପଟୋ’’ ଇତି ପଦନ୍ତରେନ ନୀଲସଦ୍ଦସ୍ସ ଅଭିଧେୟ୍ୟତ୍ଥୋ ଆଚିକ୍ଖୀୟତି।

ତଥା ‘‘ଅନୁଭୋତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ତିସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଦୁୱିଧୋ ୱାଚତ୍ଥୋ, ଅଭିଧେୟ୍ୟତ୍ଥୋତି।

ତତ୍ଥ କତ୍ତୁସତ୍ତିସଙ୍ଖାତୋ ସକତ୍ଥୋ ୱାଚତ୍ଥୋ ନାମ।

ସତ୍ତିନିସ୍ସୟୋ ଲିଙ୍ଗତ୍ଥୋ ଅଭିଧେୟ୍ୟତ୍ଥୋ ନାମ।

ତିସଦ୍ଦୋ ପନ ୱାଚତ୍ଥମେୱ ଉଜୁଂ ୱଦତି, ନ ଅଭିଧେୟ୍ୟତ୍ଥଂ। ‘‘ଅନୁଭୋତୀ’’ତି ସୁଣନ୍ତୋସାଧ୍ୟକ୍ରିୟାସହିତଂ କତ୍ତାରମେୱ ଉଜୁଂ ଜାନାତି, ନ କିଞ୍ଚି ଦବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମା ‘‘ସୋ’’ ଇତି ପଦନ୍ତରେନ ତିସଦ୍ଦସ୍ସ ଅଭିଧେୟ୍ୟତ୍ଥୋ ଆଚିକ୍ଖୀୟତି, ୱାଚତ୍ଥସ୍ସ ପନ ତିସଦ୍ଦେନେୱ ଉଜୁଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତତିୟାୱିଭତ୍ତିୟା ପୁନ ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ଲିଙ୍ଗତ୍ଥଜୋତନତ୍ଥଂ ଅଭିଧେୟ୍ୟପଦେ ପଠମାୱିଭତ୍ତି ଏୱ ପୱତ୍ତତୀତି। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ।

୫୬୬।ଏଓନମଯୱା ସରେ[କ। ୫୧୩, ୫୧୪; ରୂ। ୪୩୫, ୪୯୧; ନୀ। ୧୦୨୭, ୧୦୨୮]।

ସରେ ପରେ ଏ, ଓନଂ କମେନ ଅୟ, ଅୱା ହୋନ୍ତି। ୟ, ୱେସୁ ଅ-କାରୋ ଉଚ୍ଚାରଣତ୍ଥୋ।

ଭୱତି, ଭୱନ୍ତି, ଭୱସି, ଭୱଥ।

୫୬୭।ହିମିମେସ୍ୱସ୍ସ[କ। ୪୭୮; ରୂ। ୪୩୮; ନୀ। ୯୫୯]।

ହି, ମି, ମେସୁ ପରେସୁ ଅ-କାରସ୍ସ ଦୀଘୋ ହୋତି।

ଭୱାମି, ଭୱାମ।

ପରଚ୍ଛକ୍କେ – ଭୱତେ, ଭୱନ୍ତେ, ଭୱସେ, ଭୱୱ୍ହେ, ଭୱେ, ଭୱମ୍ହେ।

ପପୁବ୍ବୋ ଭୂ-ପୱତ୍ତିୟଂ, ନଦୀ ପଭୱତି।

ଅଧ୍ଯା’ଭି, ପରିପୁବ୍ବୋ ହିଂସାୟଂ, ଅଧିଭୱତି, ଅଭିଭୱତି, ପରିଭୱତି।

ୱିପୁବ୍ବୋ ୱିନାସେ, ପାକଟେ, ସୋଭଣେ ଚ, ୱିଭୱତି।

ପରାପୁବ୍ବୋ ପରାଜୟେ, ପରାଭୱତି।

ଅଭି, ସଂପୁବ୍ବୋ ପତ୍ତିୟଂ, ଅଜ୍ଝୋଗାହେ ଚ, ଅଭିସମ୍ଭୱତି, ତଥା ପାତୁବ୍ଭୱତି, ଆୱିଭୱତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ସୁଦ୍ଧକତ୍ତୁରୂପଂ।

ସୁଦ୍ଧଭାୱକମ୍ମରୂପ

୫୬୮ ।କ୍ୱୋଭାଓକମ୍ମେସ୍ୱପରୋକ୍ଖେସୁ ମାନ ନ୍ତ ତ୍ୱାଦୀସୁ[କା। ୪୪୦; ରୂ। ୪୪୫; ନୀ। ୯୨୦; ଚଂ। ୧।୧।୮୦; ପା। ୩।୧।୬୭]।

ପରୋକ୍ଖାଓଜ୍ଜିତେସୁ ମାନ, ନ୍ତପଚ୍ଚଯେସୁ ତ୍ୱାଦୀସୁ ଚ ପରେସୁ କ୍ରିଯତ୍ଥା ଭାଓସ୍ମିଂ କମ୍ମନି ଚ କାନୁବନ୍ଧୋ ଯପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ବହୁଲାଧିକାରା କ୍ୱଚି କତ୍ତରି ଚ।

ରୂପଂ ଓିଭୁଯ୍ୟତି, ସୋ ପହୀଯିସ୍ସତି [ସଂ। ନି। ୧।୨୪୯], ଭତ୍ତଂ ପଚ୍ଚତି, ଗିମ୍ହେ ଉଦକଂ ଛିଜ୍ଜତି, କୁସୂଲୋ ଭିଜ୍ଜତି।

୫୬୯ ।ନ ତେ କାନୁବନ୍ଧନାଗମେସୁ।

କାନୁବନ୍ଧେ ନାଗମେ ଚ ଇଓଣ୍ଣୁଓଣ୍ଣାନଂ ଅସ୍ସ ଚ ତେ ଏ, ଓ,-ଆ ନ ହୋନ୍ତୀତି କ୍ୱମ୍ହି ଓୁଦ୍ଧି ନତ୍ଥି।

କମ୍ମେ-ତେନ ପୁରିସେନ ଭୋଗୋ ଅନୁଭୂଯତି, ତେନ ଭୋଗା ଅନୁଭୂଯନ୍ତି, ତେନ ତ୍ୱଂ ଅନୁଭୂଯସି, ତେନ ତୁମ୍ହେ ଅନୁଭୂଯଥ, ତେନ ଅହଂ ଅନୁଭୂଯାମି, ତେନ ମଯଂ ଅନୁଭୂଯାମ। ଯସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ ରସ୍ସତ୍ତଞ୍ଚ, ଅନୁଭୁଯ୍ୟତି, ଅନୁଭୁଯ୍ୟନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ‘‘ଅନୁଭୂଯତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ କ୍ଯପଚ୍ଚଯସହିତସ୍ସ ତିସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଦୁଓିଧୋ ଓାଚତ୍ଥୋ, ଅଭିଧେଯ୍ୟତ୍ଥୋତି।

ତତ୍ଥ କମ୍ମସତ୍ତିସଙ୍ଖାତୋ ସକତ୍ଥୋ ଓାଚତ୍ଥୋ ନାମ।

ସତ୍ତିନିସ୍ସଯୋ ଲିଙ୍ଗତ୍ଥୋ ଅଭିଧେଯ୍ୟତ୍ଥୋ ନାମ।

ତିସଦ୍ଦୋ ପନ କ୍ଯପଚ୍ଚଯସହିତୋ ଓାଚତ୍ଥମେଓ ଉତ୍ତଂ ଓଦତି, ନ ଅଭିଧେଯ୍ୟତ୍ଥଂ। ‘‘ଅନୁଭୂଯତୀ’’ତି ସୁଣନ୍ତୋ ସାଧ୍ୟକ୍ରିଯାସହିତଂ କମ୍ମସତ୍ତିଂ ଏଓ ଉତ୍ତଂ ଜାନାତି, ନ କିଞ୍ଚି ଦବ୍ବନ୍ତି ଓୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସେସଂ ପୁବ୍ବେ ଓୁତ୍ତନଯମେଓ।

ଅନୁଭୂଯତେ , ଅନୁଭୁଯ୍ୟତେ, ଅନୁଭୂଯନ୍ତେ, ଅନୁଭୁଯ୍ୟନ୍ତେ, ଅନୁଭୂଯସେ, ଅନୁଭୂଯଓ୍ହେ, ଅନୁଭୂଯେ, ଅନୁଭୁଯ୍ୟେ, ଅନୁଭୂଯମ୍ହେ, ଅନୁଭୁଯ୍ୟମ୍ହେ।

୫୭୦ ।ଗରୁପୁବ୍ବା ରସ୍ସା ରେ ନ୍ତେନ୍ତୀନଂ[କା। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫; ‘ଗୁରୁ…’ (ବହୂସୁ)]।

ଗରୁପୁବ୍ବମ୍ହା ରସ୍ସତୋ ନ୍ତେ, ନ୍ତୀନଂ ରେଆଦେସୋ ହୋତି।

ଜାଯରେ, ଜାଯନ୍ତି, ଜାଯରେ, ଜାଯନ୍ତେ, ଗଚ୍ଛରେ, ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଗଚ୍ଛରେ, ଗଚ୍ଛନ୍ତେ, ଗମିସ୍ସରେ, ଗମିସ୍ସନ୍ତି, ଗମିସ୍ସରେ, ଗମିସ୍ସନ୍ତେ।

ଗରୁପୁବ୍ବାତି କିଂ? ପଚନ୍ତି, ପଚନ୍ତେ।

ରସ୍ସାତି କିଂ? ପାଚେନ୍ତି, ପାଚନ୍ତେ।

ଏତ୍ଥ ଚ ସୁତ୍ତଓିଭାଗେନ ‘‘ସବ୍ବଂ ହିଦଂ ଭଞ୍ଜରେ କାଲପରିଯାଯଂ [ଜା। ୧।୧୫।୩୭୦], ମୁଞ୍ଚରେ ବନ୍ଧନସ୍ମା [ଜା। ୨।୨୨।୧୬୪୮], ଜୀଓରେ’ ଓାପି ସୁସ୍ସତୀ’’ତି [ଜା। ୨।୨୨।୮୪୦] ଏତାନି ପାଠଇପଦାନି ସିଜ୍ଝନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ‘ଭଞ୍ଜରେ’ତି ଭିଜ୍ଜତି, ‘ମୁଞ୍ଚରେ’ତି ମୁଞ୍ଚନ୍ତୁ, ‘ଜୀଓରେ’ ଓାପୀ’ତି ଜୀଓନ୍ତୋ’ଓାପି। ଅନୁଭୂଯରେ, ଅନୁଭୂଯନ୍ତି, ଅନୁଭୂଯରେ, ଅନୁଭୂଯନ୍ତେ।

ଭାଓୋ ନାମ ଭଓନ, ଗମନାଦିକୋ କ୍ରିଯାକାରୋ, ସୋ ଧାତୁନା ଏଓ ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣଭାଓେନ ଓିସେସୀଯତି, ନ ନାମପଦେନ, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ତୁମ୍ହ’ମ୍ହ, ସେସନାମଓସେନ ତ୍ୱାଦିଦୁକଓିସେସଯୋଗୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ପଠମଦୁକମେଓ ତତ୍ଥ ଭଓତି, ଦବ୍ବସ୍ସେଓ ଚ ତସ୍ସ ଅବ୍ବତ୍ତସରୂପତ୍ତା ସଙ୍ଖ୍ୟାଭେଦୋପି ନତ୍ଥି, ଏକଓଚନମେଓ ଭଓତି।

ତେନ ଭୋଗଂ ଅନୁଭୂଯତି, ଅନୁଭୁଯ୍ୟତି, ଅନୁଭୂଯତେ, ଅନୁଭୁଯ୍ୟତେ, ଅନୁଭଓନଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇତି ସୁଦ୍ଧଭାୱକମ୍ମରୂପାନି।

ହେତୁକତ୍ତୁରୂପ

୫୭୧।ପଯୋଜକବ୍ଯାପାରେଣାପି ଚ[କ। ୪୩୮; ରୂ। ୫୪୦; ନୀ। ୯୧୪]।

ଯୋ ସୁଦ୍ଧକତ୍ତାରଂ ପଯୋଜେତି, ତସ୍ସ ପଯୋଜକସ୍ସ କତ୍ତୁନୋ ବ୍ଯାପାରେ କ୍ରିଯତ୍ଥା ଣି ଚ ଣାପି ଚ ହୋନ୍ତି। ଣାନୁବନ୍ଧା ୱୁଦ୍ଧତ୍ଥା।

ତେସୁ ଚ ଆକାରନ୍ତତୋ [‘ଅତୋ’ (ମୋଗ।)] ଣାପିଯେୱ ହୋତି, ଦାପେତି, ଦାପଯତି।

ଉୱଣ୍ଣନ୍ତତୋ ଣିଯେୱ, ସାୱେତି, ସାୱଯତି।

ସେସତୋ ଦ୍ୱେପି, ପାଚେତି, ପାଚଯତି, ପାଚାପେତି, ପାଚାପଯତି।

ପଯୋଜକବ୍ଯାପାରୋପି କ୍ରିଯା ଏୱାତି ତଦତ୍ଥୱାଚୀହି ଣି,-ଣାପୀହି ପରଂ ୱିଭତ୍ତି, ପଚ୍ଚଯା ଭୱନ୍ତି, ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ଚ ଣି, ଣାପୀନଞ୍ଚ ୱୁଦ୍ଧି।

ସୋ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ତେ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତି, ତ୍ୱଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେସି, ତୁମ୍ହେ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେଥ, ଅହଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେମି, ମଯଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେମ।

୫୭୨।ଆଯାୱା ଣାନୁବନ୍ଧେ[କ। ୫୧୫; ରୂ। ୫୪୧; ନୀ। ୧୦୨୯]।

ଏ, ଓନଂ କମେନ ଆଯ, ଆୱା ହୋନ୍ତି ସରାଦୋ ଣାନୁବନ୍ଧେ ପଚ୍ଚଯେ ପରେ, ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତିଯା ଅଣାନୁବନ୍ଧେପି ଆଯା’ୱା ହୋନ୍ତି।

ଗେ-ସଦ୍ଦେ, ଗାଯତି, ଗାଯନ୍ତି।

ଅପପୁବ୍ବୋ ଚେ-ପୂଜାଯଂ, ଅପଚାଯତି, ଅପଚାଯନ୍ତି।

ଝେ-ଚିନ୍ତାଯଂ, ଝାଯତି, ଝାଯନ୍ତି, ଉଜ୍ଝାଯତି, ନିଜ୍ଝାଯତି ଇଚ୍ଚାଦି।

୫୭୩।ଣିଣାପ୍ଯାପୀହି ଚ[“…ୱା” (ବହୂସୁ)]।

ଣି , ଣାପି, ଆପୀହି ଚ କତ୍ତରି ଲୋ ହୋତି ୱା।

କାରଯତି, କାରାପଯତି, ସଦ୍ଦାପଯତି।

ଇମିନା ଅସରେ ଠାନେ ଅଯାଦେସତୋ ପରଂ ଅକାରୋ ହୋତି, ସୋ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱଯତି, ଭାୱଯନ୍ତି, ଭାୱଯସି, ଭାୱଯଥ, ଭାୱଯାମି, ଭାୱଯାମ।

ଇତି ହେତୁକତ୍ତୁରୂପାନି।

ତ୍ୱାଦି

‘କ୍ୱୋ ଭାୱକମ୍ମେସୂ…’ତି ଣି, ଣାପିପଚ୍ଚଯନ୍ତତୋ ଯୋ।

୫୭୪।କ୍ଯସ୍ସ[କ। ୪୪୨; ରୂ। ୪୪୮; ନୀ। ୯୨୨]।

କ୍ରିଯତ୍ଥା ପରସ୍ସ କ୍ଯସ୍ସ ଆଦିମ୍ହି ଈଞ୍ଚ ହୋତି।

ତେନ ମଗ୍ଗୋ ଭାୱୀଯତି, ତେନ ମଗ୍ଗା ଭାୱୀଯନ୍ତି, ତେନ ତ୍ୱଂ ଭାୱୀଯସି, ତେନ ତୁମ୍ହେ ଭାୱୀଯଥ, ତେନ ଅହଂ ଭାୱୀଯାମି, ତେନ ମଯଂ ଭାୱୀଯାମ।

ରସ୍ସଭେ-ଭାୱିଯତି, ଭାୱିଯନ୍ତି।

ଦ୍ୱିତ୍ତେ-ଭାୱିଯ୍ସତି, ଭାୱିଯ୍ସନ୍ତି। ତଥା ଭାୱଯୀଯତି, ଭାୱଯୀଯନ୍ତି।

ରସ୍ସତ୍ତେ-ଭାୱଯିଯତି, ଭାୱଯିଯନ୍ତି।

ଦ୍ୱିତ୍ତେ-ଭାୱଯିଯ୍ସତି, ଭାୱଯିଯ୍ସନ୍ତି।

ଅକମ୍ମିକାପି ଯା ଧାତୁ, କାରିତେ ତ୍ୱେ'କକମ୍ମିକା;

ଏକକମ୍ମା ଦ୍ୱିକମ୍ମା ଚ, ଦ୍ୱିକମ୍ମା ଚ ତିକମ୍ମକା।

ଇତି ସୁଦ୍ଧକତ୍ତୁରୂପଂ, ସୁଦ୍ଧକମ୍ମରୂପଂ, ହେତୁକତ୍ତୁରୂପଂ, ହେତୁକମ୍ମରୂପନ୍ତି ଏକଧାତୁମ୍ହି ଚତ୍ତାରି ନିପ୍ଫନ୍ନରୂପାନି ଲବ୍ଭନ୍ତି।

କତ୍ତୁରୂପେନ ଚେତ୍ଥ କମ୍ମକତ୍ତୁରୂପମ୍ପି ସଙ୍ଗୟ୍ହତି। କୁସୂଲୋ ଭିଜ୍ଜତି, ଭିଜ୍ଜନଧମ୍ମୋ ଭିଜ୍ଜତି।

କମ୍ମରୂପେନ ଚ କତ୍ତୁକମ୍ମରୂପମ୍ପି ସଙ୍ଗୟ୍ହତି। ତତ୍ଥ ଯଂ ପଦଂ କତ୍ତୁୱାଚକଂ ସମାନଂ ସଦ୍ଦରୂପେନ କମ୍ମରୂପଂ ଭୱତି, ତଂ କତ୍ତୁକମ୍ମରୂପଂ ନାମ, ତଂ ପାଠଇଯଂ ବହୁଲଂ ଦିସ୍ସତି।

ରୂପଂ ୱିଭାୱିଯ୍ସତି [ମହାନି। ୧୦୮], ଅତିକ୍କମିଯ୍ସତି, ସମତିକ୍କମିଯ୍ସତି, ୱୀତିୱତ୍ତିଯ୍ସତି, ନିମିତ୍ତଂ ଅଭିଭୁଯ୍ୟତୀତି ଗୋତ୍ରଭୁ [ପଟି। ମ। ୧।୫୯], ପୱତ୍ତଂ ଅଭିଭୁଯ୍ୟତି [ପଟି। ମ। ୧।୫୯], ଚୁତିଂ ଅଭିଭୁଯ୍ୟତି, ଉପପତ୍ତିଂ ଅଭିଭୁଯ୍ୟତୀତି [ପଟି। ମ। ୧।୫୯] ଗୋତ୍ରଭୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତଥା ସୋ ପହୀଯେଥାପି ନୋପି ପହୀଯେଥ [ସଂ। ନି। ୧।୨୪୯], ସୋ ପହୀଯିସ୍ସତି [ସଂ। ନି। ୧।୨୪୯], ନିହିଯ୍ସତି ଯସୋ ତସ୍ସ [ଦୀ। ନି। ୩। ୨୪୬], ହିଯ୍ୟୋତି ହିଯ୍ସତି ପୋସୋ, ପରେତି ପରିହାଯତି [ଜା। ୧।୧୫।୩୪୮], ଆଜାନୀଯା ହସୀଯନ୍ତି [ଜା। ୨।୨୨।୨୩୬୯], ୱିଧୁରସ୍ସ ହଦଯଂ ଧନିଯତି [ଜା। ୨।୨୨।୧୩୫୦] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଯଞ୍ଚ 'ଯମ୍ହି ଦା ଧା ମା ଥା ହା ପା ମହ ମଥାଦୀନମୀ'ତି କଚ୍ଚାଯନେ ସୁତ୍ତଂ, ତଂ କମ୍ମନି ଇଚ୍ଛନ୍ତି, କତ୍ତରି ଏୱ ଯୁଜ୍ଜତି କମ୍ମନି ଇୱଣ୍ଣାଗମସ୍ସ ସବ୍ଭାୱା। ସଦ୍ଦନୀତିଯଂ ପନ ''ସୋ ପହୀଯିସ୍ସତୀ''ତି ପଦାନଂ ଭାୱରୂପତ୍ତଂ ଦଠ୍ହଂ ୱଦତି, ତାନି ପନ କତ୍ତୁକମ୍ମରୂପାନି ଏୱାତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ୱତ୍ତମାନଂ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ନିଚ୍ଚପୱତ୍ତଂ, ପୱତ୍ତାୱିରତଂ, ପୱତ୍ତୁପରତଂ, ସମୀପୱତ୍ତମାନନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ନିଚ୍ଚପୱତ୍ତେ – ଇଧାଯଂ ପବ୍ବତୋ ତିଟ୍ଠତି, ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ପରିଯାଯନ୍ତି, ଦିସା ଭନ୍ତି ୱିରୋଚମାନା [ଅ। ନି। ୪।୬୯]।

ପୱତ୍ତାୱିରତେ – ଅପି ନୁ ତେ ଗହପତି କୁଲେ ଦାନଂ ଦୀଯତୀତି, ଦୀଯତି ମେ ଭନ୍ତେ କୁଲେ ଦାନଂ [ଅ। ନି। ୯।୨୦]।

ଏତ୍ଥ ଚ ଯାୱ ଦାନେ ସୌସ୍ସାହୋ, ତାୱ ଯଥାପୱତ୍ତା ଦାନକ୍ରିଯା ୱତ୍ତମାନା ଏୱ ନାମ ହୋତି ଉସ୍ସାହସ୍ସ ଅୱିରତତ୍ତା।

ପୱତ୍ତୁପରତେ – ନ ଖାଦତି ଅଯଂ ମଂସଂ, ନେୱ ପାଣଂ ହନତି [ଅ। ନି। ୩।୬୭], ନ ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯତି [ଅ। ନି। ୩।୬୭]। ଏତ୍ଥ ଯାୱ ତବ୍ବିପକ୍ଖକ୍ରିଯଂ ନ କରୋତି, ତାୱ ୱିରମଣକ୍ରିଯା ୱତ୍ତମାନା ଏୱ ନାମ ହୋତି।

ସମୀପେ – ଅତୀତେ – କୁତୋ ନୁ ତ୍ୱଂ ଆଗଚ୍ଛସି [ସଂ। ନି। ୧।୧୩୦], ରାଜଗହତୋ ଆଗଚ୍ଛାମୀତି। ଅନାଗତେ – ଧମ୍ମଂ ତେ ଦେସେମି, ସାଧୁକଂ ସୁଣୋହି।

ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ତଦାଯୋଗେ ଅତୀତେପି ଅଯଂ ୱିଭତ୍ତି ହୋତି, ୱାକଚୀରାନି ଧୁନନ୍ତୋ, ଗଚ୍ଛାମି ଅମ୍ବରେ ତଦା [ବୁ। ୱଂ। ୨।୩୭]।

ଯାଓ, ପୁରେ, ପୁରାଯୋଗେ ଅନାଗତେପି-ଇଧେଓ ତାଓ ତିଟ୍ଠାହି, ଯାଓାହଂ ଆଗଚ୍ଛାମି, ଯଂନୂନାହଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ୱିନଯଞ୍ଚ ସଙ୍ଗାଯେୟ୍ଯଂ [ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧। ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିକଥା], ପୁରେ ଅଧମ୍ମୋ ଦିପ୍ପତି, ଧମ୍ମୋ ପଟିବାହିୟ୍ଯତି [ଚୂଳଅଓ। ୪୩୭], ଦନ୍ତେ ଇମେ ଛିନ୍ଦ ପୁରା ମରାମି [ଜା। ୧।୧୬। ୧୨୭]।

ଏକଂସହେପି-ନିରଯଂ ନୂନଗଚ୍ଛାମି, ଏତ୍ଥ ମେ ନତ୍ଥି ସଂସଯୋ [ଜା। ୨।୨୨।୩୩୧]। ଅଓସ୍ସମ୍ଭାୱିଯହେପି-ଧୁୱଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଓାମହଂ [ବୁ। ୱଂ। ୨। ୧୦୯], ଧୁୱଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତି [ବୁ। ୱଂ। ୨।୮୧] ୱା।

ଅନିଯମହେପି-ମନସା ଚେ ପସନ୍ନେନ, ଭାସତି ୱା କରୋତି ୱା [ଧ। ପ। ୨] ଚିନ୍ତେତୀତି ଚିତ୍ତଂ [ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୧], ଫୁସତୀତି ଫସ୍ସୋ [ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୧], ବୁଜ୍ଝତୀତି ବୁଦ୍ଧୋ।

କଦା କରହିଯୋଗେପି-କଦା ଗଚ୍ଛତି, କରହି ଗଚ୍ଛତି, ଗମିସ୍ସତି ୱା।

ଇତି ତ୍ୟାଦି।

ତ୍ୟାଦି

ଅଥ ତ୍ୟାଦି ୱୁଚ୍ଚତେ।

୫୭୫।ତୁ ଅନ୍ତୁ ହି ଥ ମି ମ ତଂ ଅନ୍ତଂ ସୁ ୱ୍ହୋ ଏ ଆମସେ[କ। ୪୨୪; ରୂ। ୪୫୦; ନୀ। ୮୯୭; ଚଂ। ୧।୩।୧୨୨; ପା। ୩।୩।୧୬୨]।

ୱଓମାନେ କାଲେ ପଞ୍ଚ୍ମ, ପତ୍ଥନା, ୱିଧୀସୁ କ୍ରିଯତ୍ଥା ତ୍ୟାଦଯୋ ହୋନ୍ତି।

ପଞ୍ଚ୍ହେ-ଧମ୍ମଂ ୱା ତ୍ୱଂ ଅଧିଯସ୍ସୁ ୱିନଯଂ ୱା [ପାଚି। ୪୭୧ (ଅତ୍ଥତୋ ସଦିସଂ)]।

ପତ୍ଥନାସଦ୍ଦେନ ଆସୀସାଦଯୋପି ସଙ୍ଗୟ୍ହନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ପତ୍ଥନାଯଂ-ଭୱାଭୱେ ସଂସରନ୍ତୋ, ସଦ୍ଧୋ ହୋମି ଅମଚ୍ଛରୀ।

ଆସୀସାଯଂ-ଏତେନ ସଚ୍ଚୱଜ୍ଜେନ, ପଜ୍ଜୁନ୍ନୋ ଅଭିୱସ୍ସତୁ [ଚରିଯା। ୩।୮୯], ସଦ୍ଧେ ଭଦ୍ରାନି ପସ୍ସନ୍ତୁ [ଜା। ୧।୨।୧୦୫], ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ଅୱେରା ହୋନ୍ତୁ [ପଟି। ମ। ୨।୨୨]।

ଯାଚନେ-ଏକଂ ମେ ନଯନଂ ଦେହି [ଚରିଯା। ୧।୫୯]।

ଆଯାଚନେ-ଦେସେତୁ ଭନ୍ତେ ଭଗଓା ଧମ୍ମଂ [ଦୀ। ନି। ୨।୬୮], ଓୱଦତୁ ମଂ ଭଗଓା [ସଂ। ନି। ୩।୧], ଅନୁସାସତୁ ମଂ ସୁଗତ [ସଂ। ନି। ୩।୧], ଉଲ୍ଲୁମ୍ପତୁ ମଂ ଭନ୍ତେ ସଙ୍ଘୋ [ମହାୱ। ୭୧], ଅସ୍ମାକଂ ଅଧିପନ୍ନାନଂ, ଖମସ୍ସୁ ରାଜକୁଞ୍ଜର [ଜା। ୨।୨୧।୧୮୧], ଏଥ ତୁମ୍ହେ ନିୱଓଥ୍ୱ୍ହୋ [ଜା। ୧।୩। ୬୬]।

ୱିଧିସଦ୍ଦେନ ନିଯୋଜନାଦଯୋପି ସଙ୍ଗୟ୍ହନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ୱିଧିମ୍ହି-ଅକୁସଲଂ ପଜହଥ, କୁସଲଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରଥ [ପଟି। ମ। ୩।୩୦; ପାରା। ୧୯], ଏୱଂ ୱିତକ୍କେଥ, ମା ଏୱଂ ୱିତକ୍କେଥ [ପଟି। ମ। ୩।୩୦]।

ନିଯୋଜନେ-ଏଥ ଭିକ୍ଖୱେ ସୀଲୱା ହୋଥ [ଅ। ନି। ୫।୧୧୪], ଅପ୍ପମାଦେନ ସମ୍ପାଦେଥ [ଦୀ। ନି। ୨।୧୮୫], ଏଥ ଗଣ୍ହଥ ବନ୍ଧଥ [ଦୀ। ନି। ୨। ୩୪୨], ମା ୱୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ଥ କିଞ୍ଚନଂ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୪୨]।

ଅଜ୍ଝେସନେ-ଉଦ୍ଦିସତୁ ଭନ୍ତେ ଥେରୋ ପାତିମୋକ୍ଖଂ [ମହାୱ। ୧୫୫]।

ଆଣତ୍ତିଯଂ-ସୁଣାତୁ ମେ ଭନ୍ତେ ସଙ୍ଘୋ [ପାରା। ୩୬୮]।

ପେସନେ-ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ ସାରିପୁତ୍ତା [ପାରା। ୪୩୨]।

ପୱାରଣାଯଂ-ୱଦତୁ ମଂ ଭନ୍ତେ ସଙ୍ଘୋ [ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୧୩], ୱଦେଥ ଭନ୍ତେ ଯେନତ୍ଥୋ [ପାରା। ୨୯୦]।

ଅନୁମତିଯଂ-ପରିଭୁଞ୍ଜ ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେହି ୱା ଯଥାପଚ୍ଚଯଂ ୱା କରୋହି [ପାଚି। ୩୭୪]।

ୱରଦାନେ-ଫୁସ୍ସତୀ ୱରୱଣ୍ଣାଭେ, ୱରସ୍ସୁ ଦସଧା ୱରେ [ଜା। ୨।୨୨।୧୬୫୫], ଇଚ୍ଛିତଂ ପତ୍ଥିତଂ ତୁଯ୍ହଂ, ଖିପ୍ପମେୱ ସମିଜ୍ଝତୁ [ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧। ୧୯୨]।

ଅନୁଞ୍ଞାଯଂ-ପୁଚ୍ଛ ୱାସୱ ମଂ ପଞ୍ହଂ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ମନସିଚ୍ଛସି [ଦୀ। ନି। ୨।୩୫୬]।

କତାୱକାସା ପୁଚ୍ଛନ୍ତୁ [ସୁ। ନି। ୧୦୩୬]।

ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନେ-ଏୱଂ ହୋତୁ [ଦୀ। ନି। ୨।୪୧୯]।

ଅକ୍କୋସେ-ମୁଦ୍ଧା ତେ ଫଲତୁ ସତ୍ତଧା [ଜା। ୧।୧୬।୨୯୫], ଚୋରା ତଂ ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତୁ [ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧]।

ସପଥେ-ଏତେନ ସଚ୍ଚୱଜ୍ଜେନ, ପୁତ୍ତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତଂ ଇସେ [ଜା। ୧।୧୪।୧୦୪], ମୁସା ମେ ଭଣମାନାଯ, ମୁଦ୍ଧା ଫଲତୁ ସତ୍ତଧା [ଜା। ୧।୧୪। ୧୦୪]।

ଆମନ୍ତନେ-ଏତୁ ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ ରାଜା [ଜା। ୨।୨୨।୨୩୪୧], ''ଏହି ଭିକ୍ଖୁ ଚର ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ [ମହାୱ। ୨୮], ଏଥ ଭିକ୍ଖୱେ ସୀଲୱା ହୋଥ'' ଇଚ୍ଚାଦୀସୁପି ଏହି, ଏଥସଦ୍ଦା ଆମନ୍ତନେ ତିଟ୍ଠନ୍ତି।

ନିମନ୍ତନେ-ଅଧିୱାସେତୁ ମେ ଭନ୍ତେ ଭଗୱା ସ୍ୱାତନାଯ ଭତ୍ତଂ [ପାରା। ୭୭]।

ପୱେଦନେ-ୱେଦଯତୀତି ମଂ ସଙ୍ଘୋ ଧାରେତୁ [ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୨], ଉପାସକଂ ମଂ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୁ [ଦୀ। ନି। ୧।୨୯୯], ପୁନାରାଯୁ ଚ ମେ ଲଦ୍ଧୋ, ଏୱଂ ଜାନାହି ମାରିସ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୬୯]।

ପତ୍ତକାଲେ-ପରିନିବ୍ବାତୁ ଭନ୍ତେ ଭଗୱା, ପରିନିବ୍ବାତୁ ସୁଗତୋ, ପରିନିବ୍ବାନକାଲୋ ଭନ୍ତେ ଭଗୱତୋ [ଦୀ। ନି। ୨।୧୬୮], କାଲୋ ଖୋ ତେ ମହାୱୀର, ଉପ୍ପଜ୍ଜ ମାତୁକୁଚ୍ଛିଯଂ [ବୁ। ୱଂ। ୧।୬୭], ବ୍ଯାକରୋହି ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ ନ ଦାନି ତେ ତୁଣ୍ହୀଭାୱସ୍ସ କାଲୋ [ମ। ନି। ୧।୩୫୭]।

ଅନୁଭୋତୁ, ଅନୁଭୋନ୍ତୁ, ଅନୁଭୋହି, ଅନୁଭୋଥ, ଅନୁଭୋମି, ଅନୁଭୋମ, ଭୱତୁ, ଭୱନ୍ତୁ, 'ହିମିମେସ୍ୱସ୍ସା'ତି ହି, ମି, ମେସୁ ଅସ୍ସ ଦୀଘୋ, ଢଂ ପଣ୍ଡିତୋ ଭୱାହି।

୫୭୬।ହିସ୍ସତୋ ଲୋପୋ[କ। ୪୭୯; ରୂ। ୪୫୨; ନୀ। ୯୬୦; ଚଂ। ୫।୩।୯୯; ପା। ୬।୪।୧୦୫]।

ଅକାରତୋ ପରସ୍ସ ହିସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତି।

ଅତୋତି କିଂ? ବ୍ରୂହି, ଦେହି, ହୋହି।

ଇମିନା ଅତୋ ହିସ୍ସ ଲୋପୋ, ଢଂ ପଣ୍ଡିତୋ ଭୱ।

ତୁମ୍ହେ ପଣ୍ଡିତା ଭୱଥ, ଭୱାମି, ଭୱାମ।

ପରଛକ୍କେ-ସୋ ଭୱତଂ, ତେ ଭୱନ୍ତଂ, ତ୍ୱଂ ଭୱସ୍ସୁ, ତୁମ୍ହେ ଭୱୱ୍ହୋ, ଅହଂ ଭୱେ, ମଯଂ ଭୱାମସେ, ଇମାନି ସୁଦ୍ଧକତ୍ତୁରୂପାନି।

ଅନୁଭୂଯତୁ , ଅନୁଭୂଯନ୍ତୁ, ଅନୁଭୁଯ୍ଯତୁ, ଅନୁଭୁଯ୍ଯନ୍ତୁ ଇଚ୍ଚାଦି ସୁଦ୍ଧକମ୍ମରୂପଂ।

ଭାୱେତୁ, ଭାୱେନ୍ତୁ, ଭାୱଯତୁ, ଭାୱଯନ୍ତୁ ଇଚ୍ଚାଦି ହେତୁକତ୍ତୁରୂପଂ।

ଭାୱୀଯତୁ, ଭାୱୀଯନ୍ତୁ। ରସ୍ସତ୍ତେ-ଭାୱିଯତୁ, ଭାୱିଯନ୍ତୁ। ଦ୍ୱିତ୍ତେ-ଭାୱିଯ୍ଯତୁ, ଭାୱିଯ୍ଯନ୍ତୁ। ତଥା ଭାୱଯୀଯତୁ, ଭାୱଯୀଯନ୍ତୁଇଚ୍ଚାଦି ହେତୁକମ୍ମରୂପଂ।

‘ଏଯ୍ଯାଥସ୍ସେ’ଇଚ୍ଚାଦିସୁତ୍ତେନ ଥସ୍ସ ୱ୍ହୋ, ତୁମ୍ହେ ଭୱୱ୍ହୋ, ଭୱଥ ୱା।

ଇତି ଭ୍ୱାଦି।

ଏଯ୍ଯାଦି

ଅଥ ଏଯ୍ଯାଦି ୱୁଚ୍ଚତେ।

୫୭୭।ହେତୁଫଲେସ୍ୱେଯ୍ଯ ଏଯ୍ଯୁଂ ଏଯ୍ଯାସି ଏଯ୍ଯାଥ ଏଯ୍ଯାମି ଏଯ୍ଯାମ ଏଥ ଏରଂ ଏଥୋ ଏଯ୍ଯାୱ୍ହୋ[ଏଯ୍ୟୱ୍ହୋ (ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନାଦୀସୁ)]ଏଯ୍ଯଂ ଏଯ୍ଯାମ୍ହେ ୱା[କ। ୪୧୬; ରୂ। ୪୫୪; ନୀ। ୮୮୦; ଚଂ। ୧।୩।୧୨୦; ପା। ୩।୩।୧୫୬]।

ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସମ୍ବନ୍ଧିନିଯା ହେତୁକ୍ରିଯାଯଞ୍ଚ ଫଲକ୍ରିଯାଯଞ୍ଚ କ୍ରିଯତ୍ଥା ଏଯ୍ଯାଦଯୋ ହୋନ୍ତି ୱା। ହେତୁଫଲେସୁପି କଦାଚି ଅଞ୍ଞତ୍ତିଭତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତିଦୀପନତ୍ଥୋ ୱାସଦ୍ଦୋ, ସଚେ ସୋ ଯାନଂ ଲଭିସ୍ସତି, ଗମିସ୍ସତି, ସଚେ ନ ଲଭିସ୍ସତି, ନ ଗମିସ୍ସତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ସଚେ ସଙ୍ଖାରୋ ନିଚ୍ଚୋ ଭୱେଯ୍ଯ, ସୁଖୋ ନାମ ଭୱେଯ୍ଯ, ସଚେ ସୋ ପଣ୍ଡିତୋ ଭୱେଯ୍ଯ, ସୁଖିତୋ ଭୱେଯ୍ଯ।

୫୭୮।ପଞ୍ହପତ୍ଥନାୱିଧୀସୁ[ଚଂ। ୧।୩।୧୨୧; ପା। ୩।୩।୧୬୧]।

ଏତେସୁ ଏଯ୍ଯାଦଯୋ ହୋନ୍ତି।

ପଞ୍ହେ-କିନ୍ନୁ ଖୋ ତ୍ୱଂ ୱିନଯଂ ୱା ଅଧିଯ୍ଯେଯ୍ଯାସି ଧମ୍ମଂ ୱା।

ପତ୍ଥନାଯଂ-ଭୱେଯ୍ଯଂ ଜାତିଜାତିଯଂ।

ୱିଧିମ୍ହି-ପାଣଂ ନ ହନେଯ୍ଯ, ଅଦିନ୍ନଂ ନ ଆଦିଯେଯ୍ଯ, ଦାନଂ ଦଦେଯ୍ଯ, ସୀଲଂ ରକ୍ଖେଯ୍ଯ।

୫୭୯।ସତ୍ତାରହେସ୍ୱେଯ୍ଯାଦୀ[କ। ୪୧୬; ରୂ। ୪୫୪; ନୀ। ୮୮୧-୪; ଚଂ। ୧।୩।୧୨୮; ପା। ୩।୩।୧୬୯-୧୭୨; ସତ୍ତରହେସ୍ୱେଯ୍ଯାଦୀ (ବହୂସୁ)]।

ସତ୍ତିଯଂ ଅରହତ୍ଥେ ଚ ଏଯ୍ଯାଦଯୋ ହୋନ୍ତି।

ଭୱଂ ରଜ୍ଜଂ କରେଯ୍ଯ, ଭୱଂ ରଜ୍ଜଂ କାତୁଂ ସକ୍କୋ, କାତୁଂ ଅରହୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ସୋ ଇମଂ ୱିଜଟଯେ ଜଟଂ [ସଂ। ନି। ୧।୨୩]।

୫୮୦।ସମ୍ଭାୱନେ ୱା[କ। ୪୧୬; ରୂ। ୮୫୪; ନୀ। ୮୮୧, ୮୮୩-୪; ଚଂ। ୧।୩।୧୧୮-୯; ପା। ୩।୩।୧୫୪-୫]।

ସମ୍ଭାୱନେପି ଏଯ୍ୟାଦଯୋ ହୋନ୍ତି ୱା।

ପବ୍ବତମପି ସିରସା ଭିନ୍ଦେଯ୍ୟ, ଭୱେଯ୍ୟ, ଭୱେଯ୍ୟୁଂ, ଭୱେଯ୍ୟାସି, ଭୱେଯ୍ୟାଥ, ଭୱେଯ୍ୟାମି, ଭୱେଯ୍ୟାମ।

ପରଛକ୍କେ-ସୋ ଭୱେଥ, ତେ ଭୱେରଂ, ତ୍ୱଂ ଭୱେଥୋ, ତୁମ୍ହେ ଭୱେଯ୍ୟାଥ୍ୱୋ, ଅହଂ ଭୱେଯ୍ୟଂ, ମଯଂ ଭୱେଯ୍ୟାମ୍ହେ, ଇତି ସୁଦ୍ଧକତ୍ତୁରୂପାନି।

ଅନୁଭୂୟେଯ୍ୟ, ଅନୁଭୂୟେଯ୍ୟୁଂ। ଦ୍ୱିତ୍ତେ ରସ୍ସତ୍ତଂ, ଅନୁଭୁୟ୍ୟେଯ୍ୟ, ଅନୁଭୁୟ୍ୟେଯ୍ୟୁଂ ଇଚ୍ଚାଦି ସୁଦ୍ଧକମ୍ମରୂପଂ।

ଭାୱେଯ୍ୟ , ଭାୱେଯ୍ୟୁଂ, ଭାୱଯେଯ୍ୟ, ଭାୱଯେଯ୍ୟୁଂ ଇଚ୍ଚାଦି ହେତୁକତ୍ତୁରୂପଂ।

ଭାୱୀୟେଯ୍ୟ, ଭାୱୀୟେଯ୍ୟୁଂ। ରସ୍ସତ୍ତେ-ଭାୱୟିୟେଯ୍ୟ, ଭାୱୟିୟେଯ୍ୟୁଂ। ଦ୍ୱିତ୍ତେ-ଭାୱିୟ୍ୟେଯ୍ୟ, ଭାୱିୟ୍ୟେଯ୍ୟୁଂ। ତଥା ଭାୱଯୀୟେଯ୍ୟ, ଭାୱଯୀୟେଯ୍ୟୁଂ ଇଚ୍ଚାଦି ହେତୁକମ୍ମରୂପଂ।

୫୮୧।ଏୟ୍ୟେଯ୍ୟାସେଯ୍ୟଂନଂ ଟେ[କ। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

ଏଯ୍ୟ, ଏଯ୍ୟାସି, ଏଯ୍ୟମିଚ୍ଚେତେସଂ ଟେ ହୋତି ୱା।

ଅତ୍ରିମା ପାଠଈ-ଚଜେ ମତ୍ତା ସୁଖଂ ଧୀରୋ, ପସ୍ସେ ଚେ ୱିପୁଲଂ ସୁଖଂ [ଧ। ପ। ୨୯୦]। କିଂ ତ୍ୱଂ ସୁତସୋମା’ନୁତପ୍ପେ [ଜା। ୨।୨୧।୩୯୯], ଧୀରଂ ପସ୍ସେ ସୁଣେ ଧୀରଂ, ଧୀରେନ ସହ ସଂୱସେ [ଜା। ୧।୧୩।୯୪] ଇଚ୍ଚାଦି।

ସୋ ଭୱେ, ଭୱେଯ୍ୟ, ତ୍ୱଂ ଭୱେ, ଭୱେଯ୍ୟାସି, ଅହଂ ଭୱେ, ଭୱେଯ୍ୟଂ।

୫୮୨।ଏଯ୍ୟୁଂସ୍ସୁଂ[କ। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

ଏଯ୍ୟୁଂସ୍ସ ଉଂ ହୋତି ୱା।

ଅତ୍ରିମା ପାଠଈ-ୱଜ୍ଜୁଂ ୱା ତେ ନ ୱା ୱଜ୍ଜୁଂ, ନତ୍ଥି ନାସାଯ ରୂହନା [ଜା। ୧।୩।୩୩], ଉପଯାନାନି ମେ ଦଜ୍ଜୁଂ, ରାଜପୁତ୍ତ ତଯୀ ଗତେତି [ଜା। ୨। ୨୨।୨୬]।

୫୮୩।ଏଯ୍ୟାମସ୍ସେମୁ ଚ[କ। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

ଏଯ୍ୟାମସ୍ସ ଏମୁ ଚ ହୋତି, ଅନ୍ତସ୍ସ ଉ ଚ।

ଅତ୍ରିମା ପାଠଈ-କଥଂ ଜାନେମୁ ତଂ ମଯଂ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୧୮], ମୁଞ୍ଚେମୁ ନଂ ଉରଗଂ ବନ୍ଧନସ୍ମା [ଜା। ୧।୧୫।୨୫୨], ଦକ୍ଖେମୁ ତେ ନାଗ ନିୱେସନାନି [ଜା। ୧।୧୫।୨୫୪], ଗନ୍ତ୍ୱାନ ତଂ ପଟିକରେମୁ ଅଚ୍ଚଯଂ, ଅପ୍ପେୱ ନଂ ପୁତ୍ତ ଲଭେମୁ ଜୀୱିତଂ [ଜା। ୧।୧୫।୧୩], ଦଜ୍ଜେମୁ ଖୋ ପଞ୍ଚସତାନି ଭୋତୋ [ଜା। ୨।୨୨।୧୩୦୨], ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛେମୁ ମାରିସ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୫୪], ୱିହରେମୁ ଅୱେରିନୋ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୫୭], ତଯାଜ୍ଜ ଗୁତ୍ତା ୱିହରେମୁ ରତ୍ତିନ୍ତି [ଜା। ୧।୨।୧୮]। ଭୱେଯ୍ୟାମୁ, ଭୱେଯ୍ୟାମ।

ମହାୱୁତ୍ତିନା କ୍ୱଚି ମଜ୍ଝେ ଯ୍ୟା-କାରସ୍ସ ଲୋପୋ, ଅହଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ପୁଚ୍ଛେସି [ଜା। ୧।୧୬।୧୫୦], ଉରେଗଣ୍ଡାଯୋ ବୁଜ୍ଝେସି, ତାଯୋ ବୁଜ୍ଝେସି ମାଣୱ [ଜା। ୨।୧୭।୧୩୨-୧୩୩], ଯଥା ଗତିଂ ମେ ଅଭିସମ୍ଭୱେଥ [ଜା। ୨।୧୭।୮୭-୮୯], ଯଥା ଗତିଂ ତେ ଅଭିସମ୍ଭୱେମ [ଜା। ୨।୧୭। ୮୭-୮୯], ଓକାସଂ ସମ୍ପଜାନାଥ, ୱନେ ଯତ୍ଥ ୱସେମସେତି [ଜା। ୨।୨୨।୧୮୮୫ ‘ୱସାମସେ’]।

‘ଏଯ୍ୟାଥସ୍ସେ’ଇଚ୍ଚାଦିସୁତ୍ତେନ ଏଯ୍ୟାଥସ୍ସ ଓ ଚ, ତୁମ୍ହେ ଭୱେଯ୍ୟାଥୋ, ଭୱେଯ୍ୟାଥ ୱା।

ଏତ୍ଥ ଚ ପୁଚ୍ଛେ ୱୁତ୍ତା ପଞ୍ହ, ପତ୍ଥନା, ୱିଧିପ୍ପଭେଦା ଇଧପି ଯଥାପଯୋଗଂ ୱେଦିତବ୍ବା। ପଞ୍ହସଦ୍ଦେନ ପରିପଞ୍ହ, ପରିପୁଚ୍ଛା, ପରିୱିତକ୍କ,

ପରିୱୀମଂସାଦୟୋ ସଙ୍ଗୟ୍ହନ୍ତି।

ପରିପଞ୍ହେ-ଧମ୍ମଂ ୱା ପଠମଂ ସଙ୍ଗାୟେୟ୍ୟାମ ୱିନଯଂ ୱା।

ପରିପୁଚ୍ଛାୟଂ-ୱଦେଥ ଭନ୍ତେ କିମହଂ କରେୟ୍ୟଂ, କୋ ଇମସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ, କଥଞ୍ଚସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଅହଂ ଜାନେୟ୍ୟଂ।

ପରିୱିତକ୍କେ-କସ୍ସାହଂ ପଠମଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେୟ୍ୟଂ [ଦୀ। ନି। ୨।୭୨], ଯଂନୂନାହଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ୱିନଯଞ୍ଚ ସଙ୍ଗାୟେୟ୍ୟଂ [ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧। ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିକଥା]।

ପରିୱୀମଂସାୟଂ-ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ ୱା ଅହଂ ଉପୋସଥଂ, ନ ୱାଗଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ [ମହାୱ। ୧୩୭]।

ପତ୍ଥନାୟଂ-ଏୱଂରୂପୋ ସିଯଂ ଅହଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ [ମ। ନି। ୩।୨୭୪], ଉମ୍ମାଦନ୍ତ୍ୟା ରମିତ୍ୱାନ, ସିୱିରାଜା ତତୋ ସିଯଂ [ଜା। ୨।୧୮।୭୦], ପସ୍ସେୟ୍ୟ ତଂ ୱସ୍ସସତଂ ଅରୋଗଂ [ଜା। ୨।୨୧।୪୫୩]।

ଆଯାଚନେ-ଲଭେୟ୍ୟାହଂ ଭନ୍ତେ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଲଭେୟ୍ୟଂ ଉପସମ୍ପଦଂ [ମହାୱ। ୨୮; ସଂ। ନି। ୨।୧୭]।

ୱିଧିମ୍ହି-ଚରେୟ୍ୟ ଧମ୍ମଂ [ଜା। ୧।୧୪।୬୩]।

ନିଯୋଜନେ-ଚରେୟ୍ୟାଦିୱସୀସୋୱ, ନତ୍ଥି ମଚ୍ଚୁସ୍ସ ନା ଗମୋ [ସଂ। ନି। ୧।୧୪୫]।

ଅଜ୍ଝେସନେ-ଯସ୍ସ ସିଯା ଆପତ୍ତି, ସୋ ଆୱିକରେୟ୍ୟ [ମହାୱ। ୧୩୨], ଯସ୍ସ ନକ୍ଖମତି, ସୋ ଭାସେୟ୍ୟ [ମହାୱ। ୭୦]।

ପୱାରଣାୟଂ-ୱଦେୟ୍ୟାଥ ଭନ୍ତେ ଯେନତ୍ଥୋ [ପାରା। ୨୯୦]।

ଅନୁମତିୟଂ-ତଂ ଜନୋ ହରେୟ୍ୟ ୱା ଦହେୟ୍ୟ ୱା ଯଥାପଚ୍ଚଯଂ ୱା କରେୟ୍ୟ [ମ। ନି। ୧।୨୪୭]।

ଅନୁଞ୍ଞାୟଂ-ଆକଙ୍ଖମାନୋ ସଙ୍ଘୋ କମ୍ମଂ କରେୟ୍ୟ [ଚୂଳୱ। ୬]।

ଆମନ୍ତନେ-ଯଦା ତେ ପହିଣେୟ୍ୟାମି, ତଦା ଏୟ୍ୟାସି ଖତ୍ତିଯ [ଜା। ୨।୨୨।୬୩୫]।

ନିମନ୍ତନେ-ଇଧ ଭୱଂ ନିସୀଦେୟ୍ୟ।

ପତ୍ତକାଲେ-ସଙ୍ଘୋ ଉପୋସଥଂ କରେୟ୍ୟ, ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସେୟ୍ୟ [ମହାୱ। ୧୬୭]।

'ସମ୍ଭାୱନେ ୱା'ତି ୱାସଦ୍ଦୋ ଅୱୁତ୍ତୱିକପ୍ପନତ୍ଥୋ, ତେନ ପରିକପ୍ପ, କ୍ରିଯାତିପନ୍ନାଦୟୋ ସଙ୍ଗୟ୍ହନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ପରିକପ୍ପୋ ଦୁୱିଧୋ ଭୂତା'ଭୂତୱସେନ।

ତତ୍ଥ ଭୂତପରିକପ୍ପେ-ଯୋ ବାଲଂ ସେୱେୟ୍ୟ, ସୋପି ବାଲୋ ଭୱେୟ୍ୟ।

ଅଭୂତପରିକପ୍ପେ-ଯଦା କଚ୍ଛପଲୋମାନଂ, ପାୱାରୋ ତିୱିଧୋ ସିଯା [ଜା। ୧।୮।୭୮]। ଯଦା ସସୱିସାଣାନଂ, ନିସ୍ସେଣୀ ସୁକତା ସିଯା [ଜା। ୧।୮। ୭୯]।

କ୍ରିଯାତିପନ୍ନେ-ସଚେ ସୋ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସେୟ୍ୟ, ରାଜା ଅସ୍ସ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ [ଦୀ। ନି। ୩।୧୩୬]।

ଇତି ଏୟ୍ୟାଦି।

ହିୟ୍ୟତ୍ତନୀ

ଅଥ ହିୟ୍ୟତ୍ତନୀ ୱୁଚ୍ଚତେ।

୫୮୪।ଅନଜ୍ଜତ୍ତନେ ଆ ଊ ଓ ତ୍ଥ ଅ ମ୍ହା ତ୍ଥ ତ୍ଥୁଂ ସେ ୱ୍ହଂ ଇଂ ମ୍ହସେ[କା। ୪୧୮; ରୂ। ୪୫୬; ନୀ। ୮୮୬; ଚଂ। ୧।୨।୭୭; ପା। ୩।୨।୧୧୧]।

ଅଜ୍ଜତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଭୂତେ କାଲେ କ୍ରିଯତ୍ଥା ପରଂ ଆଇଚ୍ଚାଦଯୋ ହୋନ୍ତି।

୫୮୫।ଆ ଈ ସ୍ସାଦୀସ୍ୱଞ୍ଚ ୱା[କା। ୫୧୯; ରୂ। ୪୫୭; ନୀ। ୧୦୩୨]।

ଆଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ଈଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ସ୍ସାଦୀସୁ ଚ ତେସଂ ଆଦିମ୍ହି ଅଞ୍ଚ ହୋତି ୱା।

ସୋ ଅଭୱା, ଭୱା, ତେ ଅଭୱୂ, ଭୱୂ, ତ୍ୱଂ ଅଭୱୋ, ଭୱୋ, ତୁମ୍ହେ ଅଭୱତ୍ଥ, ଭୱତ୍ଥ, ଅହଂ ଅଭୱ, ଭୱ, ମଯଂ ଅଭୱମ୍ହା, ଭୱମ୍ହା।

ପରଚ୍ଛକ୍କେ-ଅଭୱତ୍ଥ, ଭୱତ୍ଥ, ଅଭୱତ୍ଥୁଂ, ଭୱତ୍ଥୁଂ, ଅଭୱସେ, ଭୱସେ, ଅଭୱୱ୍ହଂ, ଭୱୱ୍ହଂ, ଅଭୱିଂ, ଭୱିଂ, ଅଭୱମ୍ହସେ, ଭୱମ୍ହସେ।

୫୮୬।ଆଈ ଊ ମ୍ହା ସ୍ସା ସ୍ସାମ୍ହାନଂ ୱା[କା। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

ଏତେସଂ ରସ୍ସୋ ହୋତି ୱା।

ସୋ ଅଭୱ, ତେ ଅଭୱୁ, ମଯଂ ଅଭୱମ୍ହ।

'ଏଯ୍ୟାଥସ୍ସେ'ଇଚ୍ଚାଦିନା ଆସ୍ସ ତ୍ତଂ, ଅସ୍ସ ଚ ଅଂ, ସୋ ଅଭୱତ୍ଥ, ଭୱତ୍ଥ, ଅଭୱା, ଭୱା ୱା, ଅହଂ ଅଭୱଂ, ଭୱଂ, ଅଭୱ, ଭୱ ୱା, ଇମାନି ସୁଦ୍ଧକତ୍ତୁରୂପାନି।

ଏତ୍ଥ ଚ ମହାୱୁତ୍ତିନା ଆ-ୱିଭତ୍ତିଯା ଥାଦେସୋ ବହୁଲଂ ଦିସ୍ସତି, ମେଦନୀ ସମ୍ପକମ୍ପଥ [ଜା। ୨।୨୨।୧୬୭୨], ୱିସଞ୍ଞୀ ସମପଜ୍ଜଥ [ଜା। ୨।୨୨।୩୨୮], ଇମା ଗାଥା ଅଭାସଥ [ଜା। ୨।୨୨।୩୨୮], ତୁଚ୍ଛୋ କାଯୋ ଅଦିସ୍ସଥ [ଥେରଗା। ୧୭୨], ନିବ୍ବିଦା ସମତିଟ୍ଠଥ [ଥେରଗା। ୨୭୩], ଏକୋ ରହସି ଝାଯଥ [ଜା। ୧।୧୫।୨୮୬] ଇଚ୍ଚାଦି। ତଥା ଓ-ୱିଭତ୍ତିଯା ଚ, ଦୁବ୍ଭେଯ୍ୟଂ ମଂ ଅମଞ୍ଞଥ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ହିୟ୍ୟତ୍ତନୀ।

ଅଜ୍ଜତ୍ତନୀ

ଅଥ ଅଜ୍ଜତ୍ତନୀ ୱୁଚ୍ଚତେ।

୫୮୭।ଭୂତେ ଈ ଉଂ ଓ ତ୍ଥ ଇଂ ମ୍ହା ଆ ଊ ସେ ୱ୍ହଂ ଅଂ ମ୍ହେ[କା। ୪୧୯; ରୂ। ୪୬୯; ନୀ। ୮୮୭]।

ଅଭୱୀତି ଭୂତୋ, ଅତୀତୋତି ଅତ୍ଥୋ, ଭୂତେ କାଲେ କ୍ରିଯତ୍ଥା ପରଂ ଈଇଚ୍ଚାଦଯୋ ହୋନ୍ତି।

୫୮୮।ଅ ଈ ସ୍ସା ସ୍ସତ୍ୟାଦୀନଂ ବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସିଉ[କା। ୫୧୬; ରୂ। ୪୬୬; ନୀ। ୧୦୩୦; ଚଂ। ୧।୨।୭୬; ପା। ୩।୨।୧୧୦ ଅଈସ୍ସଆଦୀନଂ ବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସିଉ (ବହୂସୁ)]।

ଅଆଦିସ୍ସ ଈଆଦିସ୍ସ ସ୍ସାଆଦିସ୍ସ ସ୍ସତିଆଦିସ୍ସ ଚ ବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସ ଆଦିମ୍ହି ଇଉ ହୋତି। 'ବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସା'ତି ଏତେନ ଅଆଦିମ୍ହି ପଞ୍ଚ, ଈଆଦିମ୍ହି ସତ୍ତାତି ଦ୍ୱାଦସ ସୁଦ୍ଧସରୱିଭତ୍ତିଯୋ ପଟିକ୍ଖିପତି।

'ଆଈସ୍ସାଦୀସ୍ୱଞ୍ଚ ୱା'ଇତି ସୁତ୍ତେନ ୱିକପ୍ପେନ ଧାତ୍ୱାଦିମ୍ହି ଅକାରୋ।

ସୋ ଅଭୱୀ, ଭୱୀ, ତେ ଅଭୱୁଂ, ଭୱୁଂ, ତ୍ୱଂ ଅଭୱୋ, ଭୱୋ, ତୁମ୍ହେ ଅଭୱିତ୍ଥ, ଭୱିତ୍ଥ, ଅହଂ ଅଭୱିଂ, ଭୱିଂ, ମଯଂ ଅଭୱିମ୍ହା, ଭୱିମ୍ହା, ସୋ ଅଭୱା, ଭୱା, ତେ ଅଭୱୂ, ଭୱୂ, ତ୍ୱଂ ଅଭୱିସେ, ଭୱିସେ, ତୁମ୍ହେ ଅଭୱିୱ୍ହଂ, ଭୱିୱ୍ହଂ, ଅହଂ ଅଭୱଂ, ଭୱଂ, ମଯଂ ଅଭୱିମ୍ହେ, ଭୱିମ୍ହେ।

'ଆଈଊ'ଇଚ୍ଚାଦିନା ଈ, ମ୍ହା, ଆ, ଊନଂ ରସ୍ସତ୍ତେ-ସୋ ଅଭୱି, ଭୱି, ମଯଂ ଅଭୱିମ୍ହ, ଭୱିମ୍ହ, ସୋ ଅଭୱ, ଭୱ, ତେ ଅଭୱୁ, ଭୱୁ।

୫୮୯।ଏଯ୍ୟାଥସ୍ସେଅଆଈଥାନଂ ଓ ଅ ଅଂ ତ୍ଥ ତ୍ଥୋ ୱ୍ହୋ ୱା[କା। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫; '...ୱ୍ହୋକ' (ବହୂସୁ)]।

ଏଯ୍ୟାଥାଦୀନଂ ଯଥାକ୍କମଂ ଓଆଦଯୋ ହୋନ୍ତି ୱା।

ତୁମ୍ହେ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥୋ, ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥ ୱା, ତ୍ୱଂ ଅଗଚ୍ଛିସ୍ସ, ଅଗଚ୍ଛିସ୍ସେ ୱା, ଅହଂ ଅଗମଂ, ଗମଂ, ଅଗମ, ଗମ ୱା, ସୋ ଅଗମିତ୍ଥ, ଗମିତ୍ଥ, ଅଗମା, ଗମା ୱା, ସୋ ଅଗମିତ୍ଥୋ, ଗମିତ୍ଥୋ, ଅଗମୀ, ଗମୀ ୱା, ତୁମ୍ହେ ଗଚ୍ଛୱ୍ହୋ, ଗଚ୍ଛଥ ୱାତି।

ଇମିନା ଈ, ଆ, ଅୱଚନାନଂ ତ୍ଥୋ, ତ୍ଥ, ଅଂଆଦେସା ହୋନ୍ତି, ସୋ ଅଭୱିତ୍ଥୋ, ଭୱିତ୍ଥୋ, ସୋ ଅଭୱିତ୍ଥ, ଭୱିତ୍ଥ, ଅହଂ ଅଭୱଂ, ଭୱଂ।

ଅଟ୍ଠିମା ପାଠଇ – ଈମ୍ହି-ପଙ୍କୋ ଚ ମା ୱିସିଯିତ୍ଥୋ [ଜା। ୧।୧୩।୪୪], ସଞ୍ଜଗ୍ଗିତ୍ଥୋ ମଯା ସହ [ଜା। ୧।୧୬।୨୪୧]। ଆମ୍ହି-ଅନୁମୋଦିତ୍ଥ ୱାସୱୋ [ଜା। ୨।୨୨।୧୬୬୭], ନିମନ୍ତଯିତ୍ଥ ୱାସୱୋ [ଜା। ୨।୨୨।୧୬୬୭], ଖୁବ୍ଭିତ୍ଥ ନଗରଂ ତଦା [ଜା। ୨।୨୨।୧୬୭୩], ସୁଭୂତିତ୍ଥେରୋ ଗାଥଂ ଅଭାସିତ୍ଥ [ଥେରଗା। ୧]। ଅମ୍ହି-ଇଧାହଂ ମଲ୍ଲିକଂ ଦେୱିଂ ଏତଦୱୋଚଂ [ସଂ। ନି। ୧।୧୧୯], ଅଜାନମେୱଂ ଆୱୁସୋ ଅୱଚଂ ଜାନାମୀତି [ପାରା। ୧୯୫], ଅହଂ କାମାନଂ ୱସମନ୍ୱଗଂ [ଜା। ୨।୧୯।୪୫], ଅଚ୍ଛଗଂ ଅମତଂ ସନ୍ତିଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

୫୯୦।ଊଂସ୍ସିଂସ୍ୱଂସ୍ସୁ[କା। ୫୦୪, ୫୧୭; ରୂ। ୪୭୦-୪୮୮; ନୀ। ୧୦୧୬-୧୧୦୫]।

ଊମିଚ୍ଚସ୍ସ ଇଂସୁ, ଅଂସୁ ହୋନ୍ତି।

ଅଗମିଂସୁ, ଅଗମଂସୁ, ଅଗମୁଂ। ଇମିନା ଊଂସ୍ସ ଇଂସୁ, ଅଭୱିଂସୁ, ଭୱିଂସୁ।

୫୯୧।ଓସ୍ସ ଅ ଇ ତ୍ଥ ତ୍ଥୋ[କା। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

ଓସ୍ସ ଏଚ୍ଚାଦଯୋ ହୋନ୍ତି।

ତ୍ୱଂ ଅଭୱ, ତ୍ୱଂ ଅଭୱି, ତ୍ୱଂ ଅଭୱିତ୍ଥ, ତ୍ୱଂ ଅଭୱିତ୍ଥୋ।

ଅଟ୍ଠିମା ପାଠଇ-ଓସ୍ସ ଅତ୍ତେ-ମା ହେୱଂ ଆନନ୍ଦ ଅୱଚ [ଦୀ। ନି। ୨।୯୫], ତ୍ୱମେୱ ଦାନି'ମକର, ଯଂ କାମୋ ବ୍ୟଗମା ତଯି [ଜା। ୧।୨।୧୬୭]। ଇତ୍ତେ-ମା ତ୍ୱଂ ଭାଯି ମହାରାଜ, ମା ତ୍ୱଂ ଭାଯି ରଥେସଭ [ଜା। ୨।୨୨।୬୮୪], ମା ଚିନ୍ତେସି ମା ତ୍ୱଂ ସୋଚି, ଯାଚାମି ଲୁଦ୍ଦକଂ ଅହଂ [ଗୱେସିତବ୍ବଂ]। ତ୍ଥତ୍ତେମାସ୍ସୁ ତିଣ୍ଣୋ ଅମଞ୍ଞିତ୍ଥ [ଜା। ୨।୨୨।୨୫୫], ମା କିଲିତ୍ଥ ମଯା ୱିନା [ଜା। ୨।୨୨।୧୭୧୩], ମାସ୍ସୁ କୁଜ୍ଝିତ୍ଥ ନାୱିକ [ଜା। ୧।୬।୫]। ତ୍ଥୋତ୍ତେ-ମା ପୁରାଣେ ଅମଞ୍ଞିତ୍ଥୋ [ଥେରଗା। ୨୮୦], ମା ଦଯ୍ହିତ୍ଥୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ [ସଂ। ନି। ୧।୨୧୨], ତିଣମତ୍ତେ ଅସଜ୍ଜିତ୍ଥୋ [ଜା। ୧।୧।୮୯], ମା ତ୍ୱଂ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ୱଚନଂ ଉପାତିୱତ୍ତିତ୍ଥୋ [ମ। ନି। ୧।୫୦୨], ମା ତ୍ୱଂ ମଞ୍ଞିତ୍ଥୋ ନ ମଂ ଜାନାତୀ [ମ। ନି। ୧।୫୦୨] ତି।

ତତ୍ଥ 'ମା ଦଯ୍ହିତ୍ଥୋ'ଇଚ୍ଚାଦୀନି ପରୋକ୍ଖାୱଚନେନପି ସିଜ୍ଝନ୍ତି।

ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ତ୍ଥସ୍ସ ତ୍ଥୋ ହୋତି, ତଂ ୱୋ ୱଦାମି ଭଦ୍ଦନ୍ତେ, ଯାୱନ୍ତେତ୍ଥ ସମାଗତା [ଅପ। ଥେର ୧।୧।୩୬୭], ମସ୍ସୁ ମିତ୍ତାନଂ ଦୁବ୍ଭିତ୍ଥୋ। ମିତ୍ତଦୁବ୍ଭୋ ହି ପାପକୋତି [ଜା। ୧।୧୬।୨୨୨]।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଓସ୍ସ କ୍ୱଚି ଲୋପୋ, ପୁନ ଦାନଂ ଅଦା ତୁୱଂ [ଜା। ୨।୨୨।୧୭୮୬], ମା ନୋ ତ୍ୱଂ ତାତ ଅଦଦା [ଜା। ୨।୨୨।୨୧୨୬], ମା ଭୋତି କୁପିତା ଅହୁ [ଜା। ୨।୨୨।୧୯୩୧], ମାହୁ ପଚ୍ଛାନୁତାପିନୀ [ସଂ। ନି। ୧।୧୬୨; ଥେରୀଗା। ୫୭]।

୫୯୨।ସି[କା। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

ଓସ୍ସ ସି ହୋତି ୱା।

ତ୍ୱଂ ଅଭଓସି, ଭଓସି, ତ୍ୱଂ ଅନୁଭୋସି।

୫୯୩।ମ୍ହାତ୍ଥାନମୁଉ[କା। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

ମ୍ହା, ତ୍ଥାନଂ ଆଦିମ୍ହି ଉଞ୍ଚ ହୋତି।

ଅସ୍ସୋସୁମ୍ହା, ଅହେସୁମ୍ହା, ଅୱୋଚୁମ୍ହା, ଅୱୋଚୁତ୍ଥ ଇଚ୍ଚାଦୀନି ଦିସ୍ସନ୍ତି।

ତୁମ୍ହେ ଅଭୱୁତ୍ଥ, ଭୱୁତ୍ଥ, ଅଭୱିତ୍ଥ, ଭୱିତ୍ଥ ୱା, ମଯଂ ଅଭୱୁମ୍ହା, ଭୱୁମ୍ହା, ଅଭୱିମ୍ହା, ଭୱିମ୍ହା ୱା।

୫୯୪।ଇଂସ୍ସ ଚ ସୁଉ[କା। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫; ''…ସିଉ'' (ବହୂସୁ)]।

ଇମିଙ୍ଗସ୍ସ ମ୍ହା, ତ୍ଥାନଞ୍ଚ ଆଦିମ୍ହି ସୁଉ ହୋତି, ସାଗମୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଚସଦ୍ଦେନ ଇଆଦୀନମ୍ପି ଆଦିମ୍ହି ସାଗମୋ ହୋତି, ସାଗମେ ଚ ସତି ବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ଆଦିମ୍ହି ଇଆଗମୋ ଲବ୍ଭତି। ତେନ ''ଇମା ଗାଥା ଅଭାସିସୁଂ [ଗୱେସିତଙ୍ଗ], ତେ ମେ ଅସ୍ସେ ଅଯାଚିସୁଂ, ଯଥାଭୂତଂ ୱିପସ୍ସିସୁଂ'' [ଜା। ୨।୨୨।୧୮୬୩] ଇଚ୍ଚାଦୀନି [ଦୀ। ନି। ୩।୨୭୭] ସିଜ୍ଝନ୍ତି।

ସୋ ଭୋଗଂ ଅନୁଭୋସି, ଅନୁଭୱି ୱା, ତୁମ୍ହେ ଅନୁଭୋସିତ୍ଥ, ଅନୁଭୱିତ୍ଥ ୱା, ଅହଂ ଅନୁଭୋସି, ଅନୁଭୱିଂ ୱା। ମଯଂ ଅନୁଭୋସିମ୍ହା ଅନୁଭୱିମ୍ହା ୱା।

୫୯୫।ଏଓନ୍ତା ସୁଂ[କା। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫; 'ଏଓଭା ସୁଂ'' (ବହୂସୁ)]।

ଏଦନ୍ତତୋ ଓଦନ୍ତତୋ ଚ ପରସ୍ସ ଉଂୱଚନସ୍ସ ସୁଂ ହୋତି ୱା।

ଆନେସୁଂ, ସାଯେସୁଂ, ଚିନ୍ତେସୁଂ, ପଜ୍ଜନୁଭୋସୁଂ, ପରିଭୋସୁଂ, ଅଧିଭୋସୁଂ, ଅଭିଭୋସୁଂ।

ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ଆଦନ୍ତତୋପି ଚ, ୱିହାସୁଂ ୱିହରନ୍ତି ଚ [ସଂ। ନି। ୧।୧୭୩], ତେ ଅନୁଭୋସୁଂ, ଇମାନି ସୁଦ୍ଧକତ୍ତୁରୂପାନି।

ତେନ ଭୋଗୋ ଅନ୍ୱଭୂଯୀ, ଅନୁଭୂଯୀ।

ରସ୍ସତ୍ତେ-ଅନ୍ୱଭୂଯି, ଅନୁଭୂଯି।

ଦ୍ୱିତ୍ତେ-ଅନ୍ୱଭୁଯ୍ୟି, ଅନୁଭୁଯ୍ୟି।

ତେନ ଭୋଗା ଅନ୍ୱଭୂଯୁଂ, ଅନୁଭୂଯୁଂ, ଅନ୍ୱଭୂଯିଂସୁ, ଅନୁଭୂଯିଂସୁ ଇଚ୍ଚାଦି ସୁଦ୍ଧକମ୍ମରୂପଂ।

ସୋ ମଗ୍ଗଂ ଅଭାୱି, ଭାୱି, ଅଭାୱେସି, ଭାୱେସି, ଅଭାୱଯି, ଭାୱଯି, ତେ ମଗ୍ଗଂ ଅଭାୱିଂସୁ, ଭାୱିଂସୁ।

'ଏଓନ୍ତାସୁ'ନ୍ତି ଏଦନ୍ତମ୍ହା ସୁଂ। ତେ ମଗ୍ଗଂ ଅଭାୱେସୁଂ, ଭାୱେସୁଂ, ଅଭାୱଯିଂସୁ, ଭାୱଯିଂସୁ, ତ୍ୱଂ ମଗ୍ଗଂ ଅଭାୱଯ, ଭାୱଯ, ଅଭାୱଯି, ଭାୱଯି, ତ୍ୱଂ ମଗ୍ଗଂ ଅଭାୱିତ୍ଥ, ଭାୱିତ୍ଥ, ଅଭାୱଯିତ୍ଥ, ଭାୱଯିତ୍ଥ, ତ୍ୱଂ ମଗ୍ଗଂ ଅଭାୱଯିତ୍ଥୋ, ଭାୱଯିତ୍ଥୋ, ତ୍ୱଂ ମଗ୍ଗଂ ଅଭାୱେସି, ଭାୱେସି, ତୁମ୍ହେ ମଗ୍ଗଂ ଅଭାୱିତ୍ଥ, ଭାୱିତ୍ଥ, ଅଭାୱଯିତ୍ଥ, ଭାୱଯିତ୍ଥ, ଅହଂ ମଗ୍ଗଂ ଅଭାୱିଂ, ଭାୱିଂ, ଅଭାୱେସିଂ, ଭାୱେସିଂ, ଅଭାୱଯିଂ, ଭାୱଯିଂ, ମଯଂ ମଗ୍ଗଂ ଅଭାୱିମ୍ହା, ଭାୱିମ୍ହା, ଅଭାୱିମ୍ହ, ଭାୱିମ୍ହ, ଅଭାୱଯିମ୍ହା, ଭାୱଯିମ୍ହା, ଅଭାୱଯିମ୍ହ, ଭାୱଯିମ୍ହ।

ସୋ ମଗ୍ଗଂ ଅଭାୱା, ଭାୱା, ଅଭାୱିତ୍ଥ, ଭାୱିତ୍ଥ, ଅଭାୱୟିତ୍ଥ, ଭାୱୟିତ୍ଥ ଇଚ୍ଚାଦି ହେତୁକତ୍ତୁରୂପଂ।

ତେନ ମଗ୍ଗୋ ଅଭାୱିୟି, ଭାୱିୟି, ତେନ ମଗ୍ଗା ଅଭାୱିୟିଂସୁ, ଭାୱିୟିଂସୁ ଇଚ୍ଚାଦି ହେତୁକକମ୍ମରୂପଂ।

ଇତି ଅଜ୍ଜତନୀ।

ପରୋକ୍ଖା

ଅଥ ପରୋକ୍ଖା ୱୁଚ୍ଚତେ।

୫୯୬।ପରୋକ୍ଖେ ଅ ଉ ଏ ଥ ଅଂ ମ୍ହ ତ୍ଥ ରେ ତ୍ଥୋ ୱ୍ହୋ ଇଂ ମ୍ହେ[କା। ୪୧୭; ରୂ। ୪୬୦; ନୀ। ୮୮୭; ଚଂ। ୧।୨।୮୧; ପା। ୩।୨।୧୧୫]।

ଅକ୍ଖାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ପରଂ ପରୋକ୍ଖଂ, ଅପଚ୍ଚକ୍ଖନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଭୂତେ କାଲେ ଅତ୍ତନୋ ପରୋକ୍ଖକ୍ରିୟାୟ ୱତ୍ତବ୍ବାୟ କ୍ରିୟତ୍ଥା ଅଆଦୟୋ ହୋନ୍ତି।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଗସ୍ସ ଦୀଘୋ ୱା, ସୋ କିର ଜଗାମ, ତେ କିର ଜଗାମୁ, ତ୍ୱଂ କିର ଜଗାମେ, ତୁମ୍ହେ କିର ଜଗାମିତ୍ଥ, ଅହଂ କିର ଜଗାମଂ, ମୟଂ କିର ଜଗାମିମ୍ହ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଏତ୍ଥ ଚ 'ସୋ କିର ଜଗାମ' ଇଚ୍ଚାଦୀନି ଅନୁସ୍ସୱପରୋକ୍ଖାନି ନାମ।

'ଅହଂ କିର ଜଗାମଂ, ମୟଂ କିର ଜଗାମିମ୍ହା'ତି ଇଦଂ ଅତ୍ତନା ଗନ୍ତ୍ୱାପି ଗମନଂ ପମୁଟ୍ଠସ୍ସ ୱା ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁକାମସ୍ସ ୱା ପଟିୱଚନପରୋକ୍ଖଂ ନାମ।

୫୯୭।ପରୋକ୍ଖାୟଞ୍ଚ[କା। ୪୫୮; ରୂ। ୪୬୧; ନୀ। ୯୩୯; ଚଂ। ୫।୧।୩; ପା। ୬।୧।୨]।

ପରୋକ୍ଖାୟଞ୍ଚ ପୁବ୍ବକ୍ଖରଂ ଏକସ୍ସରଂ ଦ୍ୱେରୂପଂ ହୋତି, ଚସଦ୍ଦେନ ଅଞ୍ଞସ୍ମିମ୍ପି ଦ୍ୱେଦ୍ୱେରୂପଂ ସିଜ୍ଝତି।

ଚଙ୍କମତି, ଦଦ୍ଦଲ୍ଲତି, ଦଦାତି, ଜହାତି, ଜୁହୋତି, ଲୋଲୁପୋ, ମୋମୂହୋ।

୫୯୮।ଦୁତିୟଚତୁତ୍ଥାନଂ ପଠମତତିୟା[କା। ୪୬୧; ରୂ। ୪୬୪; ନୀ। ୯୪୨]।

ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପୁବ୍ବେସଂ ଦୁତିୟ, ଚତୁତ୍ଥାନଂ କମେନ ପଠମ, ତତିୟା ହୋନ୍ତି।

୫୯୯।ପୁବ୍ବସ୍ସ ଅ[କା। ୪୫୦; ରୂ। ୪୬୩; ନୀ। ୯୪୬; ଚଂ। ୬।୨।୧୨୬; ପା। ୭।୪।୭୩]।

ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପୁବ୍ବସ୍ସ ଭୂସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଅ ହୋତି।

୬୦୦।ଭୂସ୍ସ ୱୁକ[କା। ୪୭୫; ରୂ। ୪୬୫; ନୀ। ୯୫୬; ଚଂ। ୫।୩।୯୨; ପା। ୬।୪।୮୮]।

ଦ୍ୱିତ୍ତେ ଭୂଧାତୁସ୍ସ ଅନ୍ତେ ୱୁକ ହୋତି, ୱାଗମୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

''ତତ୍ଥପ୍ପନାଦୋ ତୁମୁଲୋ ବଭୂୱା''ତି [ଜା। ୨।୨୨।୧୪୩୭] ପାଠଇ।

ସୋ କିର ରାଜା ବଭୂୱ, ତେ କିର ରାଜାନୋ ବଭୂୱୁ, ତ୍ୱଂ ବଭୂୱେ।

'ଅ ଇ ସ୍ସା ସ୍ସତ୍ୟାଦୀନଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସିଓ' ଇତି ସୁତ୍ତେନ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦିମ୍ହି ଇଆଗମୋ, ତୁମ୍ହେ ବଭୂୱିତ୍ଥ, ଅହଂ ବଭୂୱଂ, ମୟଂ ବଭୂୱିମ୍ହ, ସୋ ବଭୂୱିତ୍ଥ, ତେ ବଭୂୱିରେ, ତ୍ୱଂ ବଭୂୱିତ୍ଥୋ, ତୁମ୍ହେ ବଭୂୱିୱ୍ହୋ, ଅହଂ ବଭୂୱିଂ, ମୟଂ ବଭୂୱିମ୍ହେ, ଇମାନି ସୁଦ୍ଧକତ୍ତୁରୂପାନି।

'କ୍ଖୋ ଭାୱକମ୍ମେସ୍ୱପରୋକ୍ଖେସୂ'ତି ପଟିସିଦ୍ଧତ୍ତା ପରୋକ୍ଖାମ୍ହି ଭାୱକମ୍ମେସୁ ୟପଚ୍ଚୟୋ ନ ହୋତି, 'ତେନ କିର ଭୋଗୋ ଅନୁବଭୂୱିତ୍ଥ, ତେନ

ଭୋଗୋ ଅନୁବଭୂୱିରେ’ତିଆଦିନା ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ଇତି ପରୋକ୍ଖା।

ସ୍ସତ୍ଯାଦି

ଅଥ ସ୍ସତ୍ଯାଦି ୱୁଚ୍ଚତେ।

୬୦୧।ଭୱିସ୍ସତି ସ୍ସତି ସ୍ସନ୍ତି ସ୍ସସି ସ୍ସଥ ସ୍ସାମି ସ୍ସାମ ସ୍ସତେ ସ୍ସନ୍ତେ ସ୍ସସେ ସ୍ସୱ୍ହେ ସ୍ସଂ ସ୍ସାମ୍ହେ[କା। ୪୨୧; ରୂ। ୪୬୩; ନୀ। ୮୯୨; ଚଂ। ୧।୩।୨; ପା। ୩।୩।୧୩]।

ଭୱିସ୍ସତୀତି ଭୱିସ୍ସନ୍ତୋ, ଅନାଗତକାଲୋ, ତସ୍ମିଂ ଭୱିସ୍ସତି କାଲେ କ୍ରିଯତ୍ଥସ୍ସ ତ୍ଯାଦଯୋ ହୋନ୍ତି।

୬୦୨।ନାମେ ଗରହାୱିମ୍ହଯେସ୍ସୁ[କା। ୪୨୧; ରୂ। ୪୬୩; ନୀ। ୮୯୩; ଚଂ। ୧।୩।୧୦୯, ୧୧୫; ପା। ୩।୩।୧୪୩, ୧୫୦]।

ନିପାତନାମଯୋଗେ ଗରହାଯଞ୍ଚ ୱିମ୍ହଯେ ଚ ସ୍ସତ୍ଯାଦଯୋ ହୋନ୍ତି, ଅତୀତକାଲେପି ସ୍ସତ୍ଯାଦୀନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଦୀପନତ୍ଥମିଦଂ ସୁତ୍ତଂ, ଅନୁତ୍ଥୁନନ, ପଚ୍ଚାନୁତାପ, ପଚ୍ଚାନୁମୋଦନାଦୀନିପି ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଗଯ୍ହନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଗରହାଯଂ-ଅତ୍ଥି ନାମ ତାତ ସୁଦିନ୍ନ ଆଭିଦୋସିକଂ କୁମ୍ମାସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସସି [ପାରା। ୩୨]।

ୱିମ୍ହଯେ-ଯତ୍ର ହି ନାମ ସଞ୍ଞୀ ସମାନୋ ପଞ୍ଚମତ୍ତାନଂ ସକଟସତାନଂ ସଦ୍ଦଂ ନ ସୋସ୍ସତି [ଦୀ। ନି। ୨।୧୯୨]।

ଅନୁତ୍ଥୁନନାଦୀସୁ-ନ ଅତ୍ତନା ପଟିଚୋଦେସ୍ସଂ, ନ ଗଣସ୍ସ ଆରୋଚେସ୍ସଂ [ପାଚି। ୬୬୫], ନ ପୁବ୍ବେ ଧନମେସିସ୍ସଂ [ଜା। ୧।୧୨।୫୦], ଇତି ପଚ୍ଛାନୁତପ୍ପତି [ଜା। ୧।୧୨।୫୩], ଭୂତାନଂ ନାପଚାଯିସ୍ସଂ, ପହୁ ସନ୍ତୋ ନ ପୋସିସ୍ସଂ, ପରଦାରଂ ଅସେୱିସ୍ସଂ [ଜା। ୧।୧୨।୫୪], ନ ପୁବ୍ବେ ପଯିରୁପାସିସ୍ସଂ [ଜା। ୧।୧୨।୫୮], ଇତି ପଚ୍ଛାନୁତପ୍ପତି [ଜା। ୧।୧୨।୫୦], ଅନେକଜାତିସଂସାରଂ, ସନ୍ଧାୱିସ୍ସଂ ଅନିବ୍ବିସଂ [ଧା। ପ। ୧୫୩]।

କତ୍ଥଚି ପନ ଗାଥାୱସେନ ଏକସକାରଲୋପୋ, ମିତ୍ତୋ ମିତ୍ତସ୍ସ ପାନିଯଂ, ଅଦିନ୍ନଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିସଂ [ଜା। ୧।୧୧।୫୯], ନିରଯମ୍ହି ଅପଚ୍ଚିସଂ [ଥେରୀଗା। ୪୩୮], ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ନଂ ଉଦକ୍ଖିସଂ [ଗୱେସିତବ୍ବଂ], ଯୋନିସୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିସଂ [ଥେରଗା। ୩୪୬] ଇଚ୍ଚାଦି।

‘ଅ ଇ ସ୍ସା ସ୍ସତ୍ଯାଦୀନଂ ବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସିତ’ ଇତି ଇଆଗମୋ, ଭୱିସ୍ସତି, ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଭୱିସ୍ସରେ, ଭୱିସ୍ସସି, ଭୱିସ୍ସଥ, ଭୱିସ୍ସାମି, ଭୱିସ୍ସାମ, ଭୱିସ୍ସତେ, ଭୱିସ୍ସନ୍ତେ, ଭୱିସ୍ସରେ, ଭୱିସ୍ସସେ, ଭୱିସ୍ସୱ୍ହେ, ଭୱିସ୍ସଂ, ଭୱିସ୍ସାମ୍ହେ।

ଅନୁଭୋସ୍ସତି, ଅନୁଭୋସ୍ସନ୍ତି, ଅନୁଭୋସ୍ସରେ ଇଚ୍ଚାଦି ସୁଦ୍ଧକତ୍ତୁରୂପଂ।

ଅନୁଭୂଯିସ୍ସତି, ଅନୁଭୂଯିସ୍ସନ୍ତି, ଅନୁଭୂଯିସ୍ସରେ।

୬୦୩।କ୍ଖସ୍ସ ସ୍ସେ[କା। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

କ୍ଖସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତି ୱା ସ୍ସକାରୱତି ୱିଭତ୍ତିମ୍ହି।

ତେନ ମଗ୍ଗୋ ଗମିସ୍ସତି, ଗମୀଯିସ୍ସତି ୱା, ତେନ ମଗ୍ଗୋ ଅଗମିସ୍ସା, ଅଗମୀଯିସ୍ସା ୱାତି ୱିକପ୍ପେନ କ୍ଖସ୍ସ ଲୋପୋ।

ତେନ ଭୋଗୋ ଅନୁଭୱିସ୍ସତି, ଅନୁଭୂଯିସ୍ସତି ୱା, ତେନ ଭୋଗା ଅନୁଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଅନୁଭୂଯିସ୍ସନ୍ତି ୱା ଇଚ୍ଚାଦି ସୁଦ୍ଧକମ୍ମରୂପଂ।

ଭାୱିସ୍ସତି, ‘ୱଲସ୍ସେ’ତି ଇସ୍ସ ଏ, ଭାୱେସ୍ସତି, ଭାୱଯିସ୍ସତିଇଚ୍ଚାଦି ହେତୁକତ୍ତୁରୂପଂ।

ତେନ ମଗ୍ଗୋ ଭାୱୀୟିସ୍ସତି, ମଗ୍ଗା ଭାୱୀୟିସ୍ସନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି ହେତୁକମ୍ମରୂପଂ।

ଇତି ସ୍ସତ୍ୟାଦି।

ସ୍ସାଦି

ଅଥ ସ୍ସାଦି ୱୁଚ୍ଚତେ।

୬୦୪।ଏୟ୍ୟାଦୋତିପତ୍ତିୟଂ ସ୍ସା ସ୍ସଂସୁ ସ୍ସେ ସ୍ସଥ ସ୍ସଂ ସ୍ସାମ୍ହା ସ୍ସଥ ସ୍ସିଂସୁ ସ୍ସସେ ସ୍ସୱ୍ହେ ସ୍ସିଂ ସ୍ସାମ୍ହସେ[କ। ୪୨୨; ରୂ। ୪୭୫; ନୀ। ୮୯୫; ଚଂ। ୧।୩। ୧୦୭; ପା। ୩।୩।୧୩୯; ଏୟ୍ୟାଦୋ ୱାତିପତ୍ତିୟଂ (ବହୂସୁ)]।

ଏୟ୍ୟାଦିୱିସୟେ କ୍ରିୟାତିପତ୍ତିୟଂ ସ୍ସାଦୟୋ ଭୱନ୍ତି। ଏୟ୍ୟାଦିୱିସୟୋ ନାମ ହେତୁଫଲକ୍ରିୟାସମ୍ବନ୍ଧୋ, ତଦୁଭୟକ୍ରିୟାୟ ଅଭାୱୋ କ୍ରିୟାତିପତ୍ତି।

ସା ଦୁୱିଧା ଅତୀତା ଚ ଅନାଗତା ଚ।

ତତ୍ଥ ଅତୀତାୟଂ-ସଚେ ସୋ ପଠମୱୟେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅଲଭିସ୍ସା, ଅରହା ଅଭୱିସ୍ସା [‘ସଚେ ପନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିସ୍ସ, ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସ’ (ଧମ୍ମପଦ ଅଟ୍ଠ। ୧)] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅନାଗତାୟଂ-ସଚାହଂ ନ ଗମିସ୍ସଂ, ମହାଜାନିୟୋ ସୋ ଅଭୱିସ୍ସା ଇଚ୍ଚାଦି।

‘ଆଈସ୍ସାଦୀସ୍ୱଞ୍ଚ ୱା’ଇତି ଧାତ୍ୱାଦିମ୍ହି ୱିକପ୍ପେନ ଅକାରାଗମୋ,‘ଅ ଇସ୍ସା ସ୍ସତ୍ୟାଦୀନଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସିଉ’ ଇତି ସ୍ସାଦୀସୁ ଇଆଗମୋ, ଅଭୱିସ୍ସା, ଭୱିସ୍ସା, ଅଭୱିସ୍ସଂସୁ, ଭୱିସ୍ସଂସୁ, ଅଭୱିସ୍ସେ, ଭୱିସ୍ସେ, ଅଭୱିସ୍ସଥ, ଭୱିସ୍ସଥ, ଅଭୱିସ୍ସଂ, ଭୱିସ୍ସଂ, ଅଭୱିସ୍ସାମ୍ହା, ଭୱିସ୍ସାମ୍ହା, ଅଭୱିସ୍ସଥ, ଭୱିସ୍ସଥ, ଅଭୱିସ୍ସିଂସୁ, ଭୱିସ୍ସିଂସୁ, ଅଭୱିସ୍ସସେ, ଭୱିସ୍ସସେ, ଅଭୱିସ୍ସୱ୍ହେ, ଭୱିସ୍ସୱ୍ହେ, ଅଭୱିସ୍ସିଂ, ଭୱିସ୍ସିଂ, ଅଭୱିସ୍ସାମ୍ହସେ, ଭୱିସ୍ସାମ୍ହସେ।

‘ଆଈଊ’ଇଚ୍ଚାଦିନା ସ୍ସା, ସ୍ସାମ୍ହାନଂ ରସ୍ସତ୍ତେ-ସୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ଭୱିସ୍ସ, ମୟଂ ଅଭୱିସ୍ସାମ୍ହ, ଭୱିସ୍ସାମ୍ହ। ‘ଏୟ୍ୟାଥସ୍ସେ’ଇଚ୍ଚାଦିନା ସ୍ସେସ୍ସ ଅତ୍ତେ-ତ୍ୱଂ ଅଭୱିସ୍ସ, ଭୱିସ୍ସ ଇଚ୍ଚାଦୀନି ରୂପଚତୁକ୍କାନି ୟଥାସମ୍ଭୱଂ ୟୋଜେତବ୍ବାନି।

ଇତିସ୍ସାଦି।

ଭୂଧାତୁରୂପଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଅଟ୍ଠୱିଭତ୍ତ୍ୟୁପ୍ପତ୍ତିରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଭୂୱାଦିଗଣ

ସରନ୍ତଧାତୁ

ଆକାରନ୍ତଧାତୁରୂପ

ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସରନ୍ତଧାତୁୟୋ ସରାନୁକ୍କମେନ, ବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତଧାତୁୟୋ ଅକ୍ଖରାନୁକ୍କମେନ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ।

କଚ୍ଚାୟନଗନ୍ଥେ ଅନେକସ୍ସରଧାତୁୟୋ ଇଧ ବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତଧାତୁୟୋ ନାମ। ତସ୍ମା ଇଧ ଧାତ୍ୱନ୍ତସରଲୋପକିଚ୍ଚଂ ନାମ ନତ୍ଥି।

ଖା, ଖ୍ୟା-କଥନେ, ଗା-ସଦ୍ଦେ, ଘା-ଗନ୍ଧୋପାଦାନେ, ଞା-ପଞ୍ଞାୟନେ ଅୱବୋଧନେ ଚ, ଠା-ଗତିନିୱତ୍ତିୟଂ, ତା-ପାଲନେ, ଥା-ଠାନେ , ଦା-ଦାନେ, ଧା-ଧାରଣେ, ପା-ପାନେ, ଫା-ୱୁଦ୍ଧିୟଂ, ଭା-ଦିତ୍ତିୟଂ, ମା-ମାନେ, ୟା-ଗତିୟଂ, ଲା-ଆଦାନେ ଛେଦନେ ଚ, ୱା-ଗତି, ବନ୍ଧ, ଗନ୍ଧନେସୁ, ସା-ଅସ୍ସାଦନେ ତନୁକରଣେ ଅନ୍ତକମ୍ମନି ଚ, ହା-ଚାଗେ, ନ୍ହା-ସୋଚେଯ୍ୟେ।

ତ୍ଥାନ୍ଥପ୍ପତ୍ତି, କତ୍ତରିଲୋ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ସରେ ପରେ ଆଦନ୍ତମ୍ହା କ୍ୱଚି ଯାଗମୋ, ଅକ୍ଖାତି। ପରସ୍ସରଲୋପୋ, ଅକ୍ଖାଯତି, କ୍ରିଯଂ ଆଖ୍ୟାତି, ଆଖ୍ୟାଯତି, ଜାତିଂ ଅକ୍ଖାହି ପୁଚ୍ଛିତୋ [ସୁ। ନି। ୪୨୩], ସଙ୍ଖାଯତି, ସଙ୍ଖାଯିଂସୁ ମହେସଯୋ [ୱି। ୱ। ଅଟ୍ଠ। ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା], ଗନ୍ଧଂ ଘାଯତି, ପଞ୍ଞାଯତି, ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି, ପଞ୍ଞାଯତୁ, ପଞ୍ଞାଯନ୍ତୁ।

କମ୍ମେ କ୍ୟୋ, ଧମ୍ମୋ ଞାଯତି, ଧମ୍ମା ଞାଯନ୍ତି, ୱିଞ୍ଞାଯତି, ୱିଞ୍ଞାଯନ୍ତି।

ପଯୋଜକବ୍ୟାପାରେ-ଣାପି, ଞାପେତି, ଞାପେନ୍ତି, ଞାପଯତି, ଞାପଯନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଞାପୀଯତି, ଞାପୀଯନ୍ତି, ଠାତି, ଠାନ୍ତି, ଓପୁପ୍ଫା ପଦ୍ମା ଠାନ୍ତି, ମାଲାୱ ଗନ୍ଥିତା ଠାନ୍ତି, ଧଜଗ୍ଗାନେୱ ଦିସ୍ସରେ [ଜା। ୨।୨୨।୧୯୮୯]।

୬୦୫।ଞୀଲସ୍ସେ[କ। ୫୧୦; ରୂ। ୪୮୭; ନୀ। ୧୦୨୩]।

ଞାନୁବନ୍ଧସ୍ସ ଈଆଗମସ୍ସ ଚ କତ୍ତରି ୱିହିତସ୍ସ ଲପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଚ କ୍ୱଚି ଏତ୍ତଂ ହୋତୀତି ଲସ୍ସ ଏତ୍ତଂ।

ଅଧିଟ୍ଠେତି, ଅଧିଟ୍ଠେନ୍ତି।

୬୦୬।ଠାପାନଂ ତିଟ୍ଠପିୱା[କ। ୪୬୮-୯; ରୂ। ୪୯୨-୪; ନୀ। ୯୪୯]।

ଠା, ପାନଂ ତିଟ୍ଠ, ପିୱା ହୋନ୍ତି ନ୍ତ, ମାନ, ତ୍ୟାଦୀସୁ।

ତିଟ୍ଠତି, ତିଟ୍ଠନ୍ତି।

୬୦୭।ପାଦିତୋ ଠାସ୍ସ ୱା ଠହୋ କ୍ୱଚି[କ। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

ପାଦଯୋ ଉପସଗ୍ଗା ପାଦି ନାମ, ପାଦିତୋ ପରସ୍ସ ଠାସ୍ସ ଠହୋ ହୋତି ୱା କ୍ୱଚି।

ସଣ୍ଠହତି, ସଣ୍ଠହନ୍ତି, ସଣ୍ଠାତି, ସଣ୍ଠାନ୍ତି, ଉପଟ୍ଠହତି, ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ଉପଟ୍ଠାତି, ଉପଟ୍ଠାନ୍ତି।

କମ୍ମେ –

୬୦୮।ଅଞ୍ଞାଦିସ୍ସି କ୍ୟେ[କ। ୫୦୨; ରୂ। ୪୯୩; ନୀ। ୧୦୧୫; 'ଅଞ୍ଞାଦିସ୍ସାସୀକ୍ୟେ' (ବହୂସୁ)]।

ଞାଦିତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଆକାରନ୍ତକ୍ରିଯନ୍ତସ୍ସ ଇ ହୋତି କ୍ୟେ ପରମ୍ହି।

ଅଧିଟ୍ଠୀଯତି, ଅଧିଟ୍ଠୀଯନ୍ତି, ଉପଟ୍ଠୀଯତି, ଉପଟ୍ଠୀଯନ୍ତି।

ଅଞ୍ଞାଦିସ୍ସାତି କିଂ? ଞାଯତି, ଞାଯନ୍ତି, ଆକ୍ଖାଯତି, ଆକ୍ଖାଯନ୍ତି, ଆଖ୍ୟାଯତି, ଆଖ୍ୟାଯନ୍ତି।

ଣାପିମ୍ହି-ପତିଟ୍ଠାପେତି, ପତିଟ୍ଠାପେନ୍ତି, ପତିଟ୍ଠାପଯତି, ପତିଟ୍ଠାପଯନ୍ତି।

ଅଜ୍ଜତନିମ୍ହି ୱିକପ୍ପେନ ସାଗମୋ, ଅଟ୍ଠାସି, ପତିଟ୍ଠାସି, ଅଧିଟ୍ଠହି, ଅଧିଟ୍ଠାସି, ଅଧିଟ୍ଠେସି, ସଣ୍ଠହି, ସଣ୍ଠାସି, ଉପଟ୍ଠହି, ଉପଟ୍ଠାସି।

'ଉଂସ୍ସିଂସ୍ୱଂସୂ'ତି ଉଂସ୍ସ ଇଂସୁ, ଅଂସୁ, ଅଧିଟ୍ଠହିଂସୁ, ସଣ୍ଠହିଂସୁ, ଉପଟ୍ଠହିଂସୁ। ଅହମେକମ୍ହି ସୂରିଯେ, ୱାଠଆ ପଣ୍ଟେ ଉପଟ୍ଠହୁଂ [ଜା। ୨।୨୨। ୨୧୮୬]। ଅଟ୍ଠଂସୁ, ଉପଟ୍ଠହଂସୁ।

ପରଛକ୍କେ-ଅଟ୍ଠା ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତିକେ [ସୁ। ନି। ୪୩୧]।

କମ୍ମେ-ଅଧିଟ୍ଠିୟି, ଅଧିଟ୍ଠିୟିଂସୁ, ଉପଟ୍ଠିୟି, ଉପଟ୍ଠିୟିଂସୁ।

ଣାପିମ୍ହି-ପତିଟ୍ଠାପେସି , ପତିଟ୍ଠାପୟି, ସଣ୍ଠାପେସି, ସଣ୍ଠାପୟି।

‘ଏଓନ୍ତାସୁ’ନ୍ତି ଉଂସ୍ସସୁଂ, ସରଲୋପୋ, ଅଟ୍ଠାସୁଂ, ଉପଟ୍ଠାସୁଂ, ପତିଟ୍ଠାପେସୁଂ, ସଣ୍ଠାପେସୁଂ, ପତିଟ୍ଠାପୟୁଂ, ସଣ୍ଠାପୟୁଂ, ପତିଟ୍ଠାପୟିଂସୁ, ସଣ୍ଠାପୟିଂସୁ।

ସ୍ସତ୍ଥାଦିମ୍ହି-ଠସ୍ସତି, ଠସ୍ସନ୍ତି, ରସ୍ସତ୍ତଂ, ଉପଟ୍ଠିସ୍ସତି, ଉପଟ୍ଠିସ୍ସନ୍ତି, ଅହଂ ଭୋତିଂ ଉପଟ୍ଠିସ୍ସଂ [ଜା। ୨।୨୨।୧୯୩୪], ସଣ୍ଠହିସ୍ସତି, ସଣ୍ଠହିସ୍ସନ୍ତି।

ଣାପିମ୍ହି-ପତିଟ୍ଠାପେସ୍ସତି, ପତିଟ୍ଠାପେସ୍ସନ୍ତି।

ତା-ପାଲନେ, ଭୟଂ ତାୟତି।

ଥା-ଠାନେ, ଅୱତ୍ଥାତି, ଅୱତ୍ଥାୟତି, ୱିତ୍ଥାୟତି, ୱିତ୍ଥାୟନ୍ତି, ମା ଖୋ ୱିତ୍ଥାସି [ମହାୱ। ୧୨୬]।

ଦା-ଦାନେ, ‘ଉଲସ୍ସେ’ତି ଲସ୍ସ ଏତ୍ତଂ, ଦେତି, ଦେନ୍ତି, ଦେସି, ଦେଥ, ଦେମି, ଦେମ।

‘ପରୋକ୍ଖାୟଞ୍ଚା’ତି ସୁତ୍ତେ ଚସଦ୍ଦେନ ଦାସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ। ‘ରସ୍ସୋ ପୁବ୍ବସ୍ସା’ତି ପୁବ୍ବସ୍ସ ରସ୍ସତ୍ତଂ, ଦଦାତି, ଦଦନ୍ତି, ଦଦାସି, ଦଦାଥ, ଦଦାମି, ଦଦାମ।

୬୦୯।ଦାସ୍ସ ଦଂ ୱା ମିମେସ୍ୱଦ୍ୱିତ୍ତେ[କ। ୪୮୨; ରୂ। ୫୦୮; ନୀ। ୯୭୨]।

ଅଦ୍ୱିତ୍ତେ ଦାସ୍ସ ଦଂ ହୋତି ୱା ମି, ମେସୁ, ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ୱଗ୍ଗନ୍ତତ୍ତଂ।

ଦମ୍ମି, ଦମ୍ମ।

ଅଦ୍ୱିତ୍ତେତି କିଂ? ଦଦାମି, ଦଦାମ।

୬୧୦।ଦାସ୍ସିୟଙ୍ଗ[କ। ୫୦୨; ରୂ। ୪୯୩; ନୀ। ୧୦୧୪]।

ପାଦିତୋ ପରସ୍ସ ଦାସ୍ସ ଇୟଙ୍ଗ ହୋତି କ୍ୱଚି।

‘ଇୟଙ୍ଗ’ ଇତି ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ଅଞ୍ଞଧାତୂନମ୍ପି। ଜା-ହାନିୟଂ, ଅପ୍ପେନ ବହୁଂ ଜିୟ୍ୟାମ [ଜା। ୧।୨।୫୨], ତସ୍ସେୱା’ନୁୱିଧିୟ୍ୟତି [ଜା। ୧।୨।୬୭], ୱିଧୁରସ୍ସ ହଦୟଂ ଧନିୟତି [ଜା। ୨।୨୨।୧୩୫୦], ନିହୀୟତି ତସ୍ସ ୟସୋ [ଜା। ୧।୧୦।୬୦; ଅ। ନି। ୪।୧୭], ଏକୋ ରାଜା ୱିହିୟ୍ୟସି [ଜା। ୨।୨୨।୧୭୫୦], ସୋ ପହୀୟିସ୍ସତି [ସଂ। ନି। ୧।୨୪୯] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଆଦିୟତି, ଆଦିୟନ୍ତି, ଉପାଦିୟତି, ଉପାଦିୟନ୍ତି, ସମାଦିୟତି, ସମାଦିୟନ୍ତି, ସିକ୍ଖାପଦଂ ସମାଦିୟାମି [ଖୁ। ପା। ୨।୧], ୱତ୍ତଂ ସମାଦିୟାମି [ଚୂଳଅୱ। ୮୫]।

୬୧୧।ଗମ ୱଦ ଦାନଂ ଘମ୍ମ ୱଜ୍ଜ ଦଜ୍ଜା[କ। ୪୯୯-୫୦୦-୧; ରୂ। ୪୪୩-୪୮୬-୫୦୭; ନୀ। ୧୦୧୩, ୧୦୦୫-୧୦୦୬]।

ଏତେସଂ ଘମ୍ମ, ୱଜ୍ଜ, ଦଜ୍ଜା ହୋନ୍ତି ୱା ନ୍ତ, ମାନ, ତ୍ୟାଦୀସୁ।

ଦଜ୍ଜତି, ଦଜ୍ଜନ୍ତି, ଦଜ୍ଜସି, ଦଜ୍ଜଥ, ଦଜ୍ଜାମି, ଦଜ୍ଜାମ।

‘ଉଲସ୍ସେ’ତି ଲସ୍ସ ଏତ୍ତଂ, ଦଜ୍ଜେତି, ଦଜ୍ଜେନ୍ତି।

କମ୍ମେ ‘ଅଞ୍ଞାଦିସ୍ସି କ୍ୟେ’ତି କ୍ୟମ୍ହି ଆସ୍ସ ଇତ୍ତଂ, ଦିୟତି, ଦିୟନ୍ତି।

ଦୀଘତ୍ତେ-ଦୀଯତି, ଦୀଯନ୍ତି।

ଦ୍ୱିତ୍ତେ-ଦିଯ୍ୟତି, ଦିଯ୍ୟନ୍ତି, ଦଜ୍ଜୀଯତି, ଦଜ୍ଜୀଯନ୍ତି।

ଣାପିମ୍ହି-ଦାପେତି, ଦାପେନ୍ତି, ଦାପଯତି, ଦାପଯନ୍ତି।

ପାଦିପୁବ୍ବେ ରସ୍ସୋ, ସମାଦପେତି [ମା। ନି। ୨।୩୮୭; ୩।୨୭୬], ସମାଦପେନ୍ତି, ସମାଦପଯତି, ସମାଦପଯନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଦାପୀଯତି , ଦାପୀଯନ୍ତି, ସମାଦପୀଯତି, ସମାଦପୀଯନ୍ତି।

ଏସ୍ସାଦିମ୍ହି ମହାୱୁତ୍ତିନା ଦଜ୍ଜତୋ ଏସ୍ସାଦୀନଂ ଅନ୍ତସ୍ସ ଏସ୍ସସ୍ସ ଲୋପୋ ୱା, ଦାନଂ ଦଜ୍ଜା, ଦଦେଯ୍ୟ, ଦଜ୍ଜୁଂ, ଦଦେଯ୍ୟୁଂ, ଦଜ୍ଜାସି, ଦଦେଯ୍ୟାସି, ଦଜ୍ଜାଥ, ଦଦେଯ୍ୟାଥ, ଦଜ୍ଜାମି, ଦଦେଯ୍ୟାମି, ଦଜ୍ଜାମ, ଦଦେଯ୍ୟାମ, ଅହଂ ଦଜ୍ଜଂ, ଦଦେଯ୍ୟଂ, ମଯଂ ଦଜ୍ଜାମ୍ହେ, ଦଦେଯ୍ୟାମ୍ହେ।

ଅତ୍ରିମା ପାଠଈ-ଦଜ୍ଜା ସପ୍ପୁରିସୋ ଦାନଂ [ଜା। ୨।୨୨।୨୨୬୧], ଉପାଯନାନି ମେ ଦଜ୍ଜୁଂ [ଜା। ୨।୨୨।୨୪], ମାତରଂ କେନ ଦୋସେନ, ଦଜ୍ଜାସି ଦକରକ୍ଖିନୋ [ଜା ୧।୧୬।୨୨୭]। ତାନି ଅମ୍ମାଯ ଦଜ୍ଜେସି [ଜା। ୨।୨୨।୨୧୪୯], ଛଟ୍ଠାହଂ ଦଜ୍ଜମତ୍ତାନଂ, ନେୱ ଦଜ୍ଜଂ ମହୋସଧଂ [ଜା। ୧। ୧୬।୨୨୫]।

ଅଜ୍ଜତନିମ୍ହି-ଅଦଦି, ଅଦାସି, ଅଦଦୁଂ, ଅଦଂସୁ, ଅଦଜ୍ଜି, ଅଦଜ୍ଜୁଂ, ତ୍ୱଂ ଅଦଦୋ। ୱରଞ୍ଚେ ମେ ଅଦୋ ସକ୍କ [ଜା। ୨।୧୭।୧୪୨]।

ପରଛକ୍କେ-ସୋ ଦାନଂ ଅଦା, ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅଦା ଦାନଂ, ସିୱୀନଂ ରଟ୍ଠୱଡ୍ଢନୋ [ଜା। ୨।୨୨।୨୧୧୭]।

ସ୍ସତ୍ୟାଦିମ୍ହି-ଦାସ୍ସତି, ଦାସ୍ସନ୍ତି, ଦଦିସ୍ସତି, ଦଦିସ୍ସନ୍ତି, ଦଜ୍ଜିସ୍ସତି, ଦଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି।

ଦାଇଚ୍ଚସ୍ସ ଦିଚ୍ଛ, ପୱେଚ୍ଛାଦେସମ୍ପି ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ୱିପୁଲଂ ଅନ୍ନଂ ପାନଞ୍ଚ, ସମଣାନଂ ପୱେଚ୍ଛସି [ଥେରୀଗା। ୨୭୨]। ଅପ୍ପସ୍ମେକେ ପୱେଚ୍ଛନ୍ତି, ବହୁନେକେ ନ ଦିଚ୍ଛରେ [ସଂ। ନି। ୧।୩୩]। ଦେୱୋ ସମ୍ମା ଧାରଂ ପୱେଚ୍ଛତୁ। ଭୋଜନଂ ଭୋଜନତ୍ଥୀନଂ, ସମ୍ମଦେୱ ପୱେଚ୍ଛଥ।

ଧା-ଧାରଣେ, ସନ୍ଧାତି, ୱିଧାତି, ନିଧେତି, ନିଧେନ୍ତି। ୱିଧେତି, ୱିଧେନ୍ତି।

'ପରୋକ୍ଖାଯଞ୍ଚା'ତି ଚସଦ୍ଦେନ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ। 'ଦୁତିଯଚତୁତ୍ଥାନ…'ନ୍ତି ଧସ୍ସ ଦତ୍ତଂ। 'ରସ୍ସୋ ପୁବ୍ବସ୍ସା'ତି ପୁବ୍ବସ୍ସ ରସ୍ସୋ।

୬୧୨।ଧାସ୍ସ ହୋ[କ। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପରସ୍ସ ଧାସ୍ସ ହୋ ହୋତି।

ସଦ୍ଦହାତି, ସଦ୍ଦହତି ୱା। ସଦ୍ଦହାତି ତଥାଗତସ୍ସ ବୋଧିଂ। ୱିଦହାତି, ନିଦହାତି, ସଦ୍ଦହନ୍ତି, ୱିଦହନ୍ତି, ନିଦହନ୍ତି।

'ମଯଦା ସରେ'ତି ସୁତ୍ତେ 'ମଯଦା'ତି ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତିଯା ବ୍ଯଞ୍ଜନେପି ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ଦତ୍ତଂ, କମ୍ମଂ ସଦ୍ଦହାତି, କମ୍ମଫଲଂ ସଦ୍ଦହାତି, ସଦ୍ଦହନ୍ତି, ୱତ୍ଥଂ ପରିଦହାତି, ପରିଦହନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ସଦ୍ଧୀଯତି, ସଦ୍ଧୀଯନ୍ତି, ସଦ୍ଧିଯ୍ୟତି, ସଦ୍ଧିଯ୍ୟନ୍ତି, ୱିଧିଯ୍ୟତି। ନୱେନ ସୁଖଦୁକ୍ଖେନ, ପୋରାଣଂ ଅପିଧିଯ୍ୟତି [ଜା। ୧।୨।୧୧୪]।

ଣାପିମ୍ହି-ନିଧାପେତି, ନିଧାପେନ୍ତି, ନିଧାପଯତି, ନିଧାପଯନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ନିଧାପୀଯତି, ନିଧାପୀଯନ୍ତି।

ଏସ୍ସାଦିମ୍ହି-ସଦ୍ଦହେସ୍ସଂ, ସଦ୍ଦହେସ୍ସୁଂ।

ଈଆଦିମ୍ହି-ସଦ୍ଦହି, ସଦ୍ଦହିଂସୁ। ତତ୍ର ଭିକ୍ଖୱୋ ସମାଦହିଂସୁ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୩୨], ସମାଦହଂସୁ ୱା।

ପା-ପାନେ, ପାତି, ପାନ୍ତି।

‘ଠାପାନଂ ତିଟ୍ଠପିୱା’ତି ପାସ୍ସ ପିୱୋ, ପିୱତି, ପିୱନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ପୀଯତି, ପୀଯନ୍ତି।

ଣିମ୍ହି-‘ଆସ୍ସା ଣାପିମ୍ହି ଯୁକ’ ଇତି ସୁତ୍ତେନ ଣାନୁବନ୍ଧେ ଆସ୍ସ ଅନ୍ତେ ଯାଗମୋ, ପୁବ୍ବଂ ଥଞ୍ଞଂ ପାଯେତି, ପାଯେନ୍ତି, ପାଯଯତି, ପାଯଯନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ପାଯୀଯତି, ପାଯୀଯନ୍ତି।

ସ୍ସତ୍ୟାଦିମ୍ହି-ପସ୍ସତି, ପସ୍ସନ୍ତି, ପିସ୍ସତି, ପିସ୍ସନ୍ତି।

ଅତ୍ରିମା ପାଠଈ-ଅଯଞ୍ଚି ତେ ମଯା’ରୁଳ୍ହୋ, ସରୋ ପିସ୍ସତି ଲୋହିତଂ [ଜା। ୨।୨୨।୧୯୬୮],ଅଗ୍ଗୋଦକାନି ପିସ୍ସାମି, ଯୂଥସ୍ସ ପୁରତୋ ୱଜଂ [ଜା। ୧।୮।୧୪]। ନଠଏନ ୱାରିଂ ପିସ୍ସାମ, ନ ଚ ମଂ ତ୍ୱଂ ୱଧିସ୍ସସି [ଜା। ୧।୧।୨୦]।

ଭା-ଦିତ୍ତିଯଂ, ଭାତି, ରତ୍ତିମାଭାତି ଚନ୍ଦିମା [ଧ। ପ। ୩୮୭], ଦିସା ଭନ୍ତି ୱିରୋଚମାନା [ମ। ନି। ୧।୫୦୩], ଦଦ୍ଦଲ୍ଲମାନା ଆଭନ୍ତି [ୱି। ୱ। ୭୩୮; ଜା। ୨।୨୨।୫୦୮], ପଟିଭାତି, ପଟିଭନ୍ତି, ପଟିଭାତୁ, ପଟିଭନ୍ତୁ ତଂ ଚୁନ୍ଦ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା [ସଂ। ନି। ୫।୧୯୭], ତିସ୍ସୋ ମଂ ଉପମାଯୋ ପଟିଭଂସୁ [ମ। ନି। ୧।୩୭୪], ରତ୍ତି ୱିଭାତି, ୱିଭାଯତି।

ମା-ମାନେ, ଦ୍ୱିତ୍ତଂ ରସ୍ସୋ ଚ, ମମାଯତି, ମମାଯନ୍ତି। ଯେମଂ କାଯଂ ମମାଯନ୍ତି, ଅନ୍ଧା ବାଲା ପୁଥୁଜ୍ଜନା [ଥେରଗା। ୫୭୫]।

ଯା-ଗତିଯଂ, ଯାତି, ଯନ୍ତି, ଯାଯତି, ଯାଯନ୍ତି, ଯାଯନ୍ତ’ ମନୁଯାଯନ୍ତି [ଜା। ୨।୨୨।୧୭୫୩], ଉୟ୍ୟାତି, ଉୟ୍ୟନ୍ତି, ନିୟ୍ୟାତି, ନିୟ୍ୟନ୍ତି ଧୀରା ଲୋକମ୍ହା, ହିତ୍ୱା ମାରଂ ସୱାହନଂ। ଅନୁଯାତି, ଅନୁଯନ୍ତି, ଅନୁପରିଯାଯତି, ଅନୁପରିଯାଯନ୍ତି।

ଲା-ଆଦାନେ, ଲାତି।

ୱା-ଗତି, ଗନ୍ଧନେସୁ, ୱାତି ଦେୱେସୁ ଉତ୍ତମୋ [ଧ। ପ। ୫୬], ୱାତୋ ୱାଯତି, ୱାଯନ୍ତି, ନିବ୍ବାତି, ନିବ୍ବନ୍ତି, ନିବ୍ବାଯତି, ନିବ୍ବାଯନ୍ତି, ପରିନିବ୍ବାତି, ପରିନିବ୍ବାଯତି।

ଣାପିମ୍ହି-ନିବ୍ବାପେତି, ନିବ୍ବାପଯତି।

ଈଆଦିମ୍ହି-ପରିନିବ୍ବାଯି, ପରିନିବ୍ବାଯିଂସୁ।

ସ୍ସତ୍ୟାଦିମ୍ହି-ପରିନିବ୍ବିସ୍ସତି, ପରିନିବ୍ବିସ୍ସନ୍ତି, ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସତି, ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସନ୍ତି।

ସା-ଅସ୍ସାଦନ, ତନୁକରଣ, ଅନ୍ତକ୍ରିଯାସୁ, ସାତି, ସାଯତି, ସାଯନ୍ତି, ପରିଯୋସାଯନ୍ତି।

ଣାପିମ୍ହି-ଓସାପେତି , ପରିଯୋସାପେତି, ଓସାପଯତି, ପରିଯୋସାପଯତି।

କମ୍ମେ-ଓସାପୀଯତି, ପରିଯୋସାପୀଯତି।

ହା-ଚାଗେ, ପହାତି, ପହାଯତି, ପହାଯନ୍ତି।

କତ୍ତୁ, କମ୍ପନି କ୍ଳୋ, ଇଞ୍ଚଆଗମୋ, ହିଯ୍ୟୋତି ହିଯ୍ୟତି ପୋସୋ [ଜା। ୧।୧୫।୩୪୮], ନିହିଯ୍ୟତି ତସ୍ସ ଯସୋ [ଅ। ନି। ୪।୧୭; ଜା। ୧।୧୦।୬୦], ତ୍ୱଂ ଏକୋ ଅୱହିଯ୍ୟସି, ହିତ୍ୱଂ ରସ୍ସୋ ଚ।

୬୧୩।କୱଗ୍ଗହାନଂ ଚୱଗ୍ଗଜା[କ। ୪୬୨-୪; ରୂ। ୪୬୭-୫୦୪; ନୀ। ୯୪୩-୫; ଚଂ। ୬।୨।୧୧୬; ପା। ୭।୪।୬୨]।

ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପୁବ୍ବେସଂ କୱଗ୍ଗ, ହାନଂ ଚୱଗ୍ଗ, ଜା ହୋନ୍ତି।

ଜହାତି, ପଜହାତି, ଜହନ୍ତି, ପଜହନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ପହୀଯତି, ପହୀଯନ୍ତି।

ରସ୍ସତ୍ତେ-ପହିଯତି, ପହିଯନ୍ତି।

ଦ୍ୱିତ୍ତେ-ପହିଯ୍ୟତି, ପହିଯ୍ୟନ୍ତି, ପଜହୀଯତି, ପଜହୀଯନ୍ତି।

ଣାପିମ୍ହି-ହାପେତି, ହାପେନ୍ତି, ହାପଯତି, ହାପଯନ୍ତି, ଜହାପେତି, ଜହାପେନ୍ତି, ଜହାପଯତି, ଜହାପଯନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ହାପୀଯତି, ଜହାପୀଯତି।

ଈଆଦିମ୍ହି-ପହାସି, ପହାସୁଂ, ପଜହି, ପଜହିଂସୁ।

୬୧୪।ହାତୋ ହ[କ। ୪୮୦; ରୂ। ୪୯୦; ନୀ। ୯୬୧]।

ହାତୋ ପରସ୍ସ ସ୍ସ-କାରସ୍ସ ହ ହୋତି ୱା।

''ହାହିସି ତ୍ୱଂ ଜୀୱଲୋକ''ନ୍ତି [ଜା। ୧।୫।୩୬] ପାଠଇ, ହାହିତି, ହାହିନ୍ତି, ହାହତି, ହାହନ୍ତି, ଜହିସ୍ସତି, ହିସ୍ସତି, ଅଜ୍ଜେମଜ୍ଜଂ ୱଧିତ୍ୱାନ, ଖିପ୍ପଂ ହିସ୍ସାମ ଜୀୱିତଂ [ଜା। ୨।୨୨।୬୭୩]।

ନ୍ହା-ସୋଚେଯ୍ୟେ, ନ୍ହାତି, ନ୍ହାଯତି, ନ୍ହାଯନ୍ତି।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ବ୍ଯଞ୍ଜନୱଦ୍ଧନେ, ନହାତି, ନହାଯତି, ନହାଯନ୍ତି।

ଇତି ଭୂୱାଦିଗଣେ ଆକାରନ୍ତଧାତୁରୂପଂ।

ଇୱଣ୍ଣନ୍ତଧାତୁରୂପ

ଇ-ଗତିଯଂ ଅଜ୍ଝାଯନେ ଚ, ଖି-ଖଯେ ପକାସନେ ଚ, ଚିଚଯେ, ଜି-ଜଯେ, ଡୀ-ୱେହାସଗତିଯଂ, ନୀ-ନଯେ, ଭୀ-ଭଯେ, ଲୀ-ଲଯେ, ସୀ-ସଯେ, ମ୍ହି-ହାସେ।

ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତି, କତ୍ତରି ଲୋ, ଏତି, ଏନ୍ତି, ଏସି, ଏଥ, ଏମି, ଏମ, ୱେତି, ୱେନ୍ତି, ସମେତି, ସମେନ୍ତି, ଅବ୍ଭେତି, ଅବ୍ଭେନ୍ତି, ଅଭିସମେତି, ଅଭିସମେନ୍ତି, ଅୱେତି, ଅୱେନ୍ତି, ସମୱେତି, ସମୱେନ୍ତି, ଅପେତି, ଅପେନ୍ତି, ଉପେତି, ଉପେନ୍ତି, ଅନ୍ୱେତି, ଅନ୍ୱେନ୍ତି, ଅଜ୍ଝେତି, ଅଜ୍ଝେନ୍ତି, ପଜ୍ଝେତି, ପଜ୍ଝେନ୍ତି, ଅଜ୍ଝେତି, ଅଜ୍ଝେନ୍ତି, ଉଦେତି, ଉଦେନ୍ତି, ସମୁଦେତି, ସମୁଦେନ୍ତି, ପରିଯେତି, ପରିଯେନ୍ତି, ଉପଯତି, ଉପଯନ୍ତି, ଅଜ୍ଝଯତି, ଅଜ୍ଝଯନ୍ତି, ଉଦଯତି, ସମୁଦଯତି।

ଏତୁ, ସମେତୁ, ଏନ୍ତୁ, ସମେନ୍ତୁ, ଏହି, ସମେହି, ଏଥ, ସମେଥ, ଏଥ ପସ୍ସଥିମଂ ଲୋକଂ [ଧ। ପ। ୧୭୧]... ଏଥ ବ୍ଯଗ୍ଘା ନିୱତ୍ତୱ୍ହୋ, ପଚ୍ଚୁପେଥ ମହାୱନଂ [ଜା। ୧।୩।୬୬]।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଇଧାତୁମ୍ହା ଏସ୍ସାଦୀନଂ ଏକାରସ୍ସ ଲୋପୋ, ନ ଚ ଅପତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ [ସଂ। ନି। ୧।୧୦୭], ୱିସ୍ସାସଂ ଏସ୍ସ ପଣ୍ଡିତୋ, ଯଦା ତେ ପହିଣେସ୍ସାମି, ତଦା ଏସ୍ସାସି ଖତ୍ତିଯ [ଜା। ୨।୨୨।୬୩୫]।

ଈଆଦିମ୍ହି 'ପରୋ କ୍ୱଚୀ'ତି ୱିଭତ୍ତିସରଲୋପୋ, ଧମ୍ମଂ ଅଭିସମି, ଅଭିସମିଂସୁ।

'ଏଓନ୍ତା ସୁ'ନ୍ତି ଊଂସ୍ସ ସୁଂ, ଅଭିସମେସୁଂ, ଅଭିସମଯୁଂ, ଅଭିସମଯିଂସୁ।

ସ୍ସତ୍ୟାଦିମ୍ହି –

୬୧୫।ଏତିସ୍ମା[କା। ୪୮୦; ରୂ। ୪୯୦; ନୀ। ୯୬୧]।

'ଏତୀ'ତି ଧାତୁନିଦ୍ଦେସୋ ତିସଦ୍ଦୋ, ଇଧାତୁମ୍ହା ପରସ୍ସ ସ୍ସକାରସ୍ସ ହି ହୋତି ୱା।

ଏହିତି, ଏସ୍ସତି। ବୋଧିରୁକ୍ଖମୁପେହିତି [ବୁ। ୱଂ। ୨।୬୩], ନେରଞ୍ଜରମୁପେହିତି [ବୁ। ୱଂ। ୨।୬୩], ଉପେସ୍ସତି, ତଦା ଏହିନ୍ତି ମେ ୱସଂ [ଜା। ୧। ୧।୩୩], ତତୋ ନିବ୍ବାନମେହିସି [ଚୂଳଅୱ। ୩୮୨ ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ], ନ ପୁନଂ ଜାତିଜରଂ ଉପେହିସି [ଧ। ପ। ୨୩୮]। ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ଅଞ୍ଞଧାତୂହିପି, କଥଂ ଜୀୱିହିସି ତ୍ୱଂ [ଅପ। ଥେର ୧।୩।୧୩], ଜାଯିହିତିପ୍ପସାଦୋ [ଜା। ୨।୧୭।୧୪୫], ପଞ୍ଞାଯିହିନ୍ତି ଏତା ଦହରା [ଜା। ୨।୧୭।୧୯୭]।

ସ୍ସାଦିମ୍ହି ''ସଚେ ପୁତ୍ତଂ ସିଙ୍ଗାଲାନଂ, କୁକ୍କୁରାନଂ ଅଦାହିସୀ''ତି [ଗୱେସିତବ୍ବଂ] ପାଠଇ, 'ଅଦାହିସୀ'ତି ଚ ଅଦଦିସ୍ସସେତ୍ଥତ୍ଥୋ।

ଖି-ଖଯେ ଅଓଣ୍ଡପକାସନେ ଚ, ଖଯତି, ଖଯନ୍ତି।

ଖିତୋ ଯାଗମୋ, ୱିକପ୍ପେନ ଯସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ, କପ୍ପୋ ଖୀଯେଥ, ୱଣ୍ଣୋ ନ ଖୀଯେଥ ତଥାଗତସ୍ସ [ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୩୦୪], ଉଚ୍ଛାଯନ୍ତି ଖୀଯନ୍ତି [ପାରା। ୮୮], ଅଓଣ୍ଡଂ ପକାସେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଖିଯ୍ୟତି, ଖିଯ୍ୟନ୍ତି, ଆଯୁ ଖିଯ୍ୟତି ମଚ୍ଚାନଂ, କୁନ୍ନଦୀନଂୱ ଓଦକଂ [ସଂ। ନି। ୧।୧୪୬]।

ଚି-ଚଯେ, ସମୁଚ୍ଚେତି, ସମୁଚ୍ଚଯତି।

୬୧୬।ନିତୋ ଚିସ୍ସ ଛୋ[କା। ୨୦; ରୂ। ୨୭; ନୀ। ୫୦]।

ନିତୋ ପରସ୍ସ ଚିସ୍ସ ଚ-କାରସ୍ସ ଛୋ ହୋତି।

ନିଚ୍ଛଯତି, ୱିନିଚ୍ଛଯତି, ୱିନିଚ୍ଛଯନ୍ତି, ୱିନିଚ୍ଛେତି, ୱିନିଚ୍ଛେନ୍ତି,

କମ୍ମେ କ୍ୟେ –

୬୧୭।ଦୀଘୋ ସରସ୍ସ[କା। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

ସରନ୍ତସ୍ସ ଧାତୁସ୍ସ ଦୀଘୋ ହୋତି କ୍ୟମ୍ହୀତି ଇକାରୁ'କାରାନଂ କ୍ୟମ୍ହି ୱିକପ୍ପେନ ଦୀଘୋ।

ସମୁଚ୍ଚୀଯତି ସମୁଚ୍ଚୀଯନ୍ତି, ୱିନିଚ୍ଛୀଯତି, ୱିନିଚ୍ଛୀଯନ୍ତି।

ଜି-ଜଯେ, ଜେତି, ଜେନ୍ତି, ୱିଜେତି, ୱିଜେନ୍ତି, ପରାଜେତି, ପରାଜେନ୍ତି, ଜଯତି, ଜଯନ୍ତି, ୱିଜଯତି, ୱିଜଯନ୍ତି, ପରାଜଯତି, ପରାଜଯନ୍ତି।

କମ୍ମେ କ୍ୟମ୍ହି ଦୀଘୋ, ନ ତଂ ଜିତଂ ସାଧୁ ଜିତଂ, ଯଂ ଜିତଂ ଅୱଜୀଯତି। ତଂ ଖୋ ଜିତଂ ସାଧୁ ଜିତଂ, ଯଂ ଜିତଂ ନାୱଜୀଯତି [ଜା। ୧।୧।୭୦]।

ଣାପିମ୍ହି ପୁବ୍ବସ୍ସରଲୋପୋ ୱା, ଜାପେତି, ଜାପଯତି। ଯୋ ନ ହନ୍ତି ନ ଘାତେତି, ନ ଜିନାତି ନ ଜାପଯେ [ଜା। ୧।୧୦।୧୪୪]। ଜଯାପେତି,

ଜୟାପୟତି, ଜୟାପୀୟତି, ଜୟାପୀୟନ୍ତି, ଜୟତୁ, ଜୟନ୍ତୁ।

ଈଆଦିମ୍ହି-ଅଜେସି, ଅଜେସୁଂ, ୱିଜେସି, ୱିଜେସୁଂ, ଅଜୟି, ଅଜୟୁଂ, ଅଜୟିଂସୁ, ୱିଜୟି, ୱିଜୟୁଂ, ୱିଜୟିଂସୁ, ଜେସ୍ସତି, ୱିଜେସ୍ସତି, ପରାଜେସ୍ସତି, ଜୟିସ୍ସତି, ୱିଜୟିସ୍ସତି, ପରାଜୟିସ୍ସତି।

ଡୀ-ୱେହାସଗତିୟଂ, ସକୁଣୋ ଡେତି, ଡେନ୍ତି [ଦୀ। ନି। ୧।୨୧୫; ଅ। ନି। ୪।୧୯୮]। ପାସଂ ଓଡ୍ଡେତି, ଓଡ୍ଡେନ୍ତି।

ନୀ-ନୟେ , ନେତି, ନେନ୍ତି, ୱିନେତି, ୱିନେନ୍ତି, ନୟତି, ନୟନ୍ତି, ୱିନୟତି, ୱିନୟନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ନୀୟତି, ନୀୟନ୍ତି।

ଦ୍ୱିତ୍ତେ-ନିନ୍ନତି, ନିନ୍ନନ୍ତି, ନିନ୍ନରେ।

ଣାପିମ୍ହି ଆୟାଦେସସ୍ସ ରସ୍ସୋ, ନୟାପେତି, ନୟାପେନ୍ତି, ନୟାପୟତି, ନୟାପୟନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ନୟାପୀୟତି, ନୟାପୀୟନ୍ତି।

ଈଆଦିମ୍ହି-ନେସି, ନେସୁଂ, ୱିନେସି, ୱିନେସୁଂ, ଆନେସି, ଆନେସୁଂ, ଅନୟି, ନୟି, ଅନୟିଂସୁ, ନୟିଂସୁ, ଆନୟି, ଆନୟିଂସୁ, ୱିନୟି, ୱିନୟିଂସୁ।

ସ୍ସତ୍ୟାଦିମ୍ହି-ନେସ୍ସତି, ନେସ୍ସନ୍ତି, ନୟିସ୍ସତି, ନୟିସ୍ସନ୍ତି।

ଭୀ-ଭୟେ, ଭେତି। ମା ଭେଥ କିଂ ସୋଚଥ ମୋଦଥୱ୍ହୋ [ଜା। ୧।୧୨।୨୭], ୱିଭେମି ଏତଂ ଅସାଧୁଂ, ଉଗ୍ଗତେଜୋ ହି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ [ଜା। ୨।୧୭। ୧୦୩]। ଭାୟତି, ଭାୟନ୍ତି।

କାରିତେ ମହାୱୁତ୍ତିନା ସାଗମୋ ୱା, ଭୀସେତି, ଭୀସୟତି, ଭୀସାପେତି, ଭୀସାପୟତି। ଭିକ୍ଖୁଂ ଭୀସେୟ୍ୟ ୱା ଭୀସାପେୟ୍ୟ ୱା [ପାଚି। ୩୪୬-୩୪୭]।

ସୀ-ସୟେ, ସେତି, ସେନ୍ତି, ଅତିସେତି, ଅତିସେନ୍ତି, ସୟତି, ସୟନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଅତିସୀୟତି, ଅତିସୀୟନ୍ତି।

ଣାପିମ୍ହି ରସ୍ସୋ, ସୟାପେତି, ସୟାପୟତି।

ଣିମ୍ହି-ସାୟେତି, ସାୟୟତି, ସାୟେସୁଂ ଦୀନମାନସା [ଅପ। ଥେର ୨।୫୪।୪୮]।

ମ୍ହି-ହାସେ , ଉମ୍ହେତି, ଉମ୍ହୟତି, ୱିମ୍ହେତି, ୱିମ୍ହୟତି, ନ ନଂ ଉମ୍ହୟତେ ଦିସ୍ୱା, ନ ଚ ନଂ ପଟିନନ୍ଦତି [ଜା। ୧।୨।୯୩]।

କମ୍ମେ-ଉମ୍ହୀୟତି, ୱିମ୍ହୀୟତି।

କାରିତେ ପୁବ୍ବସ୍ସରଲୋପୋ, ସଚେ ମଂ ନାଗନାସୂରୂ, ଉମ୍ହାୟେୟ୍ୟ ପଭାୱତୀ। ସଚେ ମଂ ନାଗନାସୂରୂ, ପମ୍ହାୟେୟ୍ୟ ପଭାୱତୀ [ଜା। ୨।୨୦।୧୭]।

ଇତି ଭୂୱାଦିଗଣେ ଇୱଣ୍ଣନ୍ତଧାତୁରୂପଂ।

ଉୱଣ୍ଣନ୍ତଧାତୁରୂପ

ଚୁ-ଚୱନେ, ଜୁ-ସୀଘଗମନେ, ଥୁ-ଅଭିତ୍ଥୱନେ, ଦୁ-ଗତିୟଂ ଉପତାପେ ଚ, ଭୂ-ସତ୍ତାୟଂ, ୟୁ-ମିସ୍ସନେ ଗତିୟଞ୍ଚ, ରୁ-ସଦ୍ଦେ, ବ୍ରୂ-ୱିୟତ୍ତିୟଂ ୱାଚାୟଂ, ସୁ-ସନ୍ଦନେ ଜନନେ ଚ, ସୂ-ପସୱନେ, ହୁ-ଦାନେ ଭକ୍ଖନେ ପୂଜାୟଂ ସତ୍ତିୟଞ୍ଚ, ହୂ-ସତ୍ତାୟଂ।

ତ୍ଥାବୁଷ୍ଟତ୍ତି, 'କତ୍ତରି ଲୋ'ତି ଲପଚ୍ଚଯୋ, ଉଓଣ୍ଡସ୍ସ ଅୱାଦେସୋ, 'ଦୀଘୋ ସରସ୍ସା'ତି ସକମ୍ପିକଧାତୂନଂ କ୍ୱମ୍ହି ଦୀଘୋ।

ଚୁ-ଚଓନେ, ଚଓତି, ଚଓନ୍ତି।

ଣିମ୍ହି-ଚାଓେତି, ଚାଓଯତି।

ଜୁ-ସୀଘଗମନେ, ଜଓତି, ଜଓନ୍ତି।

ଥୁ-ଅଭିତ୍ଥଓନେ, ଅଭିତ୍ଥଓତି, ଅଭିତ୍ଥଓନ୍ତି।

'ବହୁଲ'ନ୍ତି ଅଧିକତତ୍ତା କ୍ୱମ୍ହି କ୍ୱଚି ୱୁଦ୍ଧି, ଅୱାଦେସୋ, ଅଭିତ୍ଥୱୀଯତି, ଅଭିତ୍ଥୱୀଯନ୍ତି, ଅଭିତ୍ଥୱିଯ୍ୟତି, ଅଭିତ୍ଥୱିଯ୍ୟନ୍ତି।

ଦୁ-ଉପତାପେ, ଉପଦ୍ଦଓତି, ଉପଦ୍ଦଓନ୍ତି।

ଭୂ-ସତ୍ତାଯଂ, ସମ୍ଭୋତି, ସମ୍ଭଓତି।

ଯୁ-ଗତିଯଂ , ଯଓତି।

ରୁ-ସଦ୍ଦେ, ରଓତି, ରଓନ୍ତି, ୱିରଓତି, ୱିରଓନ୍ତି।

ବ୍ରୂ-ୱିଯତ୍ତିଯଂ ୱାଚାଯଂ –

୬୧୮।ନ ବ୍ରୂସ୍ୱୋ।

ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ପରେ ବ୍ରୂସ୍ସ ଓ ନ ହୋତି।

ବ୍ରୂତି।

୬୧୯।ବ୍ରୂତୋ ତିସ୍ସୀଉ[କ। ୫୨୦; ରୂ। ୫୦୨; ନୀ। ୧୦୩୩; ଚଂ। ୬।୨।୩୪; ପା। ୭।୩।୯୩]।

ବ୍ରୂତୋ ତିସ୍ସ ଆଦିମ୍ହି ଈଞ ହୋତି। ଈମ୍ହି ପୁବ୍ବଲୋପୋ।

ବ୍ରୱୀତି।

୬୨୦।ଯୁୱଣ୍ଣାନମିଯଙୌଓଙ ସରେ[କ। ୭୦; ରୂ। ୩୦; ନୀ। ୨୨୦; ...ମିଯୁୱଙ... (ବହୂସୁ)]।

ଇଓଣ୍ଣୁ'ୱଣ୍ଣନ୍ତାନଂ ଧାତୂନଂ କ୍ୱଚି ଇଯଙ, ଉଓଙ ହୋନ୍ତି ସରେ।

ବ୍ରୁଓନ୍ତି, ବ୍ରୁନ୍ତି ୱା। ''ଅଜାନନ୍ତା ନୋ ପବ୍ରୁନ୍ତୀ''ତି ପାଠୋ। ବ୍ରୁସି, ବ୍ରୁଥ, ବ୍ରୁମି, ବ୍ରୁମ।

୬୨୧।ତ୍ୟନ୍ତୀନଂ ଟଟୂ[କ। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫; ଚଂ। ୧।୪।୧୩; ପା। ୩।୪।୮୪]।

ତି, ଅନ୍ତୀସୁ ବ୍ରୂସ୍ସ ଆହ ହୋତି, ତେସଞ୍ଚ ଟ, ଟୂ ହୋନ୍ତି।

ସୋ ଆହ, ତେ ଆହୁ।

ଅତ୍ରିମା ପାଠୋ-ନିବ୍ବାନଂ ଭଗୱା ଆହ, ସବ୍ବଗନ୍ଥପମୋଚନଂ, ଆହ ତେସଞ୍ଚ ଯୋ ନିରୋଧୋ [ମହାୱ। ୬୦], ଯଂ ପରେ ସୁଖତୋ ଆହୁ, ତଦରିଯା

ଆହୁ ଦୁକ୍ଖତୋ। ଯଂ ପରେ ଦୁକ୍ଖତୋ ଆହୁ, ତଦରିଯା ସୁଖତୋ ୱିଦୂ [ସୁ। ନି। ୭୬୭]। ତଣ୍ହ ‘ଆହା’ତି କଥେତି। ‘ଆହୂ’ତି କଥେନ୍ତି।

ବ୍ରୂତୁ , ବ୍ରୁୱନ୍ତୁ, ବ୍ରୂହି ମଙ୍ଗଲମୁତ୍ତମଂ [ଖୁ। ପା। ୫।୨], ବ୍ରୂଥ, ବ୍ରୂମି, ବ୍ରୂମ।

ଏଯ୍ୟାଦିମ୍ହି-ବ୍ରୂସ୍ସ ଉୱଙ୍ଗ ହୋତି, ବ୍ରୁୱେଯ୍ୟ, ବ୍ରୁୱେଯ୍ୟୁଂ।

ଈଆଦିମ୍ହି ସରେ ପରେ ବ୍ରୂସ୍ସ ଓତ୍ତଂ, ଓସ୍ସ ଚ ଅୱାଦେସୋ, ଅବ୍ରୱି, ଅବ୍ରୱୁଂ, ଅବ୍ରୱିଂସୁ।

ଉୱାଦେସେ-ଅବ୍ରୁୱି, ଅବ୍ରୁୱୁଂ, ଅବ୍ରୁୱିଂସୁ।

ପରୋକ୍ଖମ୍ହି –

୬୨୨।ଅଆଦୀସ୍ୱାହୋ ବ୍ରୂସ୍ସ[କ। ୪୭୫; ରୂ। ୪୬୫; ନୀ। ୯୫୬]।

ଅଆଦୀସୁ ବ୍ରୂସ୍ସ ଆହ ଭୱତି।

ସୋ ଆହ, ତେ ଆହୁ।

୬୨୩।ଉସ୍ସଂସ୍ୱାହା ୱା[ନୀ। ୧୦୩୬]।

ଆହାଦେସମ୍ହା ପରସ୍ସ ଉୱଚନସ୍ସ ଅଂସୁ ହୋତି ୱା।

ତେ ଆହଂସୁ, ସଚ୍ଚଂ କିରେୱମାହଂସୁ, ନରା ଏକଚ୍ଚିଯା ଇଧ [ଜା। ୧।୧୩।୧୨୩]।

ସୁ-ସନ୍ଦନେ, ନଦୀ ସୱତି, ସୱନ୍ତି, ଆଭୱଗ୍ଗା ସୱନ୍ତି।

ସୂ-ପସୱନେ, ପୁଞ୍ଞଂ ପସୱତି [ଚୂଳଅୱ। ୩୫୪], ପସୱନ୍ତି।

ହୁ-ପୂଜାଯଂ, ‘ପରୋକ୍ଖାଯଞ୍ଚା’ତି ଦ୍ୱିତ୍ତଂ, ‘କୱଗ୍ଗହାନଂ ଚୱଗ୍ଗଜା’ତି ହସ୍ସ ଜୋ, ଜୁହୋତି, ଜୁହୋନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ତେନ ଅଗ୍ଗି ହୂଯତେ।

ଣିମ୍ହି-ଜୁହାୱେତି, ଜୁହାୱଯତି।

ଣାପିମ୍ହି-ଜୁହାପେତି, ଜୁହାପଯତି।

ହୁ-ସତ୍ତିଯଂ, ପହୋତି, ସମ୍ପହୋତି, ପହୋନ୍ତି, ସମ୍ପହୋନ୍ତି।

ହୂ-ସତ୍ତାଯଂ , ହୋତି, ହୋନ୍ତି, ହୋତୁ, ହୋନ୍ତୁ।

ଏଯ୍ୟାଦିମ୍ହି- ‘ଯୁୱଣ୍ଣାନମିଯଙ୍ଗୌୱଙ୍ଗ ସରେ’ତି ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ଉୱାଦେସୋ, ହୁୱେଯ୍ୟ, ହୁୱେଯ୍ୟୁଂ।

ଆଆଦିମ୍ହି-ସୋ ଅହୁୱା। ୱଣ୍ଣଗନ୍ଧଫଲୂପେତୋ, ଅମ୍ବୋଯଂ ଅହୁୱା ପୁରେ [ଜା। ୧।୨।୭୧]। ଅହୁୱା ତେ ପୁରେ ସଖା [ସଂ। ନି। ୧।୫୦], ତେ ଅହୁୱୁ, ତ୍ୱଂ ଅହୁୱୋ, ତୁମ୍ହେ ଅହୁୱତ୍ଥ [ମ। ନି। ୧।୨୧୫], ଝାଯଥ ଭିକ୍ଖୱେ ମା ପମାଦାତ୍ଥ, ମା ପଚ୍ଛା ୱିପ୍ପଟିସାରିନୋ ଅହୁୱତ୍ଥ, ଅହୁୱ, ଅହୁୱଂ ୱା, ଅହୁୱମ୍ହା। ‘‘ଅକରମ୍ହସ ତେ କିଚ୍ଚଂ, ଯଂ ବଲଂ ଅହୁୱମ୍ହସେ [ଜା। ୧।୪।୨୯]। ଅହୁୱମ୍ହେୱ ମଯଂ ପୁବ୍ବେ, ନ ନାହୁୱମ୍ହା’’ତି [ମ। ନି। ୧।୧୮୦] ପାଠଇଯୋ।

ଇଆଦିମ୍ହି ସାଗମୋ, ଅହୋସି, ପାତୁରହୋସି।

ମହାୱୁତିନା ଇଲୋପୋ ରସ୍ସୋ ଚ। ଅହୁଦେୱ ଭୟଂ ଅହୁ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ। ଅହୁଦେୱ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ, ଅହୁ ୱିପ୍ପଟିସାରୋ [ପାରା। ୩୮]। ଆଦୀନୱୋ ପାତୁରହୁ [ଥେରଗା। ୨୬୯], ଦିବ୍ବୋ ରଥୋ ପାତୁରହୁ।

୬୨୪।ହୂତୋ ରେସୁଂ[କା। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

ହୂତୋ ଞ୍ଞୁଂୱଚନସ୍ସ ରେସୁଂ ହୋତି। ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ମ୍ହାସ୍ସ ରେସୁମ୍ହା ଚ। 'ରାନୁବନ୍ଧେନ୍ତସରାଦିସ୍ସା'ତି ଧାତ୍ୱନ୍ତଲୋପୋ।

ତେ ପୁବ୍ବେ ଅହେସୁଂ। ଉୱାଦେସେ ଅହୁୱୁଂ, ପୁବ୍ବସ୍ସରଲୋପେ ଅହୁଂ।

ଅତ୍ରିମା ପାଠଇ- ସବ୍ବମ୍ହି ତଂ ଅରଞ୍ଞମ୍ହି, ଯାୱନ୍ତେତ୍ଥ ଦିଜା ଅହୁଂ [ଜା। ୨।୨୨।୨୪୨୫]। କୂଟାଗାରସହସ୍ସାନି, ସବ୍ବସୋଣ୍ଣମୟା ଅହୁଂ [ଅପ। ଥେର ୧।୧।୪୦୭]।

ଓସ୍ସ ସି, ଇତ୍ଥ, ତ୍ଥୋ। ତ୍ୱଂ ଅହୋସି, ଅହୁୱି, ଅହୁୱିତ୍ଥ, ଅହୁୱିତ୍ଥୋ।

ମହାୱୁତିନା ଓଲୋପୋ ରସ୍ସୋ, ମା ଭୋତି କୁପିତା ଅହୁ [ଜା। ୨।୨୨।୧୯୩୧], ମାହୁ ପଚ୍ଛାନୁତାପିନୀ [ସଂ। ନି। ୧।୧୬୨], ଅହୋସିଂ ନୁ ଖୋ ଅହଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ, ନ ନୁ ଖୋ ଅହୋସିଂ, କିନ୍ନୁ ଖୋ ଅହୋସିଂ, କଥଂ ନୁ ଖୋ ଅହୋସିଂ [ସଂ। ନି। ୨।୨୦; ମ। ନି। ୧।୧୮], ଅହଂ ଅହୁୱିଂ, ମୟଂ ଅହୋସିମ୍ହା, ଅହୋସିମ୍ହ ୱା। ଅହେସୁମ୍ହା ନୁ ଖୋ ମୟଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ, ନ ନୁ ଖୋ ଅହେସୁମ୍ହା, କିନ୍ନୁ ଖୋ ଅହେସୁମ୍ହା, କଥଂ ନୁ ଖୋ ଅହେସୁମ୍ହା [ମ। ନି। ୧।୪୦୭]। ମୟଂ ପୁବ୍ବେ ଅହୁୱିମ୍ହା, ଅହୁମ୍ହା ୱା। ''ମୟଂ ପୁବ୍ବେ ଦାନପତିନୋ ଅହୁମ୍ହା''ତି [ଜା। ୨।୨୨।୧୬୧୭] ପାଠଇ।

ରସ୍ସତ୍ତେ-ଅହୁମ୍ହା।

ମହାୱୁତିନା ମ୍ହାସ୍ସ ଉଞ୍ଚ। ''ପଞ୍ଚସତା ମୟଂ ସଙ୍କା, ତାୱତିଂସୁପଗା ଅହୁ''ନ୍ତି ପାଠଇ।

ପରଛକ୍କେ ଅସ୍ସ ଅଂ, ଅହଂ ପୁବ୍ବେ ଅହୁୱଂ, ଅହୁୱ ୱା।

'ପରୋ କ୍ୱଚୀ'ତି ପରଲୋପୋ, ଅହୁଂ।

ଅତ୍ରିମା ପାଠଇ- ''ଅହଂ କେୱଟ୍ଟଗାମସ୍ମିଂ, ଅହୁଂ କେୱଟ୍ଟଦାରକୋ [ଅପ। ଥେର ୧।୩୯।୮୬], ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଅହୁଂ ରାଜା, ଜମ୍ବୁମଣ୍ଡସ୍ସ ଇସ୍ସରୋ। ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମହାବ୍ରହ୍ମା, ୱସୱତ୍ତୀ ତଦା ଅହୁଂ। ମୁଦ୍ଧାଭିସିତ୍ତୋ ଖତ୍ତିୟୋ, ମନୁସ୍ସାଧିପତୀ ଅହୁ''ନ୍ତି। ମୟଂ ଅହୁୱିମ୍ହେ।

ସ୍ସତ୍ୟାଦିମ୍ହି –

୬୨୫।ହୂସ୍ସ ହେହେହିହୋହି ସ୍ସଚ୍ଚାଦୋ[କା। ୪୮୦; ରୂ। ୪୯୦; ନୀ। ୯୬୧; '…ସ୍ସତ୍ୟାଦୋ' (ବହୂସୁ)]।

ସ୍ସତ୍ୟାଦିମ୍ହି ହୂଧାତୁସ୍ସ ହେ ଚ ହୋହି ଚ ହୋହି ଚ ହୋନ୍ତି।

ହେସ୍ସତି , ହେସ୍ସନ୍ତି, ହେହିସ୍ସତି, ହେହିସ୍ସନ୍ତି, ହୋହିସ୍ସତି, ହୋହିସ୍ସନ୍ତି। ବୁଦ୍ଧୋ ହେସ୍ସଂ ସଦେୱକେ [ବୁ। ୱଂ। ୨।୫୫], ଅନାଗତମ୍ହି ଅଦ୍ଧାନେ, ହେସ୍ସାମ ସମ୍ମୁଖା ଇମଂ [ବୁ। ୱଂ। ୨।୭୪]।

୬୨୬।ଦକ୍ଖ ସକ୍ଖ ହେହି ହୋହୀହି ଲୋପୋ[କା। ୪୮୦; ରୂ। ୪୯୦; ନୀ। ୯୬୧; 'ଦକ୍ଖା ହେହିହୋହିଲୋପୋ' (ବହୂସୁ)]।

ଏତେହି ଆଦେସେହି ସ୍ସସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତି ୱା। ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ଅଞ୍ଞେହିପି ସ୍ସଲୋପୋ।

ସକ୍ଖିସି ତ୍ୱଂ କୁଣ୍ଡଲିନି, ମଞ୍ଞିସି ଖତ୍ତବନ୍ଧୁନି [ଜା। ୨।୧୭।୧୪]। ନ ହି ସକ୍ଖିନ୍ତି ଛେତ୍ତୁଂ [ସୁ। ନି। ୨୮], ଅଧମ୍ମୋ ହଞ୍ଛିତି ଧମ୍ମମଜ୍ଜ [ଜା। ୧।୧୧।

୩୧], ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡୋ ପଲାୟିତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ହେହିତି, ହେହିନ୍ତି, ହୋହିତି, ହୋହିନ୍ତି।

ଅତ୍ରିମା ପାଠଇ-ପିୟୋ ଚ ମେ ହେହିତି ମାଲଭାରୀ, ଅହଞ୍ଚ ନଂ ମାଲିନୀ ଅଜ୍ଝୁପେସ୍ସଂ [ଜା। ୧।୧୫।୧୯୭], ତିଲୋଦନୋ ହେହିତି ସାଧୁପକ୍କୋ [ଜା। ୧।୮।୨]। ଦୋସୋ ପେମଞ୍ଚ ହେହିତି [ଥେରଗା। ୭୧୯]। ମମ ତ୍ୱଂ ହେହିସି ଭରିୟା [ଜା। ୧।୧୪।୨୭]। ତତୋ ସୁଖୀ ହୋହିସି ୱୀତରାଗୋ। ଖିପ୍ପଂ ହୋହିସି ଅନାସୱୋ [ଦୀ। ନି। ୨।୨୦୭] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ଭୂୱାଦିଗଣେ ଉୱଣ୍ଣନ୍ତଧାତୁରୂପଂ।

ଏଦନ୍ତଧାତୁରୂପ

ଏ-ଆଗତିୟଂ ଗତିୟଞ୍ଚ, କେ-ସଦ୍ଦେ, ଖେ-ଖାଦନୁ'ପଟ୍ଠାନେସୁ, ଗେ-ସଦ୍ଦେ, ଅପପୁବ୍ବ ଚେ-ପୂଜାୟଂ, ଝେ-ଚିନ୍ତାୟଂ ଦାହ'ଜ୍ଝାନେସୁ ଚ, ତେ-ପାଲନେ, ଥେ-ସଦ୍ଦ, ସଙ୍ଘାତେସୁ, ଦେ-ସୁଦ୍ଧି, ନିଦ୍ଦାସୁ, ପେ-ୱୁଦ୍ଧିୟଂ , ଭେ-ଭୟେ, ଲେ-ଛେଦନେ, ୱେ-ଗତିୟଂ ତନ୍ତସନ୍ତାନେ ଚ, ସେ-ଅନ୍ତକ୍ରିୟାୟଂ, ହରେ-ଲଜ୍ଜାୟଂ, ଗିଲେ-କିଲମନେ, ପଲେ-ଗତିୟଂ, ମିଲେ-ହାନିୟଂ।

ଣାନୁବନ୍ଧପଚ୍ଚୟେନ ୱିନା ୟେସଂ ଧାତୂନଂ ଆୟାଦେସୋ ଲବ୍ଭତି, ତେ ଏଦନ୍ତା ନାମ। ମହାୱୁତ୍ତିନା ୟଲୋପେ ସତି ଆଦନ୍ତେହି ସମାନରୂପଂ, ଆଦନ୍ତାନଞ୍ଚ ୟାଗମେ ସତି ଏଦନ୍ତେହି ସମାନରୂପଂ, ତସ୍ମା ଆଦନ୍ତ, ଏଦନ୍ତା ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ସମାନରୂପା ଭୱନ୍ତି।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଏଦନ୍ତାନଂ ତ୍ୱାଦୀସୁ ତବ୍ବାଦୀସୁ ଚ ଆୟାଦେସୋ, କ୍ୱଚି ୟଲୋପୋ, ଏ-ଆଗତିୟଂ। ଅୟଂ ସୋ ସାରଥୀ ଏତି [ଜା। ୨।୨୨।୫୧], ସଚେ ଏନ୍ତି ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ [ସଂ। ନି। ୧।୪୯], ଲକ୍ଖଣଂ ପସ୍ସ ଆୟନ୍ତଂ, ମିଗସଙ୍ଘପୁରକ୍ଖତଂ [ଜା। ୧।୧।୧୧], ୟୋଗ'ମାୟନ୍ତି ମଚ୍ଚୁନୋ [ସଂ। ନି। ୧। ୨୦], ଆୟାମାୱୁସୋ [ପାରା। ୨୨୮], ଆୟାମାନନ୍ଦ [ଦୀ। ନି। ୨।୧୮୬; ପାରା। ୨୨; ମ। ନି। ୧।୨୭୩]।

ଏତ୍ଥ ଏଧାତୁ ଆଗଚ୍ଛ, ଗଚ୍ଛାମାତି ଅତ୍ଥଦ୍ୱୟଂ ୱଦତି, ୟାଧାତୁୱସେନ ଆଗଚ୍ଛ, ୟାମାତିପି ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି।

ଏ-ୱୁଦ୍ଧିୟଂ ୱା, ''କାୟୋ, ଅପାୟୋ, ଉପାୟୋ, ସମୁଦାୟୋ''ତିଆଦୀସୁ –

କୁଚ୍ଛିତା ଧମ୍ମା ଆୟନ୍ତି ୱଡ୍ଢନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି କାୟୋ, 'ଆୟୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତି ୱଡ୍ଢି, ତତୋ ଅପେତୋ ଅପାୟୋ, ତେନ ଉପେତୋ ଉପାୟୋ, ଅୱୟୱଧମ୍ମା ସମୁଦେନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ସମୁଦାୟୋ, ପରିବ୍ବୁତ୍ତଂ ଆୟନ୍ତି ଏତେନାତି ପରିୟାୟୋ।

କେ-ସଦ୍ଦେ, କାୟତି।

କମ୍ମେ-କିୟ୍ୟତି।

ଖେ-ଖାଦନେ, ତିଣଂ ଖାୟତି, ୱିକ୍ଖାୟତି, ଉନ୍ଦୁରା ଖାୟନ୍ତି, ୱିକ୍ଖାୟନ୍ତି।

ଖେ-ଉପଟ୍ଠାନେ , ଖାୟତି, ପକ୍ଖାୟତି, ଅଲକ୍ଖୀ ୱିୟ ଖାୟତି।

ଗେ-ସଦ୍ଦେ, ଗାୟତି, ଗାୟନ୍ତି।

ଅପପୁବ୍ବ ଚେ-ପୂଜାୟଂ, ଅପଚାୟତି, ୟେ ୱୁଦ୍ଧ'ମପଚାୟନ୍ତି [ଜା। ୧।୧।୩୭]।

ଝେ-ଚିନ୍ତାୟଂ, ଝାୟତି, ଝାୟନ୍ତି, ପଜ୍ଝାୟତି, ପଜ୍ଝାୟନ୍ତି, ଅଭିଜ୍ଝାୟତି, ଅଭିଜ୍ଝାୟନ୍ତି।

ଝେ-ଓଲୋକନେ, ନିଜ୍ଝାୟତି, ନିଜ୍ଝାୟନ୍ତି, ଉପନିଜ୍ଝାୟତି, ଉପନିଜ୍ଝାୟନ୍ତି, ଉଜ୍ଝାୟତି, ଉଜ୍ଝାୟନ୍ତି।

ଝେ-ଦଯ୍ହନେ, ପଦୀପୋ ଝାଯତି, ପରିଜ୍ଝାଯତି।

କମ୍ମେ-ଝାଯୀଯତି।

ଣାପିମ୍ହି ଯଲୋପୋ, କଟ୍ଠଂ ଝାପେତି, ଝାପେନ୍ତି, ଝାପଯତି, ଝାପଯନ୍ତି।

ଝେ-ଅଜ୍ଝଯନେ ସଂପୁବ୍ବୋ, ମହାଵୁତ୍ତିନା ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ଞାଦେସୋ, ସଜ୍ଝାଯତି, ସଜ୍ଝାଯନ୍ତି, ମନ୍ତଂ ସଜ୍ଝାଯତି।

ତେ-ପାଲନେ, ତାଯତି, ତାଯନ୍ତି।

ଥେ-ସଦ୍ଦ, ସଙ୍ଘାତେସୁ, ଥାଯତି।

ଦେ-ସୁଦ୍ଧିଯଂ, ୱୋଦାଯତି, ୱୋଦାଯନ୍ତି।

ଦେ-ସୋପ୍ପନେ, ନିଦ୍ଦାଯତି, ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତି।

ପେ-ୱୁଦ୍ଧିଯଂ, ଅପ୍ପାଯତି, ଅପ୍ପାଯନ୍ତି।

ଭେ-ଭଯେ, ଭାଯତି, ଭାଯନ୍ତି, ସବ୍ବେ ଭାଯନ୍ତି ମଚ୍ଚୁନୋ [ଧ। ପ। ୧୨୯], ଭାଯସି, ସଚେ ଭାଯଥ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ [ଉଦା। ୪୪], କିନ୍ନୁ ଖୋ ଅହଂ ତସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ଭାଯାମି [ମ। ନି। ୧।୩୮୧], ନତଂ ଭାଯାମି ଆୱୁସୋ, ଭାଯାମ [ଅପ। ଥେରୀ। ୨।୨।୪୫୮]।

ଣାପିମ୍ହି-ଭଯାପେତି, ଭାଯାପେତି, ଭାଯାପଯତି।

ଈଆଦିମ୍ହି-ମା ଭାଯି, ମା ସୋଚି [ଦୀ। ନି। ୨।୨୦୭], ମା ଚିନ୍ତଯି।

ସ୍ସତ୍ୟାଦିମ୍ହି-ଭାଯିସ୍ସତି, ଭାଯିସ୍ସନ୍ତି।

ଲେ-ଛେଦନେ, ତିଣଂ ଲାଯତି, ସାଲିଂ ଲାଯତି, ଲାଯନ୍ତି।

ୱେ-ଗତିଯଂ, ୱାତୋ ୱାଯତି, ୱାତା ୱାଯନ୍ତି।

ୱେ-ତନ୍ତସନ୍ତାନେ, ତନ୍ତଂ ୱାଯତି, ୱାଯନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ୱାଯୀଯତି, ପୁବ୍ବଲୋପେ ୱୀଯତି, ୱିଯ୍ଯତି।

ଣାପିମ୍ହି-ଚୀୱରଂ ୱାଯାପେତି [ପାରା। ୬୩୮], ୱାଯାପେନ୍ତି।

ସେ-ଅନ୍ତକ୍ରିଯାଯଂ, ଓସାଯତି, ପରିଯୋସାଯତି, ଅଜ୍ଝୋସାଯତି।

କମ୍ମେ-ପରିଯୋସୀଯତି।

ଣାପିମ୍ହି-ପରିଯୋସାପେତି।

୬୨୭।ଣିଣାପୀନଂ ତେସୁ।

ଣି, ଣାପୀନଂ ଲୋପୋ ହୋତି ତେସୁଣି, ଣାପୀସୁ ପରେସୁ।

ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତନା ୱିପ୍ପକତଂ କୁଟିଂ ପରେହି ପରିୟୋସାପେତି [ପାରା। ୩୬୩]। ଏତ୍ଥ ଅକମ୍ମକତ୍ତା ଧାତୁସ୍ସ 'କୁଟି'ନ୍ତି ଚ 'ପରେହୀ'ତି ଚ ଦ୍ୱେ କମ୍ମାନି ଦ୍ୱିକମ୍ମତ୍ତଂ ପୱତ୍ତେହି କାରିତେହି ସିଜ୍ଝନ୍ତି।

ଅନେକସ୍ସରଏଦନ୍ତମ୍ପି କିଞ୍ଚି ଇଧ ୱୁଚ୍ଚତି।

ହରେ-ଲଜ୍ଜାୟଂ, ହରାୟତି, ହରାୟନ୍ତି, ଅଟ୍ଟିୟାମି ହରାୟାମି [ସଂ। ନି। ୧।୧୬୫], ହରାୟାମ, ହରାୟତୀତି ହିରୀ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ଉପନ୍ତସ୍ସ ଇତ୍ତଂ।

ଗିଲେ-ରୁଜ୍ଜନେ, ଗିଲାୟତି, ପିଟ୍ଠି ମେ ଆଗିଲାୟତି [ଚୂଳଅୱ। ୩୪୫; ଦୀ। ନି। ୩।୩୦୦], ଗିଲାୟନ୍ତି।

ପଲେ-ଗତିୟଂ , ପଲାୟତି, ପଲାୟନ୍ତି।

ମିଲେ-ହାନିୟଂ, ମିଲାୟତି, ମିଲାୟନ୍ତି।

''ଝାନଂ, ଉଜ୍ଝାନଂ, ନିଜ୍ଝାନଂ, ତାଣଂ, ପରିତ୍ତାଣଂ, ୱୋଦାନଂ, ନିଦ୍ଦାନଂ, ଗିଲାନୋ, ପଲାତୋ, ମିଲାତନ୍ତି''ଆଦୀସୁ ୟଲୋପୋ।

ଇତି ଭୂୱାଦିଗଣେ ଏଦନ୍ତଧାତୁରୂପଂ।

ଭୂୱାଦିଗଣେ ସରନ୍ତଧାତୂନଂ ତ୍ୱାଦ୍ୟନ୍ତରୂପାନି ନିଟ୍ଠିତାନି।

ବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତଧାତୁ

ଅୱୁଦ୍ଧିକରୂପ

ତୁଦାଦିଗଣ

ଅଥ ବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତଧାତୁରୂପାନି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ। ତାନି ଚ ଅୱୁଦ୍ଧିକ, ସୱୁଦ୍ଧିକୱସେନ ଦୁୱିଧାନି ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଅୱୁଦ୍ଧିକାନି ତାୱ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ।

ଖିପ, ଗୁହ, ତୁଦ, ଦିସ, ପିସ, ଫୁସ, ଲିଖ, ୱଧାଦି।

ଇଧ ଧାତୂନଂ ଅନ୍ତସ୍ସରୋ ଉଚ୍ଚାରଣତ୍ଥୋ, ସୋ ରୂପୱିଧାନେ ନପ୍ପୟୁଜ୍ଜତେ।

୬୨୮।ତୁଦାଦୀହି କୋ[କ। ୪୪୫; ରୂ। ୪୩୩; ନୀ। ୯୨୫; ଚଂ। ୧।୧।୯୨; ପା। ୩।୧।୭୭]।

ତୁଦାଦୀହି କାନୁବନ୍ଧୋ ଅପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି। କାନୁବନ୍ଧୋ ଅୱୁଦ୍ଧିଦୀପନତ୍ଥୋ।

ଖିପ-ଖିପନେ, ଖିପତି, ପକ୍ଖିପତି, ଉକ୍ଖିପତି, ଓକ୍ଖିପତି, ନିକ୍ଖିପତି, ୱିକ୍ଖିପତି, ପଟିକ୍ଖିପତି, ସଂଖିପତି।

କମ୍ମେ-ଖିପୀୟତି।

କାରିତେ-ଖିପେତି , ଖିପୟତି, ଖିପାପେତି, ଖିପାପୟତି, ଖେପେତି, ଖେପୟତି ୱା, ଉଦକଂ ଖେପେତି, ତଣ୍ହଂ ଖେପେତି, ଖୟାପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଗୁହ-ସଂୱରଣେ, ଗୁହତି, ନିଗ୍ଗୁହତି।

କମ୍ମେ-ଗୁହିୟତି।

କାରିତେ ଗୁସ୍ସ ଦୀଘୋ, ଗୂହେତି, ଗୂହୟତି, ଗୂହାପେତି, ଗୂହାପୟତି।

କମ୍ମେ-ଗୂହାପୀଯତି।

ଘଟ-ଚେତାଯଂ, ଘଟତି।

କମ୍ମେ-ଘଟୀଯତି।

କାରିତେ-ଘଟେତି, ଘଟଯତି, ଘଟାପେତି, ଘଟାପଯତି।

ତୁଦ-ବ୍ଯଧନେ, ବ୍ଯଧନଂ ୱିଜ୍ଝନଂ, ତୁଦତି, ୱିତୁଦତି।

ଅସ୍ସ ଏତ୍ତେ-ତୁଦେତି, ତୁଦେନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ତୁଦୀଯତି।

'ତୱଗ୍ଗୱରଣାନଂ ଯେ ଚୱଗ୍ଗବଯଞ୍ଜା'ତି ଦସ୍ସ ଜତ୍ତଂ। 'ୱଗ୍ଗଲସେହି ତେ'ତି ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତଂ, ତୁଜ୍ଜତି।

କାରିତେ-ତୁଦେତି, ତୁଦଯତି, ତୁଦାପେତି, ତୁଦାପଯତି।

ଦିସୀ-ଉଦ୍ଦିସନେ, ଉଦ୍ଦିସନଂ ସରୂପତୋ କଥନଂ। ଉଦ୍ଦିସତି, ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସନ୍ତି [ମହାୱ। ୧୫୨], ନିଦ୍ଦିସତି, ନିଦ୍ଦିସନ୍ତି, ଅପଦିସତି, ଅପଦିସନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଉଦ୍ଦିସୀଯତି, ଉଦ୍ଦିସୀଯନ୍ତି।

କାରିତେ-ଆଚରିଯୋ ସିସ୍ସଂ ପାଠଇଧମ୍ମଂ ଉଦ୍ଦିସାପେତି, ଉଦ୍ଦିସାପଯତି, ୱାଚେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପାଠେସୁ ପନ ସଦ୍ଦଯମ୍ପି ଦିସ୍ସତି।

ନୁଦ-ଖିପନେ , ନୁଦତି, ପନୁଦତି, ୱିନୋଦେତି, ପଟିୱିନୋଦେତି ୱା।

କମ୍ମେ-ପନୁଦୀଯତି, ପନୁଜ୍ଜତି।

କାରିତେ-ପନୁଦେତି, ପନୁଦଯତି, ପନୁଦାପେତି, ପନୁଦାପଯତି।

ପିସ-ସଂଚୁଣ୍ଣେ, ପିସତି।

କମ୍ମେ-ପିସୀଯତି।

କାରିତେ-ପିସେତି, ପିସଯତି, ପିସାପେତି, ପିସାପଯତି।

ଫୁସ-ସମ୍ଫସ୍ସେ ପତ୍ତିଯଞ୍ଚ, ଫୁସତି, ଫୁସନ୍ତି ଧୀରା ନିବ୍ବାନଂ [ଧ। ପ। ୨୩], ଓଜଂ ନଂ ଫୁସେଯ୍ଯ [ପାରା। ୪୦୯; ଚୂଳୱ। ୩୪୪]।

କମ୍ମେ-ଫୁସୀଯତି।

କାରିତେ-ଫୁସେତି, ଫୁସଯତି, ଫୁସାପେତି, ଫୁସାପଯତି।

ଲିଖ-ଲେଖନେ, ଲିଖତି, ସଲ୍ଲିଖତି, ୱିଲିଖତି।

କାରିତେ-ଲିଖେତି, ସଲ୍ଲିଖେତି, ୱିଲିଖେତି।

ୱଧ-ହିଂସାଯଂ, ୱଧତି, ୱଧେତି।

କମ୍ମେ-ୱଧୀଯତି।

ଯମ୍ହି ଧସ୍ସ ଝତ୍ତଂ, ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପଂ। ‘ଚତୁତ୍ଥଦୁତିଯେସ୍ୱେସଂ ତତିଯପଠମା’ତି ଝସ୍ସ ତତିଯଜତ୍ତଂ, ୱଜ୍ଝତି, ୱଜ୍ଝନ୍ତି, ୱଜ୍ଝରେ। ଇମେ ସତ୍ତା ହଞ୍ଞନ୍ତୁ ୱା ୱଜ୍ଝନ୍ତୁ ୱା [ମ। ନି। ୧।୬୦]।

କାରିତେ-ୱଧେତି, ୱଧଯତି, ୱଧାପେତି, ୱଧାପଯତି, ସାମିକୋ ପୁରିସଂ ମଗ୍ଗଂ ଗମେତି, ଗମଯତି, ଗମାପେତି, ଗମାପଯତି ଇଚ୍ଚାଦୀନିପି ଇଧ ୱତ୍ତବ୍ବାନି।

ଇତି ତୁଦାଦିଗଣୋ।

ସଵୁଦ୍ଧିକରୂପ

ଅଥ ସଵୁଦ୍ଧିକରୂପାନି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ।

ଅସ-ଭୁୱି, ଆସ-ନିୱାସେ ଉପୱେସନେ ଚ, ଇସୁ-ଇଚ୍ଛା, କନ୍ତୀସୁ, କମୁ-ପଦଗମନେ, କୁସ-ଅକ୍କୋସେ, ଗମୁ-ଗତିମ୍ହି, ଜରୱଯୋହାନିମ୍ହି, ଜନ-ଜନନେ, ମର-ପାଣଚାଗେ, ଯମୁ-ଉପରମେ, ରୁଦ-ଅସ୍ସୁୱିମୋଚନେ କନ୍ଦନେ ଚ, ରୁହ-ଜନନେ, ଲଭ-ଲାଭେ, ୱଚ, ୱଦ-ୱିଯତ୍ତିଯଂ ୱାଚାଯଂ, ୱିଦ-ଞାଣେ, ୱସ-ନିୱାସେ, ୱିସପୱେସନେ, ସଦ-ଗତ୍ଯା’ୱସାନେ, ହନ-ହିଂସାଯଂ, ହରହରଣେ।

ତ୍ଯାଦ୍ଯୁପ୍ପତ୍ତି, କତ୍ତରି ଲୋ, ଅସ-ଭୁୱି, ସତ୍ତାଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୬୨୯।ତସ୍ସ ଥୋ[କ। ୪୯୪; ରୂ। ୪୯୫, ୫୦୦; ନୀ। ୯୮୯, ୯୯୧]।

ଅତ୍ଥିତୋ ପରସ୍ସତି, ତୂନଂ ତସ୍ସ ଥୋ ହୋତି।

‘ପରରୂପମଯକାରେ ବ୍ଯଞ୍ଜନେ’ତି ସୁତ୍ତେନ ବ୍ଯଞ୍ଜନେ ପରେ ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ପରରୂପତ୍ତଂ, ‘ଚତୁତ୍ଥଦୁତିଯେସ୍ୱେସଂ ତତିଯପଠମା’ତି ସୁତ୍ତେନ ପରରୂପସ୍ସ ଦୁତିଯସ୍ସ ପଠମତ୍ତଂ।

ଧନଂ ମେ ଅତ୍ଥି।

ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଅତ୍ଥି ତ୍ୱଂ ଏତରହି, ନ ତ୍ୱଂ ନତ୍ଥି, ଅତ୍ଥି ଅହଂ ଏତରହି, ନାହଂ ନତ୍ଥି, ପୁତ୍ତା ମତ୍ଥି ଧନା ମତ୍ଥି [ଧ। ପ। ୬୨], ଅତ୍ଥି ଇମସ୍ମିଂ କାଯେ କେସା’’ତି [ଖୁ। ପା। ୩।ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାର] ଆଦୀସୁ ଅତ୍ଥିସଦ୍ଦୋ ଆଖ୍ଯାତପଟିରୂପକୋ କତ୍ତୁୱାଚକୋ ନିପାତୋ।

‘‘ଅତ୍ଥୀତି ଖୋ କଚ୍ଚାଯନ ଅଯମେକୋ ଅନ୍ତୋ, ନତ୍ଥୀତି ଦୁତିଯୋ ଅନ୍ତୋ’’ତି [ସଂ। ନି। ୨।୧୫] ଚ ‘‘ଅତ୍ଥିପଚ୍ଚଯୋ, ନତ୍ଥିପଚ୍ଚଯୋ’’ତି [ପଟ୍ଠା। ୧। ୧।ପଚ୍ଚଯୁଦ୍ଦେସ] ଚ ଏୱମାଦୀସୁ ନାମପଟିରୂପକୋ। ତଥା ନତ୍ଥିସଦ୍ଦୋ।

ତୁମ୍ହି-ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ଚ ନମତ୍ଥୁ [ଦୀ। ନି। ୩।୨୮୬], ନମୋ ତେ ବୁଦ୍ଧ ୱୀରତ୍ଥୁ [ସଂ। ନି। ୧।୯୦], ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଧିରତ୍ଥୁମଂ ପୂତିକାଯ’’ନ୍ତି ଆଦୀସୁ ଅତ୍ଥୁସଦ୍ଦୋ ନିପାତୋ।

୬୩୦।ନ୍ତମାନନ୍ତିଯିଯୁଂସ୍ୱାଦିଲୋପୋ[କ। ୪୯୪-୫; ରୂ। ୪୯୬; ନୀ। ୧୦୧୯; ‘ନ୍ତମାନାନ୍ତି…’ (ବହୂସୁ)]।

ନ୍ତ, ମାନ, ଅନ୍ତି, ଅନ୍ତୁ, ଇଯା, ଇଯୁଂସୁ ଅତ୍ଥିସ୍ସ ଆଦିଲୋପୋ ହୋତି।

ସନ୍ତି, ସନ୍ତୁ।

୬୩୧।ସିହୀସ୍ୱଟ[କ। ୫୦୬; ରୂ। ୪୯୭; ନୀ। ୯୯୨]।

ଅନ୍ତିସ୍ସ ଅଟ ହୋତି ସି, ହୀସୁ।

ମନୁସ୍ସୋସି [ମହାୱ। ୧୨୬], ପୁରିସୋସି [ମହାୱ। ୧୨୬]। ହିମ୍ହି ଦୀଘୋ, ତ୍ୱଂ ପଣ୍ଡିତୋ ଆହି, ଭୱାହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତୱିଭତ୍ତୀସୁ ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ପରରୂପଂ, ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ଥ, କଚ୍ଚିତ୍ଥ ପରିସୁଦ୍ଧା [ପାରା। ୨୩୩]। ତ୍ୱାଦିମ୍ହି-ମା ପମାଦତ୍ଥ [ମ। ନି। ୧।୮୮, ୨୧୫], ତୁମ୍ହେ ସମଗ୍ଗା ଅତ୍ଥ।

୬୩୨।ମିମାନଂ ୱା ମ୍ହିମ୍ହା ଚ[କ। ୪୯୨; ରୂ। ୪୯୯; ନୀ। ୯୮୭; ‘ସୀହିସ୍ସଚ’ (ବହୂସୁ)]।

ଅନ୍ତିତୋ ପରେସଂ ମି, ମାନଂ ମ୍ହି, ମ୍ହା ହୋନ୍ତି ୱା, ଅନ୍ତିସ୍ସ ଚ ଅଟ ହୋତି।

ଅହଂ ପସନ୍ନୋମ୍ହି, ମୟଂ ପସନ୍ନାମ୍ହା।

ତ୍ୱାଦିମ୍ହି-ଅହଂ ଇମିନା ପୁଞ୍ଞେନ ଅନାଗତେ ପଞ୍ଞୱା ଅମ୍ହି, ମୟଂ ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ଅମ୍ହା।

୬୩୩।ଏସୁ ସ[କ। ୪୯୨; ରୂ। ୪୯୯; ନୀ। ୯୮୭]।

ଏତେସୁ ମି, ମେସୁ ଅନ୍ତିସ୍ସ ସସ୍ସ ସୋ ହୋତି। ପରରୂପନିସେଧନତ୍ଥମିଦଂ ସୁତ୍ତଂ।

ଅହଂ ପଣ୍ଡିତୋ ଅସ୍ମି, ମୟଂ ପଣ୍ଡିତା ଅସ୍ମ।

ତ୍ୱାଦିମ୍ହି-ଅହଂ ଅନାଗତେ ପଞ୍ଞୱା ଅସ୍ମି, ମୟଂ ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ଅସ୍ମ।

ଏୟ୍ୟାଦିମ୍ହି –

୬୩୪।ଅନ୍ତିତେୟ୍ୟାଦିଚ୍ଛନ୍ନଂ ସ ସୁ ସସି ସଥ ସଂସାମ[କ। ୫୭୧, ୫୧୭; ରୂ। ୬୨୪, ୪୮୮; ନୀ। ୮୩୦, ୧୧୦୫; ‘ଅନ୍ତିତେୟ୍ୟାଦିଚ୍ଛନ୍ନଂ ସସୁସସଥ ସଂ ସାମ’ (ବହୂସୁ)]।

‘ଅତ୍ଥୀ’ତି ଧାତୁନିଦ୍ଦେସୋ ତି-କାରୋ, ଅନ୍ତିତୋ ପରେସଂ ଏୟ୍ୟାଦୀନଂ ଛନ୍ନଂ ସାଦୟୋ ହୋନ୍ତି।

ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀୟୋ [ପାରା। ୪୧୧], ଏୱମସ୍ସୁ ୱଚନୀୟା [ପାରା ୪୧୮], ତ୍ୱଂ ଅସ୍ସସି, ତୁମ୍ହେ ଅସ୍ସଥ, ଅହଂ ଅସ୍ସଂ, ମୟଂ ଅସ୍ସାମ।

ଅସ୍ସୁନିପାତୋପି ବହୁଂ ଦିସ୍ସତି, ତୟସ୍ସୁ ଧମ୍ମା ଜହିତା ଭୱନ୍ତି [ଖୁ। ପା। ୬।୧୦], କେନସ୍ସୁ ତରତୀ ଓଘଂ, କେନସ୍ସୁ ତରତି ଅଣ୍ଣୱଂ [ସଂ। ନି। ୧।୨୪୬]। ‘‘କିଂସୁ ଛେତ୍ୱା ସୁଖଂ ସେତି, କିଂସୁ ଛେତ୍ୱା ନ ସୋଚତୀ’’ତି [ସଂ। ନି। ୧।୭୧] ଏତ୍ଥ ନିଗ୍ଗହୀତମ୍ହା ସଂୟୋଗାଦିଲୋପୋ।

୬୩୫।ଆଦିଦ୍ୱିନ୍ନମିୟାମିୟୁଂ[କ। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୯୯୩; ‘…ମିୟା ଇୟୁଂ’ (ବହୂସୁ)]।

ଅନ୍ତିତୋ ଏୟ୍ୟାଦୀସୁ ଆଦିମ୍ହି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଇୟା, ଇୟୁଂ ହୋନ୍ତି। ‘ନ୍ତମାନନ୍ତନ୍ତିୟିୟୁଂସ୍ୱ…’ତିଆଦିଲୋପୋ।

ସୋ ସିୟା, ତେ ସିୟୁଂ, ଏତେ ଦ୍ୱେ ନିପାତାପି ହୋନ୍ତି। ‘‘ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ସିୟା କୁସଲୋ, ସିୟା ଅକୁସଲୋ, ସିୟା ଅବ୍ୟାକତୋ’’ତି [ୱିଭ। ୧୫୨] ଆଦୀସୁ ଏକଚ୍ଚୋତି ଅତ୍ଥୋ।

‘‘ସିୟା କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ କୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ ହେତୁପଚ୍ଚୟା’’ତି [ପଟ୍ଠା। ୧।୧।୩୫-୩୮] ଆଦୀସୁ କିନ୍ନୂତି ଅତ୍ଥୋ।

‘‘ଦ୍ୱାଦସାକୁସଲା ସିୟୁ’’ନ୍ତି [ଅଭିଧମ୍ମତ୍ଥସଙ୍ଗହ ୨] ଆଦୀସୁ ଭୱନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଏୟ୍ୟୁଂ, ଏୟ୍ୟମିଚ୍ଚେତେସଂ ଇୟଂସୁ, ଇୟଂ ହୋନ୍ତି, ଆଦିଲୋପୋ, ସିୟଂସୁ ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖୂ ଅଭିଧମ୍ମେ ନାନାୱାଦା [ମ। ନି। ୩।୩୫],

ଏଓଂରୂପୋ ସିଯଂ ଅହଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ, ଏଓଂୱେଦନୋ ସିଯଂ, ଏଓଂସଞ୍ଞୋ ସିଯଂ [ମ। ନି। ୩।୨୭୪]।

ଅଜ୍ଜତନିମ୍ହି –

୬୩୬।ଈଆଦୋ ଦୀଘୋ[କ। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୦୦୧]।

ଅସ୍ସ ଦୀଘୋ ହୋତି ଈଆଦୀସୁ।

ସୋ ଆସି, ତେ ଆସୁଂ, ଆସିଂସୁ, ତ୍ୱଂ ଆସି, ତୁମ୍ହେ ଆସିତ୍ଥ, ଅହଂ ଆସିଂ। ତତ୍ରାପାସିଂ ଏଓଂଓଣ୍ଣୋ [ଦୀ। ନି। ୧।୨୪୫; ମ। ନି। ୧।୬୮]। ମଯଂ ଆସିମ୍ହ, ଆସିମ୍ହା।

୬୩୭।ଅଆସ୍ୱାଦୀସ୍ୱୁ[କ। ୫୦୭; ରୂ। ୫୦୧; ନୀ। ୧୦୨୦; ଚଂ। ୫।୪।୭୯; ପା। ୨।୪।୫୨]।

ଅଆଦିପରୋକ୍ଖାଯଞ୍ଚ ଆଆଦିହିଯ୍ୟତନିଯଞ୍ଚ ସ୍ୱାଦୀସୁ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, କାଲାତିପତ୍ତୀସୁ ଚ ଅସ୍ସ ଭୂ ହୋତି। ଇଦଞ୍ଚ ସୁତ୍ତଂ ଅସ୍ସ ଏତାସଂ ୱିଭତ୍ତୀନମ୍ପି ସାଧାରଣକରଣତ୍ଥଂ। ରୂପମ୍ପି ଭୂରୂପମେୱ।

ସୋ ବଭୂୱ, ତେ ବଭୂୱୁ, ସୋ ଅଭୱା, ତେ ଅଭୱୂ, ସୋ ଭୱିସ୍ସତି, ତେ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ସୋ ଅଭୱିସ୍ସା, ତେ ଅଭୱିସ୍ସଂସୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

୬୩୮।ଅତ୍ୱାଦିନ୍ତେସ୍ୱସ୍ସ ଭୂ[କ। ୫୧୭; ରୂ। ୫୦୦; ନୀ। ୧୦୨୦; ଚଂ। ୫।୪।୭୯; ପା। ୨।୪।୫୨]।

ତ୍ୱାଦିୱଜ୍ଜିତେସୁ ନ୍ତୱଜ୍ଜିତେସୁ ଚ ପଚ୍ଚଯେସୁ ଅସ୍ସ ଭୂ ହୋତି। ଏତେନ ତ୍ୱାଦି, ତ୍ୱାଦି, ଏଯ୍ୟାଦି, ଈଆଦିସଙ୍ଖାତାସୁ ଚତୂସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ ନ୍ତପଚ୍ଚଯେ ଚ ଅସ୍ସ ଭୂଆଦେସୋ ନତ୍ଥି, ସେସାସୁ ଚତୂସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ ଚ ନ୍ତୱଜ୍ଜିତେସୁ ତକାଦୀସୁ ଚ ଅସ୍ସ ଭୂଆଦେସୋ ଲବ୍ଭତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଆସ-ଉପୱେସନେ। ଗୁରୁଂ ଉପାସତି, ପଯିରୁପାସତି, ଉପାସନ୍ତି, ପଯିରୁପାସନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଉପାସୀଯତି, ପଯିରୁପାସୀଯତି।

କାରିତେ-ମାତା ପୁତ୍ତଂ ଗୁରୁଂ ଉପାସେତି, ପଯିରୁପାସେତି, ଉପାସଯତି, ପଯିରୁପାସଯତି।

ଈଆଦିମ୍ହି-ଉପାସି, ପଯିରୁପାସି, ଉପାସିଂସୁ, ପଯିରୁପାସିଂସୁ, ଉପାସୁଂ, ପଯିରୁପାସୁଂ।

ଆସ-ନିୱାସେ।

୬୩୯।ଗମଯମିସାସଦିସାନଂ ୱା ଛଙ୍ଗ[କ। ୪୭୬, ୫୨୨; ରୂ। ୪୪୨, ୪୭୬; ନୀ। ୯୫୭, ୧୦୩୫]।

ଗମୁ, ଯମୁ, ଇସୁ, ଆସ, ଦିସାନଂ ଅନ୍ତୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନୋ ଙାନୁବନ୍ଧୋ ଛୋ ହୋତି ୱା ନ୍ତ, ମାନ, ତ୍ୱାଦୀସୁ।

ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ, ନିଯଚ୍ଛନ୍ତୋ, ଇଚ୍ଛନ୍ତୋ, ଅଚ୍ଛନ୍ତୋ, ଦିଚ୍ଛନ୍ତୋତି ଇମିନା ତ୍ୱାଦୀସୁ ଆସସ୍ସ ଛୋ, ଅଚ୍ଛତି, ଅଚ୍ଛନ୍ତି, ସୋ ଅଚ୍ଛି, ତେ ଅଚ୍ଛିଂସୁ।

ଇସୁ-ଏସନାଯଂ ।

୬୪୦।ଲହୁସ୍ସୁପନ୍ତସ୍ସ[କ। ୪୮୫; ରୂ। ୪୩୪; ନୀ। ୯୬୫; ଚଂ। ୬।୧।୧୦୫-୧୦୬ ...ପେ... ୭।୩।୭୭-୭୮]।

ଅନ୍ତସ୍ସ ସମୀପେ ପୱତ୍ତତୀତି ଉପନ୍ତୋ, ବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତଧାତୂନଂ ପୁବ୍ବସ୍ସରୋ 'ଉପନ୍ତୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଲହୁଭୂତସ୍ସ ଉପନ୍ତଭୂତସ୍ସ ଚ ଇୱଣ୍ଣୁ'ୱଣ୍ଣସ୍ସ ଏ, ଓୱୁଦ୍ଧୀ ହୋନ୍ତି।

ଇର-କମ୍ପନେ, ଏରତି, ମୋଦତି।

ଲହୁସ୍ସାତି କିଂ? ଜୀଓତି, ଧୂପତି, ଇକ୍ଖତି, ସୁକ୍ଖତି।

ଉପନ୍ତସ୍ସାତି କିଂ? ସିଞ୍ଚତି, ଭୁଞ୍ଜତି, ନିଗ୍ଗହୀତାଗମେନ ବ୍ଯଞ୍ଜନହିତତ୍ତା ଉପନ୍ତୋ ନ ହୋତି।

ଇଓଣ୍ଣୁଓଣ୍ଣସ୍ସାତ୍ୱେଓଂ? ପଚତି, ଓଦତି।

ଇମିନା ଇସ୍ସ ଏଓୁଦ୍ଧି ହୋତି, ଏସତି, ଅନ୍ୱେସତି, ପରିଯେସତି।

ଅଧିପୁବ୍ବୋ ଇସୁ-ଆଯାଚନେ, ଅଜ୍ଝେସତି।

କମ୍ମେ-ଏସୀଯତି, ପରିଯେସୀଯତି, ଅନ୍ୱେସୀଯତି, ଅଜ୍ଝେସୀଯତି।

କାରିତେ-ଏସେତି, ଏସଯତି, ଏସାପେତି, ଏସାପଯତି।

ଇସୁ-ଇଚ୍ଛାଯଂ, ଛାଦେସୋ, ଇଚ୍ଛତି, ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତି, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଇଚ୍ଛୀଯତି।

କାରିତେ-ଇଚ୍ଛାପେତି, ଇଚ୍ଛାପଯତି, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାପେତି, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାପଯତି।

କମ୍ମେ-ଇଚ୍ଛାପୀଯତି, ଇଚ୍ଛାପଯୀଯତି, ସୋ ଇଚ୍ଛି, ତେ ଇଚ୍ଛିଂସୁ, ଇଚ୍ଛିସ୍ସତି, ଇଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତି।

କମୁ-ଓିଝନେ, ଗମ୍ଭୀରେସୁ ଠାନେସୁ ଞାଣଂ କମତି, ନ ସଦ୍ଧଂ କମତି, ନ ଓିସଂ କମତି, ନ ଅଗ୍ଗି କମତି [ଅ। ନି। ୮।୧], ନ ଓିଝତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

କମୁ-ପଦଗମନେ , ପକ୍କମତି, ଅପକ୍କମତି, ଉପକ୍କମତି, ଓିକ୍କମତି, ଅଭିକ୍କମତି, ପଟିକ୍କମତି, ଅତିକ୍କମତି, ସଙ୍କମତି, ଓକ୍କମତି।

୬୪୧।ନିତୋ କମସ୍ସ[କ। ୨୦; ରୂ। ୨୭; ନୀ। ୫୦]।

ନିମ୍ହା ପରସ୍ସ କମସ୍ସ କସ୍ସ ଖୋ ହୋତି। 'ଆଦିସ୍ସା'ତି ସଙ୍କେତତ୍ତା କସ୍ସାତି ଞାଯତି।

ନିକ୍ଖମତି, ନିକ୍ଖମନ୍ତି।

କାରିତେ –

୬୪୨।ଅସ୍ସା ଣାନୁବନ୍ଧେ[କ। ୪୮୩; ରୂ। ୫୨୭; ନୀ। ୯୭୩]।

ବ୍ଯଞ୍ଜନନ୍ତସ୍ସ ଧାତୁସ୍ସ ଆଦିମ୍ହି ଅ-କାରସ୍ସ ଆଓୁଦ୍ଧି ହୋତି ଣାନୁବନ୍ଧେ ପଚ୍ଚଯେ। 'ବହୁଲ'ନ୍ତି ଅଧିକତତ୍ତା ଣାପିମ୍ହି ଆଓୁଦ୍ଧି ନତ୍ଥି।

ପକ୍କାମେତି, ପକ୍କାମଯତି, ନିକ୍ଖାମେତି, ନିକ୍ଖାମଯତି, ନିକ୍ଖମାପେତି, ନିକ୍ଖମାପଯତି।

ଈଆଦିମ୍ହି ମହାଓୁତ୍ତିନା ଆଦିଦୀଘୋ ଓା ହୋତି, ସୋ ପକ୍କମି, ପକ୍କାମି, ଇଦଂ ଓତ୍ୱାନ ପକ୍କାମି, ମଦ୍ଦୀ ସବ୍ବଙ୍ଗସୋଭଣା [ଜା। ୨।୨୨।୧୮୫୭], ପକ୍କମୁଂ, ପକ୍କାମୁଂ, ସମ୍ମୋଦମାନା ପକ୍କାମୁଂ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପିଯଂ ଓଦା [ଜା। ୨।୨୨।୧୮୬୮], ପକ୍କମିଂସୁ, ପକ୍କାମିଂସୁ, ପକ୍କମଂସୁ, ପକ୍କାମଂସୁ, ପକ୍କମିସ୍ସତି, ପକ୍କମିସ୍ସନ୍ତି, ପକ୍କମିସ୍ସରେ।

ଆପୁବ୍ବୋ କୁସ-ଅକ୍କୋସେ, ଲହୁପନ୍ତତ୍ତା ଓୁଦ୍ଧି, ଅକ୍କୋସତି, ଅକ୍କୋସନ୍ତି। ପପୁବ୍ବୋ ଆମନ୍ତନେ, ପକ୍କୋସତି, ପକ୍କୋସନ୍ତି। ଓିପୁବ୍ବୋ ଉଚ୍ଚସଦ୍ଦେ,

ଓ୍ପକ୍କୋସତି, ଓ୍ପକ୍କୋସନ୍ତି। ପଟିପୁବ୍ବୋ ନୀୱାରଣେ, ପଟିକ୍କୋସତି, ପଟିକ୍କୋସନ୍ତି।

ଇଆଦିମ୍ହି –

୬୪୩।କୁସରୁହୀସ୍ସଛ୍ଛି[କ। ୪୯୮; ରୂ। ୪୮୦; ନୀ। ୧୧୧୪; 'କୁସରୁହେହୀସ୍ସ ଛି' (ବହୂସୁ)]।

କୁସତୋ ରୁହତୋ ଚ ପରସ୍ସ ଈସ୍ସ ଛି ହୋତି।

ଅକ୍କୋଛି ମଂ ଅୱଧି ମଂ [ଧ। ପ। ୩-୪], ଇଦଞ୍ଚ ରୂପଂ କୁଧ, କୁପଧାତୂହିପି ସାଧେନ୍ତି, ଏୱଂ ସତି ''ଅକ୍କୋଛି ମେ''ତି ପାଠୋ ସିଯା। ଅକ୍କୋସି, ଅକ୍କୋସିଂସୁ।

ଗମୁ ଗତିମ୍ହି, କତ୍ତରି ଲୋ, 'ଭଲସ୍ସେ'ତି ଲସ୍ସ ଏତ୍ତଂ, ଗମେତି, ଗମେନ୍ତି। ଅୱପୁବ୍ବୋ ଞାଣେ, ଅୱଗମେତି, ଅୱଗମେନ୍ତି, ଅଧିପୁବ୍ବୋ ଞାଣେ ଲାଭେ ଚ, ଅଧିଗମେତି, ଅଧିଗମେନ୍ତି। ୱିପୁବ୍ବୋ ୱିଗମେ, ୱିଗମେତି, ୱିଗମେନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଗମୀଯତି, ଗମିଯତି, ଗମିସ୍ସତି।

ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତେ-ଗମ୍ମତି, ଗମ୍ମନ୍ତି, ଅଧିଗମ୍ମତି, ଅଧିଗମ୍ମନ୍ତି, ଅଧିଗମ୍ମରେ, ଅଧିଗମ୍ମତେ, ଅଧିଗମ୍ମନ୍ତେ, ଅଧିଗମ୍ମରେ।

କାରିତେ ୱୁଦ୍ଧି ନତ୍ଥି, ଗମେତି, ଗମଯତି, ଗମାପେତି, ଗମାପଯତି।

କମ୍ମେ-ଗମଯୀଯତି, ଗମଯୀଯନ୍ତି, ଗମାପୀଯତି, ଗମାପୀଯନ୍ତି।

ହିଯ୍ଯତ୍ତନିମ୍ହି-ସୋ ଅଗମା, ଗମା, ତେ ଅଗମୂ, ଗମୂ, ତ୍ୱଂ ଅଗମୋ, ଅଗମ, ଅଗମି, ତୁମ୍ହେ ଅଗମୁତ୍ଥ, ଅହଂ ଅଗମିଂ, ଗମିଂ, ମଯଂ ଅଗମମ୍ହା, ଗମମ୍ହା, ଅଗମୁମ୍ହା, ଗମୁମ୍ହା, ସୋ ଅଗମତ୍ଥ, ତେ ଅଗମତ୍ଥୁଂ, ତ୍ୱଂ ଅଗମସେ, ତୁମ୍ହେ ଅଗମୱ୍ହଂ, ଅହଂ ଅଗମଂ, ମଯଂ ଅଗମମ୍ହସେ।

ଅଜ୍ଜତ୍ତନିମ୍ହି ଈଆଦୀସୁ ଇକାରାଗମୋ, ସୋ ଅଗମୀ, ଗମୀ।

ରସ୍ସତ୍ତେ-ଅଗମି, ଗମି।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଆକାରେନ ସହ ସାଗମୋ, ସୋ ଅଗମାସି, ଗାମଂ ଅଗମାସି, ନଗରଂ ଅଗମାସି।

'ଏଯ୍ଯାଥସ୍ସେ'ଇଚ୍ଚାଦିନା ଈସ୍ସ ତ୍ଥୋ, ସୋ ଗାମଂ ଅଗମିତ୍ଥୋ, ଗମିତ୍ଥୋ, ତେ ଅଗମୁଂ, ଗମୁଂ।

'ଉଂସ୍ସିଂସ୍ୱଂସୂ'ତି ଇଂସୁ, ଅଂସୁ, ତେ ଅଗମିଂସୁ, ଗମିଂସୁ, ଅଗମଂସୁ, ଗମଂସୁ, ତ୍ୱଂ ଅଗମୋ, ଗମୋ।

'ଓସ୍ସ ଅ ଇ ତ୍ଥ ତ୍ଥୋ' 'ସୀ'ତି ସୁତ୍ତାନି, ତ୍ୱଂ ଅଗମ, ଗମ, ଅଗମି, ଗମି, ଅଗମିତ୍ଥ, ଗମିତ୍ଥ, ଅଗମିତ୍ଥୋ, ଗମିତ୍ଥୋ, ଅଗମାସି, ଗମାସି, ତୁମ୍ହେ ଅଗମିତ୍ଥ।

'ମ୍ହାତ୍ଥାନମୁଉ'ଇତି ଉତ୍ତଂ, ତୁମ୍ହେ ଅଗମୁତ୍ଥ, ଗମୁତ୍ଥ, ଅହଂ ଅଗମିଂ, ଗମିଂ, ଅଗମାସିଂ, ଗମାସିଂ, ମଯଂ ଅଗମିମ୍ହା, ଗମିମ୍ହା।

ରସ୍ସତ୍ତେ-ଅଗମିମ୍ହ, ଗମିମ୍ହ, ଅଗମୁମ୍ହା, ଗମୁମ୍ହା, ଅଗମୁମ୍ହ, ଗମୁମ୍ହ, ଅଗମାସିମ୍ହା, ଗମାସିମ୍ହା, ଅଗମାସିମ୍ହ, ଗମାସିମ୍ହା।

ପରଛକ୍କେ-ସୋ ଅଗମା, ଗମା।

ରସ୍ସତ୍ତେ-ଅଗମ, ଗମ।

‘ଏନ୍ତାଥସ୍ସେ’ଇଚ୍ଚାଦିନା ହୁତ୍ତେ-ସୋ ଅଗମିତ୍ଥ, ଗମିତ୍ଥ, ତେ ଅଗମୁ, ଗମୁ।

ରସ୍ସତ୍ତେ-ଅଗମୁ, ଗମୁ, ତ୍ୱଂ ଅଗମିସେ, ଗମିସେ, ତୁମ୍ହେ ଅଗମିଣ୍ହୁଂ, ଗମିଣ୍ହୁଂ, ଅହଂ ଅଗମ, ଗମ, ଅଗମଂ, ଗମଂ ୱା, ଅଗମିମ୍ହେ, ଗମିମ୍ହେ।

କମ୍ମେ-ଅଗମୀୟି, ଅଗଞ୍ଛି, ଅଗମୀୟିତ୍ଥୋ, ଅଗଞ୍ଛିତ୍ଥୋ, ଅଗମୀୟୁଂ, ଗମୀୟୁଂ, ଅଗମୀୟିଂସୁ, ଗମୀୟିଂସୁ, ଅଗଞ୍ଛୁଂ, ଗଞ୍ଛୁଂ, ଅଗଞ୍ଛିଂସୁ, ଗଞ୍ଛିଂସୁ।

ପରଛକ୍କେ-ଅଗମୀୟିତ୍ଥ, ଗମୀୟିତ୍ଥ, ଅଗଞ୍ଛିତ୍ଥ, ଗଞ୍ଛିତ୍ଥ।

କାରିତେ-ଅଗମାପୟି, ଗମାପୟି, ଅଗମାପେସି, ଗମାପେସି, ଅଗମାପୟୁଂ, ଗମାପୟୁଂ, ଅଗମାପୟିଂସୁ, ଗମାପୟିଂସୁ।

୬୪୪।ଗମିସ୍ସ[କା। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

ଆଆଦିମ୍ହି ଈଆଦିମ୍ହି ଚ ଗମିସ୍ସ ମସ୍ସ ଆ ହୋତି। ସରଲୋପୋ।

ସୋ ଅଗା, ତେ ଅଗୂ, ତ୍ୱଂ ଅଗୋ, ତୁମ୍ହେ ଅଗୁତ୍ଥ, ଅହଂ ଅଗଂ, ମୟଂ ଅଗୁମ୍ହା।

ଈଆଦିମ୍ହି ଈସରଲୋପୋ, ଅଗା ଦେୱାନ ସନ୍ତିକେ [ଜା। ୧।୧୪।୨୦୫], ୱାୟସୋ ଅନୁପରିୟଗା [ସୁ। ନି। ୪୪୯]।

ଆପୁବ୍ବୋ ଆଗମନେ, ଅନନ୍ତ୍ୱିତୋ ତତୋ ଆଗା [ଜା। ୧।୫।୨୧], ସୋପା’ଗା ସମିତିଂ ୱନଂ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୩୫]।

ଅଧିପୁବ୍ବୋ ପଟିଲାଭେ, ଅଜ୍ଝଗା ଅମତଂ ସନ୍ତିଂ [ୱି। ୱ। ୮୪୬], ତଣ୍ହାନଂ ଖୟମଜ୍ଝଗା [ଧ। ପ। ୧୫୪]।

ଅତିପୁବ୍ବୋ ଉପାଧିପୁବ୍ବୋ ଚ ତିତିକ୍ଖମେ, ନକ୍ଖତ୍ତଂ ପଟିମାନେନ୍ତଂ, ଅତ୍ଥୋ ବାଲଂ ଉପଜ୍ଝଗା [ଜା। ୧।୧।୪୯]। ଖଣୋ ୱେ ମା ଉପଜ୍ଝଗା।

ଏତାନି ଓ, ଅୱଚନାନଂ ଲୋପେ ସତି ତୁମ୍ହ’ମ୍ହଯୋଗେପି ଲଭନ୍ତି, ଅଗୁଂ, ଅଗିଂସୁ, ଅଗଂସୁ। ସମନ୍ତା ୱିଜ୍ଜୁତା ଆଗୁଂ [ଜା। ୨।୨୨।୨୨୬୪], ତେପା’ଗୁଂସମିତିଂ ୱନଂ [(ଗତ୍ତେସିତଙ୍ଗ)], ୱିସେସଂ ଅଜ୍ଝଗଂସୁତେ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୫୪], ଅସେସଂ ପରିନିବ୍ବନ୍ତି, ଅସେସଂ ଦୁକ୍ଖମଜ୍ଝଗୁଂ [ଇତିୱୁ। ୯୩], ସଙ୍ଗଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଉପଜ୍ଝଗୁଂ [ପଟି। ମ। ୧।୨୩୬; ମ। ନି। ୩।୨୭୧]। ଅଜ୍ଝଗୋ, ଅଜ୍ଝଗ, ଅଜ୍ଝଗି, ଅଜ୍ଝଗୁତ୍ଥ, ଅଜ୍ଝଗିଂ, ଅଜ୍ଝଗିମ୍ହା, ଅଜ୍ଝଗୁମ୍ହା, ଅଗା, ଆଗା, ଅନ୍ୱଗା, ଅଜ୍ଝଗା, ଉପଜ୍ଝଗା, ଅଗୂ, ଆଗୂ। ଆଗୂ ଦେୱା ୟସସ୍ସିନୋ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୪୦], ଚିଉସ୍ସ ଏକଧମ୍ମସ୍ସ, ସବ୍ବେୱ ୱସମନ୍ୱଗୂ [ସଂ। ନି। ୧।୬୧]। ଚେତା ହନିଂସୁ ୱେଦବ୍ବଂ, ସବ୍ବେ ତେ ବ୍ୟସନମଜ୍ଝଗୂ [ଜା। ୧।୧।୪୮]।

ପରୋକ୍ଖାୟଂ ଆଦିସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ, ‘କୱଗ୍ଗହାନଂ ଚୱଗ୍ଗଜା’ତି ପୁବ୍ବସ୍ସ ଚୱଗ୍ଗୋ। ସୋ ଜଗମ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ଉପନ୍ତସ୍ସ ଦୀଘୋ, କ୍ୱଚି ଅସ୍ସ ଇତ୍ତଂ, ‘‘ରାଜା ଦୁଦୀପୋ ଜଗାମି ମଗ୍ଗ’’ନ୍ତି [ଜା। ୨।୨୨।୯୧୧; ‘ରାଜା ଦୁଦୀପୋପି ଜଗାମ ସଗ୍ଗଂ’] ପାଠଇ। ସୋ ଜଗାମ, ତେ ଜଗାମୁ, ତ୍ୱଂ ଜଗମେ।

ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦିମ୍ହି ଇକାରାଗମୋ, ତୁମ୍ହେ ଜଗମିତ୍ଥ, ଅହଂ ଜଗମଂ, ମୟଂ ଜଗମିମ୍ହ, ସୋ ଜଗମିତ୍ଥ, ତେ ଜଗମିରେ, ତ୍ୱଂ ଜଗମିତ୍ଥୋ, ତୁମ୍ହେ ଜଗମିୱ୍ହେ, ଅହଂ ଜଗମିଂ, ମୟଂ ଜଗମିମ୍ହେ।

ସ୍ସନ୍ତାଦିମ୍ହି-ଗମିସ୍ସତି, ଗମିସ୍ସନ୍ତି, ଗମିସ୍ସରେ।

ପରଛକ୍କେ-ସୋ ଗମିସ୍ସତେ, ତେ ଗମିସ୍ସନ୍ତେ, ଗମିସ୍ସରେ, ତ୍ୱଂ ଗମିସ୍ସସେ, ତୁମ୍ହେ ଗମିସ୍ସୱ୍ହେ, ଅହଂ ଗମିସ୍ସଂ, ମୟଂ ଗମିସ୍ସାମ୍ହେ।

ସ୍ସାଦିମ୍ହି-ସୋ ଅଗମିସ୍ସା, ଗମିସ୍ସା।

‘ଆଈଉମ୍ହାସ୍ସାସ୍ସାମ୍ହାନଂ ୱା’ତି ସ୍ସା, ସ୍ସାମ୍ହାନଂ ରସ୍ସୋ, ଅଗମିସ୍ସ, ଗମିସ୍ସ, ତେ ଅଗମିସ୍ସଂସୁ, ଗମିସ୍ସଂସୁ, ତ୍ୱଂ ଅଗମିସ୍ସେ, ଗମିସ୍ସେ।

‘ଏନ୍ତାଥସ୍ସେ’ ଇଚ୍ଚାଦିନା ସ୍ସେସ୍ସ ଅତ୍ତଂ, ତ୍ୱଂ ଅଗମିସ୍ସ, ଗମିସ୍ସ, ତୁମ୍ହେ ଅଗମିସ୍ସଥ, ଗମିସ୍ସଥ, ଅହଂ ଅଗମିସ୍ସଂ, ଗମିସ୍ସଂ, ମୟଂ ଅଗମିସ୍ସାମ୍ହା, ଗମିସ୍ସାମ୍ହା, ଅଗମିସ୍ସାମ୍ହ, ଗମିସ୍ସାମ୍ହା।

‘ଗମ ୱଦ ଦାନଂ ଘମ୍ମୱଜ୍ଜଦଜ୍ଜା’ତି ସଦ୍ଧଓିଭତ୍ତୀସୁ ଗମିସ୍ସ ଘମ୍ମୋ, ଘମ୍ମତି, ଘମ୍ମନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଘମ୍ମୀଯତି, ଘମ୍ମୀଯନ୍ତି।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଗଗ୍ଗାଦେସୋ ୱା, ତ୍ୱଂ ଯେନ ଯେନେୱ ଗଗ୍ଗସି, ଫାସୁଂଯେୱ ଗଗ୍ଗସି [ଅ। ନି। ୮।୬୩]।

‘ଗମଯମିସାସଦିସାନଂ ୱାଛ୍ଛଙ’ ଇତି ସୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧଓିଭତ୍ତୀସୁ ଗମିସ୍ସ ମସ୍ସ ଛ୍ଛୋ, ଗଚ୍ଛତି, ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଗଚ୍ଛରେ।

କମ୍ମେ-ଗଚ୍ଛୀଯତି, ଗଚ୍ଛୀଯନ୍ତି, ଗଚ୍ଛିଯ୍ୟତି, ଗଚ୍ଛିଯ୍ୟନ୍ତି, ଗଚ୍ଛିଯ୍ୟରେ।

କାରିତେ-ଗଚ୍ଛାପେତି, ଗଚ୍ଛାପଯତି। ଗଚ୍ଛତୁ, ଗଚ୍ଛନ୍ତୁ, ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ।

‘ଏଯ୍ୟୁଂସ୍ସୁଂ’ଇତି ଉଂତ୍ତଂ, ଗଚ୍ଛୁଂ।

‘ଏଯ୍ୟେଯ୍ୟାସେଯ୍ୟଂନଂ ଟେ’ଇତି ସୁତ୍ତେନ ଏଯ୍ୟ, ଏଯ୍ୟାସି, ଏଯ୍ୟଂୱିଭତ୍ତୀନଂ ଏତ୍ତଂ, ସୋ ଗଚ୍ଛେ, ତ୍ୱଂ ଗଚ୍ଛେ, ଅହଂ ଗଚ୍ଛେ।

‘ଏଯ୍ୟାଥସ୍ସେ’ ଇଚ୍ଚାଦିନା ଏଯ୍ୟାଥସ୍ସ ଓତ୍ତଂ, ତୁମ୍ହେ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥୋ।

ଆଆଦିମ୍ହି-ଅଗଚ୍ଛା, ଗଚ୍ଛା, ଅଗଚ୍ଛ, ଗଚ୍ଛ ୱା।

ଈଆଦିମ୍ହି-ଅଗଚ୍ଛି, ଗଚ୍ଛି, ଅଗଚ୍ଛୁଂ, ଗଚ୍ଛୁଂ, ଅଗଚ୍ଛିଂସୁ, ଗଚ୍ଛିଂସୁ।

୬୪୫।ଡଂସସ୍ସ ଚ ଞ୍ଛଙ[କ। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫; ‘ଛଙ’ (ବହୂସୁ)]।

ଆଆଦୀସୁ ଈଆଦୀସୁ ଚ ଡଂସସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନୋ ଞ୍ଛଙ ହୋତି।

ସୋ ଅଗଞ୍ଛା, ଗଞ୍ଛା। ତଥା ଅଗଞ୍ଛୂ, ଗଞ୍ଛୂ।

ଈଆଦିମ୍ହି-ସୋ ଅଗଞ୍ଛି, ଗଞ୍ଛି।

ତସ୍ମିଂ ପଟିପଓିଟ୍ଠମ୍ହି, ଅଞ୍ଞତ୍ତୋ ଆଗଞ୍ଛି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ [ସୁ। ନି। ୯୮୫]। ଖିପ୍ପମେୱ ଉପାଗଞ୍ଛି, ଯତ୍ଥ ସମ୍ମତି ତେମିଯୋ [ଜା। ୨।୨୨।୭୩]। ତେ ଅଗଞ୍ଛୁଂ, ଗଞ୍ଛୁଂ।

ସ୍ସତ୍ୟାଦିମ୍ହି-ଗଚ୍ଛିସ୍ସତି, ଗଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତି, ଗଚ୍ଛିସ୍ସରେ।

୬୪୬।ଲଭ ୱସ ଛିଦ ଗମ ଭିଦ ରୁଦାନଂ ଚ୍ଛଙ[କ। ୪୮୧; ରୂ। ୫୨୪; ନୀ। ୯୬୬, ୯୬୮]।

ସ୍ସେନ ସହ ଏତେସଂ ଚ୍ଛଙ ହୋତି ୱା ସ୍ସ୍ୟାଦ୍ୟୁତ୍ତାସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ, ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ସୁସସ୍ସ ଚ, ‘‘ନଦୀୱ ଅୱସୁଚ୍ଛତୀ’’ତି [ଜା। ୨।୨୨।୨୧୪୦] ପାଠଇ।

ଲଚ୍ଛତି, ଲଭିସ୍ସତି, ଅଲଚ୍ଛା, ଅଲଭିସ୍ସା, ୱଚ୍ଛତି, ୱସିସ୍ସତି, ଅୱଚ୍ଛା, ଅୱସିସ୍ସା, ଛେଚ୍ଛତି, ଛିନ୍ଦିସ୍ସତି, ଅଛେଚ୍ଛା, ଅଛିନ୍ଦିସ୍ସା, ଭେଚ୍ଛତି, ଭିନ୍ଦିସ୍ସତି, ଅଭେଚ୍ଛା, ଅଭିନ୍ଦିସ୍ସା, ରୁଚ୍ଛତି, ରୋଦିସ୍ସତି, ଅରୁଚ୍ଛା, ଅରୋଦିସ୍ସାତି।

ଇମିନା ସ୍ସ୍ୟାଦ୍ୟୁତ୍ତାସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ ସ୍ସେନ ସହ ଗମିସ୍ସ ମସ୍ସ ଚ୍ଛୋ, ଗଚ୍ଛତି, ଗଚ୍ଛିସ୍ସତି, ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଗଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତି, ଅହଂ ଗଚ୍ଛଂ, ଗଚ୍ଛିସ୍ସଂ।

ଅତ୍ରିମା ପାଠଇ-ଗଚ୍ଛଂ ପାରଂ ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ, କସ୍ସଂ ପୁରିସକାରିଯଂ [ଜା। ୨।୨୨।୧୩୧], ତସ୍ସାହଂ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛଂ, ସୋ ମେ ସତ୍ଥା ଭୱିସ୍ସତି, ସଦ୍ଧାନି ଅଭିସମ୍ଭୋସ୍ସଂ, ଗଚ୍ଛଞ୍ଞେୱ ରଥେସଭ [ଜା। ୨।୨୨।୧୮୩୨], ୱେଧନ୍ଧଂ କଟୁକଂ ଲୋକେ, ଗଚ୍ଛଞ୍ଞେୱ ରଥେସଭ [ଜା। ୨।୨୨।୧୮୩୫]।

ସ୍ସାଦିମ୍ହି-ଅଗଚ୍ଛା, ଅଗଚ୍ଛିସ୍ସା, ଅଗଚ୍ଛଂସୁ, ଅଗଚ୍ଛିସ୍ସଂସୁ।

ଜର-ଓଯୋହାନିମ୍ହି –

୬୪୭।ଜରସଦାନମୀମ ୱା[କ। ୫୦୫, ୬୦୯; ରୂ। ୪୮୨, ୪୮୪; ନୀ। ୧୦୧୮, ୧୨୧୩]।

ଜର, ସଦାନଂ ସରମ୍ହା ଈମଆଗମୋ ହୋତି ୱାତି ଈମଆଗମୋ।

ଜୀରତି, ଜୀରନ୍ତି।

କାରିତେ-ଜୀରାପେତି, ଜୀରାପଯତି।

୬୪୮।ଜରମରାନମିଯଙ[କ। ୫୦୫; ରୂ। ୪୮୨; ନୀ। ୧୦୧୮; '…ମୀଯଙ' (ବହୂସୁ)]।

ଏତେସଂ ଇଯଙ ହୋତି ୱା ନ୍ତ, ମାନ, ତ୍ୟାଦୀସୁ।

ଜିଯତି, ଜିଯନ୍ତି।

ଦୀଘତ୍ତେ-ଜୀଯତି, ଜୀଯନ୍ତି।

ଦ୍ୱିତ୍ତେ-ଜିଯ୍ୟତି, ଜିଯ୍ୟନ୍ତି।

କାରିତେ-ଜିଯାପେତି, ଜିଯାପଯତି।

ଜନୀ-ପାତୁଭାୱେ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ସବ୍ବୱିଭତ୍ତୀସୁ ନସ୍ସ ଯାଦେସୋ ଆଦିଦୀଘୋ ଚ, ଜାଯତି, ଉପଜାଯତି, ୱିଜାଯତି, ଜାଯନ୍ତି, ଜାଯରେ, ପଜାଯନ୍ତି, ପଜାଯରେ, ଉପଜାଯନ୍ତି, ଉପଜାଯରେ।

କାରିତେ ୱୁଦ୍ଧି ନତ୍ଥି, ଜନେତି, ଜନେନ୍ତି, ଜନଯତି, ଜନଯନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଜନୀଯତି, ଜନୀଯନ୍ତି, ଜାଯତୁ, ଜାଯନ୍ତୁ, ଜାଯେଯ୍ୟ, ଜାଯେଯ୍ୟୁଂ।

କାରିତେ-ଜନେଯ୍ୟ, ଜନେଯ୍ୟୁଂ, ଜନଯେଯ୍ୟ, ଜନଯେଯ୍ୟୁଂ।

ଈଆଦିମ୍ହି-ଅଜାୟି, ଅଜାୟିଂସୁ, ୱିଜାୟି, ୱିଜାୟିଂସୁ, ଅଜନି, ଜନି ୱା।

କାରିତେ-ଅଜନେସି, ଜନେସି, ଅଜନୟି, ଜନୟି, ଅଜନେସୁଂ, ଜନେସୁଂ, ଅଜନୟୁଂ, ଜନୟୁଂ, ଅଜନୟିଂସୁ, ଜନୟିଂସୁ।

ସ୍ସତ୍ୟାଦିମ୍ହି-ଜାୟିସ୍ସତି, ୱିଜାୟିସ୍ସତି।

ସ୍ସାଦିମ୍ହି-ଅଜାୟିସ୍ସା, ଜାୟିସ୍ସା।

ଡଂସ-ଡଂସନେ, ଡଂସତି, ଡଂସନ୍ତି।

କାରିତେ-ଡଂସେତି, ଡଂସଯତି, ଡଂସାପେତି, ଡଂସାପଯତି।

ଆ , ଈଆଦୀସୁ 'ଡଂସସ୍ସ ଚ ଞ୍ଛଙ' ଇତି ସୁତ୍ତଂ, ନିଗ୍ଗହୀତଲୋପୋ, ଅଡଞ୍ଛା, ଡଞ୍ଛା, ଅଡଞ୍ଛି, ଡଞ୍ଛି।

ଦହ-ଦାହେ, ଦହତି, ଦହନ୍ତି।

କମ୍ମେ ଯମ୍ହି 'ହସ୍ସ ୱିପଲ୍ଲାସୋ'ତି ପୁବ୍ବାପରୱିପଲ୍ଲାସୋ, ଅଗ୍ଗିନା ଗାମୋ ଦୟ୍ହତି, ଦୟ୍ହନ୍ତି।

କାରିତେ-ଦାହେତି, ଦାହଯତି, ଦହାପେତି, ଦହାପଯତି।

୬୪୯।ଦହସ୍ସ ଦସ୍ସ ଡୋ[କା। ୨୦; ରୂ। ୨୭; ନୀ। ୫୦; '...ଦସଦଦକ୍ଖା' (ବହୂସୁ)]।

ଦହଧାତୁସ୍ସ ଦସ୍ସ ଡୋ ହୋତି ୱା।

ଡହତି, ଡହନ୍ତି।

ଦିସ-ପେକ୍ଖନେ, ଭ୍ୱାଦ୍ଯନ୍ତୋ, କଉରି ଲୋ।

୬୫୦।ଦିସସ୍ସ ପସ୍ସଦସ୍ସଦସଦଦକ୍ଖା[କା। ୪୭୧; ରୂ। ୪୮୩; ନୀ। ୯୫୧]।

ଦିସଧାତୁସ୍ସ ପସ୍ସ ଚ ଦସ୍ସ ଚ ଦସ ଚ ଦ ଚ ଦକ୍ଖ ଚାତି ଏତେ ଆଦେସା ହୋନ୍ତି ୱା।

ୱିପସ୍ସନା, ୱିପସ୍ସୀ ଭଗୱା, ସୁଦସ୍ସୀ, ପିଯଦସ୍ସୀ, ଅତ୍ଥଦସ୍ସୀ, ଧମ୍ମଦସ୍ସୀ, ସୁଦସ୍ସଂ ୱଜ୍ଜମଞ୍ଞେସଂ [ଧ। ପ। ୨୫୨], ସୁଦସ୍ସନନଗରଂ, ମହାସୁଦସ୍ସନୋ ନାମ ରାଜା [ଦୀ। ନି। ୨।୨୪୨]।

ଦସାଦେସେ-ଚତୁସଚ୍ଚଦସୋ ନାଥୋ [ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନୀଯୱଣ୍ଣନା], ଦୁଦ୍ଦସୋ ଧମ୍ମୋ [ମହାୱ। ୭; ଦୀ। ନି। ୨।୬୪], ଅତ୍ତନୋ ପନ ଦୁଦ୍ଦସଂ [ଧ। ପ। ୨୫୨], ସୋ ୱେ ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମଦସୋତି ୱୁଚ୍ଚତି [ଗୱେସିତବ୍ବଂ]। ପସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦୁରାଜାନଂ, ସମ୍ମୂଳ୍ହେତ୍ଥ ଅୱିଦ୍ଦସୂ। ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଦଟ୍ଠା, ଦଟ୍ଠୁନ୍ତି।

ଇମିନା ସୁତ୍ତେନ ଦିସସ୍ସ ସବ୍ବୱିଭତ୍ତୀସୁ ଯଥାରହଂ ପସ୍ସ, ଦସ୍ସ, ଦକ୍ଖାଦେସା ହୋନ୍ତି, ଆ, ଈଆଦୀସୁ ଦସ, ଦାଦେସା ହୋନ୍ତି, ''ଦିସ୍ସତି, ଦିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ରୂପାନି ପନ ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତେନ ଇଧ କମ୍ମେ ସିଜ୍ଝନ୍ତି, ଦିୱାଦିଗଣେ କତ୍ତରି ସିଜ୍ଝନ୍ତି। ମହାୱୁତ୍ତିନା ଅଦ୍ଦସ୍ସ, ଦିସ୍ସାଦେସାପି ହୋନ୍ତି। ଅତ୍ରିମା ପାଠଇ-ଯଂ ୱାସୱଂ ଅଦ୍ଦସ୍ସାମଂ [ଜା। ୧।୬।୧୧୨; 'ଅଦ୍ଦସାମ'], ଯେ ମଯଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଦ୍ଦସ୍ସାମ [ଗୱେସିତବ୍ବଂ], ଅପି ମେ ମାତରଂ ଅଦ୍ଦସ୍ସଥ [ମ। ନି। ୨। ୩୫୬], ଦିସ୍ସନ୍ତି ବାଲା ଅବ୍ୟତ୍ତା [ମହାୱ। ୮୨], ମଯି ଇମେ ଧମ୍ମା ସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି, ଅହଞ୍ଚ ଇମେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସନ୍ଦିସ୍ସାମି [ମ। ନି। ୩।୨୫୩], ନିମିତ୍ତାନି ପଦିସ୍ସନ୍ତି, ତାନି ଅଜ୍ଜ ପଦିସ୍ସରେତି [ବୁ। ୱଂ। ୨।୮୨], ତସ୍ମା ଭ୍ୱାଦୀସୁପି ''ଅଦସ୍ସତି, ଅଦସ୍ସନ୍ତି, ଅଦସ୍ସସି, ଅଦସ୍ସଥ, ଅଦସ୍ସାମି, ଅଦ୍ଦସ୍ସାମା''ତି ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି।

କାରିତେ ଣିମ୍ହି ଦସ୍ସାଦେସୋ, ଦସ୍ସେତି, ଦସ୍ସଯତି, ନିଦସ୍ସେତି, ନିଦସ୍ସଯତି, ସନ୍ଦସ୍ସେତି, ସନ୍ଦସ୍ସଯତି।

କମ୍ମେ-ଦସ୍ସୀଯତି, ଦସ୍ସୀଯନ୍ତି, ନିଦସ୍ସୀଯତି, ନିଦସ୍ସୀଯନ୍ତି, ସନ୍ଦସ୍ସୀଯତି, ସନ୍ଦସ୍ସୀଯନ୍ତି, ଦକ୍ଖତି, ଦକ୍ଖନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଦକ୍ଖୀଯତି, ଦକ୍ଖୀଯନ୍ତି।

'ଗମଯମିସାସଦିସାନଂ ଛଙ୍ଗ' ଇତି ଛାଦେସେ- ଦିଚ୍ଛତି, ଦିଚ୍ଛନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ପସ୍ସତି, ପସ୍ସନ୍ତି, ଦକ୍ଖତି, ଦକ୍ଖନ୍ତି, ପସ୍ସୀଯତି, ପସ୍ସୀଯନ୍ତି, ଦକ୍ଖୀଯତି, ଦକ୍ଖୀଯନ୍ତି।

ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତେ-ଦିସ୍ସତି, ଦିସ୍ସନ୍ତି, ଦିସ୍ସତେ, ଦିସ୍ସନ୍ତେ, ଉଦ୍ଦିସ୍ସତେ, ଉଦ୍ଦିସ୍ସନ୍ତେ, ନିଦ୍ଦିସ୍ସତେ, ନିଦ୍ଦିସ୍ସନ୍ତେ, ଅପଦିସ୍ସତେ, ଅପଦିସ୍ସନ୍ତେ।

କାରିତେ-ପସ୍ସାପେତି, ପସ୍ସାପଯତି, ଦକ୍ଖାପେତି, ଦକ୍ଖାପଯତି।

କମ୍ମେ-ପସ୍ସାପୀୟତି, ଦସ୍ସୀୟତି, ନିଦସ୍ସୀୟତି, ସନ୍ଦସ୍ସୀୟତି, ଦକ୍ଖାପୀୟତି।

ପସ୍ସିତୁ , ପସ୍ସିତୁଂ, ଦକ୍ଖିତୁ, ଦକ୍ଖିତୁଂ, ପସ୍ସେୟ୍ୟୁ, ପସ୍ସେୟ୍ୟୁଂ, ଦକ୍ଖେୟ୍ୟୁ, ଦକ୍ଖେୟ୍ୟୁଂ।

ଏୟ୍ୟାମସ୍ସ ଏମୁ ଚ ଅନ୍ତସ୍ସ ଉ ଚ ହୋନ୍ତି। ''କଞ୍ଚ ପସ୍ସେମୁ ଖତ୍ତିୟଂ [ଜା। ୨।୨।୧୯୪୭], ଦକ୍ଖେମୁ ତେ ନିୱେସନ''ନ୍ତି [ଜା। ୧।୧୫।୨୫୪ (… ନିୱେସନାନି)] ପାଠଇ। ପସ୍ସେୟ୍ୟାମ, ପସ୍ସେୟ୍ୟାମୁ, ଦକ୍ଖେୟ୍ୟାମ, ଦକ୍ଖେୟ୍ୟାମୁ।

ଆଆଦିମ୍ହି-ଅପସ୍ସା, ଅଦକ୍ଖା।

ଦସ, ଦାଦେସେସୁ ଦକାରସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ, ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଭଗୱା [ମହାୱ। ୯; ଦୀ। ନି। ୨।୬୯; ସଂ। ନି। ୧।୧୫୯], ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ [ମ। ନି। ୧।୩୬୪]।

ରସ୍ସତ୍ତେ-ତମଦ୍ଦସ ମହାବ୍ରହ୍ମା, ନିସିନ୍ନଂ ସମ୍ହି ୱେସ୍ମନି [ଜା। ୧।୧୬।୧୪୮]। ତେ ଅଦ୍ଦସୁଂ। ରସ୍ସତ୍ତେ-ଅଦ୍ଦସୁ, ଆମନ୍ତୟସ୍ସୁ ୱୋ ପୁତ୍ତେ, ମା ତେ ମାତରମଦ୍ଦସୁ [ଜାତକେ ''ଆମନ୍ତୟସ୍ସୁ ତେ ପୁତ୍ତେ, ମା ତେ ମାତର ମଦ୍ଦସୁଂ'']।

ଦାଦେସେ-ସୋ ଅଦ୍ଦା।

ରସ୍ସତ୍ତେ-ଅଦ୍ଦ ୟାୟମାନୋ ମହାରାଜା, ଅଦ୍ଦା ସୀଦନ୍ତରେ ନଗେ [ଜା। ୨।୨୨।୨୧୦୫]। ଯୋ ଦୁକ୍ଖଂ ସୁଖତୋ ଅଦ୍ଦ, ଦୁକ୍ଖମଦ୍ଦକ୍ଖି ସଲ୍ଲତୋ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୬୮]।

ଈଆଦିମ୍ହି-ଅପସ୍ସି, ପସ୍ସି, ଅପସ୍ସୀ, ପସ୍ସୀ, ଅପସ୍ସିଂସୁ, ପସ୍ସିଂସୁ, ଅପସ୍ସି, ପସ୍ସି, ଅପସ୍ସିତ୍ଥ, ପସ୍ସିତ୍ଥ, ଅପସ୍ସିଂ, ପସ୍ସିଂ, ଅପସ୍ସିମ୍ହା, ପସ୍ସିମ୍ହା।

ଦସ୍ସାଦେସେ-ଅଦ୍ଦସ୍ସି, ଅଦ୍ଦସ୍ସୁଂ, ଅଦ୍ଦସ୍ସିଂସୁ, ଅଦ୍ଦସ୍ସଂସୁ, ଅଦ୍ଦସ୍ସି, ଅଦ୍ଦସ୍ସିତ୍ଥ, ଅଦ୍ଦସ୍ସିଂ, ଅଦ୍ଦସ୍ସିମ୍ହା।

ଦକ୍ଖାଦେସେ-ଅଦକ୍ଖି, ଦକ୍ଖି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଦସାଦେସେ ଗାଥାସୁ-ଅଦ୍ଦସି, ଅଦ୍ଦସୁଂ, ଅଦ୍ଦସିଂସୁ, ଅଦ୍ଦସଂସୁ।

ପରଛକ୍କେ-ଅଦ୍ଦସା , ଅଦ୍ଦସୂ, ଅହଂ ଅଦ୍ଦସଂ, ମୟଂ ଅଦ୍ଦସ୍ସିମ୍ହୋ। ଅଦ୍ଦସଂ କାମ ତେ ମୂଲଂ, ସଙ୍କପ୍ପା କାମ ଜାୟସି [ଜା। ୧।୮।୩୯]।

କ୍ୱଚି ସାଗମେ ଆକାରାଗମୋ, ସୋ ଅଦ୍ଦସାସି, ତେ ଅଦ୍ଦସାସୁଂ, ଅହଂ ଅଦ୍ଦସାସିଂ, ମୟଂ ଅଦସାସିମ୍ହା ୟଂ ଅଦ୍ଦସାସିଂ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଦେସେନ୍ତଂ ଧମ୍ମମୁତ୍ତମଂ [ଥେରଗା। ୨୮୭]। ଅଥଦ୍ଦସାସିଂ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ସତ୍ଥାରମକୁତୋଭୟଂ [ଥେରଗା। ୯୧୨]।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଇଂସ୍ସ ଇମ୍ହି ହୋତି, ପଥେ ଅଦ୍ଦସାସିମ୍ହି ଭୋଜପୁତ୍ତେ [ଜା। ୨।୧୭।୧୪୬]।

ସ୍ସତ୍ୟାଦିମ୍ହି-ପସ୍ସିସ୍ସତି, ପସ୍ସିସ୍ସନ୍ତି।

ଦକ୍ଖାଦେସେ'ଦକ୍ଖ ସକ୍ଖ ହେହି'ଇଚ୍ଚାଦିନା ସ୍ସସ୍ସଲୋପୋ, ଦକ୍ଖତି, ଦକ୍ଖନ୍ତି, ଦକ୍ଖିତି, ଦକ୍ଖିନ୍ତି, ଦକ୍ଖିସ୍ସତି, ଦକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି।

ସ୍ସାଦିମ୍ହି-ଅପସ୍ସିସ୍ସା, ଅଦକ୍ଖିସ୍ସା ଇଚ୍ଚାଦି।

ମର-ପାଣଚାଗେ, ମରତି, ମରନ୍ତି।

'ଜରମରାନମିୟଙ'ଇତି ଇୟାଦେସୋ, ମିୟତି, ମିୟନ୍ତି, ଅମ୍ହଂ ଦହରା ନ ମିୟ୍ୟରେ [ଜା। ୧।୧୦।୯୭]।

କାରିତେ 'ଅସ୍ସା ଣାନୁବନ୍ଧେ'ତି ଆୱୁଦ୍ଧି, ମାରେତି, ମାରେନ୍ତି, ମାରୟତି, ମାରୟନ୍ତି, ମାରାପେତି, ମାରାପେନ୍ତି, ମାରାପୟତି, ମାରାପୟନ୍ତି।

ଯମୁ-ଉପରମେ, ଯମତି, ଯମନ୍ତି। ପରେ ଚ ନ ୱିଜାନନ୍ତି, ମଯମେତ୍ଥ ଯମାମସେ। ଏତ୍ଥ ଚ ‘ଯମାମସେ’ତି ୱିରମାମସେ, ମରଣଂ ଗଚ୍ଛାମସେତି ଅତ୍ଥୋ।

ସଂପୁବ୍ବୋ ସଂଯମେ, ସଂଯମତି, ସଂଯମନ୍ତି।

ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ଞାଦେସେ-ସଞ୍ଞମତି, ସଞ୍ଞମନ୍ତି।

ନିପୁବ୍ବୋ ନିଯମେ, ନିଯମତି, ନିଯମନ୍ତି।

‘ଗମଯମିସାସଦିସାନଂ ୱା ଛଙ’ଇତି ମସ୍ସ ଛାଦେସୋ, ନିଯଚ୍ଛତି, ନିଯଚ୍ଛନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ନିଯମୀଯତି, ନିଯମୀଯନ୍ତି।

ପୁବ୍ବରୂପେ-ନିଯମ୍ମତି, ନିଯମ୍ମନ୍ତି।

କାରିତେ-ନିଯାମେତି, ନିଯାମଯତି।

ଣାପିମ୍ହି ନ ୱୁଦ୍ଧି, ନିଯମାପେତି, ନିଯମାପଯତି, ୱୱତ୍ଥପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ରୁଦ-ଅସ୍ସୁୱିମୋଚନେ, ରୋଦତି, ରୋଦନ୍ତି।

ସ୍ୱତ୍ଥାଦିମ୍ହି-‘ଲଭୱସଛିଦଗମଭିଦାନଂ ଛଙ’ଇତି ସ୍ୱେନ ସହ ଦସ୍ସ ଛାଦେସୋ, ସା ନୂନ କପଣା ଅମ୍ମା, ଚିରରତ୍ତାଯ ରୁଚ୍ଛତି [ଜା। ୨।୨୨।୨୧୩୬]। କୋଞ୍ଚୀ ସମୁଦ୍ଦତୀରେୱ, କପଣା ନୂନ ରୁଚ୍ଛତି [ଜା। ୨।୨୧।୧୧୩]। ସା ନୂନ କପଣା ଅମ୍ମା, ଚିରଂ ରୁଚ୍ଛତି ଅସ୍ସମେ [ଜା। ୨।୨୨।୨୧୩୮], କଂ ନ୍ୱ’ଜ୍ଜ ଛାତା ତସିତା, ଉପରୁଚ୍ଛନ୍ତି ଦାରକା [ଜା। ୨।୨୨।୨୧୫୩]। ରୋଦିସ୍ସତି, ରୋଦିସ୍ସନ୍ତି, ରୁଚ୍ଛତି, ରୁଚ୍ଛନ୍ତି।

ସ୍ୱାଦୀସୁ-ଅରୁଚ୍ଛା, ଅରୁଚ୍ଛଂସୁ, ଅରୋଦିସ୍ସା, ଅରୋଦିସ୍ସଂସୁ।

ରୁହ-ପାତୁଭାୱେ, ରୁହତି, ରୁହନ୍ତି, ଆରୁହତି, ଆରୁହନ୍ତି, ଆରୋହତି, ଆରୋହନ୍ତି, ଅଭିରୁହତି, ଅଭିରୁହନ୍ତି, ଓରୁହତି, ଓରୁହନ୍ତି, ଓରୋହତି, ଓରୋହନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଆରୋହୀଯତି।

‘ହସ୍ସ ୱିପଲ୍ଲାସୋ’ତି ହ, ଯାନଂ ୱିପରିଯାଯୋ, ଆରୁୟ୍ହତି, ଓରୁୟ୍ହତି।

ଈଆଦିମ୍ହି-ରୁହି, ଆରୁହି, ଓରୁହି।

‘କୁସରୁହିସ୍ସ ଛୀ’ତି ସୁତ୍ତଂ, ଅଭିରୁଚ୍ଛି, ଅଭିରୁହି ୱା।

ଲଭ-ଲାଭେ , ଲଭତି, ଲଭନ୍ତି।

ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତେ ‘ଚତୁତ୍ଥଦୁତିଯେସ୍ୱେସଂ ତତିଯପଠମା’ତି ସଂଯୋଗାଦିସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ତତିଯତ୍ତଂ, ଲବ୍ଭତି, ଲବ୍ଭନ୍ତି, ଲବ୍ଭରେ।

ଈଆଦିମ୍ହି-ଅଲଭି, ଅଲଭିଂସୁ।

୬୫୧।ଲଭା ଇଂଈନଂ ଥଂଥା ୱା[କ। ୪୯୭; ରୂ। ୪୭୭; ନୀ। ୧୦୧୩]।

ଲଭମ୍ହା ପରେସଂ ଇଂ, ଇନଂ କମେନ ଥଂ, ଥା ହୋନ୍ତି ୱା, ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ପରରୂପତ୍ତଂ, ସଂଯୋଗାଦିସ୍ସ ଦୁତିଯସ୍ସ ପଠମତ୍ତଂ।

ଅହଂ ଅଲତ୍ଥଂ, ଅଲଭିଂ ୱା, ସୋ ଅଲତ୍ଥ, ଅଲଭି ୱା।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଉଂସ୍ସ ଥୁଂ, ଥଂସୁ ହୋନ୍ତି, ମ୍ହାସ୍ସ ଚ ଥମ୍ହା, ଥୁଂମ୍ହା ହୋନ୍ତି, ତେ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଞ୍ଚ ଉପସମ୍ପଦଞ୍ଚ ଅଲତ୍ଥୁଂ [ଦୀ। ନି। ୨।୭୭], ସତିଂ ପଚ୍ଚଲତ୍ଥୁଂ, ୱିପରୀତସଞ୍ଞଂ ପଚ୍ଚଲତ୍ଥୁଂ, ତେ ସତିଂ ପଚ୍ଚଲତ୍ଥଂସୁ, ଅଗମମ୍ହା ଖୋ ତୱ ଗେହଂ, ତତ୍ଥ ନେୱ ଦାନଂ ଅଲତ୍ଥମ୍ହା [ମ। ନି। ୨।୩୦୦ (ଥୋକଂ ୱିସଦିସଂ)], ଅକ୍କୋସମେୱ ଅଲତ୍ଥମ୍ହା, ମଯଞ୍ଚ ଅଲତ୍ଥମ୍ହା ସୱନାଯ, ଅଲତ୍ଥୁମ୍ହା ୱା। ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ଛୋ ଚ। ତଦାହଂ ପାପିକଂ ଦିଟ୍ଠିଂ, ପଟିଲଚ୍ଛିଂ ଅଯୋନିସୋ [ଜା। ୧।୧୬।୨୦୪]।

ସ୍ସତ୍ୟାଦିମ୍ହି-'ଲଭୱସ ଛିଦ ଗମ ଭିଦ ରୁଦାନଂ ଚ୍ଛଙ'ଇତି ସୁତ୍ତେନ ସ୍ସେନ ସହ ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ଚ୍ଛାଦେସୋ, ଲଚ୍ଛତି, ଲଭିସ୍ସତି, ଲଚ୍ଛନ୍ତି, ଲଭିସ୍ସନ୍ତି, ଲଚ୍ଛସି, ଲଭିସ୍ସସି, ଲଚ୍ଛଥ, ଲଭିସ୍ସଥ, ଲଚ୍ଛାମି, ଲଭିସ୍ସାମି, ଲଚ୍ଛାମ, ଲଭିସ୍ସାମ। ଲଚ୍ଛାମ ପୁତ୍ତେ ଜୀୱନ୍ତା, ଅରୋଗା ଚ ଭୱାମସେ [ଜା। ୨।୨୨।୨୨୬୦]।

ସ୍ସାଦିମ୍ହି-ଅଲଚ୍ଛା, ଅଲଭିସ୍ସା, ଅଲଚ୍ଛଂସୁ, ଅଲଭିସ୍ସଂସୁ।

ୱଚ-ୱିଯତ୍ତିଯଂ ୱାଚାଯଂ, ୱଚତି, ୱଚନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ୱଚୀଯତି, ୱଚୀଯନ୍ତି।

ଯସ୍ସ ପୁଦ୍ଦରୂପତ୍ତେ 'ଅସ୍ସୂ'ତି ସୁତ୍ତେନ ଆଦିମ୍ହି ଅକାରସ୍ସ ଉତ୍ତଂ, ୱୁଚ୍ଚତି, ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ୱୁଚ୍ଚରେ, ୱୁଚ୍ଚତେ, ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚରେ।

କାରିତେ-ୱାଚେତି, ୱାଚେନ୍ତି, ୱାଚଯତି, ୱାଚଯନ୍ତି, ୱାଚାପେତି, ୱାଚାପେନ୍ତି, ୱାଚାପଯତି, ୱାଚାପଯନ୍ତି।

ଈଆଦିମ୍ହି-ଅୱଚି, ୱଚି।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଆକାରେନ ସହ ସାଗମୋ, ଅୱଚାସି, ୱଚାସି, ଅୱଚୁଂ, ୱଚୁଂ, ଅୱଚିଂସୁ, ୱଚିଂସୁ, ତ୍ୱଂ ଅୱଚୋ, ଅୱଚ, ଅୱଚି, ଅୱଚାସି, ଅୱଚିତ୍ଥ, ଅୱଚିତ୍ଥୋ, ତୁମ୍ହେ ଅୱଚିତ୍ଥ।

'ମ୍ହାଥାନମୁଞ୍ଚ'ଇତି ସୁତ୍ତଂ, ତୁମ୍ହେ ଅୱଚୁତ୍ଥ, ୱଚୁତ୍ଥ, ଅହଂ ଅୱଚିଂ, ୱଚିଂ, ଅୱଚାସିଂ, ୱଚାସିଂ, ମଯଂ ଅୱଚିମ୍ହା, ୱଚିମ୍ହା, ଅୱଚିମ୍ହ, ୱଚିମ୍ହ ୱା, ମଯଂ ଅୱଚୁମ୍ହା, ୱଚୁମ୍ହା, ସୋ ଅୱଚା, ୱଚା।

ରସ୍ସତ୍ତେ-ଅୱଚ, ଅୱଚିତ୍ଥ, ୱଚିତ୍ଥ ୱା, ଅହଂ ଅୱଚଂ, ଅୱଚ, ୱଚ ୱା, ମଯଂ ଅୱଚିମ୍ହେ, ୱଚିମ୍ହେ।

୬୫୨।ଈଆଦୋ ୱଚସ୍ସୋମ[କ। ୪୭୭; ରୂ। ୪୭୯; ନୀ। ୯୫୮; ଚଂ। ୬।୨।୬୯; ପା। ୭।୪।୨୦]।

ଈଆଦୀସୁ ୱଚସ୍ସ ମାନୁବନ୍ଧୋ ଓ ହୋତି।

ସୋ ଅୱୋଚି, ତେ ଅୱୋଚୁଂ, ଅୱୋଚିଂସୁ, ତ୍ୱଂ ଅୱୋଚି, ତୁମ୍ହେ ଅୱୋଚୁତ୍ଥ, ଅହଂ ଅୱୋଚିଂ, ମଯଂ ଅୱୋଚୁମ୍ହା, ସୋ ଅୱୋଚ, ରସ୍ସୋ, ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ [ଉଦା। ୨୦]।

ସ୍ସତ୍ୟାଦିମ୍ହି –

୬୫୩।ୱଚଭୁଜମୁଚୱିସାନଂ କ୍ଖଙ[କ। ୪୮୧; ରୂ। ୫୨୪; ନୀ। ୯୬୩; 'ଭୁଜ ମୁଚ ୱଚ ୱିସାନଂ କ୍ଖଙ (ବହୂସୁ)]।

ସ୍ସେନ ସହ ୱଚାଦୀନଂ ଅନ୍ତୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନୋ କ୍ଖଙ ହୋତି ୱା ସ୍ସଯୁତ୍ତାସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ।

ୱକ୍ଖତି , ୱଚିସ୍ସତି, ୱକ୍ଖନ୍ତି, ୱକ୍ଖରେ, ୱଚିସ୍ସନ୍ତି, ୱଚିସ୍ସରେ, ୱକ୍ଖସି, ୱକ୍ଖଥ, ୱକ୍ଖାମି, ୱକ୍ଖାମ, ୱକ୍ଖତେ, ୱକ୍ଖନ୍ତେ, ୱକ୍ଖସେ, ୱକ୍ଖୱ୍ହେ, ଅହଂ ୱକ୍ଖଂ, ୱଚିସ୍ସଂ,

ମଯଂ ୱଜ୍କାମ୍ହେ, ୱଚିସ୍ସାମ୍ହେ।

‘ସ୍ସେନା’ତି ଅଧିକାରେନ ୱିନା ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ କ୍ଖାଦେସୋପି ଲବ୍ଭତି, ୱକ୍ଖିସ୍ସତି, ୱକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି।

ସ୍ସାଦିମ୍ହି-ଅୱକ୍ଖା, ଅୱଚିସ୍ସା, ଅୱକ୍ଖଂସୁ, ଅୱଚିସ୍ସଂସୁ।

ୱଦ-ୱିଯତ୍ତିଯଂ ୱାଚାଯଂ, ୱଦତି, ୱଦନ୍ତି, ଓୱଦତି, ଓୱଦନ୍ତି, ୱଦସି, ୱଦଥ, ୱଦାମି, ୱଦାମ।

ଲସ୍ସ ଏତ୍ତେ-ୱଦେତି, ୱଦେନ୍ତି, ୱଦେସି, ୱଦେଥ, ୱଦେମି, ୱଦେମ।

କମ୍ମେ-ୱଦୀଯତି, ୱଦିଯ୍ଯତି, ଓୱଦୀଯତି, ଓୱଦିଯ୍ଯତି।

ଦସ୍ସ ଚୱଗ୍ଗତ୍ତେ ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତଂ, ୱଜ୍ଜତି, ୱଜ୍ଜନ୍ତି, ଓୱଜ୍ଜତି, ଓୱଜ୍ଜନ୍ତି।

କାରିତେ-ଭେରିଂ ୱାଦେତି, ୱାଦେନ୍ତି, ୱାଦଯତି, ୱାଦଯନ୍ତି, ଗୁରୁଂ ଅଭିୱାଦେତି, ଅଭିୱାଦେନ୍ତି, ଅଭିୱାଦେସି, ଅଭିୱାଦେଥ, ଅଭିୱାଦେମି, ଅଭିୱାଦେମ।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଅସ୍ସ ଇତ୍ତଂ, ଅଭିୱାଦିଯାମି, ଅଭିୱାଦିଯାମ, ଅଭିୱାଦଯାମି, ଅଭିୱାଦଯାମ ୱା, ଅଭିୱନ୍ଦାମି, ଅଭିୱନ୍ଦାମାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱନ୍ଦନ୍ତୋ ହି ‘‘ସୁଖୀ ହୋତୂ’’ତି ଅଭିମଙ୍ଗଲୱଚନଂ ୱଦାପେତି ନାମ, ତଥାୱଚନଞ୍ଚ ୱନ୍ଦନୀଯସ୍ସ ୱତ୍ତଂ।

ଣାପିମ୍ହି ନ ୱୁଦ୍ଧି, ୱଦାପେତି, ୱଦାପଯତି।

‘ଗମୱଦଦାନଂ ଘମ୍ମୱଜ୍ଜଦଜ୍ଜା ୱା’ତି ୱଜ୍ଜାଦେସୋ, ‘ଡଲସ୍ସେ’ତି ଲସ୍ସ ଏତ୍ତଂ, ୱଜ୍ଜେତି, ୱଜ୍ଜେନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ୱଜ୍ଜୀଯତି, ୱଜ୍ଜୀଯନ୍ତି।

କାରିତେ-ୱଜ୍ଜାପେତି, ୱଜ୍ଜାପଯତି।

ଏଯ୍ଯାଦିମ୍ହି-‘ଏଯ୍ଯେଯ୍ଯାସେଯ୍ଯଂନଂଟେ’ଇତି ଏଯ୍ଯାଦୀନଂ ଏକୱଚନାନଂ ଏତ୍ତଂ, ୱଦେ, ୱଦେଯ୍ଯ, ୱଜ୍ଜେ, ୱଜ୍ଜେଯ୍ଯ, ୱଦେଯ୍ଯୁଂ, ୱଜ୍ଜେଯ୍ଯୁଂ।

ୱଜ୍ଜାଦେସେ ମହାୱୁତ୍ତିନା ଏଯ୍ଯସ୍ସ ଆତ୍ତଂ, ଏଯ୍ଯୁମାଦୀନଂ ଏଯ୍ଯସଦ୍ଦସ୍ସ ଲୋପୋ, ସୋ ୱଜ୍ଜା, ତେ ୱଜ୍ଜୁଂ।

ଏଯ୍ଯାଦୀନଂ ଯ୍ଯାସଦ୍ଦସ୍ସ ଲୋପୋ ୱା, ତ୍ୱଂ ୱଜ୍ଜାସି, ୱଜ୍ଜେସି, ତୁମ୍ହେ ୱଜ୍ଜାଥ, ୱଜ୍ଜେଥ, ଅହଂ ୱଜ୍ଜାମି, ୱଜ୍ଜେମି, ମଯଂ ୱଜ୍ଜାମ, ୱଜ୍ଜେମ, ଅହଂ ୱଜ୍ଜଂ, ମଯଂ ୱଜ୍ଜାମ୍ହେ, ୱଜ୍ଜେଯ୍ଯାମ୍ହେ।

ଅତ୍ରିମା ପାଠଈ-ୱଜ୍ଜୁଂ ୱା ତେ ନ ୱା ୱଜ୍ଜୁଂ, ନତ୍ଥି ନାସାଯ ରୂହନା [ଜା। ୧।୩।୩୩], ଅଙ୍କଂ ଆରୋଗ୍ଯଂ ୱଜ୍ଜାସି, ତ୍ୱଞ୍ଚ ତାତ ସୁଖୀ ଭୱ [ଜା। ୨।୨୨। ୨୧୪୮], ଅଙ୍କଂ ଆରୋଗ୍ଯଂ ୱଜ୍ଜାଥ, ଅଯଂ ନୋ ନେତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ [ଜା। ୨।୨୨।୨୧୭୪] ଇଚ୍ଚାଦି।

ହିଯ୍ଯତ୍ତନିଯଂ-ସୋ ଅୱଦା, ୱଦା, ଅୱଜ୍ଜା, ୱଜ୍ଜା, ତେ ଅୱଦୂ, ୱଦୂ, ଅୱଜ୍ଜୂ, ୱଜ୍ଜୂ।

ଅଜ୍ଜତ୍ତନିଯଂ-ସୋ ଅୱଦି, ୱଦି, ଅୱଜ୍ଜି, ୱଜ୍ଜି, ତେ ଅୱଦୁଂ, ୱଦୁଂ, ଅୱଜ୍ଜୁଂ, ୱଜ୍ଜୁଂ, ଅୱଦିଂସୁ, ୱଦିଂସୁ, ଅୱଜ୍ଜିଂସୁ, ୱଜ୍ଜିଂସୁ।

ସ୍ସତ୍ଯାଦିମ୍ହି-ୱଦିସ୍ସତି, ୱଜ୍ଜିସ୍ସତି।

ସ୍ସାଦିମ୍ହି-ଅୱଦିସ୍ସା, ଅୱଜ୍ଜିସ୍ସା ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱିଦ-ଞାଣେ, ୱିଦତି।

‘ଯୁୱଣ୍ଣାନମିଯଡୌୱଙ ସରେ’ତି ସରମ୍ହି ଇୟାଦେସୋ, ତେ ୱିଦିଯନ୍ତି।

କାରିତେ-ନିୱେଦେତି, ପଟିୱେଦେତି, ନିୱେଦଯତି, ପଟିୱେଦଯତି, ପଟିୱେଦଯାମି ୱୋ ଭିକ୍ଖୱେ [ମ। ନି। ୧।୪୧୬], ଜାନାପେମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱେଦଯାମହଂ ଭନ୍ତେ, ୱେଦଯତୀତି ମଂ ସଙ୍ଘୋ ଧାରେତୂତି [ଚୂଳଅୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୨] ଜାନାପେମି, ପାକଟଂ କରୋମୀତି ୱା ଅତ୍ଥୋ।

‘‘ୱେଦିଯାମହଂ ଭନ୍ତେ, ୱେଦିଯତୀତି ମଂ ସଙ୍ଘୋ ଧାରେତୂ’’ତିପି [ଚୂଳଅୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୨] ପାଠୋ, ତତ୍ଥ ଅପଚ୍ଚଯେ ପରେ ଇୟାଦେସୋ ଯୁଜ୍ଜତି।

ଏଯ୍ଯାଦିମ୍ହି-ୱିଦେଯ୍ଯ, ୱିଦିଯେଯ୍ଯ, ୱିଦେଯ୍ଯୁଂ, ୱିଦିଯେଯ୍ଯୁଂ।

ଈଆଦିମ୍ହି-ପଚ୍ଚଯାନଂ ଖଯଂ ଅୱେଦି, ତେ ୱିଦୁଂ, ୱିଦିଂସୁ।

କାରିତେ-ନିୱେଦେସି, ନିୱେଦଯି, ପଟିୱେଦେସି, ପଟିୱେଦଯି, ନିୱେଦଯୁଂ, ନିୱେଦଯିଂସୁ, ପଟିୱେଦଯୁଂ, ପଟିୱେଦଯିଂସୁ।

ସ୍ସତ୍ୟାଦିମ୍ହି-ୱିଦିସ୍ସତି, ୱେଦିସ୍ସତି, ପରିସୁଦ୍ଧାତି ୱେଦିସ୍ସାମି [ମହାୱ। ୧୩୪] ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱସ-ନିୱାସେ, ୱସତି, ୱସନ୍ତି, ନିୱସତି, ନିୱସନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଅଧି, ଆପୁବ୍ବୋ, ତେନ ଗାମୋ ଅଧିୱସୀଯତି, ଆୱସୀଯତି, ଅଜ୍ଝାୱସୀଯତି।

‘ଅସ୍ସୂ’ତି ସୁତ୍ତେନ ଅକାରସ୍ସ ଉତ୍ତଂ, ୱୁସ୍ସତି, ୱୁସ୍ସନ୍ତି, ୱୁସ୍ସରେ, ‘‘ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ’’ତି [ମ। ନି। ୧।୨୫୭] ପାଠଇ।

କାରିତେ-ୱାସେତି, ଅଧିୱାସେତି, ୱାସଯତି, ଅଧିୱାସଯତି।

ଣାପିମ୍ହି ୱୁଦ୍ଧି ନତ୍ଥି, ୱସାପେତି, ୱସାପଯତି।

ଈଆଦିମ୍ହି-ଅୱସି, ୱସି, ଅୱସୁଂ, ୱସୁଂ, ଅୱସିଂସୁ, ୱସିଂସୁ।

ସ୍ସତ୍ୟାଦୀସୁ-‘ଲଭ ୱସ ଛିଦ ଗମ ଭିଦ ରୁଦାନଂ ଛଙ’ଇତି ସ୍ସେନ ସହ ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ଛାଦେସୋ, ୱଚ୍ଛତି, ୱସିସ୍ସତି, ୱଚ୍ଛନ୍ତି, ୱସିସ୍ସନ୍ତି, ଆଯସ୍ମତୋ ନିସ୍ସାଯ ୱଚ୍ଛାମି [ମହାୱ। ୭୭], ନ ତେ ୱଚ୍ଛାମି ସନ୍ତିକେ [ଜା। ୨।୨୨।୧୯୩୩], ଅୱଚ୍ଛା, ଅୱସିସ୍ସା, ଅୱଚ୍ଛଂସୁ, ଅୱସିସ୍ସଂସୁ।

ୱିସ-ପୱିସନେ, ପୱିସତି, ପୱିସନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ପୱିସୀଯତି , ପୱିସୀଯନ୍ତି, ପୱିସୀଯତେ, ପୱିସୀଯନ୍ତେ।

ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତେ-ପୱିସ୍ସତି, ପୱିସ୍ସନ୍ତି, ପୱିସ୍ସରେ, ପୱିସ୍ସତେ, ପୱିସ୍ସନ୍ତେ, ପୱିସ୍ସରେ।

କାରିତେ-ପୱେସେତି, ପୱେସଯତି।

କମ୍ମେ-ପୱେସୀଯତି, ପୱେସୀଯନ୍ତି।

ଈଆଦିମ୍ହି ଉପସଗ୍ଗସ୍ସ ଦୀଘୋ ୱା, ପାୱିସି।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ କ୍ଖୋ ହୋତି, ପାୱେକ୍ଖି ପଥୱିଂ ଚେଚ୍ଚୋ [ଜା। ୧।୧୯।୯୮], ସୋ ପାୱେକ୍ଖି କାସିରାଜା [ଜା। ୧।୧୫।୨୬୬], ସୋ ତସ୍ସ ଗେହଂ ପାୱେକ୍ଖି [ଜା। ୧।୧୫।୩୦୩], ପାୱିସୁଂ, ପାୱିସିଂସୁ, ପାୱେକ୍ଖିଂସୁ।

ସ୍ୱତ୍ତାଦୀସୁ ‘ଓଚ ଭୁଜ ମୁଚ ୱିସାନଂ କ୍ଖଙ’ଇତି ସ୍ସେନ ସହ ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ କ୍ଖୋ, ପଓ୍ୱେକ୍ଖତି, ପଓ୍ୱିସିସ୍ସତି, ପଓ୍ୱେକ୍ଖନ୍ତି, ପଓ୍ୱିସିସ୍ସନ୍ତି, ଏସ ଭିୟ୍ୟୋ ପଓ୍ୱେକ୍ଖାମି, ଓ୍ୱମ୍ଫିକଂ ସତପୋରିସଂ [ଜା। ୧।୪।୧୦୦], ପାଓ୍ୱେକ୍ଖା, ପଓ୍ୱିସିସ୍ସା, ପାଓ୍ୱେକ୍ଖଂସୁ, ପଓ୍ୱିସିସ୍ସଂସୁ।

ସଦ-ସଂସୀଦନେ, ‘ଜରସଦାନମୀମ ୱା’ତିଆଦିସରମ୍ହା ଈମଆଗମୋ ହୋତି ୱା, ସୀଦତି, ସୀଦନ୍ତି, ଲାବୂନି ସୀଦନ୍ତି, ସିଲା ପ୍ଲୱନ୍ତି [ଜା। ୧।୧। ୭୭], ସଂସୀଦତି, ୱିସୀଦତି, ଓସୀଦତି, ଅଓ୍ୱସୀଦତି।

ନିପୁବ୍ବୋ ନିସଜ୍ଜାୟଂ, ନିସୀଦତି, ନିସୀଦନ୍ତି।

ପପୁବ୍ବୋ ପସାଦେ, ପସୀଦତି, ପସୀଦନ୍ତି।

କାରିତେପି ନ ୱୁଦ୍ଧି ଆଦେସନ୍ତରତ୍ତା, ସୀଦେତି, ସୀଦୟତି, ସଂସୀଦେତି, ସଂସୀଦୟତି, ଓସୀଦେତି, ଓସୀଦୟତି, ଓସୀଦାପେତି, ଓସୀଦାପୟତି, ନିସୀଦାପେତି, ନିସୀଦାପୟତି।

ପପୁବ୍ବମ୍ହି ଈମ ନ ହୋତି, ପିତା ପୁତ୍ତଂ ବୁଦ୍ଧେ ପସାଦେତି, ପସାଦୟତି, ପସାଦେନ୍ତି, ପସାଦୟନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ପସାଦୀୟତି , ପସାଦୀୟନ୍ତି।

ହନ-ହିଂସା, ଗତୀସୁ, ହନତି, ହନନ୍ତି।

‘କ୍ୱଚି ୱିକରଣାନ’ନ୍ତି ସୁତ୍ତେନ ଲୱିକରଣସ୍ସ ଲୋପେ ହନ୍ତି, ଫଲଂ ୱେ କଦଲିଂ ହନ୍ତି, ସକ୍କାରୋ କାପୁରିସଂ ହନ୍ତି [ଚୂଳଓ୍ୱ। ୩୩୫], ହନ୍ତି କୁଦ୍ଧୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ [ଅ। ନି। ୭।୬୪]।

ମହାୱୁତ୍ତିନା କ୍ୱଚି ଧାତ୍ୱନ୍ତଲୋପୋ, ୱିକ୍କୋସମାନା ତିବ୍ବାହି, ହନ୍ତି ନେସଂ ୱରଂ ୱରଂ [ଜା। ୨।୨୨।୨୩୭୦], ଲୁଦ୍ଦକା ମିଗଂ ହନ୍ତି, କେଓ୍ୱଟ୍ଟା ମଚ୍ଛଂ ହନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ହନୀୟତି, ହନୀୟନ୍ତି।

ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ଚଓ୍ୱଗ୍ଗତ୍ତେ ୟସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତଂ, ହଞ୍ଞତି, ହଞ୍ଞନ୍ତି।

କାରିତେ –

୬୫୪।ହନସ୍ସ ଘାତୋ ଣାନୁବନ୍ଧେ[କ। ୫୯୧; ରୂ। ୫୪୪; ନୀ। ୧୧୯୫]।

ହନସ୍ସ ଘାତୋ ହୋତି ଣାନୁବନ୍ଧେ ପଚ୍ଚୟେ।

ଘାତେତି, ଘାତୟତି, ଘାତାପେତି, ଘାତାପୟତି।

କମ୍ମେ-ଘାତୀୟତି, ଘାତାପୀୟତି।

ଈଆଦିମ୍ହି-ଅହନି, ହନି, ଅହନିଂସୁ, ହନିଂସୁ।

କମ୍ମେ-ଅହଞ୍ଞି, ହଞ୍ଞି, ଅହଞ୍ଞିଂସୁ, ହଞ୍ଞିଂସୁ।

ସ୍ୱତ୍ତାଦିମ୍ହି –

୬୫୫।ହନା ଜେଖା[କ। ୪୮୧; ରୂ। ୫୨୪; ନୀ। ୯୬୭, ୯୬୯? ‘…ଛଖା’ (ବହୂସୁ) ‘ଛେଖା’ (କତ୍ଥଚି)]।

ହନମ୍ହା ପରସ୍ସ ସ୍ସକାରସ୍ସ ଜେ, ଖାଦେସା ହୋନ୍ତି ୱା, ମହାୱୁତ୍ତିନା ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ପରରୂପତ୍ତଂ।

ହଞ୍ଜେତି , ହନିସ୍ସତି, ହଞ୍ଜେନ୍ତି, ହଞ୍ଜେସି, ହଞ୍ଜେଥ, ହଞ୍ଜେମି, ହନିସ୍ସାମି, ହଞ୍ଜେମ, ହନିସ୍ସାମ।

ଖାଦେସେ ମହାୱୁତ୍ତିନା ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ୱଗ୍ଗନ୍ତତ୍ତଂ, ପଟିହଙ୍ଖତି, ପଟିହନିସ୍ସତି, ପଟିହଙ୍ଖନ୍ତି, ପଟିହଙ୍ଖସି, ପଟିହଙ୍ଖାମି, ପଟିହଙ୍ଖାମ, ପଟିହନିସ୍ସାମ।

ହର-ହରଣେ, ହରତି, ହରନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ହରୀଯତି, ହରୀଯନ୍ତି।

କାରିତେ-ହାରେତି, ହାରଯତି।

ଣାପିମ୍ହି ନ ୱୁଦ୍ଧି, ହରାପେତି, ହରାପଯତି।

କମ୍ମେ-ହାରୀଯତି, ହରାପୀଯତି।

ଆ, ଈଆଦୀସୁ –

୬୫୬।ଆଈଆଦୀସୁ ହରସ୍ସା।

ଆଆଦୀସୁ ଈଆଦୀସୁ ଚ ହରସ୍ସ ରକାରସ୍ସ ଆ ହୋତି ୱା, ସୋ ଅହା, ଅହରା।

ଈଆଦିମ୍ହି-ସୋ ଅହାସି, ଅଜିନି ମଂ ଅହାସି ମେ [ଧ। ପ। ୩-୪], ଅତ୍ତାନଂ ଉପସଂହାସି, ଆସନଂ ଅଭିହାସି, ସାସନେ ୱିହାସି, ୱିହାସି ପୁରିସୁତ୍ତମୋ [ଗୱେସିତଙ୍ଗଂ], ଧମ୍ମଂ ପଯିରୁଦାହାସି, ଅହରି, ହରି, ୱିହାସୁଂ, ଆହିଂସୁ, ୱିହିଂସୁ ୱା, ‘‘ମା ମେ ତତୋ ମୂଲଫଲଂ ଆହଂସୂ’’ତି [ଜା। ୨।୧୮।୨୨] ପାଠଈ, ଅହାସୁଂ, ଅହରୁଂ, ହରୁଂ, ଅହରିଂସୁ, ହରିଂସୁ, ତ୍ୱଂ ଅହାସି, ଅହରି, ତୁମ୍ହେ ଅହାସିତ୍ଥ, ଅହରିତ୍ଥ, ଅହଂ ଅହାସିଂ, ଅହରିଂ, ୱିହାସିଂ ସାସନେ ରତୋ [ଅପ। ଥେର ୧।୨।୮୪], ମଯଂ ଅହାସିମ୍ହା, ଅହରିମ୍ହା।

ପରଚ୍ଛକ୍କେ ଅସ୍ସ ତ୍ଥତ୍ତଂ, ସୋ ଅହାସିତ୍ଥ, ଅହରିତ୍ଥ।

ସ୍ସତ୍ୟାଦୀସୁ –

୬୫୭।ହରସ୍ସ ଚାହଙ ସ୍ସେ[‘ହାସ୍ସ ଚାହଙ ସ୍ସେନ’ (ବହୂସୁ)]।

ସ୍ସକାରୱତୀସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ ସ୍ସେନ ସହ ହରସ୍ସ ଚ କରସ୍ସ ଚ ରକାରସ୍ସ ଆହଙ ହୋତି ୱା।

ଇଉ ଆଗମେ-ହାହିତି, ଖାରିକାଜଞ୍ଚ ହାହିତି [ଜା। ୨।୨୨।୧୭୫୯]। ହାହତି ୱା, ହରିସ୍ସତି, ହାହିନ୍ତି, ହାହନ୍ତି, ହରିସ୍ସନ୍ତି, ହାହସି, ସୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁ ୱିହାହିସି [ଧ। ପ। ୩୬୯]। ହାହଥ, ହାହାମି, ହାହାମ, ହରିସ୍ସାମ।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ହରସ୍ସ ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ଲୋପୋ ଚ, ‘‘ଯୋ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ୱିହସ୍ସତି [ସଂ। ନି। ୧।୧୮୫], ପୁରକ୍ଖତ୍ୱା ୱିହସ୍ସାମ [ଥେରୀଗା। ୧୨୧], ଅହଂ ଉଦକମାହିସ୍ସ’’ନ୍ତି [ଜା। ୨।୨୨।୧୯୩୧] ପାଠଈ।

ସ୍ସାଦିମ୍ହି-ଅହାହା, ଅହରିସ୍ସା, ଅହାହଂସୁ, ଅହରିସ୍ସଂସୁ।

ଆପୁବ୍ବ ସୀସ-ପତ୍ଥନାଯଂ, ଆସୀସତି, ଆସୀସନ୍ତି, ପଚ୍ଚାସୀସତି, ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତି।

୬୫୮ ।ଆଦିସ୍ମା ସରା[ଚଂ। ୫।୧।୩; ପା। ୬।୧।୨]।

ଆଦିଭୂତା ସରମ୍ହା ପରଂ ପଠମସଦ୍ଦରୂପଂ ଏକସ୍ସରଂ ଦ୍ୱେରୂପଂ ହୋତି, ଇମିନା ସରପୁବ୍ବାନଂ ଧାତୁପଦାନଂ ପଦଦ୍ୱିତ୍ତେ ଆସୀସ, ସୀସ ଇତି ରୂପଦ୍ୱଯଂ ଭୱତି।

୬୫୯ ।ଲୋପୋନାଦିବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ[ଚଂ। ୬।୨।୧୧୨; ପା। ୭।୪।୬୦]।

ଦ୍ୱିତ୍ତେ ଅନାଦିଭୂତସ୍ସ ଏକସ୍ସ ବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତୀତି ପୁରିମେ ସୀସରୂପେ ସକାରଲୋପୋ।

ଆସୀସୀସତି , ଆସୀସୀସନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ତଥା ‘ପରୋକ୍ଖାଯଞ୍ଚା’ତି ସୁତ୍ତେ ଚସଦ୍ଦେନ କମାଦୀନଂ ଧାତୁପଦାନଂ ପଦଦ୍ୱିତ୍ତେ କତେ ‘ଲୋପୋନାଦିବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସା’ତି ପୁରିମେ ପଦରୂପେ ଅନାଦିବ୍ୟଞ୍ଜନଲୋପୋ, ‘କୱଗ୍ଗହାନଂ ଚୱଗ୍ଗଜା’ତି ସେସସ୍ସ କୱଗ୍ଗସ୍ସ ଚୱଗ୍ଗତ୍ତଂ, ‘ନିଗ୍ଗହୀତଞ୍ଚା’ତି ନିଗ୍ଗହୀତାଗମୋ, ଚଙ୍କମତି, ଚଙ୍କମନ୍ତି, ଚଙ୍କମତୁ, ଚଙ୍କମନ୍ତୁ, ଚଙ୍କମେଯ୍ୟ, ଚଙ୍କମେଯ୍ୟୁଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

କୁଚ-ସଙ୍କୋଚନେ, ଚଙ୍କୋଚତି, ଚଙ୍କୋଚନ୍ତି।

ଚଲ-ଚଲନେ, ଚଞ୍ଚଲତି, ଚଞ୍ଚଲନ୍ତି।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ପରରୂପତ୍ତେ ଜର-ଭିଜ୍ଜନେ, ଜଜ୍ଜରତି ଜଜ୍ଜରନ୍ତି।

ଦଢଅ-ଦିତ୍ତିଯଂ, ଦଦ୍ଦଲ୍ଲତି, ଦଦ୍ଦଲ୍ଲନ୍ତି।

ମୁହ-ୱେଚିତ୍ତେ, ମୋମୁହତି, ମୋମୁହନ୍ତି, ମହାୱୁତ୍ତିନା ଉସ୍ସ ଓତ୍ତଂ।

ତଥା ରୁ-ସଦ୍ଦେ, ରୋରୁୱତି, ରୋରୁୱନ୍ତି।

ଲୁପ-ଗିଦ୍ଧେ, ଲୋଲୁପ୍ପତି, ଲୋଲୁପ୍ପନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ପଦଦ୍ୱିତ୍ତଂ ନାମ ପଦତ୍ଥାନଂ ଅତିସଯତାଦୀପନତ୍ଥଂ, ୱିଚ୍ଛାଯଂ ପନ ପୋନୋପୁଞ୍ଞ୍ଞ, ସମ୍ଭମାଦୀସୁ ଚ ଦ୍ୱିତ୍ତେ ଅନାଦିବ୍ୟଞ୍ଜନଲୋପୋ ନତ୍ଥି, ଗାମୋ ଗାମୋ ରମଣୀଯୋ। ତଥା କ୍ୱଚି ଅତିସଯଦୀପନେପି, ରୂପରୂପଂ, ଦୁକ୍ଖଦୁକ୍ଖଂ, ଅତ୍ଥତ୍ଥଂ, ଦେୱଦେୱୋ, ମୁନିମୁନି, ରାଜରାଜା, ବ୍ରହ୍ମବ୍ରହ୍ମା, ୱରୱରୋ, ଅଗ୍ଗଅଗ୍ଗୋ, ଜେଟ୍ଠଜେଟ୍ଠୋ, ସେଟ୍ଠସେଟ୍ଠୋ, ପସତ୍ଥପସତ୍ଥୋ, ଉଗ୍ଗତୌଗ୍ଗତୋ, ଉକ୍କଟ୍ଠୁକ୍କଟ୍ଠୋ, ଓମକୋମକୋ, ଦୁବ୍ବଲଦୁବ୍ବଲୋ, ଅବଲଅବଲୋ, ମହନ୍ତମହନ୍ତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଭୂୱାଦିଗଣୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ରୁଧାଦିଗଣ

ଅଥ ରୁଧାଦିଗଣୋ ୱୁଚ୍ଚତେ।

‘କତ୍ତରୀ’ତି ପଦଂ ୱତ୍ତତେ, ତଞ୍ଚ ବହୁଲାଧିକାରା ୱିକରଣାନଂ କତ୍ତରି ନିବନ୍ଧଂ ଭାୱ, କମ୍ମେସୁ ଅନିବନ୍ଧଂ ୱିକପ୍ପେନ ପୱତ୍ତିଂ ଦୀପେତି, ତସ୍ମା ଭାୱ, କମ୍ମେସୁ ଚ କାରିତରୂପେସୁ ଚ ୱିକରଣାନଂ ପୱତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା ହୋତୀତି।

ଛିଦ, ଭିଦ, ଭୁଜ, ମୁଚ, ଯୁଜ, ରିଚ, ରୁଧ, ଲିପ, ୱିଦ, ସିଚ, ସୁଭ।

୬୬୦ ।ମଞ୍ଚ ରୁଧାଦୀନଂ[କ। ୪୪୬; ରୂ। ୫୦୯; ନୀ। ୯୨୬; ଚଂ। ୧।୧।୯୩; ପା। ୩।୧।୭୮]।

ରୁଧାଦୀହି କ୍ରିଯନ୍ତେହି କତ୍ତରି ଲୋ ହୋତି, ତେସଞ୍ଚ ରୁଧାଦୀନଂ ପୁବ୍ବନ୍ତସରମ୍ହା ପରଂ ନିଗ୍ଗହୀତଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ମାନୁବନ୍ଧୋ ପୁବ୍ବନ୍ତଦୀପନତ୍ଥୋ, ଅକାରୋ ଉଚ୍ଚାରଣତ୍ଥୋ, ଚସଦ୍ଦେନ ରୁଧ, ସୁଭାଦୀହି ଇ, ଈ, ଏ, ଓପଚ୍ଚଯେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି, ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ୱଗ୍ଗନ୍ତତ୍ତଂ।

ରୁନ୍ଧତି।

ଛିଦ-ଦ୍ୱିଧାକରଣେ, ଛିନ୍ଦତି, ଛିନ୍ଦନ୍ତି।

କମ୍ମେ କ୍ୟେ, 'ତୱଗ୍ଗୱରଣାନଂ ଯେ ଚୱଗ୍ଗବଯଞ୍ଜା'ତି ଯମ୍ହି ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ଚୱଗ୍ଗତ୍ତଂ, 'ୱଗ୍ଗଲସେହି ତେ'ତି ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତଂ। ଛିଜ୍ଜତି, ଛିଜ୍ଜନ୍ତି।

'ଗରୁପୁବ୍ବା ରସ୍ସା ରେ ନ୍ତେନ୍ତୀନ'ନ୍ତି ଚତୁନ୍ନଂ ନ୍ତେ, ନ୍ତୀନଂ ରେତ୍ତଂ, ଛିନ୍ଦତେ, ଛିଜ୍ଜତେ, ଛିଜ୍ଜନ୍ତେ, ଛିଜ୍ଜରେ।

ଇମିନା ନିଗ୍ଗହୀତାଗମୋ, ଛିନ୍ଦୀଯତି, ଛିନ୍ଦୀଯନ୍ତି, ଛିନ୍ଦୀଯତେ, ଛିନ୍ଦୀଯନ୍ତେ।

କାରିତେ-ଛେଦେତି, ଛେଦଯତି, ଛେଦାପେତି, ଛେଦାପଯତି, ଛିନ୍ଦେତି, ଛିନ୍ଦଯତି, ଛିନ୍ଦାପେତି, ଛିନ୍ଦାପଯତି।

ଈଆଦିମ୍ହି-ଅଚ୍ଛିନ୍ଦି , ଛିନ୍ଦି, ଅଚ୍ଛିନ୍ଦୁଂ, ଛିନ୍ଦୁଂ, ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିଂସୁ, ଛିନ୍ଦିଂସୁ।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ଛୋ ପୁବ୍ବସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଞ୍ଚ, ଅଚ୍ଛେଚ୍ଛି ତଣ୍ହଂ, ୱିୱଜ୍ଜଯି ସଂଯୋଜନଂ [ଇତିୱୁ। ୫୩], ''ଅଚ୍ଛେଜ୍ଜୀ''ତିପି ଦିୱାଦିପାଠୋ ଦିସ୍ସତି, ଅଚ୍ଛେଚ୍ଛୁଂ ୱତ ଭୋ ରୁକ୍ଖଂ [ଜା। ୨।୨୨।୧୭୮୮]।

କମ୍ମେ-ଅଚ୍ଛିଜ୍ଜି, ଛିଜ୍ଜି, ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିଯି, ଛିନ୍ଦିଯି।

କାରିତେ-ଛେଦେସି, କଣ୍ଣନାସଞ୍ଚ ଛେଦଯି [ଜା। ୧।୪।୪୯], ଛିନ୍ଦେସି, ଛିନ୍ଦଯି।

ସ୍ସତ୍ୟାଦିମ୍ହି-'ଲଭୱସଛିଦଗମଭିଦରୁଦାନଂ ଛଙ୍ଗ'ଇତି ସ୍ସେନ ସହ ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ଛୋ, ଛେଚ୍ଛତି, ଛିନ୍ଦିସ୍ସତି, ଛେଚ୍ଛନ୍ତି, ଛିନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି, ଛେଚ୍ଛସି, ଛେଚ୍ଛଥ, ଛେଚ୍ଛାମି, ଛେଚ୍ଛାମ, ଛିନ୍ଦିସ୍ସାମ।

ସ୍ସାଦିମ୍ହି-ଅଚ୍ଛେଚ୍ଛା, ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିସ୍ସା, ଅଚ୍ଛେଚ୍ଛଂସୁ, ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିସ୍ସଂସୁ।

ଭିଦ-ୱିଦାରଣେ, ଭିନ୍ଦତି, ଭିନ୍ଦନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଭିଜ୍ଜତି, ଭିଜ୍ଜନ୍ତି, ଭିଜ୍ଜରେ, ଭିନ୍ଦିଯତି, ଭିନ୍ଦିଯନ୍ତି।

କାରିତେ-ଭିକ୍ଖୂ ଭିକ୍ଖୂହି ଭେଦେତି [ମହାୱ। ୧୦୭], ଭେଦଯତି, ଭେଦାପେତି, ଭେଦାପଯତି, ଭିନ୍ଦେତି, ଭିନ୍ଦଯତି, ଭିନ୍ଦାପେତି, ଭିନ୍ଦାପଯତି।

କମ୍ମେ-ଭେଦୀଯତି, ଭେଦାପୀଯତି।

ଈଆଦିମ୍ହି-ଅଭିନ୍ଦି, ଭିନ୍ଦି, ଅଭିନ୍ଦୁଂ, ଭିନ୍ଦୁଂ, ଅଭିନ୍ଦିଂସୁ, ଭିନ୍ଦିଂସୁ।

କମ୍ମେ-ଅଭିଜ୍ଜି, ଭିଜ୍ଜି, ଅଭିନ୍ଦିଯି, ଭିନ୍ଦିଯି।

କାରିତେ-ଅଭେଦେସି, ଭେଦେସି, ଅଭେଦଯି, ଭେଦଯି, ଭେଦାପେସି, ଭେଦାପଯି।

ସ୍ସତ୍ୟାଦିମ୍ହି-'ଲଭୱସ…'ଇଚ୍ଚାଦିନା ସ୍ସେନ ସହ ଦସ୍ସ ଛୋ, ଭେଚ୍ଛତି, ଭିନ୍ଦିସ୍ସତି, ଭେଚ୍ଛନ୍ତି, ଭିନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି, ଭେଚ୍ଛସି, ଭେଚ୍ଛଥ, ଭେଚ୍ଛାମି, ଭେଚ୍ଛାମ, ଭିନ୍ଦିସ୍ସାମ, ''ତଂ ତେ ପଞ୍ଜରଂ ଭେଚ୍ଛାମୀ''ତି [ସୁ। ନି। ୪୪୫] ପାଠଇ।

ସ୍ୱାଦିମ୍ହି-ଅଚ୍ଛେଚ୍ଛା, ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିସ୍ସାଇଚ୍ଚାଦି।

ଭୁଜ-ପାଲନ, ବ୍ଭୱହରଣେସୁ, ଭୁଞ୍ଜତି, ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଭୁଜ୍ଜତି, ଭୁଜ୍ଜନ୍ତି।

କାରିତେ-ଭୋଜେତି, ଭୋଜୟତି, ଭୋଜାପେତି, ଭୋଜାପୟତି।

କମ୍ମେ-ଭୋଜୀୟତି, ଭୋଜାପୀୟତି।

ସ୍ସତ୍ୟାଦିମ୍ହି-'ୱଚଭୁଜମୁଚୱିସାନଂ କ୍ଖଙ'ଇତି ସ୍ସେନ ସହ ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ କ୍ଖୋ, ଆଦିୱୁଦ୍ଧି, ଭୋକ୍ଖତି, ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସତି, ଭୋକ୍ଖନ୍ତି, ଭୋକ୍ଖସି, ଭୋକ୍ଖଥ, ଭୋକ୍ଖାମି, ଭୋକ୍ଖାମ, ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମ।

ସ୍ୱାଦିମ୍ହି-ଅଭୋକ୍ଖା, ଅଭୁଞ୍ଜିସ୍ସା, ଅଭୋକ୍ଖଂସୁ, ଅଭୁଞ୍ଜିସ୍ସଂସୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ମୁଚ-ମୋଚନେ, ମୁଞ୍ଚତି, ମୁଞ୍ଚନ୍ତି, ମୁଞ୍ଚରେ।

କମ୍ମେ-ମୁଚ୍ଚତି, ମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ମୁଞ୍ଚୀୟତି, ମୁଞ୍ଚୀୟନ୍ତି।

କାରିତେ-ମୋଚାପେତି, ମୋଚାପୟତି।

ଈଆଦିମ୍ହି-ଅମୁଞ୍ଚି, ମୁଞ୍ଚି, ଅମୁଞ୍ଚିଂସୁ, ମୁଞ୍ଚିଂସୁ।

କାରିତେ-ଅମୋଚେସି, ମୋଚେସି, ଅମୋଚୟି, ମୋଚୟି, ଅମୋଚେସୁଂ, ମୋଚେସୁଂ, ଅମୋଚୟୁଂ, ମୋଚୟୁଂ, ଅମୋଚିଂସୁ, ମୋଚିଂସୁ, ଅମୋଚୟିଂସୁ, ମୋଚୟିଂସୁ।

ସ୍ସତ୍ୟାଦିମ୍ହି-ସ୍ସେନ ସହ ଚସ୍ସ କ୍ଖୋ, ମୋକ୍ଖତି, ମୁଞ୍ଚିସ୍ସତି, ମୋକ୍ଖନ୍ତି ମାରବନ୍ଧନା [ଧ। ପ। ୩୭]। ନ ମେ ସମଣ ମୋକ୍ଖସି [ସଂ। ନି। ୧।୧୪୦]। ମୋକ୍ଖଥ, ମୋକ୍ଖାମି, ମୋକ୍ଖାମ, ମୁଞ୍ଚିସ୍ସାମ।

ସ୍ୱାଦିମ୍ହି-ଅମୋକ୍ଖା , ମୋକ୍ଖା, ଅମୁଞ୍ଚିସ୍ସା, ମୁଞ୍ଚିସ୍ସା, ଅମୋକ୍ଖଂସୁ, ମୋକ୍ଖଂସୁ, ଅମୁଞ୍ଚିସ୍ସଂସୁ, ମୁଞ୍ଚିସ୍ସଂସୁ।

ୟୁଜ-ୟୋଗେ, ୟୁଞ୍ଜତି ବୁଦ୍ଧସାସନେ, ଆରଭତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ୟୁଞ୍ଜନ୍ତି, ପମାଦମନୁୟୁଞ୍ଜନ୍ତି, ବାଲା ଦୁମ୍ମେଧିନୋ ଜନା [ଧ। ପ। ୨୬]। ୟୁଞ୍ଜସି, ୟୁଞ୍ଜଥ ବୁଦ୍ଧସାସନେ [ସଂ। ନି। ୧।୧୮୫]। ୟୁଞ୍ଜାମି, ୟୁଞ୍ଜାମ।

କମ୍ମେ-ୟୁଞ୍ଜୀୟତି, ୟୁଞ୍ଜୀୟନ୍ତି।

କାରିତେ-ୟୋଜେତି, ପୟୋଜେତି, ନିୟୋଜେତି, ଉୟ୍ୟୋଜେତି, ୟୋଜୟତି, ପୟୋଜୟତି, ନିୟୋଜୟତି, ଉୟ୍ୟୋଜୟତି।

କମ୍ମେ-ୟୋଜୀୟତି, ପୟୋଜୀୟତି, ନିୟୋଜୀୟତି, ଉୟ୍ୟୋଜୀୟତି।

ରୁଧ-ଆୱରଣେ, ରୁନ୍ଧତି, ରୁନ୍ଧିତି, ରୁନ୍ଧୀତି, ରୁନ୍ଧେତି, ରୁନ୍ଧୋତି, ରୁନ୍ଧନ୍ତି, ଓରୁନ୍ଧତି, ଅୱରୁନ୍ଧତି, ରୁନ୍ଧାପେତି, ରୁନ୍ଧାପୟତି, ଅୱରୋଧେତି, ଅୱରୋଧୟତି, ଉପରୋଧେତି, ଉପରୋଧୟତି, ରୋଧାପେତି, ରୋଧାପୟତି।

କମ୍ମେ-ଅୱରୋଧୀୟତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଲିପ-ଲିମ୍ପନେ, ଲିମ୍ପତି, ଲିମ୍ପନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଲିମ୍ପୀଯତି।

କାରିତେ-ଲିମ୍ପେତି, ଲିମ୍ପଯତି, ଲିମ୍ପାପେତି, ଲିମ୍ପାପଯତି, ଲେପେତି, ଲେପଯତି, ଲେପାପେତି, ଲେପାପଯତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱିଦ-ପଟିଲାଭେ, ୱିନ୍ଦତି, ୱିନ୍ଦନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ୱିନ୍ଦୀଯତି, ୱିନ୍ଦୀଯନ୍ତି।

କାରିତେ-ୱିନ୍ଦେତି, ୱିନ୍ଦଯତି, ୱିନ୍ଦାପେତି, ୱିନ୍ଦାପଯହି।

ଈଆଦିମ୍ହି-ଅୱିନ୍ଦି , ୱିନ୍ଦି, ଉଦଙ୍ଗଣେ ତତ୍ଥ ପପଂ ଅୱିନ୍ଦୁଂ [ଜା। ୧।୧।୨], ଅୱିନ୍ଦିଂସୁ, ୱିନ୍ଦିଂସୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସିଚ-ସେଚନେ, ସିଞ୍ଚତି, ସିଞ୍ଚନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ସିଞ୍ଚୀଯତି, ସିଞ୍ଚୀଯନ୍ତି।

କାରିତେ-ସିଞ୍ଚେତି, ସିଞ୍ଚଯତି, ସିଞ୍ଚାପେତି, ସିଞ୍ଚାପଯତି, ସିଞ୍ଚେଯ୍ଯ ୱା ସିଞ୍ଚାପେଯ୍ଯ ୱା [ପାଚି। ୧୪୦] ଇଚ୍ଚାଦି।

ସୁଭ-ସମ୍ଭହାରେ, ଯୋ ନୋ ଗାୱୋୱ ସୁମ୍ଭତି [ଜା। ୨।୨୨।୨୧୩୨]। ସୁମ୍ଭନ୍ତି, ସୁମ୍ଭସି, ସୁମ୍ଭଥ, ଭୂମିଂ ସୁମ୍ଭାମି ୱେଗସା [ଜା। ୧।୫।୫୧], ସୁମ୍ଭାମ, ସୁମ୍ଭିତି, ସୁମ୍ଭୀତି, ସୁମ୍ଭେତି, ସୁମ୍ଭୋତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଗହଧାତୁପି ଇଧ ସଙ୍ଗହିତା। ଗହ-ଉପାଦାନେ। ‘ମଞ୍ଚ ରୁଧାଦୀନ’ନ୍ତି ନିଗ୍ଗହୀତେନ ସହ ଲପଚ୍ଚଯୋ।

୬୬୧।ଣୋ ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ[କ। ୪୯୦; ରୂ। ୫୧୮; ନୀ। ୯୮୨]।

ଗହଧାତୁମ୍ହି ଆଗତସ୍ସ ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ଣୋ ହୋତି। ମହାୱୁତ୍ତିନା ୱିକପ୍ପେନ ଲସ୍ସ ଦୀଘୋ।

ଗଣ୍ହାତି, ଗଣ୍ହତି ୱା, ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଗଣ୍ହସି, ଗଣ୍ହଥ, ଗଣ୍ହାମି, ଗଣ୍ହାମ।

କମ୍ମେ-ଗଣ୍ହୀଯତି, ଗଣ୍ହୀଯନ୍ତି।

‘ହସ୍ସ ୱିପଲ୍ଲାସୋ’ତି ହ, ଯାନଂ ୱିପରିଯାଯୋ, ଗଯ୍ହତି, ଗଯ୍ହନ୍ତି, ଗଯ୍ହରେ।

କାରିତେ-ଗାହେତି, ଗାହଯତି, ଗାହାପେତି, ଗାହାପଯତି ଇଚ୍ଚାଦି।

୬୬୨।ଗହସ୍ସ ଘେପ୍ପୋ[କ। ୪୮୯; ରୂ। ୫୧୯; ନୀ। ୯୦୧]।

ନ୍ତ, ମାନ, ତ୍ୱାଦୀସୁ ଗହସ୍ସ ଘେପ୍ପାଦେସୋ ହୋତି ୱା।

ଘେପ୍ପତି , ଘେପ୍ପନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଘେପ୍ପୀଯତି, ଘେପ୍ପୀଯନ୍ତି।

ଈଆଦିମ୍ହି-ଅଗଣ୍ହି, ଗଣ୍ହି।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ନିଗ୍ଗହୀତଲୋପୋ, ଇଞ୍ଚଆଗମସ୍ସ ଏତ୍ତଂ, ଅଗ୍ଗହେସି, ପଟିଗ୍ଗହେସି, ଅନୁଗ୍ଗହେସି, ଅଗ୍ଗଣ୍ହିଂସୁ, ଗଣ୍ହିଂସୁ। ଅଗ୍ଗହେସୁଂ, ପଟିଗ୍ଗହେସୁଂ,

ଅନୁଗ୍ଗହେସୁଂ।

ସ୍ୱତ୍ଥାଦିମ୍ହି-ଗଣ୍ହିସ୍ସତି, ଗହେସ୍ସତି, ଗଣ୍ହିସ୍ସନ୍ତି, ଗହେସ୍ସନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ରୁଧାଦିଗଣୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଦିୱାଦିଗଣ

ଅଥ ଦିୱାଦିଗଣୋ ୱୁଚ୍ଚତେ।

ଇଧ ଧାତୂନଂ କମୋ ଅନ୍ତକ୍ଖରୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ ସଙ୍ଗହୋ ସଦିସରୂପତ୍ତା।

ମୁଚ, ୱିଚ, ଯୁଜ, ଲୁଜ, ୱିଜ, ଗଦ, ପଦ, ମଦ, ୱିଦ, ଇଧ, କୁଧ, ଗିଧ, ବୁଧ, ଯୁଧ, ୱିଧ, ସିଧ, ସୁଧ ମନ, ହନ, କୁପ, ଦୀପ, ଲୁପ, ୱପ, ସୁପ, ଦିୱୁ, ସିୱୁ, ତସ, ତୁସ, ଦିସ, ଦୁସ, ସିସ, ସୁସ, ଦହ, ନହ, ମୁହ।

୬୭୩।ଦିୱାଦୀହି ଯକ[କ। ୪୪୭; ରୂ। ୫୧୦; ନୀ। ୯୨୮; ଚଂ। ୧।୧।୮୭; ପା। ୩।୧।୬୯]।

ଦିୱାଦୀହି କ୍ରିଯତ୍ଥେହି କତ୍ତରି କାନୁବନ୍ଧୋ ଯପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି।

ଦିବ୍ବତି।

ମୁଚ-ମୁତ୍ତିଯଂ, ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତଂ, ମୁଚ୍ଚତି, ୱିମୁଚ୍ଚତି। ଅକମ୍ମକତ୍ତା ସୁଦ୍ଧକମ୍ମରୂପଂ ନ ଲବ୍ଭତି।

କାରିତେ-ମୋଚେତି , ମୋଚଯତି, ମୋଚାପେତି, ମୋଚାପଯତି।

କମ୍ମେ-ମୋଚୀଯତି, ମୋଚାପୀଯତି, ମୁଚ୍ଚତୁ, ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚନ୍ତୁ।

ସ୍ୱତ୍ଥାଦିମ୍ହି ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ କ୍ଖୋ, ମୋକ୍ଖତି, ମୋକ୍ଖନ୍ତି।

ୱିଚ-ୱିୱେକେ, ୱିୱିଚ୍ଚତି, ୱିୱିଚ୍ଚନ୍ତି।

କାରିତେ-ୱିୱେଚେତି, ୱିୱେଚଯତି, ୱିୱେଚାପେତି, ୱିୱେଚାପଯତି।

କମ୍ମେ-ୱିୱେଚୀଯତି, ୱିୱେଚାପୀଯତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଯୁଜ-ଯୁତ୍ତିଯଂ, ଯୁଜ୍ଜତି, ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି।

ଲୁଜ-ୱିନାସେ, ଲୁଜ୍ଜତି, ଲୁଜ୍ଜନ୍ତି।

ୱିଜ-ଭଯ, ଚଲନେସୁ, ସଂୱିଜ୍ଜତି, ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି।

କାରିତେ-ସଂୱେଜେତି, ସଂୱେଜଯତି, ସଂୱେଜେନ୍ତି, ସଂୱେଜଯନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଗଦ-ଗଜ୍ଜନେ, ମେଘୋ ଗଜ୍ଜତି, ଗଜ୍ଜନ୍ତି।

ପଦ-ଗତିମ୍ହି, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନିପଜ୍ଜତି, ୱିପଜ୍ଜତି, ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ଆପଜ୍ଜତି, ସମାପଜ୍ଜତି, ପଟିପଜ୍ଜତି।

କମ୍ମେ-ତେନ ଆପତ୍ତି ଆପଜ୍ଜତି, ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜତି, ମଗ୍ଗୋ ପଟିପଜ୍ଜତି।

କ୍ଵମ୍ହି ପରେପି ଯକ ହୋତି, ତେନ ଆପତ୍ତି ଆପଜ୍ଜୀଯତି। ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜୀଯତି, ମଗ୍ଗୋ ପଟିପଜ୍ଜୀଯତି।

କାରିତେ-ଉପ୍ପାଦେତି, ଉପ୍ପାଦଯତି, ନିପ୍ଫାଦେତି, ନିପ୍ଫାଦଯତି। ସମ୍ପାଦେତି, ସମ୍ପାଦଯତି, ଆପାଦେତି, ଆପାଦଯତି, ପଟିପାଦେତି, ପଟିପାଦଯତି, ପଟିପଜ୍ଜାପେତି, ପଟିପଜ୍ଜାପଯତି।

କମ୍ମେ-ଉପ୍ପାଦୀଯତି, ନିପ୍ଫାଦୀଯତି, ସମ୍ପାଦୀଯତି, ଆପାଦୀଯତି, ପଟିପାଦୀଯତି।

ଉପ୍ପଜ୍ଜତୁ , ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୁ, ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ, କିନ୍ତି ନୁ ଖୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକସ୍ସ ପତ୍ତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିଯେଥ, ଚୀୱରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିଯେଥ, ପରିକ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିଯେଥାତି [ମହାୱ। ୬୬] ଇମାନି ପନ କତ୍ତୁ, କମ୍ମରୂପାନି।

ଈଆଦିମ୍ହି-ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ନିପଜ୍ଜି, ୱିପଜ୍ଜି, ସମ୍ପଜ୍ଜି, ଆପଜ୍ଜି, ସମାପଜ୍ଜି, ପଟିପଜ୍ଜି।

୬୬୪।କ୍ଵଚି ୱିକରଣାନଂ[କ। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

ୱିକରଣାନଂ କ୍ଵଚି ଲୋପୋ ହୋତି।

ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି [ସଂ। ନି। ୫।୧୦୮୧] ଇଚ୍ଚାଦି, ଉପ୍ପଜ୍ଜିଂସୁ, ନିପଜ୍ଜିଂସୁ।

ମଦ-ଉମ୍ମାଦେ, ମଜ୍ଜତି, ମଜ୍ଜନ୍ତି।

ୱିଦ-ସତ୍ତାଯଂ, ୱିଜ୍ଜତି, ସଂୱିଜ୍ଜତି।

ଇଧ-ସମିଦ୍ଧିଯଂ, ଇଜ୍ଝତି, ସମିଜ୍ଝତି।

କୁଧ-କୋପେ, କୁଜ୍ଝତି, କୁଜ୍ଝନ୍ତି।

ବୁଧ-ଅୱଗମନେ, ବୁଜ୍ଝତି, ସମ୍ବୁଜ୍ଝତି।

ପଟିପୁବ୍ବୋ ନିଦ୍ଦକ୍ଖଯେ ୱିକସନେ ଚ, ପଟିବୁଜ୍ଝତି।

କମ୍ମେ-ତେନ ଧମ୍ମୋ ବୁଜ୍ଝତି, ଧମ୍ମା ବୁଜ୍ଝନ୍ତି, ବୁଜ୍ଝରେ, ବୁଜ୍ଝୀଯତି, ବୁଜ୍ଝୀଯନ୍ତି।

କାରିତେ-ବୋଧେତି, ବୋଧଯତି, ବୋଧାପେତି, ବୋଧାପଯତି, ବୁଜ୍ଝାପେତି, ବୁଜ୍ଝାପଯତି।

ଯୁଧ-ସମ୍ପହାରେ, ମଲ୍ଲୋ ମଲ୍ଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯୁଜ୍ଝତି, ଦ୍ୱେ ସେନା ଯୁଜ୍ଝନ୍ତି, ଦ୍ୱେ ମେଣ୍ଡା ଯୁଜ୍ଝନ୍ତି, ଦ୍ୱେ ଉସଭା ଯୁଜ୍ଝନ୍ତି, ଦ୍ୱେ ହତ୍ଥିନୋ ଯୁଜ୍ଝନ୍ତି, ଦ୍ୱେ କୁକ୍କୁଟା ଯୁଜ୍ଝନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଯୁଜ୍ଝୀଯତି, ଯୁଜ୍ଝୀଯନ୍ତି।

କାରିତେ-ଯୋଧେତି , ଯୋଧଯତି, ଯୁଜ୍ଝାପେତି, ଯୁଜ୍ଝାପଯତି, ‘‘ଯୋଧେଥ ମାରଂ ପଞ୍ଞାୱୁଧେନା’’ତି [ଧ। ପ। ୪୦] ପାଠଇ।

ୱିଧ-ତାଳନେ, ସରେନ ମିଗଂ ୱିଜ୍ଝତି, ଧମ୍ମଂ ପଟିୱିଜ୍ଝତି, ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତି।

କମ୍ମେ କତ୍ତୁସଦିସମ୍ପି ରୂପଂ ହୋତି, ତେନ ଧମ୍ମୋ ପଟିୱିଜ୍ଝତି, ଧମ୍ମା ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତି, ପଟିୱିଜ୍ଝୀଯତି, ପଟିୱିଜ୍ଝୀଯନ୍ତି।

କାରିତେ-ୱେଧେତି, ୱେଧୟତି, ପଟିୱେଧେତି, ପଟିୱେଧୟତି, ଇଚ୍ଚାଦି।

ସିଧ-ସଂସିଦ୍ଧିୟଂ, ସିଜ୍ଝତି, ସିଜ୍ଝନ୍ତି, ସିଜ୍ଝରେ।

କାରିତେ ମହାୱୁତ୍ତିନା ଇସ୍ସ ଆତ୍ତଂ, ସାଧେତି, ସାଧୟତି, ସାଧେନ୍ତି, ସାଧୟନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ସାଧୀୟତି, ସାଧୀୟନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ସୁଧ-ସୁଦ୍ଧିୟଂ, ସୁଜ୍ଝତି, ସୁଜ୍ଝନ୍ତି, ୱିସୁଜ୍ଝତି, ପରିସୁଜ୍ଝତି।

କାରିତେ-ସୋଧେତି, ସୋଧୟତି।

ମନ-ମଞ୍ଞନାୟଂ, ମଞ୍ଞତି, ଅୱମଞ୍ଞତି, ଅତିମଞ୍ଞତି, ମଞ୍ଞନ୍ତି, ଅୱମଞ୍ଞନ୍ତି, ଅତିମଞ୍ଞନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ହନ-ୱିଘାତ, ସଙ୍ଘାତେସୁ, ହଞ୍ଞତି, ୱିହଞ୍ଞତି, ହଞ୍ଞନ୍ତି, ୱିହଞ୍ଞନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

କୁପ-କୋପେ, ପରୋ ପରସ୍ସ କୁପ୍ପତି, କୁଚ୍ଛିୱାତୋ କୁପ୍ପତି, ରୋଗୋ କୁପ୍ପତି, ପଟିକୁପ୍ପତି, ତେଜୋଧାତୁ ପକୁପ୍ପତି [ମ। ନି। ୧।୩୦୫]।

କାରିତେ-କୋପେତି, କୋପୟତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଦୀପ-ଦିତ୍ତିୟଂ, ଦିପ୍ପତି, ଦିପ୍ପନ୍ତି, ପୁରେ ଅଧମ୍ମୋ ଦିପ୍ପତି [ଚୂଳୱ। ୪୩୭]।

କମ୍ମେ-ଦୀପୀୟତି, ଦୀପୀୟନ୍ତି।

କାରିତେ ଗରୁପନ୍ତତ୍ତା ନ ୱୁଦ୍ଧି, ଦୀପେତି, ଦୀପୟତି, ଦୀପେନ୍ତି, ଦୀପୟନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଲୁପ-ଅଦସ୍ସନେ , ଲୁପ୍ପତି, ଲୁପ୍ପନ୍ତି।

କାରିତେ-ଲୋପେତି, ଲୋପୟତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱପ-ବୀଜନିକ୍ଖେପେ, ୱପ୍ପତି, ୱପ୍ପନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ସୁପ-ସୁପ୍ପନେ, ସୁପ୍ପତି, ସୁପ୍ପନ୍ତି।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଆଦିୱୁଦ୍ଧି, ସୋପ୍ପତି, ସୋପ୍ପନ୍ତି।

ସମୁ-ଉପସମେ ନିୱାସେ ଚ, ସମ୍ମତି, ୱିସମ୍ମତି, ଉପସମ୍ମତି, ୱୂପସମ୍ମତି, ଅସ୍ସମେ ସମ୍ମତି, ୟତ୍ଥ ସମ୍ମତି ତେମିୟୋ [ଜା। ୨।୨୨।୭୩], ସମ୍ମନ୍ତି। କାରିତେ ନ ୱୁଦ୍ଧି, ସମେତି, ୱୂପସମେତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଦିୱୁ-କୀଳଆୟଂ ୱିଜିଗୀସାୟଂ ବ୍ୟୱହାରେ ଥୁତି, କନ୍ତି, ଗତି, ସତ୍ତୀସୁ ଚ, 'ତୱଗ୍ଗୱରଣାନଂ ୟେ ଚୱଗ୍ଗବୟଞ୍ଜା'ତି ୟମ୍ହି ୱସ୍ସ ବତ୍ତଂ, 'ୱଗ୍ଗଲସେହି ତେ'ତି ୟସ୍ସ ବତ୍ତଂ, ଦିବ୍ବତି, ଦିବ୍ବନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ସିୱୁ-ସଂସିବ୍ବନେ, ସିବ୍ବତି, ସିବ୍ବନ୍ତି, ସିବ୍ବେୟ୍ୟ ୱା ସିବ୍ବାପେୟ୍ୟ ୱା [ପାଚି। ୧୭୬] ଇଚ୍ଚାଦି।

ତସ-ସନ୍ତାସେ, ତସ୍ସତି।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ତସ୍ସ ତ୍ରତ୍ତଂ, ଉତ୍ରସ୍ସତି, ଉବ୍ବିଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ସତି, ପରିତସ୍ସତି, ପିପାସତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

କାରିତେ-ତାସେତି, ତାସଯତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ତୁସ-ପୀତିମ୍ହି, ତୁସ୍ସତି, ସନ୍ତୁସ୍ସତି।

କମ୍ମେପି-ତୁସ୍ସତି, ସନ୍ତୁସ୍ସତି, ତୁସ୍ସୀଯତି।

କାରିତେ-ତୋସେତି, ତୋସଯତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଦିସ-ପଞ୍ଞାଯନେ, ଦିସ୍ସତି, ପଦିସ୍ସତି, ସନ୍ଦିସ୍ସତି। ଦିସ୍ସନ୍ତି ବାଲା ଅବ୍ୟତ୍ତା [ମହାୱ। ୭୬], ନିମିତ୍ତାନି ପଦିସ୍ସନ୍ତି [ବୁ। ୱଂ। ୨।୮୨], ଇମେ ଧମ୍ମା ମଯି ସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି, ଅହଞ୍ଚ ଇମେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସନ୍ଦିସ୍ସାମି [ମ। ନି। ୩।୨୫୩ (ଥୋକଂ ୱିସଦିସଂ)]।

ଦୁସ-ପଟିଘାତେ , ଦୁସ୍ସତି। ଦୋସନେଯ୍ୟେସୁ ଦୁସ୍ସତି। ପଦୁସ୍ସତି, ଦୁସ୍ସନ୍ତି, ପଦୁସ୍ସନ୍ତି।

କାରିତେ ଦୀଘୋ, ଦୂସେତି, ଦୂସଯତି।

କମ୍ମେ-ଦୂସୀଯତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ସିସ-ଅସଙ୍ଗଯୋଗେ, ସିସ୍ସତି, ଅୱସିସ୍ସତି। ସରୀରାନି ଅୱସିସ୍ସନ୍ତି।

କାରିତେ-ସେସେତି, ସେସଯତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ସୁସ-ସୁସ୍ସନେ, ସୁସ୍ସତି। ଅଟ୍ଠି ଚ ନ୍ହାରୁ ଚ ଚମ୍ମଞ୍ଚ ଅୱସିସ୍ସତୁ, ଉପସୁସ୍ସତୁ ମେ ସରୀରେ ମଂସଲୋହିତଂ [ମ। ନି। ୨।୧୮୪ (ଥୋକଂ ୱିସଦିସଂ)] ଇଚ୍ଚାଦି।

ଦହ-ଦାହେ, ହ, ଯାନଂ ୱିପରିଯାଯୋ, ଦଯ୍ହତି, ଦଯ୍ହନ୍ତି, ଏକଚିତକମ୍ହି ଦଯ୍ହରେ।

କାରିତେ-ଦାହେତି, ଦାହଯତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ନହ-ବନ୍ଧନେ, ସନ୍ନଯ୍ହତି, ସନ୍ନଯ୍ହନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ମୁହ-ମୁଯ୍ହନେ, ମୁଯ୍ହତି, ସମ୍ମୁଯ୍ହତି, ସମ୍ମୁଯ୍ହାମି, ପମୁଯ୍ହାମି। ସଙ୍ଗା ମୁଯ୍ହନ୍ତି ମେ ଦିସା [ଜା। ୨।୨୨।୨୧୮୫]।

କାରିତେ-ମୋହେତି, ମୋହଯତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଦିୱାଦିଗଣୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ସ୍ୱାଦିଗଣ

ଅଥ ସ୍ୱାଦିଗଣୋ ୱୁଚ୍ଚତେ।

ଗି, ଚି, ମି, ୱୁ, ସୁ, ହି, ଆପ, ସକ।

'କା'ତି ୱତ୍ତତେ।

୭୬୫।ସ୍ୱାଦିତୋ କ୍ଣୋ[କା। ୪୪୮; ରୂ। ୫୧୨; ନୀ। ୯୨୯; ଚଂ। ୧।୧।୯୫; ପା। ୩।୧।୭୪; 'ସ୍ୱାଦୀହି…' (ବହୂସୁ)]।

ସ୍ୱାଦୀହି କ୍ରିଯନ୍ତେହି ପରଂ କାନୁବନ୍ଧା ଣା, ଣୋ ଇତି ଦ୍ୱେ ପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି।

୬୬୬।ନ ତେ କାନୁବନ୍ଧନାଗମେସୁ।

ଇୱଣ୍ଣୁ’ୱଣ୍ଣାନଂ ଅକାରସ୍ସ ଚ ତେ ଏ, ଓ, ଆ ନ ହୋନ୍ତି କାନୁବନ୍ଧନାଗମେସୁ ପରେସୂତି ୱୁଦ୍ଧିପଟିସେଧୋ।

ସୁଣାତି, ସୁଣୋତି।

ଗି-ସଦ୍ଦେ, ଗିଣାତି, ଗିଣୋତି, ଅନୁଗିଣାତି, ପଟିଗିଣାତି।

ପୁବ୍ବସ୍ସରଲୋପୋ, ଅନୁଗିଣନ୍ତି, ପଟିଗିଣନ୍ତି।

ଚି-ଚଯେ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ଣସ୍ସ ନତ୍ତଂ, ୱଦ୍ଧକୀ ପାକାରଂ ଚିନାତି, ଚିନୋତି, ଆଚିନାତି, ଆଚିନୋତି, ଅପଚିନାତି, ଅପଚିନୋତି, ୱିଦ୍ଧଂସେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ପୁବ୍ବସ୍ସରଲୋପୋ, ଚିନନ୍ତି, ଆଚିନନ୍ତି, ଅପଚିନନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଚୀଯତି, ଆଚୀଯତି, ଅପଚୀଯତି, ଚିନୀଯତି, ଆଚିନୀଯତି, ଅପଚିନୀଯତି।

କାରିତେ-ଚଯାପେତି, ଚଯାପଯତି, ଚିନାପେତି, ଚିନାପଯତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ମି-ପକ୍ଖେପେ, ମିଣାତି, ମିଣୋତି, ମିନାତି, ମିନୋତି ୱା।

ୱୁ-ସଂୱରଣେ, ସଂୱୁଣାତି, ସଂୱୁଣୋତି, ଆୱୁଣାତି, ଆୱୁଣୋତି।

ସୁ-ସୱନେ, ସୁଣାତି, ସୁଣୋତି, ସୁଣନ୍ତି, ସୁଣାସି, ସୁଣୋସି।

ରସ୍ସତ୍ତେ-ସୁଣସି ନାଗ [ମହାୱ। ୧୨୬]। ସୁଣାଥ, ସୁଣୋଥ, ସୁଣାମି, ସୁଣୋମି, ସୁଣାମ, ସୁଣୋମ।

କମ୍ମେ ‘ଦୀଘୋ ସରସ୍ସା’ତି କ୍ୱଚି ଦୀଘୋ, ସୂଯତି, ସୁଯ୍ୟତି, ସୂଯନ୍ତି, ସୁଯ୍ୟନ୍ତି, ସୁଣୀଯତି, ସୁଣୀଯନ୍ତି।

କାରିତେ-ସାୱେତି, ଅନୁସାୱେତି, ସାୱଯତି, ଅନୁସାୱଯତି, ସୁଣାପେତି, ସୁଣାପଯତି।

କମ୍ମେ-ସାୱୀଯତି, ଅନୁସାୱୀଯତି।

ସୁଣାତୁ, ସୁଣନ୍ତୁ, ସୁଯ୍ୟତୁ, ସୁଯ୍ୟନ୍ତୁ, ସାୱେତୁ, ସାୱେନ୍ତୁ, ସୁଣେ, ସୁଣେଯ୍ୟ, ସୁଣେଯ୍ୟୁଂ, ସୂଯେଯ୍ୟ, ସୁଯ୍ୟେଯ୍ୟ, ସୂଯେଯ୍ୟୁଂ, ସୁଯ୍ୟେଯ୍ୟୁଂ, ସାୱେଯ୍ୟ, ସାୱେଯ୍ୟୁଂ।

ଇଆଦିମ୍ହି-ଅସୁଣି, ସୁଣି।

୬୬୭।ତେସୁ ସୁତୋ କ୍ୱୋକ୍ୱାନଂ ରୋଟ[କ। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

ତେସୁ ଇଆଦୀସୁ ସ୍ସକାରୱନ୍ତେସୁ ଚ ୱଚନେସୁ ସୁଧାତୁତୋ ପରେସଂ କ୍ୱୋ, କ୍ୱାନଂ ରୋଟ ହୋତି, ରାନୁବନ୍ଧୋ ସବ୍ବାଦେସଦୀପନତ୍ଥୋ। ‘ରାନୁବନ୍ଧେନ୍ତସରାଦିସ୍ସା’ତି ସୁତ୍ତେନ ଆଦିସରସ୍ସ ଲୋପୋ, ଦ୍ୱିତ୍ତଂ।

ଅସ୍ସୋସି, ଅସ୍ସୋସୁଂ, ଅସ୍ସୋସି, ଅସ୍ସୋସିତ୍ଥ, ଅସ୍ସୋସିଂ, ଅସ୍ସୋସିମ୍ହା, ଅସ୍ସୋସୁମ୍ହା, ଅସ୍ସୋସିତ୍ଥ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସ୍ସତ୍ୟାଦିମ୍ହି-ସୁଣିସ୍ସତି, ସୋସ୍ସତି, ସୁଣିସ୍ସନ୍ତି, ସୋସ୍ସନ୍ତି, ସୁଣିସ୍ସସି, ସୋସ୍ସସି, ସୁଣିସ୍ସଥ, ସୋସ୍ସଥ, ସୁଣିସ୍ସାମି, ସୋସ୍ସାମି, ସୁଣିସ୍ସାମ, ସୋସ୍ସାମ। ଏୱଂ ପରଚ୍ଛକ୍କେ।

ସ୍ୱାଦିମ୍ହି-ଅସୁଣିସ୍ୱା, ଅସୋସ୍ୱା, ଅସୁଣିସ୍ୱଂସୁ, ସୋସ୍ୱଂସୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ପପୁବ୍ବୋ ହି-ପେସନେ, ପହିଣାତି, ପହିଣୋତି, ପହିଣନ୍ତି।

ଈଆଦିମ୍ହି-ଦୂତଂ ପହିଣି, ପହିଣିଂସୁ, ‘କ୍ୱଚି ୱିକରଣାନ’ନ୍ତି ୱିକରଣଲୋପୋ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ପସ୍ସ ଦୀଘୋ, ଦୂତଂ ପାହେସି [ପାରା। ୨୯୭; ମହାୱ। ୧୯୮], ପାହେସୁଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଆପ-ପାପୁଣନେ ପପୁବ୍ବୋ –

୬୬୮।ସକାପାନଂ କୁକ୍କୁ ଣ୍ହେ[କ। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫; “…କୁକକୂ ଣେ” (ବହୂସୁ)]।

ସକ, ଆପଧାତୂନଂ କାନୁବନ୍ଧା କୁକାର, ଉକାରା କମେନ ଆଗମା ହୋନ୍ତି ଣ୍ହମ୍ହି ପଚ୍ଚଯେ।

ପାପୁଣୋତି, ପାପୁଣନ୍ତି, ସମ୍ପାପୁଣନ୍ତି।

ପରିପୁବ୍ବୋ ପରିଯତ୍ତିଯଂ, ପରିଯାପୁଣାତି, ପରିଯାପୁଣନ୍ତି।

ସଂପୁବ୍ବୋ-ସମାପୁଣାତି, ପରିସମାପୁଣାତି, ନିଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଣ୍ହେତି କିଂ? ପପ୍ପୋତି।

କମ୍ମେ-ପାପୀଯତି, ପାପୀଯନ୍ତି।

କାରିତେ-ପାପେତି, ପାପଯତି, ପାପେନ୍ତି, ପାପଯନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ପାପୀଯତି, ପାପୀଯନ୍ତି।

ଈଆଦିମ୍ହି-ପାପୁଣି, ପାପୁଣିଂସୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସକ-ସତ୍ତିଯଂ, ସକ୍କୁଣୋତି, ସକ୍କୁଣାତି।

ଣ୍ହେତି କିଂ? ସକ୍କୋତି, ସକ୍କୁଣନ୍ତି।

ଈଆଦିମ୍ହି-ଅସକ୍କୁଣି, ସକ୍କୁଣି, ଅସକ୍କୁଣିଂସୁ, ସକ୍କୁଣିଂସୁ।

୬୬୯।ସକା ଣ୍ହାସ୍ସ ଖୋ ଈଆଦୋ[‘…ଣାସ୍ସ ଖ…” (ବହୂସୁ)]।

ସକମ୍ହା ପରସ୍ସ ଣ୍ହାସ୍ସ ଖୋ ହୋତି ଈଆଦିମ୍ହି।

ଅସକ୍ଖି, ସକ୍ଖି, ଅସକ୍ଖିଂସୁ, ସକ୍ଖିଂସୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

୬୭୦।ସ୍ସେ ୱା[କ। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

ସକମ୍ହା ପରସ୍ସ ଣ୍ହସ୍ସ ଖୋ ହୋତି ୱା ସ୍ସେ ପରେ।

ସକ୍ଖିସ୍ସତି, ସକ୍କୁଣିସ୍ସତି, ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି, ସକ୍କୁଣିସ୍ସନ୍ତି, ସକ୍ଖିସ୍ସସି, ସକ୍ଖିସ୍ସଥ, ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ସକ୍ଖିସ୍ସାମ, ସକ୍କୁଣିସ୍ସାମ।

‘ଦଲ୍ଭ ସଲ୍ଭ ହେହି ହୋହୀହି ଲୋପୋ’ତି ସ୍ୱସ୍ସ ୱିକପ୍ପେନ ଲୋପୋ, ସକ୍କିତି, ସକ୍କିସ୍ସତି, ସକ୍କିନ୍ତି, ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତି।

ସ୍ୱାଦିମ୍ହି-ଅସକ୍କିସ୍ସା, ସକ୍କିସ୍ସା, ଅସକ୍କୁଣିସ୍ସା, ସକ୍କୁଣିସ୍ସା ଇଚ୍ଚାଦି।

ସ୍ୱାଦିଗଣୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

କ୍ୟାଦିଗଣ

ଅଥ କ୍ୟାଦିଗଣୋ ୱୁଚ୍ଚତେ।

କୀ, ଜି, ଞା, ଧୂ, ପୁ, ଭୂ, ମା, ମୂ, ଲୂ।

୬୭୧।କ୍ୟାଦୀହି କ୍ନା[କ। ୪୪୯; ରୂ। ୫୧୩; ନୀ। ୯୩୦; ଚଂ। ୧।୧।୧୦୧ ...ପେ... ୩।୧।୮୧]।

କୀଇଚ୍ଚାଦୀହି କ୍ରିଯତ୍ଥେହି ପରଂ କତ୍ତରି କାନୁବନ୍ଧୋ ଣାପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି।

୬୭୨।କ୍ନାକ୍ନାସୁ ରସ୍ସୋ[କ। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫; ଚଂ। ୬।୧।୧୦୮; ପା। ୭।୩।୮୦]।

ଏତେସୁ ଦୀଘଧାତୂନଂ ରସ୍ସୋ ହୋତି।

କୀ-ଦବ୍ବୱିନିମଯେ, କିଣାତି, କିଣନ୍ତି, ୱିକ୍କିଣାତି, ୱିକ୍କିଣନ୍ତି।

କମ୍ମେ-କୀଯତି, କିଯ୍ଯତି, ୱିକ୍କୀଯତି, ୱିକ୍କିଯ୍ଯତି, ୱିକ୍କିଯ୍ଯନ୍ତି।

କାରିତେ-ୱିକ୍କାଯେତି, ୱିକ୍କାଯଯତି, କୀଣାପେତି, କୀଣାପଯତି ଇଚ୍ଚାଦି।

୬୭୩।କ୍ୟାଦୀହି କ୍ନା[କ। ୪୪୯; ରୂ। ୫୧୩; ନୀ। ୯୩୦]।

ଜିଇଚ୍ଚାଦୀହି କତ୍ତରି କାନୁବନ୍ଧୋ ନାପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି।

ଜିନାତି, ଜିନନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଜୀଯତି, ଜିଯ୍ଯତି, ଜିନୀଯତି, ଜିନିଯ୍ଯତି।

କାରିତେ-ଜଯାପେତି, ଜଯାପଯତି, ପରାଜେତି, ପରାଜଯତି, ପରାଜେନ୍ତି, ପରାଜଯନ୍ତି, ଜିନାପେତି, ଜିନାପଯତି, ଅଜିନି, ଜିନି, ଅଜିନିଂସୁ, ଜିନିଂସୁ, ଜିନିସ୍ସତି, ଜିନିସ୍ସନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଞା-ଅୱବୋଧନେ।

୬୭୪।ଞାସ୍ସ ନେ ଜା[କ। ୪୭୦; ରୂ। ୫୧୪; ନୀ। ୯୫୦; ଚଂ। ୬।୧।୧୦୭; ପା। ୭।୩।୭୦, ୭୯]।

ନାପଚ୍ଚଯେ ପରେ ଞାସ୍ସ ଜା ହୋତି।

ଜାନାତି, ପଜାନାତି, ଆଜାନାତି, ସଞ୍ଜାନାତି, ୱିଜାନାତି, ଅଭିଜାନାତି, ପରିଜାନାତି, ପଟିଜାନାତି, ଜାନନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଞାଯତି, ପଞ୍ଞାଯତି, ଅଞ୍ଞାଯତି, ସଞ୍ଞାଯତି, ୱିଞ୍ଞାଯତି, ଅଭିଞ୍ଞାଯତି, ପରିଞ୍ଞାଯତି, ପଟିଞ୍ଞାଯତି, ଞାଯନ୍ତି।

କାରିତେ-ଞାପେତି , ଞାପଯତି, ଞାପେନ୍ତି, ଞାପଯନ୍ତି, ଜାନାପେତି, ଜାନାପଯତି, ଜାନାପେନ୍ତି, ଜାନାପଯନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଞାପୀଯତି, ସଞ୍ଞାପୀଯତି, ଜାନାପୀଯତି।

୬୭୫।ଞାସ୍ସ ସନାସ୍ସ ନାଯୋ ତିମ୍ହି[କା। ୫୦୯; ରୂ। ୫୧୬; ନୀ। ୧୦୨୨]।

ନାସହିତସ୍ସ ଞାସ୍ସ ନାଯୋ ହୋତି ତିମ୍ହି, ସୁଭୱିଭତ୍ତିଯା ଅନ୍ତି, ଅନ୍ତେସୁ ଚ।

ନାଯତି। ୱିଚେଯ୍ଯ ୱିଚେଯ୍ଯ ଅତ୍ଥେ ପନାଯତୀତି ଖୋ ଭିକ୍ଖୱେ ୱିପସ୍ସୀତି ୱୁଚ୍ଚତି [ଦୀ। ନି। ୨।୪୧-୪୪]। ନାଯନ୍ତି। ‘‘ଅନିମିତ୍ତା ନ ନାଯରେ’’ତି [ୱିସୁଦ୍ଧି ୧।୧୭୪] ପାଠଇ।

ଏଯ୍ଯାଦିମ୍ହି-ଜାନେଯ୍ଯ, ଜାନେଯ୍ଯୁଂ, ଜାନେଯ୍ଯାସି, ଜାନେଯ୍ଯାଥ, ଜାନେଯ୍ଯାମି, ଜାନେଯ୍ଯାମ।

ଉତ୍ତେ-ଜାନେଯ୍ଯାମୁ।

ଏଯ୍ଯାମସ୍ସ ଏମୁତ୍ତେ ‘‘କଥଂ ଜାନେମୁ ତଂ ମଯ’’ନ୍ତି [ଜା। ୨।୨୨।୭] ପାଠଇ।

୬୭୬।ଏଯ୍ଯସ୍ସିଯାଞ୍ଞା ୱା[କା। ୫୦୮; ରୂ। ୫୧୫; ନୀ। ୧୦୨୧]।

ଞାତୋ ଏଯ୍ଯସ୍ସ ଇଯା, ଞା ହୋନ୍ତି, ୱାସଦ୍ଦେନ ଏଯ୍ଯୁମାଦୀନମ୍ପି ଞୁ, ଞାସି, ଞାଥ, ଞାମି, ଞାମାଦେସା ହୋନ୍ତି, ଏଯ୍ଯମିଚ୍ଚସ୍ସ ଞଞ୍ଚ।

ଜାନିଯା।

୬୭୭।ଞାମ୍ହି ଜଂ[କା। ୪୭୦; ରୂ। ୫୧୪; ନୀ। ୯୫୦]।

ଞାଦେସେ ପରେ ସନାସ୍ସ ଞାସ୍ସ ଜଂ ହୋତି।

ଜଞ୍ଞା, ୱିଜଞ୍ଞା।

ସୁଭୱିଭତ୍ତେନ ଞୂଆଦୀସୁପି ଜଂ ହୋତି। ‘‘ପାପଂ କତ୍ୱା ମା ମଂ ଜଞ୍ଞୂତି ଇଚ୍ଛତି [ସୁ। ନି। ୧୨୭; ୱିଭ। ୮୯୪ ‘ଜଞ୍ଞା’ତି], ୱିୱେକଧମ୍ମଂ ଅହଂ ୱିଜଞ୍ଞଂ [ଗୱେସିତଙ୍ଗ୍], ଜଞ୍ଞାମୁ ଚେ ସୀଲୱନ୍ତଂ ୱଦଞ୍ଞୁ’’ନ୍ତି [ଜା। ୨।୨୨।୧୩୦୧] ପାଠଇ। ‘ଜଞ୍ଞାସି, ଜଞ୍ଞାଥ, ଜଞ୍ଞାମି, ଜଞ୍ଞାମା’ତିପି ଯୁଜ୍ଜତି।

୬୭୮।ଇସ୍ସତ୍ଥାଦୀସୁ କ୍ନାଲୋପୋ[କା। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

କ୍ନାସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତି ୱା ଇଆଦିମ୍ହି ସ୍ସତ୍ଥାଦିମ୍ହି ଚ।

ଅଞ୍ଞାସି, ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି, ଅଜାନି, ଅଞ୍ଞାସୁଂ, ଅଞ୍ଞଂସୁ, ଅବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ, ଜାନିଂସୁ, ଅଞ୍ଞାସି, ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି, ଅଜାନି, ଅଞ୍ଞିତ୍ଥ, ଜାନିତ୍ଥ, ଅଞ୍ଞାସିଂ, ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ଅଜାନିଂ, ଜାନିଂ, ଅଞ୍ଞାସିମ୍ହା, ଅଜାନିମ୍ହା, ଜାନିମ୍ହା, ଞାସ୍ସତି, ଜାନିସ୍ସତି, ଞାସ୍ସନ୍ତି, ଜାନିସ୍ସନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ୱିଞ୍ଞାଯିସ୍ସତି, ୱିଞ୍ଞାଯିସ୍ସନ୍ତି।

୬୭୯।ସ୍ସସ୍ସ ହି କମ୍ମେ[କା। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

ଞାତୋ ସ୍ସସ୍ସ ହି ହୋତି ୱା କମ୍ମେ।

ପଞ୍ଚଞ୍ଜାୟିହି। “ପଞ୍ଚଞ୍ଜାୟିହିନ୍ତି ଏତା, ଦହରା”ତି [ଜା। ୨।୧୭।୧୯୭] ପାଠଇ। ପଞ୍ଚଞ୍ଜାୟିସ୍ସତି, ପଞ୍ଚଞ୍ଜାୟିସ୍ସନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଧୂ-ୱିଧୂନନେ, କ୍ୟାମ୍ହି ରସ୍ସୋ, ଧୁନାତି, ଧୁନନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଧୁନୀଯତି, ଧୁନୀଯନ୍ତି।

କାରିତେ-ଧୁନାପେତି, ଧୁନାପୟତି।

ପୁ-ସୋଧନେ, ପୁନାତି, ପୁନନ୍ତି।

ଭୂ-ପଊିଯଂ, ରସ୍ସୋ, ଅଭିସମ୍ଭୁନାତି, ଅଭିସମ୍ଭୁନନ୍ତି। ନାସ୍ସ ଣତ୍ତେ-ଅଭିସମ୍ଭୁଣାତି, ଅଭିସମ୍ଭୁଣନ୍ତି।

ମା-ପରିମାଣେ , ମହାୱୁତ୍ତିନା ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ଇତ୍ତଂ, ମିନାତି, ନିମ୍ମିନାତି।

କମ୍ମେ-ଉପମୀଯତି, ଉପମୀଯନ୍ତି, ନିମ୍ମୀଯତି, ନିମ୍ମୀଯନ୍ତି।

କାରିତେ-ନଗରଂ ମାପେତି, ମାପୟତି, ମାପୀୟତି, ମାପୀୟନ୍ତି, ନିମ୍ମିନି, ନିମ୍ମିନିଂସୁ, ମାପେସି, ମାପୟି, ମାପେସୁଂ, ମାପୟୁଂ, ନିମ୍ମିନିସ୍ସତି, ନିମ୍ମିନିସ୍ସନ୍ତି, ମାପେସ୍ସତି, ମାପେସ୍ସନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ମୂ-ବନ୍ଧନେ, ମୁନାତି।

ଲୂ-ଛେଦନେ, ରସ୍ସତ୍ତଂ, ଲୁନାତି, ଲୁନନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଲୂୟତି, ଲୂୟନ୍ତି।

କାରିତେ-ଲାୱୟତି, ଲାୱୟନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଲାୱୀୟତି ଇଚ୍ଚାଦି।

କ୍ୟାଦିଗଣୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ତନାଦିଗଣ

ଅଥ ତନାଦିଗଣୋ ୱୁଚ୍ଚତେ।

ଆପ, କର, ତନ, ସକ।

୬୮୦।ତନାଦିତ୍ୱୋ[କ। ୪୫୧; ରୂ। ୫୨୦; ନୀ। ୯୩୨; ଚଂ। ୧।୧।୯୭; ପା। ୩।୧।୭୯]।

ତନାଦୀହି ପରଂ ଓପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି।

ତନୋତି।

ଆପ-ପାପୁଣନେ ପପୁବ୍ବୋ। ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ ରସ୍ସୋ ଚ, ପପ୍ପୋତି, ପପ୍ପୋନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ପାପୀୟତି, ପାପୀୟନ୍ତି।

କାରିତେ-ପାପେତି, ପାପଯତି।

କମ୍ମେ-ପାପୀଯତି ପାପୀଯନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

କର-କରଣେ, କରୋତି, କରୋନ୍ତି।

କମ୍ମେ-କରୀଯତି, କରୀଯନ୍ତି।

‘ତୱଗ୍ଗୱରଣାନଂ ଯେ ଚୱଗ୍ଗବଯଞ୍ଜା’ତି ଯମ୍ହି ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ଯତ୍ତଂ, କଯ୍ୟତି, କଯ୍ୟନ୍ତି, କଯ୍ୟରେ, କଯ୍ୟତେ, କଯ୍ୟନ୍ତେ।

କାରିତେ-କାରେତି, କାରଯତି, କାରେନ୍ତି, କାରଯନ୍ତି, କାରାପେତି, କାରାପଯତି, କାରାପେନ୍ତି, କାରାପଯନ୍ତି।

୬୮୧।କରସ୍ସ ସୋସ୍ସ କୁଂ[କା। ୫୧୧; ରୂ। ୫୨୧; ନୀ। ୧୧୨୪]।

ଓ-କାରସହିତସ୍ସ କରସ୍ସ କୁଂ ହୋତି ମି, ମେସୁ ପରେସୁ।

କୁମ୍ମି, କୁମ୍ମ, ‘‘ଭତ୍ତୁ ଅପଚିତିଂ କୁମ୍ମି [ଜା। ୧।୩।୧୨୬], ଧମ୍ମସ୍ସାପଚିତିଂ କୁମ୍ମୀ’’ତି [ଜା। ୨।୨୨।୧୭୫୨] ପାଠଇ।

୬୮୨।କରୋତିସ୍ସ ଖୋ[କା। ୫୯୪; ରୂ। ୫୮୨; ନୀ। ୧୧୯୮]।

ପାଦିତୋ ପରସ୍ସ କରଧାତୁସ୍ସ କ୍ୱଚି ଖୋ ହୋତି।

ସଙ୍ଖରୋତି, ସଙ୍ଖରୋନ୍ତି, ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି, ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ସଙ୍ଖରୀଯତି, ସଙ୍ଖରୀଯନ୍ତି।

କାରିତେ-ସଙ୍ଖାରେତି, ସଙ୍ଖାରଯତି।

ଣାପିମ୍ହି ନ ୱୁଦ୍ଧି, ସଙ୍ଖରାପେତି, ସଙ୍ଖରାପଯତି।

କମ୍ମେ-ସଙ୍ଖାରୀଯତି, ସଙ୍ଖରାପୀଯତି।

୬୮୩।କରସ୍ସ ସୋସ୍ସ କୁବ୍ବକୁରୁକଯିରା[କା। ୫୧୧-୨; ରୂ। ୫୨୧-୨; ନୀ। ୧୦୭୭-୮-୯-୧୦; ଚଂ। ୫।୨।୧୦୩; ପା। ୬।୪।୧୧୦]।

ଓ-କାରସହିତସ୍ସ କରସ୍ସ କୁବ୍ବ, କୁରୁ, କଯିରା ହୋନ୍ତି ୱା ନ୍ତ, ମାନ, ତ୍ୟାଦୀସୁ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ୱିକପ୍ପେନ କୁସ୍ସ କ୍ରୁତ୍ତଂ।

କୁବ୍ବତି କୁବ୍ବନ୍ତି, କ୍ରୁବ୍ବତି, କ୍ରୁବ୍ବନ୍ତି।

ପରଛକ୍କେ-କୁବ୍ବତେ, କ୍ରୁବ୍ବତେ, କୁବ୍ବନ୍ତେ, କ୍ରୁବ୍ବନ୍ତେ, କୁରୁତେ, କଯିରତି, କଯିରନ୍ତି, କଯିରସି, କଯିରଥ, କଯିରାମି, କଯିରାମ, କଯିରତେ, କଯିରନ୍ତେ।

କରୋତୁ, ସଙ୍ଖରୋତୁ, କୁବ୍ବତୁ, କ୍ରୁବ୍ବତୁ, କୁରୁତୁ, ଅଗ୍ଘଂ କୁରୁତୁ ନୋ ଭୱଂ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୧୮], କଯିରତୁ।

କରେଯ୍ୟ, ସଙ୍ଖରେଯ୍ୟ, କୁବ୍ବେଯ୍ୟ, କ୍ରୁବ୍ବେଯ୍ୟ, କଯିରେଯ୍ୟ।

୬୮୪।ଟା[କା। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

କଯିରାଦେସତୋ ପରସ୍ସ ଏଯ୍ୟୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ଟାନୁବନ୍ଧୋ ଆ ହୋତି ୱା।

ସୋ ପୁଞ୍ଜଞ୍ଜଂ କୟିରା, ପୁଞ୍ଜଞ୍ଜଂ ଚେ ପୁରିସୋ କୟିରା [ଧ। ପ। ୧୧୮], କୟିରା ନଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ [ଧ। ପ। ୧୧୮]।

୬୮୫।କୟିରେୟ୍ୟସ୍ସେୟ୍ୟୁମାଦୀନଂ[କ। ୫୧୬; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୦୮୩-୪-୫-୬-୭]।

କୟିରାଦେସତୋ ପରସ୍ସ ଏୟ୍ୟୁଂଆଦୀନଂ ଏୟ୍ୟସଦ୍ଦସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତି।

କୟିରୁଂ, କୟିରେୟ୍ୟୁଂ, କୟିରାସି, କୟିରେୟ୍ୟାସି, କୟିରାଥ, କୟିରେୟ୍ୟାଥ, କୟିରାମି, କୟିରେୟ୍ୟାମି, କୟିରାମ, କୟିରେୟ୍ୟାମ।

୬୮୬।ଏଥସ୍ସା[କ। ୫୧୬; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୦୮୨]।

କୟିରାଦେସତୋ ପରସ୍ସ ଏଥସ୍ସ ଏ-କାରସ୍ସ ଆ ହୋତି ୱା।

ସୋ କୟିରାଥ, ଦୀପଂ କୟିରାଥ ପଣ୍ଡିତୋ [ଧ। ପ। ୨୮], କୟିରା ଚେ କୟିରାଥେନଂ [ଧ। ପ। ୩୧୩; ସଂ। ନି। ୧।୮୯]।

ଈଆଦିମ୍ହି-ଅକରି, କରି, ସଙ୍ଖରି, ଅଭିସଙ୍ଖରି, ଅକୁବ୍ବି, କୁବ୍ବି, ଅକ୍ରୁବ୍ବି, କ୍ରୁବ୍ବି, ଅକୟିରି, କୟିରି, ଅକରୁଂ, କରୁଂ, ସଙ୍ଖରୁଂ, ଅଭି, ସଙ୍ଖରୁଂ, ଅକରିଂସୁ, କରିଂସୁ, ସଙ୍ଖରିଂସୁ, ଅଭିସଙ୍ଖରିଂସୁ, ଅକୁବ୍ବିଂସୁ, କୁବ୍ବିଂସୁ, ଅକ୍ରୁବ୍ବିଂସୁ, କ୍ରୁବ୍ବିଂସୁ, ଅକୟିରିଂସୁ, କୟିରିଂସୁ, ଅକୟିରୁଂ, କୟିରୁଂ।

୬୮୭।କା ଈଆଦୀସୁ[କ। ୪୯୧; ରୂ। ୫୨୩; ନୀ। ୯୮୩]।

ଈଆଦୀସୁ ସଓକାରସ୍ସ କରସ୍ସ କା ହୋତି ୱା।

୬୮୮।ଦୀଘା ଈସ୍ସ[କ। ୫୧୬; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

ଆ, ଏ, ଊଦୀଘେହି ପରସ୍ସ ଈୱଚନସ୍ସ ସି ହୋତି ୱା।

ଅଟ୍ଠାସି, ଅଦାସି, ୱଦେସି, ୱଜ୍ଜେସି, ଭାୱେସି, କାରେସିଅନୁଭୋସି, ଅହୋସି ଇଚ୍ଚାଦି।

ସୋ ଅକାସି, ତେ ଅକଂସୁ, ଗାଥାୟଂ ''ଅକଂସୁ ସତ୍ଥୁୱଚନ''ନ୍ତି [ଜା। ୨।୨୨।୫୬୪] ପାଠଇ। ଅକାସୁଂ, ତ୍ୱଂ ଅକାସି। ମା ତୁମ୍ହେ ଏୱରୂପଂ ଅକତ୍ଥ [ଗୱେସିତଦ୍ଧଂ], ମାକତ୍ଥ ପାପକଂ କମ୍ମଂ, ଆୱୀ ୱା ଯଦି ୱା ରହୋ [ଉଦା। ୪୪]। ଅକାସିତ୍ଥ, ଅହଂ ଅକାସିଂ, ମୟଂ ଅକାସିମ୍ହା, ଅକମ୍ହା। ଭୋଗେସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁ, ଦୀପଂ ନାକମ୍ହ ଅତ୍ତନୋ [ଜା। ୧।୪।୫୩]। ସୋ ଅକା। ''ତତୋ ଏକସତଂ ଖତ୍ୟେ, ଅନୁୟନ୍ତେ ଭୱଂ ଅକା''ତି [ଜା। ୨।୨୦।୯୪] ପାଠଇ। ଅକାସିତ୍ଥ ୱା, ଅହଂ ଅକଂ, ଅକରଂ ୱା। ''ତସ୍ସାହଂ ୱଚନଂ ନାକଂ, ପିତୁ ୱୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭାସିତ''ନ୍ତି [ଜା। ୨।୧୭।୧୩୪] ପାଠଇ।

କାରିତେ-ସୋ କାରେସି, କାରୟି, କାରାପେସି, କାରାପୟି, ତେ କାରେସୁଂ, କାରୟୁଂ, କାରାପେସୁଂ, କାରାପୟୁଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

କରିସ୍ସତି ସଙ୍ଖରିସ୍ସତି, କୁବ୍ବିସ୍ସତି, କ୍ରୁବ୍ବିସ୍ସତି, କୟିରିସ୍ସତି ଇଚ୍ଚାଦି।

''ହରସ୍ସ ଚାହଙ୍ଗ ସ୍ସେ'ତି ସ୍ସେନ ସହ କରସ୍ସ ରକାରସ୍ସ ଆହଙ୍ଗ ହୋତି, କାହତି, କାହନ୍ତି, କଥଂ କାହନ୍ତି ଦାରକା [ଜା। ୨।୨୨।୧୮୪୯]।

ଇଞ୍ଚାଗମେ-କାହିତି, କାହିନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। କାହସି, କାହଥ। କାହାମି କୁସଲଂ ବହୁଂ [ଜା। ୧।୪।୫୬], କାହାମ ପୁଞ୍ଜଞ୍ଜସଞ୍ଚୟଂ [ଅପ। ଥେର ୧।୧। ୪୦୧]।

'ଆଈଆଦୀସୂ'ତି ସୁତ୍ତେ ଯୋଗୱିଭାଗେନ ସ୍ସତ୍ୟାଦୀସୁପି କା ହୋତି, ସଂଯୋଗେ ରସ୍ସତ୍ତଂ, କସ୍ସତି, କସ୍ସନ୍ତି, କସ୍ସସି, କସ୍ସଥ, କସ୍ସାମି, କସ୍ସାମ, କସ୍ସଂ ପୁରିସକାରିୟଂ [ଜା। ୨।୨୨।୧୩୧]।

ସ୍ସାଦିମ୍ହି-ଅକାହା, ଅକରିସ୍ସା ଇଚ୍ଚାଦି।

ତନୁ-ୱିତ୍ଥାରେ, ତନୋତି।

ପରସ୍ସରଲୋପୋ-ତନୋନ୍ତି।

୬୮୯।ଓୱିକରଣସ୍ସୁ ପରଛକ୍କେ[କା। ୫୧୧; ରୂ। ୫୨୧; ନୀ। ୧୦୨୪]।

ପରଛକ୍କେ ପରେ ଓୱିକରଣସ୍ସ ଉ ହୋତି।

ତନୁତେ, ତନୁନ୍ତେ।

‘ଯୱା ସରେ’ତି ଉସ୍ସ ୱତ୍ତେ-ତନ୍ୱନ୍ତେ।

୬୯୦।ପୁବ୍ବଛକ୍କେ ୱା କ୍ୱଚି[କା। ୫୧୧; ରୂ। ୫୨୧; ନୀ। ୧୦୨୪]।

ପୁବ୍ବଛକ୍କେ ଓୱିକରଣସ୍ସ କ୍ୱଚି ଉ ହୋତି ୱା।

ତନୁତି, କୁରୁତୁ।

କ୍ୱଚୀତି କିଂ? କରୋତି।

ୱାତି କିଂ? ତନୋତି।

କମ୍ମେ-ତନୀଯତି, ତଞ୍ଞତି।

୬୯୧।ତନସ୍ସା ୱା[କା। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

ତନଧାତୁସ୍ସ ନ-କାରସ୍ସ ଆ ହୋତି ୱା କ୍ୱଚି।

ତାଯତି, ତାଯନ୍ତି, ପତାଯତି, ପତାଯନ୍ତି। ‘‘ଇତୋ’ଦାନି ପତାଯନ୍ତି, ସୂଚିଯୋ ବଲିସାନି ଚା’’ତି [ଜା। ୧।୬।୮୪] ପାଠଇ। ତାଯତେ, ତାଯନ୍ତେ।

ସକ-ସତ୍ତିଯଂ, ସକ୍କୋତି, ସକ୍କୋନ୍ତି, ସକ୍କୋସି, ସକ୍କୋଥ, ସକ୍କୋମି, ସକ୍କୋମ।

ତନାଦିଗଣୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଚୁରାଦିଗଣ

ଅଥ ଚୁରାଦିଗଣୋ ୱୁଚ୍ଚତେ।

ଆପ, କମୁ, ଗଣ, ଘଟ, ଚିନ୍ତ, ଚେତ, ଚୁର, ଧର, ପାଲ, ପୂଜ, ମନ୍ତ, ମାନ, ୱିଦ।

୬୯୨।ଚୁରାଦୀହିଣି[କା। ୪୫୨; ରୂ। ୫୨୫; ନୀ। ୯୩୩; ଚଂ। ୧।୧।୪୫; ପା। ୩।୧।୨୫; ‘ଚୁରାଦିତୋ ଣି’ (ବହୂସୁ)]।

ଚୁରାଦୀହି କ୍ରିଯତ୍ଥେହି ପରଂ ସକତ୍ଥେ ଣିପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି।

ଚୋରେତି, ଚୋରଯତି।

ୱିପୁବ୍ବୋ ଆପ-ଞ୍ଞାପନେ, ଞ୍ଞାପେତି, ଞ୍ଞାପଯତି।

କମୁ-ଇଚ୍ଛାଯଂ, କାମେତି, କାମଯତି, କାମେନ୍ତି, କାମଯନ୍ତି, ନିକାମେତି, ନିକାମଯତି, ନିକାମେନ୍ତି, ନିକାମଯନ୍ତି।

କମ୍ମେ-କାମୀଯତି, କାମୀଯନ୍ତି।

କାରିତେ ଣାପି ଏୱ, କାମାପେତି, କାମାପଯତି।

କମ୍ମେ-କାମାପୀଯତି , କାମାପଯୀଯତି।

ଗଣ-ସଙ୍ଖ୍ୟାନେ, ଗଣ, ଘଟାନଂ ତୁଦାଦିତ୍ତା ନ ୱୁଦ୍ଧି, ଗଣେତି, ଗଣଯତି।

ଘଟ-ଚେତାଯଂ, ଘଟେତି, ଘଟଯତି।

ଚିନ୍ତ-ଚିନ୍ତାଯଂ, ଗରୁପନ୍ତତ୍ତା ନ ୱୁଦ୍ଧି, ଚିନ୍ତେତି, ଚିନ୍ତଯତି।

କମ୍ମେ-ଚିନ୍ତୀଯତି, ଚିନ୍ତୀଯନ୍ତି।

କାରିତେ-ଚିନ୍ତାପେତି, ଚିନ୍ତାପଯତି।

କମ୍ମେ-ଚିନ୍ତାପୀଯତି, ଚିନ୍ତାପଯୀଯତି।

ଈଆଦିମ୍ହି-ଚିନ୍ତେସି, ଚିନ୍ତଯି, ଚିନ୍ତେସୁଂ, ଚିନ୍ତଯୁଂ, ଚିନ୍ତେସି, ଚିନ୍ତଯି, ଚିନ୍ତଯିତ୍ଥ, ଚିନ୍ତେସିଂ, ଚିନ୍ତଯିଂ, ଚିନ୍ତେସିମ୍ହା, ଚିନ୍ତଯିମ୍ହା।

ଚେତ-ଚେତାଯଂ, ଚେତେତି, ଚେତଯତି, ଚେତେନ୍ତି, ଚେତଯନ୍ତି।

ଚୁର-ଥେଯ୍ୟେ, ଚୋରେତି, ଚୋରଯତି, ଚୋରେନ୍ତି, ଚୋରଯନ୍ତି।

ଧର-ଧାରଣେ, ଧାରେତି, ଧାରଯତି, ଧାରେନ୍ତି, ଧାରଯନ୍ତି।

ପାଲ-ପାଲନେ, ପାଲେତି, ପାଲଯତି, ପାଲେନ୍ତି, ପାଲଯନ୍ତି।

ପୂଜ-ପୂଜାଯଂ, ଗରୁପନ୍ତତ୍ତା ନ ୱୁଦ୍ଧି, ପୂଜେତି, ପୂଜଯତି, ପୂଜେନ୍ତି, ପୂଜଯନ୍ତି।

ମନ୍ତ-ଗୁତ୍ତଭାସନେ, ମନ୍ତେତି, ମନ୍ତଯତି, ମନ୍ତେନ୍ତି, ମନ୍ତଯନ୍ତି।

ଆପୁବ୍ବୋ କଥନେ ଆମନ୍ତନେ ଚ। ଆମନ୍ତଯାମି ୱୋ ଭିକ୍ଖୱେ [ଦୀ। ନି। ୨।୨୧୮], ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି [ଦୀ। ନି। ୨।୨୦୮]।

ନିପୁବ୍ବୋ-ନିମନ୍ତନେ, ନିମନ୍ତେତି, ନିମନ୍ତଯତି।

ଈଆଦିମ୍ହି-ମନ୍ତେସି , ମନ୍ତଯି, ଆମନ୍ତେସି, ଆମନ୍ତଯି, ନିମନ୍ତେସି, ନିମନ୍ତଯି, ମନ୍ତେସୁଂ, ମନ୍ତଯୁଂ, ମନ୍ତଯିଂସୁ ରହୋଗତା [ଜା। ୨।୨୨।୧୯୧୮], ମନ୍ତେସ୍ସତି, ଆମନ୍ତେସ୍ସତି, ନିମନ୍ତେସ୍ସତି, ମନ୍ତଯିସ୍ସତି, ଆମନ୍ତଯିସ୍ସତି, ନିମନ୍ତଯିସ୍ସତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ମାନ-ପୂଜାଯଂ, ମାନେତି, ମାନଯତି, ମାନେନ୍ତି, ମାନଯନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱିଦ-ଅନୁଭୱନେ, ୱେଦେତି, ୱେଦଯତି, ପଟିସଂୱେଦେତି, ପଟିସଂୱେଦଯତି।

ପଟି, ନି, ପପୁବ୍ବୋ ଆଚିକ୍ଖନେ, ପଟିୱେଦେତି, ପଟିୱେଦଯତି, ନିୱେଦେତି, ନିୱେଦଯତି, ପୱେଦେତି, ପୱେଦଯତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଚୁରାଦିଗଣୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ୱିକରଣପଚ୍ଚଯରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ସାମଞ୍ଞ ଖ, ଛ, ସରାସି

ଅଥ ଧାତୁପଚ୍ଚଯା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ।

କ୍ରିଯାୱାଚୀଭାୱେନ ଧାତୁରୂପା ପଚ୍ଚଯା ଧାତୁପଚ୍ଚଯା, କ୍ରିଯତ୍ଥପଚ୍ଚଯାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ତେହିପି ସବ୍ବେସଂ ତ୍ଯାଦି, ତଵ୍ଵାଦିୱିଭତ୍ତି, ପଚ୍ଚଯାନଂ ସମ୍ଭୱୋ।

ତିଜ, ମାନ, କିତ, ଗୁପ, ବଧ।

୬୯୩।ତିଜମାନେହି ଖସା ଖମାୱୀମଂସାସୁ[କ। ୪୩୩; ରୂ। ୫୨୮; ନୀ। ୯୦୬-୯; ଚଂ। ୧।୧।୧୭, ୨୮; ପା। ୩।୧।୫]।

ଖମାଯଂ ୱୀମଂସାଯଞ୍ଚ ପୱତ୍ତେହି ତିଜ, ମାନଧାତୂହି ପରଂ କମେନ ଖ, ସପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି।

ତିଜ-ଖମାଯଂ, ଇମିନା ଖପଚ୍ଚଯୋ।

୬୯୪।ଖଛସାନମେକସ୍ସରଂ ଦ୍ୱେ[କ। ୪୫୮; ରୂ। ୪୬୧; ନୀ। ୯୩୯; ଚଂ। ୫।୧।୧; ପା। ୬।୧।୧, ୯; '...ମେକସରୋଦି...' (ବହୂସୁ)]।

ଖ , ଛ, ସପଚ୍ଚଯନ୍ତାନଂ ଧାତୁରୂପାନଂ ପଠମଂ ସଦ୍ଦରୂପଂ ଏକସ୍ସରଂ ଦ୍ୱେରୂପଂ ହୋତୀତି 'ତିଜ, ତିଜ'ଇତି ଦ୍ୱିରୂପେ କତେ 'ଲୋପୋନାଦିବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସା'ତି ଅନାଦିବ୍ୟଞ୍ଜନଭୂତସ୍ସ ଜ-କାରସ୍ସ ଲୋପୋ, 'ପରରୂପମଯକାରେ ବ୍ୟଞ୍ଜନେ'ତି ଧାତ୍ୱନ୍ତଜକାରସ୍ସ ପରରୂପତ୍ତଂ। 'ଚତୁତ୍ଥଦୁତିଯେସ୍ୱେସଂ ତତିଯପଠମା'ତି ସଂଯୋଗାଦିସ୍ସ ଖସ୍ସ କତ୍ତଂ, 'ତିତିକ୍ଖ'ଇତି ଧାତୁପଚ୍ଚଯନ୍ତରୂପଂ, ତତୋ ତ୍ଯାଦ୍ୟୁପ୍ପତ୍ତି।

ତିତିକ୍ଖତି, ତିତିକ୍ଖନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ତିତିକ୍ଖୀଯତି।

କାରିତେ-ତିତିକ୍ଖେତି, ତିତିକ୍ଖଯତି, ତିତିକ୍ଖାପେତି, ତିତିକ୍ଖାପଯତି।

କମ୍ମେ-ତିତିକ୍ଖାପୀଯତି, ତିତିକ୍ଖାପୀଯନ୍ତି।

ତିତିକ୍ଖତୁ, ତିତିକ୍ଖନ୍ତୁ, ତିତିକ୍ଖେଯ୍ଯ, ତିତିକ୍ଖେଯ୍ଯୁଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଖମାଯନ୍ତି କିଂ? ତିଜ-ନିସାନେ, ତେଜେତି, ତେଜେନ୍ତି।

କାରିତେ-ତେଜେତି। ''ସମୁତ୍ତେଜେତି ସମ୍ପହଂସେତୀ''ତି [ମ। ନି। ୩।୨୭୬] ପାଠଇ।

ମାନ-ୱୀମଂସାଯଂ, ତତୋ ସପଚ୍ଚଯୋ। 'ଖଛସାନମେକସ୍ସରଂ ଦ୍ୱେ'ତି 'ମାନ, ମାନ'ଇତି ଦ୍ୱିରୂପେ କତେ –

୬୯୫।ମାନସ୍ସ ୱୀ ପରସ୍ସ ଚ ମଂ[କ। ୪୬୩-୭; ରୂ। ୫୩୨-୩; ନୀ। ୯୪୪]।

ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପୁବ୍ବସ୍ସ ମାନସ୍ସ ୱୀ ହୋତି, ପରସ୍ସ ଚ ସବ୍ବସ୍ସ ମାନସ୍ସ ମଂ ହୋତି।

ୱୀମଂସତି, ୱୀମଂସନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ୱୀମଂସୀଯତି , ୱୀମଂସୀଯନ୍ତି।

କାରିତେ-ୱୀମଂସେତି, ୱୀମଂସଯତି, ୱୀମଂସାପେତି, ୱୀମଂସାପଯତି।

କମ୍ମେ-ୱୀମଂସାପୀଯତି, ୱୀମଂସାପୀଯନ୍ତି।

ୱୀମଂସାଯନ୍ତି କିଂ? ମାନ-ପୂଜାଯଂ, ମାନେତି, ସମ୍ମାନେତି, ଅଭିମାନେତି, ପୂଜେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

କିତ-ରୋଗାପନଯନେ ସଂସଯେ ଚ।

୬୯୬।କିତା ତିକିଚ୍ଛାସଂସଯେସୁ ଛୋ[କ। ୪୩୩; ରୂ। ୫୨୮; ନୀ। ୯୦୬-୯; ଚଂ। ୧।୧।୧୮; ପା। ୩।୧।୫ କା]।

ତିକିଚ୍ଛାଯଂ ସଂସଯେ ଚ ପୱତ୍ତକିତଧାତୁତୋ ପରଂ ଛୋ ହୋତି।

‘କିତ, କିତ’ ଇତି ଦ୍ୱିରୂପେ କତେ –

୬୯୭।କିତସ୍ସାସଂସଯେତି ୱା[କ। ୪୬୩; ରୂ। ୫୩୨; ନୀ। ୯୪୪]।

ସଂସଯମ୍ହା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ତିକିଚ୍ଛତ୍ଥେ ପୱତ୍ତସ୍ସ କିତଧାତୁସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପୁବ୍ବସ୍ସ କିତସ୍ସତି ହୋତି ୱା। ‘ପରରୂପମଯକାରେ ବ୍ୟଞ୍ଜନେ’ତି ପରରୂପତ୍ତଂ, ସଂଯୋଗାଦିସ୍ସ ଚକାରତ୍ତଂ।

ତିକିଚ୍ଛତି, ତିକିଚ୍ଛନ୍ତି। ଦେୱାପି ନଂ ତିକିଚ୍ଛନ୍ତି, ମାତାପେତ୍ତିଭରଂ ନରଂ [ଜା। ୨।୨୨।୪୦୮]।

କମ୍ମେ-ତିକିଚ୍ଛୀଯତି, ତିକିଚ୍ଛୀଯନ୍ତି।

କାରିତେ-ତିକିଚ୍ଛେତି, ତିକିଚ୍ଛଯତି, ତିକିଚ୍ଛାପେତି, ତିକିଚ୍ଛାପଯତି।

ୱାସଦ୍ଦେନ ତିକାରାଭାୱେ ‘କୱଗ୍ଗହାନଂ ଚୱଗ୍ଗଜା’ତି ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପୁବ୍ବସ୍ସ ଚୱଗ୍ଗୋ, ଚିକିଚ୍ଛତି, ଚିକିଚ୍ଛନ୍ତି, ଚିକିଚ୍ଛୀଯତି, ଚିକିଚ୍ଛୀଯନ୍ତି।

ଅସଂସଯେତି କିଂ? ୱିଚିକିଚ୍ଛତି, ୱିଚିକିଚ୍ଛନ୍ତି।

ତିକିଚ୍ଛତ୍ଥ, ସଂସଯତ୍ଥତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ –

କିତ-ଞାଣେ ନିୱାସେ ଚ, କେତତି, ସଂକେତତି, ନିକେତତି।

ଗୁପ-ନିନ୍ଦାଯଂ।

୬୯୮।ନିନ୍ଦାଯଂ ଗୁପବଧା ବସ୍ସ ଭୋ ଚ[କ। ୪୩୩; ରୂ। ୫୨୮; ଚଂ। ୧।୧।୧୯, ୨୦; ପା। ୩।୧।୫, ୬ କା]।

ନିନ୍ଦାଯଂ ପୱତ୍ତେହି ଗୁପ, ବଧେହି ପରଂ ଛପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ବସ୍ସ ଚ ଭୋ ହୋତି। ଦ୍ୱିରୂପେ କତେ ଅନାଦିବ୍ୟଞ୍ଜନଲୋପୋ।

୬୯୯।ଗୁପିସ୍ସି[କ। ୪୬୫; ରୂ। ୪୬୩; ନୀ। ୯୪୬; ‘ଗୁପିସ୍ସୁସ୍ସ’ (ବହୂସୁ)]।

ଗୁପିସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପୁବ୍ବସ୍ସ ଉ-କାରସ୍ସ ଇ ହୋତି। ଗସ୍ସ ଚୱଗ୍ଗତ୍ତଂ, ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ପରରୂପତ୍ତଂ, ସଂଯୋଗାଦିସ୍ସ ପଠମତ୍ତଂ।

ଜିଗୁଚ୍ଛତି, ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତି।

କମ୍ମେ-ଜିଗୁଚ୍ଛୀଯତି, ଜିଗୁଚ୍ଛୀଯନ୍ତି।

କାରିତେ-ଜିଗୁଚ୍ଛେତି, ଜିଗୁଚ୍ଛଯତି, ଜିଗୁଚ୍ଛାପେତି, ଜିଗୁଚ୍ଛାପଯତି। ଜିଗୁଚ୍ଛତୁ, ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ନିନ୍ଦାଯନ୍ତି କିଂ? ଗୁପ-ସଂୱରଣେ, ଗୋପେତି, ଗୋପଯତି।

ବଧ-ନିନ୍ଦାଯଂ, ଦ୍ୱିରୂପାଦିମ୍ହି କତେ –

୭୦୦।ଖଛସେସ୍ୱି[କା। ୪୬୫; ରୂ। ୪୬୩; ନୀ। ୯୪୬; 'ଖଛସେସ୍ୱସ୍ସି' (ବହୂସୁ)]।

ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପୁବ୍ବସ୍ସ ଅସ୍ସ ଇ ହୋତି ଖ, ଛ, ସେସୁତି ଅସ୍ସ ଇତ୍ତଂ, ପରବକାରସ୍ସ ଚ ଭତ୍ତଂ, ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ପରରୂପାଦି।

ବିଭଚ୍ଛତି, ୱିରୂପୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ବିଭଚ୍ଛନ୍ତି।

ନିନ୍ଦାଯନ୍ତି କିଂ? ବଧ-ବନ୍ଧନ, ହିଂସାସୁ, ବାଧେତି, ବାଧଯତି। ୱାତଂ ଜାଲେନ ବାଧେସି [ଜା। ୧।୧୨।୮]।

କମ୍ମେ-ବାଧୀଯତି, ବାଧୀଯନ୍ତି, ବଜ୍ଝତି, ବଜ୍ଝନ୍ତି।

ଇତି ସାମଞ୍ଞ ଖ, ଛ, ସରାସି।

ତୁମିଚ୍ଛତ୍ଥେ ଖଛସରାସି

୭୦୧।ତୁଂସ୍ମା ଲୋପୋ ଚିଚ୍ଛାଯଂ ତେ[କା। ୪୩୪; ରୂ। ୫୩୪; ନୀ। ୯୧୦; ଚଂ। ୧।୧।୨୨; ପା। ୩।୧।୭]।

ତୁମନ୍ତେହି ଇଚ୍ଛତ୍ଥେ ତେ ଖ, ଛ, ସା ହୋନ୍ତି, ତୁଂପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଚ ଲୋପୋ ହୋତି। ଇଦଞ୍ଚ ସୁତ୍ତଂ ତୁମିଚ୍ଛତ୍ଥସମ୍ଭୱେ ସତି ସବ୍ବଧାତୁପଦେହିପି ଖ, ଛ, ସାନଂ ପୱତ୍ତିଦୀପନତ୍ଥଂ। ତେନ ତୁମିଚ୍ଛତ୍ଥେ ସ, ଛପଚ୍ଚଯେ କତ୍ୱା 'ଉ ବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସା'ତି ସ, ଛାନଂ ଆଦିମ୍ହି ଈଆଗମଂ କତ୍ୱା ''ଅପୁତ୍ତଂ ପୁତ୍ତମିୱ ଆଚରିତୁଂ ଇଚ୍ଛତି ପୁତ୍ତୀଯୀସତି, ପବ୍ବତୋ ୱିଯ ଅତ୍ତାନଂ ଆଚରିତୁଂ ଇଚ୍ଛତି ପବ୍ବତାଯୀସତି, ଦାତୁଂ ଇଚ୍ଛତି ଦିଚ୍ଛତି'' ଇଚ୍ଚାଦୀନି ସିଜ୍ଝନ୍ତି।

ଭୁଜ, ଘସ, ହନ, ଜି, ହର, ପା, ସୁ।

ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଇଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥେ-ଭୁଜତୋ ଖପଚ୍ଚଯୋ, ତୁଂପଚ୍ଚଯଲୋପୋ, ଦ୍ୱିତ୍ତଂ, ପୁବ୍ବସ୍ସ ଅନାଦିଲୋପୋ, ପରରୂପତ୍ତେ ସଂଯୋଗାଦିସ୍ସ ପଠମତ୍ତଂ, ପୁବ୍ବସ୍ସ ଭସ୍ସ ବତ୍ତଂ, ବୁଭୁକ୍ଖତି, ବୁଭୁକ୍ଖନ୍ତି, ବୁଭୁକ୍ଖୀଯତି, ବୁଭୁକ୍ଖୀଯନ୍ତି, ବୁଭୁକ୍ଖେତି, ବୁଭୁକ୍ଖଯତି, ବୁଭୁକ୍ଖାପେତି, ବୁଭୁକ୍ଖାପଯତି, ବୁଭୁକ୍ଖାପୀଯତି, ବୁଭୁକ୍ଖାପୀଯନ୍ତି, ବୁଭୁକ୍ଖତୁ, ବୁଭୁକ୍ଖନ୍ତୁ, ବୁଭୁକ୍ଖେଯ୍ଯ, ବୁଭୁକ୍ଖେଯ୍ଯୁଂ, ବୁଭୁକ୍ଖି, ବୁଭୁକ୍ଖିଂସୁ, ବୁଭୁକ୍ଖିସ୍ସତି, ବୁଭୁକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି, ବୁଭୁକ୍ଖିସ୍ସା, ବୁଭୁକ୍ଖିସ୍ସଂସୁ।

ଘସ-ଅଦନେ, ଘସିତୁଂ ଇଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥେ – ଛପଚ୍ଚଯୋ, ଦ୍ୱିତ୍ତାଦି, ପୁବ୍ବସ୍ସ ଘସ୍ସ ଗତ୍ତଂ, ଗସ୍ସ ଜତ୍ତଂ, ଅସ୍ସ ଇତ୍ତଂ, ଜିଘଚ୍ଛତି, ଜିଘଚ୍ଛନ୍ତି, ଜିଘଚ୍ଛୀଯତି, ଜିଘଚ୍ଛୀଯନ୍ତି, ଜିଘଚ୍ଛେତି, ଜିଘଚ୍ଛାପେତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ହନ-ହିଂ ସାଯଂ, ହନ୍ତୁଂ ଇଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥେ – ଛପଚ୍ଚଯୋ, ଦ୍ୱିତ୍ତାଦି, 'କୱଗ୍ଗହାନଂ ଚୱଗ୍ଗଜା'ତି ପୁବ୍ବସ୍ସ ହସ୍ସ ଜୋ, ଅସ୍ସ ଇତ୍ତଂ।

୭୦୨।ପରସ୍ସ ଘଂ ସେ।

ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପରସ୍ସ ହନସ୍ସ ଘଂ ହୋତି ସେ ପରେ।

ଜିଘଂସତି, ଜିଘଂସନ୍ତି।

ଜି-ଜୟେ, ଜେତୁଂ ଇଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥେ – ସପଚ୍ଚୟୋ, ଦ୍ୱିତ୍ତଂ।

୭୦୩।ଜିହରାନଂ ଗୀ[କା। ୪୬୨, ୪୭୪; ରୂ। ୪୬୭, ୫୩୫; ନୀ। ୯୪୩-୯୫୪]।

ଜି, ହରାନଂ ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପରସ୍ସ ଜିସ୍ସ ହରସ୍ସ ଚ ଗୀ ହୋତି ସେ ପରେ।

ଜିଗୀସତି, ଜିଗୀସନ୍ତି, ୱିଜିଗୀସତି, ୱିଜିଗୀସନ୍ତି।

ହର-ହରଣେ, ଦ୍ୱିତ୍ତାଦି, ପରସ୍ସ ଗୀ, ପୁବ୍ବସ୍ସ ହସ୍ସ ଜୋ, ଅସ୍ସ ଇତ୍ତଂ, ଜିଗୀସତି, ହରିତୁଂ ଇଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ଜିଗୀସନ୍ତି।

ପା-ପାନେ, ପିୱିତୁଂ ଇଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥେ – ସପଚ୍ଚୟୋ, ଦ୍ୱିତ୍ତଂ, 'ରସ୍ସୋ ପୁବ୍ବସ୍ସା'ତି ରସ୍ସୋ, ଅସ୍ସ ଇତ୍ତଂ, ପିପାସତି, ପିପାସନ୍ତି, ପିପାସୀୟତି, ପିପାସୀୟନ୍ତି।

ସୁ-ସୱନେ, ସୋତୁଂ ଇଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥେ – ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପରସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ, ସୁସ୍ସୁସତି [ସୁସ୍ସୂସତି (ବହୂସୁ)], ସୁସ୍ସୁସନ୍ତି, ସୁସ୍ସୁସୀୟତି, ସୁସ୍ସୁସୀୟନ୍ତି, ସୁସ୍ସୁସେତି, ସୁସ୍ସୁସୟତି, ସୁସ୍ସୁସାପେତି, ସୁସ୍ସୁସାପୟତି, ସୁସ୍ସୁସାପୀୟତି, ସୁସ୍ସୁସାପୀୟନ୍ତି, ସୁସ୍ସୁସତୁ, ସୁସ୍ସୁସନ୍ତୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତିତିକ୍ଖିତୁଂ ଇଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥେ – ତିତିକ୍ଖତୋ ସପଚ୍ଚୟୋ, ସପଚ୍ଚୟପରତ୍ତା ପୁନ ଦ୍ୱିତ୍ତପ୍ପସଙ୍ଗେ –

୭୦୪।ନ ପୁନ[ଚଂ। ୫।୧।୬]।

ସକିଂ ଦ୍ୱିତ୍ତେ କତେ ପୁନ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ ନ ଆପଜ୍ଜତୀତି ପୁନ ଦ୍ୱିତ୍ତାଭାୱୋ, 'ଊ ବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସା'ତି ଊ ଆଗମୋ।

ତିତିକ୍ଖିସତି, ତିତିକ୍ଖିସନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଏୱଂ ତିକିଚ୍ଛିତୁଂ ଇଚ୍ଛତୀତି ତିକିଚ୍ଛିସତି, ତିକିଚ୍ଛିସନ୍ତି, ଚିକିଚ୍ଛିସତି, ଚିକିଚ୍ଛିସନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ତୁମିଚ୍ଛତ୍ଥେ ଖ, ଛ, ସ ରାସି।

ନାମଧାତୁରାସି

ପୁତ୍ତଂ ଇଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥେ –

୭୦୫।ଇୟୋ କମ୍ମା[କା। ୪୩୭; ରୂ। ୫୩୮; ନୀ। ୯୧୨; ଚଂ। ୧।୧।୨୩, ୨୪; ପା। ୩।୧।୮, ୯]।

କମ୍ମତ୍ଥା ନାମପଦମ୍ହା ଇଚ୍ଛତ୍ଥେ ଈୟୋ ହୋତୀତି କମ୍ମଭୂତା ପୁତ୍ତସଦ୍ଦତୋ ଇଚ୍ଛାୟଂ ଈୟୋ, 'ପୁତ୍ତୀୟ'ଇତି ଧାତୁପଚ୍ଚୟନ୍ତରୂପଂ, ତତୋ ତ୍ୟାଦ୍ୟୁପ୍ପତ୍ତି।

ପୁତ୍ତୀୟତି, ପୁତ୍ତୀୟନ୍ତି, ପୁତ୍ତୀୟେତି, ପୁତ୍ତୀୟୟତି, ପୁତ୍ତୀୟାପେତି, ପୁତ୍ତୀୟାପୟତି, ପୁତ୍ତୀୟାପୀୟତି, ପୁତ୍ତୀୟାପୀୟନ୍ତି। ଏୱଂ ଚୀୱରୀୟତି, ଚୀୱରୀୟନ୍ତି, ପତ୍ତୀୟତି, ପତ୍ତୀୟନ୍ତି, ପରିକ୍ଖାରୀୟତି, ପରିକ୍ଖାରୀୟନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅପୁତ୍ତଂ ସିସ୍ସଂ ପୁତ୍ତମିୱ ଆଚରତୀତି ଅତ୍ଥେ –

୭୦୬।ଉପମାଣାଚାରେ[କା। ୪୩୬; ରୂ। ୫୩୭; ନୀ। ୯୧୨; ଚଂ। ୧।୧।୨୫; ପା। ୩।୧।୧୦]।

ଉପମୀୟତି ଉପମେତବ୍ବୋ ଅତ୍ଥୋ ଏତେନାତି ଉପମାନଂ, ଉପମାନଭୂତା କମ୍ମପଦତୋ ଆଚାରତ୍ଥେ ଈୟୋ ହୋତି।

ପୁତ୍ତୀୟତି , ପୁତ୍ତୀୟନ୍ତି ସିସ୍ସଂ।

କମ୍ମେ-ଅପୁତ୍ତୋପି ପୁତ୍ତୋ ୱିୟ ଆଚରୀୟତି ପୁତ୍ତୀୟାୟୀୟତି, ପୁତ୍ତୀୟାୟୀୟନ୍ତି, ପୁତ୍ତୀୟେତି, ପୁତ୍ତୀୟୟତି, ପୁତ୍ତୀୟାପେତି, ପୁତ୍ତୀୟାପୟତି,

ପୁତ୍ତୀୟାପୀୟତି, ପୁତ୍ତୀୟାପୀୟନ୍ତି। ଏୱଂ ସିସ୍ସୀୟତି, ସିସ୍ସୀୟନ୍ତି।

କୁଟିଯଂ ୱିଯ ପାସାଦେ ଆଚରତୀତି ଅତ୍ଥେ –

୭୦୭।ଆଧାରା[କା। ୪୩୬; ରୂ। ୫୩୭; ନୀ। ୯୧୨; ଚଂ। ୧।୧।୨୬; ପା। ୩।୧।୧୦]।

ଉପମାନଭୂତା ଆଧାରଭୂତା ଚ ନାମସ୍ମା ଆଚାରତ୍ଥେ ଈଯୋ ହୋତି।

କୁଟୀୟତି, କୁଟୀୟନ୍ତି ପାସାଦେ, ନଦିଯଂ ୱିଯ ସମୁଦ୍ଦେ ଆଚରତି ନଦୀୟତି, ନଦୀୟନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅରଞ୍ଞେ ୱିଯ ନଗରେ ଆଚରତି ଅରଞ୍ଞୀୟତି, ଅରଞ୍ଞୀୟନ୍ତି ନଗରେ। ଏୱଂ ଗେହୀୟତି ୱିହାରେ।

ଲୋକଧମ୍ମେହି ଅକମ୍ପନୀୟତ୍ତେନ ପବ୍ବତୋ ୱିଯ ଅତ୍ତାନଂ ଆଚରତୀତି ଅତ୍ଥେ –

୭୦୮।କତ୍ତୁତାୟୋ[କା। ୪୩୫; ରୂ। ୫୩୬; ନୀ। ୯୧୧; ଚଂ। ୧।୧।୨୭; ପା। ୩।୧।୧୧]।

ଉପମାନଭୂତା କତ୍ତୁଭୂତା ଚ ନାମସ୍ମା ଆଚାରତ୍ଥେ ଆୟୋ ହୋତୀତି ପବ୍ବତସଦ୍ଦତୋ ଆୟୋ। ତତୋ ତ୍ୱାଦ୍ୟୁପ୍ପତ୍ତି।

ପବ୍ବତାୟତି ସଙ୍ଘୋ, ପବ୍ବତାୟନ୍ତି, ଚିଚ୍ଚିଟୋ ୱିଯ ଅତ୍ତାନଂ ଆଚରତି ଚିଚ୍ଚିଟାୟତି, ସଦ୍ଦୋ। ଏୱଂ ପଟପଟାୟତି, କଟକଟାୟତି, ଧୂମଧୂମାୟତି, ଧୂପାୟତି, ସନ୍ଧୂପାୟତି।

ଅଭୁସମ୍ପି ଭୁସଂ ଭୱତୀତି ଅତ୍ଥେ –

୭୦୯।ଝତ୍ଥେ[କା। ୪୩୫; ରୂ। ୫୩୬; ନୀ। ୯୧୧; ଚଂ। ୧।୧।୩୦; ପା। ୩।୧।୧୨, ୧୩]।

ଚୀପଚ୍ଚୟସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଅଭୂତତବ୍ଭାୱୋ ଝତ୍ଥୋ ନାମ। କତ୍ତୁତୋ ଝତ୍ଥେ ଆୟୋ ହୋତି।

ଭୁସାୟତି, ଭୁସାୟନ୍ତି, ଅପଟୋପି ପଟୋ ଭୱତି ପଟାୟତି, ପଟାୟନ୍ତି, ଅଲୋହିତମ୍ପି ଲୋହିତଂ ଭୱତି ଲୋହିତାୟତି। ଏୱଂ ନୀଲାୟତି, କମଲାୟତି, ଚନ୍ଦାୟତି, ଚନ୍ଦନାୟତି, କଞ୍ଚନାୟତି, ୱଜିରାୟତି।

କତ୍ତୁତୋତ୍ୱେୱ? ଭୁସଂ କରୋତି।

ସଦ୍ଦଂ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥେ –

୭୧୦।ସଦ୍ଦାଦୀହି କରୋତି[କା। ୪୩୫; ରୂ। ୫୩୬; ନୀ। ୯୧୧; ଚଂ। ୧।୧।୩୬; ପା। ୩।୧।୧୭, ୧୮; 'ସଦ୍ଦାଦୀନି' (ବହୂସୁ)]।

ସଦ୍ଦାଦୀହି ଦୁତିୟନ୍ତେହି ନାମେହି କରୋତ୍ୟତ୍ଥେ ଆୟୋ ହୋତି।

ସଦ୍ଦାୟତି, ସଦ୍ଦାୟନ୍ତି, ୱେରଂ କରୋତି ୱେରାୟତି, ୱେରାୟନ୍ତି, କଲହଂ କରୋତି କଲହାୟତି, କଲହାୟନ୍ତି, ମେତ୍ତଂ କରୋତି ମେତ୍ତାୟତି, ମେତ୍ତାୟନ୍ତି, କରୁଣଂ କରୋତି କରୁଣାୟତି, କରୁଣାୟନ୍ତି, ମୁଦିତଂ କରୋତି ମୁଦିତାୟତି, ମୁଦିତାୟନ୍ତି, ଉପେକ୍ଖଂ କରୋତି ଉପେକ୍ଖାୟତି, ଉପେକ୍ଖାୟନ୍ତି, କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ କରୋତି କୁକ୍କୁଚ୍ଚାୟତି, କୁକ୍କୁଚ୍ଚାୟନ୍ତି, ପିୟଂ କରୋତି ପିୟାୟତି, ପିୟାୟନ୍ତି, ପଚ୍ଚୟଂ ସଦ୍ଦହନଂ କରୋତି ପତ୍ତିୟାୟତି, ପତ୍ତିୟାୟନ୍ତି, ତଣ୍ହଂ କରୋତି ତଣ୍ହାୟତି, ତଣ୍ହାୟନ୍ତି, ତଣ୍ହୀୟତି, ତଣ୍ହୀୟନ୍ତି ୱା, କରୋତ୍ୟତ୍ଥେ ଈଯୋ। ମମ ଇଦନ୍ତି କରୋତି ମମାୟତି, ମମାୟନ୍ତି।

ନମୋ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥେ –

୭୧୧।ନମୋତ୍ୱସ୍ସୋ[ଚଂ। ୧।୧।୩୭; ପା। ୩।୧।୧୯]।

ନମୋସଦ୍ଦତୋ କରୋତ୍ୱତ୍ଥେ ଅସ୍ସୋ ହୋତି।

ନମସ୍ସତି, ନମସ୍ସନ୍ତି।

ସମାନଂ ସଦିସଂ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥେ –

୭୧୨।ଧାତ୍ୱତ୍ଥେ ନାମସ୍ମି[ପା। ୩।୧।୨୧, ୨୫]।

ଧାତ୍ୱତ୍ଥୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଯା କାଚି କ୍ରିଯା। ନାମସ୍ମା ଧାତ୍ୱତ୍ଥେ ଇ ହୋତି। ‘ଯୁୱଣ୍ଣାନମେଓ ପଚ୍ଚଯେ’ତି ଇସ୍ସ ଏତ୍ତଂ।

ସମାନେତି, ସମାନେନ୍ତି।

‘ଏଓନମ୍ଯାୱା ସରେ’ତି ଏସ୍ସ ଅଯାଦେସୋ। ‘ଣିଣାପ୍ୟାପୀହି ୱା’ତି ଏତ୍ଥ ୱାସଦ୍ଦେନ ଲପଚ୍ଚଯୋ, ସମାନଯତି, ସମାନଯନ୍ତି, ପିଣଂ କରୋତି ପିଣେତି, ପିଣଯତି, କୁସଲଂ ପୁଚ୍ଛତି କୁସଲେତି, କୁସଲଯତି, ୱିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱିସୁଦ୍ଧେତି, ୱିସୁଦ୍ଧଯତି, ୱୀଣାଯ ଉପଗାଯତି ଉପୱୀଣେତି, ଉପୱୀଣାଯତି, ପଞ୍ଜଞ୍ଜାଯ ଅତିକ୍କମତି ଅତିପଞ୍ଜ୍ଜେତି, ଅତିପଞ୍ଜଞ୍ଜାଯତି, ୱଚ୍ଚଂ କରୋତି ୱଚ୍ଚେତି, ୱଚ୍ଚଯତି, ମୁଣ୍ଡଂ କରୋତି ମୁଣ୍ଡେତି, ମୁଣ୍ଡଯତି, ବଲେନ ପୀଳେତି ବଲେତି, ବଲଯତି।

ଅସ୍ସ ଇତ୍ତେ-ବଲୀଯତି, ବଲୀଯନ୍ତି। ‘‘ଅବଲାନଂ ବଲୀଯନ୍ତୀ’’ତି ପାଠଇ।

ସଚ୍ଚଂ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥେ –

୭୧୩।ସଚ୍ଚାଦୀହାପି[ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯେ; ରୂ। ୫୪୦; ନୀ। ୯୧୪; ପା। ୩।୧।୨୫]।

ସଚ୍ଚାଦୀହି ନାମେହି ଧାତ୍ୱତ୍ଥେ ଆପି ହୋତି।

ସଚ୍ଚାପେତି , ସଚ୍ଚାପେନ୍ତି, ଅତ୍ଥୱିଭାଗଂ କରୋତି ଅତ୍ଥାପେତି, ଅତ୍ଥାପେନ୍ତି, ବେଦସଙ୍ଖଂ କରୋତି ବେଦାପେତି, ବେଦାପେନ୍ତି, ସୁକ୍କଂ କରୋତି ସୁକ୍କାପେତି, ସୁକ୍କାପେନ୍ତି, ସୁଖଂ କରୋତି ସୁଖାପେତି, ସୁଖାପେନ୍ତି, ଦୁକ୍ଖଂ କରୋତି ଦୁକ୍ଖାପେତି, ଦୁକ୍ଖାପେନ୍ତି, ଉଣ୍ହଂ କରୋତି ଉଣ୍ହାପେତି, ଉଣ୍ହାପେନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅପୁତ୍ତଂ ପୁତ୍ତମିୱ ଆଚରତି ପୁତ୍ତୀଯତି, ପୁତ୍ତୀଯିତୁଂ ଇଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥେ ‘ତୁଂସ୍ମା ଲୋପୋ ଚିଚ୍ଛାଯଂ ତେ’ତି ସପଚ୍ଚଯୋ।

୭୧୪।ଯଥିଟ୍ଠଂ ସ୍ୱାଦିନୋ[କ। ୪୫୮; ରୂ। ୪୬୧; ନୀ। ୯୩୯; ଚଂ। ୫।୧।୮; ପା। ୬।୧।୩]।

ଇଚ୍ଛୀଯତୀତି ଇଟ୍ଠଂ, ଯଂ ଯଂ ଇଟ୍ଠଂ ଯଥିଟ୍ଠଂ। ‘‘ଯମିଟ୍ଠ’’ନ୍ତିପି ପାଠୋ। ସ୍ୱାଦ୍ୟନ୍ତସ୍ସ ଯଥିଟ୍ଠଂ ଏକସ୍ସରଂ ଆଦିଭୂତ’ମଞ୍ଞଂ ୱା ଦ୍ୱେରୂପଂ ହୋତି, ନ ତ୍ୱାଦିସ୍ସ ୱିଯ ଆଦିଭୂତମେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘ଉ ବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସା’ତି ଉ ଆଗମୋ।

ଆଦିମ୍ହି ଦ୍ୱିତ୍ତେ-ପୁପ୍ପୁତ୍ତୀଯିସତି।

ମଜ୍ଝେ ଦ୍ୱିତ୍ତେ-ପୁତ୍ତିତ୍ତୀଯିସତି।

ଅକମଲଂ କମଲଂ ଭୱତି କମଲାଯତି, କମଲାଯିତୁଂ ଇଚ୍ଛତୀତି କକମଲାଯିସତି, କମମଲାଯିସତି, କମଲଲାଯିସତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ନାମଧାତୁରାସି।

ଇତି ନିରୁତ୍ତିଦୀପନିଯା ନାମ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଦୀପନିଯା

ତ୍ୟାଦିକଣ୍ଡୋ ନାମ ଆଖ୍ୟାତକଣ୍ଡୋ

ନିଟ୍ଠିତୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୭। କିତକଣ୍ଡ

ଧାତ୍ୱନ୍ତୱିକାରରାସି

ୱିସଂୟୋଗରୂପରାସି

ଅଥ ଧାତୁପଚ୍ଚଯସଂସିଦ୍ଧଂ କାଲ, କାରକ, ଲିଙ୍ଗ, ସଙ୍ଖ୍ୟା, କ୍ରିଯାଭେଦଦୀପକଂ ଦବ୍ବପ୍ପଧାନୱାଚକଂ କିତକପଦଂ ଦୀପିଯତେ।

ତତ୍ଥ ଅତୀତାଦଯୋ କାଲଭେଦୋ ନାମ।

କତ୍ତା ଚ କମ୍ମଞ୍ଚ କରଣଞ୍ଚ ସମ୍ପଦାନଞ୍ଚ ଅପାଦାନଞ୍ଚ ଅଧିକରଣଞ୍ଚ ଭାୱୋ ଚାତି ସତ୍ତ ସାଧନାନି କାରକଭେଦୋ ନାମ।

ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାଦୀନି ଲିଙ୍ଗଭେଦୋ ନାମ।

ଏକତ୍ତ, ବହୁତ୍ତଭେଦୋ ସଙ୍ଖ୍ୟାଭେଦୋ ନାମ।

ତସ୍ସୀଲକ୍ରିଯା, ତଦ୍ଧମ୍ମକ୍ରିଯା, ତସ୍ସାଧୁକାରକ୍ରିଯା, ଅତ୍ତମାନକ୍ରିଯା, ଅଭିକ୍ଖଞ୍ଞକ୍ରିଯା, ଅରହକ୍ରିଯା, ସକ୍କକ୍ରିଯା, ପେସନକ୍ରିଯା, ଅତିସଗ୍ଗକ୍ରିଯା, ପତ୍ତକାଲାରୋଚନକ୍ରିଯା, ଅୱସ୍ସମ୍ଭାୱୀକ୍ରିଯାଦଯୋ କ୍ରିଯାଭେଦୋ ନାମ।

‘‘ଗମନଂ ଭୱତି, ପଚନଂ ଜାନାତି’’ ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ପଚ୍ଚଯତ୍ଥଭୂତୋ ଭାୱୋ ନାମ ସାଧନରୂପୋ ହୋତି। ଜାତି ୱିଯ ସଙ୍ଗତଧମ୍ମସ୍ସ ଧାତ୍ୱତ୍ଥଭୂତାଯ ସାଧ୍ୟକ୍ରିଯାଯ ସାଧକତ୍ତା ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯଯୁତ୍ତୋ ଚ ହୋତି, କ୍ରିଯା, କାରୋ, କରଣନ୍ତି ସିଦ୍ଧତ୍ତା ସଙ୍ଖ୍ୟାଭେଦଯୁତ୍ତୋ ଚ ହୋତି-ନାନାଧାତ୍ୱତ୍ଥାନଞ୍ଚ କତ୍ତୁ, କମ୍ମାନଞ୍ଚ କାଲାଦୀନଞ୍ଚ ଭେଦେନ ସରୂପଭେଦସବ୍ଭାୱତୋ, ତସ୍ମା ସୋପି ଦବ୍ବେ ଏୱ ସଙ୍ଗଯ୍ହତୀତି କତ୍ୱା ‘ଦବ୍ବପ୍ପଧାନୱାଚକ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସେସଂ ସବ୍ବଂ ତ୍ୟାଦିକଣ୍ଡେ ଭାୱସାଧନୱିନିଚ୍ଛଯେ ୱୁତ୍ତମେୱ।

‘ବହୁଲ’ନ୍ତି ଚ ‘କ୍ରିଯତ୍ଥା’ତି ଚ ୱତ୍ତନ୍ତେ –

୭୧୫।କତ୍ତରି ଭୂତେ କ୍ତ କ୍ତୱନ୍ତୁ କ୍ତାୱୀ[କ। ୫୫୫; ରୂ। ୬୧୨; ନୀ। ୧୧୪୨; ଚଂ। ୧।୨।୬୬ ...ପେ... ୩।୨।୧୦୨]।

ଅଭୱୀତି ଭୂତୋ, ଅତୀତୋ, ଭୂତେ ୱତ୍ତବ୍ବେ କ୍ରିଯତ୍ଥା କତ୍ତରି କାନୁବନ୍ଧା ତ, ତୱନ୍ତୁ, ତାୱୀପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି, କାନୁବନ୍ଧା ‘ନ ତେ କାନୁବନ୍ଧନାଗମେସୂ’ତି ସୁତ୍ତେ ୱିସେସନତ୍ଥା।

୭୧୬।କ୍ତୋ ଭାୱକମ୍ମେସୁ[କ। ୫୫୬; ରୂ। ୬୨୨; ନୀ। ୧୧୪୩; ଚଂ। ୧।୨।୬୭ ...ପେ... ୩।୨।୧୦୨; ୩।୪।୭୦]।

ଭୂତେ ୱତ୍ତବ୍ବେ କ୍ରିଯତ୍ଥା ଭାୱ, କମ୍ମେସୁ କାନୁବନ୍ଧୋ ତପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି।

ଅଭୱୀତି ଭୂତୋ-ପୁରିସୋ, ଭୂତା-ଇତ୍ଥୀ, ଭୂତଂ-କୁଲଂ, କାରିତେ ଧାତୁତୋ ଣାନୁବନ୍ଧାନଂ ପଠମଂ ସମ୍ପତ୍ତତ୍ତା ‘ନ ତେ କାନୁବନ୍ଧନାଗମେସୂ’ତି ପଟିସେଧୋ ନ ପାପୁଣାତି, ‘ଯୁୱଣ୍ଣାନମେଓ ପଚ୍ଚଯେ’ତି ଓୱୁଦ୍ଧି, ‘ଆୱାଯା ଣାନୁବନ୍ଧେ’ତି ଓସ୍ସ ଆୱତ୍ତଂ, ତତୋ ତପଚ୍ଚଯୋ।

୭୧୭।ଞୀ ବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସ[କ। ୬୦୫; ରୂ। ୫୪୭; ନୀ। ୧୨୧୦]।

ବ୍ଯଞ୍ଜନାଦିପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଆଦିମ୍ହି ଞାନୁବନ୍ଧୋ ଈକାରୋ ଆଗଚ୍ଛତି।

କତ୍ତରି-ଅଭାୱଯିତ୍ଥାତି ଭାୱିତୋ-ପୁରିସୋ, ଭାୱିତାଇତ୍ଥୀ, ଭାୱିତଂ-କୁଲଂ।

କମ୍ମେ-ଅନୁଭୂୟିତ୍ଥାତି ଅନୁଭୂତୋ-ଭୋଗୋ, ଅନୁଭୂତାସମ୍ପତ୍ତି, ଅନୁଭୂତଂ-ସୁଖଂ।

କାରିତେ-ଭାୱୀୟିତ୍ଥାତି ଭାୱିତୋ-ମଗ୍ଗୋ, ଭାୱିତାପଟିପଦା, ଭାୱିତଂ-ଚିତ୍ତଂ।

ତୱନ୍ତୁ , ତାୱୀସୁ-ଅଭୱୀତି ଭୂତୱା-ପୁରିସୋ, ଭୂତୱନ୍ତୀ, ଭୂତୱତୀ-ଇତ୍ଥୀ, ଭୂତୱଂ-କୁଲଂ, ଗୁଣୱନ୍ତୁସମଂ। ଭୂତାୱୀ-ପୁରିସୋ। ଭୂତାୱିନୀ-ଇତ୍ଥୀ, ଭୂତାୱି-ଚିତ୍ତଂ, ଦଣ୍ଡୀ, ଦଣ୍ଡିନୀସମଂ। ପୁରିସୋ ଭୋଗଂ ଅନୁଭୂତୋ, ପୁରିସେନ ଭୋଗୋ ଅନୁଭୂତୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ କିତପଚ୍ଚଯାନଂ ଅତ୍ଥୋ ଦୁୱିଧୋ ୱାଚତ୍ଥୋ, ଅଭିଧେଯ୍ୟତ୍ଥୋ ଚାତି ସଦ୍ଧଂ ତ୍ୟାଦିକଣ୍ଡେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱେଦିତଦ୍ଧଂ।

ପୁରିମେସୁ ପନ ଛସୁ ସାଧନେସୁ ପଚ୍ଚଯାନଂ ଅଭିଧେଯ୍ୟତ୍ଥୋ ପଦନ୍ତରେନ ଆଚିକ୍ଖୀଯତି, ଭାୱସାଧନେ ପନ ଅତ୍ତନୋ ଧାତୁନା ଏୱ।

ତତ୍ଥ ଚ କତ୍ତୁସତ୍ତି, କମ୍ମସତ୍ତି, କରଣସତ୍ତି, ସମ୍ପଦାନସତ୍ତି, ଅପାଦାନସତ୍ତି, ଅଧିକରଣସତ୍ତିସଙ୍ଖାତଂ ୱାଚତ୍ଥଂ ଉଜୁଂ ୱଦନ୍ତା କିତପଚ୍ଚଯା ଅତ୍ତନୋ ଅଭିଧେଯ୍ୟପଦେନ ସମାନଲିଙ୍ଗ, ୱିଭତ୍ତି, ସଙ୍ଖ୍ୟାଯୁତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ୱଦନ୍ତି।

ତଂ ଯଥା? –

କତ୍ତରି ତାୱ-ପୁରିସୋ ଭୋଗଂ ଅନୁଭୂତୋ, ପୁରିସା ଭୋଗଂ ଅନୁଭୂତା…ପେ… ପୁରିସେସୁ ଭୋଗଂ ଅନୁଭୂତେସୁ, ଇତ୍ଥୀ ଭୋଗଂ ଅନୁଭୂତା, ଇତ୍ଥିଯୋ ଭୋଗଂ ଅନୁଭୂତାଯୋ…ପେ… ଇତ୍ଥୀସୁ ଭୋଗଂ ଅନୁଭୂତାସୁ, କୁଲଂ ଭୋଗଂ ଅନୁଭୂତଂ, କୁଲାନି ଭୋଗଂ ଅନଭୂତାନି…ପେ… କୁଲେସୁ ଭୋଗଂ ଅନୁଭୂତେସୁ।

କମ୍ମେ-ଭୋଗୋ ପୁରିସେନ ଅନୁଭୂତୋ, ଭୋଗା ପୁରିସେନ ଅନୁଭୂତା…ପେ… ଭୋଗେସୁ ପୁରିସେନ ଅନୁଭୂତେସୁ, ସମ୍ପତ୍ତି ପୁରିସେନ ଅନୁଭୂତା, ସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ପୁରିସେନ ଅନୁଭୂତାଯୋ…ପେ… ସମ୍ପତ୍ତୀସୁ ପୁରିସେନ ଅନୁଭୂତାସୁ, ସୁଖଂ ପୁରିସେନ ଅନୁଭୂତଂ, ସୁଖାନି ପୁରିସେନ ଅନୁଭୂତାନି…ପେ… ସୁଖେସୁ ପୁରିସେନ ଅନୁଭୂତେସୁ। ଏସ ନଯୋ କରଣାଦୀସୁପି।

ଏୱଂ କିତୱାଚକା ଅତ୍ତନୋ ଅଭିଧେଯ୍ୟପଦେନ ସମାନଲିଙ୍ଗ, ୱିଭତ୍ତି, ସଙ୍ଖ୍ୟାଯୁତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ତଂ ତଂ ସାଧନଂ ୱଦନ୍ତି।

'ଇତ୍ଥିଯମଣତିକଯକ୍ୟା ଚା'ତି ଇତ୍ଥିଯଂ ତିପଚ୍ଚଯୋ, ଅନୁଭୱନଂ, ଅନୁଭୂଯତେ ୱା ଅନୁଭୂତି। ''ତିସ୍ସସ୍ସ ଅନୁଭୂତି, ଫୁସ୍ସସ୍ସ ଅନୁଭୂତି'' ଇଚ୍ଚାଦିକା ବହୂ ଅନୁଭୂତିଯୋପି ସିଜ୍ଝନ୍ତି, ତସ୍ମା ''ଅନୁଭୂତି, ଅନୁଭୂତିଯୋ, ଅନୁଭୂତିଂ, ଅନୁଭୂତିଯୋ…ପେ… ଅନୁଭୂତୀସୂ''ତି ଯୁଜ୍ଜତି।

୫୦୩ ୭୧୮।କତ୍ତରି ଲ୍ତୁଣକା[କ। ୫୨୭, ୫୩୦; ରୂ। ୫୬୮, ୫୯୦; ନୀ। ୧୧୦୯, ୧୧୧୪; ଚଂ। ୧।୧।୧୩୯; ପା। ୩।୧।୧୩୩, ୧୩୪]।

କତ୍ତୁକାରକେ କ୍ରିଯତ୍ଥା ଲ୍ତୁ, ଣକା ହୋନ୍ତି, ଲାନୁବନ୍ଧୋ ତୁସ୍ସ କତ୍ତରି ନିବନ୍ଧନତ୍ଥୋ, 'ଲ୍ତୁପିତାଦୀନମା'ତି ୱିସେସନତ୍ଥୋ ଚ।

ଅନୁଭୱତୀତି ଅନୁଭୂତା, ଅନୁଭୂତାରୋ, ସତ୍ଥୁସମଂ।

ସାମଞ୍ଞୱିଧାନତ୍ତା ଅରହତ୍ଥେ ସତ୍ତିଅତ୍ଥେ ତସ୍ସୀଲ, ତଦ୍ଧମ୍ମ, ତସ୍ସାଧୁକାର, ଅତ୍ତମାନେସୁ ଚ କାଲତ୍ତଯେ ଚ ଭୱନ୍ତି।

ଅରହତ୍ଥେ-ବ୍ରହ୍ମଣୋ ବ୍ରହ୍ମଣିଯା ପରିଗ୍ଗହିତା।

ସତ୍ତିଅତ୍ଥେ-ଭଗୱା ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେତା।

ତସ୍ସୀଲାଦୀସୁ-ପସଯ୍ହପୱତ୍ତା।

ଅତ୍ତମାନେ-ଅତ୍ତାନଂ ପଣ୍ଡିତଂ ମଞ୍ଞତୀତି ପଣ୍ଡିତମାନିତା।

୭୧୯।ପୁବ୍ବେକକତ୍ତୁକାନଂ[କ। ୫୬୪; ରୂ। ୬୪୦; ନୀତି। ୧୧୫୦-୬; ଚଂ। ୧।୩।୧୩୧; ପା। ୩।୪।୨୧]।

ଯାସଂ ୱିସେସନ, ୱିସେସ୍ସାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୁବ୍ବା’ପରକ୍ରିଯାନଂ କତ୍ତା ଏକୋୱ ହୋତି। ତାସୁ ପୁବ୍ବକ୍ରିଯାଯଂ ଭାୱତ୍ଥେ ତୁନ, ତ୍ୱାନ, ତ୍ୱାପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି। ‘ଏଓନମଯତ୍ୱା ସରେ’ତି ଇକାରେ ପରେ ଓୱୁଦ୍ଧିଯା ଅୱତ୍ତଂ।

ଭୋଗଂ ଅନୁଭୱିତୁନ, ଅନୁଭୁତ୍ୱାନ, ଅନୁଭୁତ୍ୱା।

ଏକକତ୍ତୁକାନନ୍ତି କିଂ? ଦେୱଦତ୍ତୋ ଭୁଞ୍ଜି, ଯଞ୍ଞଦତ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି।

ପୁବ୍ବେତି କିଂ? ପଚ୍ଛା ଭୁଞ୍ଜତି, ପଠମଂ ପଚତି।

ବହୁଲାଧିକାରା ସମାନା’ପରକ୍ରିଯାସୁପି ନାନାକତ୍ତୁକାସୁପି ତୁନାଦଯୋ ଭୱନ୍ତି। ଥକ୍କଚ ଦଣ୍ଡୋ ପତତି, ଦ୍ୱାରଂ ସଂୱରିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମତି, ପୁରିସୋ ସୀହଂ ଦିସ୍ୱା ଭଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି।

ଯସ୍ମିଂ ୱାକ୍ୟେ ଅପରକ୍ରିଯାପଦଂ ନ ଦିସ୍ସତି। ଯଥା? ପବ୍ବତଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ନଦୀ, ଅତିକ୍କମ୍ମ ନଦିଂ ପବ୍ବତୋ, ଯେ ତେ ସନ୍ତା ୱିମୋକ୍ଖା ଅତିକ୍କମ୍ମ ରୂପେ ଅରୂପାତି, ତତ୍ଥପି ସତ୍ତାକ୍ରିଯା ୱିଞ୍ଞାଯତେୱ ସବ୍ବପଦତ୍ଥାନଂ ସତ୍ତାନାତିୱତ୍ତନତୋ। ଅପରକ୍ରିଯାରହିତେ ଅସମାନକତ୍ତୁକେ ଚ ୱାକ୍ୟେ ପଠମନ୍ତଯୋଗସ୍ସ ଦିଟ୍ଠତ୍ତା କତ୍ତରିପି ତୁନାଦୀନଂ ସମ୍ଭୱୋ ଯୁତ୍ତୋ।

୭୨୦।ପଟିସେଧାଲଂଖଲୂନଂ ତୁନ ତ୍ୱାନ ତ୍ୱା ୱା[ପଟିସେଧେଲଂଖଲୂନଂ ତୁନତ୍ୱାନ ତ୍ୱା ୱା’ (ବହୂସୁ)]।

ପଟିସେଧତ୍ଥାନଂ ଅଲଂ, ଖଲୂନଂ ଯୋଗେ ତୁନାଦଯୋ ହୋନ୍ତି ୱା।

ଅଲଂ ଭୁତ୍ୱା, ଖଲୁ ଭୁତ୍ୱା, ଅଲଂ ଭୁତ୍ତେନ, ଖଲୁ ଭୁତ୍ତେନ ୱା।

୭୨୧।ତୁଂତାଯେତୱେ ଭାୱେ ଭୱିସ୍ସତିକ୍ରିଯାଯଂ ତଦତ୍ଥାଯଂ[କ। ୫୬୧-୨-୩; ରୂ। ୬୩୬, ୬୩୮-୯; ନୀ। ୧୧୪୮-୯]।

ତସ୍ସା ତସ୍ସା କ୍ରିଯାଯ ଅତ୍ଥଭୂତାଯ ଭୱିସ୍ସମାନକ୍ରିଯାଯ ଗମ୍ୟମାନାଯ ଭାୱତ୍ଥେ ତୁଂ, ତାଯେ, ତୱେପଚ୍ଚଯା ଭୱନ୍ତି। ସୁତ୍ତପଦୱଡ୍ଢନେନ ତୁଯେପଚ୍ଚଯୋପି।

ଅନୁଭୱିତୁଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅନୁଭୱିତାଯେ ଗଚ୍ଛତି, ଅନୁଭୱିତୱେ ଗଚ୍ଛତି, ଅନୁଭୱିତୁଂ ଇଚ୍ଛତି, କାମେତି, ସକ୍କୋତି, ଜାନାତି। ତଥା କାଲୋ ଅନୁଭୱିତୁଂ, ସମଯୋ ଅନୁଭୱିତୁଂ, ୱେଲା ଅନୁଭୱିତୁଂ । ତଥା ଅନୁଭୱିତୁଂ ମନୋ, ଅନୁଭୱିତୁଂ ସୋକୋ, ଚକ୍ଖୁ ଦଟ୍ଠୁଂ, ସୋତଂ ସୋତୁଂ, ମନୋ ୱିଞ୍ଞାତୁଂ, ହତ୍ଥୋ କାତୁଂ, ପାଦୋ ଗନ୍ତୁଂ, ଧନୁ ଯୁଜ୍ଝିତୁଂ, ଜଠଓ ୱତ୍ତୁଂ, ମନ୍ଦୋ ଗନ୍ତୁଂ, ଅଲସୋ କତ୍ତୁନ୍ତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘କାଲୋ ଅନୁଭୱିତୁ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ସତ୍ତାୱସେନ ହେତୁକ୍ରିଯା ସିଜ୍ଝତି, ତସ୍ମା ‘‘ଅନୁଭୱିତୁଂ କାଲୋ ଭୱତୀ’’ତିଆଦିନା ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଇମେ ପନେତ୍ଥ ତାଯେ, ତୁଯେପଯୋଗା – ଆଗତାମ୍ହ ଇମଂ ଧମ୍ମସମଯଂ, ଦକ୍ଖିତାଯେ ଅପରାଜିତସଙ୍ଘଂ [ଦୀ। ନି। ୨।୩୩୨]। ଅଲଞ୍ହି ତେ ଜଗ୍ଘିତାଯେ, ମମଂ ଦିସ୍ୱାନ ଏଦିସଂ [ଜା। ୧।୫।୧୩୬]। କୋ ତାଦିସଂ ଅରହତି ଖାଦିତାଯେ [ଜା। ୧।୧୬।୯୨], ଅଞ୍ଜି ହେହିତି ସୋ ମଗ୍ଗୋ, ନ ସୋ ସକ୍କା ନ ହୋତୁଯେ [ବୁ। ୱଂ। ୨।୯ ‘ହେତୁଯେ’], ଅରହସି ନଂ ଯାଚିତୁଯେ ତୁୱମ୍ପି, ଅରହସି ନୋ ଜାନିତୁଯେ କତାନି ଇଚ୍ଚାଦି।

୭୨୨।ଭାୱକମ୍ମେସୁ ତବ୍ବାନୀଯା[କ। ୫୪୦; ରୂ। ୫୪୫; ନୀ। ୧୧୨୫]।

ଭାୱେ କମ୍ମନି ଚ ତବ୍ବ, ଅନୀଯା ହୋନ୍ତି। ସୁତ୍ତପଦୱଡ୍ଢନେନ ତବ୍ୟ, ତାଯ, ତେଯ୍ୟପଚ୍ଚଯାପି ହୋନ୍ତି।

ଅନୁଭୱିତବ୍ବୋ-ଭୋଗୋ, ଅନୁଭୱିତବ୍ବା-ସମ୍ପତ୍ତି, ଅନୁଭୱିତବ୍ବଂ-ସୁଖଂ।

ବହୁଲାଧିକାରା କତ୍ତାଦୀସ୍ୱପି ଭୱନ୍ତି, ତପନ୍ତୀତି ତପନୀଯାପାପଧମ୍ମା, ଉପଟ୍ଠାତୀତି ଉପଟ୍ଠାନୀଯୋ-ସିସ୍ସୋ। ପୱୁଚ୍ଚତି ଏତେନାତି ପୱଚନୀଯୋ-

ଉପଝ୍ଝାଯୋ, ନିଯ୍ୟନ୍ତି ଏତେନାତି ନିଯ୍ୟାନୀଯୋ, ସୋ ଏୱ ନିଯ୍ୟାନିକୋ।

ସିନା-ସୋଚେଯ୍ୟେ, ସିନାଯନ୍ତି ଏତେନାତି ସିନାନୀଯଂଚୁଣ୍ଣଂ, ଦୀଯତେ ଅସ୍ସାତି ଦାନୀଯୋ-ବ୍ରାହ୍ମଣୋ। ସମ୍ମା ୱତ୍ତତି ଏତ୍ଥାତି ସମ୍ମାୱତ୍ତନୀଯୋ-ଗୁରୁ।

ଇଧ ଗାଥା ୱୁଚ୍ଚତି –

ଅରହନ୍ତେ ଚ ସକ୍କନ୍ତେ, ପତ୍ତକାଲେ ଚ ପେସନେ;

ତଙ୍କାଦଯୋ ଅତିସଗ୍ଗେ, ଅୱସ୍ସାଧମିଣେସୁ ଚ।

ତତ୍ଥ ''ଅରହ ସକ୍କ ୱିସିଟ୍ଠେ କତ୍ତରୀ''ତି ୱୁତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଭୱତୀତି ଭକ୍କୋ, ଭୱିତୁଂ ଅରହତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ମଜ୍ଜତୀତି ମଜ୍ଜଂ, ମଦନୀଯଂ, ମଜ୍ଜିତୁଂ ସକ୍କୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ଏୱମ୍ପି ଯୁଜ୍ଜତି।

ପତ୍ତକାଲେ-କତ୍ତବ୍ବୋ ଭୱତା କଟୋ, ଏସ କାଲୋ କଟକରଣସ୍ସାତି ଦୀପେତି।

ପେସନେ-ଗନ୍ତବ୍ବୋ ଭୱତା ଗାମୋ, ଗଚ୍ଛତୁ ଭୱଂ ଗାମନ୍ତି ଦୀପେତି।

ଅତିସଜ୍ଜନଂ ସମ୍ବୋଧନଂ ଅତିସଗ୍ଗୋ, ଉପଦେସୋ ଚେୱ ୱିଧି ଚ। ତତ୍ଥ କତ୍ତବ୍ବା'କତ୍ତବ୍ବସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖଣଂ ଉପଦେସୋ, ଦାନଂ ଦାତବ୍ବଂ, ସୀଲଂ ରକ୍ଖିତବ୍ବଂ, ପାଣୋ ନ ହନ୍ତବ୍ବୋ, ଅଦିନ୍ନଂ ନ ଆଦାତବ୍ବଂ [ଦୀ। ନି। ୩।୮୪]। କତ୍ତବ୍ବା'କତ୍ତବ୍ବାକାରଦସ୍ସନଂ ୱିଧି, ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଦାନଂ ଦାତବ୍ବଂ, ନୋ ଅସକ୍କଚ୍ଚଂ।

ଅୱସ୍ସକେ-ଗମନୀଯୋ ଅଭିସମ୍ପରାଯୋ, ଅୱସ୍ସଂ ଗନ୍ତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯଂ ଇଣଂ ଅଦେନ୍ତସ୍ସ ଦଣ୍ଡୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ଇଦଂ ଅଧମିଣଂ ନାମ, ସତଂ ମେ ଦାତବ୍ବଂ ଭୱତାତି।

ଇମେ ପନେତ୍ଥ ତବ୍ବ, ତାଯ, ତେଯ୍ୟପଯୋଗା – ନ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଅଦ୍ଧିକେ ତିଟ୍ଠମାନେ, ଗନ୍ତବ୍ବମାହୁ ଦ୍ୱିପଦିନ୍ଦ ସେଟ୍ଠ [ଜା। ୧।୧୦।୧୩ (ଗନ୍ତବ୍ବ)]। ଭୂତଗାମପାତବ୍ବତା, କାମେସୁ ପାତବ୍ବତା [ପାଚି। ୯୦], ଅଲଜ୍ଜିତାଯେ ଲଜ୍ଜନ୍ତି [ଧ। ପ। ୩୧୬], ଲଜ୍ଜିତାଯେ ନ ଲଜ୍ଜରେ। ଘାତେତାଯଂ ୱା ଘାତେତୁଂ, ପବ୍ବାଜେତାଯଂ ୱା ପବ୍ବାଜେତୁଂ [ମ। ନି। ୧।୩୫୭], ଞାତେଯ୍ୟଂ, ଦିଟ୍ଠେଯ୍ୟଂ, ପତ୍ତେଯ୍ୟଂ, ୱିଦ୍ଦେଯ୍ୟଂ ମଂ ଅମଞ୍ଞତ୍ଥ [ଜା। ୨।୨୨।୨୯୭]।

ତ,ତି , ତୁ, ତୱନ୍ତୁ, ତାୱୀ, ଦ୍ଧା, ଦ୍ଧାନ, ତୁନ, ତୁଂ, ତୱେ, ତାଯେ, ତୁଯେ, ତବ୍ବ। ଇମେ ତକାରପଚ୍ଚଯା ନାମ।

କର, ଖନୁ, ଗା, ଗମୁ, ଜନ, ଠା, ତନୁ, ଥର, ଧା, ଧର, ନମୁ, ପା, ଫର, ଭର, ମନ, ମର, ରମୁ, ସର, ହର, ହନ।

୭୨୩।ଗମାଦିରାନଂ ଲୋପୋନ୍ତସ୍ସ[କ। ୫୮୬-୭; ରୂ। ୬୦୦, ୬୩୨; ନୀ। ୧୧୯୦, ୧୧୯୧]।

ଗମାଦୀନଂ ମକାର, ନକାରନ୍ତାନଂ ରକାରନ୍ତାନଞ୍ଚ ଧାତୂନଂ ଅନ୍ତସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତି କାନୁବନ୍ଧେ ତପଚ୍ଚଯେ ପରେ ଦ୍ଧାଦିୱଜ୍ଜିତେ।

କର-କରଣେ, କରୀଯିତ୍ଥାତି କତୋ-ୱିହାରୋ, କତାଗୂହା, କତଂ-ଗେହଂ, ସକ୍କରୀଯିତ୍ଥାତି ସକ୍କତୋ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ସନ୍ତସ୍ସ ସୋ।

'କରୋତିସ୍ସ ଖୋ'ତି ପାଦିତୋ କରସ୍ସ କସ୍ସ ଖୋ, ସଙ୍ଖରୀଯିତ୍ଥାତି ସଙ୍ଖତୋ, ଅଭିସଙ୍ଖତୋ, ୱିସଙ୍ଖରିତ୍ୱ ୱିକିରୀଯିତ୍ଥାତି ୱିସଙ୍ଖତୋ, ଉପକରୀଯିତ୍ଥ ସଜ୍ଜୀଯିତ୍ଥାତି ଉପକ୍ଖତୋ, 'ତଥନରାନଂ ଟଠଣଲା'ତି ତସ୍ସ ଟୋ। ଏୱଂ ଦୁକ୍କଟଂ।

ପରିତୋ କରୀଯିତ୍ଥାତି ପରିକ୍ଖତୋ, ପୁରତୋ କରୀଯିତ୍ଥାତି ପୁରକ୍ଖତୋ, ପୁରେକ୍ଖତୋ ୱା, ମହାୱୁତ୍ତିନା ପୁରସ୍ସ ଏତ୍ତଂ।

ଖନୁ-ଅୱଦାରଣେ, ଖଞ୍ଞିତ୍ଥାତି ଖତୋ-ଆୱାଟୋ।

ଗା-ସଦ୍ଦେ।

୬୨୪।ଗାପାନମୀ[କ। ୫୮୮; ରୂ। ୬୨୦; ନୀ। ୧୧୯୨]।

ଗା, ପାନଂ ଅନ୍ତୋ ଇକାରୋ ହୋତି କାନୁବନ୍ଧେ ତପଚ୍ଚୟେ ପରେ ଦ୍ୱାଦିଓ୍ୱଜ୍ଜିତେ।

ଗାୟିତ୍ଥାତି ଗୀତଂ, ସମୋଧାନେଦ୍ଧା ଗାୟିତ୍ଥାତି ସଙ୍ଗୀତୋପରିୟତ୍ତିଧମ୍ମୋ।

ଗମୁ-ଗତିମ୍ହି ଅଗଚ୍ଛୀତି ଗତୋ, ଅଗଚ୍ଛୀୟିତ୍ଥାତି ୱା ଗତୋ। ଏୱଂ ଆଗତୋ, ଉଗ୍ଗତୋ, ଦୁଗ୍ଗତୋ, ନିଗ୍ଗତୋ, ୱିଗତୋ, ସୁଗତୋ, ସଙ୍ଗତୋ, ଅନୁଗତୋ, ଅପଗତୋ, ଅୱଗତୋ, ଉପଗତୋ, ଅଧିଗତୋ।

ଜନ-ଜାତିୟଂ।

୬୨୫।ଜନିସ୍ସା[କ। ୫୮୫; ରୂ। ୬୧୯; ନୀ। ୧୧୮୯]।

ଜନିସ୍ସ ନସ୍ସ ଆ ହୋତି କାନୁବନ୍ଧେ ତପଚ୍ଚୟେ ପରେ ଦ୍ୱାଦିଓ୍ୱଜ୍ଜିତେ।

ଅଜାୟିତ୍ଥାତି ଜାତୋ, ଦୁଜ୍ଜାତୋ, ସୁଜାତୋ, ସଞ୍ଜାତୋ, ଅନୁଜାତୋ, ଅୱଜାତୋ, ଅତିଜାତୋ।

ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ଅଞ୍ଞସ୍ମିମ୍ପି ୱଣ୍ଣେ ପରେ ନସ୍ସ ଆ ହୋତି, ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାୟିତ୍ୱା, ୱିଜାୟିତୁଂ, ୱିଜାୟନଂ, ୱିଜାୟନ୍ତୀ-ଇତ୍ଥୀ, ୱିଜାୟମାନା, ପୁତ୍ତଂ ଜନେତୀତି ଜାୟା ଇଚ୍ଚାଦି, ସଦ୍ଧତ୍ଥ ମହାୱୁତ୍ତିନା ସରେ ପରେ ୟାଗମୋ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ୱା ସଦ୍ଧତ୍ଥ ନସ୍ସ ୟାଦେସୋ ଆଦିଦୀଘୋ ଚ।

ଠା-ଗତିନିୱତ୍ତିୟଂ।

୬୨୬।ଠାସ୍ସି[କ। ୫୮୮; ରୂ। ୬୨୦; ନୀ। ୧୧୯୨]।

ଠାସ୍ସ ଇ ହୋତି କାନୁବନ୍ଧେ ତକାରେ ଦ୍ୱାଦିଓ୍ୱଜ୍ଜିତେ।

ଅଟ୍ଠାସୀତି ଠିତୋ, ଉଟ୍ଠିତୋ, ନିଟ୍ଠିତୋ, ସଣ୍ଠିତୋ, ଅଧିଟ୍ଠିତୋ।

ତନୁ-ୱିତ୍ଥାରେ, ଆତଞ୍ଞିତ୍ଥାତି ଆତତଂ, ୱିତତଂ, ଆତତୱିତତଂ, ତୂରିୟଭେଦୋ।

ଥର-ସନ୍ଥରଣେ, ସନ୍ଥରୀୟିତ୍ଥାତି ସନ୍ଥତୋ, ୱିତ୍ଥତୋ।

ଧା-ଧାରଣେ।

୬୨୭।ଧାସ୍ସ ହି[କ। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

ଧାଧାତୁସ୍ସ ଧସ୍ସ ହି ହୋତି କାନୁବନ୍ଧେ ତକାରେ ଦ୍ୱାଦିଓ୍ୱଜ୍ଜିତେ।

ଆଧୀୟିତ୍ଥାତି ଆହିତୋ, ଆଗ୍ୟାହିତୋ, ୱିଧୀୟିତ୍ଥାତି ୱିହିତୋ, ନିଧୀୟିତ୍ଥାତି ନିହିତୋ, ସନ୍ଧୀୟିତ୍ଥାତି ସଂହିତୋ, ଓଧୀୟିତ୍ଥାତି ଓହିତୋ, ଅଭିଧୀୟିତ୍ଥାତି ଅଭିହିତୋ, ପିଧୀୟିତ୍ଥାତି ପିହିତୋ, ଅପିହିତୋ। ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପୁବ୍ବସ୍ସ ତତିୟତ୍ତଂ, 'ଧାସ୍ସ ହୋ'ତି ସୁତ୍ତେନ ପରସ୍ସ ହତ୍ତଂ, ଆଦହିତୋ, ୱିଦହିତୋ, ନିଦହିତୋ, ସଂଦହିତୋ, ସଦ୍ଦହିତୋ ୱା, ସନ୍ନିଦହିତୋ, ଓଦହିତୋ, ପିଦହିତୋ, ଅପିଦହିତୋ, ପରିଦହିତୋ।

ଧର-ଧାରଣେ, ଉଦ୍ଧରୀୟିତ୍ଥାତି ଉଦ୍ଧଟୋ, ସମୁଦ୍ଧଟୋ, ନିଦ୍ଧଟୋ, ତସ୍ସ ଟତ୍ତଂ।

ନମୁ-ନମନେ, ନମିତ୍ଵାତି ନତୋ, ଉନ୍ନତୋ, ସମୁନ୍ନତୋ, ଓନତୋ, ଅୱନତୋ।

ପା-ପାନେ, ‘ଗାପାନମୀ’ତି ଈତ୍ତଂ, ପୀୟିତ୍ଵାତି ପୀତଂ।

ଫର-ଫରଣେ, ଫରିତ୍ଵ, ଫରୀୟିତ୍ଵାତି ୱା ଫୁଟୋ, ୱିପ୍ଫୁଟୋ, ସମ୍ଫୁଟୋ, ଓଫୁଟୋ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ଫସ୍ସ ଉତ୍ତଂ, ଟସ୍ସ ଟତ୍ତଂ।

ଭର-ଧାରଣେ, ଭରୀୟିତ୍ଵାତି ଭତୋ, ଆଭତୋ, ଆଭଟୋ ୱା। ଉଦକାତଲମୁବ୍ଭତୋ, ଉବ୍ଭତଂ ସଙ୍ଘେନ କଥିନଂ [ମହାୱ। ୩୧୭], ସମ୍ଭତଂ ଧନଂ।

ମନ-ଞାଣେ, ମତୋ, ମହାଜନେନ ସମ୍ମତୋତି ମହାସମ୍ମତୋ, ସମ୍ମତା ସୀମା [ମହାୱ। ୧୩୯], ଅନୁମତୋ, ଅଭିମତୋ।

ମର-ପାଣଚାଗେ, ମରିତ୍ଵାତି ମତୋ, କାଲଙ୍କତୋ।

ରମୁ-କୀଳାୟଂ, ରମିତ୍ଵାତି ରତୋ, ଅଭିରତୋ।

ରମୁ-ଉପରମେ , ୱିରତୋ, ପଟିୱିରତୋ, ଉପରତୋ।

ସର-ଗତି, ଚିନ୍ତାସୁ, ବହୁଲାଧିକାରା କାଲଉୟେପି ତପଚ୍ଚୟୋ, ସରତି, ଅସରି, ସରିସ୍ସତୀତି ସତୋ, ଅନୁସ୍ସତୋ, ପଟିସ୍ସତୋ।

ହର-ହରଣେ, ହରୀୟିତ୍ଵାତି ହତୋ, ଆହତୋ, ନିହତୋ।

ତସ୍ସ ଟତ୍ତେ-ଆହଟୋ, ନିହଟୋ, ଉଦାହଟୋ, ସମୁଦାହଟୋ, ଅୱହଟୋ।

ହନ-ହିଂସାୟଂ, ହଞ୍ଞିତ୍ଵାତି ହତୋ, ୱିହତୋ, ସମୂହତୋ ଅୱିପ୍ପୱାସୋ [ମହାୱ। ୧୪୫], ସମୂହତା ସୀମା [ମହାୱ। ୧୪୬]।

ତିପଚ୍ଚୟମ୍ହି ବହୁଲାଧିକାରା ଅକାନୁବନ୍ଧେପି ଅନ୍ତଲୋପୋ। ପଠମଂ କରୀୟତୀତି ପକତି, ଆକାରୋ ଆକତି, ୱିକାରୋ ୱିକତି, ଗାୟନଂ ଗୀତି, ଉଗ୍ଗୀତି, ସଙ୍ଗୀତି, ଅନୁଗାୟନଂ ଅନୁଗୀତି, ଗମନଂ ଗତି, ଗନ୍ତବ୍ବାତି ୱା ଗତି, ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ୱା ଗତି, ଆଗମନଂ ଆଗତି, ସୁଗତି, ଦୁଗ୍ଗତି, ସମାଗମନଂ ସଙ୍ଗତି, ଜନନଂ ଜାତି, ଜାୟନ୍ତି ଏତାୟ, ଏତ୍ଥାତି ୱା ଜାତି, ଠାନଂ ଠିତି, ସଣ୍ଠିତି, ଅୱଟ୍ଠିତି, ପୁନପ୍ପୁନଂ ତନନଂ ସନ୍ତତି, ଧାରେନ୍ତି ଏତାୟାତି ଧୀତି, ମହାୱୁତ୍ତିନା ଈତ୍ତଂ।

ନମନଂ ନତି, ଉନ୍ନତି, ସମୁନ୍ନତି, ଓନତି, ଅୱନତି, ଭରିତବ୍ବାତି ଭତି, ମନତି ଜାନାତି ଏତାୟାତି ମତି, ୱିୱିଧା ମତି ୱିମତି, ରମଣଂ ରତି, ଆରମଣଂ ଆରତି, ୱିରମଣଂ ୱିରତି, ଅଭିରମଣଂ ଅଭିରତି, ପଟିୱିରମଣଂ ପଟିୱିରତି, ସରଣଂ ସତି, ସରନ୍ତି ଏତାୟାତି ୱା ସତି, ଅନୁସ୍ସତି, ପଟିସ୍ସତି, ଉପହନନଂ ଉପହତି।

ତୱନ୍ତୁପଚ୍ଚୟମ୍ହି-ଅକାସୀତି କତୱା, ଅହନୀତି ହତୱା।

ତାୱୀପଚ୍ଚୟମ୍ହି-କତାୱୀ, ହତାୱୀ।

ତ୍ଵାଦୀସୁ –

୭୨୮।ତୁଂତୁନତବ୍ବେସୁ ୱା।

କରଧାତୁସ୍ସ ର-କାରସ୍ସ ଆ ହୋତି ୱା ତୁଂ, ତୁନ, ତବ୍ବେସୁ। ତୁନସଦ୍ଦେନ ତ୍ଵାନ, ତ୍ଵାପି ସଙ୍ଗୟ୍ହନ୍ତି।

୭୨୯।କରସ୍ସା ତୱେ।

କରସ୍ସ ର-କାରସ୍ସ ଆ ହୋତି ତୱେପଚ୍ଚୟମ୍ହି।

କାତୁଂ, କାତୱେ, କାତୁନ, କାତଵଂ।

ଯଥା କରସ୍ସ, ତଥା ମହାୱୁତ୍ତିନା ହରସ୍ସ ରୂପଂ ସିଜ୍ଝତି, ହାଥୁଂ, ହାତୱେ, ହାତୁନ। ତେସଂ ତୁଣ୍ଡେନ ହାତୂନ, ମୁଞ୍ଜେ ପୁଵ୍ଵକତଂ ଇଣଂ [ଜା। ୧।୧୪। ୧୦]।

ତ୍ୱାମ୍ହି ଆସ୍ସ ଇତ୍ତଂ, ଆହିତ୍ୱା, ସୋଣ୍ଡାଯୁଦକମାହିତ୍ୱା [ଜା। ୧।୧୦।୯ (…ହତ୍ୱା)]।

ଇତି ୱିସଂଯୋଗରୂପରାସି।

ସଦିସସଂଯୋଗରୂପରାସି

ଅଥ ସଦିସସଂଯୋଗରୂପରାସି ୱୁଚ୍ଚତେ।

ତୁପଚ୍ଚଯମ୍ହି –

୭୩୦।ପରରୂପମଯକାରେ ବ୍ଯଞ୍ଜନେ।

ଯକାରୱଜ୍ଜିତେ ବ୍ଯଞ୍ଜନପଚ୍ଚଯେ ପରେ ସଵ୍ଵଧାତୂନଂ ଅନ୍ତବ୍ଯଞ୍ଜନୋ ପରରୂପଂ ଆପଜ୍ଜତେ।

କରୋତୀତି କତ୍ତା, କାତୁଂ ଅରହତି, କାତୁଂ ସକ୍କୋତି, କରଣସୀଲୋ, କରଣଧମ୍ମୋ, ସକ୍କଚ୍ଚଂ ୱା କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଭରତୀତି ଭତ୍ତା, ହରତୀତି ହତ୍ତା।

ତ୍ୱାଦୀସୁ ର-କାରସ୍ସ ଆତ୍ତଂ, ସଂଯୋଗେ ପରେ ରସ୍ସତ୍ତଞ୍ଚ, କତ୍ୱା, କତ୍ୱାନ।

ପରରୂପତ୍ତଂ, କତ୍ତୁନ, କତ୍ତୁଂ, କତ୍ତଵଂ, ଭରଣଂ ଭତ୍ତୁଂ, ଭତ୍ତୱେ, ହରଣଂ ହତ୍ତୁଂ, ଅଭିହତ୍ତୁଂ, ହତ୍ତୱେ।

ଆପ, ଣାପ, ଖିପ, ଗୁପ, ଚଜ, ଞପ, ଞାପ, ତପ, ଦୀପ, ଧୂପ, ପଦ, ଭଜ, ଭୁଜ, ମଦ, ମିଦ, ଯୁଜ, ରିଚ, ରନ୍ଜ, ଲିପ, ଲୁପ, ୱଚ, ୱତୁ, ୱଦ, ୱପ, ୱିଚ, ସନ୍ଜ, ସିଚ, ସମ୍ଭୁ, ସୂଚ, ସୂଦ, ସୁପ।

ଧାତ୍ୱନ୍ତବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସ ପରରୂପତ୍ତଂ, ତପଚ୍ଚଯମ୍ହି ୱିପୁଵ୍ଵୋ ଆପବ୍ଯାପନେ, ବ୍ଯାପଯତି ଖିପ୍ପଂ ଞାଣବ୍ଯାପନେନ ବ୍ଯାପିତୁଂ ସକ୍କୋତୀତି ବ୍ଯତ୍ତୋ, ୱିଯତ୍ତୋ।

ପରିପୁଵ୍ଵୋ ପରିଯାପୁଣନେ ପହୁତ୍ତେ ଚ, ପରିଯତ୍ତୋ।

ସଂପୁଵ୍ଵୋ ପରିପୁଣ୍ଣଭାୱେ, ସମାପଯିତ୍ଥାତି ସମତ୍ତୋ, ପରିସମତ୍ତୋ।

ଆପୁଵ୍ଵୋ ଣାପ-ପେସନେ, ଆଣାପୀଯିତ୍ଥାତି ଆଣତ୍ତୋ।

ଖିପ-ଖିପନେ, ଖିପୀଯିତ୍ଥାତି ଖିତ୍ତୋ-ଦଣ୍ଡୋ, ଖିତ୍ତା-ମତ୍ତିକା, ଖିତ୍ତଂ-ଲେଡ୍ଡୁ। ଏୱଂ ସଵ୍ଵତ୍ଥ। ପକ୍ଖିତ୍ତୋ, ଉକ୍ଖିତ୍ତୋ, ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ, ୱିକ୍ଖିତ୍ତୋ, ଓକ୍ଖିତ୍ତୋ, ସଂଖିତ୍ତୋ।

ଗୁପ-ଗୁତ୍ତିଯଂ, ଗୋପୀଯିତ୍ଥାତି ଗୁତ୍ତୋ, ସଂଗୁତ୍ତୋ।

ଚଜ-ଚାଗେ, ଚଜୀଯିତ୍ଥାତି ଚତ୍ତୋ।

ଉପ-ପଞ୍ଞାପନେ, ପଞ୍ଞପୀଯିତ୍ଥାତି ପଞ୍ଞତ୍ତୋ-ୱିନଯୋ, ପଞ୍ଞତ୍ତଂସିକ୍ଖାପଦଂ, ପଞ୍ଞତ୍ତଂ-ଆସନଂ।

ଞାପ-ଞାପନେ, ୱିକତିଧାତୁ ନାମେସା କାରିତନ୍ତତ୍ତା, ପଞ୍ଞାପୀଯିହ୍ଣାତି ପଞ୍ଞତ୍ତୋ, ସଞ୍ଞାପୀଯିହ୍ଣାତି ସଞ୍ଞତ୍ତୋ, ୱିଞ୍ଞାପୀଯିହ୍ଣାତି ୱିଞ୍ଞତ୍ତୋ।

ତପ-ସନ୍ତାପେ, ଅତପ୍ପୀତି ତତ୍ତୋ, ସନ୍ତତ୍ତୋ।

ଦୀପ-ଦିତ୍ତିଯଂ, ଅଦୀପିହ୍ଣାତି ଦିତ୍ତୋ, ପଦିତ୍ତୋ, ଆଦିତ୍ତୋ।

ଧୂପ-ସୋଣ୍ଡିଯେ , ଧୂପତି, ଅଧୂପି, ଧୂପିସ୍ସତୀତି ଧୁତ୍ତୋ, ସୁରାଧୁତ୍ତୋ, ଅକ୍ଖଧୁତ୍ତୋ [ସୁ। ନି। ୧୦୬]।

ପଦ-ଗତିଯଂ, ଅପଜ୍ଜୀତି ପତ୍ତୋ, ନିପତ୍ତୋ, ସମ୍ପତ୍ତୋ।

ଭଜ-ସମ୍ଭତ୍ତିଯଂ, ଭଜତୀତି ଭତ୍ତୋ, ସମ୍ଭତ୍ତୋ।

ୱିପୁବ୍ବୋ ପୁଥକ୍କରଣେ, ୱିଭଜିହ୍ଣାତି ୱିଭତ୍ତୋ।

ଭୁଜ-ପାଲନ, ବ୍ଯୱହରଣେସୁ, ଭୁଞ୍ଜିହ୍ଣ, ଭୁଞ୍ଜୀଯିହ୍ଣାତି ୱା ଭୁତ୍ତୋ, ପରିଭୁତ୍ତୋ।

ମଦ-ଉମ୍ମାଦେ, ମଜ୍ଜିହ୍ଣାତି ମତ୍ତୋ, ସମ୍ମତ୍ତୋ, ପମତ୍ତୋ, ଉମ୍ମତ୍ତୋ।

ମିଦ-ସିନେହନେ, ମିଜ୍ଜତୀତି ମିତ୍ତୋ।

ଯୁଜ-ଯୋଗେ, ଯୁଞ୍ଜତୀତି ଯୁତ୍ତୋ, ପଯୁତ୍ତୋ, ଉଯ୍ଯୁତ୍ତୋ, ନିଯୁତ୍ତୋ, ୱିଯୁତ୍ତୋ, ସଂଯୁତ୍ତୋ, ସଞ୍ଞୁତ୍ତୋ।

ରିଚ-ୱିରିଞ୍ଚନେ, ରିଞ୍ଚତୀତି ରିତ୍ତୋ।

ରଜ୍ଜ-ରାଗେ, ରଞ୍ଜତୀତି ରତ୍ତୋ, ସାରତ୍ତୋ, ୱିରତ୍ତୋ।

ଲିପ-ଲିମ୍ପନେ, ଲିମ୍ପୀଯିହ୍ଣାତି ଲିତ୍ତୋ, ଉଲ୍ଲିତ୍ତୋ, ଅୱଲିତ୍ତୋ।

ଲୁପ-ଅଦସ୍ସନେ, ଲୁପ୍ପତୀତି ଲୁତ୍ତୋ।

ୱଚ-ୱିଯତ୍ତିଯଂ ୱାଚାଯଂ।

୭୩୧।ୱଚାଦୀନଂ ୱସ୍ସୁଟ ୱା[କ। ୫୭୯; ରୂ। ୬୨୯; ନୀ। ୧୧୮୨]।

ୱଚାଦୀନଂ ୱସ୍ସ ଉଟ ହୋତି ୱା କାନୁବନ୍ଧେ ତ-କାରପଚ୍ଚଯେ ଦ୍ୱାଦିୱଜ୍ଜିତେ।

ୱୁଚ୍ଚିହ୍ଣାତି ଉତ୍ତୋ-ଧମ୍ମୋ, ଉତ୍ତା-କଥା, ଉତ୍ତଂ-ୱଚନଂ, ନିରୁତ୍ତୋ, ନିରୁତ୍ତା, ନିରୁତ୍ତଂ, ରାଗମୋ।

୭୩୨।ଅସ୍ସୁ।

ୱଚାଦୀନଂ ଅସ୍ସ ଉ ହୋତି କାନୁବନ୍ଧେ ତ-କାରପଚ୍ଚଯେ ଦ୍ୱାଦିୱଜ୍ଜିତେ।

ୱୁତ୍ତୋ-ଧମ୍ମୋ, ୱୁତ୍ତା-କଥା, ୱୁତ୍ତଂ-ୱଚନଂ।

ୱତୁ-ୱତ୍ତନେ, ୱତ୍ତତୀତି ୱତ୍ତୋ, ପୱତ୍ତୋ, ନିୱତ୍ତୋ।

ୱପ-ବୀଜନିକ୍ଖେପେ, ୱପୀଯିହ୍ଣାତି ୱୁତ୍ତଂ-ବୀଜଂ, ‘ଅସ୍ସୁ’ତି ଉତ୍ତଂ।

ୱିଚ-ୱିୱେଚନେ, ୱିୱିଚ୍ଚିତ୍ୱାତି ୱିୱିତ୍ତୋ।

ସଞ୍ଜ-ସଙ୍ଗେ, ସଞ୍ଜତୀତି ସତ୍ତୋ, ଆସତ୍ତୋ, ୱିସତ୍ତୋ।

ସିଚ-ସେଚନେ, ସିଞ୍ଚିଯିତ୍ୱାତି ସିତ୍ତୋ, ଆସିତ୍ତୋ, ଅୱସିତ୍ତୋ, ଅଭିସିତ୍ତୋ।

ସୂଚ-ସୂଚନେ, ଅତ୍ଥଂ ସୂଚେତୀତି ସୁତ୍ତଂ।

ସୂଦ-ପଗ୍ଘରଣେ, ଅତ୍ଥଂ ସୂଦତୀତି ସୁତ୍ତଂ।

ସୁପ-ସୋପ୍ପନେ, ସୁପତୀତି ସୁତ୍ତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତିପଚ୍ଚଯମ୍ହି-ବ୍ୟାପନଂ ବ୍ୟତ୍ତି, ୱିଯତ୍ତି, ପରିଯାପୁଣନଂ ପରିଯତ୍ତି, ସମାପନଂ ସମତ୍ତି, ପରିସମତ୍ତି, ଆଣାପନଂ ଆଣତ୍ତି, ଗୋପନଂ ଗୁତ୍ତି, ଞାପନଂ ଞତ୍ତି, ପଞ୍ଞାପନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତି, ସଞ୍ଞାପନଂ ସଞ୍ଞତ୍ତି, ୱିଞ୍ଞାପନଂ ୱିଞ୍ଞତ୍ତି।

ତପ-ତପ୍ପନେ, ତପ୍ପନଂ ତିତ୍ତି, ମହାୱୁତ୍ତିନା ଅସ୍ସ ଇତ୍ତଂ। ଦୀପନଂ ଦିତ୍ତି, ପଜ୍ଜନଂ ପତ୍ତି, ଆପତ୍ତି, ଉପ୍ପତ୍ତି, ନିପ୍ପତ୍ତି, ୱିପତ୍ତି, ସମ୍ପତ୍ତି, ଭଜନଂ ଭତ୍ତି, ସମ୍ଭତ୍ତି, ଭୁଞ୍ଜନଂ ଭୁତ୍ତି, ଯୁଞ୍ଜନଂ ଯୁତ୍ତି, ରିଞ୍ଚନଂ ରିତ୍ତି, ନିଦ୍ଧାରେତ୍ୱା ୱୁଚ୍ଚତି ଅତ୍ଥୋ ଏତାଯାତି ନିରୁତ୍ତି, ୱୁଚ୍ଚତି ସୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଏତାଯାତି ୱୁତ୍ତି। ‘‘ୱିୱରୀଯତି ସୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଏତାଯାତି ୱୁତ୍ତୀ’’ତିପି ୱଦନ୍ତି। ୱତ୍ତନଂ ୱୁତ୍ତି, ଜୀୱିତୱୁତ୍ତି, ତଦାଯତ୍ତୱୁତ୍ତି, ‘ଅସ୍ସୂ’ତି ଅସ୍ସ ଉତ୍ତଂ। ୱିୱେଚନଂ ୱିୱିତ୍ତି, ସଜ୍ଜନଂ ସତ୍ତି, ଆସତ୍ତି, ୱିସତ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ତୁପଚ୍ଚଯମ୍ହି-ଖିପତୀତି ଖିତ୍ତା, ଗୋପେତୀତି ଗୁତ୍ତା, ଚଜତୀତି ଚତ୍ତା।

ଇଧ ଛିଦ, ଭିଦାଦଯୋପି ୱତ୍ତବ୍ବା, ଛିନ୍ଦତୀତି ଛେତ୍ତା, ଭିନ୍ଦତୀତି ଭେତ୍ତା, ଭଜତୀତି ଭତ୍ତା, ଭୁଞ୍ଜତୀତି ଭୁତ୍ତା, ଭୋତ୍ତା, ଯୁତ୍ତା, ରିତ୍ତା, ଲିତ୍ତା, ଲୁତ୍ତା, ୱଚତି ୱଦତୀତି ୱା ୱତ୍ତା, ୱିୱିଚ୍ଚତୀତି ୱିୱିତ୍ତା, ସଞ୍ଜତୀତି ସତ୍ତା, ସୁପ୍ପତୀତି ସୁତ୍ତା ଇଚ୍ଚାଦି।

ତୱନ୍ତୁପଚ୍ଚଯମ୍ହି-ଖିପିତ୍ୱାତି ଖିତ୍ତୱା, ଗୋପିତ୍ୱାତି ଗୁତ୍ତୱା, ଚଜିତ୍ୱାତି ଚତ୍ତୱା, ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ଛେତ୍ତୱା।

ଭଜ-ପୁଥକ୍କରଣେ, ଭାଜିତ୍ୱାତି ଭତ୍ତୱା, ୱିଭତ୍ତୱା, ଅଭୁଞ୍ଜୀତି ଭୁତ୍ତୱା, ଅଯୁଞ୍ଜୀତି ଯୁତ୍ତୱା ଇଚ୍ଚାଦି।

ତାୱୀପଚ୍ଚଯମ୍ହି-ଖିତ୍ତାୱୀ, ଗୁତ୍ତାୱୀ, ଚତ୍ତାୱୀ, ଛେତ୍ତାୱୀ, ୱିଭତ୍ତାୱୀ, ଭେତ୍ତାୱୀ, ଭୁତ୍ତାୱୀ, ଯୁତ୍ତାୱୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତ୍ୱାଦୀସୁ ପରରୂପତ୍ତେ ମହାୱୁତ୍ତିନା ତିଣ୍ଣଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନାନଂ ଆଦିବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ଲୋପୋ, ଛେତ୍ୱା, ଛେତ୍ୱାନ, ଛେତ୍ତୁନ, ୱିଭତ୍ୱା, ୱିଭତ୍ୱାନ, ୱିଭତ୍ତୁନ, ଭୁତ୍ୱା, ଭୁତ୍ୱାନ, ଭୁତ୍ତୁନ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତୁଂ, ତୱେସୁ-ଛେତ୍ତୁଂ, ଛେତ୍ତୱେ, ଛେତୁଂ, ଛେତୱେ ୱା, ଆଦିବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ଲୋପୋ। ୱିଭତ୍ତୁଂ, ୱିଭତ୍ତୱେ, ଭେତ୍ତୁଂ, ଭେତ୍ତୱେ, ଭୋତ୍ତୁଂ, ଭୋତ୍ତୱେ, ଆଦିୱୁଦ୍ଧି ଇଚ୍ଚାଦି।

ତବ୍ବପଚ୍ଚଯେ-ଛେତ୍ତବ୍ବଂ, ଛେତବ୍ବଂ ୱା, ଭେତ୍ତବ୍ବଂ, ଭୋତ୍ତବ୍ବଂ, ୱୁଚ୍ଚତୀତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ସଦିସସଂଯୋଗରୂପରାସି।

ୱଗ୍ଗନ୍ତରୂପରାସି

ଅଥ ୱଗ୍ଗନ୍ତରୂପରାସି ୱୁଚ୍ଚତେ।

କମୁ, କିଲମୁ, ଖନୁ, ଖମୁ, ଗମୁ, ତନୁ, ତିମୁ, ଦମୁ, ଭମୁ, ମନ, ଯମୁ, ୱମୁ, ସମୁ, ହନ।

୭୩୩।ମନାନଂ ନିଗ୍ଗହୀତଂ।

ମକାର, ନକାରନ୍ତାନଂ ଧାତୂନଂ ଅନ୍ତୋ ମକାରୋ ନକାରୋ ଚ ନିଗ୍ଗହୀତଂ ହୋତି ଯକାରୱଜ୍ଜିତେ ବ୍ଯଞ୍ଜନେ ପରେ। ‘ୱଗ୍ଗେ ୱଗ୍ଗନ୍ତୋ’ତି ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ୱଗ୍ଗନ୍ତତ୍ତଂ।

କମୁ-ପାଦଗମନେ, ପକ୍କମିତ୍ଥାତି ପକ୍କନ୍ତୋ, ପାଦେନ ଅକ୍କମିତ୍ଥାତି ଅକ୍କନ୍ତୋ, ଉକ୍କନ୍ତୋ, ୱିକ୍କନ୍ତୋ, ନିକ୍ଖନ୍ତୋ, ‘ନିତୋ କମସ୍ସା’ତି କସ୍ସ ଖତ୍ତଂ, ସଙ୍କନ୍ତୋ, ଓକ୍କନ୍ତୋ, ଅୱକ୍କନ୍ତୋ, ଅପକ୍କନ୍ତୋ, ଅତିକ୍କନ୍ତୋ, ପଟିକ୍କନ୍ତୋ, କସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତାନି।

କିଲମୁ-ଖେଦେ, କିଲମିତ୍ଥାତି କିଲନ୍ତୋ।

ତିମୁ-ଅଦ୍ଦଭାୱେ, ତେମୟିତ୍ତାତି ତିନ୍ତୋ।

ଦମୁ-ଦମନେ, ଦମିତ୍ଥାତି ଦନ୍ତୋ।

ଭମୁ-ଅନୱଟ୍ଠାନେ, ଭମିତ୍ଥାତି ଭନ୍ତୋ, ୱିବ୍ଭନ୍ତୋ।

ମନ-ଞାଣେ, ମନତୀତି ମନ୍ତୋ।

ୱମୁ-ଉଗ୍ଗିଲନେ, ୱମିତ୍ଥାତି ୱନ୍ତୋ।

ସମୁ-ସନ୍ତିୟଂ, ସମ୍ମତୀତି ସନ୍ତୋ, ଉପସନ୍ତୋ, ୱୂପସନ୍ତୋ।

ସମୁ-ଖେଦେ, ସମ୍ମତି ଖିଜ୍ଜତୀତି ସନ୍ତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତିପଚ୍ଚଯମ୍ହି-କାମନଂ କନ୍ତି, ନିକାମନଂ ନିକନ୍ତି, ପକ୍କମନଂ ପକ୍କନ୍ତି, ଖମନଂ ଖନ୍ତି, ତନନଂ ତନ୍ତି, ଦମନଂ ଦନ୍ତି, ଭମନଂ ଭନ୍ତି, ୱିବ୍ଭନ୍ତି, ମନନଂ ମନ୍ତି, ସମନଂ ସନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ତୁପଚ୍ଚଯେ-ପକ୍କମତୀତି ପକ୍କନ୍ତା, ଖନତୀତି ଖନ୍ତା, ଖମତୀତି ଖନ୍ତା, ଗଚ୍ଛତୀତି ଗନ୍ତା, ତନୋତୀତି ତନ୍ତା, ତେମୟତୀତି ତିନ୍ତା, ଦମୟତୀତି ଦନ୍ତା, ଭମତୀତି ଭନ୍ତା, ମନତୀତି ମନ୍ତା।

ନିପୁବ୍ବୋ ଯମୁ-ନିଯମନେ, ନିୟାମେତୀତି ନିୟନ୍ତା, ୱମତୀତି ୱନ୍ତା, ସମତୀତି ସନ୍ତା, ହନତୀତି ହନ୍ତା ଇଚ୍ଚାଦି।

ତ୍ୱାଦୀସୁ-ଗନ୍ତ୍ୱା, ଗନ୍ତ୍ୱାନ, ଗନ୍ତୁନ, ମନ୍ତ୍ୱା, ମନ୍ତ୍ୱାନ, ମନ୍ତୁନ, ହନ୍ତ୍ୱା, ହନ୍ତ୍ୱାନ, ହନ୍ତୁନ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତୁଂ, ତୱେସୁ-ପକ୍କନ୍ତୁଂ, ପକ୍କନ୍ତୱେ, ଖନନଂ ଖନ୍ତୁଂ, ଖନ୍ତୱେ, ଗମନଂ ଗନ୍ତୁଂ, ଗନ୍ତୱେ, ମନନଂ ମନ୍ତୁଂ, ମନ୍ତୱେ, ହନନଂ ହନ୍ତୁଂ, ହନ୍ତୱେ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତବ୍ବମ୍ହି-ଅଭିକ୍କନ୍ତବ୍ବଂ, ପଟିକ୍କନ୍ତବ୍ବଂ, ଖଞ୍ଞତେତି ଖନ୍ତବ୍ବଂ, ଗଚ୍ଛୀୟତେତି ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ମଞ୍ଞତେତି ମନ୍ତବ୍ବଂ, ୱମୀୟତେତି ୱନ୍ତବ୍ବଂ, ହଞ୍ଞତେତି ହନ୍ତବ୍ବଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ୱଗ୍ଗନ୍ତରୂପରାସି।

ଧାତ୍ୱନ୍ତୱିକାରରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ପଚ୍ଚୟୱିକାରରାସି

କାଦେସରାସି

ଅଥ ପଚ୍ଚଯଓିକାରରାସି ୱୁଚ୍ଚତେ।

୭୩୪।ପଚା କୋ[କ। ୫୮୩; ରୂ। ୬୧୭; ନୀ। ୧୧୮୬]।

ପଚମ୍ହା ତ, ତଓନ୍ତୂନଂ ତସ୍ସ କୋ ହୋତି।

ପଚ୍ଚିସ୍ସାତି ପକ୍କୋ, ପକ୍କୱା।

ବହୁଲାଧିକାରା ତପଚ୍ଚଯୋ କାଲଉଯେପି ହୋତି, ଅସକ୍କି, ସକ୍କୁତି, ସକ୍କିସ୍ସତୀତି ସକ୍କୋ, ମହାୱୁଡିନା ତପଚ୍ଚଯସ୍ସ କୋ।

ମୁଚ-ମୋଚନେ।

୭୩୫।ମୁଚା ୱା[କ। ୫୮୩; ରୂ। ୬୧୭; ନୀ। ୧୧୮୬]।

ମୁଚମ୍ହା ତ, ତଓନ୍ତୂନଂ ତସ୍ସ ଅନନ୍ତରସ୍ସ କୋ ହୋତି ୱା।

ଓମୁଚ୍ଚିସ୍ସାତି ଓମୁକ୍କୋ, ଓମୁକ୍କୱା, ପଟିମୁକ୍କୋ, ପଟିମୁକ୍କୱା।

ସୁସ-ସୋସନେ।

୭୩୬।ସୁସା ଖୋ[କ। ୫୮୩; ରୂ। ୬୧୭; ନୀ। ୧୧୮୬]।

ସୁସମ୍ହା ତ, ତଓନ୍ତୂନଂ ତସ୍ସ ଖୋ ହୋତି।

ସୁସ୍ସିସ୍ସାତି ସୁକ୍ଖୋ, ସୁକ୍ଖୱା।

୭୩୭।ଗୋ ଭଜ୍ଜାଦୀହି[କ। ୫୭୭; ରୂ। ୬୨୮; ନୀ। ୧୧୮୦]।

ଭଜ୍ଜାଦୀହି ତ, ତଓନ୍ତୂନଂ ତସ୍ସ ଗୋ ହୋତି।

ଅଭଞ୍ଜିସ୍ସାତି ଭଗ୍ଗୋ, ଭଗ୍ଗୱା, ଓଭଗ୍ଗୋ, ସମ୍ଭଗ୍ଗୋ, ପଲିଭଗ୍ଗୋ।

ଲଗ-ଲଗ୍ଗନେ, ଲଗିସ୍ସାତି ଲଗ୍ଗୋ, ଲଗ୍ଗୱା, ୱିଲଗ୍ଗୋ, ୱିଲଗ୍ଗୱା।

ମୁଜ-ମୁଜ୍ଜନେ, ମୁଜ୍ଜିସ୍ସାତି ମୁଗ୍ଗୋ, ମୁଗ୍ଗୱା, ନିମ୍ମୁଗ୍ଗୋ, ଉମ୍ମୁଗ୍ଗୋ।

ୱିଜ-ଭଯ, ଚଲନେସୁ, ସଂୱିଜିସ୍ସାତି ସଂୱିଗ୍ଗୋ, ସଂୱିଗ୍ଗୱା, ଉବ୍ବିଗ୍ଗୋ, ଉବ୍ବିଗ୍ଗୱା।

ଲୁଜ-ୱିନାସେ, ପଲୁଜିସ୍ସାତି ପଲୁଗ୍ଗୋ, ପଲୁଗ୍ଗୱା, ଓଲୁଗ୍ଗୋ, ଓଲୁଗ୍ଗୱା, ୱିଲୁଗ୍ଗୋ, ୱିଲୁଗ୍ଗୱା ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି କାଦେସରାସି।

ଠାଦେସରାସି

ଇସୁ, ଆସ, ଏସ, କସ, କିସ, କିଲିସ, କୁସ, ଘୁସ, ଜୁସ, ତୁସ, ଦିସ, ଦୁସ, ଦଂସ, ନସ, ପିସ, ପୁସ, ପୁଚ୍ଛ, ଫୁସ, ଭସ୍ସ, ଭଜ୍ଜ, ମଜ, ମସ, ମୁସ, ୱସ୍ସ, ୱିସ, ସଜ, ସିସ, ସିଲିସ, ହସ, ହସ୍ସ, ହଂସ।

୭୩୮।ସାନନ୍ତରସ୍ସ ତସ୍ସ ଠୋ[କା। ୫୭୩; ରୂ। ୬୨୬; ନୀ। ୧୧୭୬ (ଥୋକଂ ୱିସଦିସଂ)]।

ସକାରନ୍ତେହି ଧାତୂହି ପରସ୍ସ ଅନନ୍ତରସ୍ସ ପଚ୍ଚଯତକାରସ୍ସ ଠୋ ହୋତି, ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ପରରୂପତ୍ତଂ, 'ଚତୁତ୍ଥଦୁତିଯେସ୍ୱେସ'ନ୍ତି ସଂଯୋଗାଦିସ୍ସ ପଠମତ୍ତଂ।

ଇସୁ-ଇଚ୍ଛା, କନ୍ତୀସୁ, ଇଚ୍ଛୀଯତେତି ଇଟ୍ଠୋ, ପରିଯିଟ୍ଠୋ।

ଆସ-ଉପୱେସନେ, ୱିପରିତତୋ ଆସତି ଉପୱୀସତୀତି ୱିପଲ୍ଲଟ୍ଠୋ।

କସ-ୱପନେ ୱିଲେଖନେ ଚ।

୭୩୯।କସସ୍ସିମ ଚ ୱା[କା। ୫୭୩; ରୂ। ୬୨୬; ନୀ। ୧୧୭୬ (ଥୋକଂ ୱିସଦିସଂ)]।

କସମ୍ହା ପରସ୍ସ ପଚ୍ଚଯତକାରସ୍ସ ଠୋ ହୋତି, କସସ୍ସ ଆଦିସରମ୍ହା ପରଂ ଇମ ଚ ହୋତି ୱା।

କସ୍ସିତ୍ଥାତି କିଟ୍ଠଂ-ସସ୍ସଂ, କଟ୍ଠଂ ୱା।

ଉପପୁବ୍ବୋ ଆସନ୍ନେ, ଉପକଟ୍ଠୋ।

ୱିପୁବ୍ବୋ ପୱାସେ, ୱୂପକଟ୍ଠୋ।

କିସ-ହାନିମ୍ହି, ପଟିକିଟ୍ଠୋ, ନିହୀନୋତି ଅତ୍ଥୋ।

କିଲିସ-ୱିବାଧନେ ଉପତାପେ ଚ, କିଲିସ୍ସତୀତି କିଲିଟ୍ଠୋ, ସଂକିଲିଟ୍ଠୋ, ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠୋ।

କୁସ-ଅକ୍କୋସେ, ଅକ୍କୋସୀଯିତ୍ଥାତି ଅକ୍କୁଟ୍ଠୋ। ଅକ୍କୁଟ୍ଠୋ ଜାତିୱାଦେନ।

ଘୁସ-ସଦ୍ଦେ , ଘୋସୀଯିତ୍ଥାତି ଘୁଟ୍ଠୋ, ସଙ୍ଘୁଟ୍ଠୋ। ଅଚ୍ଛରାଗଣସଙ୍ଘୁଟ୍ଠଂ [ସଂ। ନି। ୧।୪୬]। ଉଗ୍ଘୁଟ୍ଠୋ।

ଜୁସ-ସେୱାଯଂ, ଜୁସୀଯିତ୍ଥାତି ଜୁଟ୍ଠୋ।

ତୁସ-ପୀତିମ୍ହି, ତୁସ୍ସିତ୍ଥାତି ତୁଟ୍ଠୋ, ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ।

ଦିସ-ପେକ୍ଖନେ, ପସ୍ସୀଯିତ୍ଥାତି ଦିଟ୍ଠୋ, ସନ୍ଦିଟ୍ଠୋ।

ଦିସୀ-କଥନେ, ଉଦ୍ଦିସୀଯିତ୍ଥାତି ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ, ନିଦ୍ଦିସୀଯିତ୍ଥାତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ, ଅପଦିସୀଯିତ୍ଥାତି ଅପଦିଟ୍ଠୋ।

ଦୁସ-ଦୂସନେ, ଦୁସୀଯିତ୍ଥାତି ଦୁଟ୍ଠୋ।

ଦଂସ-ଦଂସନେ, ଦଂସୀଯିତ୍ଥାତି ଦଟ୍ଠୋ, ନିଗ୍ଗହୀତଲୋପୋ।

ନସ-ଅଦସ୍ସନେ, ନସ୍ସିତ୍ଥାତି ନଟ୍ଠୋ, ୱିନଟ୍ଠୋ।

ପିସ-ଚୁଣ୍ଣିଯେ, ପିସୀଯିତ୍ଥାତି ପିଟ୍ଠଂ।

ପୁସ-ପୋସନେ, ପୋସୀୟିତ୍ଥାତି ପୁଟ୍ଠୋ, ପରପୁଟ୍ଠୋ।

ଫୁସ-ସମ୍ଫସ୍ସେ, ଫୁସୀୟିତ୍ଥାତି ଫୁଟ୍ଠୋ, ସମ୍ଫୁଟ୍ଠୋ।

ଭସ୍ସ-କଥନେ ଚଓନେ ଚ, ଭସ୍ସିତ୍ଥାତି ଭଟ୍ଠୋ, ଆଭଟ୍ଠୋ।

ମସ-ଆମସନେ ୱିଛନେ ଚ, ମସୀୟିତ୍ଥାତି ମଟ୍ଠୋ, ଆମଟ୍ଠୋ, ଓମଟ୍ଠୋ, ଉମ୍ମଟ୍ଠୋ। ସଭିୟା ୱିଯ ଓମଟ୍ଠୋ [ସଂ। ନି। ୧।୨୧]।

ମୁସ-ନସ୍ସନେ, ମୁସ୍ସିତ୍ଥାତି ମୁଟ୍ଠୋ, ପମୁଟ୍ଠୋ, ସମ୍ମୁଟ୍ଠୋ।

ୱସ୍ସ-ସେଚନେ, ୱସ୍ସିତ୍ଥାତି ୱୁଟ୍ଠୋ-ଦେୱୋ, 'ଅସ୍ସୂ'ତି ଉତ୍ତଂ।

ୱିସ-ପୱେସନେ, ପୱିସିତ୍ଥାତି ପୱିଟ୍ଠୋ, ନିୱିଟ୍ଠୋ, ଉପୱିଟ୍ଠୋ।

ସିସ-ସେସେ, ଅୱସେସିତ୍ଥାତି ଅୱସିଟ୍ଠୋ।

ୱିପୁବ୍ବୋ ୱିସେସନେ, ୱିସେସିତ୍ଥାତି ୱିସିଟ୍ଠୋ।

ସିଲିସ-ସିଲେସନେ, ସିଲିସ୍ସିତ୍ଥାତି ସିଲିଟ୍ଠୋ।

ହସ-ହାସେ, ହସିତ୍ଥାତି ହଟ୍ଠୋ, ପହଟ୍ଠୋ।

ହସ୍ସ, ହଂସଧାତୁଯୋ ସଦିସା ଏୱ।

ପୁଚ୍ଛ-ପୁଚ୍ଛାୟଂ।

୭୪୦।ପୁଚ୍ଛାଦିତୋ[କ। ୫୭୧; ରୂ। ୬୨୬; ନୀ। ୧୧୭୬]।

ପୁଚ୍ଛାଦୀହି ପରସ୍ସ ଅନ୍ତରସ୍ସ ପଚ୍ଚଯତକାରସ୍ସ ଠୋ ହୋତି।

ପୁଚ୍ଛୀୟିତ୍ଥାତି ପୁଟ୍ଠୋ।

ଭଞ୍ଜ-ଭଞ୍ଜନେ, ଭଞ୍ଜିତ୍ଥାତି ଭଟ୍ଠଂ-ଧଞ୍ଞଂ।

ମଜ-ସୁଦ୍ଧିୟଂ, ସୁଟ୍ଠୁ ମଜ୍ଜିତ୍ଥାତି ସମ୍ମଟ୍ଠୋ-ଭୂମିଭାଗୋ।

ସଜ-ସଂସଗ୍ଗାଦୀସୁ, ସଂସଜ୍ଜିତ୍ଥାତି ସଂସଟ୍ଠୋ, ୱିସଟ୍ଠୋ, ନିସଟ୍ଠୋ, ଓସଟ୍ଠୋ।

ୟଜ-ପୂଜାୟଂ।

୭୪୧।ୟଜସ୍ସ ୟସ୍ସ ଟିୟୀ[କ। ୬୧୦; ରୂ। ୬୨୭; ନୀ। ୧୨୧୫]।

ୟଜସ୍ସ ୟକାରସ୍ସ ଟି, ୟିଆଦେସା ହୋନ୍ତି କାନୁବନ୍ଧେ ପଚ୍ଚଯତକାରେ ୱାଦିୱଜ୍ଜିତେ।

ୟଜିତ୍ଥାତି ଇଟ୍ଠୋ, ୟିଟ୍ଠୋ।

ତିପଚ୍ଚୟମ୍ହି-ପରିୟେସନଂ ପରିୟେଟ୍ଠି।

ଏସ-ଗଓେସନେ, ଏସନଂ ଏଟ୍ଠି, ପରିଯେଟ୍ଠି, ତୁସ୍ସନଂ ତୁଟ୍ଠି, ସନ୍ତୁଟ୍ଠି, ଦସ୍ସନଂ ଦିଟ୍ଠି, ସନ୍ଦିଟ୍ଠି, ଓସ୍ସନଂ ଖୁଟ୍ଠି, 'ଅସ୍ସୂ'ତି ଉତ୍ତଂ। ଓିସଜ୍ଜନଂ ଓିସଟ୍ଠି।

ଦ୍ୱାଦୀସୁ-ଦିସ-ପେକ୍ଖନେ, 'ଦିସସ୍ସ ପସ୍ସଦସ୍ସଦସାଦଦକ୍ଖା'ତି ସୁତ୍ତେନ ଦିସସ୍ସ ଦସାଦେସୋ, ମହାଓୁତ୍ତିନା ଓକାରଲୋପୋ, ଦଟ୍ଠା, ଦଟ୍ଠାନ, ଦଟ୍ଠୁନ।

'ତୁଂଯାନା'ତି ଦ୍ୱାପଚ୍ଚଯସ୍ସ ତୁଂଆଦେସୋ। ନେକ୍ଖମଂ ଦଟ୍ଠୁ ଖେମତୋ [ସୁ। ନି। ୪୨୬], ଗାଥାଓସେନ ନିଗ୍ଗହୀତଲୋପୋ।

ତୁଂ, ତଓେସୁ-ଦଟ୍ଠୁଂ, ଦଟ୍ଠଓେ, ପୁଚ୍ଛନଂ ପୁଟ୍ଠୁଂ, ପୁଟ୍ଠଓେ।

ତଙ୍କମ୍ହି-ତୁସ୍ସିତଙ୍କନ୍ତି ତୁଟ୍ଠଙ୍କଂ, ତୋଟ୍ଠଙ୍କଂ, ପସ୍ସିତଙ୍କନ୍ତି ଦଟ୍ଠଙ୍କଂ, ପୁଚ୍ଛିତଙ୍କନ୍ତି ପୁଟ୍ଠଙ୍କଂ, ଫୁସିତଙ୍କନ୍ତି ଫୋଟ୍ଠଙ୍କଂ।

ଇତି ଠାଦେସରାସି।

ଢାଦେସରାସି

୭୪୨।ଦହା ଢୋ[କ। ୫୭୬; ରୂ। ୬୦୭; ନୀ। ୧୧୭୯]।

ଦହମ୍ହା ପରସ୍ସ ଅନନ୍ତରସ୍ସ ପଚ୍ଚଯତକାରସ୍ସ ଢୋ ହୋତି, ପରରୂପତ୍ତେ ସଂଯୋଗାଦିସ୍ସ ତତିଯତ୍ତଂ।

ଦହ-ଦଯ୍ହନେ, ଦଯ୍ହିତ୍ଥାତି ଦଡ୍ଢୋ।

୭୪୩।ବହସ୍ସୁମ ଚ[କ। ୫୭୬; ରୂ। ୬୦୭; ନୀ। ୧୧୭୯]।

ବହମ୍ହା ପରସ୍ସ ଅନନ୍ତରସ୍ସ ତସ୍ସ ଢୋ ହୋତି, ବହସ୍ସ ଆଦିସରମ୍ହା ଉମ ଚ ହୋତି।

ବହ-ଓୁଦ୍ଧିଯଂ, ଅବହୀତି ବୁଡ୍ଢୋ, ବସ୍ସ ଓୋ, ଓୁଡ୍ଢୋ।

ତିମ୍ହି-ବହନଂ ଓୁଡ୍ଢି।

୭୪୪।ଲୋପୋ ଓଡ୍ଢା ତିସ୍ସ['ଊିସ୍ସ' (ବହୂସୁ)]।

ଓଡ୍ଢମ୍ହା ପରସ୍ସ ତିପଚ୍ଚଯସ୍ସ ତକାରସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତି।

ଓଡ୍ଢ-ଓଡ୍ଢନେ, ଓଡ୍ଢନଂ ଓୁଡ୍ଢି।

ଇତି ଢାଦେସରାସି।

ଣାଦେସରାସି

କିରଖୀ, ଚର, ଜର, ତର, ଥର, ପୂର।

୭୪୫।କିରାଦୀହି ଣୋ।

କିରାଦୀହି ପରେସଂ ତ, ତଓନ୍ତୂନଂ ତକାରସ୍ସ ଅନନ୍ତରଭୂତସ୍ସ ଣୋ ହୋତି, ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ପରରୂପତ୍ତଂ।

କିର-ଆକିରଣେ ସମ୍ପିସ୍ସନ, ଖିପନେସୁ ଚ, କିରିତ୍ଥାତି କିଣ୍ଣୋ, ପକିଣ୍ଣୋ, ଆକିଣ୍ଣୋ, ଓିକ୍କିଣ୍ଣୋ, ସଂକିଣ୍ଣୋ, ସମାକିଣ୍ଣୋ।

ପୂର-ପୂରଣେ, ପୂରିତ୍ଥାତି ପୁଣ୍ଣୋ, ସମ୍ପୁଣ୍ଣୋ, ପରିପୁଣ୍ଣୋ।

ଖୀ-ଖଯେ, ଖିଯିତ୍ଥାତି ଖୀଣୋ।

କିଣ୍ଣୱା, ପୁଣ୍ଣୱା, ଖୀଣୱା।

୭୪୬।ତରାଦୀହି ରିଣ୍ଣୋ[କ। ୫୮୧; ରୂ। ୬୧୬; ନୀ। ୧୧୮୪]।

ତରାଦୀହି ପରେସଂ ତ, ତୱନ୍ତୂନଂ ତକାରସ୍ସ ଅନନ୍ତରଭୂତସ୍ସ ରିଣ୍ଣୋ ହୋତି। 'ରାନୁବନ୍ଧେନ୍ତସରାଦିସ୍ସା'ତି ଧାତ୍ୱନ୍ତବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ଆଦିସରସ୍ସ ଚ ଲୋପୋ।

ଚର-ଗତି, ଭକ୍ଖନେସୁ, ଚରିତ୍ଥ, ଚରୀଯିତ୍ଥାତି ୱା ଚିଣ୍ଣୋ, ଆଚିଣ୍ଣୋ, ସମାଚିଣ୍ଣୋ।

ଜର-ଜିରଣେ, ଜିଯ୍ଯିତ୍ଥାତି ଜିଣ୍ଣୋ, ଅନୁଜିଣ୍ଣୋ, ପରିଜିଣ୍ଣୋ।

ତର-ତରଣେ, ତରିତ୍ଥାତି ତିଣ୍ଣୋ, ଉତ୍ତିଣ୍ଣୋ, ନିତ୍ତିଣ୍ଣୋ, ୱିତିଣ୍ଣୋ, ଓତିଣ୍ଣୋ, ସମୋତିଣ୍ଣୋ।

ଥର-ୱିତ୍ଥାରେ, ୱିତ୍ଥରିତ୍ଥାତି ୱିତ୍ଥିଣ୍ଣୋ।

ଚିଣ୍ଣୱା, ଜିଣ୍ଣୱା, ତିଣ୍ଣୱା, ୱିତ୍ଥିଣ୍ଣୱା।

ଇତି ଣାଦେସରାସି।

ଥାଦେସରାସି

୭୪୭।ଧସ୍ତୋଓସ୍ତା।

ଧସ୍ତୋ , ଉତ୍ରସ୍ତୋତି ଏତେ ସଦ୍ଧା ତପଚ୍ଚଯନ୍ତା ସିଜ୍ଝନ୍ତି।

ଧଂସ-ୱିଦ୍ଧଂସନେ, ୱିଦ୍ଧଂସତୀତି ୱିଦ୍ଧସ୍ତୋ, ୱିଦ୍ଧଂସିତୋ ୱା।

ତସ-ସନ୍ତାସେ, ଉତ୍ରସତୀତି ଉତ୍ରସ୍ତୋ, ଉତ୍ତସିତୋ ୱା।

ଭସ-ଭସ୍ମୀକରଣେ, ଭସନ୍ତି ଭସ୍ମିଂ କରୋନ୍ତି ଏତେନାତି ଭସ୍ତା, ଭସ୍ତ୍ରା ୱା, କମ୍ମାରଗଗ୍ଗରୀ, ଏୱମାଦୀନିପି ଇଧ ୱେଦିତବ୍ବାନି।

୭୪୮।ସାସ ୱସ ସଂସ ହଂସା ଥୋ['…ସଂସ ସସା ଥୋ' (ବହୂସୁ)]।

ଏତେହି ପରସ୍ସ ଅନନ୍ତରସ୍ସ ପଚ୍ଚଯତକାରସ୍ସ ଥୋ ହୋତି।

ସାସ-ଅନୁସିଟ୍ଠିମ୍ହି।

୭୪୯।ସାସସ୍ସ ସିସା['ସାସସ୍ସ ସିସ ୱା' (ବହୂସୁ)]।

ସାସସ୍ସ ସିସା ହୋନ୍ତି କାନୁବନ୍ଧେ ପଚ୍ଚଯତକାରେ ତ୍ୱାଦିୱଜ୍ଜିତେ, ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ପରରୂପତ୍ତଂ ସଂଯୋଗାଦିସ୍ସ ଚ ପଠମତ୍ତଂ।

ସାସୀଯତୀତି ସିଟ୍ଠୋ, ଅନୁସାସୀଯତୀତି ଅନୁସିଟ୍ଠୋ। ''ଅନୁସିଟ୍ଠୋ ସୋ ମଯା''ତି [ମହାୱ। ୧୨୬] ଏତ୍ଥ ପନ ଥକାରସ୍ସ ଟ୍ଠକାରୋତି ୱୁତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତୋ। ତଂ ତଂ ଅତ୍ଥଂ ସାସତି ଏତ୍ଥ, ଏତେନାତି ୱା ସତ୍ଥଂ, ସଦ୍ଦସତ୍ଥଂ, ୱେଦସତ୍ଥଂ।

ୱସ-ନିୱାସେ, 'ଅସ୍ସୂ'ତି ଉତ୍ତଂ, ଅୱସୀତି ୱୁତ୍ଥୋ, ୱସୀୟିତ୍ଥାତି ୱା ୱୁତ୍ଥୋ, ୱସ୍ସଂ ୱସିତ୍ଥାତି ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥୋ, ଆୱସୀୟିତ୍ଥାତି ଆୱୁତ୍ଥଂ-ଜେତୱନଂ, ନିୱସିତ୍ଥାତି ନିୱୁତ୍ଥୋ, ଅଜ୍ଝାୱସିତ୍ଥାତି ଅଜ୍ଝାୱୁତ୍ଥୋ। ବହୁଲାଧିକାରା ''ରୁକ୍ଖେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା''ତି [ପାଚି। ୮୬] ଏତ୍ଥ ଉତ୍ତଂ ନତ୍ଥି। ଉପୋସଥଂ ଉପୱସିତ୍ଥାତି ଉପୋସଥଂଉପୱୁତ୍ଥୋ, ଉପୱସୀୟିତ୍ଥାତି ୱା ଉପୱୁତ୍ଥୋଉପୋସଥୋ, ପରିୱାସଂ ପରିୱସିତ୍ଥାତି ପରିୱାସଂପରିୱୁତ୍ଥୋ, ପରିୱସୀୟିତ୍ଥାତି ୱା ପରିୱୁତ୍ଥୋ-ପରିୱାସୋ।

ସଂସ-ପସଂସନେ, ପସଂସୀୟିତ୍ଥାତି ପସତ୍ଥୋ।

ହଂସ-ପହଂସନେ, ହଂସୀୟିତ୍ଥାତି ହଟ୍ଠୋ, ନିଗ୍ଗହୀତଲୋପୋ, ପହଟ୍ଠୋ।

ତିପଚ୍ଚୟମ୍ହି-ଅନୁସାସନଂ ଅନୁସିଟ୍ଠି, ଅନୁସିଟ୍ଟି ୱା, ନିୱସନଂ ନିୱୁତ୍ଥି।

ତୁପଚ୍ଚୟମ୍ହି-ସଦେୱକଂ ଲୋକଂ ସାସତି ଅନୁସାସତୀତି ସତ୍ଥା।

ତୱନ୍ତୁପଚ୍ଚୟମ୍ହି-ନିୱସିତ୍ଥାତି ନିୱୁତ୍ଥୱା।

ତାୱୀମ୍ହି-ନିୱୁତ୍ଥାୱୀ।

ତୁଂ, ତୱେସୁ-ୱସନଂ ୱତ୍ଥୁଂ, ୱତ୍ଥୱେ।

ତଵମ୍ହି-ଦ୍ୱାରମୂଲେ ୱତ୍ଥଵଂ, ସଭାୟେ ୱତ୍ଥଵଂ।

ୱସ-ପରିଦହନେ, ବହୁଲାଧିକାରା ଉତ୍ତଂ ନତ୍ଥି, ୱାସିତବ୍ବନ୍ତି ୱତ୍ଥଂ, ନିୱାସୀୟିତ୍ଥାତି ନିୱତ୍ଥଂ, ୱତ୍ଥଵଂ, ନିୱତ୍ଥଵଂ।

ଇତି ଥାଦେସରାସି।

ଧାଦେସରାସି

ଇଧ, କୁଧ, ଗିଧ, ବଧ, ବୁଧ, ବୁଧି, ମିଧ, ୟୁଧ, ରାଧ, ରୁଧ, ୱିଧ, ସିଧ, ସୁଧ, ଥଭି, ରଭ, ଲଭ, ଲୁଭ, ସମ୍ଭୁ, ଦୁହ, ନହ, ମୁହ।

୭୫୦।ଧୋ ଧଭହେହି[କ। ୫୭୬; ରୂ। ୬୦୭; ନୀ। ୧୧୭୯; 'ଧୋ ଧହଭେହି' (ବହୂସୁ)]।

ଏତେହି ପରସ୍ସ ଅନନ୍ତରସ୍ସ ତସ୍ସ ଧୋ ହୋତି।

ଇଧ-ଇଜ୍ଝନେ , ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ପରରୂପତ୍ତଂ ସଂୟୋଗାଦିସ୍ସ ଚ ତତିୟତ୍ତଂ, ସମିଜ୍ଝିତ୍ଥାତି ସମିଦ୍ଧୋ-ମହଦ୍ଧନୋ।

କୁଧ-କୋପେ, କୁଜ୍ଝତୀତି କୁଦ୍ଧୋ, ସଂକୁଦ୍ଧୋ।

ଗିଧ-ଗେଧେ, ଗିଜ୍ଝିତ୍ଥାତି ଗିଦ୍ଧୋ, ଅନୁଗିଦ୍ଧୋ, ଅଭିଗିଦ୍ଧୋ।

ବଧ-ବନ୍ଧନେ, ବଜ୍ଝିତ୍ଥାତି ବଦ୍ଧୋ, ପବଦ୍ଧୋ, ଆବଦ୍ଧୋ, ନିବଦ୍ଧୋ।

ବୁଧ-ଞାଣେ ଜାଗରେ ୱିକସନେ ଚ, ବୁଜ୍ଝତି ଜାନାତୀତି ବୁଦ୍ଧୋ, ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ପବୁଜ୍ଝତି ଜାଗରୋତୀତି ୱା ପବୁଦ୍ଧୋ, ପଟିବୁଦ୍ଧୋ।

ବୁଧି-ନିୱାରଣେ, ପରିବୁନ୍ଧୀୟତୀତି ପଲିବୁଦ୍ଧୋ। ୱାତପଲିବୁଦ୍ଧୋ, ପିତ୍ତପଲିବୁଦ୍ଧୋ, ସେମ୍ହପଲିବୁଦ୍ଧୋ।

ମିଧ-ମିଜ୍ଝନେ, ମିଜ୍ଝତୀତି ମିଦ୍ଧଂ, ମିଦ୍ଧୋ। କପିମିଦ୍ଧୋ।

ଯୁଧ-ସମ୍ପହାରେ, ଯୁଜ୍ଝୀଯତେତି ଯୁଦ୍ଧଂ। ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧଂ, ମେଣ୍ଡଯୁଦ୍ଧଂ, ହତ୍ଥିଯୁଦ୍ଧଂ, କୁକ୍କୁଟଯୁଦ୍ଧଂ।

ରାଧ-ଆରାଧନେ, ଆରାଧଯିତ୍ଥାତି ଆରଦ୍ଧୋ, ଅଭିରଦ୍ଧୋ।

ୱିପୁବ୍ବୋ-ୱିରଜ୍ଝନେ, ୱିରଦ୍ଧୋ।

ରୁଧ-ଆୱରଣେ, ରୁନ୍ଧୀଯିତ୍ଥାତି ରୁଦ୍ଧୋ, ଓରୁଦ୍ଧୋ, ଅୱରୁଦ୍ଧୋ।

ନିପୁବ୍ବୋ-ନିରୋଧେ, ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥାତି ନିରୁଦ୍ଧୋ।

ୱିପୁବ୍ବୋ-ୱିରୋଧେ, ୱିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥାତି ୱିରୁଦ୍ଧୋ, ପଟିୱିରୁଦ୍ଧୋ।

ଅନୁପୁବ୍ବୋ-କନ୍ତିଯଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ।

ୱିଧ-ୱିଜ୍ଝନେ, ୱିଜ୍ଝିତ୍ଥାତି ୱିଦ୍ଧୋ। ସଲ୍ଲୱିଦ୍ଧୋ।

ସିଧ-ନିପ୍ଫତ୍ତିଯଂ, ସିଜ୍ଝିତ୍ଥାତି ସିଦ୍ଧୋ।

ପପୁବ୍ବୋ-ପାକଟଭାୱେ, ପସିଦ୍ଧୋ।

ନି, ପଟିପୁବ୍ବୋ ନିୱାରଣେ, ନିସିଦ୍ଧୋ, ପଟିସିଦ୍ଧୋ।

ସୁଧ-ସୁଜ୍ଝନେ, ସୁଜ୍ଝତୀତି ସୁଦ୍ଧୋ, ୱିସୁଦ୍ଧୋ, ପରିସୁଦ୍ଧୋ।

ଥଭି-ଥମ୍ଭନେ , ଥମ୍ଭତୀତି ଥଦ୍ଧୋ, ପତ୍ଥଦ୍ଧୋ, ଉପତ୍ଥଦ୍ଧୋ।

ରଭ-ଆରଭେ, ଆରଭିତ୍ଥାତି ଆରଦ୍ଧୋ, ଆରବ୍ଭିତ୍ଥାତି ୱା ଆରଦ୍ଧୋ, ସମାରଦ୍ଧୋ।

ଲଭ-ଲାଭେ, ଅଲଭୀତି ଲଦ୍ଧୋ, ଲବ୍ଭିତ୍ଥାତି ୱା ଲଦ୍ଧୋ, ପଟିଲଦ୍ଧୋ, ଉପଲଦ୍ଧୋ।

ଲୁଭ-ଗିଦ୍ଧିଯଂ, ଲୁବ୍ଭତୀତି ଲୁଦ୍ଧୋ, ପଲୁଦ୍ଧୋ, ୱିଲୁଦ୍ଧୋ।

ସମ୍ଭୁ-ପସ୍ସଦ୍ଧିଯଂ, ପସ୍ସମ୍ଭିତ୍ଥାତି ପସ୍ସଦ୍ଧୋ।

ଦୁହ-ଦୋହନେ, ଦୁଯ୍ହିତ୍ଥାତି ଦୁଦ୍ଧା-ଗାୱୀ।

ନହ-ବନ୍ଧନେ, ସନ୍ନଯ୍ହିତ୍ଥାତି ସନ୍ନଦ୍ଧୋ, ଓନଦ୍ଧୋ, ଅୱନଦ୍ଧୋ।

ମୁହ-ଅନ୍ଧଭାୱେ, ମୁଯ୍ହତୀତି ମୁଦ୍ଧୋ-ବାଲୋ।

ତିପଚ୍ଚଯମ୍ହି-ଇଜ୍ଝନଂ ଇଦ୍ଧି, ଇଜ୍ଝନ୍ତି ଏତାଯାତି ୱା ଇଦ୍ଧି, ସମିଜ୍ଝନଂ ସମିଦ୍ଧି, ଗିଜ୍ଝନଂ ଗିଦ୍ଧି, ମିଜ୍ଝନଂ ମିଦ୍ଧି, ଅଭିରାଧନଂ ଅଭିରଦ୍ଧି, ୱିରୁଜ୍ଝନଂ ୱିରୁଦ୍ଧି, ପଟିୱିରୁଦ୍ଧି, ସିଜ୍ଝନଂ ସିଦ୍ଧି, ସଂସିଦ୍ଧି, ପଟିସିଦ୍ଧି, ସୁଜ୍ଝନଂ ସୁଦ୍ଧି, ୱିସୁଦ୍ଧି, ପାରିସୁଦ୍ଧି, ଲଭନଂ ଲଦ୍ଧି, ଉପଲଦ୍ଧି, ଲୁବ୍ଭନଂ ଲୁଦ୍ଧି, ପସ୍ସମ୍ଭନଂ ପସ୍ସଦ୍ଧି, ମୁଯ୍ହନଂ ମୁଦ୍ଧି।

ତୱନ୍ତୁ, ତାୱୀସୁ- ''ସମିଦ୍ଧୱା, ସମିଦ୍ଧୱାୱୀ''ତିଆଦିନା ୱତ୍ତବ୍ବଂ।

ତ୍ୱାଦୀସୁ-ରଭ-ଆରଭେ, ଆରଦ୍ଧା, ଆରଦ୍ଧାନ।

ଲଭ-ଲାଭେ, ଲଦ୍ଧା, ଲଦ୍ଧାନ, ପଟିଲଦ୍ଧା, ପଟିଲଦ୍ଧାନ।

ତୁଂ, ତଓେସୁ-ବୁଧ-ଞାଣେ, ବୁଦ୍ଧୁଂ, ବୁଦ୍ଧଓେ, ସୁବୁଦ୍ଧୁଂ, ସୁବୁଦ୍ଧଓେ, ବୋଦ୍ଧୁଂ, ବୋଦ୍ଧଓେ, ଲଦ୍ଧୁଂ, ଲଦ୍ଧଓେ, ପଟିଲଦ୍ଧୁଂ, ପଟିଲଦ୍ଧଓେ।

ତଵନ୍ତୁ-ବୋଦ୍ଧଵଂ, ଲଦ୍ଧଵଂ, ପଟିଲଦ୍ଧଵଂ।

୭୫୧।ଓଦ୍ଧସ୍ସ ୱା।

ଓଦ୍ଧସ୍ସ ଉ ହୋତି ୱା କାନୁବନ୍ଧେ ପଚ୍ଚଯତକାରେ ଦ୍ଵାଦିଓଜ୍ଜିତେ।

ଓଦ୍ଧିଟ୍ଠାତି ଓ୍ଵୁଦ୍ଧୋ, ଓଦ୍ଧୋ ୱା, ଓଦ୍ଧନଂ ଓ୍ଵୁଦ୍ଧି, ମହାଓ୍ଵୁଦ୍ଧିନା ଉଊଂ। ତିପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଚ ତସ୍ସ ଲୋପୋ।

ଇତି ଧାଦେସରାସି।

ଓ୍ଵିସଂଯୋଗନାଦେସରାସି

ହା, ଇ, ଚି, ଜି, ଡି, ଥୀ, ଦୀ,ପୀ, ମି, ଲୀ, ଥୁ, ଦୂ, ଧୂ, ପୂ, ଭୂ, ଲୂ, ଓ୍ଵୁ, ସୁ, ହୁ, ଆସ, କଥ, କୁପ, ପଲ, ମଲ, ସୁପ, ପଠଅ।

୭୫୨।ଭିଦାଦିତୋ ନୋ କ୍ତ, କ୍ତଓନ୍ତୂନଂ।

ଭିଦାଦିମ୍ହା ପରେସଂ କ୍ତ, କ୍ତଓନ୍ତୂନଂ ତକାରସ୍ସ ଅନନ୍ତରଭୂତସ୍ସ ନୋ ହୋତି।

ହା-ଚାଗେ, ହୀଯିତ୍ଥାତି ହୀନୋ, ପହୀନୋ, ନିହୀନୋ, ଓହୀନୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ନୋଆଦେସଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା 'ଉତ୍ତଵ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସା'ତି ଇଆଗମୋ, ତସ୍ସ ଚ କ୍ଵଚି ରସ୍ସୋ। ଏଓ୍ଵଂ ପରତ୍ଥ।

ଅଧିପୁଵ୍ଵୋ-ଇ-ଆଯଓେ, ଅଧିଚ୍ଚ ଏତୀତି ଅଧିନୋ।

ଚି-ଚଯେ, ଚଯିତ୍ଥାତି ଚିନୋ, ଆଚିନୋ।

ଜି-ଜଯେ, ପଞ୍ଚମାରେ ଜିନାତୀତି ଜିନୋ।

ଡି-ଗତିଯଂ, ଡେତୀତି ଡିନୋ।

ଥୀ-ସଙ୍ଘାତେ, ଥୀଯତୀତି ଥିନଂ।

ଦୀ-ଖଯେ, ଅନୁକ୍କମେନ ଦୀଯତି ଖିଯ୍ୟତୀତି ଦିନୋ-ଦିଓସୋ।

ପୀ-ତପ୍ପନେ, ପୀନିତ୍ଥାତି ପୀନୋ।

ମି-ପକ୍ଖେପେ, ମିନାତୀତି ମିନୋ।

ଲୀ-ଲଯେ, ଲୀଯିତ୍ଥାତି ଲୀନୋ, ଅଲ୍ଲୀଯିତ୍ଥାତି ଅଲ୍ଲୀନୋ। ନିଲୀଯିତ୍ଥାତି ନିଲୀନୋ, ପଟିଲୀଯିତ୍ଥାତି ପଟିଲୀନୋ, ପଟିଲୀନଚରୋ ଭିକ୍ଖୁ, ପଟିସଲ୍ଲୀଯିତ୍ଥାତି ପଟିସଲ୍ଲୀନୋ।

ଥୁ-ନିଟ୍ଠୁନନେ , ନିଟ୍ଠୁନାତୀତି ନିଟ୍ଠୁନୋ।

ଦୂ-ଖେଦେ, ଦୂଯତେତି ଦୂନୋ।

ଧୂ-ନିଦ୍ଧୂନନେ, ଅହିତେ ଧମ୍ପେ ଧୁନାତୀତି ଧୁନୋ, ଧୋନୋପଞ୍ଚଞ୍ଚୱା।

ପୂ-ସୋଧନେ, ପୁନାତୀତି ପୁନୋ, ଦନ୍ତଂ ପୁନନ୍ତି ଏତେନାତି ଦନ୍ତପୋଣୋ, ନସ୍ସ ଣତ୍ତଂ।

ଭୂ-ୱୁଦ୍ଧିଯଂ, ଭୱତି ୱଡ୍ଢତୀତି ଭୂନୋ-ହିତରାସି।

ଲୂ-ଛେଦନେ, ଲୁନାତୀତି ଲୁନୋ।

ୱୁ-ସଂୱରଣେ, ଆୱୁଣାତୀତି ଆୱୁଣୋ।

ସୁ-ସୱନେ, ସୁଣାତୀତି ସୁନୋ, ସୋଣୋ, ନସ୍ସ ଣତ୍ତଂ।

ସୁ-ପସୱନେ ୱା, ପସୱତି ୱଡ୍ଢତୀତି ସୁନଂ-ଉଦ୍ଧୁମାତଂ।

ହୁ-ପୂଜା, ଦାନେସୁ, ଆହୁତବ୍ବନ୍ତି ଆହୁନଂ, ପାହୁତବ୍ବନ୍ତି ପାହୁନଂ-ଦାତବ୍ବୱତ୍ଥୁ।

ଆସ-ଉପୱେସନେ, ଅଚ୍ଛତୀତି ଆସିନୋ, ତୁଣ୍ହୀ ଅଚ୍ଛତୀତି ତୁଣ୍ହୀମାସିନୋ।

କଥ-ଥଦ୍ଧେ ଥେରିଯେ ଚ, କଥତୀତି କଥିନଂ।

କୁପ-କୋପେ, ହିରୀ କୁପ୍ପତି ଏତେନାତି ହିରୀକୋପିନଂ।

ପଲ-ଗତିଯଂ, ପଲେତୀତି ପଲିନୋ।

ମଲ-ମଲିନଭାୱେ, ମଲତୀତି ମଲିନୋ, ମଲିନଂ-ୱତ୍ଥଂ।

ସୁପ-ସୋପ୍ପନେ, ସୁପତୀତି ସୁପିନୋ।

ପଠଅ-ଗତିଯଂ, ପଠଏତୀତି ପଠଇନୋ, ପଠଇନା ଜମ୍ବୁଦୀପାତେ [ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।ତତିଯସଂଗୀତିକଥା]।

ଇତି ୱିସଂଯୋଗନାଦେସରାସି।

ସସଂଯୋଗନାଦେସରାସି

ଖିଦ, ଛିଦ, ତୁଦ, ଦା, ନୁଦ, ପତ, ପଦ, ଭିଦ, ୱିଦ, ସଦ।

'ଭିଦାଦିତୋ ନୋ କ୍ତତ୍ତୱନ୍ତୂନ'ନ୍ତି ତସ୍ସ ନୋ, ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ପରରୂପତ୍ତଂ, ଖିଜ୍ଜିତ୍ଥାତି ଖିନ୍ନୋ, ଛିଜ୍ଜିତ୍ଥାତି ଛିନ୍ନୋ, ସଞ୍ଛିନ୍ନୋ, ତୁଦିତ୍ଥାତି ତୁନ୍ନୋ, ପତୁନ୍ନୋ, ନିତୁନ୍ନୋ, ୱିତୁନ୍ନୋ।

ନୁଦ-ଖେପେ, ନୁଦିତ୍ଥାତି ନୁନ୍ନୋ, ପନୁନ୍ନୋ।

ପତ-ପତନେ, ପତତୀତି ପନ୍ନୋ, ପନ୍ନଧଜୋ, ନସ୍ସ ଣ୍ତେୱେରୁକ୍ଖପଣ୍ଣଂ, ପତ୍ତଂ ୱା।

ପଦ-ଗତିଯଂ, ପଜ୍ଜିତ୍ଥାତି ପନ୍ନୋ, ଆପନ୍ନୋ, ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ନିପନ୍ନୋ, ୱିପନ୍ନୋ, ସମ୍ପନ୍ନୋ, ଉପପନ୍ନୋ, ସମୁପପନ୍ନୋ, ପରିଯାପନ୍ନୋ।

ଭିଦ-ୱିଦାରଣେ, ଭିଜ୍ଜିତ୍ଥାତି ଭିନ୍ନୋ, ପଭିନ୍ନୋ, ସମ୍ଭିନ୍ନୋ, ପରିଭିନ୍ନୋ, ୱିଭିନ୍ନୋ।

ୱିଦ-ତୁଟ୍ଠିୟଂ, ନିଙ୍କିନ୍ଦତୀତି ନିଙ୍କିନ୍ନୋ।

ସଦ ୱିସରଣ, ଗତ୍ୟା'ୱସାନେସୁ, ସୀଦିତ୍ଥାତି ସନ୍ନୋ, ଓସନ୍ନୋ, ପସୀଦିତ୍ଥାତି ପସନ୍ନୋ, ଅଭିପ୍ପସନ୍ନୋ, ନିସୀଦିତ୍ଥାତି ନିସିନ୍ନୋ, ସନ୍ନିସିନ୍ନୋ, 'ସଦଜ୍ଜରାନମୀମ'ଇତି ଈମ, ସଂଯୋଗେ ରସ୍ସୋ ଚ।

ତୱନ୍ତୁମ୍ହି-ଖିନ୍ନୱା, ଛିନ୍ନୱା, ସଞ୍ଛିନ୍ନୱା, ତୁନ୍ନୱା, ପତୁନ୍ନୱା, ପନୁନ୍ନୱା, ପନ୍ନୱା, ଆପନ୍ନୱା, ଭିନ୍ନୱା, ସମ୍ଭିନ୍ନୱା, ସନ୍ନୱା, ପସନ୍ନୱା, ନିସିନ୍ନୱା।

୬୫୩।ଦାଦ୍ୱିନ୍ନୋ[କା। ୫୮୨; ରୂ। ୬୩୧; ନୀ। ୧୧୮୫]।

ଦାଧାତୁମ୍ହା ପରେସଂ ତ, ତୱନ୍ତୂନଂ ତସ୍ସ ଇନ୍ନୋ ହୋତି।

ଦୀୟିତ୍ଥାତି ଦିନ୍ନୋ, ପଦିନ୍ନୋ, ଆଦିନ୍ନୋ, ସମାଦିନ୍ନୋ, ଉପାଦିନ୍ନୋ, ପରିୟାଦିନ୍ନୋ, ନସ୍ସ ଣ୍ତେ ଉପାଦିଣ୍ଣୋ।

ଇତି ସସଂଯୋଗନାଦେସରାସି।

ହାଦେସରାସି

ଊହ, ଗାହୁ, ଗୁହ, ବହ, ବାହ, ବୁହ, ମୁହ, ରୁହ, ୱହ।

୬୫୪।ରୁହାଦୀହି ହୋ ଢଓ ଚ[କା। ୫୮୯; ରୂ। ୬୨୧; ନୀ। ୧୧୯୨; '...ଢଅ ଚ' (ବହୂସୁ)]।

ରୁହାଦୀହି ପରସ୍ସ ଅନନ୍ତରଭୂତସ୍ସ ତପଚ୍ଚୟସ୍ସ ତକାରସ୍ସ ହୋ ହୋତି, ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ଢଓ ହୋତି।

ଊହ-ସଞ୍ଚୟେ, ବ୍ଯୂହିତ୍ଥାତି ବ୍ଯୂଢହୋ, ୱିୟୂଢହୋ, ପରିବ୍ଯୂଢହୋ, ଦେୱାସୁରସଙ୍ଗାମୋ ସମୁପବ୍ଯୂଢହୋ ଅହୋସି [ସଂ। ନି। ୧।୨୪୯]।

ଗାହୁ-ଭୁସଦ୍ଧେ ୱିଲୋଲନେ ଚ, ମା ଗାଢହଂ ପରିଦେୱୟି। ଆଗାଢହାୟ ଚେତେତି। ଗାହିତ୍ଥାତି ଗାଢହୋ, ପଗାଢହୋ, ଆଗାଢହୋ, ଓଗାଢହୋ, ଅଜ୍ଝୋଗାଢହୋ [ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧]।

ବହ-ୱୁଦ୍ଧିମ୍ହି।

୬୫୫।ମୁହବହବୁହାନଞ୍ଚ ତେ କାନୁବନ୍ଧେଦ୍ୱେ[କା। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫; ''ମୁହବହାନଞ୍ଚ...'' (ବହୂସୁ)]।

ଦ୍ୱାଦିୱଜ୍ଜିତେ କାନୁବନ୍ଧେ ପଚ୍ଚୟତକାରେ ପରେ ମୁହ, ବହ, ବୁହାନଞ୍ଚ ଗୁହସ୍ସ ଚ ଦୀଘୋ ହୋତି।

'ରୁହାଦୀହିହୋ ଢଓ ଚା'ତି ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସଢଓ, ତପଚ୍ଚୟସ୍ସ ହୋ, ଅବହୀତି ବାଢହଂ।

ବୁହ-ଉଦ୍ଧରଣେ, ଅବୁହିତ୍ଥାତି ବୂଢହୋ, ଅବ୍ଯୂଢହୋ, ଅବୂଢହସଲ୍ଲୋ [ସୁ। ନି। ୬୮୫]।

ମୁହ-ଅନ୍ଧଭାୱେ।

୬୫୬।ମୁହା ୱା।

ମୁହମ୍ହା ପରସ୍ସ ଅନନ୍ତରଭୂତସ୍ସ ତକାରସ୍ସ ହୋ ହୋତି, ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ଚ ଢଓ ହୋତି ୱା।

ମୁୟ୍ହିତ୍ଥାତି ମୂଢହୋ, ମୁଦ୍ଧୋ ୱା।

ରୁହ-ଜନନେ, ଗତିଯଞ୍ଚ, ରୁହିତ୍ୱାତି ରୂଢହୋ, ପରୂଢହୋ, ଆରୂଢହୋ, ଓରୂଢହୋ, ୱିରୂଢହୋ, ନିରୂଢହୋ।

ୱହ-ପାପନେ, ୱହିତ୍ୱାତି ୱୂଢହୋ, 'ଅସ୍ସୂ'ତି ଉତ୍ତଂ।

ତିପଚ୍ଚଯମ୍ହି-ରୁହନଂ ରୂଢହି, ନିରୁହନଂ ନିରୂଢହି, ୱିରୁହନଂ ୱିରୂଢହି।

ତ୍ୱାଦୀସୁ –

୭୫୭।ପ୍ପୋ ୱା ତ୍ୱାସ୍ସ ସମାସେ।

ସମାସଟ୍ଠାନେ ତ୍ୱାପଚ୍ଚଯସ୍ସ ପାନୁବନ୍ଧୋ ଯୋ ହୋତି ୱା। ପାନୁବନ୍ଧୋ 'ପ୍ପେ ସିସ୍ସା'ତି ୱିସେସନତ୍ଥୋ। 'ହସ୍ସ ୱିପଲ୍ଲାସୋ'ତି ହ, ଯାନଂ ୱିପରିଯାଯୋ।

ଗ୍ଗୁଯ୍ହ, ପରିଗ୍ଗୁୟ୍ହା ଗ୍ଗୂହିତ୍ୱା, ୱିଯୂହିତ୍ୱା ୱା, ୱିଗାଯ୍ହ, ୱିଗାହିତ୍ୱା, ଓଗାଯ୍ହ, ଓଗାହିତ୍ୱା, ଅଜ୍ଝୋଗାଯ୍ହ, ଅଜ୍ଝୋଗାହିତ୍ୱା।

ବହୁଲାଧିକାରା ଅସମାସେପି ପ୍ପୋ ହୋତି, ଗୁଯ୍ହ, ଗୂହିତ୍ୱା, ନିଗୁଯ୍ହ, ନିଗୂହିତ୍ୱା, ଓଗୁଯ୍ହ, ଓଗୂହିତ୍ୱା।

ନହ-ବନ୍ଧନେ, ସନ୍ନୟ୍ହ, ସନ୍ନାହିତ୍ୱା।

ବାହ-ନିୱାରଣେ, ଦୀଘୋ, ବାୟ୍ହ, ବାହିତ୍ୱା, ପଟିବାୟ୍ହ, ପଟିବାହିତ୍ୱା।

ବୁହ-ଉଦ୍ଧରଣେ ପପୁଙ୍କୋ, ପଜ୍ଜୁୟ୍ହା ସମୂଲଂ ତଣ୍ହଂ ପଜ୍ଜୁୟ୍ହ [ସଂ। ନି। ୧।୧୫୯ (ତଣ୍ହମଜ୍ଜୁମ୍ହ)]।

ଆପୁଙ୍କୋ-ଅଜ୍ଜୁୟ୍ହ, ''ଅଜ୍ଜୁହେ ସଲ୍ଲମତ୍ତନୋ''ତି ଆଦୀସୁ ୱିଯ। ପମୁୟ୍ହ, ପମୁୟ୍ହିତ୍ୱା, ୱିମୁୟ୍ହ, ୱିମୁୟ୍ହିତ୍ୱା, ସମ୍ମୁୟ୍ହ, ସମ୍ମୁୟ୍ହିତ୍ୱା, ଆରୁୟ୍ହ, ଆରୁହିତ୍ୱା, ଆରୋହିତ୍ୱା, ଓରୁୟ୍ହ, ଓରୋହିତ୍ୱା।

ସହ-ସହନେ, ପସୟ୍ହ, ପସହିତ୍ୱା ୱା।

ଇତି ହାଦେସରାସି।

ତ୍ୱାଦିୱିକାରରାସି

ଅଥ ତ୍ୱା, ତ୍ୱାନ, ତୁନାନଂ ୱିକାରୋ ୱୁଚ୍ଚତେ।

ଇ, କର, ହନ।

୭୫୮।ଇତୋ ଚ୍ଚୋ।

ଇଧାତୁମ୍ହା ପରସ୍ସ ତ୍ୱାସ୍ସ ଚ୍ଚୋ ହୋତି ୱା।

ପେଚ୍ଚ, ସମେଚ୍ଚ, ଅଭିସମେଚ୍ଚ, ଅୱେଚ୍ଚ, ଅନ୍ୱେଚ୍ଚ, ଅପେଚ୍ଚ, ଉପେଚ୍ଚ, ସମୁପେଚ୍ଚ, ଅଧିଚ୍ଚ, ଅତିଚ୍ଚ, ପଟିଚ୍ଚ।

ୱାତି କିଂ? ଉପେତ୍ୱା, ସମୁପେତ୍ୱା, ଅଧିଯିତ୍ୱା।

୭୫୯।ସାଧିକରା ରଚ୍ଚରିଚ୍ଚା[କ। ୫୯୮; ରୂ। ୬୪୩; ନୀ। ୧୨୦୩; 'ସାସାଧିକରା ଚଚରିଚ୍ଚା' (ବହୂସୁ)]।

ସନ୍ତ, ଅଧିପରା କରମ୍ହା ତ୍ୱାସ୍ସ ରଚ୍ଚ, ରିଚ୍ଚା ହୋନ୍ତି ୱା, ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତଂ ଇଧ ଲବ୍ଭତି।

ସକ୍କଚ୍ଚ, ‘ସକ୍କଚ୍ଚ’ନ୍ତି ବିନ୍ଦାଗମୋ, ଅଧିକିଚ୍ଚ।

ୱାତି କିଂ? ସକ୍କତ୍ୱା, ସକ୍କରିତ୍ୱା, ଅଧିକରିତ୍ୱା।

ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେ-ଅତ୍ତଂ ନିରଂକଚ୍ଚ ପିଯାନି ସେୱତି [ଜା। ୨।୨୧।୪୬୧], ଅଭିସଙ୍ଖଚ୍ଚ ଭୋଜନଂ।

୬୬୦।ହନା ରଚ୍ଚୋ[କ। ୫୯୮; ରୂ। ୬୪୩; ନୀ। ୧୨୦୩। ‘ସାସାଧିକରା ଚଚରିଚ୍ଚା’ (ବହୂସୁ)]।

ହନମ୍ହା ତ୍ୱାସ୍ସ ରଚ୍ଚୋ ହୋତି ୱା ସମାସେ। ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତେନ ହରମ୍ହାପି।

ଆହଚ୍ଚ, ଉହଚ୍ଚ, ୱିହଚ୍ଚ, ସଂହଚ୍ଚ, ଉପହଚ୍ଚ।

ୱାତି କିଂ? ଆହନିତ୍ୱା, ଉହନିତ୍ୱା, ୱିହନିତ୍ୱା, ସଂହନିତ୍ୱା।

ହରମ୍ହି-ସା ନୋ ଆହଚ୍ଚ ପୋସେତି [ଜା। ୨।୨୨।୨୩୩୪ (ଆହତ୍ୱ)], ତତୋ ଉଦକମାହଚ୍ଚ।

ଦିସ-ପେକ୍ଖନେ।

୬୬୧।ଦିସା ୱାନୱା ସ ଚ[କ। ୫୯୯; ରୂ। ୬୪୪; ନୀ। ୧୨୦୪; ‘…ସ ଚ’ (ବହୂସୁ)]।

ଦିସମ୍ହା ତ୍ୱାସ୍ସ ୱାନ, ୱା ହୋନ୍ତି ୱା, ଦିସସ୍ସ ଚ ସସ୍ସ ସ ହୋତି, ପରରୂପନିସେଧନମିଦଂ।

ଦିସ୍ୱାନ, ଦିସ୍ୱା।

ୱାତି କିଂ? ପସ୍ସିତ୍ୱା।

ଖା, ଞା, ଦା, ଧା, ହା, କି, ଖି, ଚି, ଜି, ନୀ, ଲୀ, ସି, ଭୂ।

‘ପ୍ପୋ ୱା ତ୍ୱାସ୍ସ ସମାସେ’ତି ତ୍ୱାସ୍ସ ଯୋ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ୱିକପ୍ପେନ କ୍ୱଚି ଯଲୋପୋ, ସଂପୁବ୍ବୋ ଖା-ଞାଣେ, ସଙ୍ଖାଯ, ସଙ୍ଖା, ପଟିସଙ୍ଖାଯ, ପଟିସଙ୍ଖା, ଅଞ୍ଞାଯ, ଅଞ୍ଞା, ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଅଭିଞ୍ଞା, ପରିଞ୍ଞାଯ, ପରିଞ୍ଞା।

ସମାସେତି କିଂ? ଞତ୍ୱା।

ୱାତି କିଂ? ଆଜାନିତ୍ୱା, ଅଭିଜାନିତ୍ୱା, ପରିଜାନିତ୍ୱା।

ଅଧିଟ୍ଠାଯ, ଅଧିଟ୍ଠା, ପତିଟ୍ଠାଯ, ପତିଟ୍ଠା।

ସମାସେତି କିଂ? ଠତ୍ୱା।

ୱାତି କିଂ? ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା, ପତିଟ୍ଠହିତ୍ୱା। ମହାୱୁତ୍ତିନା ଇତ୍ତଂ, ଉପଟ୍ଠିତ୍ୱା।

ଆଦାଯ, ଉପାଦାଯ, ଉପାଦା।

ସମାସେତି କିଂ? ଦତ୍ୱା।

ୱାତି କିଂ? ଆଦିଯିତ୍ୱା, ସମାଦିଯିତ୍ୱା, ‘ଊ ବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସା’ତି ଈଆଗମୋ, ‘ଦାସ୍ସିଯଙ’ଇତି ସୁତ୍ତେନ ସରେ ପରେ ସମାସେ ଇଯାଦେସୋ।

୭୬୨।ତୁଂଯାନା।

ଦ୍ୱାସ୍ସ ତୁଞ୍ଚ ଯାନଞ୍ଚ ହୋନ୍ତି କ୍ୱଚି ସମାସେ।

ବହୁଲାଧିକାରା ଗାଥାଯଂ ଅସମାସେପି, ନେକ୍ଖମଂ ଦଟ୍ଠୁ ଖେମତୋ [ସୁ। ନି। ୪୨୬], କିମବ୍ଭୁତଂ ଦଟ୍ଠୁ ମରୂ ପମୋଦିତା, ବିନ୍ଦୁଲୋପୋ।

ଅଭିହଟ୍ଠୁଂ ପୱାରେୟ୍ୟ, ''ଅଭିହଟ୍ଟୁ''ନ୍ତିପି ପାଠୋ, ସଂଯୋଗାଦିସ୍ସ ଲୋପୋ ତସ୍ସ ଟତ୍ତଂ। ''ଅଭିହଟ୍ଠୁ''ନ୍ତିପି [ପାଚି। ୨।୨୪୩] ପଠନ୍ତି। ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ନ ସମେତି।

ଆଦିଯାନ, ଉପାଦିଯାନ। ୱିଧାଯ, ନିଧାଯ, ସନ୍ଧାଯ, ଓଧାଯ, ସମୋଧାଯ, ୱିଦହିତ୍ୱା, ନିଦହିତ୍ୱା, ଓଦହିତ୍ୱା, ସମୋଦହିତ୍ୱା। ପହାଯ, ୱିହାଯ, ଓହାଯ, ହିତ୍ୱା, ଜହିତ୍ୱା।

ଇୱଣ୍ଣେସୁ ପ୍ଯସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ, ୱିକ୍କିୟ୍ୟ, ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା।

ୱିଚେୟ୍ୟ ଦାନଂ ଦାତବ୍ବଂ [ପେ। ୱ। ୩୨୯], 'ଉଲସ୍ସେ'ତି ଇସ୍ସ ଏତ୍ତଂ, ୱିଚିନିତ୍ୱା, ୱିନେୟ୍ୟ, ୱିନେତ୍ୱା, ୱିନଯିତ୍ୱା, ଅଲ୍ଲୀଯ, ଅଲ୍ଲୀଯିତ୍ୱା, ପଟିସଲ୍ଲୀଯ, ପଟିସଲ୍ଲୀଯିତ୍ୱା, ଯାଗମୋ।

୭୬୩।ପ୍ଯେ ସିସ୍ସା[କ। ୫୧୭; ରୂ। ୪୮୮; ନୀ। ୧୧୦୫]।

ପ୍ଯେ ପରେ ସିସ୍ସ ଆ ହୋତି।

ନିସ୍ସାଯ, ଉପନିସ୍ସାଯ, ଅପସ୍ସାଯ, ଅପସ୍ସଯିତ୍ୱା, ଅୱସ୍ସାଯ, ଅୱସ୍ସଯିତ୍ୱା।

ୱାତି କିଂ? ଅଧିସେତ୍ୱା, ଅଧିସଯିତ୍ୱା।

ଭୂ-ସତ୍ତାଯଂ, ରସ୍ସତ୍ତଂ, ସମ୍ଭୁୟ୍ୟ, ୱିଭୁୟ୍ୟ, ଅନୁଭୁୟ୍ୟ, ଅଧିଭୁୟ୍ୟ, ପରିଭୁୟ୍ୟ, ଅଭିଭୁୟ୍ୟ।

ସମାସେତି କିଂ? ଭୁତ୍ୱା, ଏଦନ୍ତେସୁ ମହାୱୁତ୍ତିନା ଏସ୍ସ ଆତ୍ତଂ, ନିଜ୍ଝାଯ, ନିଜ୍ଝାଯିତ୍ୱା, ଉପନିଜ୍ଝାଯ, ଉପନିଜ୍ଝାଯିତ୍ୱା, ଅଭିଜ୍ଝାଯ, ଅଭିଜ୍ଝାଯିତ୍ୱା।

ବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତଧାତୂସୁ 'ୱଗ୍ଗଲଲେହି ତେ'ତି ସୁତ୍ତେନ ଚୱଗ୍ଗ, ପୱଗ୍ଗ, ସକାରେହି ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତଂ। ତୱଗ୍ଗେ 'ତୱଗ୍ଗୱରଣାନଂ ଯେ ଚୱଗ୍ଗବଯଞ୍ଜା'ତି ତୱଗ୍ଗସ୍ସ ଚୱଗ୍ଗୋ, ତତୋ ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତଂ, ୱିପଚ୍ଚ, ପରିପଚ୍ଚ, ୱିମୁଚ୍ଚ, ଅଧିମୁଚ୍ଚ।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଯଲୋପୋ ଦୀଘୋ ଚ, ଆପୁଚ୍ଛା, ଅନାପୁଚ୍ଛା, ୱିଭଜ୍ଜ, ସଂୱିଭଜ୍ଜ, ୱିସଜ୍ଜ, ନିସଜ୍ଜ, ପଟିନିସଜ୍ଜ।

ଉଞ୍ଛ-ୱିସଗ୍ଗେ, ଯଲୋପୋ, ଉଞ୍ଛ, ଉଞ୍ଛିଯ, ଉଞ୍ଛିତ୍ୱା।

କତି-ଛେଦନେ, କଚ୍ଚ, ୱିକଚ୍ଚ, କନ୍ତିତ୍ୱା, ୱିକନ୍ତିତ୍ୱା।

ନିକର-ୱଞ୍ଚନେ, ନିକଚ୍ଚ କିତୱସ୍ସେୱ [ସଂ। ନି। ୧।୩୫]।

ପତ-ଗତିଯଂ, ପଚ୍ଚ, ନିପଚ୍ଚ, ପତିତ୍ୱା, ନିପତିତ୍ୱା।

କଥ-କଥନେ, ସାକଚ୍ଛା।

ପଦ-ଗତିଯଂ, ପଜ୍ଜ, ଆପଜ୍ଜ, ନିପଜ୍ଜ, ୱିପଜ୍ଜ, ସମ୍ପଜ୍ଜ, ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ, ପଟିପଜ୍ଜ।

‘ଭ ବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସା’ତି ଈଆଗମେ ‘ପଦାଦୀନଂ ଯୁକ’ଇତି ଯାଗମୋ, ପୁବ୍ବରୂପଂ, ପଜ୍ଜିଯ, ପଜ୍ଜିଯାନ, ଆପଜ୍ଜିଯ, ଆପଜ୍ଜିଯାନ, ନିପଜ୍ଜିଯ, ୱିପଜ୍ଜିଯ, ସମ୍ପଜ୍ଜିଯ, ପଟିପଜ୍ଜିଯ।

ଆପୁବ୍ବ ସଦ-ଘଟ୍ଟନେ, ଆସଜ୍ଜ ନଂ ତଥାଗତଂ [ଇତିୱୁ। ୮୯], କାକୋୱ ସେଲମାସଜ୍ଜ। ଛେଜ୍ଜ, ଛିଜ୍ଜ, ଛିନ୍ଦିଯ, ଅଚ୍ଛିଜ୍ଜ, ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିଯ, ୱିଚ୍ଛିଜ୍ଜ, ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିଯ, ପରିଚ୍ଛିଜ୍ଜ, ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିଯ, ଭେଜ୍ଜ, ଭିଜ୍ଜ, ସମ୍ଭିଜ୍ଜ, ପଟିସମ୍ଭିଜ୍ଜ, ଭିନ୍ଦିଯ, ସମ୍ଭିନ୍ଦିଯ।

ବୁଧ-ଞାଣେ, ବୁଜ୍ଝ, ସମ୍ବୁଜ୍ଝ, ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝ, ବୁଜ୍ଝିଯ, ବୁଜ୍ଝିଯାନ, ‘‘ମରୀଚିକୂପମଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧାନୋ’’ତି ପାଠଇ, ଦାଦେସେ ଅସ୍ସ ଓତ୍ତଂ କତ୍ୱା ସିଦ୍ଧା ଯଥା ‘ଅନୁପାଦିଯାନୋ’ତି।

ୱଧ-ହିଂସାଯଂ , ୱଜ୍ଝ, ୱଜ୍ଝିଯ।

ୱିଧ-ତାଟଅନେ, ୱିଜ୍ଝ, ୱିଜ୍ଝିଯ।

ଖନ-ୱିଲେଖନେ, ଖଞ୍ଞ, ଖଣିଯ, ନାସ୍ସ ଣତ୍ତଂ।

ପୱଗ୍ଗେ –

ଖିପ୍ପ, ନିଖିପ୍ପ, ସଂଖିପ୍ପ, ଖିପିଯ, ସଂଖିପିଯ।

ଲବି-ଅୱସଂସନେ, ଯଲୋପୋ, ଆଲମ୍ବ, ୱିଲମ୍ବ, ଅୱଲମ୍ବ।

ଲୁବି-ସନ୍ଥମ୍ଭନେ, ଦଣ୍ଡମୋଲୁମ୍ବ ତିଟ୍ଠତି, ଝାନମୋଲୁମ୍ବ ୱତ୍ତତି।

ଉପୁବ୍ବୋ ଉଦ୍ଧରଣେ ‘‘ଉଲ୍ଲୁମ୍ପତୁ ମଂ ଭନ୍ତେ ସଙ୍ଘୋ’’ତି [ମହାୱ। ୭୧ (ଉଲ୍ଲୁମ୍ପତୁ)] ଆଦୀସୁ ୱିଯ, ଉଲ୍ଲୁମ୍ବ, ଆରବ୍ଭ, ସମାରବ୍ଭ, ଲବ୍ଭା, ଉପଲବ୍ଭା, ଦୀଘୋ।

ପକ୍କମ୍ମ, ଅକ୍କମ୍ମ, ୱିକ୍କମ୍ମ, ନିକ୍ଖମ୍ମ, ଓକ୍କମ୍ମ, ଅଭିକ୍କମ୍ମ, ଅତିକ୍କମ୍ମ, ପଟିକ୍କମ୍ମ, ଆଗମ୍ମ, ସଙ୍ଗମ୍ମ।

ସମ-ଉପଧାରଣେ। ନିସମ୍ମ ରାଜ କଯିରା, ନାନିସମ୍ମ ଦିସମ୍ପତି [ଜା। ୧।୪।୧୨୮ (ନିସମ୍ମ ଖତ୍ତିଯୋ)]।

ସମୁ-ସନ୍ତିଯଂ ଖେଦେ ଚ, ଉପସମ୍ମ, ୱୂପସମ୍ମ, ୱିସ୍ସମ୍ମ।

କସ-କଡ୍ଢନେ, ଅପକସ୍ସ।

ଦିସ-ପେକ୍ଖନେ, ଆଦିସ୍ସ, ଉଦ୍ଦିସ୍ସ, ଓଦିସ୍ସ, ଅପଦିସ୍ସ।

ଫୁସ-ସମ୍ଫସ୍ସେ। ଫୁସ୍ସ ଫୁସ୍ସ ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି [ଅ। ନି। ୪।୧୯୫]।

ୱସ-ନିୱାସେ। ଉପୱସ୍ସଂ ଖୋ ପନ କତ୍ତିକତେମାସପୁଣ୍ଣମଂ [ପାରା। ୬୫୩ (କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମଂ)], ବିନ୍ଦାଗମୋ।

ୱିସ-ପୱେସନେ, ପୱିସ୍ସ, ନିୱିସ୍ସ, ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ଦ୍ୱାଦିୱିକାରରାସି।

ପଚ୍ଚଯୱିକାରରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ପକତିରୂପରାସି

ତାଦିପଚ୍ଚଯରାସି

ଅଥ ପକତିରୂପରାସି ୱୁଚ୍ଚତେ।

ତ,ତି, ତୁ, ତୱନ୍ତୁ, ତାୱୀ, ତ୍ୱା, ତ୍ୱାନ, ତୁନ, ତୁଂ, ତୱେ, ତାଯେ, ତଵ୍ୟ।

ଦା, ଖ୍ୟା, ଗା, ଘା, ଟା, ଠା, ତା, ଥା, ଦା, ଧା, ପା, ଫା, ଭା, ମା, ଯା, ଲା, ୱା, ସା, ହା।

ଅକ୍ଖାତୋ, ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ, ଆଖ୍ୟାତୋ, ୱିଖ୍ୟାତୋ।

'ଊ ବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସା'ତି କ୍ୱଚି ଈଆଗମୋ ରସ୍ସୋ ଚ, ସଙ୍ଖାଯିତୋ, ଘାଯିତୋ, ଞାତୋ।

'ଜ୍ଞାଦୀହି କ୍ନା'ତି ନାପଚ୍ଚଯୋ, ଜାନିତୋ।

କାରିତେ-ଞାପିତୋ, ଞାପଯିତୋ। ପୁଣଂ ତାଯତି ରକ୍ଖତୀତି ତାତୋ-ପିତା। ଦତ୍ତୋ, ଦ୍ୱିତ୍ତଂ ରସ୍ସତ୍ତଞ୍ଚ। ଦେୱଦତ୍ତୋ, ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତୋ, ଯଞ୍ଞଦତ୍ତୋ, ଦାପିତୋ, ଦାପଯିତୋ।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ପସ୍ସ ପିଣ୍ଡୋ, ପିଣ୍ଡିତୋ।

ଫା-ୱୁଦ୍ଧିଯଂ, ଫିତୋ ପଭାତା ରତ୍ତି।

ମା-ମାନେ, ମିତୋ, ସମ୍ମିତୋ, ଉପମିତୋ, ନିମ୍ମିତୋ, ଯାତୋ, ଲାତୋ, ୱାତୋ।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ୱାସ୍ସୁତ୍ତଂ, ନିବ୍ବୁତୋ, ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ନିବ୍ବାପିତୋ, ପରିନିବ୍ବାପିତୋ, ଓସିତୋ, ପରିଯୋସିତୋ, ଓସାପିତୋ, ପରିଯୋସାପିତୋ, ପହିତୋ, ପଜହିତୋ, ହାପିତୋ।

ତିମ୍ହି-ଞତ୍ତି, ଦତ୍ତି, ପାତି, ଫାତି, ନିବ୍ବୁତି, ପରିନିବ୍ବୁତି।

ତୁମ୍ହି-ସଙ୍ଖାତା ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ [ଜା। ୨।୨୨।୧୪୫୧], ଅକ୍ଖାତାରୋ ତଥାଗତା [ଧ। ପ। ୨୭୬] ଅଞ୍ଞାତାରୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି [ଦୀ। ନି। ୨।୬୮], ଞାପେତା, ଞାପଯିତା। ଉଟ୍ଠାତା ୱିନ୍ଦତେ ଧନଂ [ସଂ। ନି। ୧।୨୪୬]।

'ଊ ଲସ୍ସେ'ତି କ୍ୱଚି ଈସ୍ସ ଏତ୍ତଂ, ଉଟ୍ଠାପେତା, ସମୁଟ୍ଠାପେତା, ଅଘସ୍ସ ତାତା, ତାଯିତା, ଦାତା, ଦାପେତା, ସନ୍ଧାତା, ସନ୍ଧାପେତା, ମାପିତା, ମାପଯିତା, ନିବ୍ବାପେତା, ନିବ୍ବାପଯିତା, ହାପେତା, ହାପଯିତା।

ତୱନ୍ତୁ, ତାୱୀସୁ-ଅକ୍ଖତା, ଅକ୍ଖାତାୱୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତ୍ୱାଦୀସୁ ସଂଯୋଗେ ରସ୍ସତ୍ତଂ, ଞତ୍ୱା, ଜାନିତ୍ୱା, ଞାପେତ୍ୱା, ଜାନାପେତ୍ୱା, ଠତ୍ୱା।

ପାଦିତୋ ଠାସ୍ସ ଠହୋ, ସଣ୍ଠହିତ୍ୱା, ପତିଟ୍ଠହିତ୍ୱା।

କାରିତେ କ୍ୱଚି ରସ୍ସତ୍ତଂ, ଠପେତ୍ୱା, ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା, ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା, ଦତ୍ୱା, ଆଦିଯିତ୍ୱା, ସମାଦିଯିତ୍ୱା, ଦଜ୍ଜିତ୍ୱା।

ଦଦ-ଦାନେ, ତ୍ୱାସ୍ସ ପ୍ୟୋ, ଯମ୍ହି ଦସ୍ସ ଜୋ, ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପଂ ଦୀଘୋ, ଦଜ୍ଜା, ଦାପେତ୍ୱା।

ପାଦିତୋ ରସ୍ମୋ, ସମାଦପେତ୍ୱା।

ଧା-ଧାରଣେ, ଦ୍ୱିତ୍ତଂ, ପୁବ୍ବସ୍ସ ତତିଯତ୍ତଂ ରସ୍ସୋ ଚ, ପରସ୍ସ 'ଧାସ୍ସ ହୋ'ତି ହୋ, ପଦହିତ୍ୱା, ୱିଦହିତ୍ୱା, ନିଦହିତ୍ୱା, ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା, ଓଦହିତ୍ୱା, ପିଦହିତ୍ୱା, ପରିଦହିତ୍ୱା।

କାରିତେ-ଆଧପେତ୍ୱା, ସନ୍ନିଧାପେତ୍ୱା, ପିୱିତ୍ୱା, ପିତ୍ୱା ୱା, ପାଯେତ୍ୱା, ମାପେତ୍ୱା, ଓସାପେତ୍ୱା, ପରିଯୋସାପେତ୍ୱା, ହିତ୍ୱା, ପଜହିତ୍ୱା, ହାପେତ୍ୱା, ପଜହାପେତ୍ୱା।

ତୁଂ, ତୱେସୁ-ଅଞ୍ଞାତୁଂ, ଅଞ୍ଞାତୱେ, ସଞ୍ଞାତୁଂ, ସଞ୍ଞାତୱେ, ଞାତୁଂ, ଞାତୱେ, ଜାନିତୁଂ, ଜାନିତୱେ, ଞାପେତୁଂ, ଞାପେତୱେ, ଜାନାପେତୁଂ, ଜାନାପେତୱେ, ଠାତୁଂ, ଠାତୱେ, ସଣ୍ଠାତୁଂ, ସଣ୍ଠାତୱେ, ସଣ୍ଠହିତୁଂ, ସଣ୍ଠହିତୱେ, ଠପେତୁଂ, ଠପେତୱେ, ସଣ୍ଠାପେତୁଂ, ସଣ୍ଠାପେତୱେ, ଦାତୁଂ, ଦାତୱେ, ପଦାତୁଂ, ପଦାତୱେ, ଆଦାତୁଂ, ଆଦାତୱେ, ଦଜ୍ଜିତୁଂ, ଦଜ୍ଜିତୱେ, ଦାପେତୁଂ, ଦାପେତୱେ, ସମାଦପେତୁଂ, ସମାଦପେତୱେ, ସନ୍ଧାତୁଂ, ସନ୍ଧାତୱେ, ସଦ୍ଦହିତୁଂ, ସଦ୍ଦହେତୁଂ, ସଦ୍ଦହେତୱେ, ନିଧେତୁଂ, ନିଧେତୱେ ସନ୍ଧାପେତୁଂ, ନିଧାପେତୁଂ, ପାତୁଂ, ପିୱିତୁଂ, ପାତୱେ, ପିୱେତୱେ, ମାତୁଂ, ମିନିତୁଂ, ପମେତୁଂ, ଉପମେତୁଂ, ଯାତୁଂ, ଯାଯିତୁଂ, ଯାତୱେ, ଓସାଯେତୁଂ, ଓସାପେତୁଂ, ପରିଯୋସାପେତୁଂ, ହାତୁଂ, ପହାତୁଂ, ମାରଧେଯ୍ୟଂ ପହାତୱେ [ଧ। ପ। ୩୪], ଜହିତୁଂ, ପଜହିତୁଂ, ହାପେତୁଂ, ପହାପେତୁଂ, ଜହାପେତୁଂ।

ତବନ୍ତୁ-ଅଞ୍ଞାତବଂ, ସଞ୍ଞାତବଂ, ସଞ୍ଜାନାତବଂ, ଗାଯିତବଂ, ଞାତବଂ, ଜାନିତବଂ, ଞାପେତବଂ, ଜାନାପେତବଂ, ଠାତବଂ, ଠପେତବଂ, ଦାତବଂ, ଆଦାତବଂ, ସମାଦାତବଂ, ଦାପେତବଂ, ସମାଦପେତବଂ, ୱିଧାତବଂ, ୱିଦହିତବଂ, ପାତବଂ, ପିୱିତବଂ, ମିନିତବଂ, ମିନେତବଂ, ଯାତବଂ, ଲାତବଂ, ପହାତବଂ।

ଇୱଣ୍ଣେସୁ ୱିପୁବ୍ବୋ ଇ-ଗତ୍ୟଂ, ୱୀତୋ, ୱୀତଦୋସୋ ୱୀତମୋହୋ [ସଂ। ନି। ୧।୨୪୯], ଉଦିତୋ, ସମୁଦିତୋ, ଦାଗମୋ।

ସମିତୋ, ସମେତୋ, ସମୱେତୋ, ଅପେତୋ, ଉପେତୋ, ସମୁପେତୋ, ଅଭିତୋ, କୀତୋ, କଯିତୋ, କିଣିତୋ, ଚିତୋ, ଚିନିତୋ, ଆଚିତୋ, ଉପଚିତୋ, ସଞ୍ଚିତୋ, ଜିତୋ, ପରାଜିତୋ, ଡିତୋ, ଓଡ୍ଡିତୋ, ନୀତୋ, ଆନୀତୋ, ୱିନୀତୋ, ଓଣୀତୋ, ପଣୀତୋ, ନସ୍ସ ଣତ୍ତଂ।

ପୀତୋ, ଭୀତୋ, ମିତୋ, ସିତୋ, ନିସ୍ସିତୋ, ପହିତୋ।

ତିମ୍ହି-ସମିତି, ୱିଚିତି, ନୀତି, ଦ୍ୱିତ୍ତେ ଆଦିୱୁଦ୍ଧି, ନେତ୍ତି, ସଦ୍ଧମ୍ମନେତ୍ତି, ଭୀତି।

ତୁମ୍ହି-ସମେତା, ଅଭିସମେତା, ୱିଚେତା, ଜେତା, ନେତା, ୱିନେତା, ନିନ୍ନେତା।

ତୱନ୍ତୁ, ତାୱୀସୁ-ସମେତୱା, ସମେତାୱୀ, ଅଭିସମେତୱା, ଅଭିସମେତାୱୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତ୍ୱାଦୀସୁ-ସମେତ୍ୱା, ଉପେତ୍ୱା, କିଣିତ୍ୱା, ୱିଚିନିତ୍ୱା, ଜେତ୍ୱା, ୱିଜେତ୍ୱା, ଜିନିତ୍ୱା, ୱିଜିନିତ୍ୱା, ପରାଜେତ୍ୱା, ନେତ୍ୱା, ଆନେତ୍ୱା ୱିନେତ୍ୱା, ନଯିତ୍ୱା, ଆନଯିତ୍ୱା, ୱିନଯିତ୍ୱା, ଅଲ୍ଲୀଯିତ୍ୱା, ପଟିସଲ୍ଲୀଯିତ୍ୱା, ସଯିତ୍ୱା।

ତୁଂ, ତୱେସୁ-ସମେତୁଂ, ଉପେତୁଂ, ସମୁପେତୁଂ, ସମେତୱେ, କେତୁଂ, କିଣିତୁଂ, କେତୱେ, ୱିଚେତୁଂ, ୱିଚିନିତୁଂ, ଜେତୁଂ, ୱିଜେତୁଂ, ନିତୁଂ, ଆନିତୁଂ, ୱିନିତୁଂ, ନେତୁଂ, ଆନେତୁଂ, ୱିନେତୁଂ, ନଯିତୁଂ, ଆନଯିତୁଂ, ୱିନଯିତୁଂ, ନେତୱେ।

ତବନ୍ତୁ-ସମେତବଂ, କେତବଂ, କିଣିତବଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଉୱଣ୍ଣେସୁ-ଚୁତୋ, ଚୱିତୋ।

କାରିତେ-ଚାୱିତୋ।

ଜୁତୋ, ଜୱିତୋ, ଥୁତୋ, ଅଭିତ୍ଥୁତୋ, ଅଭିତ୍ଥୱିତୋ,

ସଂପୁଙ୍କୋ ଧୁ-ୱଲ୍ଲଭେ, ସନ୍ଧୁତୋ-ମିତ୍ତୋ। ''ଅସଣ୍ଠୁତଂ ଚିରସଣ୍ଠୁତେନା''ତିପି ପାଠଈ।

ଦୁ-ଗତିଯଂ ହିଂସାୟଞ୍ଚ, ଦୁତୋ, ଉପଦ୍ଦୁତୋ।

ଧୂ-କମ୍ପନେ, ଧୁତୋ, ନିଦ୍ଧୁତୋ।

ଭୂତୋ, ସମ୍ଭୂତୋ।

କାରିତେ-ଭାୱିତୋ, ସମ୍ଭାୱିତୋ, ୱିଭାୱିତୋ, ପରିଭାୱିତୋ।

ୟୁ-ମିସ୍ସନେ, ସଂୟୁତୋ।

ରୁ-ସଦ୍ଦେ, ରୁତୋ, ଲୁତୋ, ୱୁତୋ, ସଂୱୁତୋ, ସୁସଂୱୁତୋ, ସୁତୋ, ୱିସ୍ସୁତୋ।

ହୁ-ପୂଜାୟଂ, ହୁତୋ।

ତିମ୍ହି-ଚୱନଂ ଚୁତି, ଥୱନଂ ଥୁତି, ଭୂତି, ୱିଭୂତି, ସୱନଂ ସୁତି,

ତୁମ୍ହି-ଚୱିତା, ଚାୱେତା, ଜୱିତା, ଥୱିତା, ସନ୍ଥୱିତା, ସୋତା, ସାୱେତା।

ତୱନ୍ତୁ ତାୱୀସୁ-ଚୁତୱା, ଚୁତାୱୀ, ଚାୱେତୱା, ଚାୱେତାୱୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତ୍ୱାଦୀସୁ-ଚୱିତ୍ୱା, ଚୱିତ୍ୱାନ, ଚୱିତୁନ, ଜୱିତ୍ୱା, ଅଭିତ୍ଥୱିତ୍ୱା, ଭୁତ୍ୱା, ଅନୁଭୱିତ୍ୱା, ଭାୱେତ୍ୱା, ଭାୱୟିତ୍ୱା, ସୁତ୍ୱା, ସୁଣିତ୍ୱା, ସାୱେତ୍ୱା, ସାୱୟିତ୍ୱା।

ତୁଂ, ତୱେସୁ-ଚୱିତୁଂ, ଚାୱେତୁଂ, ଭୋତୁଂ, ଭୱିତୁଂ, ଅନୁଭୱିତୁଂ, ଭାୱେତୁଂ, ଭାୱୟିତୁଂ, ସୋତୁଂ, ସାୱେତୁଂ।

ହୂ-ସତ୍ତାୟଂ, ହୋତୁଂ। ''ଯା ଇଚ୍ଛେ ପୁରିସୋ ହୋତୁଂ [ଜା। ୨।୨୨।୧୨୮୨]। ନ ସୋ ସକ୍କା ନ ହୋତୁଯେ''ତି [ବୁ। ୱଂ। ୨।୯ '…ହେତୁଯେ'] ପାଠଈ।

ତଵ୍ୟମ୍ହି-ଚୱିତଵ୍ୟଂ, ଭୱିତଵ୍ୟଂ, ଅନୁଭୱିତଵ୍ୟଂ, ଭାୱେତଵ୍ୟଂ, ସୋତଵ୍ୟଂ। ଦ୍ୱିତ୍ତେ-ସୋତ୍ତଵ୍ୟଂ, ସାୱେତଵ୍ୟଂ।

ଏଦନ୍ତେସୁ ମହାୱୁତ୍ତିନା କ୍ୱଚି ଏକାରସ୍ସ ଇତ୍ତଂ, ଗାୟିତୋ, ଅପଚାୟିତୋ, ଅପଚିତୋ ୱା, ଉଜ୍ଝାୟିତୋ, ନିଜ୍ଝାୟିତୋ, ଅଭିଜ୍ଝାୟିତୋ।

ଗାୟନଂ ଗୀତି, ଅପଚାୟନଂ ଅପଚିତି।

ତୁମ୍ହି-ଗାୟିତା, ଅପଚାୟିତା, ଉଜ୍ଝାୟିତା।

ତୱନ୍ତୁ, ତାୱୀସୁ-ଗାୟିତୱା, ଗାୟିତାୱୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଗାୟିତ୍ୱା, ଝାୟିତ୍ୱା, ଅଭିଜ୍ଝାୟିତ୍ୱା।

ଗାୟିତୁଂ, ଗାୟିତୱେ, ଅପଚାୟିତୁଂ, ଅପଚାୟିତୱେ, ଝାୟିତୁଂ, ଝାୟିତୱେ, ଅଭିଜ୍ଝାୟିତୁଂ, ଅଭିଜ୍ଝାୟିତୱେ।

ଗାୟିତଵ୍ୟଂ, ଅପଚାୟିତଵ୍ୟଂ, ଉଜ୍ଝାୟିତଵ୍ୟଂ।

ଇତି ଏକବ୍ୟଞ୍ଜନଧାତୂନଂ ପକତିରୂପରାସି।

ଭୂୱାଦିଗଣ

ଅନେକବ୍ଯଞ୍ଜନଧାତୂନଂ ପକତିରୂପାନି ତ୍ଯାଦିକଣ୍ଡେ ୱିଭାଗନଯେନ ଭୂୱାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଧାତୁଗଣେହି ଚ କାରିତପଚ୍ଚଯେହି ଚ ଧାତୁପଚ୍ଚଯେହି ଚ ଯଥାଲାଭଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବାନି।

ଅତ୍ରିଦଂ ନଯଦସ୍ସନଂ –

ଆସ, ଇସ, ଗମୁ, ଦିସ।

ଆସ-ଉପୱେସନେ, ଛାଦେସସୁତ୍ତେ 'ନ୍ତ ମାନ ତ୍ଯାଦୀସୂ'ତି ଅଧିକତତ୍ତା ତପଚ୍ଚଯେସୁଛାଦେସୋ ନତ୍ଥି, ଗରୁଂ ଉପାସିତୋ, ପଯିରୁପାସିତୋ।

ତୁମ୍ହି-ଉପାସିତା, ଉପାସେତା ୱା, ଉପାସିତୱା, ଉପାସିତାୱୀ, ଉପାସିତ୍ୱା, ଉପାସିତ୍ୱାନ, ଉପାସିତୁନ। 'ପ୍ଯେ ୱା ତ୍ୱାସ୍ସ ସମାସେ'ତି ପ୍ଯାଦେସେ-ଉପାସିଯ, ପଯିରୁପାସିଯ, ଉପସିଯାନ, ଉପାସିତୁଂ, ଉପାସିତୱେ, ଉପାସିତବୋ।

ଇସୁ-ଇଚ୍ଛା, କନ୍ତୀସୁ, ବହୁଲାଧିକାରା ଛାଦେସୋ, ଇଚ୍ଛିତୋ, ଇଚ୍ଛିତା, ଇଚ୍ଛିତୱା, ଇଚ୍ଛିତାୱୀ, ଇଚ୍ଛିତୁଂ, ଇଚ୍ଛିତୱେ, ଇଚ୍ଛିତଙ୍ଂ।

କାରିତେ-ଇଚ୍ଛାପିତୋ, ଇଚ୍ଛାପିତା, ଇଚ୍ଛାପିତାୱୀ, ଇଚ୍ଛାପେତ୍ୱା, ଇଚ୍ଛାପେତୁଂ, ଇଚ୍ଛାପେତୱେ, ଇଚ୍ଛାପେତଙ୍ଂ।

ଏସଧାତୁମ୍ହି-ଏସିତୋ, ପରିଯେସିତୋ, ଏସିତା, ପରିଯେସିତା, ଏସିତୱା, ପରିଯେସିତୱା, ଏସିତ୍ୱା, ପରିଯେସିତ୍ୱା, ଏସିତ୍ୱାନ, ପରିଯେସିତ୍ୱାନ, ଏସିତୁଂ, ପରିଯେସିତୁଂ, ଏସିତୱେ, ପରିଯେସିତୱେ, ଏସିତଙ୍ଂ, ପରିଯେସିତଙ୍ଂ।

ଗମୁ-ଗତିମ୍ହି, ଗମିତୋ, ଗମିତା, ଗମିତୱା, ଗମିତାୱୀ, ଗମିତ୍ୱା, ଗମିତ୍ୱାନ, ଗମିତୁନ, ଗମିତୁଂ, ଗମିତୱେ, ଗମିତଙ୍ଂ।

କାରିତେ-ଗମାପିତୋ, ଗମାପେତା ଇଚ୍ଚାଦି।

ଦିସ-ପେକ୍ଖନେ ପସ୍ସିତୋ, ପସ୍ସିତା, ପସ୍ସେତା ୱା, ପସ୍ସିତ୍ୱା, ପସ୍ସିତ୍ୱାନ, ପସ୍ସିତୁନ, ପସ୍ସିତୁଂ, ପସ୍ସିତୱେ, ପସ୍ସିତଙ୍ଂ।

କାରିତେ-ଦସ୍ସିତୋ, ଦସ୍ସଯିତୋ, ଦସ୍ସିତା, ଦସ୍ସେତା, ଦସ୍ସଯିତା, ଦସ୍ସିତୱା, ଦସ୍ସିତାୱୀ, ଦସ୍ସେତ୍ୱା, ଦସ୍ସଯିତ୍ୱା, ଦସ୍ସେତ୍ୱାନ, ଦସ୍ସଯିତ୍ୱାନ, ଦସ୍ସେତୁଂ, ଦସ୍ସଯିତୁଂ, ଦସ୍ସେତଙ୍ଂ।

ଦକ୍ଖାଦେସେ-ଦକ୍ଖିତୋ, ଦକ୍ଖିତା, ଦକ୍ଖିତୱା, ଦକ୍ଖିତାୱୀ, ଦକ୍ଖିତ୍ୱା, ଦକ୍ଖିତୁଂ, ଦକ୍ଖିତୱେ, ''ଦକ୍ଖିତାଯେ ଅପରାଜିତସଙ୍ଘ''ନ୍ତି [ଦୀ। ନି। ୨।୩୩୨] ପାଠଇ, ଦକ୍ଖିତଙ୍ଂ।

ଦୁସ-ନାସେ, କାରିତେ ଣିପଚ୍ଚଯେ –

୭୬୪।ଣିମ୍ହି ଦୀଘୋ ଦୁସସ୍ସ[କ। ୪୮୬; ରୂ। ୫୪୩; ନୀ। ୯୭୭]।

ଣିମ୍ହି ପରେ ଦୁସସ୍ସ ଦୀଘୋ ହୋତି।

ଦୂସିତୋ, ଦୂସିତା, ଦୂସେତା, ଦୂସିତୱା, ଦୂସିତାୱୀ, ଦୂସେତ୍ୱା, ଦୂସେତ୍ୱାନ, ଦୂସିତୁନ, ଦୂସେତୁଂ, ଦୂସେତୱେ।

ଣିମ୍ହୀତି କିଂ? ଦୁଟ୍ଠୋ।

ଇତି ଭୂୱାଦିଗଣୋ।

ରୁଧାଦିଗଣ

ଭୁଜ, ଯୁଜ, ଛିଦ, ଭିଦ, ରୁଧ।

୭୬୫।ମଂ ୱା ରୁଧାଦୀନଂ[କ। ୪୪୬; ରୂ। ୫୦୯; ନୀ। ୯୨୬]।

ରୁଧାଦୀନଂ ପୁବ୍ବନ୍ତସରା ପରଂ ମାନୁବନ୍ଧୋ ନିଗ୍ଗହୀତାଗମୋ ହୋତି ୱା।

ଭୁଞ୍ଜିତୋ, ଭୁଞ୍ଜିତା, ଭୁଞ୍ଜିତୱା, ଭୁଞ୍ଜିତାୱୀ, ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା, ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱାନ, ଭୁଞ୍ଜିତୁନ, ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ, ଭୁଞ୍ଜିତୱେ, ଭୁଞ୍ଜିତଙ୍ଗ।

କାରିତେ-ଭୋଜିତୋ , ଭୋଜିତା, ଭୋଜେତା ୱା, ଭୋଜିତୱା, ଭୋଜିତାୱୀ, ଭୋଜେତ୍ୱା, ଭୋଜୟିତ୍ୱା, ଭୋଜେତୁଂ, ଭୋଜେତୱେ, ଭୋଜେତଙ୍ଗ, ଯୁଞ୍ଜିତୋ, ଅନୁଯୁଞ୍ଜିତୋ, ଭୁଜଧାତୁସଦିସଂ।

ଛିନ୍ଦିତୋ, ଛିନ୍ଦିତା, ଛିନ୍ଦେତା ୱା, ଛିନ୍ଦିତୱା, ଛିନ୍ଦିତାୱୀ, ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା, ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାନ, ଛିନ୍ଦିତୁନ। ପ୍ପାଦେସେ-ଲତଂ ଦନ୍ତେହି ଛିନ୍ଦିଯ [ଗୱେସିତଙ୍ଗ], ଛିନ୍ଦିଯାନ, ସଞ୍ଛିନ୍ଦିଯ, ସଞ୍ଛିନ୍ଦିଯାନ, ଛିନ୍ଦିତଙ୍ଗ।

କାରିତେ-ଛିନ୍ଦାପିତୋ, ଛିନ୍ଦାପେତା ଇଚ୍ଚାଦି।

ଭିନ୍ଦିତୋ, ଭିନ୍ଦିତା, ଭିନ୍ଦେତା ୱା, ଛିଦଧାତୁସଦିସଂ।

ରୁନ୍ଧିତୋ, ରୁନ୍ଧିତା, ରୁନ୍ଧେତା, ରୁନ୍ଧିତୱା, ରୁନ୍ଧିତାୱୀ, ରୁନ୍ଧିତ୍ୱା, ରୁନ୍ଧିତ୍ୱାନ, ରୁନ୍ଧିତୁଂ, ରୁନ୍ଧିତୱେ, ରୁନ୍ଧିତଙ୍ଗ।

କାରିତେ-ରୁନ୍ଧାପିତୋ, ରୁନ୍ଧାପୟିତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ରୁଧାଦିଗଣୋ।

ଦିୱାଦିଗଣ

ପଦ, ବୁଧ, ତୁସ, ଦିୱୁ।

୭୬୬।ପଦାଦୀନଂ କ୍ୱଚି।

ପଦାଦୀନଂ କ୍ୱଚି ଯୁକ ହୋତି, ଯାଗମୋ, 'ତୱଗ୍ଗୱରଣାନଂ ଯେ ଚୱଗ୍ଗବୟଞ୍ଜା'ତି ଚୱଗ୍ଗତ୍ତଂ, 'ୱଗ୍ଗଲସେହି ତେ'ତି ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତଂ।

ପଜ୍ଜିତୋ, ଆପଜ୍ଜିତୋ, ପଟିପଜ୍ଜିତୋ, ପଟିପଜ୍ଜିତା, ପଟିପଜ୍ଜିତୱା, ପଟିପଜ୍ଜିତାୱୀ, ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା, ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱାନ, ପଟିପଜ୍ଜିତୁନ, ପଟିପଜ୍ଜିତୁଂ, ପଟିପଜ୍ଜିତୱେ, ପଟିପଜ୍ଜିତଙ୍ଗ।

କାରିତେ-ଆପାଦିତୋ, ଉପ୍ପାଦିତୋ, ନିପ୍ଫାଦିତୋ, ସମ୍ପାଦିତୋ, ପଟିପାଦିତୋ, ଆପାଦିତା, ଆପାଦେତା, ଉପ୍ପାଦିତା, ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେତା [ଅପ। ଥେରୀ ୨।୩।୧୩୫], ନିପ୍ଫାଦିତା, ନିପ୍ଫାଦେତା, ସମ୍ପାଦିତା, ସମ୍ପାଦେତା, ପଟିପାଦିତା, ପଟିପାଦେତା, ଆପାଦେତ୍ୱା, ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା, ନିପ୍ଫାଦେତ୍ୱା, ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା, ପଟିପାଦେତ୍ୱା, ଆପାଦେତୁଂ, ଉପ୍ପାଦେତୁଂ, ନିପ୍ଫାଦେତୁଂ, ସମ୍ପାଦେତୁଂ, ପଟିପାଦେତୁଂ, ଆପାଦେତଙ୍ଗ, ଉପ୍ପାଦେତଙ୍ଗ, ନିପ୍ଫାଦେତଙ୍ଗ, ସମ୍ପାଦେତଙ୍ଗ, ପଟିପାଦେତଙ୍ଗ, ବୁଜ୍ଝିତୋ, ବୁଜ୍ଝିତା ସଚ୍ଚାନୀତି ବୁଦ୍ଧୋ [ମହାନି। ୧୯୨], ବୁଜ୍ଝିତୱା, ବୁଜ୍ଝିତାୱୀ, ବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା, ବୁଜ୍ଝିତ୍ୱାନ, ବୁଜ୍ଝିତୁନ, ବୁଜ୍ଝିତୁଂ, ବୁଜ୍ଝିତୱେ, ବୁଜ୍ଝିତଙ୍ଗ।

କାରିତେ-ବୋଧିତୋ, ବୋଧେତା ପଜାଯାତି ବୁଦ୍ଧୋ [ମହାନି। ୧୯୨], ବୋଧେତୱା, ବୋଧେତାୱୀ, ବୋଧୟିତ୍ୱା, ବୋଧୟିତ୍ୱାନ, ବୋଧେତୁଂ, ବୋଧେତୱେ, ବୋଧେତଙ୍ଗ, ତୁସ୍ସିତୋ, ସନ୍ତୁସ୍ସିତୋ, ତୁସ୍ସିତା, ତୁସ୍ସିତୱା, ତୁସ୍ସିତାୱୀ, ତୁସ୍ସିତ୍ୱା, ତୁସ୍ସିତୁଂ, ତୁସ୍ସିତଙ୍ଗ।

କାରିତେ-ତୋସିତୋ, ତୋସିତା, ତୋସେତା ୱା, ତୋସିତୱା, ତୋସିତାୱୀ, ତୋସେତ୍ୱା, ତୋସେତୁଂ, ତୋସେତଙ୍ଂ, ଦିଦ୍ଧିତୋ, ଦିଦ୍ଧିତା, ଦିଦ୍ଧିତୱା, ଦିଦ୍ଧିତାୱୀ, ଦିଦ୍ଧିତ୍ୱା, ଦିଦ୍ଧିତୁଂ, ଦିଦ୍ଧିତଙ୍ଂ।

ଇତି ଦିୱାଦିଗଣୋ।

ସ୍ୱାଦିଗଣ

ସୁ, ୱୁ, ଆପ।

ସୁଣିତୋ, ସୁଣିତା, ସୋତା ୱା, ସୁଣିତୱା, ସୁଣିତାୱୀ, ସୁଣିତ୍ୱା, ସୁଣିତୁଂ, ସୁଣିତଙ୍ଂ।

କାରିତେ-ସାୱିତୋ, ସାୱେତା, ସାୱେତୱା, ସାୱେତାୱୀ, ସାୱେତ୍ୱା, ସାୱେତୁଂ, ସାୱେତଙ୍ଂ, ସଂୱୁଣିତୋ, ଆୱୁଣିତୋ, ସଂୱୁଣିତା, ସଂୱୁଣିତ୍ୱା, ସଂୱୁଣିତୁଂ, ସଂୱୁଣିତଙ୍ଂ, ପାପୁଣିତୋ, ପରିଯାପୁଣିତୋ, ପାପୁଣିତା, ପରିଯାପୁଣିତା, ପାପୁଣିତୱା, ପରିଯାପୁଣିତୱା, ପାପୁଣିତାୱୀ, ପରିଯାପୁଣିତାୱୀ, ପାପୁଣିତ୍ୱା ପରିଯାପୁଣିତ୍ୱା, ପାପୁଣିତୁଂ, ପରିଯାପୁଣିତୁଂ, ପାପୁଣିତବ୍ବୋ, ପରିଯାପୁଣିତବ୍ବୋ।

କାରିତେ-ପାପିତୋ, ପାପିତା, ପାପେତା ୱା, ପାପେତ୍ୱା, ପାପେତୁଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ସ୍ୱାଦିଗଣୋ।

କିଯାଦିଗଣୋ ଏକବ୍ୟଞ୍ଜନେସୁ ୱୁତ୍ତୋ ଏୱ।

ତନାଦିଗଣ

କର, ତନ।

'କରୋତିସ୍ସ ଖୋ'ତି କସ୍ସ ଖୋ, ଅଭିସଙ୍ଖରିତୋ, ଅଭିସଙ୍ଖରିତା, ଅଭିସଙ୍ଖରିତୱା, ଅଭିସଙ୍ଖରିତାୱୀ, କରିତ୍ୱା, କରିତ୍ୱାନ, ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା, ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱାନ, ଅଭିସଙ୍ଖରିତୁଂ, ଅଭିସଙ୍ଖରିତଙ୍ଂ।

କାରିତେ-କାରିତୋ, କାରାପିତୋ, କାରିତା, କାରେତା, କାରାପିତା, କାରାପେତା, କାରିତୱା, କାରିତାୱୀ, କାରେତ୍ୱା, କାରାପେତ୍ୱା, କାରେତୁଂ, କାରାପେତୁଂ, କାରେତଙ୍ଂ, କାରାପେତଙ୍ଂ।

ତନିତୋ, ତନିତ୍ୱା, ତନିତୁଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ତନାଦିଗଣୋ।

ଚୁରାଦିଗଣ

କପ୍ପ, ଚିନ୍ତ, ଚୁର, ୱିଦ।

କପ୍ପ-ସଙ୍କପ୍ପନେ, କପ୍ପିତୋ, ସଙ୍କପ୍ପିତୋ, କପ୍ପଯିତୋ, ସଙ୍କପ୍ପେତା, ସଙ୍କପ୍ପଯିତା, କପ୍ପେତୱା, କପ୍ପେତାୱୀ, କପ୍ପେତ୍ୱା, କପ୍ପଯିତ୍ୱା, କପ୍ପେତୁଂ, କପ୍ପଯିତୁଂ, କପ୍ପେତଙ୍ଂ, କପ୍ପଯିତଙ୍ଂ।

କାରିତେ-କପ୍ପାପିତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଚିନ୍ତିତୋ, ଚିନ୍ତଯିତୋ, ଚିନ୍ତେତା, ଚିନ୍ତଯିତା, ଚିନ୍ତିତୱା, ଚିନ୍ତିତାୱୀ, ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ଚିନ୍ତଯିତ୍ୱା, ଚିନ୍ତିତୁଂ, ଚିନ୍ତେତୁଂ, ଚିନ୍ତଯିତୁଂ, ଚିନ୍ତିତଙ୍ଂ, ଚିନ୍ତେତଙ୍ଂ।

କାରିତେ-ଚିନ୍ତାପିତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଚୋରିତୋ, ଚୋରଯିତୋ, ଚୋରେତା, ଚୋରଯିତା ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱେଦିତୋ, ୱେଦଯିତୋ, ୱେଦେତା, ୱେଦଯିତା ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ଚୁରାଦିଗଣୋ।

ତିତିକ୍ଖ, ୱୀମଂସ, ବୁଭୁକ୍ଖ, ପଚ୍ଚତାଯ।

ତିତିକ୍ଖିତୋ, ତିତିକ୍ଖିତା, ତିତିକ୍ଖିତୱା, ତିତିକ୍ଖିତାୱୀ, ତିତିକ୍ଖିତ୍ୱା, ତିତିକ୍ଖିତୁଂ, ତିତିକ୍ଖିତବ୍ବୋ।

କାରିତେ-ତିତିକ୍ଖାପିତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱୀମଂସିତୋ, ୱୀମଂସେତା, ୱୀମଂସିତୱା, ୱୀମଂସିତାୱୀ, ୱୀମଂସିତ୍ୱା, ୱୀମଂସିତୁଂ, ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ।

କାରିତେ-ୱୀମଂସାପିତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ବୁଭୁକ୍ଖିତୋ, ବୁଭୁକ୍ଖିତା, ବୁଭୁକ୍ଖିତୱା, ବୁଭୁକ୍ଖିତାୱୀ, ବୁଭୁକ୍ଖିତ୍ୱା, ବୁଭୁକ୍ଖିତୁଂ, ବୁଭୁକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

କାରିତେ-ବୁଭୁକ୍ଖାପିତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ପଚ୍ଚତାଯିତୋ, ପଚ୍ଚତାଯିତା, ପଚ୍ଚତାଯିତୱା, ପଚ୍ଚତାଯିତାୱୀ, ପଚ୍ଚତାଯିତ୍ୱା, ପଚ୍ଚତାଯିତୁଂ, ପଚ୍ଚତାଯିତବ୍ବୋ।

କାରିତେ-ପଚ୍ଚତାଯାପିତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଏୱଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯିତୋ, କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯିତା, କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯିତୱା, କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯିତାୱୀ, କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯିତ୍ୱା, କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯିତୁଂ, କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯିତବ୍ବଂ , ପିଯାଯିତୋ, ପିଯାଯିତ୍ୱା, ପିଯାଯିତୁଂ ଇଚ୍ଚାଦୀନି ଚ ଯୋଜେତବ୍ବାନି।

ଅଥ ୱିସେସରାସି ୱୁଚ୍ଚତେ।

୬୬୭।କତ୍ତରି ଚାରମ୍ଭେ[କ। ୫୫୬-୭; ରୂ। ୬୦୬, ୬୨୨; ନୀ। ୧୧୪୩-୪]।

ଆରମ୍ଭୋ ନାମ ଆଦିକ୍ରିଯା-ପଠମାରମ୍ଭୋ। କ୍ରିଯାରମ୍ଭେ ୱତ୍ତବ୍ବେ କତ୍ତରି ଚ ଭାୱେ, କମ୍ମେସୁ ଚ କ୍ତୋ ହୋତି, ଏତେନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେପି କ୍ରିଯାସନ୍ତାନେ ପଠମାରମ୍ଭଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅତୀତୱିସଯୋ ତପଚ୍ଚଯୋ ୱିହିତୋ, ଯଥା? ଭୁତ୍ତାୱୀ ପୱାରିତୋତି [ପାଚି। ୨୩୮]।

ପୁରିସୋ କଟଂ ପକତୋ, ପୁରିସେନ କଟୋ ପକତୋ।

୬୬୮।ଠାସୱସସିଲିସସୀରୁହଜରଜନୀହି[କ। ୫୫୬; ରୂ। ୬୦୬, ୬୨୨; ନୀ। ୧୧୪୩-୪]।

ଠାଦୀହି କତ୍ତରି ଚ ଭାୱେ, କମ୍ମେସୁ ଚ କ୍ତୋ ହୋତି।

ଠାମ୍ହି-ଉପଟ୍ଠିତୋ ଗରୁଂ ସିସ୍ସୋ, ଉପଟ୍ଠିତୋ ଗରୁ ସିସ୍ସେନ।

ଆସମ୍ହି-ଉପାସିତୋ ଗରୁଂ ସିସ୍ସୋ, ଉପାସିତୋ ଗରୁ ସିସ୍ସେନ।

ୱସମ୍ହି-ଅନୁୱୁସିତୋ ଗରୁଂ ସିସ୍ସୋ, ଅନୁୱୁସିତୋ ଗରୁ ସିସ୍ସେନ।

ସିଲିସ-ଆଲିଙ୍ଗନେ, ଆସିଲିଟ୍ଠୋ ପିତରଂ ପୁତ୍ତୋ, ଆସିଲିଟ୍ଠୋ ପିତା ପୁତ୍ତେନ।

ସୀମ୍ହି-ଅଧିସୟିତୋ ଉକ୍ଖଲିଂ ଜନୋ, ଅଧିସୟିତା ଉକ୍ଖଲି ଜନେନ, ଉଦ୍ଧନଂ ଆରୋପିତାତି ଅତ୍ଥୋ।

ରୁହମ୍ହି-ଆରୂଳ୍ହୋ ରୁକ୍ଖଂ ଜନୋ, ଆରୂଳ୍ହୋ ରୁକ୍ଖୋ ଜନେନ।

ଜରମ୍ହି-ଅନୁଜିଣ୍ଣୋ ୱସଲିଂ ଦେୱଦତ୍ତୋ, ଅନୁଜିଣ୍ଣା ୱସଲୀ ଦେୱଦତ୍ତେନ, ଅନୁଜାତୋ ମାଣୱିକଂ ମାଣୱୋ, ଅନୁଜାତା ମାଣୱିକା ମାଣୱେନ।

୭୬୯।ଗମନତ୍ଥାକମ୍ମକାଧାରେ ଚ[କ। ୫୫୬-୭; ରୂ। ୬୦୬, ୬୨୨; ନୀ। ୧୧୪୩-୪]।

ଗମନତ୍ଥଧାତୂହି ଅକମ୍ମକଧାତୂହି ଚ ପରଂ ଆଧାରେ ଚ କତ୍ତରି ଚ ଭାୱେ, କମ୍ମେସୁ ଚ କ୍ତୋ ହୋତି।

ୟନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ୟାତଂ, ଇଦଂ ତେସଂ ୟାତଂ। ପଦଂ ଅକ୍କମତି ଏତ୍ଥାତି ପଦକ୍କନ୍ତଂ, ଇଦଂ ତେସଂ ପଦକ୍କନ୍ତଂ। ଇହ ତେ ୟାତା, ଅୟଂ ତେହି ୟାତୋ ମଗ୍ଗୋ, ଇହ ତେହି ୟାତଂ।

ଅକମ୍ମକମ୍ହି-ଇଦଂ ତେସଂ ଆସିତଂ ଠାନଂ, ଇହ ତେ ଆସିତା, ଇଦଂ ତେହି ଆସିତଂ ଠାନଂ, ଇଧ ତେହି ଆସିତଂ।

୭୭୦।ଆହାରତ୍ଥା[କ। ୫୫୬-୭; ରୂ। ୬୦୬, ୬୨୨; ନୀ। ୧୧୪୩-୪]।

ଅଜ୍ଝୋହରଣତ୍ଥଧାତୁତୋ କତ୍ତରି ଚ ଭାୱେ, କମ୍ମେସୁ ଚ ଆଧାରେ ଚ କ୍ତୋ ହୋତି।

ଇହ ତେ ଭୁତ୍ତା, ଅସିତା, ପୀତା, ଖାୟିତା, ସାୟିତା। ଇମାନି ତେହି ଭୁତ୍ତାନି, ଅସିତାନି, ପୀତାନି, ଖାୟିତାନି, ସାୟିତାନି। ଇହ ତେସଂ ଭୁତ୍ତଂ, ଅସିତଂ, ପୀତଂ, ଖାୟିତଂ, ସାୟିତଂ। ଇଦଂ ତେସଂ ଭୁତ୍ତଂ ଠାନଂ, ଅସିତଂ ଠାନଂ, ପୀତଂ ଠାନଂ, ଖାୟିତଂ ଠାନଂ, ସାୟିତଂ ଠାନଂ।

ଇତି ତାଦିପଚ୍ଚୟରାସି।

ଅନୀୟପଚ୍ଚୟରାସି

'ଭାୱକମ୍ମେସୁ ତବ୍ବାନୀୟା'ତି ଅନୀୟୋ, ଅନୁଭୁୟ୍ୟତୀତି ଅନୁଭୱନୀୟୋ।

ଆକାରନ୍ତେସୁ ପରସ୍ସରଲୋପୋ, କ୍ୱଚି ୟାଗମୋ, ଉପଟ୍ଠାନୀୟୋ, ଦାନୀୟୋ, ପଦହତୀତି ପଧାନୀୟୋ-ୟୋଗାୱଚରୋ, ପାତବ୍ବନ୍ତି ପାନୀୟଂ, ସାୟିତୁଂ ଅରହତୀତି ସାୟନୀୟଂ, ପଟିସାୟନୀୟଂ, ପହାନୀୟଂ, ଅଭିତ୍ଥୱନୀୟଂ, ସୋତବ୍ବନ୍ତି ସୱନୀୟଂ, ହୁତବ୍ବନ୍ତି ହୱନୀୟଂ, ଉପାସନୀୟୋ, ଅଭିକ୍କମିତବ୍ବୋତି ଅଭିକ୍କମନୀୟୋ, ରଞ୍ଜେତୀତି ରଜ୍ଜନୀୟୋ, ଗନ୍ତବ୍ବୋତି ଗମନୀୟୋ, ୱୁଚ୍ଚତୀତି ୱଚନୀୟୋ।

କର, ତର, ଥର, ଧର, ସର, ହର।

୭୭୧।ରା ନସ୍ସ ଣୋ[କ। ୫୪୯; ରୂ। ୫୫୦; ନୀ। ୧୧୩୫]।

ରକାରନ୍ତଧାତୁମ୍ହା ପରସ୍ସ ପଚ୍ଚୟନକାରସ୍ସ ଣୋ ହୋତି।

କତ୍ତବ୍ବନ୍ତି କରଣୀୟଂ, ତରିତବ୍ବନ୍ତି ତରଣୀୟଂ, ଅତ୍ଥରିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥରଣୀୟଂ, ଧାରେତବ୍ବନ୍ତି ଧାରଣୀୟଂ, ସାରେତବ୍ବନ୍ତି ସାରଣୀୟଂ, ହରିତବ୍ବନ୍ତି ହରଣୀୟଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ରୁନ୍ଧିତବ୍ବନ୍ତି ରୁନ୍ଧନୀୟଂ, ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଭୁଞ୍ଜନୀୟଂ, ଭୋଜନୀୟଂ, ପରିଭୋଜନୀୟଂ, ୟୋଜେତବ୍ବନ୍ତି ୟୋଜନୀୟଂ, ଦିଜ୍ଝିତବ୍ବନ୍ତି ଦିଜ୍ଝନୀୟଂ, ବୁଜ୍ଝିତବ୍ବନ୍ତି ବୁଜ୍ଝନୀୟଂ, ପାପୁଣିତବ୍ବନ୍ତି ପାପନୀୟଂ, ଞାପେତବ୍ବନ୍ତି ଞାପନୀୟଂ, ଚିନ୍ତେତବ୍ବନ୍ତି ଚିନ୍ତନୀୟଂ, ୱଜ୍ଜେତବ୍ବନ୍ତି ୱଜ୍ଜନୀୟଂ, ତିତିକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ତିତିକ୍ଖନୀୟଂ,

ୱୀମଂସିତଵନ୍ତି ୱୀମଂସନୀଯଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ଅନୀଯପଚ୍ଚଯରାସି।

ନ୍ତ, ମାନପଚ୍ଚଯରାସି

ଅଥ ନ୍ତ, ମାନପଚ୍ଚଯା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ।

୭୭୨।ନ୍ତୋ କତ୍ତରି ୱତ୍ତମାନେ[କ। ୫୬୫; ରୂ। ୬୪୬; ନୀ। ୧୧୫୭]।

ୱତ୍ତମାନୋ ୱୁଚ୍ଚତି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋ, ୱତ୍ତମାନେ କାଲେ କ୍ରିଯତ୍ଥା ପରଂ କତ୍ତରି ନ୍ତୋ ହୋତି।

ଭୂ-ସତ୍ତାଯଂ, ‘କତ୍ତରି ଲୋ’ତି ଅପଚ୍ଚଯୋ, ‘ଯୁୱଣ୍ଣାନମେଓପଚ୍ଚଯେ’ତି ଓୱୁଦ୍ଧି, ଭୱତୀତି ଭୋନ୍ତୋ-ପୁରିସୋ, ଭୋନ୍ତଂକୁଲଂ, ଭୋନ୍ତୀ-ଇତ୍ଥୀ।

ପୁନ ‘ଏଓନମଯୱା ସରେ’ତି ଓସ୍ସ ଅୱାଦେସୋ, ଭୱଂପୁରିସୋ, ଭୱନ୍ତଂ-କୁଲଂ, ଭୱନ୍ତୀ, ଭୱତୀ, ଭୋତୀ ୱା-ଇତ୍ଥୀ।

୭୭୩।ମାନୋ[କ। ୫୬୫; ରୂ। ୬୪୬; ନୀ। ୧୧୫୭]।

ୱତ୍ତମାନେ କାଲେ କ୍ରିଯତ୍ଥା ପରଂ କତ୍ତରି ମାନୋ ହୋତି।

ଭୱମାନୋ-ପୁରିସୋ, ଭୱମାନଂ-କୁଲଂ, ଭୱମାନା-ଇତ୍ଥୀ।

୭୭୪।ଭାୱକମ୍ମେସୁ ଚ[କ। ୫୬୫; ରୂ। ୬୪୬; ନୀ। ୧୧୫୭]।

ୱତ୍ତମାନେ କାଲେ କ୍ରିଯତ୍ଥା ପରଂ ଭାୱ, କମ୍ମେସୁ ଚ ମାନୋ ହୋତି। ‘କ୍ଯୋ ଭାୱକମ୍ମେସୂ…’ତି ଯପଚ୍ଚଯୋ।

ଅନୁଭୂଯତେତି ଅନୁଭୂଯମାନୋ ଭୋଗୋ ପୁରିସେନ, ଅନୁଭୂଯମାନା ସମ୍ପତ୍ତି, ଅନୁଭୂଯମାନଂ ସୁଖଂ।

ଯସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ, ଅନୁଭୁଯ୍ଯମାନୋ।

୭୭୫।ତେ ସ୍ସପୁବ୍ବାନାଗତେ।

ଅନାଗତେ କାଲେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ତେ ନ୍ତ, ମାନପଚ୍ଚଯା ସ୍ସପୁବ୍ବା ହୋନ୍ତି।

ଭୱିସ୍ସତୀତି ଭୱିସ୍ସନ୍ତୋ [ରୂ। ୪୦୩-ପିଟ୍ଠେ ରୂପୱିଧି ପସ୍ସିତବ୍ବୋ] -ପୁରିସୋ, ଭୱିସ୍ସନ୍ତଂ-କୁଲଂ, ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ-ୱିଭତ୍ତି, ଭୱିସ୍ସତୀ ୱା, ଭୱିସ୍ସମାନୋ, ଭୱିସ୍ସମାନଂ, ଭୱିସ୍ସମାନା।

କମ୍ମେ-ଅନୁଭୂଯିସ୍ସମାନୋ।

୭୭୬।ମାନସ୍ସ ମସ୍ସ।

ମାନପଚ୍ଚଯସ୍ସ ମସ୍ସ କ୍ୱଚି ଲୋପୋ ହୋତି।

ନିସିନ୍ନୋ ୱା ସଯାନୋ [ଖୁ। ପା। ୯।୯] ୱା, ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ [ଦୀ। ନି। ୧।୨୧୭], ନିଚ୍ଚଂ ନଲୋପୋ।

ପଞ୍ଞାଯନ୍ତୋ , ପଞ୍ଞାଯମାନୋ।

କମ୍ମେ-ଞିଞ୍ଞାଯମାନୋ।

କାରିତେ-ଞାପେନ୍ତୋ, ଞାପଯନ୍ତୋ, ଞାପଯମାନୋ।

କମ୍ମେ-ଞାପୀଯମାନୋ।

କିଯାଦିଗଣେ-ଜାନନ୍ତୋ, ଜାନମାନୋ।

କାରିତେ-ଜାନାପେନ୍ତୋ, ଜାନାପଯମାନୋ।

କମ୍ମେ-ଜାନାପୀଯମାନୋ।

ତିଟ୍ଠଂ, ତିଟ୍ଠନ୍ତୋ, ତିଟ୍ଠମାନୋ, ସଣ୍ଠହଂ, ସଣ୍ଠହନ୍ତୋ, ସଣ୍ଠହମାନୋ।

କମ୍ମେ-ଉପଟ୍ଠୀଯମାନୋ।

କାରିତେ-ପତିଟ୍ଠାପେନ୍ତୋ, ପତିଟ୍ଠାପଯନ୍ତୋ, ପତିଟ୍ଠାପଯମାନୋ।

କମ୍ମେ-ପତିଟ୍ଠାପୀଯମାନୋ।

ଦେନ୍ତୋ, ଦଦନ୍ତୋ, ଦଜ୍ଜନ୍ତୋ, ସମାଦିଯନ୍ତୋ, ଦଦମାନୋ, ଦଜ୍ଜମାନୋ, ସମାଦୀଯମାନୋ।

କମ୍ମେ-ଦୀଯମାନୋ, ଦିଯ୍ୟମାନୋ।

କାରିତେ-ଦାପେନ୍ତୋ, ଦାପଯନ୍ତୋ, ସମାଦପଯନ୍ତୋ, ରସ୍ସୋ।

କମ୍ମେ-ଦାପୀଯମାନୋ, ସମାଦାପୀଯମାନୋ।

ନିଧେନ୍ତୋ, ନିଦହନ୍ତୋ, ନିଦହମାନୋ, ନିଧିଯ୍ୟମାନୋ, ନିଧାପେନ୍ତୋ, ନିଧାପଯନ୍ତୋ, ନିଧାପଯମାନୋ, ନିଧାପୀଯମାନୋ, ଯାଯନ୍ତୋ। ଯାଯନ୍ତ’ମନୁଯାଯନ୍ତି [ଜା। ୨।୨୨।୧୭୫୩], ଯାଯମାନୋ ମହାରାଜା, ଅଦ୍ଧା ସୀଦନ୍ତରେ ନଗେ [ଜା। ୨।୨୨।୫୬୬]। ୱାଯନ୍ତୋ, ୱାଯମାନୋ, ନିବ୍ବାଯନ୍ତୋ, ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତୋ, ନିବ୍ବାଯମାନୋ, ନିବ୍ବାପେନ୍ତୋ, ନିବ୍ବାପଯମାନୋ , ନିବ୍ବାପୀଯମାନୋ, ଓସାଯନ୍ତୋ, ଓସାପେନ୍ତୋ, ଓସାପଯନ୍ତୋ, ପହାଯନ୍ତୋ, ପହାଯମାନୋ, ଜହନ୍ତୋ, ଜହମାନୋ, ପହୀଯମାନୋ, ପହିଯ୍ୟମାନୋ, ଜହୀଯମାନୋ, ହାପେନ୍ତୋ, ହାପଯନ୍ତୋ, ହାପଯମାନୋ, ଜହାପେନ୍ତୋ, ଜହାପଯନ୍ତୋ, ଜହାପଯମାନୋ, ହାପୀଯମାନୋ, ଜହାପୀଯମାନୋ।

ଇୱଣ୍ଣେସୁ-ୱିକ୍କଯନ୍ତୋ, ୱିକ୍କିଣନ୍ତୋ, ୱିନିଚ୍ଛଯନ୍ତୋ, ୱିନିଚ୍ଛିନନ୍ତୋ, ନିତୋ ଚସ୍ସ ଛୋ।

ଆଚଯନ୍ତୋ, ଆଚିନନ୍ତୋ, ଜଯନ୍ତୋ, ଜିନନ୍ତୋ, ଡେନ୍ତୋ, ଡେମାନୋ, ନେନ୍ତୋ, ୱିନେନ୍ତୋ, ନଯନ୍ତୋ, ୱିନଯନ୍ତୋ, ନଯମାନୋ, ନିଯ୍ୟମାନୋ, ନଯାପେନ୍ତୋ, ନଯାପଯମାନୋ, ସେନ୍ତୋ, ସଯନ୍ତୋ, ସେମାନୋ, ସଯମାନୋ, ସଯାନୋ ୱା, ପହିଣନ୍ତୋ, ପହିଣମାନୋ।

ଉୱଣ୍ଣେସୁ-ଚୱନ୍ତୋ, ଚୱମାନୋ, ଠାନା ଚାୱନ୍ତୋ, ଚାୱଯନ୍ତୋ, ଚାୱଯମାନୋ, ଜୱନ୍ତୋ, ଜୱମାନୋ, ଅଭିହୱନ୍ତୋ, ଅଭିହୱମାନୋ, ଅଭିହୱୀଯମାନୋ, ସନ୍ଧୱନ୍ତୋ, ସନ୍ଧୱମାନୋ, ଧୁନନ୍ତୋ, ନିଦ୍ଧୁନନ୍ତୋ, ଧୁନମାନୋ, ନିଦ୍ଧୁନମାନୋ, ପୁନନ୍ତୋ, ରୱନ୍ତୋ, ଲୁନନ୍ତୋ, ଆୱୁଣନ୍ତୋ, ପସୱନ୍ତୋ, ୱିସ୍ସୱନ୍ତୋ।

କମ୍ମେ-ସୁଯ୍ୟମାନୋ।

କାରିତେ-ସାୱେନ୍ତୋ, ସାୱଯନ୍ତୋ।

ସ୍ୱାଦିଗଣେ-ସୁଣନ୍ତୋ, ସୁଣମାନୋ।

କାରିତେ-ସୁଣାପେନ୍ତୋ, ସୁଣାପଯନ୍ତୋ।

ହୁ-ପୂଜାଯଂ, ଜୁହୋନ୍ତୋ।

ପପୁବ୍ବୋ ପହୁତ୍ତେ, ପହୋନ୍ତୋ, ସମ୍ପହୋନ୍ତୋ।

ହୂ-ସତ୍ତାଯଂ, ହୋନ୍ତୋ।

ଏଦନ୍ତେସୁ-ଏନ୍ତୋ । ଅହଂ ଏନ୍ତମ୍ହି ସୁରିଯେ [ଜା। ୨।୨୨।୨୧୮୭ (ଅଝଙ୍ଗତମ୍ହି)], ସମେନ୍ତୋ, ଅଭିସମେନ୍ତୋ, ଖାଯନ୍ତୋ, ଖାଯମାନୋ, ଗାଯନ୍ତୋ, ଗାଯମାନୋ, ଗାଯୀଯମାନୋ, ଗାଯାପେନ୍ତୋ, ଗାଯାପଯନ୍ତୋ, ଅପଚାଯନ୍ତୋ, ଧମ୍ମଂ ଅପଚାଯମାନୋ, ଝାଯନ୍ତୋ, ଝାଯମାନୋ, ପଜ୍ଝାଯନ୍ତୋ, ଉଜ୍ଝାଯନ୍ତୋ, ନିଜ୍ଝାଯନ୍ତୋ, ଅଭିଜ୍ଝାଯନ୍ତୋ।

କାରିତେ-ଝାପେନ୍ତୋ, ଉଜ୍ଝାପେନ୍ତୋ, ଯଲୋପୋ।

ଭାଯନ୍ତୋ, ଭାଯମାନୋ, ସାଲିଂ ଲାଯନ୍ତୋ, ଲାଯମାନୋ, ଚୀୱରଂ ୱାଯନ୍ତୋ, ୱାଯମାନୋ।

କିଲେ-କୀଳାଯଂ ପେମନେ ଚ, କେଲାଯନ୍ତୋ, କେଲାଯମାନୋ, ଚାଲେନ୍ତୋ ପିଯାଯନ୍ତୋତି ୱା ଅତ୍ଥୋ।

ଗିଲେ-ଗେଲଞ୍ଜେ, ଗିଲାଯନ୍ତୋ।

ଚିନେ-ଅୱମଞ୍ଞନେ, ଚିନାଯନ୍ତୋ।

ପଲେ-ଗତିଯଂ, ପଲାଯନ୍ତୋ।

ମିଲେ-ହାନିଯଂ, ମିଲାଯନ୍ତୋ।

ସଙ୍କସେ-ନିୱାସେ, ସଙ୍କସାଯନ୍ତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅନେକବ୍ୟଞ୍ଜନେସୁ-ଅସ-ଭୁୱି, ''ନ୍ତମାନାନ୍ତିଯିଯୁଂସ୍ୱାଦିଲୋପୋ''ତି ନ୍ତ, ମାନେସୁ ଆଦିଲୋପୋ, ସନ୍ତୋ, ସମାନୋ, ଉପାସନ୍ତୋ, ଉପାସମାନୋ, ଉପାସୀଯମାନୋ, ଇଚ୍ଛନ୍ତୋ, ଇଚ୍ଛମାନୋ, ଇଚ୍ଛୀଯମାନୋ, ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ, ଗଚ୍ଛମାନୋ, ଗଚ୍ଛୀଯମାନୋ।

ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତେ-ଗମ୍ମମାନୋ, ଅଧିଗମ୍ମମାନୋ, ଅନାଗତେ ସ୍ସପୁବ୍ବୋ- ''ଲଭ ୱସ ଛିଦ ଗମ ଭିଦ ରୁଦାନଂ ଚ୍ଛଙ''ଇତି ସ୍ସେନ ସହ ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ଚ୍ଛୋ, ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ, ଗମିସ୍ସନ୍ତୋ, ଗଚ୍ଛମାନୋ, ଗମିସ୍ସମାନୋ, ଜିରନ୍ତୋ, ଜିରମାନୋ, ଜିଯ୍ୟନ୍ତୋ, ଜିଯ୍ୟମାନୋ, ଦହନ୍ତୋ, ଦହମାନୋ।

ଦହସ୍ସ ଦସ୍ସ ଡୋ, ଡହନ୍ତୋ, ଡହମାନୋ।

କମ୍ମେ-ଡଯ୍ହମାନୋ।

ଦିସ-ପେକ୍ଖନେ, ପସ୍ସନ୍ତୋ, ପସ୍ସମାନୋ, ପସ୍ସୀଯମାନୋ।

କାରିତେ-ଦସ୍ସେନ୍ତୋ, ଦସ୍ସଯନ୍ତୋ, ଦସ୍ସଯମାନୋ।

ଲଭନ୍ତୋ, ଲଭମାନୋ।

କମ୍ମେ ପୁବ୍ବରୂପଂ, ଲବ୍ଭମାନୋ, ଉପଲବ୍ଭମାନୋ।

ଅନାଗତେ-ଲଚ୍ଛନ୍ତୋ, ଲଭିସ୍ସନ୍ତୋ, ଲଚ୍ଛମାନୋ, ଲଭିସ୍ସମାନୋ।

ମରନ୍ତୋ, ମରମାନୋ, ମିୟନ୍ତୋ, ମିୟମାନୋ।

ଯମୁ-ଉପରମେ, ନିୟମନ୍ତୋ, ସଞ୍ଞମନ୍ତୋ, ସଞ୍ଞମମାନୋ, ନିୟଚ୍ଛନ୍ତୋ।

କାରିତେ-ନିୟାମେନ୍ତୋ।

ରୁଦନ୍ତୋ, ରୋଦନ୍ତୋ, ରୋଦମାନୋ।

ଅନାଗତେ-ରୁଚ୍ଛନ୍ତୋ, ରୋଦିସ୍ସନ୍ତୋ, ରୁଚ୍ଛମାନୋ, ରୋଦିସ୍ସମାନୋ।

ୱଚନ୍ତୋ, ୱଚମାନୋ।

କମ୍ମେ 'ଅସ୍ସୂ'ତି ଉତ୍ତଂ, ୱୁଚ୍ଚମାନୋ।

କାରିତେ-ୱାଚେନ୍ତୋ, ୱାଚୟନ୍ତୋ, ୱାଚୟମାନୋ।

କମ୍ମେ-ୱାଚୀୟମାନୋ।

ଅନାଗତେ-'ୱଚ ଭୁଜ ମୁଚ ୱିସାନଂ କ୍ଖତ'ଇତି ସ୍ସେନ ସହ ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ କ୍ଖାଦେସୋ, ୱକ୍ଖନ୍ତୋ, ୱକ୍ଖମାନୋ, ୱଦନ୍ତୋ, ୱଦମାନୋ, ଓୱଦନ୍ତୋ, ଓୱଦମାନୋ, ୱଜ୍ଜନ୍ତୋ, ୱଜ୍ଜମାନୋ।

କମ୍ମେ-ୱଦୀୟମାନୋ, ଓୱଦୀୟମାନୋ, ଓୱଜ୍ଜମାନୋ।

କାରିତେ-ଭେରିଂ ୱାଦେନ୍ତୋ, ୱାଦୟମାନୋ।

ୱସନ୍ତୋ ୱସମାନୋ।

କମ୍ମେ ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତଂ, ଉପୱସ୍ସମାନୋ।

ୱାସେନ୍ତୋ, ୱାସୟନ୍ତୋ।

ଅନାଗତେ-ୱଚ୍ଛନ୍ତୋ, ୱସିସ୍ସନ୍ତୋ, ୱଚ୍ଛମାନୋ, ୱସିସ୍ସମାନୋ।

ପୱିସନ୍ତୋ, ପୱିସମାନୋ।

କମ୍ମେ-ପୱିସୀୟମାନୋ।

ଅନାଗତେ-ପୱେକ୍ଖନ୍ତୋ, ପୱିସିସ୍ସନ୍ତୋ, ପୱେକ୍ଖମାନୋ, ପୱିସିସ୍ସମାନୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ରୁଧାଦିମ୍ହି-ରୁନ୍ଧନ୍ତୋ, ରୁନ୍ଧମାନୋ।

କମ୍ମେ-ରୁନ୍ଧୀୟମାନୋ।

ପୁଦ୍ଧରୂପତ୍ତେ-ରୁଜ୍ଝମାନୋ।

ରୋଧେନ୍ତୋ, ରୋଧମାନୋ, ରୋଧୀଯମାନୋ।

ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ, ଛିନ୍ଦମାନୋ, ଛିନ୍ଦୀଯମାନୋ, ଛିଜ୍ଜମାନୋ, ଛିନ୍ଦାପେନ୍ତୋ, ଛିନ୍ଦାପଯନ୍ତୋ।

ଅନାଗତେ-ଛେଚ୍ଛନ୍ତୋ, ଛିନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତୋ, ଛେଚ୍ଛମାନୋ, ଛିନ୍ଦିସ୍ସମାନୋ।

ଭିନ୍ଦନ୍ତୋ, ଭିନ୍ଦମାନୋ, ଭିନ୍ଦୀଯମାନୋ, ଭିଜ୍ଜମାନୋ, ଭେଚ୍ଛନ୍ତୋ, ଭିନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତୋ, ଭେଚ୍ଛମାନୋ, ଭିନ୍ଦିସ୍ସମାନୋ।

ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ, ଭୁଞ୍ଜମାନୋ।

କମ୍ମେ-ଭୁଞ୍ଜୀଯମାନୋ।

ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତେ-ଭୁଜ୍ଜମାନୋ।

ଭୋଜେନ୍ତୋ, ଭୋଜଯନ୍ତୋ, ଭୋଜଯମାନୋ, ଭୋଜୀଯମାନୋ।

ଅନାଗତେ-ଭୋକ୍ଖନ୍ତୋ , ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସନ୍ତୋ, ଭୋକ୍ଖମାନୋ, ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସମାନୋ।

ମୁଞ୍ଚନ୍ତୋ, ମୁଞ୍ଚମାନୋ, ମୁଞ୍ଚୀଯମାନୋ, ମୁଚ୍ଚମାନୋ।

ଅନାଗତେ-ମୋକ୍ଖନ୍ତୋ, ମୁଞ୍ଚିସ୍ସନ୍ତୋ, ମୋକ୍ଖମାନୋ, ମୁଞ୍ଚିସ୍ସମାନୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଦିୱାଦିମ୍ହି ସୁଦ୍ଧକତ୍ତୁରୂପଂ ସୁଦ୍ଧକମ୍ମରୂପଞ୍ଚ ପୁବ୍ବରୂପେ ସଦିସମେୱ, ଦିବ୍ବନ୍ତୋ, ଦିବ୍ବମାନୋ, ଦିବ୍ବୀଯମାନୋ।

ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତେ-ଦିବ୍ବମାନୋ।

ଛିଜ୍ଜନ୍ତୋ, ଛିଜ୍ଜମାନୋ, ଛେଦାପେନ୍ତୋ, ଛେଦାପଯମାନୋ।

ବୁଜ୍ଝନ୍ତୋ, ବୁଜ୍ଝମାନୋ, ବୁଜ୍ଝୀଯମାନୋ, ବୋଧେନ୍ତୋ, ବୋଧଯନ୍ତୋ, ବୋଧଯମାନୋ।

ମୁଚ୍ଚନ୍ତୋ, ମୁଚ୍ଚମାନୋ, ମୋଚେନ୍ତୋ, ମୋଚଯନ୍ତୋ, ମୋଚଯମାନୋ, ମୋଚୀଯମାନୋ।

ଯୁଜ୍ଜନ୍ତୋ, ଯୁଜ୍ଜମାନୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସ୍ୱାଦିମ୍ହି-ସୁଣନ୍ତୋ, ସୁଣମାନୋ।

କମ୍ମେ-ସୁଯ୍ୟମାନୋ।

କାରିତେ-ସାୱେନ୍ତୋ, ସାୱଯନ୍ତୋ, ସାୱଯମାନୋ।

ପାପୁଣନ୍ତୋ, ଧମ୍ମଂ ପରିଯାପୁଣନ୍ତୋ, ପରିଯାପୁଣମାନୋ, ପାପୁଣୀଯମାନୋ, ପାପୀଯମାନୋ।

କାରିତେ-ପାପେନ୍ତୋ, ପାପଯନ୍ତୋ, ପାପଯମାନୋ।

ପରି, ସଂପୁବ୍ବୋ-ପରିସମାପେନ୍ତୋ, ପରିସମାପଯନ୍ତୋ, ପରିସମାପଯମାନୋ, ପରିସମାପୀଯମାନୋ।

ସକ୍କୁଣନ୍ତୋ, ଆୱୁଣନ୍ତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

କିଯାଦିମ୍ହି-କିଣନ୍ତୋ, କିଣାପେନ୍ତୋ, ୱିକ୍କଯନ୍ତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତନାଦିମ୍ହି-ତନୋନ୍ତୋ , କରୋନ୍ତୋ, କୁବ୍ବନ୍ତୋ, କୁବ୍ବମାନୋ, କ୍ରୁବ୍ବନ୍ତୋ, କ୍ରୁବ୍ବମାନୋ, କୁରୁମାନୋ, କଯିରନ୍ତୋ, କଯିରମାନୋ।

କମ୍ମେ-କରୀଯମାନୋ, କଯ୍ୟମାନୋ, 'ତୱଗ୍ଗୱରଣାନଂ ଯେ ଚୱଗ୍ଗବଯଞ୍ଜା'ତି ଧାତ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ଯାଦେସୋ।

ସଙ୍ଖରୋନ୍ତୋ, ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତୋ।

କାରିତେ-କାରେନ୍ତୋ, କାରଯନ୍ତୋ, କାରଯମାନୋ, କାରୀଯମାନୋ।

ସକ୍କୋନ୍ତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଚୁରାଦିମ୍ହି-ଚୋରେନ୍ତୋ, ଚୋରଯନ୍ତୋ, ଚୋରଯମାନୋ, ଥେନେନ୍ତୋ, ଥେନଯନ୍ତୋ, ଥେନଯମାନୋ, ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ, ଚିନ୍ତଯନ୍ତୋ, ଚିନ୍ତଯମାନୋ, ଚିନ୍ତୀଯମାନୋ, ଚିନ୍ତାପେନ୍ତୋ, ଚିନ୍ତାପଯନ୍ତୋ, ଚିନ୍ତାପଯମାନୋ, ଚିନ୍ତାପୀଯମାନୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତିତିକ୍ଖନ୍ତୋ, ତିତିକ୍ଖମାନୋ, ତିତିକ୍ଖୀଯମାନୋ, ତିତିକ୍ଖାପେନ୍ତୋ, ତିତିକ୍ଖାପଯନ୍ତୋ, ତିତିକ୍ଖାପଯମାନୋ, ୱୀମଂସନ୍ତୋ, ତିକିଚ୍ଛନ୍ତୋ, ଚିକିଚ୍ଛନ୍ତୋ, ୱିଚିକିଚ୍ଛନ୍ତୋ।

ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଇଚ୍ଛତୀତି ବୁଭୁକ୍ଖନ୍ତୋ, ଘସିତୁଂ ଇଚ୍ଛତୀତି ଜିଘଚ୍ଛନ୍ତୋ, ପାତୁଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଇଚ୍ଛତୀତି ପିପାସନ୍ତୋ, ଗୋତ୍ତୁଂ ସଂୱରିତୁଂ ଇଚ୍ଛତୀତି ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତୋ, ହରିତୁଂ ପରିଯେସିତୁଂ ଇଚ୍ଛତୀତି ଜିଗୀସନ୍ତୋ, ୱିଜେତୁଂ ଇଚ୍ଛତୀତି ୱିଜିଗୀସନ୍ତୋ।

ପବ୍ବତୋ ୱିଯ ଅତ୍ତାନଂ ଚରତୀତି ପବ୍ବତାଯନ୍ତୋ, ପବ୍ବତାଯମାନୋ, ପିଯାଯନ୍ତୋ, ମେତ୍ତାଯନ୍ତୋଇଚ୍ଚାଦୀନି ଚ ଯୋଜେତବ୍ବାନି।

ଇତି ନ୍ତ, ମାନପଚ୍ଚଯରାସି।

ଣ୍ୱାଦିପଚ୍ଚଯରାସି

ଅଥ ଣ୍ୱ, ଯ, ଯକପଚ୍ଚଯନ୍ତା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ।

୭୭୭।ଘ୍ୟଣ।

ଭାୱ, କମ୍ମେସୁ ଘ, ଣାନୁବନ୍ଧୋ ଯପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ଘାନୁବନ୍ଧୋ 'କଗାଚଜାନଂ ଘାନୁବନ୍ଧେ'ତିଆଦୀସୁ ୱିସେସନତ୍ଥୋ। ଣାନୁବନ୍ଧୋ ୱୁଦ୍ଧିଦୀପନତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ।

ଅନୁଭୱିତବ୍ବୋତି ଅନୁଭାୱିଯୋ ଭୋଗୋ ପୁରିସେନ, ଅନୁଭାୱିଯଂ ସୁଖଂ, ଅନୁଭାୱିଯା ସମ୍ପତ୍ତି।

୭୭୮।ଆସ୍ସେ ଚ।

ଆଦନ୍ତଧାତୂନଂ ଆସ୍ସ ଏ ହୋତି ଘ୍ୟଣମ୍ହି। ଚସଦ୍ଦେନ ଇୱଣ୍ଣଧାତୂନଂ ଆଗମଈକାରସ୍ସ ଚ ଏତ୍ତଂ।

ଅକ୍ଖାତବ୍ବଂ କଥେତବ୍ବନ୍ତି ଅକ୍ଖେଯ୍ୟଂ।

ଯସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ, ସଙ୍ଖାତବ୍ବନ୍ତି ସଙ୍ଖେଯ୍ୟଂ, ସଙ୍ଖାତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟନ୍ତି ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟଂ, ଗାଯିତବ୍ବନ୍ତି ଗେଯ୍ୟଂ-ସଗାଥକଂ ସୁତ୍ତଂ, ଘାଯିତୁଂ ଅରହତୀତି ଘେଯ୍ୟଂ,

ଘାୟନୀୟଂ, ଅପଚାୟିତୁଂ ଅରହତୀତି ଅପଚେୟ୍ୟଂ, ଞାତୁଂ ଅରହତୀତି ଞେୟ୍ୟଂ, ଆଜାନିତୁଂ ଅରହତୀତି ଅଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ, ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ, ଅଭିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ, ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ।

ଈଆଗମେ-ଜାନିୟଂ, ୱିଜାନିୟଂ, ଈସ୍ସ ରସ୍ସୋ।

ଜାନେୟ୍ୟଂ, ୱିଜାନେୟ୍ୟଂ, ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିଟ୍ଠେୟ୍ୟଂ, ଅଧିଟ୍ଠହେୟ୍ୟଂ, ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଦେୟ୍ୟଂ, ଆଦାତବ୍ବନ୍ତି ଆଦେୟ୍ୟଂ, ସଦ୍ଦହିତୁଂ ଅରହତୀତି ସଦ୍ଦହେୟ୍ୟଂ, ୱିଧାତୁଂ ଅରହତୀତି ୱିଧେୟ୍ୟଂ, ନ ୱିଧେୟ୍ୟଂ ଅୱିଧେୟ୍ୟଂ-ଅନୱଲକ୍ଖଣଂ, ମାରସ୍ସ ଆଣା ଦହତି ଏତ୍ଥାତି ମାରଧେୟ୍ୟଂ, ମଚ୍ଚୁଧେୟ୍ୟଂ, ସନ୍ନିହିତବ୍ବନ୍ତି ସନ୍ନିଧେୟ୍ୟଂ, ଅଭିଧାତବ୍ବଂ କଥେତବ୍ବନ୍ତି ଅଭିଧେୟ୍ୟଂ, ପିଦହିତବ୍ବନ୍ତି ପିଧେୟ୍ୟଂ, ଅଲୋପୋ, ଅପିଧେୟ୍ୟଂ ୱା, ପାତବ୍ବନ୍ତି ପେୟ୍ୟଂ, ମିନେତବ୍ବନ୍ତି ମେୟ୍ୟଂ, ପମେତବ୍ବନ୍ତି ପମେୟ୍ୟଂ, ଉପେଚ୍ଚ ମିନିତୁଂ ଅରହତୀତି ଉପମେୟ୍ୟଂ, ହାତବ୍ବନ୍ତି ହେୟ୍ୟଂ, ପହେୟ୍ୟଂ, ପଜହେୟ୍ୟଂ।

ଇୱଣ୍ଣେସୁ-ଅଜ୍ଝାୟିତବ୍ବନ୍ତି ଅଜ୍ଝେୟ୍ୟଂ, ଅଧିୟେୟ୍ୟଂ, ଉପେତବ୍ବନ୍ତି ଉପେୟ୍ୟଂ, ୱିକ୍କିଣିତବ୍ବନ୍ତି ୱିକ୍କେୟ୍ୟଂ, ୱିକ୍କାୟିୟଂ, ୱିକ୍କାୟେୟ୍ୟଂ, ୱିକ୍କିଣେୟ୍ୟଂ ୱା, ୱିଚିନିତବ୍ବନ୍ତି ୱିଚେୟ୍ୟଂ, ୱିଚିନେୟ୍ୟଂ, ଜେତବ୍ବନ୍ତି ଜେୟ୍ୟଂ, ୱିଜେୟ୍ୟଂ, ନେତବ୍ବନ୍ତି ନେୟ୍ୟଂ, ୱିନେୟ୍ୟଂ, ଅଧିସୟିତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିସେୟ୍ୟଂ, ପହିତବ୍ବନ୍ତି ପାହେୟ୍ୟଂ, ପହିଣେୟ୍ୟଂ ୱା।

ଉୱଣ୍ଣେସୁ ୱୁଦ୍ଧିଆୱାଦେସୋ, କୁ-ସଦ୍ଦେ, କୁୟ୍ୟତୀତି କାୱେୟ୍ୟଂ।

ଈସ୍ସ ଅଭାୱେ ଓସ୍ସ ବଓଂ ରସ୍ସୋ ଚ, କବ୍ୟଂ।

ପୁବ୍ବରୂପତ୍ତେ କବ୍ବଂ, ଚାୱେତବ୍ବନ୍ତି ଚାୱେୟ୍ୟଂ, ଜୱିତବ୍ବନ୍ତି ଜୱେୟ୍ୟଂ, ଅଭିତ୍ଥୱିତବ୍ବନ୍ତି ଅଭିତ୍ଥୱେୟ୍ୟଂ, ଭୱିତୁଂ ଅରହତୀତି ଭବ୍ବଂ। ଜୁହୋତବ୍ବନ୍ତି ହବ୍ୟଂ-ସପ୍ପି।

ଏଦନ୍ତେସୁ-ଅପଚାୟିତବ୍ବନ୍ତି ଅପଚେୟ୍ୟଂ, ଅପଚାୟିୟଂ।

ୱେ-ତନ୍ତସନ୍ତାନେ, ୱେତବ୍ବନ୍ତି ୱେୟ୍ୟଂ।

ୱଚ, ଭଜ, ଭୁଜ, ୟୁଜାଦୀହି ଘ୍ୟଣପଚ୍ଚୟୋ।

୭୭୯।କଗା ଚଜାନଂ ଘାନୁବନ୍ଧେ[କ। ୬୨୩; ରୂ। ୫୫୪; ନୀ। ୧୨୨୯]।

ଚ, ଜାନଂ ଧାତ୍ୱନ୍ତାନଂ କ, ଗା ହୋନ୍ତି ଘାନୁବନ୍ଧେ ପଚ୍ଚୟେ ପରେ।

ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ୱାକ୍ୟଂ, ୱାକ୍କଂ, ୱାଚ୍ଚଂ, ୱାଚେୟ୍ୟଂ ୱା।

ଭଜ-ସେୱାୟଂ, ଭଜିତବ୍ବନ୍ତି ଭାଗ୍ୟଂ, ଭଗ୍ଗଂ, ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଭୋଗ୍ୟଂ, ଭୋଗ୍ଗଂ, ୟୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ୟୋଗ୍ୟଂ, ୟୋଗ୍ଗଂ।

୭୮୦।ୱଦାଦୀହି ୟୋ[କ। ୫୪୧; ରୂ। ୫୫୨; ନୀ। ୧୧୨୬]।

ୱଦାଦୀହି ଭାୱ, କମ୍ମେସୁ ବହୁଲଂ ୟୋ ହୋତି।

ଭୁଞ୍ଜିଭବ୍ବନ୍ତି ଭୋଜ୍ଜଂ, ଖାଦିତବ୍ବନ୍ତି ଖଜ୍ଜଂ, ୱିତୁଦିତବ୍ବନ୍ତି ୱିତୁଜ୍ଜଂ, ପନୁଦିତବ୍ବନ୍ତି ପନୁଜ୍ଜଂ, ପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ପଜ୍ଜଂ, ମଜ୍ଜତି ଏତେନାତି ମଜ୍ଜଂ।

ମୁଦ-ହାସେ, ପମୋଦତି ଏତେନାତି ପାମୋଜ୍ଜଂ, ୱଦୀୟତୀତି ୱଜ୍ଜଂ।

ୱଧ-ହିଂସାୟଂ, ୱଧିତବ୍ବନ୍ତି ୱଜ୍ଝଂ, ୱିଜ୍ଝିତବ୍ବନ୍ତି ୱିଜ୍ଝଂ, ପୁନନ୍ତି ସୁଜ୍ଝନ୍ତି ସତ୍ତା ଏତେନାତି ପୁଞ୍ଞଂ, ନାଗମୋ।

ୱିହଞ୍ଞତେ ୱିହଞ୍ଞଂ, ୱପିୟତେତି ୱପ୍ପଂ, ସୁପନଂ ସୋପ୍ପଂ, ଲଭିତବ୍ବନ୍ତି ଲବ୍ଭଂ, ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଗମ୍ମଂ, ଦମିତୁଂ ଅରହତୀତି ଦମ୍ମଂ, ରମିତବ୍ବନ୍ତି ରମ୍ମଂ,

ଅଭିରମ୍ମଂ, ନିସାମୀୟତେ ନିସମ୍ମଂ, ୱିସମୀୟତେ ୱିସମ୍ମଂ, ଫୁସୀୟତେତି ଫସ୍ସୋ, ଉସ୍ସ ଅତ୍ତଂ।

ସାସିତବ୍ବୋତି ସିସ୍ସୋ, 'ସାସସ୍ସ ସିସା'ତି ସିତ୍ତଂ।

ଗହ, ଗୁହ, ଗରହ, ଦୁହ, ୱହ, ସହ।

୭୮୧।ଗୁହାଦୀହି ଯକ[କା। ୫୪୧; ରୂ। ୫୫୨; ନୀ। ୧୧୨୬]।

ଏତେହି ଭାୱ, କମ୍ମେସୁ ବହୁଲଂ ଯକ ହୋତି, ହସ୍ସ ୱିପଲ୍ଲାସୋ।

ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଗୟ୍ହଂ, ଗୁହିତବ୍ବନ୍ତି ଗୁୟ୍ହଂ।

ଗରହ-ନିନ୍ଦାୟଂ, ଗରହିତବ୍ବନ୍ତି ଗାରୟ୍ହଂ, ଦୁହିତବ୍ବନ୍ତି ଦୁୟ୍ହଂ, ୱହିତବ୍ବନ୍ତି ୱୟ୍ହଂ।

ସହ-ସାହସେ, ସହିତବ୍ବନ୍ତି ସୟ୍ହଂ, ପସୟ୍ହଂ।

୭୮୨।କିଚ୍ଚ ଘଚ୍ଚ ଭଚ୍ଚ ଗଙ୍ଗ ଲ୍ଲା['...ବଙ୍ଗଲେୟ୍ୟା' (ବହୂସୁ)]।

ଏତେ ସଦ୍ଦା ଯପଚ୍ଚୟନ୍ତା ସିଜ୍ଝନ୍ତି, ଇମିନା ଯପଚ୍ଚୟଂ କତ୍ୱା ତେନ ସହ କରସ୍ସ କିଚ୍ଚଂ, ହନସ୍ସ ଘଚ୍ଚଂ, ଭରସ୍ସ ଭଚ୍ଚଂ, ଗୁସ୍ସ ଗଙ୍ଗଂ, ଲିସ୍ସ ଲ୍ଲତ୍ତଂ କତ୍ୱା ସିଜ୍ଝନ୍ତି।

କରୀୟତେତି କିଚ୍ଚଂ, କିଚ୍ଚୟଂ ୱା, ହଞ୍ଞତେତି ଘଚ୍ଚଂ, ହଚ୍ଚଂ ୱା, ଭରୀୟତେତି ଭଚ୍ଚଂ।

ଗୁ-ଦଦ୍ଦେ, ଗୁୟତେ ଗଙ୍ଗଂ, ପଟିସଲ୍ଲୀୟତେ ପଟିସଲ୍ଲଂ।

ୱିସେସୱିଧାନଂ –

ଭର-ଭରଣେ, ଭରିତବ୍ବନ୍ତି ଭାରିୟଂ, ହରିତବ୍ବନ୍ତି ହାରିୟଂ, ଭାଜେତବ୍ବନ୍ତି ଭାଜିୟଂ, ଭାଜେୟ୍ୟଂ, ଉପାସିତବ୍ବନ୍ତି ଉପାସିୟଂ, ଇଚ୍ଛିତବ୍ବନ୍ତି ଇଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ, ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିଗମେୟ୍ୟଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ରୁନ୍ଧିତବ୍ବନ୍ତି ରୁନ୍ଧେୟ୍ୟଂ, ଛିନ୍ଦିତବ୍ବନ୍ତି ଛିନ୍ଦେୟ୍ୟଂ, ଛେଜ୍ଜଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଦିବ୍ବିତବ୍ବନ୍ତି ଦିବ୍ବେୟ୍ୟଂ, ଦିବ୍ବଂ, ବୁଜ୍ଝିତବ୍ବନ୍ତି ବୁଜ୍ଝେୟ୍ୟଂ, ବୋଧେୟ୍ୟଂ, ବୋଜ୍ଝଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସୋତବ୍ବନ୍ତି ସୁଣେୟ୍ୟଂ, ପାପୁଣିତବ୍ବନ୍ତି ପାପୁଣେୟ୍ୟଂ, ସକ୍କୁଣିତବ୍ବନ୍ତି ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟଂ, ନ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତନିତବ୍ବନ୍ତି ତାନେୟ୍ୟଂ, ତଞ୍ଞଂ, କାତବ୍ବନ୍ତି କାରିୟଂ, କୟ୍ୟଂ।

ଚୋରେତବ୍ବନ୍ତି ଚୋରେୟ୍ୟଂ, ଥେନୀୟତେ ଥେୟ୍ୟଂ, ନସ୍ସ ପରରୂପତ୍ତଂ, ଚିନ୍ତେତବ୍ବନ୍ତି ଚିନ୍ତେୟ୍ୟଂ, ନ ଚିନ୍ତେୟ୍ୟଂ ଅଚିନ୍ତେୟ୍ୟଂ, ଅଚିନ୍ତିୟଂ, ମନ୍ତେୟ୍ୟଂ, ମନ୍ତିୟଂ, ୱେଦିୟଂ, ୱେଦେୟ୍ୟଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତିତିକ୍ଖେୟ୍ୟଂ, ୱୀମଂସେୟ୍ୟଂ ଇଚ୍ଚାଦି ଚ ଯୋଜେତବ୍ବାନି।

ଇତି ଣ୍ୟାଦିପଚ୍ଚୟରାସି।

ଅଆଦିପଚ୍ଚୟରାସି

ଅଥ ଅ, ଅଣ, ଘକ, ଘଣପଚ୍ଚଯନ୍ତା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ।

୬୮୩।ଭାୱକାରକେସ୍ୱଘଣଘକ[‘ଭାୱକାରକେସ୍ୱଘଣଘକା’ (ବହୂସୁ)]।

ଭାୱେ ଛସୁ କାରକେସୁ ଚ କ୍ରିଯନ୍ତା ପରଂ ଅ, ଘଣ, ଘକପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି କମ୍ମାଦିମ୍ହି ୱା ଅକମ୍ମାଦିମ୍ହି ୱା।

୬୮୪।କ୍ୱଚଣ।

କମ୍ମୁପପଦମ୍ହା କ୍ରିଯନ୍ତା ପରଂ କତ୍ତରି ଏୱ କ୍ୱଚି ଅଣ ହୋତି।

ଅ, ଅଣ, ଘକ, ଘଣ।

ଅମ୍ହି ତାୱ –

ଅଗ୍ଗଂ ଜାନାତୀତି ଅଗ୍ଗଞ୍ଞୋ, ୱଂସଂ ଜାନାତୀତି ୱଂସଞ୍ଞୋ, ମଗ୍ଗେ ତିଟ୍ଠତୀତି ମଗ୍ଗଟ୍ଠୋ-ପୁରିସୋ, ମଗ୍ଗଟ୍ଠା-ଇତ୍ଥୀ, ମଗ୍ଗଟ୍ଠଂ-ଞାଣଂ। ଏୱଂ ଫଲଟ୍ଠୋ, ଥଲଟ୍ଠୋ, ଜଲଟ୍ଠୋ, ପବ୍ବତଟ୍ଠୋ, ଭୂମଟ୍ଠୋ।

ଗୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଞାଣଂ ସଦ୍ଦୋ ଚ, ଗୱଂ ତାଯତି ରକ୍ଖତୀତି ଗୋତ୍ତଂ, ପରିତୋ ଭଯଂ ତାଯତି ରକ୍ଖତୀତି ପରିତ୍ତଂ, ଅନ୍ନଂ ଦେତୀତି ଅନ୍ନଦୋ। ଏୱଂ ୱତ୍ଥଦୋ, ୱଣ୍ଣଦୋ, ଯାନଦୋ, ସୁଖଦୋ, ଦୀପଦୋ, ଚକ୍ଖୁଦୋ, ଦାଯଂ ଆଦଦାତୀତି ଦାଯାଦୋ, ପାରଂ ଗନ୍ତୁଂ ଦେତୀତି ପାରଦୋ-ରସୋ।

ଅନ୍ନଂ ଦଦାତୀତି ଅନ୍ନଦଦୋ, ଦ୍ୱିତ୍ତଂ ପୁବ୍ବସ୍ସ ରସ୍ସୋ ଚ।

ପୁରିନ୍ଦଦୋ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ପୁରସଦ୍ଦେ ଅସ୍ସ ଇତ୍ତଂ ବିନ୍ଦାଗମୋ ଚ।

ସବ୍ବଂ ଦଦାତୀତି ସବ୍ବଦଦୋ, ସଚ୍ଚଂ ସନ୍ଧେତୀତି ସଚ୍ଚସନ୍ଧୋ, ଜନଂ ସନ୍ଧେତୀତି ଜନସନ୍ଧୋ।

କକୁ ୱୁଚ୍ଚତି ଗୁଣରାସି, କକୁଂ ସନ୍ଧେତୀତି କକୁସନ୍ଧୋ, ଗାୱୋପାତି ରକ୍ଖତୀତି ଗୋପୋ-ପୁରିସୋ, ଗୋପସ୍ସ ଭରିଯା ଗୋପୀ।

କସ୍ସଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଖେତ୍ତଂ, କସ୍ସଂ ପାତି ରକ୍ଖତୀତି କସ୍ସପୋ।

ଭୂ ୱୁଚ୍ଚତି ପଥୱୀ, ଭୁଂ ପାତି ରକ୍ଖତୀତି ଭୂପୋ। ଏୱଂ ଭୂମିପୋ।

ପାଦେନ ମୂଲେନ ପଥୱୀରସଂ ଆପୋରସଞ୍ଚ ପିୱତୀତି ପାଦପୋ, ସୁଟ୍ଠୁ ଭାତି ଦିବ୍ବତୀତି ସୁଭୋ, ନ ମମାଯତୀତି ଅମମୋ, ଦ୍ୱେ ଅନନ୍ତେ ଲାତି ଗଣ୍ହାତୀତି ବାଲୋ, ବହୁଂ ଲାତି ଗଣ୍ହାତୀତି ବହୁଲୋ, ରାହୁ ୱିଯ ଲାତି ଗଣ୍ହାତୀତି ରାହୁଲୋ, ଆଦୀନଂ

ଦୁକ୍ଖଂ ୱାତି ବନ୍ଧତୀତିଆଦୀନୱୋ, ଅଣ୍ଡଂ ଉଦକରାସିଂ ୱାତି ବନ୍ଧତୀତି ଅଣ୍ଣୱୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅଣମ୍ହି –

୬୮୫।ଆସ୍ସାଣାପିମ୍ହି ଯୁକ।

ଣାପିୱଜ୍ଜିତେ ଣାନୁବନ୍ଧେ ପଚ୍ଚଯେ ପରେ ଆଦନ୍ତସ୍ସ ଧାତୁସ୍ସ ଅନ୍ତେ ଯୁକ ହୋତି, ଯାଗମୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଞାତବ୍ବୋ ବୁଜ୍ଝିତବ୍ବୋତି ଞାଯୋ-ଯୁତ୍ତି, ଞାଯତି ଅମତଂ ପଦଂ ଏତେନାତି ଞାଯୋ-ଅରିଯମଗ୍ଗୋ, ପଟିଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତୀତି ପତିଟ୍ଠାଯୋ, ଦାତବ୍ବୋତି ଦାଯୋ-ଆମିସଦାଯୋ, ଧମ୍ମଦାଯୋ, ଖୀରଂ ପିୱତୀତି ଖୀରପାଯୋ, ଧଞ୍ଞଂ ମିନାତୀତି ଧଞ୍ଞମାଯୋ, ୱାତି ଗଚ୍ଛତୀତି ୱାଯୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇୱଣ୍ଣେସୁ ଅମ୍ହି ତାୱ –

ଏତି ପୱତ୍ତତୀତି ଆଯୋ, ସମେତୀତି ସମଯୋ, ୱେତି ୱିନସ୍ସତୀତି ୱଯୋ-ମନ୍ଦାଦି, ୱିଗମନଂ ୱିନସ୍ସନଂ ୱଯୋ-ଭଙ୍ଗୋ, ଉଦଯନଂ ଉଦଯୋ, ସମୁଦଯନଂ ସମୁଦଯୋ, ସମୁଦେତି ଫଲଂ ଏତେନାତି ୱା ସମୁଦଯୋ, ଅତିଚ୍ଚ ଅଯନଂ ପୱତ୍ତନଂ ଅଚ୍ଚଯୋ, ପଟିଚ୍ଚ ଫଲଂ ଏତି ଏତସ୍ମାତି ପଚ୍ଚଯୋ, କିଣନଂ କଯୋ, ୱିକ୍କିଣନଂ ୱିକ୍କଯୋ, ଖୀଯନଂ ଖଯୋ, ଖୀଯନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ୱା ଖଯୋ, ରାଗସ୍ସ ଖଯୋ ରାଗକ୍ଖଯୋ, ଚଯନଂ ଚଯୋ, ଆଚଯୋ, ଉଚ୍ଚଯୋ, ସମୁଚ୍ଚଯୋ, ଉପଚଯୋ, ଧମ୍ମଂ ୱିଚିନନ୍ତି ଏତେନାତି ଧମ୍ମୱିଚଯୋ, ଜଯନଂ ଜଯୋ, ୱିଜଯୋ, ପରାଜଯୋ, ନିଯ୍ଯତି ଏତେନାତି ନଯୋ-ୱିଧି, ୱିନେତି ଏତ୍ଥ, ଏତେନାତି ୱା ୱିନଯୋ, ସୁଖେନ ନେତବ୍ବୋ ଞାତବ୍ବୋତି ସୁନଯୋ, ଦୁକ୍ଖେନ ନେତବ୍ବୋ ଞାତବ୍ବୋତି ଦୁନ୍ନଯୋ, ପାତବ୍ବୋତି ପଯୋ-ଜଲଂ ଖୀରଞ୍ଚ।

ରି-କମ୍ପନେ, ନିଚ୍ଚଂ ରଯନ୍ତି ଫନ୍ଦନ୍ତି ଦୁକ୍ଖପ୍ପତ୍ତା ସତ୍ତା ଏତ୍ଥାତି ନିରଯୋ, ଅଲ୍ଲୀଯନଂ ଆଲଯୋ, ନିଲିଯନଂ ନିଲଯୋ, ସଯନଂ ସଯୋ, ଭୁସୋ ସେନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଆସଯୋ, ଅଜ୍ଝାସଯୋ, ୱିସେସେନ ସେନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ୱିସଯୋ, ନିସ୍ସାଯ ନଂ ସେତି ପୱତ୍ତତି ଏତ୍ଥାତି ନିସ୍ସଯୋ, ଉପନିସ୍ସଯୋ, ଅନୁସେତୀତି ଅନୁସଯୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅଣମ୍ହି –

ଅଯନଂ ୱଡ୍ଢନଂ ଆଯୋ, ଆଯସ୍ମା ଅପେତୋ ଅପାଯୋ, ଆଯେନ ଉପେତୋ ଉପାଯୋ, ସମୁଦେତି ଏତ୍ଥାତି ସମୁଦାଯୋ, ସମୱେତି ଏତ୍ଥାତି ସମୱାଯୋ, ପରିଯାଯୋ, ୱିପରିଯାଯୋ, ନେତବ୍ବୋତି ନାଯୋ [ଞାଯୋ?], ନୀଯତି ଏତେନାତି ୱା ନାଯୋ, ଭୂମିଯଂ ସେତୀତି ଭୂମିସାଯୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଉୱଣ୍ଣେସୁ ଅମ୍ହି ତାୱ –

ଚୱନଂ ଚୱୋ, ଜୱନଂ ଜୱୋ, ଅଭିହୱନଂ ଅଭିହୱୋ, ଭୁସଂ ଦୱତି ହିଂସତୀତି ଉପଦ୍ଦୱୋ, ସନ୍ଧୱନଂ ସନ୍ଧୱୋ, ମିତ୍ତଭାୱେନ ସନ୍ଧୱୋ ମିତ୍ତସନ୍ଧୱୋ, ଭୱତୀତି ଭାୱୋ, ୱିଭୱନଂ ୱିଭୱୋ, ସମ୍ଭୱନଂ ସମ୍ଭୱୋ, ସମ୍ଭୱତି ଏତସ୍ମାତି ୱା ସମ୍ଭୱୋ, ଅଧିଭୱନଂ ଅଧିଭୱୋ, ଅଭିଭୱୋ, ପରିଭୱୋ, ପରାଭୱନଂ ୱିନସ୍ସନଂ ପରାଭୱୋ, ରୱତୀତି ରୱୋ-ସଦ୍ଦୋ, ଲୁନନଂ ଲୱୋ, ପସୱତୀତି ପସ୍ସାୱୋ, ଆସୱତୀତି ଆସୱୋ, ପଟିମୁଖଂ ସୱନଂ ପଟିସ୍ସୱୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅଣମ୍ହି –

ଭୱନଂ ଭାୱୋ, ଭୱନ୍ତି ସଦ୍ଦ, ବୁଦ୍ଧିଯୋ ଏତେନାତି ଭାୱୋ, ସାଲିଂ ଲୁନାତୀତି ସାଲିଲାୱୋ, କୁଚ୍ଛିତେନ ସୱତି ସନ୍ଦତୀତି କସାୱୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଏଦନ୍ତେସୁ ଅଣମ୍ହି –

ମହାୱୁତ୍ତିନା ଏସ୍ସ ଆଯତ୍ତଂ, ମନ୍ତଂ ଅଜ୍ଝେତୀତି ମନ୍ତଜ୍ଝାଯୋ, ୱଜ୍ଜାୱଜ୍ଜଂ ଉପେଚ୍ଚ ଝାଯତୀତି ଉପଜ୍ଝାଯୋ-ଥେରୋ, ଉପଜ୍ଝାଯିନୀଥେରୀ।

ଦେ-ପାଲନେ , ଅତ୍ତନି ନିଲୀନଂ ଦଯତି ରକ୍ଖତୀତି ଦାଯୋ, ମିଗଦାଯୋ, ତନ୍ତଂ ୱାଯତୀତି ତନ୍ତୱାଯୋ।

ୱ୍ହେ-ଅୱ୍ହାନେ, ୱ୍ହାଯତୀତି ୱ୍ହଯୋ-ନାମଂ, ରସ୍ସତ୍ତଂ, ଆପୁବ୍ବୋ ଅୱ୍ହଯୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅନେକବ୍ୟଞ୍ଜନେସୁ ଅମ୍ହି ତାୱ –

କମନଂ କମୋ, ପକ୍କମୋ, ଅଭିକ୍କମୋ, ପଟିକ୍କମୋ, ଚଙ୍କମତି ଏତ୍ଥାତି ଚଙ୍କମୋ, ହିତଂ କରୋତୀତି ହିତଙ୍କରୋ, ଦୁକ୍ଖେନ କାତବ୍ବୋତି ଦୁକ୍କରୋ-ଅତ୍ଥୋ, ଦୁକ୍କରା-ପଟିପଦା, ଦୁକ୍କରଂ-କମ୍ମଂ, ସୁଖେନ କାତବ୍ବୋତି ସୁକରୋ, ଇସଂ କାତବ୍ବୋତି ଇସକ୍କରୋ, ଦୀପଂ କରୋତୀତି ଦୀପଙ୍କରୋ, ଅଲୁତ୍ତସମାସୋ।

ଆଗଚ୍ଛତୀତି ଆଗମୋ, ଆଗମନଂ ୱା ଆଗମୋ, ସଙ୍ଗମନଂ ସଙ୍ଗମୋ, ସମାଗମୋ, ପଗ୍ଗଣ୍ହନଂ ପଗ୍ଗହୋ, ସଙ୍ଗଣ୍ହନଂ ସଙ୍ଗହୋ, ସଙ୍ଗଯ୍ହନ୍ତି ଏତ୍ଥ,

ଏତେନାତି ୱା ସଙ୍ଗହୋ, ଅନୁଗ୍ଗହୋ, ପଟିଗ୍ଗହୋ, ଗାୱୋ ଚରନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଗୋଚରୋ, କାମେ ଅୱଚରତୀତି କାମାୱଚରୋ, ଉରଂ ଛାଦେତୀତି ଉରଚ୍ଛଦୋ, ଜିରତି ଏତେନାତି ଜରୋ, ୱେସ୍ସଂ ତରତୀତି ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ, ଅଲୁତ୍ତସମାସୋ।

ରଥେ ଅନ୍ତରତୀତି ରଥନ୍ତରୋ, ଅସ୍ସନ୍ତରୋ, ଅରିଂ ଦମେତୀତି ଅରିନ୍ଦମୋ, ଭଗଂ ଦରତି ଭିନ୍ଦତୀତି ଭଗନ୍ଦରୋ, ଯୁଗଂ ରଥ'ନ୍ଦ୍ଦୁଦ୍ଵଯଂ ଧାରେତୀତି ଯୁଗନ୍ଧରୋ, ଧମ୍ମଂ ଧାରେତୀତି ଧମ୍ମଧରୋ, ପଜ୍ଜତେତି ପଦଂ, ସିକ୍ଖା ଏୱ ପଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ, ସୁଖେନ ଭରିତବ୍ବୋତି ସୁଭରୋ, ଦୁକ୍ଖେନ ଭରିତବ୍ବୋତି ଦୁବ୍ଭରୋ, ନ ମରତୀତି ଅମରୋ-ଦେୱୋ, ନିଯମନଂ ନିଯମୋ, ସଂଯମନଂ ସଂଯମୋ, ସିରସ୍ମିଂ ରୁହତୀତି ସିରୋରୁହୋ, ସୁଖେନ ଲବ୍ଭତୀତି ସୁଲଭୋ, ଦୁକ୍ଖେନ ଲବ୍ଭତୀତି ଦୁଲ୍ଲଭୋ, ସଂୱରିତବ୍ବୋତି ସଂୱରୋ, ୱୁଚ୍ଚତୀତି ୱଚୋ, ସୁବଚୋ, ଦୁବଚୋ, ୱାରିଂ ୱହତୀତି ୱାରିୱହୋ, ସରତି ଗଚ୍ଛତୀତି ସରୋ, ମନଂ ହରତୀତି ମନୋହରୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅଣମ୍ହି –

କମୁ-ଇଚ୍ଛା, କନ୍ତୀସୁ, କାମେତୀତି କାମୋ, କାମୀଯତୀତି ୱା କାମୋ, ଅତ୍ଥଂ କାମେତୀତି ଅତ୍ଥକାମୋ, କରଣଂ କାରୋ, ପକାରୋ, ଆକାରୋ, ୱିକାରୋ, ଉପକାରୋ, ଅପକାରୋ, କୁମ୍ଭଂ କରୋତୀତି କୁମ୍ଭକାରୋ, ରଥକାରୋ, ମାଲକାରୋ, ସଙ୍ଖରଣଂ ସଙ୍ଖାରୋ, ସଙ୍ଖରୀଯତୀତି ୱା ସଙ୍ଖାରୋ, ସଙ୍ଖରୋତୀତି ୱା ସଙ୍ଖାରୋ, ପରିକ୍ଖାରୋ, ପୁରକ୍ଖାରୋ, ଗଚ୍ଛନ୍ତି ପୱତ୍ତନ୍ତି କାମା ଏତ୍ଥାତି ଗାମୋ, ଗଣ୍ହାତୀତି ଗାହୋ, ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ପତ୍ତଗାହୋ, ରସ୍ମିଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ରସ୍ମିଗାହୋ, ୱିଚରଣଂ ୱିଚାରୋ, ଉପେଚ୍ଚ ଚରତୀତି ଉପଚାରୋ, ଗାମଂ ଉପେଚ୍ଚ ଚରତୀତି ଗାମୂପଚାରୋ, ଜିରତି ହିରୀ ଭିଜ୍ଜତି ଏତେନାତି ଜାରୋ, କିଚ୍ଛେନ ତରିତବ୍ବୋତି କନ୍ତାରୋ, ମହାୱୁତ୍ତିନା କିଚ୍ଛସ୍ସ କତ୍ତଂ, ବିନ୍ଦାଗମୋ, ୱାଳଅକନ୍ତାରୋ, ଯକ୍ଖକନ୍ତାରୋ, ଅନ୍ତରଣଂ ଅନ୍ଧାରୋ, କଥିନସ୍ସ ଅନ୍ଧାରୋ କଥିନନ୍ଧାରୋ, ଦରତି ଭିନ୍ଦତି କୁଲୱିଭାଗଂ ଗଚ୍ଛତି ଏତେନ ଜନେନାତି ଦାରୋ, କୁଂ ପଥୱିଂ ଦାରେତୀତି କୁଦାରୋ, ରସ୍ସ ଲୋ, କୁଦାଲୋ।

ଭୁସୋ କ୍ରିଯଂ ଧାରେତୀତି ଆଧାରୋ, ପତ୍ତାଧାରୋ, ପଟିସନ୍ଧାରଣଂ ପଟିସନ୍ଧାରୋ, ପଜ୍ଜତି ଏତେନାତି ପାଦୋ, ଉପ୍ପଜ୍ଜନଂ ଉପ୍ପାଦୋ, ପଟିଚ୍ଚ ସମୁପ୍ପଜ୍ଜନଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ, ଭରିତବ୍ବୋ ୱହିତବ୍ବୋତି ଭାରୋ, ସମ୍ଭରୀଯତି ସନ୍ନିଚୀଯତୀତି ସମ୍ଭାରୋ, ବୋଧିସମ୍ଭାରୋ, ଦବ୍ବସମ୍ଭାରୋ, ମାରେତୀତି ମାରୋ, କିଲେସମାରୋ, ଖନ୍ଧମାରୋ, ମଚ୍ଚୁମାରୋ, ନିଯାମେତୀତି ନିଯାମୋ, ଧମ୍ମନିଯାମୋ, କମ୍ମନିଯାମୋ, ଆରୂହତୀତି ଆରୋହୋ, ରୁକ୍ଖଂ ଆରୂହତୀତି ରୁକ୍ଖାରୋହୋ, ହତ୍ଥାରୋହୋ, ଅସ୍ସାରୋହୋ, ରଥାରୋହୋ, ଲବ୍ଭତୀତି ଲାଭୋ, ପଟିଲାଭୋ, ନିୱରଣଂ ନିୱାରୋ, ପରିୱାରେତୀତି ପରିୱାରୋ, ୱହତୀତି ୱାହୋ, ଆୱାହୋ, ୱିୱାହୋ, ସରତି ଅଦ୍ଧାନଂ ପୱତ୍ତତୀତି ସାରୋ, ୱିରୂପେନ ପଟିସରଣଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଚିନ୍ତନଂ ୱିପ୍ପଟିସାରୋ, ପହରଣଂ ପହାରୋ, ଆହାରୋ, ନୀହାରୋ, ୱିହାରୋ, ଅଭିହାରୋ, ପରିହାରୋ।

୭୮୬।ହନସ୍ସ ଘାତୋ ଣାନୁବନ୍ଧେ[କା। ୫୯୧; ରୂ। ୫୪୪; ନୀ। ୧୧୯୫]।

ଣାନୁବନ୍ଧେ ପଚ୍ଚଯେ ପରେ ହନସ୍ସ ଘାତୋ ହୋତି।

ହନନଂ ଘାତୋ, ୱିହଞ୍ଞନଂ ୱିଘାତୋ, ଉପହନନଂ ଉପଘାତୋ, ପଟିହନନଂ ପଟିଘାତୋ।

ଘକପଚ୍ଚଯେ ୱୁଦ୍ଧି ନତ୍ଥି, 'ମନାନଂ ନିଗ୍ଗହୀତ'ନ୍ତି ଧାତ୍ୱାନୁବନ୍ଧସ୍ସପି ନସ୍ସ ନିଗ୍ଗହୀତଂ ୱଗ୍ଗନ୍ତୋ ଚ, 'କଗା ଚଜାନଂ ଘାନୁବନ୍ଧେ'ତି ଘାନୁବନ୍ଧେ ପଚ୍ଚଯେ ପରେ ଧାତ୍ୱନ୍ତାନଞ୍ଚ, ଜାନଂ କ, ଗା ହୋନ୍ତି, ନିପଚ୍ଚତୀତି ନିପକୋ।

ଭଜ୍ଜ-ଭିଜ୍ଜନେ ୱିଭାଗେ ଚ, ଭଞ୍ଜନଂ ଭଙ୍ଗୋ, ୱିଭଜ୍ଜନଂ ୱିଭଙ୍ଗୋ, ୱିଭଜୀଯନ୍ତି ଧମ୍ମା ଏତ୍ଥ, ଏତେନାତି ୱା ୱିଭଙ୍ଗୋ, ଖନ୍ଧୱିଭଙ୍ଗୋ, ଧାତୁୱିଭଙ୍ଗୋ।

ରଜ୍ଜ-ରାଗେ, ରଞ୍ଜନଂ ରଙ୍ଗୋ, ରଞ୍ଜନ୍ତି ସତ୍ତା ଏତ୍ଥାତି ରଙ୍ଗୋ।

ସଜ୍ଜ-ସଙ୍ଗେ, ସଞ୍ଜନଂ ସଙ୍ଗୋ, ପସଜ୍ଜନଂ ଲଗ୍ଗନଂ ପସଙ୍ଗୋ, ଆସଜ୍ଜତୀତି ଆସଙ୍ଗୋ, ଉତ୍ତରି ଆସଙ୍ଗୋ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗୋ।

ସଜ-ସଜ୍ଜନେ, ଅତିସଜ୍ଜନଂ ସମ୍ବୋଧନଂ ଅତିସଗ୍ଗୋ, ଗସ୍ସ ଦ୍ଵିତ୍ତଂ।

ନିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗୋ, ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ, ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ୱିସ୍ସଗ୍ଗୋ, ସଂସଜ୍ଜନଂ ମିସ୍ସୀକରଣଂ ସଂସଗ୍ଗୋ, ଯୁଜ୍ଜତି ଏତ୍ଥାତି ଯୁଗଂ, କଲିଯୁଗଂ, ସକଟଯୁଗଂ,

ପିତାମହଯୁଗଂ, ନିତୁଦନଂ ନିତୁଦୋ, ପନୁଦନଂ ପନୁଦୋ, ଉଦ୍ଧଂ ଭିଜ୍ଜତୀତି ଉବ୍ଭିଦୋ, କୋୱିଦତୀତି କୋୱିଦୋ, ପକାରେନ କୁଜ୍ଝତୀତି ପକୁଧୋ, ବୁଜ୍ଝତୀତି ବୁଧୋ-ପଣ୍ଡିତୋ, ମୁୟ୍ହତୀତି ମୋମୂହୋ, ଲୋଲୁପତୀତି ଲୋଲୁପ୍ପୋ, ଆଦିଦ୍ୱିତ୍ତଂ ଓଊଞ୍ଚ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଘଣପଚ୍ଚୟେ-ପଚନଂ ପାକୋ, ପଚ୍ଚତୀତି ୱା ପାକୋ, ୱିପାକୋ, ୱିୱିଚ୍ଚନଂ ୱିୱେକୋ, ସିଞ୍ଚନଂ ସେକୋ, ଅଭିସେକୋ, ସୋଚନଂ ସୋକୋ, ଚଜନଂ ଚାଗୋ, ଭଜନଂ ଭାଗୋ, ଭୁଞ୍ଜନଂ ଭୋଗୋ, ସହ ଭୋଗୋ ସମ୍ଭୋଗୋ, ପରିଭୋଗୋ, ଆଭୁଜନଂ ଆଭୋଗୋ, ଓଭୁଜନଂ ଓଭୋଗୋ।

ଯଜ-ପୂଜାଯଂ, ଯଜନଂ ଯାଗୋ, ଆମିସଯାଗୋ, ଧମ୍ମଯାଗୋ, ଯୁଜ୍ଜନଂ ଯୋଗୋ, ପଯୋଗୋ, ଆଯୋଗୋ, ୱିଯୋଗୋ, ଅନୁଯୋଗୋ, ଉପଯୁଜ୍ଜିତବ୍ବୋତି ଉପଯୋଗୋ, ଲୁଜ୍ଜତୀତି ଲୋକୋ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ଗସ୍ସ କତ୍ତଂ, କାମଲୋକୋ, ରୂପଲୋକୋ, ସଂୱିଜ୍ଜନଂ ସଂୱେଗୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

୭୮୭।ଅନଘଣସ୍ୱାପରୀହି ଠଓ[କ। ୬୧୪; ରୂ। ୫୮୧; ନୀ। ୧୨୧୯]।

ଆ, ପରୀହି ପରସ୍ସ ଦହସ୍ସ ଠଓ ହୋତି ଅନ, ଘଣପଚ୍ଚୟେସୁ।

ପରିଦୟ୍ହନଂ ପରିଠଆହୋ, 'ଦହସ୍ସ ଦସ୍ସ ଡୋ'ତି ୱିକପ୍ପେନ ଡାଦେସୋ, ଦୟ୍ହନଂ ଡାହୋ, ଦାହୋ ୱା।

ଇତି ଅଆଦିପଚ୍ଚୟରାସି।

ଅନପଚ୍ଚୟରାସି

ଅଥ ଅନପଚ୍ଚୟନ୍ତା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ।

୭୮୮।ଅନୋ।

ଭାୱେ ଚ ଛସୁ କାରକେସୁ ଚ କ୍ରିୟତ୍ଥା ଅନପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି, ଆଦନ୍ତେସୁ ପରସ୍ସରଲୋପୋ, ଅଲୋପେ ଯାଗମୋ।

ଅକ୍ଖାୟତେ ଅକ୍ଖାନଂ, ଅକ୍ଖାୟତି ଏତେନାତି ୱା ଅକ୍ଖାନଂ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଅକ୍ଖାନନ୍ତି ଧମ୍ମକ୍ଖାନଂ, ପଟିସଙ୍ଖାୟତି ପଜାନାତି ଏତେନାତି ପଟିସଙ୍ଖାନଂ , ସହ ଗାୟନଂ ସଙ୍ଗାୟନଂ, ସହ ଗାୟନ୍ତି ସଜ୍ଝାୟନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ୱା ସଙ୍ଗାୟନଂ, ଞାୟତେ ଞାଣଂ, ଜାନାତୀତି ୱା ଞାଣଂ, ଜାନନ୍ତି ଏତେନାତି ୱା ଞାଣଂ, ପଜ୍ଞାୟତୀତି ପଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଜାନାତୀତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ସଞ୍ଞାଣଂ, ନସ୍ସ ଣତ୍ତଂ।

କାରିତେ-ଞାପନଂ, ପଞ୍ଞାପନଂ, ୱିଞ୍ଞାପନଂ, ସଞ୍ଞାପନଂ।

ଜାନନଂ, ପଜାନନଂ, ୱିଜାନନଂ, ସଞ୍ଜାନନଂ, ପୁବ୍ବସ୍ସରଲୋପୋ, ଠୀୟତେ ଠାନଂ, ତିଟ୍ଠତି ଏତ୍ଥାତି ୱା ଠାନଂ।

କାରିତେ-ଠାପନଂ, ପତିଟ୍ଠାପନଂ।

ତାୟତି ରକ୍ଖତୀତି ତାଣଂ, ପରିତ୍ତାଣଂ, ନସ୍ସ ଣତ୍ତଂ।

ଅୱତ୍ଥାୟତି ଏତ୍ଥାତି ଅୱତ୍ଥାନଂ, ଦୀୟତେ ଦାନଂ, ଦିୟ୍ୟତି ଏତେନାତି ୱା ଦାନଂ, ସମ୍ମା ପଦୀୟତି ଅସ୍ସାତି ସମ୍ପଦାନଂ, ଅପେଚ୍ଚ ଆଦଦାତି ଏତସ୍ମାତି ଅପାଦାନଂ।

କାରିତେ-ଦାପନଂ, ସମାଦପନଂ।

ପଦହୀୟତେ ପଧାନଂ, ପଦହନ୍ତି ଏତେନାତି ୱା ପଧାନଂ, ଆଧାନଂ, ୱିଧାନଂ, ନିଧାନଂ, ସନ୍ନିଧାନଂ।

କାରିତେ-ସନ୍ନିଧାପନଂ।

ପାନଂ, ପଟିଭାନଂ, ମାଣଂ, ପମାଣଂ, ଉପମାଣଂ, ପରିମାଣଂ, ନସ୍ସ ଣତ୍ତଂ।

ଯାଯତି ଏତେନାତି ଯାନଂ, ଉୟ୍ୟାନଂ, ନିୟ୍ୟାନଂ, ୱାଯନ୍ତି ଭୱାଭୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଏତେନାତି ୱାନଂ, ନତ୍ଥି ୱାନଂ ଏତ୍ଥାତି ନିବ୍ବାନଂ, ନିବ୍ବାଯନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ୱା ନିବ୍ବାନଂ।

କାରିତେ-ନିବ୍ବାପନଂ।

ଅୱସାନଂ, ଓସାନଂ, ପରିଯୋସାନଂ, ପହାନଂ, ପରିହାନଂ।

କାରିତେ-ହାପନଂ, ପରିହାପନଂ।

ଇୱଣ୍ଣେସୁ-ଅଯନଂ ୱିକ୍କଯନଂ, ୱିକ୍କିଣନଂ, ଖଯନଂ, ଖିଯନଂ, ଖିୟ୍ୟନଂ, ଇଯ, ଇୟ୍ୟାଦେସୋ, ଚଯନଂ, ଚିନନଂ, ଆଚିନନଂ, ୱିଚିନନଂ, ଜଯନଂ, ୱିଜଯନଂ, ଲୀଯନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଲେଣଂ, ନସ୍ସ ଣତ୍ତଂ।

ପଟିସଲ୍ଲୀଯନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ପଟିସଲ୍ଲାନଂ, ଇସ୍ସ ଆତ୍ତଂ। ସେତି ଏତ୍ଥାତି ସେନଂ, ସଯନଂ।

କାରିତେ-ସଯାପନଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଉୱଣ୍ଣେସୁ-ଚୱନଂ, ଜୱନଂ, ଅଭିତ୍ଥୱନଂ, ଧୁନନଂ, ୱିଦ୍ଧୁନନଂ, ନିଦ୍ଧୁନନଂ, ଭୱନଂ, ଅଭିଭୱନଂ, ଲୱନଂ, ଲୁନନଂ, ସୱନଂ, ପସୱନଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଏଦନ୍ତେସୁ-ଅଜ୍ଝେନଂ, ଅଜ୍ଝାଯନଂ, ଅପଚାଯନଂ, ଝାଯତେ ଝାନଂ, ଝାଯତି ଏତେନାତି ୱା ଝାନଂ, ପଠମଜ୍ଝାନଂ, ଦୁତିଯଜ୍ଝାନଂ, ଉଜ୍ଝାନଂ, ନିଜ୍ଝାନଂ, ଅଭିଜ୍ଝାନଂ, ସାଲିଲାଯନଂ, ଚୀୱରୱାଯନଂ, ଗିଲାଯତୀତି ଗିଲାନୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

'ରା ନସ୍ସ ଣୋ'ତି ସୁତ୍ତେନ ରକାରମ୍ହା ପରସ୍ସ ନସ୍ସ ଣୋ, କାରଣଂ, ଅଧିକରୀଯତି ଏତ୍ଥାତି ଅଧିକରଣଂ, ସଙ୍ଖରଣଂ, ଅଭିସଙ୍ଖରଣଂ।

କାରିତେ-କାରାପନଂ।

ଆକିରଣଂ, ୱିକ୍କିରଣଂ, ଚରଣଂ, ଜିରଣଂ, ତରଣଂ, କଙ୍ଖାୱିତରଣଂ, ଅତ୍ଥରଣଂ, ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦହନ୍ତି ଏତ୍ଥ ମତସରୀରନ୍ତି ଆଳହନଂସୁସାନଂ, ଦସ୍ସ ଳତ୍ତଂ।

ପସ୍ସୀଯତେ ପସ୍ସନଂ, ଦସ୍ସନଂ, ସୁଟ୍ଠୁ ପସ୍ସତୀତି ସୁଦସ୍ସନୋରାଜା, ସୁଟ୍ଠୁ ପସ୍ସିତବ୍ବନ୍ତି ସୁଦସ୍ସନଂ-ଦେୱନଗରଂ, ସନ୍ଦସ୍ସନଂ, ନିଦସ୍ସନଂ, ଧାରଣଂ, ଉଦ୍ଧାରଣଂ, ନିଦ୍ଧାରଣଂ, ଆଦିଦୀଘୋ।

ପୂରଣଂ, ପରିପୂରଣଂ, ଫରଣଂ, ୱିପ୍ଫୁରଣଂ।

କାରିତେ-ମାରଣଂ।

ନିୱାରଣଂ, ସରଣଂ, ନିସ୍ସରଣଂ, ହରଣଂ, ଆହରଣଂ, ନୀହରଣଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସାମଞ୍ଞୱିଧାନତ୍ତା ସଦନ୍ତ, କୁଜ୍ଝନନ୍ତ, ଚଲନନ୍ତଧାତୂହି ରୁଚ, ଜୁତ, ୱଡ୍ଢାଦିଧାତୂହି ଚ ତସ୍ସୀଲାଦୀସୁ ଅନୋ ହୋତି, ଘୋସତି ସୀଲେନାତି ଘୋସନୋ, ଘୋସତି ଧମ୍ମେନାତି ଘୋସନୋ, ଘୋସତି ସାଧୁକାରେନାତି ଘୋସନୋ, କୋଧନୋ, ଦୂସନୋ, ପଦୂସନୋ, କୋପନୋ, ଚଲନୋ, ଫନ୍ଦନୋ, କମ୍ପନୋ, ମଣ୍ଡନୋ, ଭୂସନୋ, ୱିଭୂସନୋ, ରୋଚନୋ, ୱିରୋଚନୋ, ୱେରୋଚନୋ, ଜୋତନୋ, ଉଜ୍ଜୋତନୋ, ୱଡ୍ଢନୋ, କରୋତି ସୀଲେନାତି କରଣୋ। ରାଗୋ ନିମିତ୍ତକରଣୋ, ଦୋସୋ ନିମିତ୍ତକରଣୋ, ମୋହୋ ନିମିତ୍ତକରଣୋ [ସଂ। ନି। ୪।୩୪୯] ଇଚ୍ଚାଦି।

୭୮୯।କରା ଣନୋ।

କରମ୍ହା କତ୍ତରି ଣାନୁବନ୍ଧୋ ଅନୋ ହୋତି।

କରୋତି ଅଭନୋ ଫଲନ୍ତି କାରଣଂ।

୭୯୦।ହାତୋ ୱୀହିକାଲେସୁ।

ୱୀହିସ୍ମିଂ କାଲେ ଚ ୱଭଙ୍କେ ହାଧାତୁମ୍ହା କଉରି ଣାନୁବନ୍ଧୋ ଅନୋ ହୋତି।

ହାପେତୀତି ହାଯନୋ, ୱୀହିୱିସେସୋ ୱସ୍ସଞ୍ଚ। ''କୁଞ୍ଜରଂ ସଟ୍ଠିହାଯନ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱସ୍ସଂ ହାଯନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଇତି ଅନପଚ୍ଚଯରାସି।

ଅକପଚ୍ଚଯରାସି

ଅଥ ଅକପଚ୍ଚଯନ୍ତା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ।

୭୯୧।ଆସୀସାଯମକୋ[‘ଆସିଂସାମକୋ’ (ବହୂସୁ)]।

ଆସୀସା ୱୁଚ୍ଚତି ପତ୍ଥନା, ଆସୀସାଯଂ ଗମ୍ଯମାନାଯଂ ଅକୋ ହୋତି କଉରି।

ଜୀୱତୂତି ଜୀୱକୋ, ନନ୍ଦତୂତି ନନ୍ଦକୋ। ''ଜିନବୁଦ୍ଧି, ଧନଭୂତି, ଭୂତୋ, ଧମ୍ମଦିନ୍ନୋ, ୱଡ୍ଢମାନୋ''ତି ଏତେ ସଦ୍ଦା ଅଞ୍ଞଥା ସିଜ୍ଝନ୍ତି, ଜିନୋ ଇମଂ ବୁଜ୍ଝତୂତି ଜିନବୁଦ୍ଧି, ଧନଂ ଏତସ୍ସ ଭୱତି ୱଡ୍ଢତୀତି ଧନଭୂତି, ଭୱତି ୱଡ୍ଢତୀତି ଭୂତୋ, ଧମ୍ମେନ ଦିନ୍ନୋ ଧମ୍ମଦିନ୍ନୋ, ଯଥା ଦେୱଦତ୍ତୋ, ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତୋ, ୱଡ୍ଢତୀତି ୱଡ୍ଢମାନୋତି।

‘କଉରି ଲ୍ତୁଣକା’ତି ଣକୋ, ସୋ ଚ ସାମଞ୍ଞୱିଧାନତ୍ତା ଅରହେ ସତ୍ତିଯଂ ସୀଲେ ଧମ୍ମେ ସାଧୁକାରେ ଚ ସିଜ୍ଝତି, ଅକ୍ଖାଯତୀତି ଅକ୍ଖାଯକୋ, ‘ଆସ୍ସାଣାପିମ୍ହି ଯୁକ’ଇତି ଯାଗମୋ, ଅକ୍ଖାତୁଂ ଅରହତି, ସକ୍କୋତି, ଅକ୍ଖାନମସ୍ସ ସୀଲଂ, ଧମ୍ମୋ, ଅକ୍ଖାନଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କାଲତ୍ତଯେପି ସିଜ୍ଝତି, ପୁବ୍ବେପି ଅକ୍ଖାସି, ଅଜ୍ଜପି ଅକ୍ଖାତି, ପଚ୍ଛାପି ଅକ୍ଖାଯିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ସେସେସୁ ସାମଞ୍ଞୱିଧୀସୁ ଯଥାରହଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଇତ୍ଥିଯଂ-‘ଅଧାତୁସ୍ସ କେ…’ତି ସୁତ୍ତେନ ଅକସ୍ସ ଅସ୍ସ ଇତ୍ତଂ, ଅକ୍ଖାଯିକା-ଇତ୍ଥୀ, ଅକ୍ଖାଯକଂ-କୁଲଂ, ସଙ୍ଗାଯକୋ, ଜାନାତୀତି ଜାନକୋ।

ୱିକରଣପଚ୍ଚଯତୋ ପରଂ ନାଗମେ ସତି ୱିକରଣସ୍ସ ରସ୍ସୋ, ଜାନନକୋ, ଆଜାନନକୋ, ୱିଜାନନକୋ, ସଞ୍ଜାନନକୋ।

କାରିତେ-ଞାପେତୀତି ଞାପକୋ, ୱିଞ୍ଞାପକୋ, ସଞ୍ଞାପକୋ।

ନାଗମେ-ଞାପନକୋ, ୱିଞ୍ଞାପନକୋ, ସଞ୍ଞାପନକୋ, ଅଧିଟ୍ଠାତୀତି ଅଧିଟ୍ଠାଯକୋ, ଅଧିଟ୍ଠାପେତୀତି ଅଧିଟ୍ଠାପକୋ, ଦେତୀତି ଦାଯକୋ, ଦାପେତୀତି ଦାପକୋ।

ଣାପିମ୍ହି ଯାଗମୋ ନତ୍ଥି, ସମାଦପେତୀତି ସମାଦପକୋ, ଉଭଯତ୍ଥ ରସ୍ସୋ। ୱିଧେତୀତି ୱିଧାଯକୋ, ପଜହତୀତି ପଜହାଯକୋ, ଅୱହିଯ୍ଯତୀତି ଓହିଯକୋ, ଆସ୍ସ ଇତ୍ତଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇୱଣ୍ଣେସୁ-ଅଜ୍ଝେତୀତି ଅଜ୍ଝାଯକୋ, ମନ୍ତଂ ଅଜ୍ଝେତୀତି ମନ୍ତଜ୍ଝାଯକୋ, କିଣାତୀତି କାଯକୋ, କିଣାପେତୀତି କାଯାପକୋ, ଆଚିନାତୀତି ଆଚିନକୋ, ୱିଚିନକୋ, ପରାଜଯତୀତି ପାରାଜିକୋ, ଅଲୋପୋ, ପୁଗ୍ଗଲୋ, ପରାଜେତୀତି ପାରାଜିକୋ, ଅଲୋପୋ କାରିତଲୋପୋ ଚ, ଧମ୍ମୋ, ଭାଯାପେତୀତି ଭଯାନକୋ, ନାଗମୋ ଆଦିରସ୍ସୋ ଚ।

ଭୂମିଯଂ ସେତୀତି ଭୂମିସାଯକୋ, ସଯାପେତୀତି ସଯାପକୋ, ପାହେତୀତି ପହିଣକୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଉୱଣ୍ଣେସୁ-ପୁନାତି ସୋଧେତୀତି ପାୱକୋ-ଅଗ୍ଗି, ଭୱତୀତି ଭାୱକୋ, ୱିଭାୱେତୀତି ୱିଭାୱକୋ, ଲୁନାତୀତି ଲାୱକୋ, ସୁଣାତୀତି ସାୱକୋ-

ପୁରିସୋ, ସାୱିକା-ଇତ୍ଥୀ, ଜୁହୋତୀତି ହାୱକୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅପ-ପାପୁଣନେ, ପାପେତୀତି ପାପକୋ, ସମ୍ପାପେତୀତି ସମ୍ପାପକୋ, ଉପାସତୀତି ଉପାସକୋ-ପୁରିସୋ, ଉପାସିକା-ଇତ୍ଥୀ, ଉପାସକଂ-କୁଲଂ, କରୋତୀତି କାରକୋ, କାରିକା, କାରକଂ, ଉପକାରକୋ, କାରେତୀତି କାରାପକୋ, ସଙ୍ଖରୋତୀତି ସଙ୍ଖାରକୋ, ଅଭିସଙ୍ଖାରକୋ, ଖିପତୀତି ଖିପକୋ, ଉକ୍ଖିପକୋ, ନିକ୍ଖିପକୋ, ଖେପକୋ, ଉକ୍ଖେପକୋ, ନିକ୍ଖେପକୋ, ନାଗମେଖିପନକୋ।

ଗଣ୍ହାତୀତି ଗାହକୋ, ଗଣ୍ହାପେତୀତି ଗାହାପକୋ। ଏୱଂ ଗୋପକୋ, ପାଦମୂଲେ ଚରତୀତି ପାଦଚାରକୋ, ପୁପ୍ଫଂ ଓଚିନାଯତୀତି ଓଚିନାଯକୋ, ଏଦନ୍ତୋ ଧାତୁ।

ଛିନ୍ଦତୀତି ଛେଦକୋ, ଛିନ୍ଦକୋ, ଛେଦାପେତୀତି ଛେଦାପକୋ, ଛିନ୍ଦାପକୋ, ଜନେତୀତି ଜନକୋ-ପୁରିସୋ, ଜନିକାମାତା, ଜନକଂ-କମ୍ମଂ, କାରିତଲୋପୋ।

ଝାପ-ଦାହେ, ଝାପେତୀତି ଝାପକୋ।

ଞପ-ପଞ୍ଞାପନେ, ପଞ୍ଞପେତୀତି ପଞ୍ଞାପକୋ।

ଠାପ-ଠାନେ, ପତିଟ୍ଠାପେତୀତି ପତିଟ୍ଠାପକୋ।

ଣାପ-ପେସନେ , ଆଣାପେତୀତି ଆଣାପକୋ, ତୁଦତୀତି ତୁଦକୋ, ସନ୍ତୁସ୍ସତୀତି ସନ୍ତୁସ୍ସକୋ, ୱିସେସେନ ପସ୍ସତୀତି ୱିପସ୍ସକୋ, ସନ୍ଦସ୍ସେତୀତି ସନ୍ଦସ୍ସକୋ, ଦୂସେତୀତି ଦୂସକୋ, ଆଦିଦୀଘୋ।

ପଚତୀତି ପାଚକୋ, ପାଚେତୀତି ପାଚାପକୋ, ଆପାଦେତୀତି ଆପାଦକୋ, ନିପ୍ଫାଦକୋ, ସମ୍ପାଦକୋ, ପଟିପଜ୍ଜକୋ, ପଟିପାଦକୋ, ପୂରେତୀତି ପୂରକୋ, ଗରୁପନ୍ତତ୍ତା ନ ୱୁଦ୍ଧି।

ଫୁସତୀତି ଫୁସକୋ, ତୁଦାଦିତ୍ତା ନ ୱୁଦ୍ଧି।

ଭାଜେତୀତି ଭାଜକୋ, ଭିନ୍ଦତୀତି ଭିନ୍ଦକୋ, ଭେଦକୋ, କାରଭେଦକୋ, ଭୁଞ୍ଜତୀତି ଭୁଞ୍ଜକୋ, ଭୋଜକୋ, ଗାମଭୋଜକୋ, ବୁଜ୍ଝତୀତି ବୁଜ୍ଝକୋ, ବୋଧକୋ, ମରତୀତି ମିଯ୍ୟକୋ, ମାରେତୀତି ମାରକୋ, ମୁଞ୍ଚତୀତି ମୁଞ୍ଚକୋ, ମୋଚକୋ, ଯାଚତୀତି ଯାଚକୋ, ଯଜତୀତି ଯାଜକୋ, ଯୁଞ୍ଜତୀତି ଯୁଞ୍ଜକୋ, ଅନୁଯୁଞ୍ଜକୋ, ଯୋଜକୋ, ପଯୋଜକୋ, ଯୁଜ୍ଝତୀତି ଯୁଜ୍ଝକୋ, ଯୋଧକୋ, ରୁନ୍ଧତୀତି ରୁନ୍ଧକୋ, ଅୱରୋଧକୋ, ୱଚତୀତି ୱାଚକୋ, ଓୱଦତୀତି ଓୱାଦକୋ, ଓୱଜ୍ଜକୋ, ୱୀଣଂ ୱାଦେତୀତି ୱୀଣାୱାଦକୋ, ଭେରିୱାଦକୋ, ଗରୁଂ ଅଭିୱାଦେତୀତି ଅଭିୱାଦକୋ, ୱିଦତିଜାନାତୀତି ୱେଦକୋ, ୱିନ୍ଦତି ପଟିଲଭତୀତି ୱିନ୍ଦକୋ, ଅନୁୱିଜ୍ଜତି ୱିଚାରେତୀତି ଅନୁୱିଜ୍ଜକୋ, ପଟିସଂୱେଦେତୀତି ପଟିସଂୱେଦକୋ, ୱିଜ୍ଝତୀତି ୱେଧକୋ, ଅଟ୍ଠିଂ ୱିଜ୍ଝତୀତି ଅଟ୍ଠିୱେଧକୋ, ପତ୍ତଂ ୱିଜ୍ଝତୀତି ପତ୍ତୱେଧକୋ।

ବହୁଲାଧିକାରା କମ୍ମେପି ଦିସ୍ସତି, ଅନ୍ତରେ ୱାସୀଯତି ନିୱାସୀଯତୀତି ଅନ୍ତରୱାସକୋ, ପସୀଦତୀତି ପସୀଦକୋ, ପସାଦକୋ ୱା, ଦୀପପ୍ପସାଦକୋ, ଉଦକପ୍ପସାଦକୋ, ସିବ୍ବତୀତି ସିବ୍ବକୋ, ସେୱତୀତି ସେୱକୋ, ହନତୀତି ଘାତକୋ, ଗାୱୋ ହନତୀତି ଗୋଘାତକୋ, ହନସ୍ସ ଘାତୋ। ହରତୀତି ହାରକୋ।

କମ୍ମେ – ‘‘ପାଦେହି ପହରୀଯତୀତି ପାଦପହାରକୋ’’ତି ୱୁତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତିତିକ୍ଖତୀତି ତିତିକ୍ଖକୋ, ତିକିଚ୍ଛତୀତି ତିକିଚ୍ଛକୋ, ୱୀମଂସତୀତି ୱୀମଂସକୋ, ବୁଭୁକ୍ଖତୀତି ବୁଭୁକ୍ଖକୋ, ପବ୍ବତାଯତୀତି ପବ୍ବତାଯକୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ଅକପଚ୍ଚଯରାସି।

ଇୱଣ୍ଣନ୍ତରୂପରାସି

ଅଥ ଇଓଣ୍ଣନ୍ତରୂପାନି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ।

୭୯୨।ଦାଧାତ୍ୱି[କ। ୫୫୧; ରୂ। ୫୯୮; ନୀ। ୧୧୩୮]।

ଦା, ଧାହି ଭାୱକାରକେସୁ ଇପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି।

ପଠମଂ ଚିତ୍ତେନ ଆଦୀଯତୀତିଆଦି, ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠୀହି ଉପାଦୀଯତୀତି ଉପାଦି, ଖନ୍ଧୁପାଦି, କିଲେସୁପାଦି, ୱିଧାନଂ ୱିଧି, ୱିଧିଯ୍ୟତି ଏତେନାତି ୱିଧି, ନିଧିଯ୍ୟତୀତି ନିଧି, ସନ୍ଧିଯତେ ସନ୍ଧି, ଅଭିସନ୍ଧି, ପଟିସନ୍ଧି, ସନ୍ନିଦହନଂ ସନ୍ନିଧି, ସମାଧାନଂ ସମାଧି, ସମାଦହନ୍ତି ଏତେନାତି ସମାଧି, ପଣିଦହନଂ ପଣିଧି, ଓଧି, ଅୱଧି, ଉପନିଧି, ପଟିନିଧି, ଉଦକଂ ଦହତି ତିଟ୍ଠତି ଏତ୍ଥାତି ଉଦଧି, ମହନ୍ତୋ ଉଦଧି ମହୋଦଧି, ୱାଲାନି ଦହନ୍ତି ତିଟ୍ଠନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ୱାଲଧି।

୭୯୩।ଇକିତୀ ସରୂପେ[କ। ୬୬୯; ରୂ। ୬୭୯; ନୀ। ୧୩୧୫]।

ଧାତୂନଂ ସୁତିସଙ୍ଖାତେ ସରୂପେ ୱତ୍ତବ୍ବେ କ୍ରିଯତ୍ଥା ପରଂ ଇ, କି, ତିପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି।

ଅୱଣ୍ଣୁପନ୍ତେହି ଇ, ଗମି, ପଚି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଉୱଣ୍ଣୁପନ୍ତେହି କି, ବୁଧି, ରୁଧି ଇଚ୍ଚାଦି।

କେହିଚିତି, କରୋତିସ୍ସ, ଅତ୍ଥିସ୍ସ ଇଚ୍ଚାଦି।

୭୯୪।ସୀଲାଭିକ୍ଖଞ୍ଞାୱସ୍ସକେସୁ ଣୀ[କ। ୫୩୨, ୬୩୬; ରୂ। ୫୯୦, ୬୫୯; ନୀ। ୧୧୧୪, ୧୨୪୫]।

ସୀଲଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପକତିଚରିଯା, ଅଭିକ୍ଖଣମେୱ ଅଭିକ୍ଖଞ୍ଞଂ, ପୁନପ୍ପୁନକ୍ରିଯା, ଆଯତିଂ ଅୱସ୍ସଂଭାୱୀ ଅୱସ୍ସକଂ ନାମ, ସୀଲଗ୍ଗହଣେନ ଧମ୍ମ, ସାଧୁକାରାପି ସଙ୍ଗଯ୍ହନ୍ତି, ଏତେସୁ ସୀଲାଦୀସୁ କ୍ରିଯାୱିସେସେସୁ ଗମ୍ୟମାନେସୁ କତ୍ତରି ଣୀ ହୋତି। ଆଦନ୍ତେସୁ 'ଆସ୍ସାଣାପିମ୍ହି ଯୁକ'ଇତି ଯାଗମୋ।

ଅକ୍ଖାଯତୀତି ଅକ୍ଖାଯୀ, ଅକ୍ଖାଯନସୀଲୋ, ଅକ୍ଖାଯନଧମ୍ମୋ, ଅକ୍ଖାନେ ସକ୍କଚ୍ଚକାରିତା ଯୁତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। କାଲତ୍ତଯେପି ସିଦ୍ଧତି ସାମଞ୍ଞୱିଧାନତ୍ତା।

ଅୱସ୍ସକଂ ପନ ଅନାଗତମେୱ, ଧମ୍ମକ୍ଖାଯୀ-ପୁରିସୋ, ଧମ୍ମକ୍ଖାଯିନୀ-ଇତ୍ଥୀ, ଧମ୍ମକ୍ଖାଯି-କୁଲଂ, ଗୀତଂ ଅଭିଣ୍ହଂ ଗାଯତୀତି ଗୀତଗାଯୀ, କପ୍ପଂ ଅୱସ୍ସଂ ଠାସ୍ସତୀତି କପ୍ପଟ୍ଠାଯୀ, ସଂୱଚ୍ଛମାନଂ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟଂ ଠାସ୍ସତୀତି ସଂୱଚ୍ଛଟ୍ଠାଯୀ। ଏୱଂ ୱିୱଚ୍ଛଟ୍ଠାଯୀ।

ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦଦାତି ସୀଲେନାତି ଅଦିନ୍ନାଦାଯୀ। ତଥା ଦିନ୍ନମେୱ ଆଦଦାତୀତି ଦିନ୍ନାଦାଯୀ, ଅନ୍ନଂ ଦଦାତି ସୀଲେନାତି ଅନ୍ନଦାଯୀ।

ଦା-ସୁପ୍ପନେ। ନିଦ୍ଦାଯନସୀଲୋ ନିଦ୍ଦାଯୀ, ମଜ୍ଜଂ ପିୱନସୀଲୋ ମଜ୍ଜପାଯୀ, ମଜ୍ଜଂ ଅଭିଣ୍ହଂ ପିୱତୀତି ମଜ୍ଜପାଯୀ, ସୀଘଂ ଯାଯନସୀଲୋ ସୀଘଯାଯୀ, ସସଙ୍ଖାରେନ ସପ୍ପଯୋଗେନ ଅୱସ୍ସଂ ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସତୀତି ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ। ତଥା ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ, ଆଯୁକପ୍ପସ୍ସ ଅନ୍ତରେ ୱେମଜ୍ଝେ ଅୱସ୍ସଂ ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସତୀତି ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀ, ଆଯୁକପ୍ପପରିଯୋସାନଂ ଉପହଚ୍ଚ ଅୱସ୍ସଂ ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସତୀତି ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇୱଣ୍ଣେସୁ-ମନ୍ତଂ ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଅଜ୍ଝାଯତୀତି ମନ୍ତଜ୍ଝାଯୀ, ଧମ୍ମଜ୍ଝାଯୀ, ଧଞ୍ଞଂ ନିଚ୍ଚକାଲଂ ୱିକ୍କିଣାତୀତି ଧଞ୍ଞୱିକ୍କାଯୀ, ଭାଯନସୀଲୋ ଭାଯୀ, ଭୂମିଯଂ ସଯନସୀଲୋ, ଭୂମିଯଂ ୱା ନିଚ୍ଚକାଲଂ ସଯତୀତି ଭୂମିସାଯୀ, କଣ୍ଟକେ ଅପସ୍ସଯନସୀଲୋ କଣ୍ଟକାପସ୍ସଯୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଏଦନ୍ତାପି ଇଧ ୱତ୍ତବ୍ବା, ଉଦ୍ଧଂ ୱଡ୍ଢନସୀଲୋ ଉଦାଯୀ, ୱୁଦ୍ଧେସୁ ଅପଚାଯନସୀଲୋ ୱୁଦ୍ଧାପଚାଯୀ। ଏୱଂ ଜେଟ୍ଠାପଚାଯୀ, ଝାଯନସୀଲୋ, ଝାଯନଧମ୍ମୋ, ଝାଯନେ ସକ୍କଚ୍ଚକ୍ରିଯାଯୁତ୍ତୋତି ଝାଯୀ, ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଝାଯତୀତି ୱା ଝାଯୀ, ପଜ୍ଝାଯୀ, ଉଜ୍ଝାଯୀ, ନିଜ୍ଝାଯୀ, ଅଭିଜ୍ଝାଯୀ, ଭାଯନସୀଲୋ ଭାଯୀ, ତିଣଂ ଅଭିଣ୍ହଂ ଲାଯତୀତି ତିଣଲାଯୀ, ତନ୍ତଂ ନିଚ୍ଚକାଲଂ ୱାଯତୀତି ତନ୍ତୱାଯୀ, ପଲାଯନସୀଲୋ ପଲାଯୀ, ନ ପଲାଯୀ ଅପଲାଯୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଉୱଣ୍ଣେସୁ-ଯଥାଭୂତଂ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭାୱନସୀଲୋ ୱିଭାୱୀପୁରିସୋ, ୱିଭାୱିନୀ-ଇତ୍ଥୀ, ଆଯତିଂ ଅୱସ୍ସଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଭାୱୀ, ସାଲିଂ ଲୁନାତି ସୀଲେନାତି ସାଲିଲାୱୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଥ୍ଵାପନସୀଲୋ ଥ୍ଵାପୀ, କାମେତି ଇଚ୍ଛତି ସୀଲେନାତି କାମୀ, ଧମ୍ମକାମୀ, ଅତ୍ଥକାମୀ, କରଣସୀଲୋ କାରୀ, ପାପକାରୀ, ପୁଞ୍ଞକାରୀ।

ଅୱସ୍ସଂ ଆଗମିସ୍ସତୀତି ଆଗାମୀ। ରସ୍ସତ୍ତେ-ଆଗମିନୀରତ୍ତି, ଆଗମିନୀ-ପୁଣ୍ଣମାସୀ, ଆଚଯଂ ୱଟ୍ଟଂ ଗଚ୍ଛତି ସୀଲେନାତି ଆଚଯଗାମୀ, ଅପଚଯଂ ୱିୱଟ୍ଟଂ ଗଚ୍ଛତି ସୀଲେନାତି ଅପଚଯଗାମୀ, ସକିଂ ଅୱସ୍ସଂ ଆଗମିସ୍ସତୀତି ସକଦାଗାମୀ। ତଥା ନ ଆଗମିସ୍ସତୀତି ଅନାଗାମୀ।

ଆଧାନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦଳ୍ହଗ୍ଗହଣଂ, ଆଧାନଂ କତ୍ୱା ଗହଣସୀଲୋ ଆଧାନଗାହୀ, ଦଳ୍ହଗାହୀ, ଧମ୍ମଂ ଚରତି ସୀଲେନାତି ଧମ୍ମଚାରୀ, ବ୍ରହ୍ମଂ ସେଟ୍ଠଂ ଚରତି ସୀଲେନାତି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ।

ଅପିଚେତ୍ଥ ଧମ୍ମୋ ନାମ କୁଲାଚାରଧମ୍ମୋ, ତଂ ଧମ୍ମଂ ଚରାମୀତି ଦଳ୍ହଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଯାୱ ନ ୱିଜହତି, ତାୱ ଅୱୀତିକ୍କମନଟ୍ଠେନ ଧମ୍ମଂ ଚରତି ସୀଲେନାତି ଧମ୍ମଚାରୀ ନାମ। ତଥାଚରନ୍ତୋ ଚ ଅନ୍ତରାୱୀତିକ୍କମନୀଯୱତ୍ଥୁସମାଯୋଗେ ସତି ତଂ ଧମ୍ମଂ ଅପତମାନଂ କତ୍ୱା ଧାରେନ୍ତୋ ସଂୱରଣଟ୍ଠେନ ଧମ୍ମଂ ଚରତି ଧମ୍ମେନାତି ଧମ୍ମଚାରୀ ନାମ, ତଥାଧାରେନ୍ତୋ ଚ ତଂ ଧମ୍ମଂ ଅତ୍ତୁକ୍କଂସନ, ପରୱମ୍ଭନାଦୀହି ପାପଧମ୍ମେହି ଅନୁପକ୍କିଲିଟ୍ଠଞ୍ଚ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଦୀହି ସନ୍ତଗୁଣେହି ସୁପରିଯୋଦାତଞ୍ଚ କରୋନ୍ତୋ ପରିଯୋଦାପନଟ୍ଠେନ ଧମ୍ମଂ ଚରତି ସାଧୁକାରେନାତି ଧମ୍ମଚାରୀ ନାମ।

ବ୍ରହ୍ମଂ ୱୁଚ୍ଚତି ତତୋ ସେଟ୍ଠତରଂ ସିକ୍ଖାପଦସୀଲଂ, ତମ୍ପି ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅୱିଜହନ୍ତୋ ଅନ୍ତରା ଚ ଅପତମାନଂ କତ୍ୱା ଧାରେନ୍ତୋ ଅନୁପକ୍କିଲିଟ୍ଠଂ ସୁପରିଯୋଦାତଞ୍ଚ କରୋନ୍ତୋ ତିୱିଧେନ ଅତ୍ଥେନ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ନାମ, ସମାଦାନ, ସମ୍ପତ୍ତ, ସମୁଚ୍ଛେଦୱିରତୀନଂ ୱସେନ ୱିଯୋଜେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଯୋ ପନ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ତଥା ନ ଧାରେତି, ଧାରେନ୍ତୋ ୱା ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠଂ କରୋତି, ସୋ ଏକଦେସେନ ଅତ୍ଥେନ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ନାମ।

ଯୋ ପନ ତିୱିଧେନ ଅତ୍ଥେନ ମୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା କଦାଚି ତଂ ଧମ୍ମଂ ଚରତି, ତସ୍ସ ଚରଣକ୍ରିଯା ତସ୍ସୀଲକ୍ରିଯା ନ ହୋତି, ସୋ ଧମ୍ମଚାରୀତି ନ ୱୁଚ୍ଚତି, ଏତେନୁପାଯେନ ସେସେସୁ ପାପ, କଲ୍ଯାଣଭୂତେସୁ ତସ୍ସୀଲପଦେସୁ ଅତ୍ଥୱିଭାଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ବ୍ରହ୍ମଚାରିନୀ-ଇତ୍ଥୀ, ୱିସେସେନ ଦସ୍ସନସୀଲୋ ୱିପସ୍ସୀ, ଅତ୍ଥଦସ୍ସୀ, ଧମ୍ମଦସ୍ସୀ, ପିଯଦସ୍ସୀ, ସୁଦସ୍ସୀ, ଦୁସ୍ସନସୀଲୋ ଦୁସ୍ସୀମାରୋ, ଧାରଣସୀଲୋ ଧାରୀ, ଇଣଧାରୀ, ଛତ୍ତଧାରୀ, ଭୁସଂ ନହନସୀଲୋ ଉପନାହୀ, ପରିନିଟ୍ଠିତପଚ୍ଚଯେକଦେସତ୍ତା ଆଯତିଂ ଅୱସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି ଉପ୍ପାଦୀ, ଉପ୍ପାଦିନୋ ଧମ୍ମା [ଧ। ସ। ତିକମାତିକା ୧୭]।

ଭର-ଧାରଣେ, ମାଲଂ ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଭରତୀତି ମାଲଭାରୀ, ଭାଜନସୀଲୋ ଭାଜୀ, ଉଣ୍ହଂ ଭୁଞ୍ଜନସୀଲୋ ଉଣ୍ହଭୋଜୀ, ଅତ୍ତାନଂ ମଞ୍ଞତି ସୀଲେନାତି ଅତ୍ତମାନୀ, ଅତ୍ତାନଂ ପଣ୍ଡିତଂ ମଞ୍ଞତୀତି ପଣ୍ଡିତମାନୀ, ଲଭନସୀଲୋ ଲାଭୀ, ୱଚନସୀଲୋ ୱାଚୀ। ଏୱଂ ୱାଦୀ, ଅତ୍ଥୱାଦୀ, ଧମ୍ମୱାଦୀ, ଯୁତ୍ତୱାଦୀ, ମୁତ୍ତୱାଦୀ, ୱିଭଜ୍ଜୱାଦୀ, ନିଚ୍ଚଂ ୱସତୀତି ୱାସୀ, ଗାମୱାସୀ, ନଗରୱାସୀ, ଭାରଂ ୱହନସୀଲୋ ଭାରୱାହୀ , ଧମ୍ମଂ ପଞ୍ଞଂ ଅନୁସରତି ଅନୁଗଚ୍ଛତୀତି ଧମ୍ମାନୁସାରୀ। ଏୱଂ ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ, ୱିରୂପଂ ପାପପକ୍ଖଂ ପଟିମୁଖଂ ଅଭିଣ୍ହଂ ସରତି ଚିନ୍ତେତୀତି ୱିପ୍ପଟିସାରୀ, ପାଣଂ ହନତି ସୀଲେନାତି ପାଣଘାତୀ, ହନସ୍ସ ଘାତୋ।

ହରିତଙ୍ଗଂ ସଙ୍ଗଂ ହରତି ସୀଲେନାତି ହାରହାରୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

‘କଗା ଚଜାନ’ନ୍ତି ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତିଯା ଅଘାନୁବନ୍ଧେପି ଚଜାନଂ କଗାଦେସୋ, ସମଂ ୱିପାଚେତୀତି ସମୱେପାକୀ-ଉଦରଗ୍ଗି, ସମୱେପାକିନୀ-ଗହଣୀ, ଉପଧି ଫଲଂ ୱିପଚ୍ଚତୀତି ଉପଧିୱେପାକିନୀ, ସୋଚନସୀଲୋ ସୋକୀ, ସୋକିନୀ-ପଜା, ମୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଚଜନସୀଲୋ ମୁତ୍ତଚାଗୀ, ସଂୱିଭାଜନସୀଲୋ ସଂୱିଭାଗୀ, କାମସୁଖଂ ଭୁଞ୍ଜନସୀଲୋ କାମଭୋଗୀ, ୱିସୁଂ ଅୱିଭତ୍ତଂ ଭୋଗଂ ଭୁଞ୍ଜନସୀଲୋ ଅପଟିୱିଭତ୍ତଭୋଗୀ, ଯୁଞ୍ଜନସୀଲୋ ଯୋଗୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

୭୯୫।ଆୱୀ[କ। ୫୩୨; ରୂ। ୫୯୦; ନୀ। ୧୧୧୪]।

ଆୱୀ ହୋତି କତ୍ତରି।

ଭଯଂ ଦସ୍ସନସୀଲୋ ଭଯଦସ୍ସାୱୀ।

ଇତି ଇଓଣ୍ଣନ୍ତରୂପରାସି।

ଉଓଣ୍ଣନ୍ତରୂପରାସି

୭୯୬।ଭଙ୍ଗୁ ଭୀରୂ ଭାସୁ ଅସ୍ସଓା।

ଏତେ ସଦ୍ଦା ମହାଓୁତ୍ତିନା ସୀଲାଦୀସୁ ନିପଜ୍ଜନ୍ତେ।

ଭନ୍ଜ-ଓିନାସେ, ପଭଞ୍ଜନସୀଲୋ ପଭଙ୍ଗୁ-ସଙ୍ଖତଧମ୍ମୋ।

ଭୀ-ଭଯେ, ଭାଯନସୀଲୋ ଭୀରୂ।

ଭା-ଦିତ୍ତିଯଂ, ଓଭାସନସୀଲୋ ଭାସୁ-ପଭା, ଜେଟ୍ଠଓଚନଂ ଆଦରେନ ସୁଣାତି ସୀଲେନାତି ଅସ୍ସଓୋ-ପୁତ୍ତୋ, ଅସ୍ସଓାଭରିଯା।

୭୯୭।ଓିଦା କୂ[କା। ୫୩୫; ରୂ। ୫୯୩; ନୀ। ୧୧୧୯]।

ଓିଦମ୍ହା କୂ ହୋତି କତ୍ତରି।

ଓିଦତି ସୀଲେନାତି ଓିଦୂ, ଲୋକଓିଦୂ, ପରଚିତ୍ତଓିଦୂ। ଇତ୍ଥିଯଂ ପରଚିତ୍ତଓିଦୁନୀ।

୭୯୮।ଓିତୋ ଞାତୋ[କା। ୫୩୫; ରୂ। ୫୯୩; ନୀ। ୧୧୧୯]।

ଓିପୁବ୍ବା ଞାତୋ କୂ ହୋତି କତ୍ତରି।

ଓିଜାନନସୀଲୋ ଓିଞ୍ଞୂ।

୭୯୯।କମ୍ମା[କା। ୫୩୫; ରୂ। ୫୯୩; ନୀ। ୧୧୧୯]।

କମ୍ମୂପପଦା ଞାତୋ କୂ ହୋତି କତ୍ତରି।

ସବ୍ବଂ ଜାନାତି ସୀଲେନାତି ସବ୍ବଞ୍ଞୂ, ରତ୍ତଞ୍ଞୂ, ଅତ୍ଥଞ୍ଞୂ, ଧମ୍ମଞ୍ଞୂ, କାଲଞ୍ଞୂ, ସମଯଞ୍ଞୂ।

୭୮୦।ଗମା ରୂ[କା। ୫୩୪; ରୂ। ୫୯୨; ନୀ। ୧୧୧୮]।

କମ୍ମୂପପଦା ଗମମ୍ହା ରୂ ହୋତି କତ୍ତରି। ‘ରାନୁବନ୍ଧେନ୍ତସରାଦିସ୍ସା’ତି ସବ୍ବଧାତ୍ୱନ୍ତଲୋପୋ।

ପାରଂ ଗଚ୍ଛତି ସୀଲେନାତି ପାରଗୂ, ଓେଦଂ ଓୁଚ୍ଚତି ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗଞାଣଂ, ଓେଦଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଓେଦଗୂ, ଅଦ୍ଧାନଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅଦ୍ଧଗୂ।

ଇତି ଉଓଣ୍ଣନ୍ତରୂପରାସି।

ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରୂପରାସି

ଅଥ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରୂପାନି ଓୁଚ୍ଚନ୍ତେ।

୮୦୧।ଇତ୍ଥିଯମଣତିକଯକଯା ଚ[କା। ୫୫୩; ରୂ। ୫୯୯; ନୀ। ୧୧୪୦; ‘…କ୍ତି…’ (ବହୂସୁ)]।

ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ଓତ୍ତବ୍ବେ ଭାଓକାରକେସୁ ଅ, ଣ,ତି, କ, ଯକ, ଯପଚ୍ଚଯା ଚ ଅନୋ ଚ ହୋତି।

କ , ଅ, ଣ, ଯକ, ଯ, ଅନେଁଛେତେହି ‘ଇଦ୍ଧିଯମତ୍ତା’ତି ଆପଚ୍ଚଯୋ।

କମ୍ହି ତାଓ-ଅଉନି ନିସିନ୍ନଂ ଗୂହତି ସଂଓରତୀତି ଗୁହା, ଅତ୍ତାନଂ ୱା ପରଂ ୱା ଦୂସେତୀତି ଦୂସା-ଧୁତ୍ତିହ୍ଣୀ।

ମୁଦ-ହାସେ, ମୋଦନଂ ମୁଦା, ପମୁଦା, ସୁଛତି ଏତାଯାତି ସୁଧା, ୱସୁଂ ରତନଂ ଧାରେତୀତି ୱସୁଧା ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅମ୍ହି-ସଙ୍ଖାଯନ୍ତି ଏତାଯାତି ସଙ୍ଖା। ତଥା ସଙ୍ଖ୍ୱା, ପଜାନାତୀତି ପଞ୍ଜ୍ଞା, ଆଜାନାତୀତି ଅଞ୍ଜ୍ଞା, ସଞ୍ଜାନାତୀତି ସଞ୍ଜ୍ଞା, ସଞ୍ଜାନନ୍ତି ଏତାଯାତି ୱା ସଞ୍ଜ୍ଞା, ସଞ୍ଜାନନଂ ୱା ସଞ୍ଜ୍ଞା, ଅଭିଜାନନଂ ଅଭିଞ୍ଜ୍ଞା, ପଟିଜାନନଂ ପଟିଞ୍ଜ୍ଞା, ପରିଚ୍ଛିଜ୍ଜ ଜାନନଂ ପରିଞ୍ଜ୍ଞା, ପଟିଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି ଏତ୍ଥାତି ପତିଟ୍ଠା।

ଥା-ଠାନେ, ଅଓଧିଭାୱେନ ଠାତି ତିଟ୍ଠତୀତି ଅଓତ୍ଥା, ଉପାଦୀଯତୀତି ଉପାଦା-ପଞ୍ଜ୍ଞତ୍ତି, ଅଞ୍ଜ୍ଞମଞ୍ଜ୍ଞଂ ଉପେଚ୍ଚ ନିସ୍ସାଯ ଚ ଧିଯ୍ଯତୀତି ଉପନିଧା-ପଞ୍ଜ୍ଞତ୍ତିଯୋୱ, ସଦ୍ଦହନଂ ସଦ୍ଧା, ସଦ୍ଦହନ୍ତି ଏତାଯାତି ୱା ସଦ୍ଧା, ୱିସିଟ୍ଠଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଦହନ୍ତି ଏତାଯାତି ୱିଧା-ମାନୋ, ଭାତି ଦିଟ୍ଟତୀତି ଭା-ନକ୍ଖତ୍ତଂ, ପଭା, ଆଭା, ନିଭା, ଉପମୀଯତେ ଉପମା।

ଝେ-ଚିନ୍ତାଯଂ, ପଜ୍ଝାଯନଂ ପଜ୍ଝା, ୱଜ୍ଝାୱଜ୍ଝଂ ଉପଜ୍ଝାଯତି ପେକ୍ଖତୀତି ଉପଜ୍ଝା, ଅଭିମୁଖଂ ଝାଯନଂ ଅଭିଜ୍ଝା।

ଆସ-ପତ୍ଥନାଯଂ, ଆସୀସନଂ ଆସା, ପଚ୍ଚାସୀସନଂ ପଚ୍ଚାସା।

ଆସ-ଉପୱେସନେ, ଅଚ୍ଛନଂ ଅଚ୍ଛା।

ଇକ୍ଖ-ଦସ୍ସନ’ଙ୍କେସୁ, ଅପେକ୍ଖନଂ ଅପେକ୍ଖା, ଉପେକ୍ଖନଂ ଉପେକ୍ଖା, ଉପପରିକ୍ଖନଂ ଉପପରିକ୍ଖା, ଇଚ୍ଛନଂ ଇଚ୍ଛା, ବ୍ଯାପିତୁଂ ଇଚ୍ଛା ୱିଚ୍ଛା।

ଇସ୍ସ-ଉସ୍ସୁଯ୍ଯିଯେ, ଇସ୍ସନଂ ଇସ୍ସା।

ଈହ-ବ୍ଯାପାରେ, ଈହନଂ ଈହା।

ଉଛି-ଉଞ୍ଛେ , ଉଞ୍ଛନଂ ଉଞ୍ଛା।

ଏଲ-କମ୍ପନେ, ଏଲଯତୀତି ଏଲା-ଦୋସୋ।

ଓଜ-ଥମ୍ଭନେ ତେଜନେ ଚ, ଓଜେତି ତଂସମଙ୍ଗିନେ ସତ୍ତେ ସଙ୍ଖାରେ ଚ ସମୁପତ୍ଥମ୍ଭତି ସମୁତ୍ତେଜେତୀତି ୱା ଓଜା।

କଲ-ସଙ୍ଖ୍ୱାନେ, କଲୀଯତୀତି କଲା, ଖମନଂ ଖମା, ଗଜ୍ଜନ୍ତି ଏତାଯାତି ଗଦା, ଗିରୀଯତି କଥୀଯତୀତି ଗିରା-ୱାଚା, ଘଟୀଯତି ସଙ୍ଘଟୀଯତି ଏତ୍ଥାତି ଘଟା-ଯୂଥୋ, ଭୁସୋ ଚାରେତି ପରିଚାରେତୀତି ଅଚ୍ଛରା-ଦେୱୀ, ମହାଓ୍ଵୁତ୍ତିନା ଚସ୍ସ ଛୋ, ଜଟତୀତି ଜଟା, ଅନ୍ତୋଜଟା ବହିଜଟା [ସଂ। ନି। ୧।୨୩], ଜିଯ୍ଯନ୍ତି ଏତାଯାତି ଜରା, ଜିରଣଂ ୱା ଜରା, ଆପଜ୍ଜତି ଅତ୍ଥାପଜ୍ଜତୀତି ଆପଦା, ସମ୍ପଜ୍ଜନଂ ସମ୍ପଦା, ଉପରିଭାୱଂ ସୁଟ୍ଠୁ ପଜ୍ଜନ୍ତି ପାପୁଣନ୍ତି ଏତାଯାତି ଉପସମ୍ପଦା, ପଟିପଜ୍ଜନଂ ପଟିପଦା, ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି ଉପରିୱିସେସଂ ଏତାଯାତି ୱା ପଟିପଦା, ସୁଖପ୍ପଟିପଦା, ଦୁକ୍ଖପ୍ପଟିପଦା, ପଟିସଂଭିଜ୍ଜନ୍ତି ଅତ୍ଥାଦୀସୁ ଞାଣପ୍ପଭେଦଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଏତାଯାତି ପଟିସମ୍ଭିଦା, ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା, ଧମ୍ମପଟିସମ୍ଭିଦା, ନିରୁତ୍ତିପଟିସମ୍ଭିଦା, ପଟିଭାନପଟିସମ୍ଭିଦା।

ଭିକ୍ଖ-ଯାଚନେ, ଭିକ୍ଖୀଯତେତି ଭିକ୍ଖା।

ସିକ୍ଖ-ଘଟନେ, ସିକ୍ଖନଂ ସିକ୍ଖା, ସିକ୍ଖନ୍ତି ଘଟେନ୍ତି ସେକ୍ଖା ଜନା ଏତ୍ଥାତି ସିକ୍ଖା, ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା, ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖା, ଅଧିପଞ୍ଜ୍ଞାସିକ୍ଖା ଇଚ୍ଚାଦି।

ତିତିକ୍ଖନଂ ତିତିକ୍ଖା, ୱୀମଂସନଂ ୱୀମଂସା, ତିକିଚ୍ଛନଂ ତିକିଚ୍ଛା, ୱିଗତା ତିକିଚ୍ଛା ଏତିସ୍ସାତି ୱିଚିକିଚ୍ଛା, ଭୋତ୍ତୁଂ ଇଚ୍ଛା ବୁଭୁକ୍ଖା, ବୁଭୋକ୍ଖା ୱା, ଘସିତୁଂ ଇଚ୍ଛା ଜିଘଚ୍ଛା, ପାତୁଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଇଚ୍ଛା ପିପାସା, ହରିତୁଂ ଇଚ୍ଛା ଜିଗୀସା, ୱିଜେତୁଂ ଇଚ୍ଛା ୱିଜିଗୀସା, ହନ୍ତୁଂ ଇଚ୍ଛା ଜିଘଂସା ଇଚ୍ଚାଦି।

ଣମ୍ହି-ଅର-ଗତିଯଂ, ଅରତି ସୀଘଂ ୱିଚ୍ଛମାନା ଗଚ୍ଛତୀତି ଆରାୱେଧକୋ, କରୋନ୍ତି ନାନାକମ୍ମକାରଣାଯୋ ଏତ୍ଥାତି କାରା-ଅନ୍ଦୁ , ଜିଯ୍ଯନ୍ତି ଏତାଯାତି

ଜାରା, ତରତି ସୀଘତରଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ତାରା, ଭାସନ୍ତି ଏତାଯାତି ଭାସା, ଧାରେତି ସୀଘଂ ୱହତୀତି ଧାରା, ଖଗ୍ଗଧାରା, ୱୁଟ୍ଠିଧାରା, ମଯତି ୱିୱିଧାକାରଂ ଗଚ୍ଛତି ଏତାଯାତି ମାଯା, ଲିଖୀଯତେ ଲେଖା, ୱୁଚ୍ଚତେତି ୱାଚା, ହରତି ମନୋରମଂ ପୱତ୍ତେତୀତି ହାରା-ମୁତ୍ତାୱଲି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଯକ୍ଖଇଯେ-ସହ କଥନଂ ସାକଚ୍ଛା, ତଥନଂ ତଚ୍ଛା, ନିପଜ୍ଜନଂ ନିପଜ୍ଜା, ୱିଦତି ଜାନାତୀତି ୱିଜ୍ଜା, ୱିଦନ୍ତି ଜାନନ୍ତି ଏତାଯାତି ୱା ୱିଜ୍ଜା, ୱିଜ୍ଜାପଟିପକ୍ଖା ଅୱିଜ୍ଜା, ନିସଜ୍ଜନଂ ନିସଜ୍ଜା।

ଇଧ-ଇଚ୍ଛନେ, ସମିଜ୍ଝନଂ ସମିଜ୍ଝା।

ସିଧ-ନିପ୍ଫତ୍ତିଯଂ, ସିଜ୍ଝନଂ ସିଜ୍ଝା ଇଚ୍ଚାଦି।

ଯମ୍ହି-ମଜ-ସଂସୁଦ୍ଧିଯଂ, ସମ୍ମଜ୍ଜନଂ ସମ୍ମଜ୍ଜା, ଅପେଚ୍ଚ ୱଜନଂ ଗମନଂ ପବ୍ବଜ୍ଜା, ଚରଣଂ ଚରିଯା, ପରିଚରଣଂ ପାରିଚରିଯା, 'ଉତ୍ଥଞ୍ଜନସ୍ସା'ତି ଈଆଗମୋ ରସ୍ସୋ ଚ।

ଜାଗର-ନିଦ୍ଦକ୍ଖଯେ, ଜାଗରଣଂ ଜାଗରିଯା, ସେତି ଏତ୍ଥାତି ସେଯ୍ଯା, ଦ୍ୱିତ୍ତଂ।

ଅନମ୍ହି-ସହ ଗାଯନ୍ତି ସଜ୍ଝାଯନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ସଙ୍ଗାଯନା, ଠାପୀଯତେ ପତିଟ୍ଠୀଯତେ ପତିଟ୍ଠାନା, ପାପୀଯତେ ପାପନା, ସମ୍ପାପନା, ପରିସମାପନା, ଉପାସୀଯତେ ଉପାସନା, ପଯିରୁପାସନା, ଏସୀଯତେ ଏସନା, ପରିଯେସନା, କାମେସନା, ଭୱେସନା, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନା, ଛେଜ୍ଜଭେଜ୍ଜାଦିକସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ କରଣଂ କମ୍ମକାରଣା, ଆଦିୱୁଦ୍ଧି, ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ କମ୍ମକାରଣା।

ଚିତି-ଚେତାଯଂ, ଚେତେନ୍ତି ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା ଏତାଯାତି ଚେତନା, ଚିନ୍ତୀଯତେ ଚିନ୍ତନା, ଠପୀଯତେ ଠପନା, ଦୀପୀଯତେ ଦୀପନା, ୱିପସ୍ସନ୍ତି ଏତାଯାତି ୱିପସ୍ସନା, ସନ୍ଦସ୍ସୀଯତେ ସନ୍ଦସ୍ସନା, ଦେସୀଯତେ ଦେସନା, ଦେସୀଯତି ଏତାଯାତି ୱା ଦେସନା, ପତ୍ଥୀଯତେ ପତ୍ଥନା, ଫରୀଯତେ ଫରଣା, ଫୁସୀଯତେ ଫୁସନା, ଭାୱୀଯତେ ଭାୱନା, ୱିଭାୱନା, ସମ୍ଭାୱନା, ମନ୍ତୀଯତେ ମନ୍ତନା, ନିମନ୍ତନା , ଆମନ୍ତନା, ପୁନପ୍ପୁନଂ ମୋଦନ୍ତି ଏତାଯାତି ଅନୁମୋଦନା, ଯାଚୀଯତେ ଯାଚନା, ଆଦରେନ ଯାଚନା ଆଯାଚନା, ଯୋଜୀଯତେ ଯୋଜନା।

ରଚ-ୱିଧାନେ, ରଚୀଯତେ ରଚନା, ଆରଚନା, ୱିରଚନା।

ୱଚ-ୱଚନେ, ଆୱଚନା, ୱିୱଚନା, ୱେଦୀଯତେ ୱେଦନା।

ୱର-ଇଚ୍ଛାଯଂ, ପୱାରୀଯତେ ଇଚ୍ଛାପୀଯତେ ପୱାରଣା, ୱାସୀଯତେ ୱାସନା, ଆସୀସୀଯତେ ଆସୀସନା, ହିଂସୀଯତେ ହିଂସନା ଇଚ୍ଚାଦି।

ତିମ୍ହି-ବହୁଲାଧିକାରା ଅନିତ୍ଥିଯମ୍ପିତି ହୋତି, ଗାଯନଂ ଗୀତି, ସହ ଗାଯନଂ ସଙ୍ଗୀତି, ଦୁଗ୍ଗୀତି, ଅନୁଗୀତି, ଅଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରିମୋତି ଞାଯତୀତି ଞାତି, ଜାନନଂ ଞତ୍ତି, ଦ୍ୱିତ୍ତଂ, ଠାନଂ ଠିତି।

ଦା-ଅୱଖଣ୍ଡନେ, ଦୀଯତି ଏତାଯାତି ଦତ୍ତି, ଦ୍ୱିତ୍ତଂ, ଧାରେତୀତି ଧାତି, ଦହନଂ ଅକମ୍ପନଂ ଧୀତି, ସମାଦହନଂ ସମାଧୀତି, ମହାୱୁତ୍ତିନା ଆସ୍ସଂ ଇତ୍ତଂ, ଦ୍ୱିତ୍ତେ ଧସ୍ସ ଦତ୍ତଂ ରସ୍ସୋ ଚ, ଦୀଧିତି-ରଂସି।

ନିଚ୍ଚାଯନଂ ନିଚ୍ଚୁତି, ଆସ୍ସ ଉତ୍ତଂ, ସହ ଅଯନଂ ସମିତି, ଏତି ଆଗଚ୍ଛତୀତି ଇତି-ଉପଦ୍ଦୱୋ, ୱିଚିନନଂ ୱିଚିତି, ୱିଜଯନଂ ୱିଜିତି, ନୀଯତି ଞାଯତି ଏତାଯାତି ନୀତି, ଲୋକନୀତି, ଧମ୍ମନୀତି, ସଦ୍ଦନୀତି, ଭୱଂ ନେତୀତି ଭୱନେତ୍ତି, ୱୁଦ୍ଧି ଦ୍ୱିତ୍ତଞ୍ଚ, ସଦ୍ଧମ୍ମନେତ୍ତି, ପିନଯତୀତି ପୀତି, ଭାଯନଂ ଭୀତି, ଚୱନଂ ଚୁତି, ଜୱନଂ ଜୁତି, ଥୱନଂ ଥୁତି, ଅଭିତ୍ଥୁତି, ପୱନଂ ପୁତି, ଭୱନଂ ଭୂତି, ସୁଟ୍ଠୁ ଭୱତୀତି ସୁଭୂତି, ୱିଭୱନଂ ୱିଭୂତି, ସୁଟ୍ଠୁ ମୁନନଂ ବନ୍ଧନଂ ସମ୍ମୁତି, ସୱନଂ ସୁତି, ସୁଯ୍ଯତେତି ୱା ସୁତି, ପସୁତି, ଉପସୁତି, ହୂଯତେତି ହୁତି, ଆନେତ୍ୱା ହୁତବ୍ବାତି ଆହୁତି, ଚାଯନଂ ପୂଜନଂ ଚିତି, ଦ୍ୱିତ୍ତେ-ଚିତ୍ତି, ଅପଚିତି, ଏସ୍ସ ଅତ୍ତଂ, ନିଚ୍ଛାଯନଂ ନିଚ୍ଛତ୍ତି।

ମହାୱୁତ୍ତିନା ତକାରେ କରସ୍ସ କୁତ୍ତଂ, କ୍ରିଯା କୁତ୍ତି, ସରକୁତ୍ତି, ଇତ୍ଥିକୁତ୍ତଂ, ପୁରିସକୁତ୍ତଂ, ଜନେତୀତି ଜନେତ୍ତି, ଇଆଗମସ୍ସ ଏତ୍ତଂ , ବନ୍ଧୀଯତେତି ବନ୍ଧତି, ପଜ୍ଜତୀତି ପତ୍ତି, ପଦାତି ୱା, ଇଆଗମସ୍ସ ଆତ୍ତଂ, ୱସନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ୱସତି-ଗେହଂ, ୱସନଂ ୱା ୱସତି ଇଚ୍ଚାଦି।

୮୦୨।ଜାହାହି ନି।

ଏତେହି ନି ହୋତି।

ଜା-ହାନିଯଂ, ଜିଯ୍ୟତେ ଜାନି, ଧନଜାନି, ଭୋଗଜାନି, ମହନ୍ତୀ ଜାନି ଅସ୍ସାତି ମହାଜାନିୟୋ, ହିଯ୍ୟତେ ହାନି, ୱଣ୍ଣହାନି, ବଲହାନି, ଆୟୁହାନି, ଅୱହାନି, ପରିହାନି।

୮୦୩।କରା ରିରିୟୋ[କ। ୫୫୪; ରୂ। ୬୦୧; ନୀ। ୧୧୪୧]।

କରମ୍ହା ଇତ୍ଥିଯଂ ରିରିୟୋ ହୋତି।

କରୀୟତେ କିରିୟା, ନିପାତନେନ କ୍ରିୟାତି ସିଜ୍ଝତି।

ଇତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରୂପରାସି।

ରୀରିକ୍ଖାଦିପଚ୍ଚୟରାସି

୮୦୪।ସମାନଞ୍ଞଭୱନ୍ତୟାଦିତୂପମାନା ଦିସା କମ୍ମେ ରୀରିକ୍ଖକା[କ। ୬୪୨; ରୂ। ୫୮୮; ନୀ। ୧୨୬୯]।

ସମାନୋ ଚ ଅଞ୍ଞୋ ଚ ଭୱନ୍ତୋ ଚ ୟାଦି ଚ ଏତେହି ଉପମାନଭୂତେହି ପରଂ ଦିସମ୍ହା କମ୍ମେରୀ ଚ ରିକ୍ଖୋ ଚ କୋ ଚାତି ଏତେ ପଚ୍ଚୟା ହୋନ୍ତି, ରୀ, ରିକ୍ଖେସୁ 'ରାନୁବନ୍ଧେନ୍ତସରାଦିସ୍ସା'ତି ସୁତ୍ତେନ ଦିସସ୍ସ ଅନ୍ତସ୍ସରାଦୀନଂ ଲୋପୋ, କାନୁବନ୍ଧୋ ଅୱୁଦ୍ଧତ୍ଥୋ, 'ରୀରିକ୍ଖକେସୁ'ଇଚ୍ଚାଦୀହି ସମାସସୁତ୍ତେହି ପୁବ୍ବପଦାନଂ ରୂପଂ ସାଧେତବ୍ବଂ।

ୟ, ତ, ଏତ, ଇମ, କିଂ, ତୁମ୍ହ, ଅମ୍ହ, ଭୱନ୍ତ, ସମାନ, ଅଞ୍ଞ।

ୟୋ ୱିୟ ଦିସ୍ସତୀତି ୟାଦୀ, ୟାଦିକ୍ଖୋ, ୟାଦିସୋ, ୟଂ ୱିୟ ନଂ ପସ୍ସନ୍ତୀତି ୟାଦୀ, ୟେ ୱିୟ ଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ୟାଦିନୋ, ଇତ୍ଥିଯଂ-ୟା ୱିୟ ଦିସ୍ସତୀତି ୟାଦିନୀ, ୟାଦିକ୍ଖା, ୟାଦିକ୍ଖୀ, ୟାଦିସା, ୟାଦିସୀ, ୟା ୱିୟ ଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ୟାଦିନିୟୋ, ୟାଦିକ୍ଖାୟୋ, ୟାଦିକ୍ଖିୟୋ, ୟାଦିସାୟୋ, ୟାଦିସିୟୋ। ଏୱଂ ସେସେସୁପି।

ସୋ ୱିୟ ଦିସ୍ସତୀତି ତାଦୀ, ତାଦିକ୍ଖୋ, ତାଦିସୋ।

ଏସୋ ୱିୟ ଦିସ୍ସତୀତି ଏଦୀ, ଏଦିକ୍ଖୋ, ଏଦିସୋ, ଏତାଦୀ, ଏତାଦିକ୍ଖୋ, ଏତାଦିସୋ ୱା।

ଅୟଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତୀତି ଈଦୀ, ଈଦିକ୍ଖୋ, ଈଦିସୋ।

କୋ ୱିୟ ଦିସ୍ସତୀତି କୀଦୀ, କୀଦିକ୍ଖୋ, କୀଦିସୋ।

ତ୍ୱଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତୀତି ତାଦୀ, ତାଦିକ୍ଖୋ, ତାଦିସୋ।

ଅହଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତୀତି ମାଦୀ, ମାଦିକ୍ଖୋ, ମାଦିସୋ।

ବହୁତ୍ତେ ପନ ତୁମ୍ହେ ୱିୟ ଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ତୁମ୍ହାଦୀ, ତୁମ୍ହାଦିକ୍ଖୋ, ତୁମ୍ହାଦିସୋ।

ଅମ୍ହେ ୱିୟ ଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅମ୍ହାଦୀ, ଅମ୍ହାଦିକ୍ଖୋ, ଅମ୍ହାଦିସୋ।

ଭଓଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତୀତି ଭୱାଦୀ, ଭୱାଦିକ୍ଖୋ, ଭୱାଦିସୋ।

ସମାନୋ ୱିୟ ଦିସ୍ସତୀତି ସଦୀ, ସଦିକ୍ଖୋ, ସଦିସୋ।

ଅଞ୍ଞୋ ୱିୟ ଦିସ୍ସତୀତି ଅଞ୍ଞାଦୀ, ଅଞ୍ଞାଦିକ୍ଖୋ, ଅଞ୍ଞାଦିସୋ।

ଇତ୍ଥିୟଂ-ଯା ୱିୟ ଦିସ୍ସତୀତି ଯାଦିସା-ଇତ୍ଥୀ, ଯାଦିସୀ-ଇତ୍ଥୀ। ତାଦିସା-ଇତ୍ଥୀ, ତାଦିସୀ-ଇତ୍ଥୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

୮୦୫।ୱମାଦୀହି ଥୁ[କ। ୬୪୪; ରୂ। ୬୬୧; ନୀ। ୧୨୭୧-୩; 'ୱମାଦୀହ୍ୱଥୁ' (ବହୂସୁ)]।

ୱମାଦୀହି ଭାୱକାରକେସୁ ଥୁ ହୋତି।

ୱମୀୟତେତି ୱମଥୁ, ଦୱୀୟତେତି ଦୱଥୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

୮୦୬।କ୍ୱି[କ। ୫୩୦; ରୂ। ୫୮୪; ନୀ। ୧୧୧୨]।

ଭାୱକାରକେସୁ କ୍ୱି ହୋତି।

୮୦୭।କ୍ୱିସ୍ସ[କ। ୬୩୯; ରୂ। ୫୮୫; ନୀ। ୧୨୬୬]।

କ୍ୱିସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତି।

ଇୱଣ୍ଣେସୁ ତାୱ-ଭୁସୋ ଚୟତି ୱଡ୍ଢତୀତି ଅଚ୍ଚି, ଦ୍ୱିଓଂ ରସ୍ସଓଞ୍ଚ, ୱିୱିଧେନ ଚୟତି ୱଡ୍ଢତୀତି ୱୀଚି, ପଞ୍ଚ ମାରେ ଜିନାତୀତି ମାରଜି, ଭଦ୍ଦଂ ଜିନାତୀତି ଭଦ୍ଦଜି। ଏୱଂ ପୁଣ୍ଣଜି, ଗାମଂ ସମୂହଂ ନେତୀତି ଗାମଣୀ, ନସ୍ସ ଣତ୍ତଂ। ସେନଂ ନେତୀତି ସେନାନୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଉୱଣ୍ଣେସୁ-ମାରେତି ଚାୱେତି ଚାତି ମଚ୍ଚୁ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ରସ୍ସ ପରରୂପତ୍ତଂ, ୱିୱିଧେନ ଜୱତି ସୀଘଂ ଫରତୀତି ୱିଜ୍ଜୁ, ଭୱନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଭୂ-ଭୂମି, ପଭୱତି ଇସ୍ସରଂ କରୋତୀତି ପଭୂ, ୱିଭୱନଂ ୱିଭୂ, ଅଭିଭୱତୀତି ଅଭିଭୂ, ସୟଂ ଭୱତୀତି ସୟମ୍ଭୂ, ଗୋତ୍ତଂ ଅଭିଭୱତୀତି ଗୋତ୍ତଭୂ, ଗୋତ୍ରଭୂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତେସୁ –

୮୦୮।କ୍ୱିମ୍ହି ଲୋପୋନ୍ତବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ[କ। ୬୧୫; ରୂ। ୫୮୬; ନୀ। ୧୨୨୦]।

ଧାତୂନଂ ଅନ୍ତବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତି କ୍ୱିମ୍ହି।

ଅନ୍ତଂ କରୋତୀତି ଅନ୍ତକୋ, ନନ୍ଦଂ କରୋତୀତି ନନ୍ଦକୋ, ଜୀୱଂ କରୋତୀତି ଜୀୱକୋ, ଚିତ୍ତଂ ୱିଚିତ୍ତଂ କରୋତୀତି ଚିତ୍ତକୋ, ସୁଖେନ ଖମିତବ୍ବନ୍ତି ସୁଖଂ, ଦୁକ୍ଖେନ ଖମିତବ୍ବନ୍ତି ଦୁକ୍ଖଂ, ପରିତୋ ଖଞ୍ଞତେତି ପରିକ୍ଖା, ସଂ ଅତ୍ତାନଂ ଖନତୀତି ସଙ୍ଖୋ, ନ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅଗୋ-ନଗୋ, ସୀସଂ ଉପଗଚ୍ଛତୀତି ସୀସୂପଗୋ। ଏୱଂ ଗୀୱୂପଗୋ, ନିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ନିନ୍ନଗା-ନଦୀ, ତୁରଂ ସୀଘଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ତୁରଙ୍ଗୋ, ମଜ୍ଝେ ବିନ୍ଦାଗମୋ।

ଭୁଜେନ କୁଟିଲେନ ଗଚ୍ଛତୀତି ଭୁଜଗୋ, ଉରେନ ଗଚ୍ଛତୀତି ଉରଗୋ, ଖେନ ଆକାସେନ ଗଚ୍ଛତୀତି ଖଗୋ, ୱେହାସେ ଗଚ୍ଛତୀତି ୱିହଗୋ, ମହାୱୁତ୍ତିନା ୱେହାସସ୍ସ ୱିହାଦେସୋ।

''ଗୋ ଗଚ୍ଛତି, ଗାୱୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ''ତିଆଦୀସୁ ପନ ''ଗୋଚରୋ, ଗୋଧନୋ, ଗୋତ୍ତଂ, ଗୋତ୍ରଭୂ''ତିଆଦୀସୁ ଚ କ୍ୱିମ୍ହି ଅନ୍ତବ୍ୟଞ୍ଜନଲୋପେ କ୍ୱିଲୋପେ ଚ କତେ ମହାୱୁତ୍ତିନା ଉପନ୍ତସ୍ସ ଓତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଗୋଇତି ପକତିରୂପଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ବଲଂ ଗଣୀୟତି ଏତ୍ଥାତି ବଲଗ୍ଗଂ, ଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଭତ୍ତଗ୍ଗଂ। ଏୱଂ ସଲାକଗ୍ଗଂ, ଉପୋସଥଗ୍ଗଂ।

କମ୍ମେନ ଜାୟତୀତି କମ୍ମଜୋ। ଏୱଂ ଚିତ୍ତଜୋ, ଉତୁଜୋ, ଅତ୍ତନି ଜାତୋତି ଅତ୍ରଜୋ, ପୁବ୍ବେ ଜାତୋ ପୁବ୍ବଜୋ, ପଚ୍ଛା ଜାତୋ ଅନୁଜୋ, ସହ

ଜାଯତୀତି ସହଜୋ, ଥଲେ ଜାଯତୀତି ଥଲଜଂ। ଏୱଂ ଦକଜଂ, ୱାରିଜଂ, ଅମ୍ବୁଜଂ। ଅଣ୍ଡେ ଜାଯତୀତି ଅଣ୍ଡଜୋ, ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଜାଯତୀତି ଦ୍ୱିଜୋ, ସହ ଭାସନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ସଭା, କୁଞ୍ଜେ ରମତୀତି କୁଞ୍ଜରୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

୮୦୯।କ୍ୱିମ୍ହି ଘୋ ପରିପଚ୍ଚାସମୋହି[କା। ୫୩୮; ରୂ। ୫୯୫; ନୀ। ୧୧୨୩; '…ପଚ…' (ବହୂସୁ)]।

ପରି ଚ ପତି ଚ ଆ ଚ ସଞ୍ଚ ଓ ଚ ଏତେହି ପରସ୍ସ ହନସ୍ସ ଘୋ ହୋତି କ୍ୱିମ୍ହି।

ପରିହଞ୍ଞତୀତି ପଲିଘୋ, ରସ୍ସ ଲତ୍ତଂ। ପତିହନତୀତି ପଟିଘୋ, ତସ୍ସ ଟତ୍ତଂ। ଭୁସୋ ହନତି ବାଧତୀତି ଅଘଂ-ଦୁକ୍ଖଂ ପାପଞ୍ଚ, ୱିସେସେନ ଭୁସୋ ହନତୀତି ବ୍ଯଗ୍ଘୋ, ଦିଟ୍ଠି, ସୀଲସାମଞ୍ଞେନ ସଂହତୋତି ସଙ୍ଘୋ-ସମୂହୋ, ଦେୱସଙ୍ଘୋ, ବ୍ରହ୍ମସଙ୍ଘୋ, ମିଗସଙ୍ଘୋ, ଓହନତି ଅଧୋଭାଗଂ କତ୍ୱା ମାରେତୀତି ଓଘୋ, କିଲେସୋଘୋ, ସଂସାରୋଘୋ, ଉଦକୋଘୋ।

ସୁତ୍ତୱିଭତ୍ତିଯା ଅଞ୍ଞତୋପି ଘୋ ହୋତି, ମାତରଂ ହନତୀତି ମାତୁଘୋ। ଏୱଂ ପିତୁଘୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

୮୧୦।ଣ୍ୱାଦଯୋ[କା। ୬୫୦; ରୂ। ୬୫୧; ନୀ। ୧୨୮୮]।

କ୍ରିଯତ୍ଥା ଭାୱକାରକେସୁ ଣୁଆଦଯୋ ହୋନ୍ତି, ଉପରି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ସବ୍ବୋ ଣ୍ୱାଦିକଣ୍ଡୋ ଇମସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ନିଦ୍ଦେସୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ଇଧ କିଞ୍ଚିମତ୍ତଂ ୱୁଚ୍ଚତେ।

କରୋତୀତି କାରୁ-ସିପ୍ପୀ, ଅଯତି ୱଡ୍ଢତୀତି ଆଯୁ, ଅଯନ୍ତି ୱଡ୍ଢନ୍ତି ସତ୍ତା ଏତେନାତି ୱା ଆଯୁ-ଜୀୱିତଂ, ସୋଭାୱିସେସଂ ରହନ୍ତି ଜହନ୍ତି ଚନ୍ଦ, ସୂରିଯା ଏତେନାତି ରାହୁ-ଅସୁରିନ୍ଦୋ, ହିତସୁଖଂ ସାଧେତୀତି ସାଧୁ-ସପ୍ପୁରିସୋ, ୱାଯତୀତି ୱାଯୁୱାତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଇତି ରୀରିକ୍ଖାଦିପଚ୍ଚଯରାସି।

ପକତିରୂପରାସି ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଇତି ନିରୁତ୍ତିଦୀପନିଯା ନାମ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଦୀପନିଯା

ତଦ୍ଧାଦିକଣ୍ଡୋ ନାମ କିତକଣ୍ଡୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।